

R/8257
3

B.E.

9. 240

SERENISSIMO
PRINCIPI FERDI-

NANDO, ARCHIDVCI

A V S T R I A E, D V C I B V R -

gundia &c. comiti

Tyrolis &c.

* * *

Domino suo Clementissimo.

*Q*UOD paucos adhuc factitasse video,
SERENISSIME PRINCEPS,
eam ab ineunte etate vita degenda ratio
nem. id consilium sequutus sum, ut turpe
otium ac desidiam, quantum in me esset, fugerem sem-
per. operis vero, & laboribus meis publica utilitati
omni tempore, & loco perquam fideliter inferuirem:
nec eadem de causa dubitavi de fraudare saepe genium
meum voluptatibus omnibus, & honoribus & opibus
posthabitis, ipsaque valetudine mea neglecta. Itaque
in vigilijs, & perpetuo veritatis indaganda studio
(liceat haec nunc mihi citra iactantiam de meipso
prafari) etatem hanc fessam iam continuatione labo-
rum, iamque annis ingrauescentem senex adhuc tra-
ho: estque animus in posterum etiam, quicquid reli-

a 2 quum

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

R/8257
3

B.E.

240

SERENISSIMO
PRINCIPI FERDI-

NANDO, ARCHIDVCI

A V S T R I A E, D V C I B V R-

gundia &c. comiti

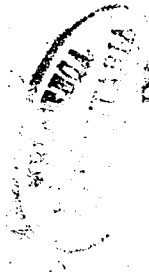
Tyrolis &c.

Domino suo Clementissimo.

*Q*UOD paucos adhuc factitasse video,
SERENISSIME PRINCEPS,
eam ab ineunte etate vita degenda ratio
nem. id consilium sequutus sum, ut turpe
otium ac desidiam, quantum in me esset, fugerem sem-
per. operis vero, & laboribus meis publica utilitati
omni tempore, & loco perquam fideliter inferuirem:
nec eadem de causa dubitavi de fraudare sepe genium
meum voluptatibus omnibus, & honoribus & opibus
posthabitis, ipsaque valetudine mea neglecta. Itaque
in vigilijs, & perpetuo veritatis indaganda studio
(liceat hec nunc mihi citra iactantiam de meipso
prafari) etatem hanc fessam iam continuatione labo-
rum, iamque annis in grauescentem senex adhuc tra-
ho: estque animus in posterum etiam, quicquid reli-

quum est virium, id totum publicis dicare commodis, laborareque in medium, donec spiritum hunc meum debitum sibi natura, morisque ultima linea rerum repetierit. Ac eo maiore sane animo maioreque spe hac omnia aggrediar, quod cum eo me esse **PRINCIPES** intelligo, cuius sub autoritate, clementia, prudentia, ac potentia, in otio, & pace, ab hostium in cursionibus, ab iniurijs omnibus, ab egestate, quietiam ab insidijs, & maleuolorum calumnijs, tanquam in portum hospitalem appulsus, tutus, & securus tractare studia publice profutura, meeque vite extremam partem foeliciter claudere queam. Cur autem ab impedimentis hisce omnibus, quae saepenumero, vel optimis conatibus obstant, quominus optatos sortiantur euentus, te Domino immuncm me, & liberum omnino fore sperem, dicerem in praesentia pluribus, si aut ea facundia essem, quae rei tante sufficeret, aut non verecundia impediret, ne fortasse fortuna tua, & uniuersa Austriacae familia assentari potius, quam meritas vobis laudes tribuere viderer. Dicam tamen ingenue quantum res, de qua sermo haberi coepit postulat. Nam consideranti mihi nostro seculo genus, ingenium, mores, & eorum omnium institutum, qui cum Imperio, & potestate humanis rebus administrandis praesunt, non multos quidem inter eos reperiri posse censeo, qui hisce naturae & diuinae providentiae dotibus vobis **AUSTRIACIS PRINCIPIBVS** comparari possint. Si enim uniuersam familiam intueamur, si Patrem non tam amplissimo illo imperio, quam virtute, & sapientia Augustum & verendum, si Avos, Proavos, Patruos & Patruales, quorum gestis ad caelum usque plena

plena sunt elementa, si fratrem tuum Boemia Regem, cuius splendore, magnanimitate, pietateque iam fulgent ubique omnia, si Carolum te natu minorem, cui regna & imperia grauis quaedam promittit morum maiestas, si te ipsum, de cuius virtute, & ceteris admirandis animi dotibus silere potius debeo, quam breviter scribere, spectemus, quam mundus uniuersus patet, ad extremas usque Indias, quarum etiam habetis imperium, dignitas, fama, & gloria vestra incredibili fulgore, & lumine resplendet. Quid enim? An non hoc, qui vitam, spiritumque mortales, aliquo saltem iudicio praediti ducimus, libentissime confitemur omnes, diuino quodam fato miserante res nostras factum esse, ut difficilimis, & grauissimis temporibus familiae Austriacae fastigium, ad Caelum usque immensis facultatibus, innumeraque regnorum accessione, sublatum extolleretur, ut Imperia omnia senescente iam mundo ruinam minantia, vestris opibus, & potentia sustentarentur, aut lapsis iam illis sua dignitas, pristinusque splendor, & gloria restituerentur? Quod quidem magnifice ubique terrarum fieri videmus. Omnes in vos Reges & Principes, omnes ciuitates, omnes denique populi coniectos defixosque oculos habent, a vobis iura petunt, a vobis opem, consilium, salutem tanquam a Dijs quibusdam immortalibus expectunt. Idem vestram Amplitudinem, & Maiestatem tremunt: clementiam & pietatem amant: & illud admirantur, in una tam potenti familia admirabilem connexum omnium, quae natura in homines conferre potuit, bonorum, sapientiae, fortunarum, potentiae, authoritatis, gratiae, & quod magis

est animorum vestrorum admirabiles cōsensus. Hinc fit, ut certatim vos omnes gentes, & nationes, non laudibus tantum summis efferant, sed tacita etiam admiratione & veneratione animis prosequantur, ac colant. Verum ut nunc de te ipso tantum dicam, & si pacis consilia, que ad administrationem, moderationemque Regni, ad iustitiam, tranquillitatem, dignitatemque Imperij conservandam pertinent, sequutus esse videaris, nulla profecto militaris discipline pars est, quam non diligentius obicris, nulla ratio, aut manus bellicum, quod non utiliter, magnaque cum laude, & gloria exercueris. Taceo Pueritiam tuam, cum iussu & consilio sapientissimi Patris, sub præceptoribus rei militaris peritissimis exercitatus, magna cum omnium admiratione, admirabile adolescentis virtutis specimen ederes. Taceo, & spectatum sæpe robur, animique præstantiam, quando in pompis & theatricis spectaculis cataphractis equitibus concurristi, atque etiam pedester hasta, ense, clava omnique armorum genere victor plerumque intrepide depugnasti, que viderunt sæpe Proceres, Principes, Reges & Imperatores. Quinetiam in magnis expeditionibus emicuit virtus tua, & primo quidem quando ante annos plus minus quatuordecim adolescens, bellicis exercitijs, & laboribus assuescere cœpisti, cum Germania magno bello, magnis seditionibus implicata, res novas, ac tot dissensiones moliretur una cum CAROLO Quinto inuictissimo Casare, & Serenissimo Patre tuo Romanorum Rege exercitum ductitantibus, in Saxoniam concessisti, ubi primum expertus es, quam dulces sint victoriae fructus. Postea vero cum ductandis te copijs exerci-

exercitibusque suis in Vngaria FERDINANDVS Rex Pater tuus anno ab hinc quarto præfecisset (memini enim, qui ipse etiam periculis illis aliqua ex parte interfui) eo tempore ducis optimi officio adeo functus es, ut non solum Seghetum à Turcis antea obfessum, inuitis hostibus, militibus, commeatibus, bombardis, & armamentorum omnium genere, munieris, ut ab initio tibi proposueras. Sed Babotiam munitissimam, Corodnam, & alias arces expugnaueris, occisis Turcis quampluribus, & incolumi seruato semper exercitu hac tantum de causâ congregato. Iam vero in pace degens, quam in conservanda politica disciplina, iisque administrandis, que ad iustitiã, & tranquillitatem spectant, & ad promouenda studiorum bonarum artium premia, promptus, ac sedulus sis, publice testantur omnes. Vt enim de me vno dicam, ad illius sumptuosi operis editionem, quod de omni stirpium genere à me nunc instituitur, grandioribus, & elegantioribus imaginibus ad viuum expressis, quantum tu mihi subsidij recens contulisti? Verum non contentus eo, etiam alia ratione bene mereri de sapientiæ studijs statuisti. Pergendū vero tibi, PRINCEPS, eodem animo est, eodemque tenore recte factorum series continuanda. Ita enim tui nominis splendorem & gloriã, nulla vnquam ætas antiquare, nulla obliuio obliterare poterit. Sed ut redeam vnde digressus sum, letor quidem cœleste numen mihi tam fuisse propitiũ, ut senili hac ætate, tu mihi ea auctoritate, iis facultatibus, ea liberalitate, in super tam prompta in bonas literas, propensaque voluntate, omnibusque ornamentis maximis, que optare quisque in suo Principe, vel Domino, vel velit, vel possit, præditus patronus contuleris.

geris. Sub quo quidem cum voluptate, securitateque sudores, & lucubrations meas sedulus persequi quea. Id, quod unum ego præ rebus omnibus ceteris opto. Est autē & pars aliqua diligentia, ac studij mei hujce in EPISTOLIS. Quas quidem, & si in meis in Dioscoridem editis commentariis ad ampliorem rei plantariae indaganda doctrinam describere pollicitus essem, non tamen hoc tempore eas typis committere publice legendas decreuissem, nisi amicorum quorundam frequentiores fuissent adhortationes. Namque hæc adeo me conuicerunt, ut non potuerim illis non morem gerere. Continent vero materias varias scitu fortasse non indignas, quibus explanandis me nonnullam gratiam apud candidos & veritatis studiosos initurum non diffido. Nouarum plantarum in his frequens, crebraque fit mentio, pluraque in plantaria facultate habentur, de quibus nihil prius in commentariis nostris in Dioscoridem à nobis dictum est, adeo ut nouum iam in his habeam viridariolum, quo plurimos se delectaturos non ambigo: præsertim quum præter id nonnulla de animalibus quibusdam ac etiam fossilibus iis explicentur, quorum antea fortasse, vel saltem hoc nostro æuo meminit nemo. Continent etiam deinde defensiones nostras, aduersus maleuolorum blatæronumque quorundam calumnias, quibus scripta, & monumenta nostra defenduntur: quinetiam & censuras contra eorum ignorantiam, & apertissimam inuidiam. Plurima præterea soluunt dubia, & authorum loca deprauata restituunt, non solū ad ipsam materiam medicam spectantia, sed ad vniuersam medicine facultatem. Multa etiam postremo afferunt, quæ ad antidotos recte parandas perti-

pertinent, quarum passim in Myropolii est usus, ubi plura expenduntur, declaranturque simplicia medicamenta, quæ hæctenus à nemine sunt recte explicata, quibus Pharmacopœi non parum scilicet oblectabunt. Cetera, quæ etiam non modica sunt lectoribus explicanda relinquo. Atqui haud necesse est hæc præfatione opus hoc nostrum commendare, ipsum enim perse (ut spero) & lectores, & emptores eosque doctos reperiet, ubi primum in manus saltem, aspectumque bonorum virorum, & iudicio aliquo præditorum illi peruenire cõrigerit. Id vero tibi benignissime, & Serenissime PRINCIPIS, dedicare & consecrare placuit. In tua enim aula, & tanquam domi tua, sub tuo patrocinio ac fauore, magna eius pars conscripta est. Et si enim fortasse argumentum scripti non putabunt aliqui dignū esse tanto PRINCIPE, quem scientia armorum potius, & prudentia consiliis, quam huiusmodi questionibus ad Philosophiam & artem Medicam pertinentibus instructum esse oporteat, negari tamen hoc plane non potest, bonas & utiles Reipublice scientias, & artes, eorumque cultores omnibus sæculis curæ summis Regibus fuisse. Laudi vero sibi duxisse optimos & potentissimos quosque semper de literarum cultu non male mereri. Itaque hæc celeberrimo nomini tuo inscripsi ac dicavi, non ut ea legeres, qui rebus grauioribus ad Regni amplissimi procuracionem pertinentibus occupatissimus es, sed ut testarer publice, id quod res est, eum te esse PRINCIPEM, qui intellecta dignitate, & utilitate disciplinarum, quibus nec priuata vita, nec publica carere ullo pacto potest, sumptibus eas & fauore tuo, quantum possis promoueas, & tuearis contra eorum barbariem, qui in turpibus voluptatibus

tibus honorumque, & opulencia splendore consistere
 summum bonum arbitrantur. Quinetiam contra inui-
 dos & obtretores omnes defendas & iuearis. Tum
 vero etiam apud multos testimonium gratitudinis,
 obseruantie, & fidelis seruitutis in te mee extare vo-
 lui, qui tot tantisque beneficiis abs te affectus eorum
 memoriam, non solum vsque ad extremum vite mee
 de fixam tenere animo, sed etiam scriptis & monumē-
 tis ad posteritatem propagare vehementer cupiā.

Vale PRINCEPS BENIGNIS

SIME, & Matthiolum indignū

Medicum tuum com-

mendatum

habe.

*

Sereniss. Celsitud. Tue

Fidelis Seruitor

Petrus Andreas

Matthiolus.

PETRVS ANDREAS

MATTHIOLVS MEDI-

CVS, IVLIO ALEXAN-
 drino Protophysico Cæsareo

S. P. D.

Agitur de quibusdam Galeni contradictionibus.

VM Valgrifius Calcographus Venerus Dio-
 scoridem meum Italico sermone exaratum re-
 cudere statuisse, sciuissetque locis quam pluri-
 mis iam pridem esse auctum, postulauit a me,
 vt nouos hosce labores illi excudendos trade-
 rem. Ego verò, tametsi cum ob ipsius Valgrifij in me obser-
 uantiam, tum in cudendo libros nostros diligentiam, sedu-
 litatēque, id illi denegare non auderem: volui tamē, prius-
 quam ea scripta prælis subiicerem, omnia ea Galeni loca re-
 legere, vbi præter institutum simplicium medicamentorum
 meminit, vt viderem, an hinc florum aliquid decerpere pos-
 sem. Hoc itaque instituto cum de Aloë in diuersis ipsius li-
 bris legerem, videbatur Galenus ipse quibusdam in locis si-
 bi maximè contradicere. Quandoquidem libro octauo de
 compositione medicamentorum secundum locos, vbi de hie-
 ra agit, quæ ex Aloë paratur, manifestè asserit Aloën vim ha-
 bere purgatoriam non admodum valentem, & proinde non
 nisi ea purgare, quæ circa ventriculum & aluum continen-
 tur. Etenim, vt ipse inquit, etsi quandoque ampliori ponde-
 re exhibita, vsque ad locos circa iecur se diffundat: non ta-
 men totius corporis purgatoria Aloë existit. Atqui contra-
 rio modo scripsisse videtur Lib. de Theriaca ad Pisonem,
 vbi apertissimè scribit Aloën vniuersum purgare corpus,
 his verbis. Aloë atque etiam æris squama supercrecentes in
 vlcibus carnes cohibent, & fluxiones quæ illis adueniunt
 subinde exiccant: assumpta verò per os, vniuersum corpus
 purgant

*De Aloë pri-
 ma contradic-
 tio.*

*De Trifolio
Asphaltite se-
cunda contra
dilibio.*

Lib. 3. ca. 106.

purgant: Hæc ille. Quæ quidem his maximè repugnare videtur, quæ de Aloë loco superius citato idem scripsit Galenus. Ad hæc cum ea diligenter examinarem atque perpendere rem, quæ de Trifolio asphaltite siue hyacinthino in eodem differit libro, videtur idem Galenus non solum plurimum à Dioscoridis sententia ac historia aberrasse, sed etiam à ratione ipsa ac veritate, longè sanè abesse. Quamobrem non potui non admodum mirari Galenum philosophum summum haudquaquam agnouisse à ratione omni esse alienum, Trifolium illud, contrariis illis, de quibus ipse scribit, constare facultatibus, cum nulla in eo vis deleteria conspici possit. Verum tamen is ita de eo scriptum reliquit: Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum Vere parturit, & semen agre fiti Cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde moribus Aranei vel Viperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sinautem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similè sensum, similèsq; dolores is, quos morsus inuehit omnes efficit, vt re vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet, herbam & morulum sanare, & ferarum modo sanam partem prauè afficere. Hactenus ibi Galenus. Qui tamen (pace tanti philosophi ac medici dixerim) negligenter satis Dioscoridem legisse videtur. Namque si Dioscoridis verba rectè expendantur, id nullo prorsus naturæ miraculo fieri facile constabit, sed potius rationabili, ac legitima naturæ lege. Quandoquidè (vt rectè scribit Dioscorides) simplex huiusce Trifolij decoctum haudquaquam id efficere potest: sed tantum illud, cuius fotu quispiam à ferarum moribus liber euaserit, si eodè alterius locus vlcere affectus, nò sanus (vt Galenus inquit) perfundatur. Id q; apertè Dioscoridis verba declarât, cū inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum, fotu dolore eorū finire, quos serpentes percusserunt. Qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde ac ille afficitur, qui fuerit à serpente demorsus. Hinc itaque, mi doctissime Iuli, clarum fieri arbitror, non solum nihil in se rem hanc admirationis habere: sed etiam Trifolium ipsum, vel eius decoctum, omni prorsus deleteria destitui facultate. Nam cum Trifolij ipsius decoctum, quo demorsus, vel ictus quispiam foueatur, serpentis venenum à vulnere extrahat, eique permisceatur, haud

haud dubiè id venenosum redditur. Quamobrem nil mirum id videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, vbi perfusa partes aliquo vlcere laborauerunt, veneno per meatus vlceris ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia exciter mala, quibus demorsus vexatur. Idem enim venenum cum sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Vnde liquidò colligi potest, quòd, virus à Trifolij decocto euocatum, nò autem Trifolium sit, quod similem sensum, similèsq; dolores faciat. Quod autem venenum à ferarum moribus exuctum, aut quocunque alio modo euocatum, vlceratis particulis contactum, necè afferre possit, complures tam Græci quàm Arabes autores manifestè farentur. Quandoquidem scribentes à serpente demorsos ore sugere præstantissimum esse remedium, serid nos admonent, ne id ore vlceribus affecto fiat, quoniam si venenum illud vlcus contingeret, sugentem proculdubio in mortis discrimen duceret. Hæc itaque sunt, quæ me maximè mouent, vt credam Galenum hac in re non solum Dioscoridis mentem non percepisse, sed etiam, si liceat dicere, plurimum cæcuisse. Nam quemadmodum eodem de Theriaca libro ad Pisonem idem Galenus hallucinatus videtur, quod scribat, Nicandrum sequutus, Viperam partu necari corrosis à filiis intestinis (quod falsum esse iam omnibus notum est) ita facile adducar, vt credam in Trifolio asphaltite eundem fuisse delusum, vel à Sophocle Poëta, vel à Simo Medico, qui ante illum fabulam hanc scriptam reliquerunt, vt apud Plinium legere quis facile poterit libro & cap. xxi. Sed & illud mihi magis mirum videtur, quòd obseruari Galenum, cui cum in Philosophia, tum in Medicina parem crediderim inueniri posse neminem, adeò Poëtis addictum, vt eorum fabellas historiæ loco tam facile acceperit. Cum autem quomodo in his partim aberrauerit, partim verò sibi ipsi contradixerit, nesciam profectò cogitare, nedum decernere: ad te, mi doctissime Iuli, mihi confugiendum fore putavi, vt hac in re tuam mihi declares opinionem, quoniam pacto huiusce in rebus falsus fuerit Galenus. Etenim cum videam ex tuo doctissimorum Enantiomatum libello, quantum laboris infumas, vt vbique Galenum tuearis à calumniatorum insidiis, quantumque laudis in Encomio illo tuo illi tribuearis, non aliter sanè mihi persuadere possum, q̄ à te huiusce nodi

*Venenum &
cerato ore ex-
stim necem
affert.*

*Viperam par-
tu necari fa-
bulum.*

nodi explicationem me accepturum, qua & Galenum ipsum ab omni crimine seruatum videam, & mihi plurimum factum esse putem. Scio equidem non fore mihi opus, vt alijs te literis sollicitem, quò ad hæc meas cito respondeas, cum haud me lateat, quòd tanto sis (quæ tua est humanitas) mihi satisfaciendi desiderio, tantòque animi seruire continuo accensus in Galeno defendendo, vt non oporteat me equo (vt aiunt) spontè currenti calcaria adhibere. Cæterum hæc omnia in eam te partem accepturum esse confido, quam & summa tua humanitas, & iam planè confirmata amicitia nostra postulat. Vale. Goritiæ.

PETRVS ANDREAS MATTHI O.
 lus Iulio Alexandrino Cæsareo Archiatro
 S P. D.

*Agitur item de nonnullis in Galenum animadu-
 eris sionibus, de Macere, & Hordeo.*

Non parum admirationis attulerunt mihi literæ tuæ. Vbi enim ex illis abs te aliquid noui, pulchrique afferri sperabam, quibus Galenum tuum ab erroribus illis defenderes, in quibus versari animaduerteram Lib. de Theriaca ad Pisonem, nil aliud in eo defendendo te attulisse video, quàm quòd apertè negas librum illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. Ac eò magis penè sum stupore affectus, quòd semper antea mihi persuaseram librum illum legitimum esse, quemadmodum & cæteri arbitrantur, qui in re Medica primas tenent, & in Galonica lectione se perpetuò exercent, qualis est in primis Iacobus Syluius apud Gallos insignis, præclarique nominis Medicus, qui in Galeno ita versatus est, vt æstiment quidam Galeni Geniũ in ipsum trãsmigrasse, vt quiuis facillè intelligere possit, cum ex cæteris eius scriptis, tum ex eo volumine, quod de compositione medicamentis instituit, nihil prorsus eum dubitare, quin is de Theriaca liber sit Galeni legitimus. Quintimo de Aloë & Asphaltite trifolio scribens, eadem omnia ex Galeno deprompsit, quæ de iisdem libro de Theriaca ad Pisonem leguntur. Quin etiam non Syluium solum hac du-
 ci opi

Liber de Theriaca ad Pisonem falsò Galeno adscriptus.

ci opinione video, si d quotquot sunt in Italia nostra præclarissimi medici, & præsertim ij, qui in publicis Academicis me dicam facultatem profitentur (vt sanè audio) idem proculdubio affirmant. Idcirco cum id erroris abs te tantum fuerit obseruatum, hocque non paucis cõprobes rationibus, nempe quòd stylus & oratio ipsa à Galeni ordine ac gravitate plurimùm dissent, & nonnulla habeantur ibi vocabula, quibus nunquam vti solet Galenus, non possum te ipsum, tuumque ingenij acumen nõ magnopere admirari, & (cæterorum, qui secus tenent, pace dixerim) sententiam tuam aliis omnibus præferre. Mihi quidè tuæ rationes adeò firmis fulciri videntur argumentis, vt nihil sit quod impediatur, quin ego totus in tuam concedam sententiam. Proinde rectius posthac (vt arbitror) fiet, si Calcographi ac Medici, qui Galeni opera recudere cogitabunt, librum illum de Theriaca ad Pisonem à legitimis seu iunxerint, & inter spurios, ascriptitiõsq; te autore reconderint. Cui hæc meritò accepta referre debent, non ij solum, sed etiam cæteri quotquot habentur rei medicæ studiosi. Atqui mihi relictis his perquam gratissimùm erit abs te doceri, quibus argumentis in hoc, quod nunc proponam Galenus seruari possit, cum certò sciam libros, in quibus, quæ mihi animaduersa sunt, nulla dubitatione esse legitimos. De Macere itaque prima erit animaduersio, in quo Galenus sibi ipse dissidere videtur. Siquidem libro septimo de simpl. Medicament. facultatibus. Macer, inquit, in tertio siccantium est, in caloris verò, & frigoris differentia neutrum insigniter efficit. Verum huiusce fortasse censuræ oblitus, longè aliter sensisse videtur libro sexto de medicament. compositione secundum locos, vbi de parando è Punjicis pharmaco egit, sic inquit: Nominatur autem Macis cortex quidam aromaticus, qui ex India affertur, multum calfaciens & adstringens. Qua in re vnicuique palam est sibi parum constare Galenum, ac etiam manifestè contradicere, cum hic Macerem calidissimùm esse scribat, illic verò nec exalfacere, nec frigefacere censat. Præter id eodem sanè modo videtur in hordeo idem aberrasse, siquidem libro de Pitana. Hordeum, inquit, generaliter acceptum, refrigerat, atq; exiccatur. Et primo de Alimentorum facultatibus: Hordeum, ait, in frequenti vsu apud homines est, quod non eandem cum tritico habeat facultatem; siquidem hoc palam calefacit, illud verò non

De Macere in Galenum animaduersio.

De Hordeo cõtraria Galeni sententia.

non modò non calefacit (quomodo nonnulla quæ in medio sunt calefacientium & refrigerantium, vt amyllum & panis lotus) sed quoquo modo vtare, siue panes ex ipso feceris, siue pitifanam coxeris, siue polentam paraueris, nunquam corpus calefacit. Quæ verba cum ita generaliter sint prolata, hæc efficere præstareq; hordeum, tam interius assumptum, quam exterius appositum, sensisse Galenum nõ ambigo. Ad hæc Lib. septimo de simp. medicament. facultat. eundem Galenum scripsisse constat, hordeum refrigerare & siccare ordine primo: sed longè aliter sensisse videtur, non sine ipsius doctrinæ repugnantia lib. quarto de medendi methodo cap. quinto, vbi sic habet: Porro omnia quæ putrefiunt ex calido & humido afficiuntur. Ideoque etiam ea cataplasmata quæ ex hordei farina componuntur, eorum quæ calefaciant, humectentq; omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, adiuuemus. Hæc ille. Quibus palam est, quòd tamen si pluribus aliis in locis semper affirmauit, hordeum, quoquo modo in medicum usum venerit, corpus ipsum refrigerare ac ficcare: hic tamen manifestè docet contrarium, cum idem hordeum calidum & humidum putet. Proinde hac in re te consulendum decreui, vt pote Galeni defensorum, & qui ingenij acuitate & doctrinæ præstantia hosce nodos dissoluere facile valeas, quin etiam Galenum ipsum iisdem argumentis tueri, & mihi id maximè expetenti satisfacere. Quod si nõ ita citò, vt velim, expedies, aliis fortassè maioribus in Galenum animaduersionibus te quamprimum præoccupauerim. Has quidem prædictis atrexiuissimè, nisi aliquantulum subuererem, ne tibi plus molestiæ afferre quam par sit, si longioribus literis ad te scriberem. Hoc tantum addam, nimirum me summopere optare, vt me fraterno co amore prosequaris, quo semper antehac erga me affectum te fuisse cognoui. Vale.

Goritiæ.

PETRVS

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Medicus, Iulio Alexandrino Cæsareo
Archiatro, S P D.

Tractatur an fracta pulmonis vomica pus quandoq; (vt Galenus inquit) per Urinam meatus excerni possit.

Quam tabellariorum, qui isthuc irent defectu priores literæ meæ hæc secūdis adnexæ ad te mitti nequieverint, manserintq; apud me ab Idivis Decembris in hunc vsque diem: committere non potui, quin iterum ad te scriberem, narraremque quanta sim affectus admiratione, & penè attonitus factus, dum hæc diebus elapsis Galeni libros de locis affectis legerem. Si quidem is lib. sexto cap. quinto, vbi diffusius de vesicæ morbis, egit, ac etiam de iis corporis excrementis, quæ per urinæ meatus excerni solent, rem intellectu maximè arduam afferre videtur, his verbis: Præter has alix quidem fiunt purgationes, sed rarò. vt cum thorax, & pulmo par alium purgatur, quæ sub septo transuerso positæ sunt partes, per urinas: quorum causam cum nonnulli ignorent, neque id vnquam accidisse viderint, quod à multis visum est, negant fieri posse, vt abscesu in pulmone orto, pus per renes excernatur. Pulmonis vomicam per urinam, thoracis autem per intestina & alium, expurgari vidimus. Quanquam re vera de latatione ex pulmone in renes nulla omnino sit dubitatio. Etenim vt à caua vena, ita quoque ex magna arteria, rami descendunt ad renes. Hæc quæstio tamen Erasistrati sectatores non parum vrget, quippe qui putant solum spiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vt pote intelligētibus, quòd læuis arteria pulmonis, quantum puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod inde in magnam ipsius arteriam incidens, per renes tranfit ad vesicam. Hactenus ibi Galenus. Hoc idem pariter scriptum reliquit Auicenna, vt pote qui magis Galeni testimonio acquieuerit, quam rationi. Quo fit, vt penè obstupescam, quo pacto velit ibi Galenus, quòd pus ipsum, quod nil aliud est quam putridus foetens & corruptus sanguis, non solum labatur per arterias, iu quibus vitales recluduntur spiritus, qui vbi paulisper à sua distrahantur functione & in discursu

b remoren

*Argumenta
contra Galeni
sententiam.*

remorentur, præsertimq; ab his impedimentis, quibus læduntur, verèda emergunt symptomata: sed quod ingredia-
tur in sinistrū cordis sinum, vbi nil profectò aliud manere potest (vt Galenus idem ait) quàm tenuissimus ac purissimus sanguis, tenuissimis spiritibus refertus: nimirū, nescio ego quomodo fieri possit, q; in sinistro cordis sinu, vbi hominis vita, & sanguis ille purissimus vnà cū vitali spiritu cōtinetur, possit quoq; cōtineri eo tēpore pus illud fœtens, erodēs, labefactānsq;, vel illac transire, quin sanguinem illū seleftissimum inficiat eique misceatur, & per consequens quin mortem illicò afferat. Siquidē cum Medicis omnibus cōprobata sit sententia q; sanum omne quod à putrido tangitur, putridū fiat, nō video sanè quo pacto fieri possit, quin spiritus, & sanguis ille purissimus pure fœtido labefactatus, aliquid in se fœtoris putredinisq; excipiant, & perenda admodum subsequatur symptomata, & ipsam fortassè totius corporis exitiū. An non videmus quotidie, qui morbos curamus sæpenumero, cor ipsum versus malignos ferri vapores, à vitatis succis exortos, qui quāprimū cor ipsum inuasērint, ægros inducūt, cūm in animi deliquiū, tum in cordis tremorē? Quæ symptomata statim sequuntur, frigidus sudor, totius corporis pallor, viriū defectio, arteriarum interceptio, & alia huiusmodi accidētia, quæ hominis interitum denunciare solent. At si certū est ab infecto aère infici spiritus, & humores, & pestilētes subinde (vt Galenus pluribus in locis scriptū reliquit) oriri febres, quarū putredine innumeri moriuntur, quomodo fieri potest, vt nō solum spiritus, sed etiā sanguis ob tam fœtidū puris per corū vasa, imò per ipsius vitæ fontē decursus, non admodū afficiantur, sed ex consequenti corpus vniuersum, affecta facultate vitali? Fiat autē id tam velociter quā à natura fieri possit, hand vnquā mihi aliter persuaserim, quā q; impossibile sit, quin contactis affectisq; spiritibus id fieri queat. Nam quemadmodū videmus, si quis veloci quantūuis cursu feratur, vbi in putridū inciderit cadaver, quod nullo sanè pacto fieri possit, quin fœtor illi illicò nāres feriat, & spiritus ibi cōtentos inficiat, ita sanè longè magis infici posse spiritus vitales crediderim, qui à fœtidissimo illo pure fuerint cōtacti. Equidem mihi de hac re diligētē cogitanti nulla succurrit ratio, cuius auxilio cognoscere possē, cur id tam facile factū affirmauerit Galenus. His accedit Galeni ipsius autoritas, quip-
pe qui

pe qui libro primo Aphorismorū Medicos quoscūq; admonet, ne humores trahāt vacuētq; per principes partes his verbis: Motus verò humoris noxi ad loca non accommoda sunt, quādo vel aliquē habuerit suapte natura principatū, & maius ex ipsis damnū est subsequaturū, quā morbus, qui iudicatur exoptulet, vel nullā habeat effluxionem. Exempli gratia, Vbi Epar humores infestāt, quos oportet euacuari, duē sunt accōmodę motiones. Prima p vētrē, & huius ilia, quę p alui inferiorē: altera per vomitū meliore existit. Secūda quę per renes atq; vesicā. At motus qui ad pulmonē, thora cē, & cor inclināt, bonus nō est. Oportet itaq; medicū naturā morū animaduertēre, & siquidē idoneus fuerit, subministrare & adiuuare: Sin autē cōtrariū ac noxiū, prohibere, trāsferre, atq; diuertēre oportet. Hęc ille. Quę omnino affirmare vidētur nullo pacto expurgari posse vomitę pulmonis pus p arterias illas, & sinistrum cordis sinū absq; manifesto mortis discrimine. Hoc autē cū fortassè animaduerrissent Paulus & Actius, viderētq; id nō esse rationi cōsentaneū, nī *ni pecunare de venis, vel arterijs decernere ausi sunt, sed tātū scriptis posteritatis memorij reliquerūt, huiusmodi abscessus sursum erūpere, nōnūquā infra, atq; ea, quę inferius tendūt, partim in ventrē & intestinū trāsmitteri, partim in vesicā per vasa quędā administrata. Quo fit vt facile existimem hac in re (si tamē hoc liceat affirmare) aberrasse Galenum.* Quāobrē nō desunt etiā docti viri, q; putēt, quod si tamē huiusce puris ad vesicā trāsmisio, trāsmitteri id ad venā sine pari, quā Græci *ἀστυα* vocāt, vel ad alias fortassè, quæ circa pulmones vel thoracē habentur, & inde in venā cauā, in renes & in vesicā. Nā quęadmodū nōnūquā sanguinem mēstruū in vteri affectionibus, vbi obstructa ea vasa fuerint, quibus sanguis ille expurgari debet, sursum ferri videmus per venā cauā, & deinde nō per arterias, neq; per sinistrū cordis sinū, sed (vt putamus) per venā sine pari, vel per alias quascūq;, à qb^o facile in pectus thoracēmq; diffunditur, fieriq; inde, vt ita affectę mulieres cruetū emitāt spatū: Ita videtur facile euenire posse vt eodē ductu pus ipsum deorsum feratur. Proinde nō ita facile adducar ad credēdū, posse pus per arterias illas & per cor ipsum trāsire, vt ipse apertissimē cēset Galenus, nisi tu mi Doctissime Iuli, qui Galeni genio pro tua voluntate vteris, doctissimis tuis argumentis ab hac me dimoueris sententia. Vale.

Goritiæ.

b 2

Iulius

IULIUS ALEXANDRINVS, PETRO
Andræ Matthiolo Medico.

*Respondetur obiectionibus & animaduersionibus nonnullis
in Galenum factis, in Epistolis præcedentibus.*

Voniam ita tibi videri video, Vir celeberrime, abstinemus in posterum à nimis illis, ac verbosis, quæ iam diu antea inchoatam, ac nunc demum absolutam, minimè omnium decere videantur amicitiam nostram, pollicitationibus: in id scilicet futuro semper tempore intenti vnum, vt quoties vsus venerit, aliquaq; sese aliquo tandem pacto mutuo iuandi præbuerit occasio, vno tantum verbo quid sit, quod fieri ac peragi à nobis velimus, inter nos significemus. Dioscoridem Gallici autoris illum, quem ad nos miseris, postfridie Hieronymo à Sprincenstain Baroni, nominis tui amatissimo legendum dedi: ipse tamen prius quum Proëmium illi autoris totum, ac capita præterea quædam delecta à me ad rem hanc antea percurrissem. In quibus honorificentissima semper mentio tui fiat, vsque eò, vt ingenuè passim fateatur autor libri accepta se vni propè tibi libenter referre omnia, quæcunque tandem dicit, aut excogitari ab eo potuerint, ad rem hanc aptè & concinnè. Hoc non opinor ignoras, si paulò magis gloriolæ, nescio cuius, effemus cupidi, quâ tum non solum tibi Autori operis tanti cessurum laudis esset, sed etiam mihi, cuius tu nomen inscribendû curasti in parte clypei, quæ Dioscoridi de tuo, tanquam Mineruæ olim suæ, opinor Phidias ille, affixeras. Cuius iam operis non solum Italianam peruasit fama absoluti, verum etiam Germaniam ipsam omnem peragravit, Gallias & Hispanias occupavit, atq; haud scio an minimè in his tantum locis subsistens vltèrius etiam sese propagauerit, & ad Indos vsq; peruenerit, nouasq; memoria nostra inuenti orbis penetrauerit regiones. Verum natura quadâ, & instituto, philosopho homini, cuiusmodi tu esse in primis videris, non tam de hoc gloriandû esse censeo (quanquã & hoc quidem nõ prorsus dedecet si quis bene apud bonos omnes audiat) quàm nominis tui apud gentes omnes & nationes fama vigeat, quàm de eo legendum magnopere, quod propagatus in vniuersos ita, ex rerum tuarum animad

animaduersione hac, vsus fructuosissimus omnibus futurus sit, vt iam tibi homini, vt dixi, à natura ad philosophiã factis, satis hoc futurû superq; sit, si te tua benefacti huiusce tui quòd mox atq; olim in vniuersum genus humanû redudaturum sit conscientia, consolère. Atq; hæc ita se habent.

Quod autè nodos mihi offers explicandos quosdam in Galeni libris, quamuis sciam hoc idem præstari à te ipso melius posse, nõ subterfugiam tamen hoc quicquid id est amicè iniunctû à te mihi laboris, vt si sententiæ de re hac nostræ fortè conueniant, certior quædam opinioni indè nostræ acquiratur fides, sin minus: at ausa tamen ex hoc suborta veritatis appareat aliqua, quam tenere possimus. Ac primum de Macere, video à Galeno Libris de simpl. Medicament. facultat. Corticem id esse statui ex India allatum, in quo exiccã di, & adstringendi vis insit insignis, ac pauca præterea caliditas quædam, & tenuitas acrimoniãq; exigua, quæ aromata referat, notetur, breuitèrque in quo nihil effatu dignum reperiatur, quod ad calorè vel frigus atineat. Atqui in lib. de compositione Med. per locos sexto dissonat Autoris eiusdè dicta de hoc, quo loco Macer, idq; verbis minimè obscuris egregiè exalfacere & adstringere dicitur. Nõ con fugiam eo nunc, vt dicam (quod affirmare tamen possim) hosce de compositione per loca libros, inter omnes à se postremo factos reponi à Galeno, sicuti de simp. med. facult. præsertim verò operis partem eam, quæ tractatum de lapidibus præcedat, multò ante tempore ab Autore eodem prodiisse, qua temporis intercapedine haud sanè exigua verissimum sit, potuisse diligentiore quadâ, vt in rerum sepe hærum examinatione euenit, obseruatione, alia quadâ reperiri cortex is facultate præditus à Galeno, quàm visus ei antea fuisset: imò non alia, diuersa nimirû, ac cõtraria: sed quæ tam multò antea modicè se acre ac calidum gustanti obtulisset, idem postea maiori insignitum caliditate representatur. Quod cum frequèter in aliis cõtingere omnibus possit, quæcunque obuiæ eundè sæpe referre gustû experimur, tum verò longè minus futurû mirû sit, si in re exotica idem cõtingat, vt abeuanida, ac iam marcescente aliter, atq; aliter à vigente adhuc, vires suas integras obrimente affici gustus queat. Atq; id sicuti paulò ante dicebam, non diuersimode prorsus, sed cum vtrobiq; calfaciendi vim quandam notare

*Responsio ad
contradictionem
Galeni
de Macere.*

possumus, hic tamen, quam ibi efficace eam interdum esse magis deprehendamus, posterioraq; ita Galeni verba non detruentis prorsus prioris sententiam sint, sed addentis potius, eamq; ipsam tamquam in melius promouentis: a qua ego sententia non sanè recederem, si qua modò posteriore in loco facta prioris fuisset mentio à Galeno. Eadem hac de causa dicendum nobis non fuerit diuersi, ac varij, diuersis his in locis, meminisse Maceris autorem eundem. Neq; eum facile silentio præteritum hoc à Galeno fuisset, præter id quòd iisdem propè vitur vtrobiq; locorū, quibus nobis rē ipsam notis prorsus suis implicet verbis, vt eūdem omnino esse appareat. An verò antiquorum, ac n. lri tēporis Macer eadē, aut diuersa habenda res sit quærendum. Non diuersam esse omnino videri non immerito possit, quòd in nostro, non secus atq; in veterum illo, caliditas adstringendiq; & exiccandi vis, & aromaticū præterea haud obscure quiddā inesse omnino apparet, cornicijq; idem speciem refert, imo prorsus cortex ipse est quiddā. Eò igitur hac in re deuenio, vt cōsidere affectū, de quo sexto de cōp. per locos libr. à Galeno metio sit. Phlegmonē esse in scirrū iā abeūtē, quā nō nisi frigidū, crassiq; humores quiddā procreare soliti sunt. Video igitur à Galeno libro de Simp. Medic. facult. Maceri vim tribui valēter in primis exiccandi, quod si præstare potest, vt frigidus id genus humores siccādo dissipet, idē nō immerito videatur dici posse excalfacere. si nō primò ac per se at secundariò, & ex accidēti, nimirū exiccandi vi sua, dū frigiditatē humorū eā omnē auferet. Sic quidē, vt quod prius Galenus in lib. de Simp. medica. facult. dixerat *in aures fugatū neci si q̄a* retulerit in libro de cōp. medicamēt. per loca, *in aures h̄sp̄ualiuor neci si q̄a*. Ac quoniā loco *fugatū h̄sp̄ualiuor* reponit: idē voluisse ac effectū omnino eundē notasse videatur, diuersa quamuis id ratione fieret, propè vt illud *h̄sp̄ualiuor* pro *fugatū* accipiendū sit. Reliqua enim omnia eadē de re verba sunt, hoc vno dēpto, vt si reuicere dissensionis causam in librariorum velimus, facere id haud vlla omnino absq; causa nō prorsus immerito possimus. cōtēderemúsq; hoc pacto eorū culpa i sedē prioris *h̄sp̄ualiuor* vir rep̄sisse posterius *h̄sp̄ualiuor*. Quid est enim quāobré iisdē pp̄e vtrobiq; ad rē hanc verbis vteretur, in hoc autē vno dissideret? alioqui longē quoq; verisimilius cūm sit, cū insignt adstringēdi vi, insigne illam exiccandi potius quam calefaciēdi con

consistere facultate posse. Quod si *h̄sp̄ualiuor* scriptū omnino sit, hoc scimus nempe egregiè calidū, exiccare egregiè quoq; solere, quemadmodū exiccās, licuti prius dicebā, calfacere ex accidenti, & quidē non tenuiter, si quidē humores quos siccādo dissoluit, frigidi valde fuerint. Neq; tamē interea pro magna habenda controuersia illa sit ac dissensio, in qua res eadē calida semper esse pronunciat, plus licet aliquando, minúsque aperta, & ex professō dīctorū repugnantia esset, si quod prius statuisset frigidum, calidum postea vehementer esse assereret. Nunc cum calidum primò, sed non magnopere, secūddò verò magnopere calidum posuerit, idque interiecto annorum plus viginti spacio, videri cuiuspiam posterius diuersum potius quam aduersans aut repugnans priori, dictum non iniuria possit.

Iam de hordeo facilior est explicatio, Vt enim frigidum id alibi semper statuerit Galenus quarto autē Therap. Meth. libro Cataplasma ex hordeo inter calefacientia & humectantia numerarit, in eam partem accipiendum dictum hoc fuerit vti Cataplasma ex hordei farina, idem, quod reliqua pusmouentia cuncta faciunt, præstare existimemus. Quæ cum emplastica esse conueniat, sic meatuum cutaneorum obturatione calorem natium detinent vt hac de causā, quoniam quidem calorem hunc, rem calidam humidāque adaugēt, calefacere, & humidum reddere dicantur. Plus propè in coinesse controuersia videri cupiā non immeritò queat, quòd quum ex quarto Meth. ex suppurantibus hordeo fecisset: idem deinceps quinto de simp. Med. facult. libro ex horū ipsorum numero delet addita etiam ratione, quòd absgergentis inesse illi plus facultatis appareat, quam suppurantibus conueniat. Verū hoc de simplicibus, ac per se. De composito illud intelligendum, vt, licet non sanè multum à suppurantium temperamento recedat, haberi tamen huiusmodi non nisi addito hydrelæo possit. Neque tamen inuenias **quarto Meth.** ea quidem in parte libri priuatim nominatimque factam fuisse à Galeno hordei mentionem vllam: In hunc quidem modum scribit, *neci teiunū neci tā diē tēs ōm̄liū iōus καταπλασματα*. Quod Interpretes verfit: Ideoque ea Cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur: quam rectē haud ausim affirmare. Nec ignoro, alibi à Galeno acceptum fuisse *ōm̄liū* pro farina hordei, vt **14. Meth.** quū *ōm̄liū*

Responsio ad factas de hordeo obiectiones.

C. 5.

C. 3.

Ωμηλυσείως ἰδίως prius meminisset, subdit postea *ὀνομάζω λέετω τὴν ἰδί-*
ωσιν ἄλευρον, ita voco hordei farinam. Idemq; prop 3 de cōpo-
 medicamentorum, *κατὰ γένη* protulit, quod nō sic tamen per-
 petuum habendum fuerit, vt non accommodari alterius ali-
 cuius generis farinæ vox eadem ab autore eodē soleat, vt ex
 secūdo colligi poreit de comp. med. per loca lib. Cap. de Ce-
 phal. *κριθίνη ὀμηλυσεί*, hordeacea inquit *ὀμῆ λυσεί* quasi alia
 quoq; quā hordeacea reperiatur, & quarto eiusdem operis
 lib. quo loco medicamentorum Archigenis meminit itidem
ἢ ὀμῆ λυσεί κριθίνη ἢ πυρίνη, id est, hordeacea vel triticea, atq; iti-
 dē sexto inter Archigenis eiusdem medicamenta ad Garga-
 reonas, *καὶ ὀμῆν λύσιν ἐπιθεῖ τῶν τῆρ διὰ κριθίνου ἄλευρου ἢ διὰ λι-*
νοσπέριου, ἢ τῆλεως, id est, imponendumq; *ὀμῆν λύσιν* quæ ex hor-
 dei, vel lini feminis, vel scenogræci farina cōponitur. Quod
 si igitur non vnicum idemq; vbiq; *ὀμῆς λύσιως* significatū esse
 manifestō apparet, viderit interpretes, qui *ὀμῆν λύσιν* hordei sta-
 tūm farinam interpretatus est, quā rectē factum ab eo hoc
 fuerit: vt iam siquidē vera sunt, quæ diximus, ac quarto Me-
 thodi, vbi nam hordei mentio, ac suppurantia tractātur, pro
ὀμῆ λύσει triticeā, vt quæ dubio procul suppurans sit & habe-
 tur, accipere conuenientius, quā hordeaceam farinā liceat,
 nulla omnino futura in Galeno ita dictis controuersia sit, &
 vt cataplasma inibi tamen ex hordei farina intelligatur, cali-
 dū id, humidūmq; illo quo antea diximus modo, caloris vi-
 delicet innati ad auctiōnem, intelligatur, non vnus quidē hor-
 dei ratione, sed hydrelæxi, quod vel in primis nominandum
ὀμῆ λύσει sit. Sic enim ait Autor li. qui introductorius siue Me-
 dicus inscribitur, *τῶν δὲ καταπλασμάτων τὰ μὲν διὰ μόνον μέ-*
λιθον ἢ διὰ τοῦτον κατασκευάζονται ἢ κατὰ μάλα μαλακτικὰ ταῦτα
δι' ὑδρελæξιν, ἢ περὶ ὀνομάζωσιν ὀμῆν λύσιν, id est, Cataplasmatum
 alia ex solo melle & oleo præparātur, nominanturq; mala-
 ctica, alia verō ex hydrelæxo, aqua nimirum & oleo, quā
ὀμῆν λύσιν vocāt. Apparet iam hinc *ὀμῆς λύσιως* cōpositionem
 hydrelæxi potius esse, quā farinæ additamētū, quæ, sicuti di-
 ctū fuit, vt hordeacea quoque interdum sit, olei in primis &
 aquæ additione nancisci temperamentū id queat esse, vt ex
 pus mouentibus medicamentum vnū quoddam possit. Atq;
 hæc credere omnia magis possimus, si dictorū à Galeno de
 hordeo meminerimus, quibus immutari eius aliquādo tem-
 peramentum, & ex sicco humidū reddi apertē pronūciat. Id-
 que

que intrō etiam pro cibo assumpti. Ita namq; ait, lib. de ali-
 mentis primo capite de hordeo. *Ὁμηλυσεί μὲν ἢ ὀμῆ λυσεί*
τὸ σῶμα κατ' ὄνομα ἴσχυον συνδυσίας, ἢ ὑγραίνουσι ἢ ὑψηλαίνουσι δια-
σθεσίως συνδύσασιν. τὸ μὲν γὰρ ἀλφίτων ἐκ τῆς φρυγέσσας περὶ τῆς γεμῆ-
νον ἐναργῶς φαίνεται ὑγραίνουμ, ἢ πτασίαν ἢ ὑγραίνουσι ἴσχυον ἢ ὡς προσή-
κει συνδύσασιν. quod est: Nullatenus ergo quocunq; modo par-
 tur hordeum calefacit, humectat autē & exiccac pro modorū
 diuersitate, quibus præparatus. Etenim farina, quæ ex tosto
 hordeo fit, manifestō exiccac videtur. At pifana, si pro eo ac-
 cōuenit præparatur, humectat, quæ de hordeo, vt in alimen-
 tum tantummodo cedit, dicta accipi cuncta debēt. Eiusmodi
 namq; nūquam quidē exalfecerit. At extrinsecus, admotum
 cum hydrelæxo, quomodo dici calidū, atq; humidum possit,
 natium ipsum calorem conseruando, superius ostendimus.
 Cōcessit etiam quōd dicta quarto Methodi: *ὀμῆ λύσει* illa pro
 hordei farina habeatur. Id quod tamen nō vsq; adeō firmū,
 certūmq; esse dictis antea de causis apparet. Obiter illud di-
 cendum hoc loco occurrit, sententiam nostram, quā olim
 de vini tēperamēto sicco, humidōq; memini me protulisse,
 Galenicis scriptis, de hordeo hifce veluti asseuerari certius
 etiam nū posse. Etenim si hordeum, quod siccū per se habe-
 tur, cōmodē præparatum, hoc est, plurimū inter elixandum
 cum intumuerit, deinde lentiore igne ad cremorem quēdam
 longiusculū deductum, sic humectans reddi valet, quid est
 quam obrem existimare nō possimus vini quoq; siccitatem,
 quæ naturalis illi sit, addita aqua attēperari, dedūciq; ad hu-
 miditatem posse, vt sicuti siccandō prius fuerat, nunc idem
 humectandō sit, præsertim cum tam facilis ac prompta rerum
 inter se harū mixtura sit, vt non magno negotio alterutrius
 cōmunicari alteri natura, atq; adeō vinci ea paulō liberalio-
 re alterius additione possit. Non autem facillē memini inci-
 disse me in loca Galeni vnquam vlla, in quibus vinū humi-
 dū statuatur, non autem indidē semper certissima quædā duci
 cōiectura queat, de potu, alimētōq; vini intelligēda dicta ea
 esse. Ideōq; pro diluto semper tūc accipiendū. Quoniam cer-
 tum, probatūmq; sit, frequentissimum vītatissimūque di-
 luendū benē vini veteribus semper morem fuisse. Quæ si ve-
 ra esse contendimus, ac siccitas solius, ac per se perpetuō
 intelligenda est, humiditas autem aqua admisti, dictaq; auto-
 ris de hoc aptissimē semper tanquā applicari sensui quæque

suo possunt, nulla hac quidem in re dissensio, discordia nulla fuerit, sicuti nec in hordeo, quod varia quadam ratione, merito modo siccum, modo humidum dicatur, frustra que hoc pacto tot, ac tantæ, à tot ac tantis susceptæ de rebus his alterationes fuerint, quas diluere vnica hac ex re veritatè que, ipsa (vt mihi quidè videtur) annotatione liceat. Venio ad id, in quo non tam Galenus culpari videatur, quòd minimè coherentia sibi protulerit, quam damnari, quòd impossibilia, quæq; vt fieri queat, rationi omni, vt videri vniciq; possit, reclamant, scripserit. Et sunt dicta sexto de locis aff. li. quo loco thoracis, & pulmonibus contenta, quàmquam rarò, at interdù tamen per aluum sicuti quæ sub transuerso septo sunt, per vrinam purgari solere dixit, atq; ita pulmonis aliquando abscessum per vrinam, thoracis verò per intestina, & aluum purgatum visum a se testari ipse non dubitauerit. Quod non vsque adeò videri mirù debeat, quam haud difficulter, sicut ipse ait, leuis pulmonis arteria quod puris in seipsam recipit ex abrupto abscessu, id in sinistram cordis ventriculù deferre possit, vnde in magnam arteriam incidens, pus per renes in vesicam transiens deferatur. Quod quemadmodum ex vena cava, sic ex magna quoq; arteria ramose quædã propagine in renes tendat. Cui igitur non videatur admiratione maxima dignum (ais tu) purulentam id genus materiam ac corruptã, præternaturalemq; sinem naturæ nostræ insensam, non solum arterias ipsas, quibus spiritus continetur vitales, omnium maximè rerù sibi aduersantium noxam presentientes: sed etiam sinistram illam cordis ventriculù occupare posse, quo loco sanguis solum modo spirituosus quidã consistere soleat, vt, si peruenire eò delatù pus concedamus, necessariù sit cum spiritus eò in primis infici in quibus vita, tuam verò horrenda inde quædã symptomata sequi, cum tantum non quotidie in curationibus ipsis videamus impetètes cor ipsam, tumidos quosdam vapores ac malignos, cordis tremorem, syncopen, frigidosque sudores, ac horrenda quæq; inferre symptomata. Iam si ex aëris corruptione infectis spiritibus febres oriuntur pestilentes, vnde multa sæpe hominum millia pereant, quid censemus futurum, decubentes eò putrida aliqua, ac foetida materia, non infectum statim iri spiritus ac sanguinem? cordis que vires, corpusq; vñ totum correptum affici credemus? His adductis rationibus inconsideratæ cuiusdam

oscitant

oscitantia: propè damnas Galenum, nec inire rationem vllam te posse ais, quomodo venire in mentem Galeno potuerit vt ista scriberet: maximè autem, quòd repugnantiã his ipsis scripsisse videri possit non immeritò, vt sectione Aphorismorum prim. aphor. 21. Qua parte cauendum nobis esse admonet, ne per principales corporis partes euacuatione vnquam ducantur humores. Eadem culpa notas Auicennam, quòd idem sensisse visus sit. Paulum, & Aetium eximis quòd diuersa: Ad extremum reiecta Galeni, ipse tuam de tuo asfers super re hac sententiam, vt facti tamen ratio, quòd fieri interdum videamus, seruetur: ais quoque videri tibi transmigrationem puris hanc per venam potius sine pari fieri, per quam in venam cauam delatum, peruenire tandem ad vesicam possit, non secus ac in menstruum suppressione videmus aliquando, ductibus eisdem sursum actum sanguinem sputo tandem reijci. Atque hæc ferè argumenta sunt, ni fallor, tua, quibus Galenicis de re hac dictis fidem vehementer sanè abrogas. Verùm si diligenter nobiscum perpendentes reputarimus, animaduertere licebit longè aliud esse, quum quid naturaliter, atque quum præter naturaliter sit, cum à facultate quadam, atque quum ab affectu, cum pars valet, atque cum imbecillis est, cum expellitur noxa, atque cum recipitur. Contrariarum enim inter se rerum harum, diuersam quoque ac contrariam esse rationem oportet. Nihil igitur eorum quæ ante actulimus ad deiciendam Galeni sententiam fuerit in quo non affectum, imbecille, ac veluti vitium esse cor ipsam necessum sit. In syncope enim, ac tremore cordis, & huiusmodi, quis non imbecillitatem cordis videat? Non enim contingere aliter ista possunt. Eodem pacto inspiratione attractus aër pestilens, si cor, vicinãque cordi partes malè affectas, ac putredini expositas offenderet, noxam intulerit, aliter verò nequaquam: non iniuria, succumbit enim his casibus impetenti nocumento cor, vmbusque suis defectum afficitur, Contra verò quoties expultrice facultate sua validum vitur, longè à se venientem semper noxam expellit, atque, vt aliunde aliquando transmissam admittat, nõ vt retineat, admittit, sed vt propellat, quasiq; pertransennã, & in transitu actã eiciat. Quod tunc fiat quoq; cum pulmonis abscessus disruptus, eam sibi fortè inuenit viam, vt per leuè arteriã ab expultrice vi actus, tãquã fugiēs

fini

*Responsus ad
questionem de
expurgatione
vomicæ pul-
monis.*

sinistrum quoque cordis vetriculum perstringat. Quo tempore verisimile est, robore suo constans cor, spiritibusque vnâ præditum validis, cum aliis vnâ insurgere ad rei noxiæ celerrimam quandâ expulsiõnem, vt iam robusta quidem pars ea non sanè admodum adfici debeat, dum integra facultatem suam obtinet, qua materiam quantumuis tætidâ ac corruptam, de sedibus suis exturbatam pellit. Solere autem expultricè vim ex minima quaq; occasione per quascûque corporis partes humores quoscunq; actos propellere, autorem habemus Hippocratem ipsum. Hippocratiq; vnâ subscribētē Galenum *τὰν γὰρ ἐν ταῖς ἐκκενρωσίαις, ἡγεῖται πάντι μέρους τὸν αἵμα καὶ μακρὰν τὴν ἄντα συγγείαν καὶ σωματικὰν κατὰ μέρος καὶ τὰ ὅλα ὀδύνην αἰσθῆσαι ἐπιπορεύειν ἔπειτα*. Id est, Videtur enim vnumquodq; ex vno quoq; trahere, atq; ad vnumquodque transmittere, vnamque habere omnium vnspirationem & confluxum, sicuti hoc quoque ipsum admirabilis maximè Hippocrates dixit. Hac ratione videmus ex ambitu totius corporis per singulas corporis partes ductos trahi humores malos, atque etiam malignos sæpe, ad vetriculum, & intestina, rursus ex præcordiis sæpe ipsi in extimam cutis superficiem expulsos verti, quoties morbum faciens materia sæpenumero omnium pessima, cuiusmodi quidem pestilentium febrium fuerit, expultrice facultate protrusa, particulas tunc omnes permeans in ambitum diffunditur. Hippocrates igitur est, qui primus partium omnium inter se consensum ac vnspirationem quandam inuexit, quam videri possit sequutus Galenus, dum puris transmissionem per loca cordis fieri posse asseruit. Quæ siquidem robustæ partes ea sint, virisq; ac facultates obtineant suas propellendis noxiis validas, verisimilimum est, transmissum eas ferre posse materiæ tantula temporis morâ per eas abactæ, præcipuè non vsquequaque tamen, vt præterque alia malæ. Quandoquidem pus ipsum scimus esse semicoctam quandam, tum quæ non prorsus naturæ vires effugerit, atque idèd quæ minus esse eidem aduersa queat. Quod si tunc celeriter propterea depellere à se noxam eam valeat, non negauerim eo casu, quibus abscessus ad cordis sedes eas tenderit, hosce Syncopen, multaque præterea incurrere symptomata alia posse, atque adeo mortem quoque ipsam fortasse

fortasse quandoque obire. Tanta enim esse potest redundantis eò saniei vis ac copia, inde vt veluti suffocatus perire æger queat. Nam aliàs nisi copia ea exuberet, non crediderim faciliè moriturum, cuius robur tam potens fuerit, vt immutandæ in melius materiæ noxiæ, conficiendq; inde puri satis esse potuerit. Neque Galeno tamen aduersantur ista, qui eo loci, sexto nimirum de locis affectis, nil aliud quàm delationem puris per loca ea contingere posse affirmavit: subsequantur autem nec ne symptomata, nihil quicquam pronunciarit. In quo igitur pacto repræhendere Galenum possumus, qui rem, que fieri possit narravit, rem verò ipsam aliquando infrequentia non attulit: Neque enim necessarium semper hoc facere est, vt qui pus per sinistrum cordis vetriculum transire, at que ita in vesicam deferri aliquando posse dixerit, idem is, nisi tunc solere hoc ipsum grauius quandoq; insequi mala addat, damnandus propterea nõ sit. Non enim rem attingit hoc, quæ explicata satis esse videri potest, si delatio ea puris notetur tantum ea quidem in parte, in qua nihil quàm hoc ostensum aliud volebat Galenus. Concesserim igitur rem hanc, symptomata ea sequi interdum: num idèd culpabimus Galenum? quod id quòd fiat scripserit, accidentia autem aliquando non scripserit? aut num affectus quidam cordis, quum de his scilicet institutus solum sermo est, non rectè numerabuntur? quos nihilominus sequi plerumque syncopen consueuerit, etiam si nullam syncopes mentionem faciamus. Scimus obstructionem arteriarum vicinarum cordi syncopen facere: sæpe de arteriarum earum obstructionibus loquimur, aut scribimus: quoties hoc ipsum, videlicet tantum agimus: de syncope verbum nullum: an idèd falsa nos dixisse cauillabitur aliquis? Sic Galeno quum deriuatio tantum puris illa significanda eo in loco esset, nihil præterea non fuerant necessariò adnectenda symptomata, quæ insequi interdum deriuationem illam consueuerint. Quid itaque fuerit quòd queramus de Galeno? Nunquid falsa ipsum dixisse dicemus quòd per cordis loca abire in vesicam pus existimauit? at *συγγείαν* hoc, & *σώματος* Hippocraticam illam admittere docuimus, exemplòq; firmissimum maximè sæpe malignorum humorum vltro citroq; per corporis particulas omnes permeantiū, & modò se foras ex præcordiis ad extimas corporis partes protrudentium, modò eidem prorsus viis, fed

sed discessu in contrarium factio, interius actorum, idque in omnes profus partes $\pi\alpha\upsilon\sigma$, vt inquit, $\epsilon\upsilon \pi\alpha\upsilon\sigma\iota\varsigma$, & rursus $\epsilon\upsilon \pi\alpha\upsilon\sigma\iota\varsigma \epsilon\iota\varsigma \pi\alpha\upsilon\sigma \xi\epsilon\sigma\epsilon\delta\alpha$, tertio de nat. facult. lib. nulla vt inde eximi profus pars videatur: Sed enim dices, non addidit malorum quorūdam symptomatum sequelam. Primum non erat necessum hoc facere aliud agenti, remque solum ipsam vt contigit narranti: Deinde non semper successerint symptomata eiusmodi, sed quo casu tantum inualidum imbecillumque fuerit cor, spiritusque vitales exiles, quemadmodum non quoscumque corripit defectu videmus, etiam vt in corpore causa subsit, quæ facere hoc valeat. Fortis namque virtus, quod dici solet, multo maximis nocuentis resistit. Ne miremur igitur Galenum ista dixisse, quæ, quomodo contingere possint ratio extet. Nec valere exillimemus: transmissio enim eam ad loca ea puris sequuntur aliquando symptomata quædam: ergo transmissio ea non fit. Fieri autem non difficulter interdum sanè posse absque quod vel pereat, vel grauisimis quibusdam symptomatibus corripiatur ager, aperere, ni fallor, docuimus. ac proinde minime contraria sibi attulisse credamus 2 1. Aphor. lib. 1. Quorum si recta examinatur ratio, confirmandæ potius Galenicæ huiusmodi sententiæ causa adduci debeant, tantum abest vt destruant. Nihil enim aliud persuadere nobis nititur tibi, quam vt loca quæramus per quæ commodius semper, ac tutius duci euacuandus humor queat: inspiciatque semper artifex, monet, impetum ita humorum à natura factum, vt conuenienter promoueamus, contrarium verò cohibeamus, aut aliò auertamus, atque hæc sunt aphoris. libri dicta. At in de loc. affectis: solere inquit, interdum fieri, quamquam rarenter, vt materia ex pulmone in cor feratur, $\text{Ὅτι μὴ ἕωθεν ἴδιῳ συμβαίνειν ἕς τὸ πᾶν φθαρὸν ἔσθαι τῆς μεταλήψεως ἕς τὰς τραχείας ἀσχηγίως γίνεσθαι}$ Atqui, ait, plurimum non ita contingere consuevit facta prius in asperas arterias transmissio, vt cum hanc minus naturæ vilitatem esse dicat. Proinde minus esse quoque intelligamus commodam, nisi tamen affatim. confertimque transmissio illa ad tracheam fiat in quo periculum suffocationis insit. Idem profus, quod in Aphor. dixerat consueisse naturam, modò conuenienter, modò contrariè hoc facere. Neque vsquam reperitur Galenus eo quidem in loco euacuationem hanc aliis prætulisse, sed solere, raro licet, à natura fieri, dixisse: videlicet,

vt

vt quum potiores non inuenit, hanc tamen ipsam tanquam secundo loco ad exonerandum se quærat. In Aphor. autem nihil aliud, quam medicum admonet, caueat diligenter, ne per loca inconuenientia ducat, quod uos quoque præceptum sequenti, quoties euacuandum nobis contentum pulmone pus esset, si quam moliri nobis aliam commodam magis liceret, non utique ad loca deducere paulò nobiliora, quòd idem à natura quoque fiat, vt non, nisi quum aliter aliqua tandè de causa non potest, puris eò ab ea materia transmittatur. Nihil igitur controuersum in his, repugnantia nihil. Nec dissentire mihi quidem videntur ab his Paulus & Aetius (nam de Auticena ne tu quidem ambigis) illud enim quod utriusque verbis propè iisdem, quibus Galenus ad hæc vsq; per vasa quædam id fieri dixerint, quid aliud, quam monstrat à Galeno via illæ (nisi vter aliud nobis fingamus) esse possit fatcor me non videre. Ad dis ad extremum quum Galenicâ super hoc sententiam refutasse tibi viderere acutè in primis excogitarem de tuo communique tibi cum quibusdam aliis credis: si quidem transmissio tandem hæc fieri à pulmonibus ad vesicam debeat, per venam id solum fieri posse $\alpha\sigma\upsilon\gamma\alpha\upsilon$ quam vocant, id est, sine pari. Vnde per venam cauam in vesicam tandem deriuetur, non dissimiliter atque, quauis motu in contrarium factio, sanguinem menstruum videremus, cum impeditas naturaliter delegatas sibi vias inuenit, retrocessione per venam cauam ad venam sine pari deferri, pectusque ipsum ingredi, atque ita sanguinis sputum efficere. Mihi autem (si quidem ingenuè quod sentio dicendum est) longè difficilior hæc esse, quam Galenica illa ratio modusque videtur. Quum enim de pulmonis abscessu disputetur, nemini dubium esse potest, multò magis facilem habendum esse materiæ illius transitum in asperas, læuæque arterias, quam quòd pectoris primùm cavitatem de pulmone emissâ, empiemque potius ita faciens, occupet, aliter enim non potest: Deinde venæ sine pari exiguis magis oculis sese insinuet. Tum quod de sanguine menstruo dicitur, suspectum mihi valde est, vt fieri rectè queat. Non enim video quomodo egressus (quod ipse dicit) venam sine pari sanguis, in cavitatemque pectoris ingressus, non sæuissima quædam inferre symptomata debeat, nõ enim ignoras, quacumq; in corporis parte, præsertim verò si thoracis cavitatis

ca

ea esset, extra vasa contineatur sanguis, quantopere verendos affectus faciat: quod nihilominus euenire his casibus nō experimur: præter id quod, vt sputo educeretur contentus ita illa in parte sanguis, necessariō prius intra pulmones cum assumi opus esset, vt per sputū deinde ita prodiret. Quanto igitur minore negotio existimandū nobis est, mēstruum sanguinem per venam cauam apertis, continuisque quibusdam viis in tracheam delatum sputo tandem eiici. Atq; hæc sunt vir Doctissime, quæ si probāris, mihi quoque probabuntur, sin minus, sequemur alia. Et quoniam superest forte nunc satis adhuc mihi ad scribēdum temporis, significasque doctissimum quemque Patuinorum medicorum, quos ego, præceptorum meorum semper loco habeo, non dubitare de Theriaca ad Pisonem libro, Galeni, esse (vt ita dicam) ipsissimum, quamobrem ego contrariū sentiens, ad te scripserim: rogo, legere ne grauare, licet pauca quædā de hac scripta alibi à me sint. Primū dico libri dictionem illius, longissimē semper mihi distasse visam ab ea, qua Galenus in operibus suis vitur. Huiusce ego rei fidem facere certiore non possum, quā si per se eruditi, quos ego longē me ipso melius hoc ipsum animadueros sperarem, collatis inter se lectionibus diuersis, exactē in primis in hæc inquirerent insignem quandam deprehensurū vocum ac figurarum diuersitatem, maximēque diuersas elocutionis formulas, periodos varias, fluxumque nimis, ac solutum dicendi genus. Vox *ἐντὸς* dubitandi primū mihi ansam dedit, qua Aristoteles & Dioscorides vtātur: Galenus (quod scia) nunquam, nisi cūm aliena fortē recitat. Ait *ἐνδὲς κερύ φιλίμοις ἐνδὲς τὰς ὀμμάσις*, id est, Confestim amatoris inspexisti oculis. Periodos profectō nimis pro Galeno molles. Mitto enim illud *ὀμμάσις* pro *ὀφθαλμοῖς* verbum Poëticum profus, & propē dixerim ampullatum, quibus non temerē vsum Galenum reperias. Dum Pisonis filij historiam narrat, quā se pro adulatore gerit autor ille? Quod Galenus semper cauit. Diuinum sæpissime appellat Platonem Galenus: sapientissimum quo loco appellarit, nō succurrit, quod autor is facit. Idem Imperatorem Marcum diuinum nominat, non temere inuenias Galenum Marcum, aut Traianū, aut Adrianum, aut Cōmodum, aut Neronem, aut Seuerū, aut Antoninum diuinos vocasse, vt qui Cæsares, quoties illorum mentio incidit

Liber de Theriaca ad Pisonem ostenditur notus.

cidit, nominibus tantū suis appellet sic simpliciter. Deinde quod persuadere omnium maximē possit, temporum ratio non quadrat. Scriptum namque fuisse apparet ad Pisonem librum Romę duobus imperantibus Cæsaribus, atque ibidem rursus Imperatoris Marci, qui cum Vero aliāquandiu imperauit, vt demortui iam mentio sit. Constat autem quādiu Romæ vixit Galenus, nullos duos simul regnasse Imperatores, præter Marcum & Verum, à quibus ad Maximinorum vsque & Gordianorum tempora soli imperarunt. Commodus, Pertinax, Iulianus, Seuerus, Caracalla, Macrinus, Heliogabalus, Alexander: quamquam Macrinum regnasse faciunt cum filio annum, aut eo paulō plus. Quæ si vera sunt, certisque argumentis colligi potest, post Seuerum Romæ non vixisse Galenum: post quem demum Macrini, Maximini, & Gordiani non soli imperarunt: liber autem (vt diximus) is plurimum simul Imperatorum meminit: necessariō conuincitur Galenum ipsum libri autorem haberi neutiquam posse: qui sub Imperatoribus duobus Marco & Vero Romę tātum fuerit, quos ipsos ad Pisonem liber mortuos iam faciat. Fuisse autem Seueri temporibus Romæ Galenum, vel illud argumento esse potest vnum, quod Seueri iussu in Theriacæ compositione, coactus fuerit Cinnamomum ex Adriani apothecis sumere, idque Romæ priusquā secundo peregrinaretur. Post quod deinde tēpus, cū in patriā reuersus alterā iam peregrinationē peregisset, tertio nō rediit: Nō enim tertio peregrinatus est. Cōposuit autē librū de Antidotis in patria, viuentē etiāmnū Seuero, vixitque postea domi semper suæ, vt nullo tādē pacto cōposuisse librum ad Pisonē potuerit, qui Romę post Seueri omnino tempora factus cōpositusque fuerit. Idē porrō manifestius adhuc faciet lectio pergenti. Videbit præterita pro aoristis, modo minimē quidē Galeno vītato *τεθανυμαια*, & *περηνολόγηται*: animaduertet adulationis genus à Galeno sum moperē abhorrens: historiam fabulæ simillimam de serpentiū in Romanorū exercitum proiectione, de Cleopatra, de huius ipsius ancillarum nominibus, de Augusto, de Polyxena, de Mithridate, de Pompeio inaniter relata quædam *ὀμμὲ ἐδόξας, φυνάκτωρ σιαγδισιόν, φησίμοις λόγοις, προκαλαπέταρ, περιπλοκάς, φαντασίας, σύγκρισις*, pro *ἔστι, τῆσδε ταύτων* vocabula sunt, quæ omnium minimē Galeni moneta percussa

videri possint. Quoties quidem de suo ea profert, non alienis vitur. Illud verò quomodo credamus Galenum admitturum fuisse, ut puello illi Theriaca ad perniciem daretur? Hoc atque huiusmodi præterea quædam, præcipuè verò genus dicendi, longè à Galenico diuersum, fidem cuius facere possunt, à Galeni officina remouendum esse librum hunc. Ac vide quò progrediar. Ego ne ad Pamphilianum quidem libellum, Galeni esse credo opus, eandem ob causam, neque tamen tam me Aristarchum de rebus his facio, ut ad versuum duorum inspectionem, sicuti in sandalario ille olim profiter Galeni me posse hanc illamve esse aut non esse dictionem affirmare. Verùm, quòd initio dixi, sperarem ego eruditos idem, quàm ego certius animaduersuros, modò animum intenderent, ut quod ego primus fortasse hoc deprehenderim, non id perspicax, aut eruditio ni tribuèdum alicui sit, sed animaduersioni potius cuidam tantummodo, verborumque inspectioni paulò magis diligenti. In qua diutius hærerè docti haud ita libenter soleât, studio maiora semper quædam, speretis interea, quæ illis ita videantur, minutis his, confectandi. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Medicus, Iosepho Salandio.

Medico, S. D.

Scribitur de Metallicis quibusdam medicamentis, de Hyacintho flore, de Alica, Farræ, Tragorigano & Paliuro.

AD decimum calend. Septembris redditæ mihi sunt literæ tuæ, quibus prioribus meis responderas. Sum autem iis maximopere delectatus cū à viro Medicæ facultatis studiosissimo emanarint, cuius percōmodè nūc fruor amicitia, quinetiam cū à viro, quem plurimi laudant, mea scripta non parum probari intelligam. Nam etsi non desint alij docti viri, qui quotidie ad me scribentes illud idem faciunt: habeo tamen tibi gratiam, quod eorum sententiā tot laudibus mihi probes. Cūm autem ad me scribas de metallis & metallorum fornaciibus, in quibus hisce diebus nuper elapsis fuisset ais, vñ cum Baptista Balisto myropola, qui apud Croatas agit, velim quidē meam cōcessisse fortunam, ut & iam me comite

hoc

hoc idem euenisset. Quandoquidem (ut Galenus inquit) libro sept. & octauo de compositione medicament. secundum locos. Nemo in simplicium cognitione se peritum euadere considerare potest assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem grauissimi conscripserunt auctores: nisi sæpius ad vifenda stirpium & metallorum genera se cotulerit, & ad præceptore diu in materia medica exercitatus, digiti de monstratione prius fuerit edoctus, ac oculorū sensu, gustatūque omnia diligenter omni ex parte expendit. Quod cū ipse etiam aliter consequi nequiret, in Cyprum, Syriam, Lemnum, aliæque loca nauigauit, ut oculis propriis fossilia quæque, & quæ in fornacibus perficiuntur medicamenta inspiceret. Hæc autem nolim à me esse dicta putes, quòd mihi persuadeam me ad eò in metallica materia esse peritum, quasi ibi non nihil huiusce facultatis te docere potuissem, nec quòd credam ea ipsa metalla mihi longè magis quàm tibi esse cognita, sed quòd videam Balistum illum, quem tecum duxeras in iis censendis metallicis medicamentis, quæ à fornacibus, in quibus æs conflatur, se accepisse scribit, non parū à scopo aberrasse. Quandoquidem quāuis ea omnia à Dioscoride describantur, ac etiam à Galeno, non tamen illa mihi esse videntur, quæ ipse Balistus putat. Scribit enim quod mittat ad me Cadmiā, Spodium atque Pompholygem cūm tamen repererim ex ipsius inscriptionibus pro Cadmiā Diphrygem missam esse, pro Spodio Cadmiā botritem subnigram, & pro Pōpholyge Cadmiæ aliud genus, quod ex cinereo rufescit. Legitima Pompholyx est mihi ad manus, cādidiæ farinæ similis, & admodum leuis, quæ ipsemet ab æriis deraferam fornacibus, quæ iis in locis cōcrevit candidissimæ lanæ similis, vbi æris metallum igne flagrans vaporem extra fornacem impellit. Est etiam ad manus Spodii, quod circa imas huiusce loci reperitur partes, utpote ipsius Pōpolygis pars grauior, & impurius. Quamobrem si vna vobiscum fuisset, præter id quòd tua consuetudine ac doctrina fuisset maximè delectatus, Balistus ipse non nihil fortasse doctior inde recessisset. Etenim non solum metallica hæc propriis nominibus appellasē, sed alia fortasse nonnulla digito (vt aiunt) ostēdissem, nēpe, æris florem, scoriāmq; quin etiam Cadmiā, tum placitem, tum fossiliā, quæ omnia iis in locis reperiri facile crediderim.

c 2 Atqui

Simplicium peritum nemo potest ad pifci ex librorum lectione.

Pompholyx de gittima.

Spodium vbi reperitur in fornaciibus metallicis.

Atqui valde sum admiratus qui factum sit, ut is qui in is conquirēdis te præceptorem asseruerit, ita rem omnem peruerterit. Adhæc habeo tibi gratiam, quod (ut fidum amici decet) ita liberè ad me scribas, tibi me aberrasse videri in Hyacinthi historia, cum adolescentem Hyacinthum, non Aiace, ut ipse scribo, in Hyacinthi florem permutatum putes. Quin etiam quod Zea dicoco agens, illam non declarauerim esse Far, quo nostrates in cibis vtuntur. Cum autem certò sciã, non aliam ob causam hæc abs te mihi scribi, quam ut meo honori, meisque laboribus bene consultum velis, cupiasque mea scripta omni prorsus erroris nota carere, nihil mihi verendum est, quin gauisurus sis, cum in vtraque obiectione, te ipsum, non me quidem hallucinatum comperies. Proinde quemadmodum ego fraternas tuas obiectiones candidè ac sincerè à te emanare video, ac etiam laeto gratò; animo suscipio, velim, ut eadè ratione meas admittas defensiones. Quæ tamen cum fortasse tam placidæ esse nequeant, quin te obliuiofum ostendant, rogo ne agrè feras, si, quomodo aberraueris, nunc tibi aperiam. Etenim id tantum efficiam, non vt te arguere velim, sed vt cognoscas me in altero non aberrasse, in altero non defecisse. Vt autem ad priorem tuam obiectionem respondeam, in qua me aberrasse putas, quod non rectè scripserim Aiace in florem Hyacinthi fuisse conuersum, quod ea quæ de Aiace cruore tradiderim, Ouidius de Hyacinthi adolescentis sanguine ab Apro interfecti posteritatis memoriæ commenda uerit, scias velim, iam mihi sanè manifestè constare, philosophiæ & medicinæ studia, utpote nobiliora & fructuosiora adeo tuam occupasse mentem, ut huiusce fabulæ prorsus fueris oblitus: quemadmodum & mihi sæpenumero cõtigisse scio. Siquidem Ouid. lib. 10. & 11. Metamorph. scribit. Aiace sanguinem in eundem creuisse florem, in quem Hyacinthus se permutauit. Quo factum est, ut Apollo cuius discò necatus est Hyacinthus. Ouid. ipsius testimonio morientem solaretur his verbis:

Semper eris mecum, memoriq; hærebis in ore,
Te lyra pulsã manu, te carmina nostra sonabunt.
Flòsque nouus scripto gemitus imitare nostros,
Tempus, & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem,

Hic

Hic enim de Aiace intelligit Ouidius, quem fortissimum vocat heroem. de cuius interitu scribens lib. 13. eiusdè operis sic carmine habet:

Ne quisquam Aiace possit superare nisi Aiax
Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro lethalem condidit ensam,
Nec valere manus infixum educere telum,
Expulit ipse cruor, rubefactâque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.

Hæc Poeta ille lepidissimus. Quibus subscribit Plinius lib. 2. ca. 11. sic inquit. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens, eius, quem Apollo dilexerat, aut ex Aiace cruore æditi, ita discurrentibus venis. ut Græcarum literarum figura a legatur inscripta. Hæc ille. Proinde videas obsecro quam latè longèque à scopo aberraueris. Verum tu videris quo nam pacto, quibusve argumentis te ipsum ab errore excusaueris, quod credas Hyacinthum ab apro interemptum. Siquidem Adonis, quem Venus adamauerat, non Hyacinthus ab apro illo (Ouidij ipsius testimonio) occisus est, & in florem sui nominis à Venere ipsa conuersus. Sed de fabulis satis. Quod autem vbi Dioscoridem sum commentatus non declarauerim Zeam, quæ Græcis *διοννος* dicitur, illud esse semen è quo far conficitur, cum contra tuam sententiam certò sciã, aliud semen esse adoreum è quo far paratur, aliud verò Zeam, ex qua Alicam faciunt: operæpretium mihi non fuit malè sentire cum illis, quorum videris te sequi opinionem. Ut autem non putes me fortasse hæc temerè affirmare, scias velim, quod quemadmodum Pisanâ paratur ex hordeo à putaminibus repurgato, contractis crassiusculè granis, eodem pariter modo ex Zea fit Alicâ, & ex triticeo quodam semine Adoreo vocato fit ipsum quoque far: adeo vt Pisanâ, Alicâ & Far, non nisi arte parata è varijs, vt diximus, feminibus habeantur. Cæterum quod Pisanâ arte fiat, id facillè comprobatur Galeni testimonio, quippe qui libro de Pisanâ ita scriptum reliquit. Quandoquidem composita quædam res est, tum Pisanâ tum eius cremor, ex hordeo enim probè contuso & aqua, & certa quadam coctione conficitur. Atqui non solam hoc cibi genus ita pati

Zea & far
nò idem sunt
semen.

Pisana qua
discatur.

rati prisana dicitur, sed etiam hordeum ipsum crudum, ubi delibratum in particulas fuerit contrafactum. Id enim idem Galenus ostendit lib. 1. de aliment. facultatibus, sic inquit: Crudam prisanam aliquandiu in aqua præmaceratam, dein de in mortarium coniectam manibus terere oportet, eodum præpositus & qui in superficie est cortex, sic abiectus. Is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinfendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Cæterum quod Alica paretur ex Zea, eaque præsertim, quam diccocon vocant, testatur sanè Dioscorides, quippe qui libro secundo Alicam ex Zea illa parari scribit. Cui subscribit Plinius lib. 18. cap. 11 his verbis: Alica fit ex Zea, quam semen appellamus. Tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Plinio item subscribit Constantinus Imperator, qui lib. 3. suæ agriculturæ. Ad Alicam (inquit) parandam Zea decorticatur, & in fermentem aquam iniicitur. Optima est, quæ primum excussa est: secundum locum habet quæ succedit, deterior autem tertia, id quod à Plinio transcriptum videtur loco superius citato. Quibus facile palam est, non solum parari Alicam ex Zea, sed adeo eam frangi mola, ut postea incerniculus tria eiusdem excuterentur genera, nempe crassius, medium, & tenuius. Nec obstat quod scripserit Galenus lib. 1. de aliment. facultat. Chondrum ex genere esse tritici. Quippe, quod (ut postea dicam) eo in loco chondrum pro farre, quod ex triticeo semine paratur, accipiat Galenus. Quod autem far fieret ex quodam tritici genere, Adoreo antiquis appellato, ob eius in sacris sponsalitorum usum, facile tibi satisfactum iri putaverim, ubi hæc quæ sequuntur legeris. Plinius lib. 18. capit. 8. Frumenti genera, inquit, non eadem ubique, neque ubique eadem sunt iisdem nominibus. Vulgatissimum far, quod veteres adorem appellauerunt. Et eodum ipso capite: Qui Zea vtuntur, inquit, non habent far. Item 7. eiusdem lib. cap. Populū Romanum ait, farre tantum esse frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore nullus erat Alicæ usus, nec vnquam posthac, nisi post Pompeij magni æuam. Proinde, inquit idem Plinius, Alicæ res Romana est, neque Pompeij magni ætate in usu fuisse traditur, nec pridem excogitata. Præterea differre Alicam à farre testatur apertissimè Asclepiades eo in eclegmate, quod scribitur

Alica tria genera.

Adorem semen frumentis genus.

Romani 300. annis farre tantum vixere.

bitur à Galeo lib. 7. de compo. medicament. per genera c. 5. sic inquit: Farris Clusini appellati sextarium dimidiū, de cocti marrubij viridis sextarium vnū. Hæc in vas vitreū coniecta per diem & noctem macerari finito, sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum Alicam maceramus. Hoc idem manifestius ac clarius demonstrat Aetius lib. 9. cap. 55. ita ex Archigene transcribens. Quod verò Latine in regionibus Romæ vicinis far appellatur, hoc modo apparatus. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum & in pilam coniectum, veluti prisanam, à cortice repurgato, ubi vero corticem exuerit, tollito atque insolato: Deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissime molito, ita ut granum vnū in quatuor aut quinque partes redigatur, & sic affertur. Vfus autem tempore Alicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur, pro ægris verò variè apparatus, & Epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisque far concinnant, quo modo & suauius & iucundius redditur. Hæc ille. Ad hæc facile constabit Far nihil cum Alica habere cognationes, si Zea substantia rectè expèdatur. Est enim hæc fragilis, ac mollis adeo, ut cortice expoliari non possit (ut Plinius inquit) nisi in pilis ligneis, cum lapidis duritia frangatur, nec queat in frigidis tractibus feri, nisi Vere inchoante, cum sit alboris & frigoris impatiens. Far verò contra, quod durissimum sit, quodque algores ac frigidissimas hyemes superare possit. Ac ea propter, dicebat Plinius loco superius dicto, far ex omni frumentorum genere esse durissimū, & contra hyemes firmissimū. Patitur, inquit, far frigidissimos locos & minus subactos, vel ætiosos siccitentesque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Optimū far dabat omni Clusium antiquissima Etruræ vrbs, vnde dicebat Plinius lib. 18. c. 7. In trāpadana Italia scio vicinas, quas libras farris modios pendere circa Clusium & Senas. Hinc itaque tibi palam fiet nulla dubitatione esse affirmandum, non solum Far ab Alica differre, sed quod improprie in quibusdā Italiæ locis Alicæ far nūcupent, cum Alica (ut diximus) ex eo Zea genere fiat, quæ dicoccos appellatur, quæq; Forouliensibus vulgò vocatur Pirrafarra, quod ipsi quoque perperam, Alicam, far legitimum esse putant. Sed rectè Alicæ nomenclaturam

Farris parati di ratio.

Farris & Alica differre.

tionem adhuc retinent Ananienſes in agro Tridentino, quip
pe qui Zeam à putaminibus repurgatam Algam, quaſi Ali
cam vocant, farrisque, quod etiam habent proprium referuan
tes nomen. Siquidem Adoreum ſuo idiomate appellant for
mento farro. Quò autem factum ſit, vt Alica farris nomen in
aliquod Italix locis hoc tempore ſibi vendicauerit, nulla
mihi alia ſuccurrit ratio, quam quòd putarim, quòd cum
legitimi farris vſus ibi deſecerit, Alica in eius locum ſuc
ceſſerit, vel quòd facie fortatte far ipſum referat. Quemad
modum Iaricis reſina Terabinthinx nomen & locum ſibi
vendicauit: Acorus odorati calami locum tenet, & magnum
Centorium vbique legitimum mentitur Rhaponticum. Far
ris apud Græcos (quod meminero) nulli habetur hiſto
ria, quòd proprium ſit far Latinorum, quanquam apud
Aſclepiadem (vt Galenus inquit) & apud Archigenem (vt
recitat Aëtius) Latinum hoc nomen ex Latino Græcum
ſit factum. Verùm tamenſi farris proprium nomen apud
Græcos nunquam extiterit: non tamen nobis putandum eſt,
neque credendum, vñ illis Far innotuerit, cum eo ſuis
in medicamentis ſint vſi. Namque (quantum mea fert ſen
tentia) cum ij farris nomenclatura carerent, illud ſanè ſub
chondri genere collocarunt, tanquam ſub generali nomine
Chondros, Pii omnium ſeminum, quæ ad ciborum vſum contracta molis
ſua. Far in expetuntur. Quamobrem Chondroptifanam & chondroali
differentes ab cam dixerunt, vt palàm eſt ex Galeni verbis libr. primo de
autoribus ca. piumtur. aliment. facult. ac etiam ex Aetio 10. & 11. noni libr. capitul.
Quamuis non negaucrim quin etiam Græcis, ſim
pliciter, Alicam quandoque designet. Nam & in Etruria tri
ticum granum vocant, cum tamen granum vniuerſale om
nium ſeminum habeatur nomen. Quinetiam Latini Zeam
femen appellauère, quò ſit vt rectè etiam à nobis chondro
far dici poſſe putarim. Eodem ſanè Ptifanæ nomine Græcos
vſos eſſe reperio, quòd etſi proprium hordei ſit, eo tamen ſæ
penumero generaliter vtuntur. Siquidem non ſolum hordei,
ſed & Alicæ, & Tritici, & Orizæ ptifanà apud illos inuenio.
Teſtatur hoc primum Dioſcorides libro ſecundo capite de
hordeo, vbi ſic habet. Facit hordeacea ptifana ad acrimoniaſ
omnes, faucium aſperitates & exulcerationes, quibus & triti
cea accomodata eſt. Galenus deinde lib. j. de alimen. fac. Ve
terum nonnulli, ait, veluti Diocles & Philotimus Ptifanam

tri

triticeam chondrum hoc modo paratum appellant. Et paulò
inferius inquit: Quidã autem dicant ex Alicæ ptifana ægro
tum fuiſſe ſanatum. Plinius præterea ex Oriza fieri Ptifa
nam teſtatur eſt 8. ca. 18. libri ſic inquit. Itali quidem maxi
mè Oriza gaudent, ex qua ptifanam conficiunt. Quibus
palàm eſt, quòd quemadmodum chondros, ita etiam ptifa
na apud Græcos indifferenter capi ſoleat. Hoc idem in farre
video pariter obſeruafſe Latinos, qui tamenſi far parari aſſe
runt ex frumento illo Adoreo, aliquando etiam farris em
mimerunt hordei. Cuius rei teſtis eſt Columella ac etiam
eum ſequutus Palladius. Ij enim vbi phafianorum pullos nu
triri docent, illis far hordei dare præcipiunt: adeò vt quem
admodum Græci cum ptifana ſe habent & chondro, ſic La
tini ſuo cum farre agunt. Cum tamen ſimpliciter prolatum
ſemper Adoreum ſignificet, ſicut ptifana hordeum & Alica
Zeam. Quo ſit vt mihi perſuaſum velim (vt ſuperius dixi
mus) quòd vbi Galenus libr. primo de aliment. facult. xlvj. &
dixit: ex genere eſt tritici, valentèrque nutrit, ac ſuccum
lentum habet, is ibi de farre ſcripſerit, non de alica, quæ
ex Zea paratur. Quem poſtea ſequutus Paulus poſiuit Chon
dram ſimpliciter pro triticea ſpecie, de Alica poſt hac ſpe
ciatim ſcribens, tanquam ab altera differente. Quò poſtea fa
ctum eſt, vt Medicorum nonnulli, qui hæc ignorant, pluri
mùm ſint admirati Paulum à Chondro ſeparafſe Alicam. Et
hæc quidem ſunt, mi Salandi, quæ de Alicæ Farrisque diffe
rentia nunc ad te ſcribenda ſuccurrunt, quæ ſi accuratè, vt
ſoles, perlegeris, nihil mihi verendum eſt, quin priore abii
cias ſententiam. Porrò plantam, quam pro Tragorigano ad
me miſiſti, cum folia ſerpilli non habeat, nihilque linguam
excalfaciat, ſiccèrque: ſed manſa lentitiam ac mollitiè quan
dam præ ſe ferat, haud quaquam Tragoriganum eſſe poteſt.
Sunt qui eam alterum faciunt Helenium, quod in Aegypto
naſci ſcribit Crateuas, & alij, qui Panacem Chironium eſſe
putent, ſed cum notæ nõ adſtipulentur, neque his neque il
lis hæcenus ſubſcribere volui. Paliurum quam mittere pol
liceris, gratiſſima ſanè mihi fuerit, ſi legitimam referat. Sed
cum tantum ſemen à Dioſcoride deſcribatur, nec vllam cæ
terarum partium notam iſ deſcripſerit, neſcio quo pacto mi
hi fuerit affirmandum Paliurum tuam eſſe legitimam, niſi
ea ratione, quòd à Græcis (vt a iſ) Paliurus paſſim di
catur

Far ex hordeo
apud Columel
lam.Chondros apud
Galenum pro
farre.Pauli locus
explicatus.

Tragoriganum.

Paliurus.

Lib. primo
cap. 104.

catur. Sed varia apud antiquos reperitur Paliuri historia, vt in commentarijs nostris in Dioscoridem diffusius sum commentatus. Vale, & ne obliuiscaris rogo, quin Apologias tuas, quas te missurum scribis, quamprimum ad me mittas. Goritiæ.

PAMPHILVS FLOREMBE-

nus Forosēpronienſis, Pet. And.

Matthiolo, s. d.

Agitur de altera Dioscoridis Clematide.

Traberis fortasse Andrea doctiss. qui te nunquam viderit, nunquam fuerit allocutus, literas tamen ad te scribas, & amicitiam tecum inire aliquo pacto cogitet. Sed ea est eruditorum conditio, vt à multis amentur colanturq; quos illi ne nouerunt quidem, tantum abest vt conspexerint. Tu verò vnus es (tanta est ingenij tui ac doctrinæ gloria) quem plurimi viri, & doctissimi quidem tempestate hac nostra planè venerentur. Quis enim est hodie qui Medicinæ studijs operam nauet, qui tuos in Dioscoridem cōmentarios non perlegerit, nō perdidicerit? nam ad eò multiplici doctrina, & rerum cognitio ne referri sunt, vt meritò illos medici nocturna manu, ac diurna versare decreuerint. Me verò in primis ad eò illi ipsi delectat, vt nulla dies elabatur quin aliqd ex ijs, tanquam ex aliquo perenni fonte, hauriā, quòd facultarè hanc medendi meā, si qua est, quā sentio quam sit exigua, locupletet. nec parū mihi cōtulerūt ad herbarū, fructū, arborū, metaliorūmq; cognitionē. Cū verò legerē ea quę scribis de altera Clematide Dioscoridis, nō videris aliā plantā cōspexisse, quę illius descriptioni magis respōdeat, quam eā, quę vulgo flāmula nūcupatur: nec illā ipsam esse negares si per arbores reperet, quòd exigit Dioscorides. Ego vero superioribus annis cū essem Forisēpronij (ea est ciuitas prope Metaurū Umbriæ 15. milib. passuū à Pifauro distās) & campos nōnunquā peragrare, & herbas quibus locus abundat, examinare, illā sæpenuero vidi, legi, gustauī, flores obseruari, radicibus (vt nihil nō excuterē) euellendā curauī, & in sententiā tuā pedibus iui. Semel autē cōtigit arborē quā dā procerā, & amplā conspicerē, de qua puniceī flores quā plurimī

plurimi depēdebant: cū vero propius accessissem, frutex quidā, similimus Iouis flāmule, viticulosos ramulis, rubescētibus, lētis. gustu planè acerrimis, flore puniceo, per illā repens totā occuparat: Cū primū igitur illā degustassem, hæc est altera Clematis, vt existimo, dixi, & hætenus illā esse nō dubito, habet enim omnia quę in ipsa Dioscorides exigit. Hac de re volui certiorē te facere, vt posthac diligenter (vt soles) inquiras hūc fruticē, examinēsq; & si mea tibi sententiā placuerit, publicæ vtilitati elargiaris, nec ad eò difficile fuerit videre tractarēq; nā tamen ager in quo nunc degis eā fortasse nō ferat, habetur tamē hic Venetijs in hortō eorum qui diuū Franciscū sectari profitētur: locū appellant S. Frācesco dala vigna. Sed ignorare te illud nolo, me non æquē acri exulcerantiq; gustu præditam reperisse hic plantam ac Forisēpronij, quòd nihil me mouet. Ibi enim spontē nascitur: hic verò nequaquam. Vale & me ama, à quo amaris plurimum. Venetijs.

Clematis altera Dioscoridis qua.

PETRVS ANDREAS MAT-

thiolus Pamphilo Florem

bno. s. p. d.

Præcedenti Epistole respondeatur.

Ratæ quidem ac periucundæ mihi fuerunt literæ tuæ. Ex ijs enim faciliè intellexi quantum doctrina valeas, quineriam (quæ tua est humanitas) quantus sit tuus in me amor. Ecquid aliud sperandum erat a Pamphilo viro eruditissimo? Nulla equidem sum admiratione affectus, quod tu, qui me nunquam conspexeris, neque de facie noueris, ad me scribas, & amicitiam mecum contrahere cupias, cū non desint clarissimi viri, quorum consuetudine literarum maximè delector, cū medicæ materiæ studiosi, tum in alijs scientijs optimè versati, qui etsi nunquā me nouerint, nec viderint, frequenter tamē ad me scribere solent, ac de varijs materiæ medicæ dubijs per literas mecum agere. Quā ob causam faciliè adducor, vt aliquando mihi assenter ipse, mihiq; gaudeam, non quòd laudari tantum labores nostros desiderem, sed quòd optimos quosque viros ijs delectari audiam. Tibi verò ingentes, & ago, & habeo gratias, quòd mea tanti

tanti facias in Dioscoridem commentaria, quòdque tam humaniter fatearis nullam prolabi diem, in qua librum meum non legas, & magno cum emolumento reuoluas. Siquidem hæc omnia maxima sunt, & certissima tui in me amoris argumenta. Verum quid à te in posterum expectandum, cum, quæ iam tertio multis aucta rebus ac illustrata prodibunt in lucem, alacriori animo perlegeris? nimirum me tot laudibus abs te celebrari spero, quor nunquam mea scripta promereri crediderim. Sed hæc iam missa faciamus, & ad alteram Clematidem Dioscoridis accedamus, de qua ita accuratè ad me scribere videris, vt eam per te tantum cognitam, proximis Commentariorum nostrorum editionibus cæteris rei plantariæ studiosis mea opera innotescere desideres. Scias itaque velim me idcirco tibi perpetuò fore deuinctum, quòd viderim te nulla alia ratione adductum, vt de re hac ad me accuratius scriberes, quàm vt amorem erga me tuum, tuique animi liberalitatem apud me testatam relinqueres, atque nostros in Dioscoridem commentarios splendidiore redderes. Quò fit, vt nihil mihi magis nunc sit in votis, quàm tuam videre Clematidem puniceos flores ferentem. Hoc si contigerit, occasionem sanè commodissimam exhibebis, vt tui nominis autoritate mea scripta magis elucescant. Memini autem dum Goritia Oenipontem iter facerem, viticulosam conspexisse plantam, agrorum quorundam sepes scandentem in comitatu Tiroloensi, à qua purpurei dependebant flores stellatim ferè radiantes, sed nescio qua mōtus perturbatione vel somnolētia, à me ipso auocatus, plātam legere, & examinare neglexerim. Cæterum si rectè memini, hæc nihil prorsus viticulatorum & foliorū facie à mea Clematide, quam nos Vitalba vocamus, differre videbatur. Quòd fit vt credam me non longè à scopo abesse: quando quidem etsi Vitalba purpureos flores non ferat, si eam rectè per omnia intueamur, nulla sanè erit nota quæ non illi respondeat, ac nos ad credendum compellat, vel ipsam Clematidem esse alteram legitimam, vel alterum eius genus. De Clematidis alterius floribus nunquam meminit Dioscorides, nec alius (quòd viderim legerimque) qui plantarum historias scripserit. Sed cum prima illa Clematis, quam quidam Vincam peruinca vocant, ceruleos gerat flores, qui quidem color non longè à nigricanti purpureo distat, facillè adducor, vt credam eam legitimam esse Dioscoridi

*Clematis al-
tera duplex.*

*Diosc. lib. 4.
cap. 6.*

dis Clematidem, quæ purpureos flores edit. Nec mirum si Vitalbæ Dioscorides non meminit, nec generi illi ascripserit, cum innumera aliarum plātarum genera nostro hoc æuo sint adiuuenta, de quibus antiqui nulli meminere. Reliquum est vt si his in locis aliquid tibi gratius præstare possim, id liberè à me peri abs te posse intelligas. Vale.

*Clematis al-
tera legitima*

VINCENTIUS CANTONVS
Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, s. p. d.

*Mittuntur Matthiolo aliquot Monachorum quorundam
censura in eius in Dioscoridem Commentaria.*

 V M anno præterito pituitosa quadam fluxione affectus essem, nec morbum vllis medicamentis expugnare possem, contuli me ad sancti Cassiani thermas, vt ibi aquas spontè nascentes, quas vulgo appellant della Ficoncella, infumerem. Ibi fortè aderant eius rei causa nonnulli Veteris vrbs ciues, viri sanè cum summa probitate, tum etiam eruditione. His cum in amicitiam familiaritatemque venissem, vt in Thermis plerunque fieri solet, inde recedentes multis à me precibus petierunt, vt vnà me ad Urbem veterem conferrem: Quibus cum non possem non honestè non assentire, ac etiam videndæ vrbs desiderio allectus, facillè consensui. Venimus tandem illuc, vbi cum solatij perlustrandæq; vrbs gratia aliquot dies consumpsissem, inter deambulandum fortè deueni ad Myropolæ cuiusdam officinam, ibique cum conspexissem nonnullas herbarum plantas recenter effossas, & modò vnā modò alteram, vt fieri solet à rei herbariæ studiosis, inspexissem, ac etiam de his cum amicis illis meis non pauca loqui cœpissim, rem eousq; produximus, vt in simplicium medicamentorum sermonem incidere mus. Quò tandem factum est, vt de tuis in Dioscoridem commentariis non indignam fecerim mentionem. Quæ cum, pro eo, ac rei ipsius veritas postulare videbatur, laudarem, tantumque eis tribuerem, quantum à summis viris me dicæ materiæ peritis Pisis, Parauij, Bononiæq; tribui sciebam: vnus quidam, qui tum fortè superuenerat arridens, rectè quidem inquit facis, qui compatriotas tuos laudibus efferre, patriæq; tuæ dignitatem tueri conaris: Si verò Matthioli

thioli opus rectè pendere volueris, id sanè permultis erroribus vndique scaturire cognosces, quorum ad quinquaginta, & fortasse plures, si in eius ædes me conferrem ostensurum esse dicebat. Huius ego rei nouitate permotus, vt qui omnia magis fore credidissèm, nihil mihi gratius contingere abs se posse dixi, quam si id palàm faceret, & eos mihi errores ostenderet. Itaque non multo interiecto tempore recta ad eius ædes venimus, vbi statim bonus ille vir annotationes quasdam Monachorum, qui in Mesuem commentati sunt, in tuum Dioscoridem mihi legendas obtulit. Quam perlegissèm vidissèmque friuolis admodum argumentis hos patres tecum contendere, consultius fore duxi assentiendum esse quam te defendere. Id autem eam ob causam facere libuit, vt rei copiam mihi non denegaret. Quò obrem perfectis omnibus petij, tanquam admirans, vt harum annotationum mihi copiam faceret. Consensit illico ille, ad eò vt non exemplum sed libellum ipsum Monachorum manu scriptum mihi concesserit. Hunc itaque ad te mitto, non solum vt vanas (vè spero) eorù calumnias, si placet, mea causa rem medicam iam addiscentis, refellas, sed vt intelligas quàm subtiles sint quorundam hominum errores. Vale.

*Annotatio-
nes Monacho-
rum in Mat-
thioli comen-
tarios.*

PETRVS AND. MATTHIOLVS

Vincencio Cantono Medico, S. P. D.

*Respondetur præcedenti Epistola, censu-
râq; Monachorum.*

Ratissime quidem mihi fuerunt literæ tuæ, quas vna cum Monachorum illorum censure in Dioscoridem meum ad me misisti: Recognoui enim ex illis, quanta (quæ tua est humanitas) me prosequaris benevolentia, quaniâque tua sit meæ augendæ, ac tuendæ existimationis præmitudo. Quo fit vt iam fatear me plurimum tibi debere. Legi ad calcem vsque bonorum illorum Patrum obiectiones, sed sanè nihil commotus sum, quòd viderem non mihi, sed sibi ipsis hanc inuississe notam. Si quidem cum nullis rationibus, nec alicuius momenti argumentis in me nitantur inuehere, potius de his mecum ridere deberem, quàm tam friuolis, & inanibus respondere censuris.

*Responso ad
Monachorum
obiectiones.*

censuris. Attamen cum videam te non mediocri esse desiderio, vt horum cucullas parumper excutiam, & rei veritatem tibi aperiam, relinquere sanè non potui, quin tuis votis satisfacere, vt potè qui à me petieris, vt tui tantum causa id facere non recusarem. Cæterum animaduertas velim, ne id notæ tibi magis quàm mihi hi patres acceptum referant, & subinde perpetuo te odio prosequantur. Ego quidem tibi morem geram, sed tu postea cum illis pugnabis nostra hac indutus lorica: Nolim tamen, vt horum odium adeò pertimescas, vt hæc quas mitto recriminationes occultes. Sed simulac perlegeris, eas illico ad eum hominem mittas, qui tibi hæc Monachorum censuras concesserat, vt cognita suorum Patrum ignorantia, te compatriotam tuum iure quidem laudasse fateatur: quinetiam, vt si fortasse illi falsam eorum imbiberit doctrinam, degustato Matthioli antidoto, hanc statim reuocet. Sed iam audias quàm bellè, quàm rectè, quàm facillè horum confutauerim calumnias.

ACORVM.

FATEOR quidem, vt Monachi scribunt, me in meis scripssis Commentariis vulgaris Pseudoacori radicem, quod flore melino in palustribus & aquis nascitur, gustui non esse acrem: gustanti enim mihi, mandentique sæpius hanc, omni prorsus acredine destitutam reperi. Sententiæ nostræ maximè astipulatur Fuchsius vir profectò clarissimus, quippe qui scribat in suo libro de stirpium historia Pseudoacorum hoc nullam gustantibus acredinem relinquere. Quod & tu facillè affirmabis, vbi primùm huiusce facti periculum feceris. Atqui non ob id contendam reperiri non posse Pseudoacorum aliis in regionibus gustu acre, vt Monachi velle videntur, quum pro regionum natura aliquando variet in plantis sapor. Verumenimvero cum loca non nominarint vbi Pseudoacorum degustauerint acre, facillè adducar vt credam censuræ subesse mendacium, quo fit vt à primo instituto ne tantillum quidem commouear. Ego de Italico loquutus sum, Fuchsius de Germanico. Sed Monachi fortassè de fatico disputant.

*Pseudoacori
radix nulla
acredine præ-
ditâ.*

Castigatio.

GALAN

GALANGA.

SVI instituti immemores Monachi, scribunt de Galanga diferentes se falso à me de eo esse redargutos, quod ipsi nusquam scripserint, quasi inferentes his verbis, se haudquam scriptis commendasse communis vsus. Galangam non esse genuinam, sed Iunci odorati radicem. Constat tamen de mentatos esse Monachos sui ipsorum testimonio, quando quidem in Galangæ antidoti commentario id apertissime faterentur his verbis. Hæc autem radix, quæ pro Galanga habetur in vsu, teste Brassauolo, Acorus est, imò verius, secundum alios, radix qua vtimur pro Galanga, est radix Squinanthi, & non Acori. Hæc illi: Quod postea repetierunt in Diamorfiæ antidoto, vbi Galangam vocatam pro Schoeniantho substitui iubent: Quo fit, vt non parua subsit fortiosæ messis suspitio, cum satæ segetis non recordantur messorum. Nouam iam audis problema, de quo fortasè latius alias disseram. Interim de calumnia tu iudex esto.

MEVM.

SED videas quam inane, ac infirmum sit tertium eorum spiculum, quod in me iaculantur, cum statim excussum dissiliat & aculeum in eos reflectat. Scribunt enim mentientes, me duas Mei facere species contra Dioscoridis metem, quod scilicet is non duas species, sed duas Mei differentias habeat, me quasi his verbis insimulantes tanquam dialectices imperitum: Quinetiam illud mihi imputat, quod genuinum non nouerim Meum. Atqui qua frôte id scribere audeat asserere profectò nescio: Siquidè in primis nusquam legitur fecisse in suo codice Dioscorides plures Mei species, vel differentias, prout ipsi somniarum Patres, cum ibi vnus tantum Mei me minerit. Id quod manifesto est argumento, quam sint hi Monachi medicæ materiæ imperiti, & quam oscitanter in Dioscoride studuerint. Plinium dixi non Dioscoridè Mei duas facere species, vel duo genera: quod idem significat, vbi quis Grammaticus genus pro specie intelligat, nulla prorsus facta differentiarum mentione his verbis. Duo genera eius, nobiles quod Athamantichos vocant: quo fit vt iam aperte cognoscas quanta sit Monachorum fides. Deinde, quod mihi vitio adscribant me legitimum non cognoscere Meum, haud sanè moror, quando quidem ingenui esse animi semper existimauerim, & fidi hominis munus vera fateri. Cæterum nullam

lam aliam ob causam de hac re me accusant, quam quòd ego non sine ratione dubitarim, num Meum ab iis in Nursiæ, & Calabria montibus repertum, genuinū illud fuerit, de quo scribunt Dioscorides, & Plinius, ac si eorum scriptis aliquo iure credere deberem, haud secus quam si ea Apollinis vel Aesculapij manu conscripta essent. Atqui ego non ita facile soleo de rebus affirmare, quas antea non viderim, nouerimque: quinetiam nec dubiam eorum soleo sequi fidem, qui nullo iudicio, nulla rerum experientia præditi, verum à falso discernere nequeunt. Profectò nunquam ab re esse crediderim, nec à ratione alienum, de rebus difficilibus dubitare, quousque tractu temporis ad eò inclarescant, vt nulla in posterum reliqua sit dubitatio, quo postea factum est, vt nihil temere de Meo decernere voluerim, etsi non desint qui pro legitimo Meo plantam nulla dubitatione demonstrent, cuius imaginem nos etiam fauente Deo opt. max. nostris in commentariis vnà cum cæteris pingi curabimus, non tamen vt hoc tantum argumento fateri videar illam genuinum re ferre Meum, sed vt illud nobis antea non ignoratum (vt Monachi opinari videntur) ostendam. Hanc certò scio Apulis, & Calabria Imperatricem appellari & ob id eam esse plantam, quam genuinum esse Meum nulla dubitatione hi Patres affirmant. Siquidem ij Imperatoriam vel Imperatricem vel herbam Imperatoris hanc stirpem vocari scribunt. Eandem plantam misit nuper ad me Balthasar Pepulus myropola Bononiensis: quo fit vt haud rectè putarint Monachi me suum nunquā vidisse Meum. Vidi quidem ac noui quinetiam pluries degustauit, sed an legitimum sit, multis de causis dubitare cõgigit. Etenim est in primis q̄ viderim, huiusce plantæ radices longè crassiores, vegetioresque, quam legitimum expectat Meum, quippe longas, & tenues radices Meo reddidit Dioscorides. Est deinde quòd eadem grauitèr potius, quam suauiter oleant, quam tamen Dioscoridi Mei radices requirantur odoratæ, non graue olentes. Est præterea q̄ mansæ non multum acrimoniæ respiciant. Verùm, quum (Galeno teste) Meum ex tertio exalfacientium ordine habeatur, nihil est quod obftet, quin illud genuinum acriori vi pollere putauerim, quam hoc omni fere acrimonia destitutum. Est etiam quòd extent manu scripti Dioscoridis codices, qui Meum non Anethi, sed Anisi foliis faciant. Id quod

De rebus difficultibus dubitare, non est à ratione alienum.

Imperatrix herba.

Meum, quo recenter constituntur pharmacopæi, non per omnia legitimum correspondet.

Meum legitimum in Italia non nasci.

d etiam

Castigatio.

Furtiua messis suspitio.

Lib. 1. cap. 3.

Castigatio.

Lib. 21. cap.

23.

Mei species ana.

Libr. 21. cap. 28. etiam fatetur Plinius: Qui deinde non sine ratione est adductus, ut scriberet non nasci in Italia Meum, & tantum à Medicis istque admodum paucis feri solere. His itaque palam est, ut non ab re in cefendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum, Etenim mihi perpetuo decretum volui, non ita facile de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiae potius, temeritatisque, quam doctrinae & diligentiae nobis ascriberetur. Quam ob causam illos mihi perpetuo damnandos proposui, qui tam temere de incertis sententiam ferunt, quin etiam eos longe magis, qui, ubi fatear hanc vel illam non vidisse nec nouisse plantam, mox mihi irascuntur, & erroris arguunt. Atqui parum horum dentes pertimescere soleo, & semper optimi viri munus esse putarim ignora vel dubia potius silentio inuolueret, nihilque de illis discernere, quam in posteritatis discrimen falsa pro veris describere, & dubia pro certis afferre.

SALIVNCA

Stolidi Monachorum censura. DELIROS aliquando fieri Monachos manifesto est argumento, quod asserant scripsisse Matthiolum nihil à Celtica nardo differre Saliuncam, cum nusquam hoc in meis extet commentariis. Quinimo ibidem contrarium legitur, dum & Plinij autoritate, & rationibus nonnullis contra Ruelium & Leonicenum Celticam nardum & Saliuncam plurimum inter se differre sim commentatus.

COSTVM.

Castigatio. VENIO NVNC ad Costum, in quo non leuiter me accusant, quod perperam scripserim dulcis Costi nunquam meminisse authenticos scriptores, cum tamen Serapio non paruifaciendus autor, Constantinus & Montagnana, dulcis Costi mentionem fecerint. Porro miror sane cur etiam Aesopi fabulas contra me non citauerint. Sed videri obsecro quam bellè ex balatu cognoscantur oues, & ex strepitu anseres. Serapionem ego nunquam sum aspernatus, quod Dioscoridem, & Galenum sequutus in simplicium medicamentorum libris proculdubio inter Arabas primas teneat. Atquis ubi Costi historiam & vires describit, Costi dulcis nulli

nullibi meminit, quemadmodum nec Auicenna. Quo fit, ut mihi persuadeam, ubi amari dulcisque Costi meminit capite tertio libri quinti sui breuiarij, ibi plures subesse mendas, quibus vbi que scaten cuncta Mauritanorum volumina. Euenisse enim id erroris facile crediderim non solum interpretum negligentia & inscitia, sed etiam arrogantia, quod aliquando non modica suae ipsorum inuentionis verba addere soleant. Quapropter nil mirum si recitiores Medici, qui haec non ignorant Mauritanorum scriptis vel parum, vel nihil credant. Mendae argumentum praebet idem ipse Serapio: Etenim si sciuisset dulce Costum haberi, nulla ratione mihi credendum est, quin is illius mentionem fecisset, ubi proprio capite de Costi historia & viribus egit. Ceterum Constantini autoritatem nihil moror, nam praeter id quod ipse in hoc deceptus sit, Arabum errores sequutus, cum fuerit & ipse Monachus, mihi suspensissimus est testis, cum de utroque iure irritum sit Monachi testimonium, nec liceat fratrem de fratre, nec pro fratre testari. De Montagnana autem nil aliud dicam, quam quod Galeni & Dioscoridis manes mihi excitandi sunt, ut montem hunc Montagnanam in iudicium vocent, & suae inscitiae arguant. Nam cum huiusmodi monte, ubi tot immansissimae sylvae, tot praecipites anfractus, tot fenticosi dumeta, tot feræ, tot venefica reptilia habentur, nihil mihi negotij est. Ego interim viridaria & florida prata colam, amoenos iuuissimam colles, frugifera in agris colligam grana, asperos verò, & fenticosos montes, quin etiam stramina Monachis & Eremitis relinquam.

SCHOENIANTHOS

SCRIBVNT in primis de Schoeniantho agentes, quod ego probare contenderim communis vsus Schoenianthum nil aliud esse, quam genuinum, sumpto ab ipsius radicibus argumento, quod scilicet ex candicantes cernantur, ac tenues, contra Serapionis mentem: quippe qui haec radices fecerit cum nigras tum etiam lasas. Deinde non tolerant, ut aequum est, Patres, sed se clamant falso in Schoenianthi calamo à me esse redargutos, quod ferè omnes Dioscoridis codices, tam Graeci, quam Latino sermone donati, nihil de calamis meminerint. Sed haec somnia pro

Castigatio.

nia potius apparent, quàm censuræ. Somnia inquam, quòd nusquam in commentariis meis probare contenderim Schœnianthum communis vsus esse legitimum ex radicum notis, quum ibi de radicibus nullam fecerim mentionem. Somniantur præterea (pace eorum dixerim) scripsisse Serapionem Schœnianthum radicibus esse latis & nigris. Etenim tametsi Schœnianthi radices thymi radicibus aliquanto, tum latiores tum tenuiores fecerit Serapio: non tamen ob id cum Monachis dicendum sentio, radices Schœnianthi Serapionis testimonio latis & nigras esse debere, quum is nihil de nigredine meminerit. Quòd autem ad latitudinem spectat minimè intelligendum est voluisse Serapionem hæc radices facie esse latis, sed quòd diffusius eadem per humum spargantur ac dilatentur. Nam cum thymi radices tenues admodum sint capillorum modo, & quæ Schœniantho insunt, Serapionis testimonio illis longè tenuiores habeantur, manifesto cuique erit argumento, non intellexisse Serapionem de latitudine substantiæ ac formæ, sed quòd magis latæ se humi diffunderent, quamvis ipse interpretis Serapionis ipsius sententiam ineptissimè explicauerit. Cæterum non minus somniasse videntur de Schœnianthi calamis, cum omnes Græci Dioscoridis codices tam manu scripti quàm typis excusi qui ad manus sunt, habeant, *ἡγῶνις ἀπὸ τῶ ἀνθῶν, ἡγῶν τῶν κωνιάμων, ἡγῶν τῶν ῥῖζων*, quemadmodum legunt Hermolaus, Ruellius, Marcellus, & Cornarius præcipui Dioscoridis interpretes, quorum nemo habetur qui in suis versionibus calami non meminerit, quos si legissent Monachi, fortasse non ita temere fabulati fuissent.

Cap. 19.

Monachorum inscitia. Lib. 7. cap. 16.

SANTALVM RVBRVM.

MEDICAMENTORVM profectò omnium ignari, non parùm me accusant in Santalo rubro, quòd illud scripserim non esse odoratum, quum tamen cõtrarium (vt ipsi dicunt) reperiat. Fateor quidem vera loqui Monachos. Sed è contra eorum de odore detestor sententiam, cum nusquam hætenus repertum sit Santalum rubrum, quod per se fuerit, odoratum, Per se inquam, quòd quandoque eueniat, vt dum cum cæteris Santalis conue-

Rubrum Santalum non est odoratum.

hitur, ascititio eorum odore ex contactu spirare soleat, quemadmodum & vestes, & linteamina odorata sunt vbi vel Moschum, vel Ambarum, vel alia quæuis odoramenta iis interponuntur, Id quod tractu temporis euanescit vbi in posterum ab odoratis fecernantur.

CANCAMVM.

A C I A M propemodum vereor, ne tu, qui rei medicæ studiis admodum delectaris, fastidias in audiendis innumeris horum Monachorum erratis. Sed velim hæc æquo feras animo, cum tu ipse hæc incommoda tibi paraueris. Conqueruntur Monachi quòd eos reprehenderim in Cancamo, quòd pro Cancamo, sanguinis draconis lachrymam substituerint in ea Antidoto, quam Diallacam vocant, propterea quòd Cancamum menses suppressos eliciat, contra verò lachryma illa prohibeat. Atqui cum non nouerim (aiunt) multis in plantis contrarias esse facultates, vt exempli causa in ipso Cancamo, cuius non solum (teste Dioscoride) facultas est, vt menses remoratos pro-uocet, sed vt sanguineas gingiuarum fluxiones cohibeat, me ignorantia acriter accusant: quinetiam vt non abs re de me conqueri videantur, videri apertissimè clamant hæc contrarias facultates non in Cancamo solum, sed in maiori & minori centorio, in phillirea, in alisma, in medio & in aliis quam plurimis, adduntque præterea vt suam magis videantur comprobare sententiam, mastichem, teste Galeno, constringere, ac pariter emollire. Id quod etiam à me scriptum esse sciunt capite de prunis, vbi affirmare non dubitauit pruna Tamarindos, & Myrobalanos alium & exoluere, & simul constringere posse. Verùm non possum horum non satis demirari ignorantiam: siquidem cum Dialaccæ antidotum Cancamum excipiat eam tantum ob causam, vt iecur, & ventriculum roborer, ac eorundem, & lienis infarctus expediat, ictericos iuuet, menses eliciat, & aquas cutem subeuntes pel lat, videas tu obsecro, qua ratione lachryma, quam Draconis sanguinem vocant, cui tantum vis inest adstrictoria, Cancami loco tam temerè substitui possit. Caueant itaque Myropolæ ne tam detestandum sequantur errorem Monachorum scriptis delusi, & ne falsa eorum doctrina morbos augentes

Monachorum querela.

Castigatio. Cancami Si-res.

Sanguis Draconis Myropola admomentur.

Lib. 1. cap. 23.

affectedos subinde facile in necem trahant. Quod autē dixerit Dioscorides admoto Cancamo sanguinem ē gingiuas manantem cohiberi, vr Monachi affirmant, profecto me legit se non meminisse, Sed quod gingiuas humore pręgnantes atenuet, ea sanē facultatis ratione, qua pariter obefos extenuat. Somniantur itaque Patres Cancamum sanguinis profuua adstringere, cum nec apud Gręcos, nec apud Arabas id vsquam reperiri possit. Ad id autem quod dicunt, me nō nouisse quā plurimas esse plantas, quę contrariis cōstant facultatibus qualitatibusque, nil aliud respondendum succurrit, quā quod ipsi rectē de suo testantur mendacio. Si quidem dum affirmant id me in Mastiche, Prunis, Tamarindis & Myrobalanis cognouisse, tu facile nosse poteris quā stultē se suo iugulauerint gladio.

Monachi suorum gladio iugulati.

COCCOGNIDIUM.

SCRIPSI quidem, nec id vnquam fateri erubescam, Coccognidium Ananiensibus Piper montanum appellari, etā Monachi id mihi vitio vertant, & rem aliam montanum Piper esse velint. Thymælex enim bacca, quę Coccognidium Dioscoridi dicuntur, ad eō piperi similes sunt, vt nil mirum si rustici similitudine persuasi, has baccas in montibus prouenientes Piper montanum vocauerint. Nam & Theophrastus libro nono capite vigesimo secundo de historia plantarum, vbi de Pipere egit, illic de Gnidio grano meminit, vt potē quod maximē piperis faciem referat, & admodum etiam acere sentiat. Atqui facile concedam aliis fortasē in locis fieri posse, vt incolę alterius generis baccas montanum piper appellent, quod sciam alias etiam esse plantas, quę pro regionum more variis vocantur nominibus, quibus alia etiam alibi vocatur planta, vt exempli causa de Cichorio dicam, quod id quibusdam Italię locis vocatur Girasole, quo nomine in eadem Italia appellant alij Ricinum. In foro Iulio Abrotanum vbi que appellatur Veronica, quę tamen maximē differt à Germanorum Veronica: Ideoque non ob id fabor iure in me scripsisse Monachos: præsertim quum quid velint pro montano pipere non dixerint.

*Piper montanum.**Planta regionum more diuersis vocantur nominibus.*

MYRTI

MYRTINVM OLEVM.

QVOD CVM Myrti foliis, ac baccis Myrtinum oleum parari dixerim fateor: Atqui etiam fateor perpetuò hallucinari Monachos, quippe qui tam temerē negare audeant Myrtinum oleum Mesui nusquam cum fructibus parari. Siquidem is Mytinum oleum eodem modo parari scribit, quo paratur ē Cydoniis malis Cuius parandi ratio, Mesuis ipsius testimonio est, vt non solum. Cydoniorum malorum succus, sed ipsa etiam mala tesseratim incisa in oleo decoquantur. Quamobrem non satis admirari possum euanidam Monachorum censuram, & quod tam aperte negare non dubitauerint, nullo pacto Myrteas baccas in myrtino oleo imponi debere. Cæterum nostra huiusce olei parandi ratio Mesuis non est, nec etiam Dioscoridis, sed secundum sententiam nostram: quā si improbauerint Monachi, parum sanē moror, cum nullo iure me Mesuem sequi quispiam cogere possit. Verum ipsi meritō quidem arguendi sunt, quod in Myrtino oleo parando suum Mesuem in quem commentati sunt non sequantur, nec eius doctrinam recipiant. & aliam huiusce olei parandi rationem à se inuentam afferant.

*Cassigatia.**Myrtini olei parandi ratio.*

PISSASPHALTVM.

SCRIPSI SE me, Pissasphaltum nil aliud esse quā picis asphaltique militionem quandam, non memini, nec vllibi in meis habetur scriptis. Quamobrem neminem mihi vitio vertere putarim, si dixerim hoc etiam somniasse Monachos. Scripsi quidem id dixisse Plinium, quod etiam iterum affirmo. Sed cur Marthiolum non Plinium persequuti sint Monachi, ij obsecro respondeant quibus veritas cordi est, & horum iam norunt insaniam, quā eō magis vinculis coercendam putarim, quod insipidius affirmare deprehenduntur Sodomeum bitumen modò Asphaltum modò Pissasphaltū (quod est falsissimum) Gręcis appellari.

*Lib. 24. ca. 76**Monachorum imperitia detegitur.*

MACERE.

FALSO hallucinari nos in Macere, inquit Monachi, scribit Marthiolas, cum tamen in hoc ille plurimum cæcitat, dum comprobare contendit Dioscori-

Monachorum in Macere que vela.

d 4 dis

dis Macerem à vulgari Mace plurimum differre: Quinetiam falso Serapionis auctoritatem adducit, quòd non scribat aliud esse Dioscoridis Macer, sed quòd aliter illud appellauerit Dioscorides. Verùm si ita res se haberet, vt ille inquit, quòd scilicet differret Dioscoridis Macer à Mace Serapionis, quia nam Galeni sententia respondebit? Fateri quidem cogetur se in quàm maximò versari errore. Patet error Serapionis testimonio, quippe qui Galeni verba referens, antequam Dioscoridis verba afferat, non scribit Galeni Macerem à comuni Mace differre. Quibus facillè coniciet quispiam idem esse Galeni Macerem cum Mace Serapionis: Ideòque Galeni Macer nihil differt à Serapionis Mace, & Dioscoridis macer differt à Mace Serapionis, ergo Dioscoridis Macer à Galeni Macere differt. Quod tamem falsum esse conuincitur. Adhuc tamen Dioscoridis codex, quem vertit ipse Matthiolus, & alia quædam exemplaria de Maceris acuitate nihil meminerint, id euenisse, certum est, scriptorum incuria & negligentia, cuius erroris manifesto est argumentò Serapio, qui Dioscoridis verba referens acutum Macerem facit, quæ admodum & Galenus. Nec desunt aliorum auctoritates, quas breuitati indulgentes prætermittendas diximus. Hæc Monachorum sunt verba: Quæ quàm frivola, quàm inania insulfâque sint, quàmque eorum argumentum valeant & veritatem respiciant, illico cognoscet. Scias itaque velim Galeni verba apud Serapionem nihil prorsus attestari pro Monachis, sed contra eorum sententiam apertissimè affirmare. Quandoquidem simulac scripsit Serapio in ipsi capitis principio sub titulo Bisbese ex Isaaci auctoritate de nucum Myristicarum Mace, illico subiunxit aliorum testimonio (Dioscoridis & Galeni intelligo) alium reperiri Macerem, qui cortex est, allatus non à Græcorum regione, sed aliunde, crassus, flauus, & admodum astringens. Quibus palàm sit Serapionis ipsius testimonio, duo proculdubio reperiri Maceris genera, quòdque vltimum genus Dioscoridis & Galeni sit Macer. Postremo huic generi statim coniunxit Serapio verba Galeni, vt potè qui non ignorabat de hoc scripsisse Galenum, & quis facillè ex iis Galeni verbis cognoscere potest cum proculdubio affirmant Galeni Macerem ex India non ex Græcia afferri, quòdque is cortex sit in quo plurimum sit terreæ

qua-

qualitatis. Quibus palàm est euanidum, inane, falsumque esse Monachorum argumentum, & proinde falsam quoque esse consequentiam: Ad veritatem enim copulatiue (vt Dialectici attestantur) requiritur vt vtraque pars sit vera: Verùm quum hic prior falsissima sit, ergo, &c. Augent præterea nostras in Monachos rationes Arabum nomenclaturæ, Etenim vt apertè patet Auicennæ testimonio, vocant Arabes nucum myristicarum Macem Bisbese: Alterum verò Græcorum Talisfar, de quo, non de Bisbese apud Serapionem, scribit Galenus, cum inquit: Talisfar est cortex qui ab India defertur. Cæterum mirum in modum hallucinari Monachos magno tibi ac cæteris erit argumento idem Auicenna, qui cum sciuisset Maceris duo esse genera, de his diuersis scripsit capitibus, diuersis inscriptis nomenclaturis, nempe de Arabum Macere sub Bisbese, de Græcorum verò sub Talisfar, quemadmodum palàm est fecisse Serapionem. Adhuc manifestè patet Galeni Macerem cum Mace myristicarum nucum nihil habere cognationis ex iis qualitatibus quas illi tribuit Galenus libro. 6. de simp. med. facultatibus. Macer, inquit, cortex est qui ex India conuehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia, iucundum sanè redolens, vt pleraque aromata, quæ ex India conuehantur. Videtur itaque & ipse ex mixta consistere essentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter desiccatur, adstringitque. Proinde cæliacis, & dysentericis miscetur facultatibus in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, frigorisque differentia, neutrum insigniter efficiens. Hæc ad litteram Galenus. Quibus quidem clarissimè colligi potest longè satis à Mauritanorum Mace differre Galeni & Dioscoridis Macerem: Siquidem ipse non reperio Arabum Macem esse acerbum, nec tam leuisculæ acrimoniæ, quin potius si mandatur fauces non parum vellicat, & os plurimum exalfacit, odorem iucundum perfundit, & leuisculum quendam amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quo facillè quispiam rei Medicæ peritus dixerit, Arabicum Macem tantum calidi quantum sicci concepisse, vel fortasse plus calidi, & quod pleraque eius essentia sit tenuium partium, omnisque adstrictionis & frigiditatis expertus. Adhuc maximo sunt argumentò, Macim & Macerè nihil iter se habere cognationis Dioscori-

Maceris & Macis apud Arabes differentia. Talisfar. Bisbese.

Monachorum argumentum.

Cap. 2.

Serapioni Macis genera duo.

Monachorum argumentum Ganum.

des, Galenus, & Paulus, quum ij nusquam de Myrificis nunciis meminerint, quarum Macis est tegumentum. Quippe si Macer qui tunc eis conuehebatur ex India, vulgaris fuisset Macis, credendum non est, quin etiam cum illo adueherentur myrificæ nuces, quarum historiam & facultatem describere nõ prætermisissent, quum inter peregrina aromata non infimum habeant locum. Postremò rem omnem aduersus hosce Patres concludit Plinius, qui de Græcorum Macere agens, Macer, inquit, qui ex India aduehitur cortex est rubens radicis magnæ, nomine arboris suæ. Porro ad id quod dicunt scripsisse Serapionem aliter nominare Macerem Dioscoridem, & non ut ego scribo, aliud esse Dioscoridis Macerem, nihil sanè moror, quum utraque lectio Monachis retragari videatur. Etenim scilicet Macem nominauit Dioscorides, verum præbet indicium, eum de communi Mace non intellexisse, ipsa ab hac diuersa nomenclatio: quin etiam & ea, quæ subsequuntur ipsiusmet Dioscoridis verba. Ea enim secundum Serapionis interpretationem omnino contra Monachos affirmant, cum dicant, Machir cortex est ligni siue corium, &c. Et non Machir est cortex nucis Muscatæ, ut fortasse somniantur Monachi. Cæterum ad argumentum illud, quòd dicitur Dioscoridis codicem, quem ego sum interpretatus, & alios quamplurimos, non esse genuinos, quòd in Maceris historia nihil acuti saporis meminerint: respondeo non Dioscoridis codices hoc loco esse deprauatos, sed Monachos ipsos vnà cum Serapione: quum nunquam repertus sit Græcus codex, nec manu scriptus nec typis excusus, quin etiam nec Latinus cuiusuis versionis, qui acuti saporis mentionem fecerint. Id quod manifestò arguit, vel in hoc aberrasse Serapionem, vel illa interpretis esse verba. Nec obstat quòd id scripserit Galenus. Quandoquidem is (ut omnibus palam est) Dioscoride longè fuerit diligentior in expendendis medicamentorum saporibus & qualitibus cum primis tum etiam secundis: Ac hinc factum est ut nunquam scripserim ego Græcorum Macerem non esse acutum.

Lib. 12. ca. 8.

Castigatio.

*Monachorum
obscuro.*

CANINVS RVBVS,
AMACERE ad Caninum rubum veniunt his
verbis

verbis. Non declarat Matthiolus quid sit Caninus rubus: Atqui quærit Plinij testimonio comprobare Cynosbatum à syluestri rosa plurimum differre, idque præsertim, quòd Plinius peculiaria faciat capita de duobus Cynosbati generibus, quæ maximè à Dioscoridis Cynosbato differunt: quin etiam quòd Theophrasti speciatim scribat tum de syluestri Rosa, tum de Cynosbato alio à Dioscoridis Cynosbato, asserens subinde Matthiolus nos vnà cum Marcello non parum in re hac aberrasse: Sed reuera ipse hallucinatur, cum non videat nos de multis scripsisse plantis, quæ cum compluribus conueniunt stirpium generibus, ut, exempli causa, hæc Cynosbati demonstrat planta, quæ & in rosarum, & in ruborum genere haberi potest: & proinde mirum non est si Plinius eam vocauerit Cynorhodon, & Dioscorides Cynosbaton, quòd idem profectò designat. Cæterum fortasse Plinio differentie causa Cynorhodos dicta est hæc planta: Si quidem is de duobus aliis Cynosbati generibus speciatim egit. Nec obstat quòd ab hoc differat Theophrasti Cynosbato: namque & is, quem admodum & Plinius, hunc Dioscoridis Caninum rubum recensuit vnà cum syluestribus rosis, illicò pro rubo Canino aliam plantam subiungens à Dioscoridis Cynosbato plurimum differentem. Vbi autem scribit Dioscorides rubi Canini fructum oliuarum nucleis similem esse, non de magnitudine, sed de forma tantum intelligit. Ac ita omnia sunt clara, ut clarus etiam videatur Matthioli error. Quòd deinde vna nomenclatio pluribus conueniat plantis testatur apertissimè Plinius, cum dicat Liliium quoddam rubrum vocari Cynorhodon, & Capparidis plantam aliquibus appellari Cynosbaton: quamuis præter id hæc beatæ rosæ quædam syluestris, quæ fructum edit oliuæ nucleis magnitudine. Hæc illorum sunt verba. Sed cuius sint valoris, & quam inania ac fabulosa iam audies. Fabulosa, inquam, quòd nusquam à me scriptum sit, Plinij & Theophrasti Cynosbaton differre à Dioscoridis Caninorubus. Sed tantum horum Cynosbaton plurimum differre à syluestri rosa. Quo fit, ut vbi præmissa sunt falsa, quæ sequuntur vera esse nequeant. Præter id quòd Cynosbati planta tam cum rosarum, quam cum ruborum generibus cognationem habeat, insipida quidem videtur sententia. Quippe hoc argumento assereret quispiam,

Inanis ac fabulosa ostenditur Monachorum sententia.

citra

*Ruborum, &
Rosarum dif-
ferentia.*

*Inspida de
Cynosbati fru-
ctus censura.
Castigatio.*

*Cynosbati fru-
ctus qualis.*

citra tamen rationem omnem, inter syluestres rosas & rubos, qui mora proferunt, nullam intercedere differentiam. Sed quis tam fuerit amens, qui non nouerit hasce plantas floribus, fructibus, caule, foliis, aculeis, & radicibus inter se maxime pugnare? Nemo sanè id vnquam affirmarit nisi prorsus desipiat. Adhæc nullibi, quod legerim, viderimque, inter syluestres rosas Canini rubi meminere vnquam Theophrastus, & Plinius, etsi id fortasse somniarunt Monachi. Cæterum ad id, quod aiunt cynosbaton fructum ferre olis oliuæ similem figura non magnitudine, nil aliud verius dici potest, quàm quod in hoc, quemadmodum & in cæteris, cæcitant. Probatur hallucinari Monachos ipsiusmet Dioscoridi testimonio: Si quidem is de capparum, & corno arbore agens, proferre hos inquit fructus oliuæ similes, quibus facile quispian nouerit hic de magnitudine & forma intellexisse Dioscoridem: quum sensibus nostris palàm sit harum plantarum baccas non forma solum, sed etiam magnitudine oliuas referre. At si Monachi in Dioscoridis lectione versati essent paulò diligentius, hæc fortasse non ita ignorassent. Etenim is vbi vel flores, vel fructus, vel folia cum aliis plantis comparat, nisi ad vnguem tam in forma, quàm in magnitudine sibi correspondeant, semper addit magnitudinis, & paruitatis differentias. Id, quod in huiusce plantæ fructu minime prætermisisset, cum omnibus palàm sit rosarum syluestrium fructus, non solum oliuarum nucleis, sed etiam ipsis oliuis esse longè maiores. Verùm prorsus dementatos esse Monachos facile coniciis, si rectè perpenderit, quòd hic asserant Cynosbati baccas oliuarum nucleis esse æmulas, & in Mesuis commentariis de Diamorone agentes huiusce plantæ fructum pyris similem faciant. Præterea nunquam Dioscoridem scripsisse reperio Cynosbati fructum semen aliquod includere, quemadmodum in rosarum fructu cernimus, quippe is copiosissimo semine refertus est non lanugineis floccis tantum, vt Dioscorides inquit, & eum sequutus Galenus. Cæterum non possum subinde demirari Monachorum fidem, quippe qui asserere ausi sunt illico post syluestres rosas de alio Canirubi genere scripsisse Theophrastum, quum tamen is de domesticis, & syluestribus rosis egerit libro & capite sexto de plantarum historia: de Canirubo verò libro tertio capite 18. inter alia ruborum genera, non inter syluestres

res rosas, quemadmodum fecit Serapio Theophrastum imitatus. Sed differre Cynosbaton à syluestri rosa idem testatur Theophrastus libro & capite nono de plantarum historia. Si quidem is Canirubi fructum auerso flatu colligentium esse scribit, alioqui periculum oculis imminere: Id quod apertè demonstrat super eo vel tenuem quandam lanuginem, vel puluerulentum aliquid insidere, quòd si à vento expellatur in colligentium oculos, cæcitatris periculum imminere. Quod tamen in syluestrium rosarum fructu nunquam visitur. Postremò si Dioscorides sciuisset nil aliud esse Caninum rubum quàm Rosam syluestrem, sat erat illi profectò dicere quòd Caninus rubus Rosæ esset omninò similis, non autem quòd arboris instar assurgeret rubo longè maior, quòd; folia ferret Myrto latiora, à quibus rosa plurimum differre videretur. Theophrastus Canirubum punicæ speciem referre ait, quæ cum folia Myrto similia proferat, non putarim ego differre Theophrasti Cynosbaton à Dioscoridis canino rubo.

*Cynosbati
fructus quo
pacto colligen-
dus.*

*Infirmi Mo-
nachorum fides.*

*Manifesta
Monachorum
temeritas.*

*Olea syl-
vestris spinosa.*

SYLVESTRIS OLEA.

NE SCIO profectò an temeritati vel inuidiæ, an stultitiæ vel ignorantia, vel fortasse malitiæ ascribendæ sint hæc Monachorum calumniæ, quum nihil prorsus rationis aut veritatis respiciant. Negant audacter Monachi, fidem nostram insimulantes, syluestres oleas nullis rigere aculeis, nec vilo auctorum testimonio contrarium comprobari posse. His, vt censuræ plus fidei autoritatique adiungant, addunt se plures vidisse in Apulia olearum plantas, tam domesticas quàm syluestres, quàm ego ferè viderim folia: Sed quantum à veritate absit eorum fides, cuiuspe tibi facile testis esse poteris, quum in agro nostro Senensi syluestris Olea fre quens habeatur: Quinetiam idem cæteri testabuntur quamplurimi rei plantariæ studiosi, ad me quotànus Patauiò (quæ eorum est humanitas) huc Goritiam proficiscentes, qui amplum syluestris oleæ ramum firmissimis aculeis rigentem inspexerunt, ex Arbi Hadriatici maris insula aduectum, & ad Monachorum deliramenta apprimè vtilem.

CORNVS.

SED IN Corno quid dicunt? me perperâ scripsisse ex Theo

ex Theophrasto Cornum arborem folia ferre Amygdalæ, quibus longè magis diftant, quàm à Salice Ficus: quineritæ nec nouiffe, vel in hoc loco in Theophrasti codice fubeffe mendam, vel fortaffè Cornum nunquam vidiffe Theophrastum. Præterea, vt etiam Geographiæ se non imperitos ostendant, addunt nusquam legi in Theophrasti codice Idam Troiæ esse montem, sed montem Idam in Creta tantum haberi Insula. Quibus facilè quispiam fanæ mentis coniecere poterit quanta fit horum in Geographis lectionibus ignorantia. De Ida Troiæ monte ob Paradis iudicium famoliffimo scribunt apertiffimè Strabo, Ptolemæus, Plinius, Pomponius Mela & cæteri clariore Geographi, quorum non folium volumina non legere Monachi, sed nec (pace eorum dixerim) eorum fortassè nouere nomina. At qui vt sapientior aliquantulò eorum euadat cuculla, sciant velim haud nos latere in Creta quoque esse montem nomine Idam, cum sæpe legitur apud Virgilium:

Diſtamnum genitrix Crætea carpit ab Ida.

ac idem à Geographis omnibus describatur. Verùm non ob id dixerim, vt somnare videntur Monachi, apud Troiam alium non haberi eiusdem nominis montem longè famosorem: Is enim Geographorum omnium consensu altiffimus mons est ad Troadem spectans, in quo ingentiffimæ habentur syluæ, præsertimque resiniferarum arborum, quod facilè ex Theophrasti lectione quispiam coniecere potest, quippe qui sæpe sæpius Idæ & Idearum plantarum meminit. Atqui Theophrasto, qui plantarum historiam non Geographiam describit, non fuerat opus addere Idam esse Troadis montem, cum id cæteros, præter Monachos, haud latere non ambigeret. Quòd autem scripserim ex Theophrasto Cornum arborem qui in Ida monte crescit folia habere Amygdalæ, fateor, cum hoc ex Theophrasto facilè probare possit. Sed me credidisse, vel scripssisse, nostratem Cornum, qua nihil mihi notius est, Amygdalæ esse foliis, nunquam fanè fatebor. De Idæ verò Cornu, quam nunquam vidi, nullam ego certam possum afferre sententiam, nec tamen est quod prohibeat, quin liberè credere queam, Cornum in Ida nascentem folio esse oblongo Amygdalæ æmulo, quum de foliorum in plantis varietate ac forma pro regionum natura nulla sit

apud

apud autores controuersa. Quamobrem id potius mihi credendum statuerim, quam temerè cum Monachis affirmandum Theophrastum non nouiffe Cornum: etsi rectè sane quispiam dubitare posset Theophrasti codici hoc in loco fubeffe mendam.

NVX VOMICA ET METELLA.

RESIPISCENT ne vnquam hi Patres Reuerendi? Vix id mihi persuadeam, nisi fortassè cum ad Elleborum venient. Nam vbi iam cum Vomica, & Metellis nucibus, quæ propria sua ipsarum facultate delirium faciunt, iis aliquandiu sit immorandum, verendum est ne tam propere ad mentem & rationem reuocentur. Scribunt me in hisce censendis nucibus adeò esse hallucinatum, vt quid de iis scripserim nesciam: quum ex nuce, quæ inter Myristicas reperiuntur nec Vomicae sint, nec Metellæ, sed nucum Myristicarum monstrum, in quibus nulla cognoscitur deleteria facultas, vt ego mihi persuadeo. Verùm Monachis danda nunc venia videtur tanquam ab hisce nucibus dementatis, & eorum toleranda calumnia: Calumnia, inquam, quòd nusquam à me scriptum sit reperiri Vomicas nuce, nec etiam Metellas inter Myristicas, quæ sumentibus necem inferant.

Monachorum calumnia exemplatur.

LAMPANA.

NEGANT me nosse Lampanam, quòd scripserim hanc flore esse albo, quòdque in Italia non vsurpetur in cibis, quum genuina flore sit melino, & in Apulia frequentiffimè in cibum veniat, vbi omnibus & pueris etiam ipsis notiffima habetur. Quibus rectè respondi posse crediderim, quòd si diligentius accuratiusque rem plantariam expendissent, & optimos legissent autores, qui plantarum historias scribunt, non ita fortassè facilè se omnibus deridendos obiecissent. Scripsi quidem, Plinij testimonio, florem proferre Lampanam napo candidiorem, non album, vt Monachi somnare videntur: Id quod iterum atque iterum affirmare non verebor. Namque tametsi Lampana melinum proferat florem quemadmodum & Napus, cù

Lib. 20. cap. 9

Monachorum in Geographia ignorantia.

Ida Troia mons.

Castigatio.

Lib. 3. cap. 12 de plant. hist.

cùm tamen Lampfanæ flos colore sit longè dilutiore, rectè sanè Plinio scriptum est hanc flore esse napo candidior. Quibus verbis videtur voluisse Plinius Lampfanæ flore dilutiori haberi colore quàm napi, & non, vt Monachi vult, absolute candido, Verùm si hisce rationibus sibi satisfactum iri negauerint, & me Plinij sententiam haud rectè interpretasse contenderint, rectè sanè obiici poterit eos legitime non nosse Lampfanam, quum hæc, Plinij testimonio, albam non melinum gerat florem.

BALSAMITA.

SED IAM sese offert recriminanda Balsamitæ cæsuræ, in qua, quòd scripserim Balsamitam vulgò mentham Romanam vocari, non parum me hallucinatam affirmatum, quum, vt ipsi dicunt, omnium consensu ea planta genuina sit mentha Romana, quam ipsi Lassulatam vocant. Sed qui aliquid rectius responderim, quàm Monachos sua ipsorum falsè sibi secuisse pedes? Etenim quum superius de Cynobato litigantes ostenderint, probauerintq; plures haberi plantas, quæ vno & eodem nomine appellatur, huic vni tantum argumento, si saperent, acquiescere debent. Cæterum planta, quam ipsi Lassulatam obscuro tamen autore appellante est, quam in hortis passim habemus foliis saluicæ latioribus, betonicæ æmulis, per ambitum serratis, colore ex viridibilibicante, caulibus cubitalibus, & aliquando maioribus, corymbaceis floribus melino colore in summitate emergentibus, amaro in vniuersum sapore, & odoris graueolentia. Hæc itaq; (vt scio) variis appellatur nominibus, cum quibusdam dicatur herba Diuæ Mariæ, nonnullis mentha Græca, aliis quibus saluia Romana: sed qui mentham Romanam vocauerint, habeo neminem præter Monachos. At si à foliorum forma denominanda fuerit hæc planta, cum illa saluicæ longè similia proferat quàm menthæ, facile conicietur rei herbariarum studiosi rectius huic saluicæ quàm Menthæ nomenclaturam conuenire. Cæterum ego vulgaria hæc plantarum nomina parùm sanè moror, quamuvis nunc, vt Monachorum censuram irritam reddam, comprobare compellor non solum meoipsius, sed tuo etiam testimonio Balsamitam mentham Romanam nobis appellari: nec ob id tamen negauerim

*Cassigatio.**Lassulata Monachorum qua.**Saluia Romana.*

rim aliis in locis, aliis vocari nominibus, cùm sciuerim hanc, Brasauoli testimonio, Ferrariæ mentham Florentinam, & alibi, à crispis foliis Mentham crispam appellari.

AMBUBEIA.

A BALSAMITA ad Ambubeiam veniunt, vbi me perperam affirmasse contendunt Rostrium porcinum appellari Ambubeiam, cùm nil aliud sit Ambubeia quàm genuinum Cichorium. Atqui (pace eorum dixerim) rectius fortasse responderet quispiam, nil aliud esse Porcinum rostrum quàm horum desipientium, quo materiam Medicam penè vniuersam defedarunt, & inuerterunt. Quandoquidem mea ipsius sententia nusquam scripserim rostrum porcinum esse Ambubeiam, sed vocari quibusdam caninum vel leoninum dentem, nonnullis Monachi caput, aliis vulgò piscia alleto, quibusdam verò etiam Ambubeia. Id quod facile comprobatur Ruellius, qui in indaganda stirpium facultate inter recentiores facile primas tenet: Siquidem is, etsi scripserit primum Cichorium Latinis vocari Ambubeia: deinde tamen de Ambubeia particulare edidit caput, in quo pro Ambubeia nil aliud intelligit, quàm Rostrium porcinum sit Monachi caput. Sed hæc non meminisse Monachos non parum demiror, quum ibi tam diu derasum habuerint caput.

*Porcinum rostrum.**Cassigatio.*

OCIMVM.

I AM TAEDET profectò cum istis ineptiis me ad naufragam vsque contendere, sed tibi satisfaciendi promptitudo me ipsum vincit. In Ocimo me accusant, quòd tantum tria Ocimi genera attulerim, nec Citrati, Caryophyllatiue Ocimi meminerim. Scripsi quidem (vt ingenuè fatear) tria haberi Ocimi genera, quæ si diligentius expendissent Monachi, nouisset fortasse reperiri inter ea cùm Citreatum, tum etiam Caryophyllatum, cùm id, cui folia insunt purpureo Amarantho similia Citream malum olentia, nil aliud quàm Serapionis Citreatum: illud verò, cui folia insunt parua ac tenuia, iucundissimum odorem spirantia, nil aliud sit quàm Caryophyllatum. Etenim si quis Ocimi genera, quæ Sera-

*Ocimi genera tria.**Citreatum & Caryophyllatum ocimum.**Cap. 156. 157. 155.*

CHELIDONIVM MINVS

SVB DVBITAVI quidem an planta, quam Chelidonium minus vocant, genuina, ac legitima dici debeat, cum teste Galeno minus Chelidonium vsque adeo acutum sit, vt exulceret ranunculi modo. Atqui ob id nusquam me affirmasse scio hanc herbam Chelidonium illud esse non posse, cum omnes in vniuersum notæ Chelidonium minus quam maximè referant. Quinimo vt comprobarem legitimum esse, ea quæ de Aro scribit Galenus in medium attuli. Nam, exempli causa, si vt ille inquit, Arum Cyrenis omnium exutum acrimonia rapi modo estur ab omnibus in cibis, & in Græcia perinde ac in Italia tanta illi sit acrimoniae vis, vt non solum mansum linguam, & fauces acerrimè vellicet: sed etiam cutem exulceret appositum, non est sanè quod prohibeat, quin hoc idem in minori Chelidonio effecit natura, præsertim cum in hac planta nulla penitus sit nota, quæ reclamare videatur. Hæc itaque etsi scripserim, vt meâ soluerem dubitationem, non ita tamen temere à Monachis accusari debeo. Nec etiam quod ob acrimoniae defectum subdubitarim testiculum Sacerdotis (vt vocant Monachi) minus esse Chelidonium: Namque cum sciam de incertis dubitare, virtuti potius quam vitio esse ascribendum, nec vllibi de testiculo Sacerdotis verbum fecerim, Monachos in seipsos latrare sinam, & de suis inter se contendere testiculis, in quibus an aliqua reperiat acrimonia ij rectius testabuntur.

Testiculum Sacerdotis.

Faceta castigatio.

RHABARBARVM.

RHABARBARVM à Rhapontico differre adeo firmis rationibus in nostris comprobauimus commentariis, vt nil aliud Monachis contrarium sentientibus mihi respondendum sese offerat, quam quod extremae dementiae sit Rhabarbarum cum Rhapontico æstimare. Nam cum nullis argumentis, nihil Rhabarbarum à Rhapontico differre, cum aura mihi certandum non est, sed sinere Monachos sua frui ignorantia, perinde ac ceteros sui similes, qui tantum suis opinionibus addicti in pertinaciè simo iacere malunt, quam

Rhabarbarum à Rhapontico differt.

Castigatio.

Castigatio.

pioni tribus diuersis capitibus describuntur, diligentius expenditur, facile quidem eadem esse cognosceret, quæ in nostris habentur commentariis. Sed nescio quo vultu se ostentent Monachi, se primum Caryophyllatum Ocimum heruo adinuenisse, quom id Serapioni folia paruiscula proferat, & caulem angulosum, his verò folia melissophylla iora, & caulem rotundum edat.

SMILAX HORTENSIS.

QVOD SCRIPSERIM hortensem Smilacem varij coloris phafelos proferentem capreolos edere, quibus vicinis arboribus, aliisque sustentaculis se implicat, longè à scopo me aberrasse clamant, cum tamen ij hac in re manifesto versentur errore. Atqui cur non fatear hoc me scripserisse, cum illud idem scribat Dioscorides, & Smilax illi clauiculus hinc capreolos reuera manifestò proferat? Facili hoc ne gassent fortasse Patres, si omnes huiusce plantæ partes, notâque diligentius expendissent, siquæ non igno-
 rasset quid Capreolos Latinis, quid *ἄνισ* Græcis designent. Siquidem hortensis Smilax seu (vt illi vocant) Indicus phafelus capreolos vtrinque in caule profert, qui etsi vitium & cucurbitarum capreolis per omnia similes non cernatur, capreoli tamen sunt iis per omnia similes, qui in asper Smilace, in altera Clematide, & in Periclimeno habentur. At proinde rectè scribit Dioscorides Clematidem alteram reperere per arbores, vt Smilax. Cæterum cum hisce plantæ capreoli bicornes non sint, sed vno tantum processu predeant, paruo emergente in cacumine folio, putant patres hosce processus, quibus hortensis Smilax arboribus se implicat, haudquaquâ appellari posse capreolos, sibi (vt puro) persuadentes ita à capreolorum cornibus denominari. Porò si haud ignari vocabuli energiam intellexissent, & sciuisent capreolum Latinis à capiendo suam duxisse denominationem, & *ἄνισ* Græcis à verbo *ἄνισσιν*, quod vertere, circumuoluere, circumflectereque designat, suam trahere originem, nouissent profectò capreolos à bicorni forma minime denominari. His itaque palam sit non oportere plantarum capreolos omnes esse bicornes, vt fortasse sibi persuaferent Monachi. Quibus tamen danda venia fuerit, quom magis diuinis lectionibus quam humanis operam nauarint.

CHELI

Lib. 2. ca. 140

Capreolus quid.

Lib. 4. cap. 7.

Castigatio.

nitidis ac floridis acquiescere rationibus.

ARISTOLOCHIA CLEMATIS.

SED quàm temerè in clematide Aristolochia, quàm tantum abest vt nouerint, vt ne viderint quidè, me infimulenti, tu tibi ipse facile iudex esse poteris, vbi commentario nostros Latino sermone conscriptos nunc primùm edendo legeris. Ibi enim non solum Monachorum censuram, peruersamque sententiam explosam reperies, sed Cordi, Adami Loniceri, & aliorum quorundam opiniones confutata cognoscas, quippe qui censeant eam genuinam esse clematidem Aristolochianam, quàm vulgus longam existimat. Clementem Monachi maximè hallucinari Matthiolum, quò asserta fateaturque, non solum non cognoscere clematidem Aristolochiam, sed in Italia haberi neminem, qui eam demonstraret, cum tamen vbique hæc in vineis, aliisque in locis habetur frequentissima, & dactylite vbique copiosior, quam putant me nunquam vidisse, & ob id haudquaquam se ambigere aiunt, me Clematidem pro dactylite perperam accipere. His itaque cum (vt antea dixi) satis superque responsum sit in Latina illa editione, quam propediem expectamus in lucem, & ne in hisce inanitatibus plura quàm deceat ætatis nostræ momenta euanescere permittamus, non est cur ea quæ antea scripta sunt hic à me repeti expectes.

RUTA SYLVESTRIS.

QUA M temere asserant ea omnia, quæ de sylvestri Ruta in meis scriptis commentariis, è suis in Mesuem scriptis esse deprompta, vnicuique facile constabit, qui eorum, & meos legerit cõmentarios. Sed nolit, obsecro, Deus Opt. Max. vt, tam sim amens, vt Monachorum ineptias imiter vnquam, in censenda secundi generis Ruta, quum ibi nihil aliud habeat quàm somnia, deliramentaq; tam clara tamq; euidentia, vt nullis non risum excitare possint, similib; stomachum mouere. Ij enim (vt rem hanc exordiar) simulat longa verborum serie de altera sylvestri Ruta, quam Armolam vocant Arabes, egerunt, concludunt tandem, ac suadent, cum hæc non habeatur nisi rarissima in Italia, Myropolis

*Monachorum
in Sylvestri Ru-
ta rãdãda opi-
nio.*

polas eius vice rectè vti posse Androsemo, quod Hypericū vocamus, quum nil aliud Hypericum sit quàm genuina syluestris Ruta altera. Quæ in re vsque adeò desipiunt, vt non ab re mihi verendum sit, vt vllò vnquam tempore ad mentem restitui possint. Syluestris primi generis Ruta, Dioscoridis ipsius testimonio, in omnibus suis partibus hortensis est f. milis, præterquam quòd gustatu sit acriori. Hæc in Goritiensi agro Saluatio, & Gargaro montibus, adeò copiosa prouenit, vt tori ferè Europæ pro parandis medicamentis sufficere possit: Quam qui viderunt rei herbarie studiosi, horum deliramenta, quæ me sibi furatum esse mētiuntur, perpetuò deridebunt, quoniam qui hæc legent, quum illis palàm fiet inquam multiplici hic versentur errore: In multiplici errore, inquam quòd primum existimauerint Syluestrem Rutam ab Androsemo, & Hyperico nihil differre: Deinde quòd putauerint Androsenum, & Hypericum vnam, & eandem esse plantam, quum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plantis egerit. Postremò quòd prodiderint hanc primi generis syluestris Rutæ historiam bis à Dioscoride esse descriptam, magnamque habere cum Hyperico cognationem, quod potius somniasse quàm sensuum iudicio scripisse videntur Monachi, quam non huius Rutæ caput sit, in cuius fronte in quibusdam falsis codicibus illa leguntur, quæ doctissimorum virorum testimonio hæc ascititia, Hyperici autem propria censentur: sed eius quod proximè sequitur, in quo alterius syluestris Rutæ, quam alij molij Armolam vocant, describitur historia.

Lib. 3. cap. 45.

Castigatio.

PANAX.

QUOD Mesues in describendo Panace aberrauerit, & Asclepium cum Heracleo confuderit, fatentur sanè omnes contra Monachorum sententias. Medicæ materie studiosi, qui in Mesuis codice Panacis caput perlegerunt. Gummi enim, quod Opoponacum vulgo vocant officinæ, ex Heracleo tantum (vt Dioscorides inquit) collachrymat, quippè cætera Panacium genera nihil liquoris fundunt. Atqui cū Mesui ex planta destuata Opoponax, quæ ferulaceis sit foliis, facile quispiam nosse poterit Asclepium pro Heracleo perperam accepisse Mesuem. Etenim Heracleum Panaces foliis non exit ferulaceis, sed ficulneis. Deinde sui Panacis caulem facit Mesues cubitalem, quod proculdubio indicat Mesuem

*Mesuis in Pa-
nacibus erra-
tum.*

*Opoponax ex
Heracleo tan-
tum destuata.*

Asclepium describere, quòd Dioscoridis ipsius testimonio
Heracleum altissimum caulem proferat, Asclepium ver-
cubito haud maiorem. Quibus palàm est vnà cum Melu-
hallucinari Monachos.

C A R V M.

CREDIDERVNT Patres Carotam Italis vulgo
vocatam, cuius purpurea radice in acetariis hyeme vescun-
tur, legitimum esse Carum: quod attestatur eorum in Me-
suei còmentaria, quorum autoritate freti, non leuiter in
erroris accusant, quòd vnà cum vulgo crediderint illud ge-
minum esse Carum, cuius semine passim vtuntur Myropo-
læ, quòdque iidem, Mauritanos sequuti, Carui vocant: sic
in hoc, quemadmodum in cæteris, cecutire Monachos aptis-
sime demonstrat Carotæ semen, quippe q̄ gustantibus
mandentibusq; nullam, vel obsecram admodum, relictam
acrimoniam, nec aliam qualitatem, qua quispiam rectè asse-
rere possit ex tertio esse exalfacientium & exiccantium
ordine, vt de Cari semine scribit Galenus, & manifestè ap-
paret in vulgari Caro. Siquidem hoc acrimonia qua pollet
linguam non obscure mordet, & os (vt Dioscorides inquit)
non ingrato odore còmendat. Quin & (vt Galenus ait) ma-
nifestè exalfacit, urinã ciet, & flatu mirificè pellit, id quo
Carotæ semini præter Monachos ascribet nemo, quum
nulla sit acrimonia præditum, nec aliqua in eo percipi-
tur caliditatis siccitatisque tam valida facultas, quæ talia
præstare possit. Cari historiam, qui scribat antiquorum, ha-
beo neminem, quo fit, vt alia ratione comprobare nequiu-
rim Carum, quo passim vtuntur, esse legitimum, quam
ipsius facultate, quæ facilitè gustatu deprehendi potest.

SYLVESTRE CVMINVM.

A C A R O ad syluestre Cuminum veniunt, in quo
censendo non parum me ignorantiæ insimulant, quòd non
nouerim flauum Melanthium, vel (vt ipsi dicunt) Nigellam
citrinam syluestre esse Cuminum primi generis apud Dio-
scoridem: sed ij mea sanè sententia in magno & aperto ver-
santur errore: quandoquidem, vt vnusquisque sanæ mentis
per se cognoscere potest, nil aliud vnquam fuerit Nigella
citrina quam flauo coloris Melanthium, cum neminè lateat, si

Mont

Monachos excipias, nigellam hanc in alio à Melanthio non
differre, quam in feminis colore. Cætera nãque in forma, ma-
gnitudine, sapore, ac omni deniq; facultate nulla differentia
discerni possunt, cum eadè vtrique sint folia, idè caulis, flos
idè, capita vtriq; per omnia similia, idèmq; in omnibus his-
ce partibus sit sapor eadèmq; facultas: Seminis quoq; nulla
formæ visitur differentia, sed rãtu coloris, què qui dixerint ge-
nus immutare posse, & ex Melanthio syluestre Cuminum effi-
cere, extrema eos teneri demètia proculdubio censebūt om-
nes rei herbariæ studiosi: Specie enim immutare poterit co-
loris in semine vel in floribus varietas, sed haudquaquam
genus immutabit. Sed quid multa? nonne hoc idem, in pa-
pauerum semine quotidie comperimus? Ex quibus tamen
varius feminis color non prohibet, quin omnia sint papauera.
Id quòd etiam perspicuè est in hyoscyamo, lactuca, horten-
sifamilace, anguria quam cucumerem vocamus in Hetruria,
& aliis nonnullis plantis, quarum semina etsi quando-
que albo, quandoque nigro, nonnũquam & flauo rubenti-
que colore variant: non tamen aliud ab illis plantæ genus
cõstituunt. Nam si, exempli causa, in genere Leucioij, quod al-
bam violam Latinis designat, non solum Dioscoridi, Gale-
no, Plinio, ac cæteris plantarum scriptoribus id Leucoium
appellatur, quod album emittit florem, sed etiam quod cro-
ceum, quòdque purpureum, amētis profectò fuerit opinio;
quòd Nigella citrina Melanthium non sit, quòd sola coloris
feminis varietate à Melanthio differat. Hinc itaque palàm fit,
vt in hac censenda Nigella, & syluestris huiusce Cuminum hi-
storia hi Patres, & qui eos sequuntur, planè hallucinati de-
prehendantur. Quippe huiusce syluestris Cuminum semini, in
capitibus mollibus ac rotundis acerosum gignitur, fortasse
vulgaris pimpinellæ nostratis modo, quam quidam sanguifor-
bam vocant, non autem in capitibus Melanthij instar du-
rum, solidum ac fractu contumax.

OREOSELINVM.

S E D in Oreoselino quid fomniauèr Monachi? Sóniaue-
runt, inquã, quòd vnà cū Marcello pperam crediderim Mò-
tanu Apiu, quod Græci ορεοσέλινον vocant, semen papaueru
modo in capitibus proferre, cum tamè hoc sit falsissimū Her-
molai & Ruellij testimonio, qui rectè sanè animaduertèrūt

c 4 Dio

Seminum co-
lor genus pla-
tarum non im-
mutat.

Castigatio

Carotæ semen

Lib. 3. ca. 57.

Cari historiam
antiqui non
descripseruntNigella citri-
na quid

Castigatio.

Dioscoridis codici hoc in loco subesse mendam: id est quæ cum hunc pristino candori restituentes, scripserunt monentem Apium semen proferre non papaueris, sed cicutam quemadmodum cætera Apij genera. Id quod manifestè demonstrat antiqua Dioscoridis versio, ac etiam Serapionis lectio: siquidem ibi manifestè legitur montanum Apij cicutæ semen progignere. Hæc Monachorum in Oreofelinum est aduersum me censura, imò ridenda stultitia, & vulgaris amentia, quum ego Hermolai, & Ruellij opinionem sequutus, imò potius Theophrasti lectione permissus, scripserim in Commentariis meis Oreofelinum haucquam capitula papaueris modo progignere, sed semine cicutæ æmulum: quod omnibus palam fiet, qui in me in Dioscoridem commentariis meam de omni Apio pergerint censuram. Ad hæc falsum esse conuincitur Serapio proferre Oreofelinum semen cicutæ simile, cum quispiam facile nosse possit, nō sine hac mēda fuisse Dioscoridis codicem à quo transcripsit Serapio, cuius hæc sunt verba. Oreofelinum est planta habens virgam longitudinis vnus palmi: circa, quæ egreditur à radice vna subtili, à qua plures virgæ parue egrediuntur, & à virga egrediuntur ramuli plures super quos sunt capitula similia comæ, nisi quia sunt minora facta: & rotunda, & in eis semen longum. Quibus palam est quid acutum sit Monachorum iudicium in indaganda stirpium historia, cum nō dicat Serapio similia Conio sed Comæ, quod verbum à Meconio corruptum esse nemo sanè inficiabitur: qui non vsque adeo fuerit stupidus, vt nesciat an cicutæ papauer capitula proferat.

Serapionis loci explanatus.

CHAMOELONES.

DVM meam in Chamæleonibus damnant sententiam quod mihi perperam persuaserim plantas Carlinas vulgo vocatas genuinos esse Chamæleones, ij profecto in hisce censuris Carlinis prorsus hallucinari deprehenduntur, cum nulla dubitatione affirmauerint Carlinam caulem habentem, quam nigrum Dioscoridis Chamæleonem hætenus semper existimaui, eiusdem esse Spinam albam, quam Græci *ἀλευθαρι λευκῆν* vocant: Alteram verò caule viduam, spinam esse Arabicam, quam Arabes Suchaam vocant. Etenim cum spina alba (Dioscoridis testimonio) caulem proferat inanem, bicubitalem, albicantemque perinde ac tolia, vnde for-

*Inutilis Monachorum opinio.**Lib. 3. cap. 12.*

talsè suam duxit nomenclationem, & flores purpureos: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulo maiore, pleno, non inani, rubro, non albicante, floribus versicoloribus hyacinthi æmulis, non simpliciter purpureis: nulla ratione dici posse crediderim Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam, de qua fortalsè somniarunt Monachi. Neque etiam eos similiter probare posse censio Carlinam caule vacantem spinam Arabicam esse, quod nusquam inuenerim scripsisse Dioscoridem spinam Arabicam caule vacare, sed spinam albam potius esse per similitudinem. Ex quo sanè rectè quispiam concludere poterit, Arabicam quoque spinam proculdubio caulè edere perinde ac albam. Cæterum quod firmissimis tum argumentis tum rationibus affirmari Carlinas esse chamæleones contra Monachorum censuram, nec id temerè ex me tantum deprompserim, tibi ac cæteris maxime erunt argumento mei in Dioscoridem commentarij, qui Latine iam ita è prælis prodibunt in lucem. Quamobrem quum ibi satis sententiam meam de chamæleonibus comprobauerim non videtur hic esse opus eadem iterum repetere. Legent (vt spero) quam pluri mei medicæ studiosi nostros illos labores, qui postea suam de his sententiam ferent, dicentque longè magis decere Monachos suum colere Breuiarium quàm de simplicibus verba facere: de quibus tamen si tandem quandoque loqui voluerint, de seipsis loquantur. Siquidem vsque adeo simplices, ne dicam stolidi suis ex scriptis apparent, vt non parua de seipsis volumina conficere possint. Si hoc posthac fecerint Monachi, & in suis perstiterint calopodiis, non ita fortalsè deridebuntur ab omnibus.

Castigatio.

LEUCACANTHA.

PORRO quàm falsò me accusent in Leucacantha, ipsa mea attestantur commentaria, quæ non ita facile Monachi fortalsè in suum peruertent sensum, si iis tuendæ potius, quàm deprimendæ veritatis fuisset animus. Siquidè tamen si dixerim ego nō esse omnino reiiciendam eorum sententiã, qui carduum, quæ quidã Diuæ Mariæ appellat, Leucacanthã putat, quod folia illi sint lactesca quasi maculis infecta, radixque amara ac dura, nō tamen id vnquam me affirmasse constat, quæ admodum habet eorum censura. Quandoquidè quum neminem

*Falsa Monachorum accusatio.**Carduus Diuæ Mariæ.*

habeam, qui Leucacanthæ historiam scripserit, nec apud Dioscoridem, Plinium ac cæteros, qui de plantis scripserit vlla habeatur huiusce plantæ nota, præterquam quòd sit spinæ albæ similis, non ab re creditè quidam albis illis maculis adducti, ac etiam fortassè radicis amaritudine ac duritie hanc legitimum esse Leucacantham, quâquam hæcenus horum placitis subscribere noluimus.

TRAGACANTHA.

NEGANT subinde patres communis vsus lachrymam, quam passim Tragacanthæ gummi vocamus, legitimam esse, quòd genuina linguæ subdita, facilè (Dioscoridis testimonio) colliquescat, hæc verò nunquam. Quinimo si linguæ supponatur adeò lentescit, ac tenax euadit, vt nullo ferè modo dissolui queat. Qua quidem in re toto cælo aberrant, vt qui Dioscoridis verba perperam intellexerunt. Etenim Dioscorides haudquaquâ de sola lachryma linguæ subdita, sed de eclegmate, quòd hanc exceperit lachrymam scribit his verbis. Huius increbuit vsus ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas voces, cæterasq; destillationes cû melle in delinctu, liquefcitq; subiecta linguæ. Hæc Dioscorides. Quibus palam est voluisse Dioscoridem Tragacanthæ lachrymam non solam, & per se tãtum, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subiciendam, vt clarissimorû medicorû institutione fieri assolet cû Bechicis catapotis & Diatragacantho quibus ipsa lachryma commiscetur: quâdoquidem quom oporteat medicamenta quibus aspera arteria, pulmones, ac pectus vniuersum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ subdita sensim lenitèrque liquefcere, vt commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit ibi Dioscorides eclegmatis vsum describere. Nam si huiusmodi medicamenta deuorarentur, nihil profus proficènt, quom ita non in pectus, & pulmones deferantur, sed in ventriculû. Alia huic accedit ratio, quòd si lachrymam per se tantum linguæ submittèdam intellexisset Dioscorides, subiunxisset quidem, vt sui moris est, quibus in morbis id factitandum esset. Etenim absurdum planè videretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subiciatur paulatimq; liquefcere cogatur, ac deinde

filia

silencio præterire quibus in morbis id faciendum. Quibus itaque rationibus non modò rectè, meo quidem iudicio, intelligi potest voluisse Dioscoridem eclegma, quòd Tragacanthæ lachrymam exceperit, linguæ subiectum esse, nò ipsam per se lachrymam, sed etiam Monachos in hoc, perinde ac in cæteris, esse deceptos.

HYSOPOVM.

MAGNO etiam mihi vitio vertunt, meque ineptissimè stirpium comparisonem facere scribunt, quòd (vt ipsi falsò calumiantur) totam Hysopi plantam vnum tantum corymbum fecerint, vt cum chrysome concordari videretur. Sed profectò nò mirû quòd hæcenus ad Elleborû nò peruenirent. Atqui quom illuc adire nequeant, nisi prius iter faciant per Hysocyanum, Papaueram, Mandragoras, soporiferum ac manicum Solanum, non parum sanè verendum est, ne somno longè altiori addicti eò nunquâ peruenire queant, nisi fortassè somniâtes. Ego enim, si vera fateri debeam, nusquam vnum tantum corymbû Hysopi plantam feci, sed que densioribus fuerit cû surculis, tum etiam foliis floribusque comam rectè imitari. Quibus palam est Monachorum argumenta perperam ex commentariis nostris esse deprompta.

Facile castigatio.

STOECHAS.

AB Hysopo illicò ad Stœchadem se conferunt, in qua non parum me aberrasse volunt, quòd eam Arabicam esse Stœchadè affirmarim, quæ Venetias afferitur, quom ipsi Arabicam viderint plurimum forma ab altera differre. Cæterum in hoc falsa deprehenditur Monachorum censura, quòd non absolute vnquam scripserim Stœchadem omnem, que Venetias conuehitur ex Arabia deferri: sed quòd non solum nascitur Stœchas in Stœchadibus insulis, vnde illi nomè, sed etiã in Arabia, vnde Alexandriam primum, & hinc deinde Venetias defertur. Idcirco nò ob id mihi imponere debêt patres, quòd scripserim, putarimq; non afferri etiam Venetias Stœchadem aliunde quàm ex Arabia, quom id nusquam affirmarim. Atqui Monachi ipsi rectè redargui possunt, quòd ita temere dicant nullam esse Venetias Stœchandem, quæ eò ex Arabia aduecta fuerit, cû tamen non desint negociatores, qui Monachorum sententiæ reclamabunt. Ad id autem, quòd

Falsi Monachorum censura.

Monachorum infecta in ex planando Dioscoride. Lib. 3. ca. 20. Dioscoridis locis explicatis.

quòd dicunt Arabicam Stœchadem forma non parùm esse ab altera dissimilem, nil aliud contra illos in medium afferam, quàm propria eorum scripta, quorum non ita facilè obvisci debebant. Siquidem quum iam diu palàm sit scriptis illos suis in commentariis, nullam aliam inter nostratè Stœchadem, & Arabicam intercedere differentiam, quàm quòd hæc densioribus sit ramulis: nescio sanè qua fronte hic plurimùm hanc ab illa differre mentiantur, nisi fortasè dixerit quispiam spuria illa esse commetaria, eaque pietate ductos, sibi adopraste patres, nec hæctenus ea adeò diligenter perlustrasse, vt de cunctis reminisci queant. Verùm ab illis scire velim, quis nam ex Arabia Stœchadem illis videndam transmissit, si vt illi aiunt, non affertur in Italiam.

DICTAMNVM.

*Monachorum
vicio.*

SED & in Cretensi Dictamno in me sua spicula mittunt his verbis: Non declarat Matthiolus cuius generis Dictamnium sit, quod nunc ex Creta passim habetur, quum tamen is scire debuisset tertium illud esse genus, de quo postremo loco meminisset Dioscorides. Primum enim nec florem, nec semen profert. Sed tertium illud è contra & flores & semen edit, quo fit, vt illud esse non possit, sed tertium, cum omnibus in confesso sit, Dictamnium quod hoc tempore ex Creta in Italiam comportatur & flores, & semen gerere: quin etiam nec affirmari debere, aiunt, esse hoc Pseudodictamnium. Nam quum hoc in omnibus suis partibus primi generis Dictamno correspondeat, rectè sanè quispiam censere poterit neutiquam hoc flores proferre nec etiam semen. Hæc Monachorum sunt argumenta, quibus probare nituntur non solum me in censendo primi generis Dictamno plurimùm à scopo aberrasse: sed quòd Dictamnium hoc, quo passim pro genuino vtuntur Sepiasæ, tertium illud sit genus, quod ex Creta quoque afferri scribit Dioscorides toliis sisymbrij æmulis. Sed quàm infœliciter hoc sibi persuaserint patres, testatur apertissimè Theophrastus, quippe qui libro I X. capite X V I. de plantarum historia, simulac de genuino Dictamno, & Pseudodictamno fufus egit, de tertio etiam scribens: Est, inquit, aliud quoddam Dictamnium veluti æquiuoce appellatum: Nec enim speciem,

*Exploditur
Monachorum
opinio.*

nec

nec vim habet eandem: quippe quod folio sisymbrij confect & ramis condatur maioribus, cuius vsus cum aliis minimè conuenit. Quibus palàm est prorsus hallucinari Monachos, quum communis vsus Dictamnium folia sisymbrij non habeat, sed Pulegio maiora, crassiora, tomento quodam, siue spissa lanugine obducta, guttu acri mordacique. Quæ quidem notæ tantum tertio illi Dictamno reclamant, quantum genuino, de quo primo loco scribit Dioscorides, omnibus attipulatur modis. Sed deprauata esse ea Dioscoridis volumina, quæ de floribus habent. *ὄψε δὲ ἀνδρῶν ὄψε κερῶν φέρον* nescierunt Monachi, cum tamen ex Theophrasto comprobari possit. Quippe is loco superius citato de Cretensi Dictamno agens: vsus, inquit, non ramorum nec seminis est sed foliorum. Siquidem his verbis palàm est Dictamnium primum, & ramos & semen edere, quin etiam per consequens & flores, de quibus apertissimè scribit Vergilius libro xij. Aeneido. Sed cum magis deceat Monachos, Prophetas audire quàm Poëtas, Vergiliana illa Carmina silentio inuoluam. Tu verò si Dioscoridis codicem suo pristino candori restitutum hoc loco habere cupis, ita rescribito. *ὄψε δὲ ἀνδρῶν, ὄψε κερῶν συμφορα*: id est: neque flos neque semen confert, scilicet in medicamentis, vt inquit Theophrastus.

*Locus Diosco-
ridis restitu-
tus.*

DAVCVM.

NON parua profectò me redarguunt ignorantia in Dauci descriptione Monachi sua hac inani censura, quam ita describit. In Dauci capite Matthiolus vnà cum aliis nonnullis perperam Dioscoridem interpretatur: siquidem in tertio Dauci genere rem omnem confundunt quum primum hoc Anethi umbellam & semen ferre scribant: Deinde verò addant Pastinacæ umbellam, & semen cumino simile. Id quod euenisse scimus quorundam verborum causa, quæ hoc loco in Dioscoridis codice desiderantur: Patet menda ex antiqua Dioscoridis versione quæ quatuor Dauci species habet, scilicet tertiam Anetho, & quartam Cumino non absumilem. Hæc omnia Monachorum sunt verba, quibus non in me solum, sed in ceteros quotquot sunt clarissimos Dioscoridis interpretes, imò in Dioscoridem ipsum inuehuntur: sed temerè sanè, & suo tantū futili consilio persuasi: quando-

*Inani cen-
sura.*

*Lib. 3. ca. 69.
Dauci species
tres.*

quidem nullus (quod seuerim viderimque) habetur Dioscoridis codex, nec manu scriptus, nec typis excusus, qui de pluribus quam tribus Dauci generibus meminerit. Nec plura quam hæc habent Oribasius & Serapio, qui ad verbum Dioscoride transcribunt. Quinetiam nec Auicenna plura quam tres refert Dauci species, nec Arabs, vel Grecus alius qui de plantis scripserit. Ideoque cur magis hæc disscalceatoribus credam quam antiquissimis Dioscoridis imitatoribus, & eius tam preclaris interpretibus, nihil habeo quam tantillum dimoueat, eoque præsertim quod antiqua Dioscoridis versio, quæ ad manus est, hos manifestè meminerit: quandoquidem etiam hæc non de pluribus quam tribus Dauci generibus meminit.

S E N A.

*Zingiber cur
Sena admittatur.*

A T quam nec sui se dissimiles præstant in Sena? Enim quod scribam zingiberem cum Sena miscere Mesuere non solum ut eius in deicienda alio roboretur facultas, sed etiam, ut ab eiusdem Senæ noxa, quam illi idem tribuit Mesuere, defendatur ventriculus, non parum me incitavit accesserunt Monachi, ac si zingiberis ignorarem facultates. Nam quum ij perperam sibi persuadeant zingiber nihil posse uari ventriculum, nil magis Senæ admittum prestare possunt quam ipsius augere vires. Sed ij maximè decipiuntur, quum zingiber (Dioscoridis testimonio) non solum aluum leniter emolliat, sed etiam ventriculum iuuet. Id quod tertio de Aliment. fac. cap. X X I. testatur pariter Galenus.

Lib. 2. ca. 154

R O S M A R I N V M.

I N Rosmarino nodum in scyrpo quærentes, non paruo mihi vitio vertunt, quod de tribus tantum generibus egerim, quum tamen tum Dioscorides, tum etiam Galenus, quatuor fecerint Rosmarini differentias, quinetiam quod perperam feminam Libanotidem pro secunda specie reperuerim, eamque fecerim fruticosam. Quibus nil aliud respondendum, quam quod qui facile malignos hominum animos cognoscere cupiunt, eos intueantur, qui leu-

quacunque causa rixantur, perinde ac Monachi, qui calami nostri candorem, tam leuibus cauillationibus, ac ridendis admodum censuris interturbare inficeréque moluntur. Etenim vbi affirmabam me vidisse Veneriis primum Rosmarini genus, intellexeram quidem de vtraque maris differentia, quod pariter ambas maris plantas sub vno tantum genere comprehenderit Dioscorides, quum nulla inter ipsas intercedat differentia præterquam in semine: quandoquidem is in ipso capitis principio duo, inquit, habentur Rosmarini genera: vnum secundum, frugiferumque, alterum verò sterile. Quod verò in capitis ipsius processu pro frugifero genere vtramque maris plantam intellexerit is, pro sterili verò feminam, ij facile affirmabunt, qui in Dioscoridis lectione fuerint versati. Quibus cum palam sit priora duo genera vnum tantum Dioscoridi esse genus: quid Monachis mirum videri debet, si Dioscoridem imitatus ego pariter ex duobus illis vnum fecerim genus?

*Lib. 3 cap. 72
Rosmarini
genera.*

P E V C E D A N V M.

P E V C E D A N V M, quod legitimum sit se iactant ex Hispania secum attulisse patres. Quoniam verò pati nequeunt, quod quispiam, præter ipsos Peucedanum adinuenisse scribat, non solum negant me in Ananienibus montibus inuenisse Peucedanum, sed nec vidisse volunt. Qua in re palam fit quam inanis gloriæ cupidus, mecum contendat Monachi. Quippe quod haudquaquam pro certo affirmari Ananiense Peucedanum esse genuinum: sed adeo Peucedanum suis notis referre, ut illud semper peucedanum existimen, quoad aliud sese mihi offerat, quod euentioribus notis legitimum referat.

Cassigatio.

L A S E R P I T I V M.

H I S accedit altera fere similis Monachorum calumnia, in qua etsi nihil deliquerim, non tamen sibi prætermittendum putarunt quin hæc etiam in re me reum facerent. De Laserpitio itaque agentes affirmant me contra Dioscoridis, & aliorum antiquorum sententiam, Laser pro planta, pro lachryma

Calumnia.

*Calumnia de
pulsio.*

chryma verò sæpe accepisse Laserpitium. Sed quàm iniquè me arguant patres, facile testantur mei in Dioscoridem commentarij: quandoquidem vbi eo in loco ex me ipso loquuntur, nunquam æquiuocè hisce vsus sum nomenclaturis. Ideoque mihi vitio vertere patres non debent, si interpretæ ille, qui Ludouici Romani peregrinationes Latinitate donauit, cuius verba ibi nobis allata sunt, plantæ nomenclationem pro lachryma perperam acceperit, quum id erroris illi non mihi sit ascribendum. Sed profectò nesciunt quo cogitant impij, cum à veritatis via semel aberrauerint.

Cassigatio.

EUPHORBIVM.

Obiurgatio sibi explosiva.

POSTREMA Monachorum obiurgatio, vt omnium ineptissima ita præ cæteris sibi explodenda, quam diligentius videndum esse scribant, an Euphorbium, vt ex commentarijs sum, ab Euphorbo Iubæ Mauritanorum Regis medico suam desumpserit denominationem. Quam mihi fortasse succumbendum fore putarent Monachi, n. Plinius grauius author eorum retunderet temeritatem ne dicam insaniam. Siquidem in libro XXV. Capite VII Inuenit, inquit, & Patrum nostrorum ætate Rex Iuba, quæ appellauit Euphorbiam medici sui nomine & fratris Musæ à quò Diuum Augustum conseruatum indicauimus, hæc ille. Sed iam me profectò tædet, imò potius pudet tam ineptissimis ac puerilibus Monachorum censuris longius respondere: Nam etsi plura quàm hæc in me scripserunt: tamen quum nihil frugis præter zizaniam inde colligi possit, merito sanè cætera mihi despicienda duxi. Quapropter, quæ reliqua sunt tibi censenda relinquo: Etenim quum diutius iam sis in simplicium cognitione versatus, horum ignorantiam, & in plantarum historia inscientiam facile per te metipsum conoscere poteris, Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Francisco Melchiorio Medico, s. p. d.

teris tuis quas ad XI. Calend. Martias mihi publicus reddidit veredarius, mirum in modum sum delectatus, quòd ex iis intellexerim quàm diligenter commentariorum meorum persequaris lectionem. Ego verò, quum pro ea paterna beneuolentia, qua te semper complexus sum, summo semper sim desiderio vt in dies huiusce medicæ materiæ peritor fias, nõ possum non lætari plurimum, vbi te intelligo nunc hisce studijs assiduam nauare operam. Ideoque prætermittere non possum quin te, quem ferè à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis omni paterna pietate educaui, nunc plurimum hortor, vt hoc tuum institutum ad finem vsque sequaris. In quo eo magis te promptum assiduūque præstare debes, quia iam mea consuetudine institutus, non sanè parum hac in re hæstus profeceris. Itaque legas atque iterum relegas, velim, lucubrations illas meas, nõ modo vt inde aliquid quotidie ascidas, sed vt diligèter obserues, an aliquid ibi inuenias, quod minus rectè à me scriptum existimes: Nõ enim is sum qui mihi persuadeam mea scripta vsque ad eò esse elaborata expurgataque, quin in aliquibus, imò fortasse in multis, reprehendi possint, quum nihil perfectum, inculpatumque præstare possint homines. Proinde nihil gratius mihi conferre poteris, quàm de his, à quibus tua disenserit opinio, ad me sæpius scribere, quemadmodum nunc primum hisce tuis literis facere cœpisti: video enim ex iis quàm diligenter Marcellum Dioscoridis interpretem, ac etiam eum sequentem Brasauolum in Hyperico à mea tuearis censura, qua eos redarguere non sum veritus, quòd de florum colore minus rectè interpretati sint Dioscoridè. Siquidem si hoc præto tuum mecum exercueris ingenium, non solum tibi ipsi plurimum profeceris, sed mihi etiam respondendi disputandique de his occasionem parabis. Scribis videri tibi Marcellum ipsum atque etiam Brasauolum citra rationem omnem à me esse redargutos, quòd interpretati sint in Dioscoride Hypericum album edere florem, quum tamen habeat Grecus codex Άθος ἔχει Μελιναριδ est florem habere album. Ac vt non videaris ex te ipso afferere Μελιναριδ nil aliud quàm album designare,

gnare, Plinium in medium citas: quippe qui libro xxxv. vij. de coloribus agens, Melinum quoque, inquit, color candidi species est. Optimum ex Melo insula. Hactenus Pliniana lectioe fretus palam esse arguis Marcellum, Brasuolumque haudquaquam aberrasse, ob idque immerito me esse redargutos. Quod sane non parum contra meam cereret sententiam, si ita res se haberet ut tu ex Plinio tu persuades. Ceterum non possum non mirari tuum de animi mei sinceritate iudicium, cum certo scias ex longa, que tecum habes, consuetudine, neminem solere calumniari Mattheolum: sed eos potius admonere, quos proculdubio deliquisse cognouerit. Sed non ob id tibi succensere vellem, quum fortasse potius discendi cupiditate motus, quam indignandi voluntate de re hac ad me scripseris. Hoc itaque quum mihi persuadeam, paternè tecum agam. Ut autem animi mei sinceritatem tantum à veritatis zelo commotum esse intelligas, & rationes, quibus inductus sum clarissimis illis viris contradicere, à veritatis scopo non abesse cogit scias, nec meam me sefellisse opinionem. scias utique, vellem usquam aliud quicquam Dioscoridi designare *Melinum* quam luteum, siue aureum colorem: Album verò nequam. Quo quidem vocabulo in hoc significato usus est non solum in Hyperico, cui proculdubio flores aureo sunt colore, sed in aliis fere innumeris plantarum floribus, quibus nullo alio colore extant, quam luteo: Id quod tibi palam fiet, & te à tua amouebit sententia, si in Dioscoridis codice Celticæ nardi, ranunculi, fertulæ campanæ, Heraclij panacis, hieracij, peucedani, conyzæ, alterius nymphæ, euphrasii, gallij, verbasci, thapsiæ, & aliarum plantarum quarundam historias perlegeris. Siquidem in omnibus hisce locis habet Dioscorides *libro Melinum*. Quo sane palam est, nihil aliud Melinum colorem Dioscoridi designare, quam luteum: quum hæc singulæ plantæ, quas genuinas esse fateamur omnes, luteo aut aureo flore proculdubio habeantur. Nec his obstat tui Plinij autoritas, quæ fortasse deceptus est Marcellus: quandoquidem non denominat Plinius album Melinum colorem, quo suo æuo utebantur pictores à vocabuli significatione, sed à loco à quo aduehebatur, nempe ab Insula Melo, vnde selectissimus afferebatur in Italiam. Atque Dioscorides non à loco, sed à malorum præsertimque Cydoniorum

doniorum aureo colore, quæ Græcis *Μελι* dicuntur, *Μελινον* perquam rectè denominat. Quo fit ut non possum non demerari Marcelli alioqui doctissimi viri ingenium, quod in cæteris plantarum floribus, de quibus superius meminimus *Μελινον* ubique luteum fuerit interpretatus, & quod in Hyperico sui ipsius oblitus *Μελινον* album reddiderit. Quod etiam de Brasuolo dixerim. Etenim quam is amplum simplicium medicamentorum examen ediderit, ~~nescio scilicet~~ quo pacto Græcum Dioscoridis codicem non inspexerit, diligenti, vocabulæque non expendit, quæ ad plantarum, & florum colores spectant: quin etiam quod potius Marcelluli lectionem sequi maluerit, quam ad fontem viuum labia admouere: ex quo qui commodè limpida possunt haurire aquam, & ad riuulos inde manantes potius declinant, malo quidem consilio ducuntur. Hæc si diligentius expendis, non solum me legitimum iure cognosces accusasse Marcellum ac Brasuolum: verum, & tu ipse facile fateberis, me nulla alia de causa scripsisse id in clarissimos illos viros, quam ut errorem hunc è medio tollerem: quoniam & eos ipsos accusare incipies, quos prius defenderas. Ceterum non ob id prætermittas velim quin in posterum de aliis, quæ tuæ fortassis obstabunt sententiæ ad me scribas. Hoc si feceris erit mihi tam gratum, quam quod gratissimum: nam quibus ubi erroris consciunt me adinuenero, fatebor id tibi ingenuè, & posthac me ipsum emendabo, ubi verò secus euenerit, pro virili enitar tantis firmis me ipsum tueri argumētis, ut non solum tu posthac iis subscribere possis, sed & cæteri, qui tuæ potius sententiæ, quam meis astipulantur commentariis.

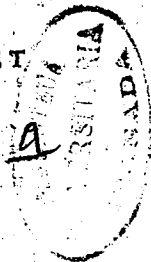
Vale.

*

*Melinum color
qualis.*

*Marcellus, et
Brasuolus
haud rectè de
sensu.*

*non solum
scilicet
etiam*

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Hypolito Brillio Medico, s. P. D.

Probatnr Guaiaci ligni decoctum non esse indifferenter dandum Gallica lue affectis & praesertim ubi biliosus fuerit affectus.

Postremas literas tuas reddidit mihi Marcellus Capuanus Tergestinorum Praefectus, quibus antea respondere non licuit, quod in quibusdam commentariis meorum Indice plurimum sane tibi occupatus. Ex illis itaque intellexi, quod quatuor meum de morbo Gallico libellum nuper legeres, non parum tuis miratus, quod scripserim Guaiaci ligni decoctum nulla ratione convenire Gallica lue affectis, quae cum flava bile complicata fuerit: quin etiam nec iis, quibus iecur fuerit praeter modum biliosum. Caeterum quum tibi videtur mea haec opinio non parum a veritate & ratione deflectere, decreuisti te inquis, exercendi ingenij causa, consententiam meam non inualidis nunc disputare argumentis, quibus facile speras a mea me amaturum sententiam. Quod ut praestare videaris hanc in primis adducis positionem, scilicet, quae contraria sunt quae maximè inter se differunt, quaeque seorsum consumunt, ac inuicem sese propellunt: sed ex qualitates, quae sunt in Guaiaco, & quae sunt in aqua in qua Guaiacum ipsum decoquitur, sunt omnino contrariae. Nam illud calidum, siccum, pollet facultatibus, haec verò frigidum & humidum. Vnde praesertim est magnas admodum inter Guaiacum & aquam habet contrarietates. Quo fit, inquis, ut hinc facile sequatur, quod haec contrariae facultates sibi adeo opponantur, ut necessarium opus sit, ut altera alterum vincat. Atqui, quum qualitates, quae in Guaiaco habentur, minus validae sint ac potentes, validiores aquae vires superare non valent. Namque Guaiacum (recentiorum medicorum testimonio) calidum est circa tertium excessum: Aqua verò (ut Aristoteles inquit libr. II. de generatione) extreme habetur frigida. Quamobrem necessarium fieri oportet, ut calidae Guaiaci qualitates, à frigiditate aquae superentur. Vnde sequitur, ut Guaiaci ipsius decoctum potius ad quandam tendat temperiem cum humiditate quadam coniunctam, quam ad aliam qualitatem, quae in calore

in calore exuperet. Quinetiam hoc idem fieri contendis quòd in decoquendo medicamento longè maior sit aquae portio, quam ligni, quum vnaequeque Guaiaci libra in quatuordecim, sexdecimve aquae libris decoqui soleat. Quae quidem aquae quantitas ob frigidissimas, quae ei insunt, qualitates, non modicas possidet vires, quibus Guaiaci calorem mitigare, ac refrigerare possit: id quod pariter euenit in hordei decocto, aut cremore quem Graeci pisanam vocant. Etenim tametsi hordeum frigidum habeatur & siccum, ob aquae tamen (inquis) in qua decoquitur missionem, sicca eius facultas usque adeò deperditur, ut eius decoctum frigidum & humidum euadat: quo fit, ut febrientibus commo- distissime, ac admodum vtiliter exhibeatur potandum, non solum ad refrigerandum corpus, sed etiam ad febrilem calorem extinguendum. Quo argumento fretus idem in Guaiaco euenire asseris, quippe quòd dum in aqua decoquitur, calidae eius qualitates ab ipsius aquae frigiditate praeculduò superentur. Vnde postea euenit, ut aqua in qua Guaiacum fuerit decoctum, moderatè tum exalface- re, tum exiccare possit. Deinde quum hac sola positione haud satis contra me dictum censeas, huic secundam annexisti: quòd scilicet iis ex rebus, quae in suis temperamentis aequales habentur, nulla prorsus resultet actio. Quandoquidem ubi haec illam superare debeat, operae precium est alteram viribus esse altera longè maioribus: Id quod ex Guaiaco haudquaquam sequi potest, cum longè satis superque fuerit comprobatum imbecilliores, minorisque eius qualitates à fortioribus maioribusque in aqua permanentibus facile superari. Quibus aperitissimè cognoscitur, ac probatur Guaiaci decoctum non admodum exalface- re posse. Postremò inquis, quod si ex duabus positionibus concederetur prima, sequeretur ligni Guaiaci decoctum biliosum haudquaquam dari debere, sed quum consequens sit falsum, habetur falsum & antecedens. Quod enim consequens falsum sit patet ex communi practantium usu, qui indifferenter Guaiaci decoctum propinant in omnibus corporum temperaturis. Id quod te frequentissimè vidisse asseris tum Parauij, tum etiam alibi in quampluribus, non solum lue illa Gallica affectis, sed aliis etiam diuturnis morbis, qui pro medicorum sententia Guaiaci decocto sanati sunt. Quod

Prima contra Matthiolis positio.

Secunda positio.

tamen si caliditas aliquid possideat, attamen quantum a
deri potest plus satis iuuantinis quam lesionis semper affe-
re solet. Quibus palam est Guaiaci decoctum in biliosis et
stibus minime prohiberi debere. Hæc tua sunt præfida
quibus putas meam te destruere sententiam. Sed animæ
uertas velim me non esse rei Medicæ omnino imperituro
ideò; non tibi cõfidas oportet, quod primus me inuasi.
Quippe quod ubi quis sibi diligenter prospexerit, raro
ueris succumbit insultationibus. Cæterum, ut ad mea ce-
fugiam præfida, inquam, positiones propositionesque tu
apud omnes tui similes videri forsân posse efficacissime
sed ubi rectè iis mandantur, quibus optimus, & haud ini-
ctus fuerit gustus, illicò ne tantillum quidem salis habe-
deprehenduntur. Tu (quantum video) elenchi tui fallax
me superare credideras. Atqui, ut videas à se non abe-
Matthiolum, primi tui argumenti vni infirmissimi me
pronunciò, quod pariter falsissimum se fundamentum, à quo
id proficitur. Quandoquidem hæc primæ qualitates et
mentales (id quod quum te Medicum proficere scire de-
beres) in vnoquoque composito omnes simul habentur
ubi quanquam vna plerunque aliam suis viribus nonnulli
superet gradibus, non ob id tamen (ut tu perperam argui-
altera alteram destruit, nec à suo loco expellit. Quinimo;
tius euenit, ut hinc ea non solum resulent corpora, sed et
incorrupta permanent: nec obstat quod altera contrar-
rum qualitarum alteram viribus superet longè maioribus
& primum inter cæteras sibi vendicet dominium, à quo
vnumquodque compositum sibi nomen asciscit, vel calidè
vel frigidè, vel humidè, vel siccè à primo vsque ad quartum
temperamentorum gradum, prout vna longè magis que
altera in hac vel in illa exuperat qualitate. Quo fit, ut et
tua quibus nitentis fundamenta proculdubio falsa inanitas
habeantur, quicquid vterius edificaueris destruat, et
ruat. Ad id autem quod dicis calidas qualitates, quæ in Gu-
iaco sunt, frigidæ aquæ vires nullo pacto vincere posse,
illæ his minores sine, & longè imbecilliores, quod dicitur aquæ
quantitas Guaiaci quantitatem plurimum exuperet, dicas
(ut tuis omnibus respõdeam argumentis) te satis negligenter
perpendisse decoctorum omne genus qualitates, ac viros
Quandoquidem si aqua (ut tu minus rectè tibi persuades)

calidas vinceret superaretque medicamentorum, quæ in ea
concoquantur, qualitates, decocta proculdubio fierent tem-
peramento proxima, vel potius ad frigidum, quam ad cali-
dum declinarent, si, ut putas, a maiori aquæ frigiditate et
quantitate superari deberent, quo fieret, ut non incasum
modo darentur in frigidissimis morbis ubi maximè calida
medicamenta requiruntur, sed cum non parua propinaren-
tur ægrorum iactura, si tamen, ut quidam faciunt Pseudo-
medici, vel potius impostores, consentire non puderet, vno
tantum medicamento vnumquemque posse curari morbum,
ut tu affirmare non vceris: Allere enim nõ dubitas Gua-
iaci decoctum indifferenter exhiberi posse tam in calidis,
quam in frigidis morbis, vel temperaturis. Atqui quum hoc
decoctum temperamento proximum feceris, nescio sanè
quo pacto tibi persuaseris, ut in frigidissimis morbis vtiliter
propinari possit, quum huiuscemodi affectus haudquaquam
temperatis medicamentis vel temperamento proximis ex-
pugnari queant, sed iis, quæ plurimum caloris possident. Cæ-
terum ut redeam vnde uerteram, scias oportet, quod dum
Guaiacom aqua elixatur, cum eius calidæ siccæque qualita-
tes in durissimo impactæ sint corpore, non se permittit vni-
ta ipsa virtus ab aquæ frigiditate superari. Etenim durum ubi
etiam minor fuerit quantitatis, facilius agit in molle, quam
è conuerso: Quinetiam aquæ qualitates ignium vi agitatur,
longè magis in auram resoluuntur, quam quæ in Guaiaco
consistunt, quod non aliam ob causam tam longa protrahi-
tione, quam quod difficile admodum eius qualita-
tates ab eo separantur. Ad hæc facile probari potest aquam in
qua Guaiacom incoquitur, non admodum Guaiaci ipsius ca-
liditate alterare posse. Si quidem quam primum ipsa efferve-
cit, igneus introducit calor, & omnis eius naturalis de-
perditur frigiditas, cuius illicò sedem occupat feruoris ipsius
auxilio calida ligni facultas, que quæ subinde paulatim aquam
in suum ipsius conuertat naturam, prohibet etiam quod simulac re-
frigerit, ne expulso ignis feruore frigiditas inquam posthac in-
troducatur. Quo fit, ut huiuscemodi ligni decoctum, perinde ac
crudum lignum, vel etiam fortasse magis excalfaciat, ut
postea non infirmis dicam rationibus. Quod autem
decocta quælibet veras eorum que decoquantur quali-
tates, facultatesque sibi asciscant, nec eas, (ut perperam

Responso ad
Matthiolum.

De decoctorum
consideratio non
inutilis.

De decoctorum
consideratio non
inutilis.

Guaiacom li-
gnum cur lon-
ga eget co-
ctione.

Guaiaci deco-
ctum non mi-
nus excalfacit
re quam ipsi-
us lignum.

judicas) ob aquæ frigiditatem vincat, & profus reddant in becilles, facile probatur Aristotelis testimonio, qui libro II Meteororum capite IIII tuam destruit sententiam his verbis: Coctio in fartagine humoris calore efficitur, & præterea, quæ in sabagine versatur assari solent: ab igne enim mutantur, & afficiuntur: humorem autem in quo ipse calor versatur magis siccum reddit, quandoquidem illud ad se trahit: at id quod elixatur contrarium agit. Nam ex illo ipse humor è calore, quem exterior continet humor, exprimitur. Hæc ille. Quibus palam fit ea, quæ elixantur medicamenta, in liquorem cui incoquantur vim suam transmittunt. Ac hinc euenit quòd ubi dulcis ac potabilis aqua in terræ visceribus calcfit, feruetque in metallis, metallicas affecat sibi facultates, & ex frigidissima, admodum calida eius actu, tum potentia fiat: id quod infallibili scitur experientia ex earum thermarum aquis spontè nascentibus, quæ aut salphur, aut sal, aut nitrum, aut chalcantum recipiunt. Idem que rectè in hæc sententiam concessit Galenus libro I de simp. med. facultatibus, sic inquit: quæ exactè ac syncretæ aqua est, si per bituminosa, sulphurosa, nitrosaq; loca discurrans substantiæ eius aliquid absterferit, secumque traxerit mixta iam est: multa enim est diuersitas potabilium aquarum, & salfarum, & earum quæ sulphur, aut bitumen, aut nitrum, aut chalcitum, aut Myrsi, aut chalcantum, aut (vt simpliciter dicam) quæ calidorum natura medicamentorumque sit aliquid referunt. Inimicæ enim sunt omnes calidis nostrorum corporum affectibus, ex quo claret has omnibus facultatibus esse calidas. Hæc omnia Galenus contra tuas obiectiones tuumque medendi vsuum: cum asseras felicitè dari Guaiaci decoctum, quod calidum siccumque facit omnes in principio tertij excessus, Gallica lue affectis, quæ biliosus foueat humor, & vbi secur ipsam præter naturam fuerit excafactum: quin etiam iis, qui simul cum hoc morbo marasino etiam laborant, quum asseras indifferente dari omnibus. Verum nunquam negauerim ego non posse securè propinari decoctum in biliosis temperatis, vbi Gallica lues ab ipsa bile immutata non foueat, sed ab alio quouis humore, quum morbi contrariis curentur, temperamentum verò similibus conferuetur. Sed ubi biliosus fuerit affectus, calidis curare medicamenti extrema sanè deper-

tia fuerit. Ad hæc, vt omnibus tuis respondeam argumentis, dicam etiam quòd ubi scribit Aristoteles aquam vltimo excessu esse frigidam, ibi de aqua nostri vsus non loquatur, sed de simplici, ac purissima aqua, vt elementum purum, in quo nulla sit cæterorum elementorum qualitatium admixtio: quandoquidem nostri vsus aqua neutiquam simplex fuerit, nec talis, cum omnium philosophorum consensu cum cæteris mixta sit elementis nec vacet terreis, aëreis, ac igneis qualitatibus, vt Galenus restatur libro primo elementorum, & libro de pitiana, & pariter Auerrhoes diuersis in locis. Siquidem si nostri vsus aqua frigida esset vltimo excessu, vt inquit Aristoteles, de simplici ac purissima aqua proculdubio potantem interficeret, quum talis sit eorum facultas, quæ extremè sunt frigida: extinguitur enim ab his naturalis calor, vt de Cicuta, & Meconio scriperunt ferè omnes antiqui Medici. His itaq; cognosces quàm friuolis mecum agas argumentis. Ad exemplum autem quod adfers de hordei decocto, quo probare nititur quòd Guaiaci qualitates aquæ coctione reddantur imbecilles, nil aliud respondere possum, quàm quòd existimem te in non paruo versari errore: Etenim si diligentius, accuratiusque expendis quæ ratione velit Galenus hordei decoctum seu Pitisanam longè magis sitim extinguere quàm simplicem aquam nostri vsus, reperies sanè scribere Galenū euenire hoc non quia in aqua deperdat hordeum dum coquitur siccam qualitatem, quam possidet, sed aliis verioribus de causis, quas tamè quum medicum te profitearis, ignorare non deberes: Cæterum quum apertissimè cognoscam hæc te profus nescire, audias obsecro, vt doctior paulò sis, Galenū de pitiana disserentem his verbis: Pitiana, inquit, siue hordei decoctum sitim reprimat ceu humidum, atq; eandem (quantūuis humiditate inferior sit) plus aqua compescit. Porro quòd citius digeratur, quòd ob eius lentorem firmam quandā habeat humiditatem, quòdque præterea frigida sit. Harum, inquam, nomine febribus ardētibus accommodatissima est, nec ea tantū gratia quòd his vnde quaque repugnet, sed quòd è maximè coctibilibus, sit; atque in nulla non qualitate imbecillima digestūque facilis, atque ob deterisiam vim putridos succos luffret, semiputres autem concoquat. Hactenus Galenus. Cuius doctrinam si rectius expendis, causas, quibus hordei decoctum

*Decoctū quod
libet verus eo
rum qualita
tes quæ deco
quantur sibi
adsciscit.
Assuet. & eli
xa contrario
modo se ha
bent.*

*Aqua metal
licis admista
temperamen
tū permutat.*

*Decocti Gua
iaci tempera
mentum.*

*Responso ad
exemplum de
hordei pitia
na vel deco
cto.*

*Responso ad
exemplum de
hordei pitia
na vel deco
cto.*

*Lib. de Pitia
na.*

*Pitiana facul
tates.
Pitiana cur
febribus repn
gnat.*

magis refrigeret, & sitim extinguat, quàm aqua pura potabilis, facile cognoscet, & tui erroris conscius fiet. Quinetiam illicò coniciet hordei ipsius qualitates nulla destrui potest aquæ elixatione, sed in ipso semper permanere decocto: quod aperitissimè testatur Galenus cum dicit. Prifana (quam vis humiditate inferior est) sitim plus aqua compellit. Quandoquidem hisce verbis manifestè ostendit Galenus non aliam sanè ob causam prifanam aqua potabili minus esse humidam quàm quòd in ea remanserit sicca hordei qualitas: quinetiam hoc idem ostendere videtur cum dicit ardentibus febribus accomodatissimam esse prifanam, non eam tamen ratione, vt his vnde quaque repugnet id quod procul dubiò indicat non vnde quaque ardentibus febribus repugnare prifanam ob hordei tantum siccitatem, quæ in ea permansit. Præter id quòd in prifana, vel hordei decocto, cõsuetur sicca hordei qualitas idem maximè palam facit Galenus, vbi scribit ardentibus febribus etiam conuenire prifanam, quòd sua detergendivi putridos succos lastrat. Etenim quum deterfio in hordeo ab alia qualitate quàm à sicca eaque nequeat, cogaris, velis nolis, mecum fateri hordei decocto sicca eius qualitatè sibi procul dubiò ascruisse. Itaq; dicemus vnà cū Galeno non ob id magis humectare prifanam, quòd aqua potabili sit humidior, sed quòd humiditas, quæ in ea peritur ob lentorè qui illi inest firmior sit, & magis permansens, quam quæ habetur in aqua: Nec alia sanè ratione quòd logè magis ab aqua, quàm aère humectetur Ethica febriliter laborantes, quanquàm est aër sui natura humidior quàm aqua quàm quòd aquæ humiditas firmior, crassior ac permansens habeatur quam aëris: pindèq; primo cãticorū dicebat Aur. rhoes: oportet autem te scire aërem esse humidiorè aquæ & quòd aqua sit nihilominus in humectandis corporibus quibus obuiat potentior quàm aër, propter maiorem subtilitatem consistentiam. Quantum verò spectat ad secundam positionem, scilicet quòd ab his, quæ æquali sunt temperamento aqua prorsus resulter actio & c. nil aliud mihi respondendum dederit, quàm quòd cum iisdem confundatur argumentis, quibus primam, vnà cum consequentibus irritam fecimus, & persuum sanè esset, ac tadiofum, hic eadem repetere argumenta. Cæterum ad tertiam in qua dicitis (petendo id quòd est in principio.) quòd si concedatur prima duarum

positionum, scilicet quòd ea contraria sunt, & c. sequeretur, quòd in biliosis affectibus nullo pacto dari deberet Guaiaci decoctum: sed quòd consequens sit falsum, necesse est esse falsum etiam antecedens, quòdque falsitas palam sit ex medicorum practantium vsu, & c. respondeo hæc omnia non parum tui detrudere auctoritati, quippe qui, spreto philosophicis rationibus, fallaci in hæseris experimèto, quòd tamè Hippocrati testimonio periculosum, ac fallax est, nisi ratione cõsistat. Atqui posteaquàm hoc tantum te regis fundamentò, fateor ego ingenuè quòd nullum vnquam viderim rectè curatum simplicis ligni Guaiaci decocto, qui Gallica illa lue biliosa teneretur, quin tamen certò sciam innumeròs Guaiaci trancos, & corticis eius quamplurimùm non solum in lue illa, sed in aliis permultis diuturnis affectibus me feliciter consumpsisse. Quòd cum exercitatissimi ac doctissimi Medici non ignorent vbi coguntur in biliosa Gallica lue, vel vbi iecur nimia bile redundet, Guaiaci decocto exhibere potandum, maiori aquæ quantitate (vt tu faciendum putas) calidam ipsius non temperant qualitatem, sed aut intubum, aut cichorium, aut buglossum, aut melopeporum, cucurbitarumque semina admiscunt. Siquidem horum frigidæ qualitates cum permanentes sint, & ab aqua asciscantur in qua decoquuntur, corrigunt temperantque calidas & siccas Guaiaci qualitates, vnde postea fit, vt ægri nulla percepta noxa conualescant. Sed non possum non mirari plurimum, quòd hæc te ignorare iam primam animaduerto, quòdque tibi persuaseris Guaiaci decoctum parum, vel non multum abesse à temperamento, cum non solum ex assertis rationibus, sed etiam gustu, quo ferè solo mendicamentorū qualitates cognoscuntur, quis rectè aperitissimè coniciere possit decoctum hoc vsq; ad tertium caliditatis gradum ascendere: id quòd maximè palam facit acerrimum incendium piperi ferè simile, quo fruces & guttur afficiuntur ex huicse decocti potu: quinetiam & copiosissimus sudor, quòd a portione illicò ferè in vniuerso corpore emanat: Siquidè hæc fieri nõ possunt nisi ab acerbis & calidis admodum medicamentis: Sed tu for cause nunquàm gustatu decocti ipsius vires explorasti, nec quia ratione tã abudè sudorè eliciat. Sed de his fati. Quò autè plus orij nactus, fueris scribè contra tuam sententiã, cucurbitulas in scia scalpello cute admiscra

Hordei qualitates cõstione non destruantur.

In prifana nõ deperditur hordei sicca qualitas.

Deterfio in hordei decocto à qua fit qualitate.

Cur prifana magis humectet quàm aqua.

Aër magis humectat Ethica febriliter laborantes, quàm aqua.

Responsio ad secundam.

Responsio ad tertiam.

Guaiaci decoctum quibus admiscendum in biliosis affectibus.

Cucurbitulas admiscras non debere repleas corporibus.

Mixturam Guaiacis, & ceteris clemètica dari posse pregnantibus quocunq; tempore. Rha barbari dilatum dari securo posse in biliosa plenitudo.

nistrari non debere, nisi prius purgatis corporibus: Mānam, Cassiam, & cætera clementiora medicamenta dari seque posse vterogerentibus quocunque tempore, nec esse præter Hippocratis institutum. Quinetiam Rhabarbari dilutione biliosa Pleuritide rectè sanè ac nulla repugnante ratione à medicis nonnullis exhiberi. Vale.

PET. AND. MATTHIOLVS

Iacobo Bosello Vtinensium Medico, S. P. D.

Disputatur quid Rhacoma apud Plinium, An Saccharum antiquorum nostrum sit Saccharum, Et an pinguedo à frigido Gel ab humido generetur in animalibus.

Illud mihi dedit natura ingenium hoc assignauit temperamentum, vt si quid mihi quādoque quispian polliceatur, quiescere non possit animi meus, quousque quod promissum est, fuerit contentus. Ac eo magis longa dilationis mora angore quod teneor, quo expectatæ rei maior fuerit consideratio, maius illius consequendæ desiderium. Ideoque vellem, vt in eo quod mihi hinc proficiscēs iam tribus elapsis mēsis pollicitus fueras, fidem tuam liberares (es autē pollicitus simul atque Vtinum peruenisses, tuis illic pollicitationibus nostris te satisfacturum desideris) & te perquam maxime horror, non quod de constantia, fidēque tua dubitem (pur enim te hominem esse certissimum) sed quia incredibili cupiditate ardeo eiusce rei, quam tu mihi promissisti, vt longiori temporis mora non differas ad me scribere, tuam de Rhacomate sententiam ex Pliniana lectione depromptam. Cupio enim mirum in modum in re plātaria abs te doctus fieri, atque id, quod antehac à nemine didicerim, tibi acceptum referre, vbi de Rha Barbarico (vt spero) plura fuerint commentatus. Ego quidem, qui amicorum dilationes legitime apud me impediendis defendere soleo, id sanè more primo, nec tuæ adscribebam negligentia, nec imperitiam, sed verebar ne ægrorum curis detentus, qui frequentiores, numerosioresque in ætate adesse solent, & longa temporis mora, huiusce negotij fueris oblitus: sed cum nunc audiam ab his

qui Vtino Goritiam veniunt paucos admodum nunc istice homines ægotare, excusari nulla ratione potes, quod nihil tuarum literarum ad nos miseris, quibus aut te purges, aut tuis satisfacias pollicitationibus. Quò fit, vt non ab re esse putarim, si tibi negorium hoc iterum in mentem redigam. Meministi enim cum hic esses & de Rha Barbarico simul colloqueremur, percontanti tibi, nunquid scirem vnde Rha Barbaricum nomen hoc accepisset, respondisse, de nomenclatione hac nil aliud me exploratum habere, quam quod probatissimis scriptoribus, præsertimque Mesui posteritatis memoriæ fuerit cōmendatum: nempe quod à regionibus à quibus conuehitur sibi nomen asciuerit. Quandoquidē (respondideram) non solum medicamentum hoc Rhabarbarum à Mesue appellari solitū, sed Rhascenicū, & Rhaturcicum, quod non modo ex Barbaria afferri soleat, sed a Turcis, & Siniis (vt puto) qui extremæ Indiæ sunt populi: Cur autem fiat, vt id quod nunc ex India aduehitur Rhabarbarum dicatur, illud in causa esse suspicabar, quod scilicet quum olim fortasse maior ipsius quantitas ex Barbaria adueheretur, & ob id longè magis Barbarici nominis quam Indici, vel Sinici apud omnes inualuerit vsus, nil mirum videri, si hac quoque tempestate aliis etiam è regionibus allatū perpetuo Rhabarbarum dicatur. Quibus te respondisse facile memineris, me veram Rhabarbari nomenclaturæ originem ignorare, quæ non à Mesue, sed à Plinio petenda erat, quippe qui Rhabarbarum Rhacomam vocans, id ingenti prouentu vnà cum Costo nasci scribit in quadam fluminis Gangis insula, quæ Barbaria appellatur, vnde tractu tēporis factū est, vt ab insulæ illius nomine Rhabarbarū posterioribus appellari cœperit. Hoc quum abs te audirē, quo Pliniana lectionis exercitiorum intellexeram esse neminem, loci videndi percupidus, illic Plinianum codicem coram afferri curavi. Atqui longè aliter inuenimus de Rhacomate lib. xxvij. cap. xij. scripsisse Plinium, quàm tu, vel tuipsum, vel aliorū fortasse com mēto, narraueras. Siquidem nec Indiæ, nec Gangis, nec Insulæ, nec Barbariæ, nec quod vnà cū Costo nascatur Rhacoma, vlla ibi Plinio fiebat mentio. Etenim ille de Rhacomate scribens plura quàm hæc non habet: Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontū sunt regionibus: Radix Costo nigro similis, minor, & rufior paulò, sine odore, calfaciens, & gustu adstrin

*Rha Barbari
ci nomenclatio
Vnde duxerit originē.*

Rhacoma.

*Rhapoticum
Plinio Rhacomate
ma dici.*

adstringens. Eadem trita vini colorem reddit ad crocum
clinantem. Hæc ille. Nec plura tunc in Pliniano codice
Rhacomate, quod Rhapoticum Dioscoridis intelligo,
te inueniri potuerunt. Id quod tantū mihi tædij molestia
attulit, quantum prius videnda historia affequentis doctri-
næ conceperam voluptatis. Cæterum tu, vbi te captū ag-
nisti, ne fabulatoris crimen subires, non leuibus sanè verbis
affirmabas te hoc alicubi in Pliniano codice proculdubio
adnotasse, quamuis tunc nō ita facile id ex tempore repe-
liceret, pollicebarisque quāmpimum Vtinum venires de-
nique tuum inspiceres Plinium, illic de re hac ad me scri-
pturum, & Plinij ipsius locum assignaturum. Sed cum tu
longè expectationi abs te haudquaquam satisfieri viderem
vel quòd, vt antea dicebam, præterquam audieram æger-
rum curis detinear, vel quòd maleuolus fortassè quispiam
è tuo Plinio aliquam exciderit paginam, non potui diuina
tolerare quin ad te scriberem, vt fidei tuæ consuleres, & hæc
spe frustratum non derelinqueres. Ego autem (vt in-
gnè fatear) etsi nō parum Plinij lectione sum delectatus, ne-
tamen vsquam apud Plinium me plura de Rhacomate,
Rhabarbarico legisse recordor, quàm ea de quibus nunc se-
perius diximus. Quamobrè iam primū abs te expectabam
aut nouam hanc Rhabarbari historiam, aut non indignam
tam longæ moræ, aut erroris excusationem. Erroris, inquam,
quòd verear ne id quod in Plinio te legisse putas, in alio
fortassè legeris autore: vel ne Plinij lectionem cum Ptole-
mæ Geographia confuderis. Siquidem hic in quadam Indi-
minis Insula, non Gangis, quemadmodum perperam ex Pl-
nio affirmabas, ciuitatem quandam non regionem describit
que Barbaria dicitur. Atqui nō ob id, nec ab illo, nec à quo-
uis alio (quantū legerim viderimque) scriptū esse reperio
ca ciuitatē illā nasci Rhabarbarū, nec inde ascuissè sibi me-
mè. Quo fit vt à Mesuis historia mihi recedendū nō sit, qui-
pe qui scribit Indicū Rha, Rhauerfeni, Mauritanis vocari
quòd à Sinis fortassè (vt prædiximus) Indorū omnīū vltimū
ad nos cōuehat: Barbaricū verò quòd ex Barbarica asien-
tur regione. Hinc itaque palam est hallucinari plurimū Au-
brofium Calepinū municipē tuū, quippe qui nō solum Barba-
riā provinciā in Africā circa Carthaginē haberi ait, sed
Ptolemeus scribit) esse etiā in Gage flumine Insulā quæ Ba-
baria

baria dicitur. Quod autē Rhabarbarici nōmē clatio à fabulo-
sa Calepini Insula nō duxerit originē, id apertissimè testatur
Mesues, quum dicat, Indicū Rha omnīū esse optimū, & post
ipsum secundū locū obtinere Barbaricū. Id quod proculdubio
cōcludit, haudquaquam in India esse Barbariam, vt tuus
somniauit Calepinus: cuius fortassè (vt diximus) lectione
deceptus, in eā te adductū opinione esse suspicor, vt id in Pl-
nij codice te legisse cēteas, quod in Calepino illo tuo longè
antea legeras. Verūm hæc, vt à me obiter dicta recipias vel-
lim, non quidem affirmanter, donec præter meā opinionē,
rem hanc aliter se habere abs te factus fuero certior. Sed ad
saccharum venio de quo, cum simul colloqueremur, contra
meam disputabas sententiam, Saccharum nostrū vsus illud
non esse saccharum, de quo antiqui scripserunt. Cū autem
plura in contrarium adducerem testimonia, nil aliud respon-
debas, quàm quòd de re hac plura contra sententiam meam
esses commētatus, quæ ad me mittere decreueras, vt iis per-
lectis ac degustatis, in tuam concederem sententiam. Quod si
præsteris, non parua cum gratiarum actione ea omnia tibi
accepta referam. Sed nolim tuis consiliis tantopere confidas,
anteaquàm, de his cæteri ferant iudicium. His etiā accessit
tertia de pinguedinis in animalibus generatione disputatio.
Siquidem cum Galeni testimonio affirmarem pinguedinem,
tam in homine, quàm in cæteris animalibus à frigiditate ori-
ri, fieri, ac coherere: id nulla prorsus facta distinctione, fal-
sum esse pronuntiabas. Quinimo etiam affirmabas haudqua-
quam à frigiditate fieri pinguedinem sed ab humiditate tan-
tum. Quod cum scirem Galenicæ doctrinæ quàm maxime re-
pugnare, & te hæc omnia tradidisse obliuioni, præterire qui-
dem non potui, quin illic libros de temperamentis afferri
curarem, ibique in secundo tibi facile ostederem, quàm aper-
tè contra tuam opinionem censeret Galenus his verbis: Quic-
quid in sanguine pingue, leue, & tenue est id in calidioribus
corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus
verò feruatur: Cūque id venæ extra se transferint, vbi in
frigidas particulas incidit, quod genus membranz sunt, in
iis cōcrescit. In partibus verò natura calidioribus, cuiusmodi
carnosæ sunt, à calore ipso absuntur ac digeruntur: nisi sicuti
frigiditate temperamenti etiam vita indulgentior accedens
ipsis carnosis particulis adipis aliquid allinat. Qua ratione
etiam

*Pinguedo
à frigiditate
oritur.*

Rhauerfeni.

*Ambrosius
Calepinus no-
tatur.*

*Animalia
qua hyeme de-
lescentur cur-
pinguescant.*

etiam, quæ hyeme delitescunt animalia non raro inueniuntur adipe obesa, Et fœminæ viris sunt pinguiore, quòd licet fœmina mari sit frigidior, & plurimum domi versetur. Hactenus ille. Quam quidem sententiam paulò post ostendebat iterum repetiisse Galenū, ac postremo affirmasse in iis plus adipis reperiri quibus plus frigidi inesset qui humidi, & ideo adipem omnem ex ipsius habitus frigiditate perigigni. Quæ omnia tamen tuæ omnibus sanè modis refragabantur sententiæ: his tamen haudquaquam acquiescere voluisti, sed Galenum dicebas ibi de ea rãtum solida differre se pinguedine, quam Seuum appellamus, non de ea, quæ et nos in toto corpore partibus coheret: nec de adipe illa meli, quam in suibus, canibus, ac vrsis progigni videmus, quæque axungiam antiquis appellatam scimus, cum reuera haud duo adipis genera non à frigiditate, sed ab humiditate tantum, & orientur, & coalescant. His autem, quamuis etiam citè responderem, tuamque cum Galeno opinionem destruatè potuissim: ob temporis tamen angustiam id præstare non potui. Atqui ne viderer quicquam à mea defecisse sententia pollicear per literas te redditurum certiore, in quam magno versareris errore. Quamobrem cum nunc primum à tu hinc discessu ad te scribam, præmittendum mihi nõ dixi, quin cæteris eas attererem cum Aristotelis, tum Galeni sententias, quibus posthac tuam de adipe ignorantiam apertissimè cognoscere valeas. Velim itaque scias proculdubio hallucinari eos, qui putat hoc in loco (vt tu tibi persuades) Galenum de solida tantum intellexisse pinguedine, cum à omni pinguedinis genere absque vlla intelligat repugnanti. Quinimo potius de molli, quam de seuosa pinguedine intelligere videtur: Id quod faciliè ex eo cognosci potest, quòd hic Galenus de humano potius adipe, quam de cæteris scribat. Quandoquidem, vt Aristoteli. lib. i. cap. vj. de partibus animalium, ac pariter Galenus lib. xj. de simp. medicamè. facultatibus posteritatis memoriæ tradiderunt, solidus adeps illis tantum gignitur animalibus, quibus cornua insunt, & dentes in superiori mandibula deficiunt, cuiusmodi habentur boues, capræ, cerui, arietes, & huiusmodi plura: molli vero in his, qui vtrinque dentati sunt, & cornibus carent, sicut in hominibus, suibus, canibus, vrsis, & eiusdem generis pluribus, quòd hæc humidior, illa vero sicciore prædita sunt.

*Solidus adeps
in quibus gignatur animalibus
& in quibus axungia.*

temperamento, non quod ob id differat adipum horum generationis causa, cum reuera solum à frigiditate, tantorum autorum consensu, vterque fieri possit, sine qua impossibile est, vt sanguinis pinguedo è vasibus ipsius egressa concresecere queat. Quæ quidè pinguedo in seum iis in animalibus coalescit, quorum sanguis fibrosior, & terrefcior fuerit: in aliis vero humidioribus in axungiam vertitur, & mollior, & fluxibilior euadit, vt iisdem in locis apertissimè testantur Aristoteles, & Galenus, quorum verba hic afferre non libuit, ne longiori sermone tibi molestior essem. Cæterum quòd is de molli potius intellexerit, maximè palam facit exemplum ab eo allatum eorum animalium, quæ hyeme delitescunt, cuiusmodi sunt vrsi, glires, montani mures, meles, & alia pleraque, quæ tamen omnia quum sint vtrinque dentata, mollem, non solidam generant pinguedinem, ipsamque copiosam, quòd frigida admodum sint ob otiosam desidèntem vitam, & somni longitudo. Quod deinde adeps ille qui vna cum carne in carnosissimis partibus à frigido non ab humido fiat, facile idem testatur Galenus, siquidem non solum eius testimonio, sed Physicorum quorumcumque consensu frigidi proprium est condensare, humidi vero dissoluere: quæ quidem facultates quàm sibi inuicè repugnent, nihil mihi verendum est, quin tu à me excitatus iam recognoscas. Cæterum, vt ad tacitas etiam respondeam obiectiones, quibus meam posses impugnare sententiam: si fortasse à me quæres, qui fiat, vt supra cor in quo calor nostri tons residet, & feruentes admodum vitales hospitantur spiritus, generetur pinguedo, quæ quandoque in superiori cordis ipsius parte non modica visitur, quum ne tantillum ibi quidem frigiditatis extet: quin etiam cur supra renes plus pinguedinis gignatur, quàm in cæteris corporis partibus, quum tamen hi plurimo abundant calore? Ego illic tibi responderem, generari in superiore cordis parte pinguedinem ab aëris frigiditate, quem continuo inspiramus trahimusque in corpus ad refrigerandum vitales spiritus, & cor ipsum refocillandum: quòd quidem is vbi primunt effluit è pulmonum arteriis, illicò superiorem cordis partem inuadit, eamque non mediocriter refrigerat. In renibus autem id fieri dicerem, quod etsi ij calidiores sint, cum tamen suapte natura, quòd aquosum in sanguine generatur, excernant ac trahant, nil mirum si cum

Cur in superiori cordis parte concresecat pinguedo, ac etiam in renibus, plus quàm in cæteris partibus.

aquoso sanguinis excremento multum etiam pinguedinis
 educant: quæ frigidis quibusdam membranis quæ ibi habentur,
 inhærens, facile in adipem coalescit, qui cum frigidus sit, ne
 quicquam caloris, vel spiritus contineat, in causâ sanæ esse
 aucta ibi frigiditate ob copiosâ pinguedinis continuam
 cessum, adeps adipi cõrescat, perinde ac aqua, quæ per
 ciam excurrit, illic in glaciem concrescit. Postremo
 putes velim adipem Galeno axungiam tantum vel molle
 designare pinguedinem, sed omne in differenter pinguedinis
 genus. Quippe is id apertissimè ostendit lib. xi. de simp
 medicamen. facultatib. sic inquit. At si voles oleosam
 pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appella
 to, sicuti & pinguedinem appellari totum hoc genus licet.
 Sed de his fortasse plura quam par fuerit. Quibus tamen
 nisi potius pertinaciæ, quam veritati fueris addictus, facti
 quidem cognoscere poteris adipem quemcumq; , in quac
 corporis parte genitum, à frigiditate, non ab humiditate
 coalescere: quæ etiam inspicere quam longè à Philosophi
 scopo aberrauerit opinio tua. Nec putes velim hæc ad e
 scribere Matthiolum tuæ impugnandæ doctrinæ rationem
 persuasum, cum te ipsum, tuamque doctrinam perpetuo, à
 laudauerit, & probauerit apud omnes: sed vt cognoscere
 hæc illum non ignorare. Interim ego tuas expectabo liti
 ras, sed velim, vt quemadmodum liberè aperteque nun
 in te arguo, nunc tuis ipse respondeo obiectionibus, et
 quoque par pari (vt aiunt) referas, vbi valentioribus se
 mioribusque rationibus & argumentis persuasus senten
 tiam tuam defendere statueris. Vale. Goritij.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Iuliano à Marostyca Medico

S. P. D.

*Disputatur an Turdi salubre præ
 beant alimentum.*

Vum Lelium à Cusano, virum cum nobilitate
 tum ingenij præstantia clarum, simul in diuina
 na illa febre curaremus, & de victus ratione si
 mul colloqueremur, egoque turdos in cibum

illi describerem, tu contra ab iis abstinere suadebas, Saua
 norolæ doctrina persuasus: quippe qui scribat (vt tuipse as
 firmabas) Turdos quartana iis minime cõuenire, quod cras
 sissim, atrabiliariumque generent alimentum. Atqui pluribus
 sanè modis hac in re te errare animaduerto. Primum quod
 apud Sauonarolam, quem tãtoperè sectari videris, nusquam
 reperio, turdos in cibis melancholicum gignere succum:
 deinde verò quod tuum hoc argumentum ne tãtillum quid
 dem Galenicæ doctrinæ respiciat, nec antiquorum quorum
 cumque placitis adstipuietur. Legi cum domum me recepis
 sem Sauonarolam tuum, qui tamen perperam Galeni verba
 accepit, nec plura quam hæc de Turdis scripsisse illum in
 uenire licuit his verbis annotata: Turdi, & Merulæ difficilis
 sunt digestionis, sed remouetur hoc si ex iure pingui deco
 quantur. hæcenus ille. Quibus palam est Sauonarolæ ipsius
 testimonio Turdos concoctu tantum esse contumaces, non
 autem melancholicum succum gignere, imò si pingui è iure
 decoquantur optimum inde subsequi alimentum. Atqui ali
 ter de Turdis video scripsisse Galenum, quem minus rectè
 tuus ille percepit autor, dum tuam hanc ab eo deprome
 bat doctrinam. Si quidem Galenus lib. iij. de alimentorum
 facultatibus ita de turdis nobis scriptum reliquit: Auium
 porrò omnium genus, leuissimum cibum præstat, si ad quadru
 pedes conferatur: in primis verò si ad suillam, qua nõ aliud
 facile inuenias, quod valètoris sit nutrimenti. Verumtamè
 eorum, quæ volatu fidunt, caro ob facilem concoctionem
 præcipuam laudem meretur, maximèque perdicis, attagenis,
 columbæ, gallorum gallinaceorũ, & gallinarum, turdorũ
 verò, merularũ, paruarũque passerum illis durior est: quas
 ipsas turturis, palumbi, anatiscũ, caro duritie etiam superat.
 Hæc ille. Quibus omnibus palam est haudquaquam affirma
 re Galenum turdos concoqui difficulter, vt tuus somnauit
 Sauonarola, nec melancholicum, crassumue præbere alimen
 tum, vt tui ipsius inuentione addebas, sed esse eorũ carnem
 perdicis, attagenis, & iuuenum gallinaceorũ carnis durio
 rem. Quod etsi verum sit, nõ tamen sequitur esse verum, vt
 turdi deuorati agrè difficilèque concoquantur. Etenim tam
 meti (exempli causa) hædina caro medicorum omnium
 cõsensu concoctu facilior est, quam vitulina: non tamen ob
 id sequitur vitulinã carnẽ non cõcoqui facile. Quamobrem

Obiectio.

*Sauonarola
 taxatur.*

Responsio.

*Turdorum fa-
cultas.*

hiscæ tum argumentis, tum testimoniis apertissimè quispi-
nosse poterit, quàm valeat apud Galenū Sauonarolæ au-
toritas, cum facis superque Galeni ipsius scriptis nobis su-
rit comprobatum, turdos nec crassum præbere succum, nec
ad concoquendū esse contumaces, sed contrà potius con-
qui facile, & inculpatū præbere alimentū. Id quod lucidius
clariorè huiusce loci expositionè lib. de cibis boni & mali
succu idem testatur Galenus, sic inquit. Cibi autem nulli
omnino ex parte damnandi, neque tenues, neque crassi sunt,
sed veluti in symmetria, omnique excessus mediocritate sus-
sistunt. Eius generis panes optimi habentur, quorum cor-
fectionem lib. 1. de alimen. facultatib. scripsimus. Præ-
terea ex Gallinaceorum genere foemina quidem & mares, e-
auius phasiani, perdices, atragenes, columbæ, merula, tur-
di, turtures, passerulique omnes. Et libro de attenuante
estus ratione. Ex piscibus saxatilibus, inquit, montanisque
culis, multum, ac copiosum potes alimētum ad tenuante
victum accommodare, & ut ego iudico, aues monticolæ, ne-
modò quod aëris, sed etiam alimenti, quod nobis præstant, in-
nuitate antecedant, aliis auius, quæ in locis aquosis ac cam-
pestribus degunt, sunt præferendæ. Auiculas igitur, turdos,
merulas, perdices, & reliquas id genus aues monticolas ma-
das licet. Abstinentum autem ei, qui attenuante victum
volet, aliis auius, quæ in locis aquosis viuunt. Hæc si res
perpenderis per te te facillimè cognoscas quantum non se-
lūm à Galenicis decretis, sed ab ipsa veritate tuus desciauerit.
Sauonarola. Quo postea fiet, ne illi in posterum tam facile
credas. Cæterum si hisce allatis testimoniis rationem addi-
mus, nemo, qui suæ mentis fuerit compos, negabit ve-
quam, eorum animalium carnes, quæ probatissimis vescu-
tur alimentis, & in optimis degunt pascuis, longè excellen-
tius alere, quàm quæ contrario modo se habent. Siqui-
dem non aliam ob rationem Galeno improbantur pisces,
qui in fluminibus capiuntur, quæ magnas per ciuitates ex-
currunt, quàm quod putridis vescantur cibis, cum in hu-
iuscemodi flumina vniuersæ vrbis latrinæ, ac immunditi-
æ confluunt. Eadem sanè ratione olim in cœnis veraban-
tur conuictices (ut Plinius est autor) ac etiam improbantur
Sturni, quod scilicet hi cicutæ, illæ veratri semine alantur.
Quapropter quum Turdi in eò habeantur volatiliū generis,
quæ

quæ optimis viciantur cibis nempe sicibus, vuis, oliuis, myr-
ti & iuniperi baccis, degantque in montibus & vineis, vbi fa-
lubrior est aër, aliter sanè ratio concludere nequit, quàm
quod Turdorum caro salubriter alar, ac nutriat. Postremò
cum turdos videamus canoras esse aues, id manifesto potest
esse argumento has melancholicos succo haudquaquam abū-
dare. Quod cum nō ignoraret Galenus de quartanæ febris cu-
ratione ad Glaucōnem scribens, volatilibus vescendum sua-
det, quæ boni succi sunt, & in paludibus non degunt. Qui-
us nemo inficiari debet, quin etiam ibi-turdos concedat
Galenus, ut pote qui vbiq; eorum commendauerit alimen-
tum. Sed cum te sanè nouerim in medendis morbis optimè
exercitatum, quin etiam in Galenicis lectionibus assiduū,
non parum quidem sum demiratus cur à viuo fonte deflexe-
ris ad riuiolos, nisi fortasse, vt meam hoc modo experieris
doctrinam. Quæ tametsi per omnia tuæ eruditioni non
correspondet, non tamen ad eò tenuis est, vt putes me alimē-
torum omnium facultates ignorare. Vale. Goritiæ.

PET. AND. MATHIOLVS

Iacobo Bosello Medico S. P. D.

*Disputatur item de Rhabarbaro, Rhamomate,
& Saccharo antiquorum.*

Quod primum postulaueram, vt in his, quæ pollici-
tus fueras, de Rhabarbaro & Rhamomate tuam
iudem liberares, ad id nihil mihi respondes, quod
te tuum fateri errorem apertissimè ostendit. Quo-
tu vt nunc faciliè cognoscam haud meam me fefellisse opi-
nionem, quod putarim te à tuo Calepino esse delusum, quin-
etiā te plura tibi de re hac confinxisse, cum nullum Plinii de
Rhamomate & Rhabarbaro testimonium afferas, nec vllum
verbū facias de Barbaria Insula illa, quā in faucibus Gangis
extare affirmabas. Ad hæc autè primum tibi respondendum
fuerat, & deinde si qua reliqua scribenda afferendaque vide-
bantur argumēta, de iis post hæc tibi agendum fuerat. Hæc ita-
que decere virū peritū & cōpotem mentis videbuntur. Atqui
tu, nescio quo pacto tui oblitus, ne in hoc aberrasse videaris,
nouis quibusdā aliis argumētis pugnās, quibus fortasse putas
meam

meum adeo te occupaturū ingenium, ac illud à priori ca-
 auerfurum, vt nulla eius possit hac in me remaneat memoria.
 Astute sanè ac prudenter meditaris, sed an rectè syncerè que-
 tu ipse tibi conscius es. Caterùm tamen ipso iure noui
 hisce tuis argumentis me opponere non tenerer, nisi v-
 prius debitum persoluissies, vel fastus esses mètis fortasse
 becillitate te esse deceptum: ne videar tamen ea quæ recen-
 ter afferis expauescere, recusare sanè non possum quin illi
 pluribus respondeam modis. In primis itaque (vt rem ipsa
 itatim aggrediar) scias velim non fuisse tibi opus tantæ
 temporis conterere in describendis tot autorum nominibus
 qui de Rhabarbaro scripserunt, cum proculdubio scires,
 nihil ad me scribere, quod multò antea non nouerim atque
 scierim, vt mei in Dioscoridem commentarij (quos te ha-
 gisse non ambigo) apertissimè attestantur. Ibi enim lib. 3. de
 Rhapontico agens, ea omnia quæ nunc in medium afferis,
 si abs te nunc primùm nascerentur, & ea me docere velle
 à me fufius descripta sunt. Deinde ad ea quæ dicis nõ alia
 ob causam te eos omnes attulisse autores, qui de Rhaba-
 baro scripserunt, quàm vt ostenderes illorum neminem ha-
 beri, qui de pluribus, quàm duobus Rhei generibus (vt tu
 vtar verbis) meminerint, & idèò hallucinatū esse Mesuem,
 quòd præter cæterorum sententiam tria Rhei genera dese-
 pferit, diuiseritque Barbaricum à Sinico, quæ quidem ge-
 nera (vt tua fert opinio) nihil inter se differunt: respon-
 deo te ipsum, non Mesuem mihi videri hallucinatū. Et
 enim tamen quotquot attulisti auctores ij duorum tantum
 generum Rhei meminerint, id sanè haudquaquam impe-
 dire valet, quin huiusce medicamenti adhuc plura possint
 haberi genera, quum ij de pluribus meminisse nequie-
 rint, quàm de his quorum notitia ad eos peruenit. Quo fit
 vt hinc palam sit quàm infirmis rationibus Mesuem impe-
 gnare contendas. At si hæc, quibus vteris, argumenta in-
 vera essent, vt tibi falsò persuades, non minus aberrat
 Paulum, Auicennam, Rafim, quorum patrocinio niteris
 quàm Mesuem, fateri cogeris. Siquidem cum Dioscori-
 des, & Galenus, qui in Plantaria facultate primas tenent,
 quique alios omnes hanc docuerunt, nusquam de pluri-
 bus, quàm vnus Rhei generibus meminerint. Et Paulus, Auic-
 enna, Rafisq̃ue, qui eos longo satis post tempore sequuntur,
 Rhei

Rhei duo fecerunt genera, Pontici videlicet, & Barbarici,
 nihil est quod impediatur, quin velis nolis fatearis hocce quo-
 que magnos auctores vnà cum Mesue aberrasse. Cuius Ma-
 nes si paulisper ad nos reuocarentur, & abs te vt ais, in iu-
 dicium vocarentur, nihil mihi verendum est quin longè plu-
 ra acerbiusque tibi responderet Mesues, quàm à me hic
 breuiter sunt allata. Quandoquidem diceret, quòd cum is
 posterior vixerit, non solum non ignorauerit ea omnia quæ
 isdem descripta sunt autoribus, sed etiam quòd longè plu-
 ra didicerit, legerit, viderit, inuenit ac cõprobarit, quàm
 tu, qui tot sæcula post ipsum consenescis & hæc ignoras, eo-
 rum fortasse opinionem sequutus, qui nihil quicquam vo-
 lunt nobis esse nouum, nihilque antiquos latuisse, cum ta-
 men audacia hæc infelicissimè cesserit quampluribus. Ar-
 qui (si vera fateri debeam) non parum sum demiratus, quòd
 adeo tuæ fueris ad dictus voluntati, vt tam petulantia licen-
 tia hac in re ausus sis infidelitatis arguere Mesuem, cum
 omnium rei medicæ studioforum consensu nemo ante ipsum
 tanta fide ac diligentia scripserit de exoluentibus simplici-
 bus medicamentis, quin etiam de compositis omnibus quibus
 in morbis quibuscunq̃ue curandis quàm felicissimè vtitur
 vniuersus Medicorū cæcus, Præterea ad id quòd ad me scri-
 bis, quòd si Barbaria (vt mea fert opinio) extra Indiam esset,
 Mesues proculdubio defendi posset, & quòd libenter à me
 audires quo Geographo auctore alibi esse Barbariam intel-
 ligam, hoc sanè respondendum videtur, quòd cum satis su-
 perque comprobauerim in meis in Dioscoridem commen-
 tariis Barbariam antiquis dictam esse Troglodyticam Aethiopiae
 regionem, non esse hic opus eadem repetere, sed
 illuc ad meas te lucubrations recurrere debere. Quan-
 tum autem Aethiopia ab India distet, qui rem Geographi-
 cam intelligunt tibi facillè dicent: Quo postea fortasse
 fiet, tuum non solum in hoc recognoscas errorem, sed etiam
 in eo, quòd tam temerè nunc primùm afferas Barbariam
 quam prius Gangis insulam faciebas, regionem esse in Pa-
 tala Indici fluminis insula, contra Geographorum om-
 nium sententiam. Nam qui scribat in Patala, siue (vt qui-
 dam vocant) Patalena esse Barbariam habeo profecto nemi-
 nem. Sed vt adnotauit Ptolemæus in alia eiusdem fluminis
 insula ciuitas est (quæ admodum antea ad te scripseram) nomine

Barbaria
 Troglodytica
 regio idem.

Patala siue
 Patalena & Bbia

Mesues defen-
 ditur.

*Rha Sinicum
à Barbarico
differt.*

Barbari, à qua Sini populi longius distant quam tribus milibus & noningentis Italicis miliaribus. Nimirum (vt idem Ptolemæus est autor) à faucibus Indi fluminis ad Sinos sexagintaquinque intercedunt latitudinis gradus. Quibus palam est Rha Sinicum nullam cum Barbarico habere cognitionem. Siquidem quanquam concederemus, quod tamen non facimus, à Barbaria illa, quæ tibi fingis tuæ tantum defendendæ opinionis causa, aduehi ad nos Rhabarbarum, ad hætamen in magno verfareris errore, cum Sinicum & Barbaricum idem esse censeas. Ideo que velim ne posthac ita morcus teneas excogitatas à te tantum opiniones, sed vt facillimè veritati acquiescas. Si verò fecus feceris, & pertinaciæ potius quam rationi & veritati fueris addictus, nolim, vt ægrè feras, si nihil de his tecum in posterum cõseram. Ad hæc quod Rhaponticum Rhabarbaricum non sit, adeo nobis comprobatum esse scimus in cõmentariis nostris in Dioscoridè estis, vt opus nunc non sit hic plura ad hæc asserre argumētum; namq; id adeo palam fecimus, vt scripserit vir quidam tempestatis nostræ clarissimus, extremæ esse dementiæ Rhabarbarum idem cum Rhapontico æstimare. Etenim non solum hæc radix ex Ponto aduehitur, quod à Rha fluij accoli apponitur, sed etiã ex India, & Troglodytica regione, quam Barbari veteres vocauere, ad nos deferunt. argumētum quod quandoq; eadem radix quam Ponticã vocamus, à Venetis negotiatoribus inter Rhabarbarum Alexandria Aegypti alatum, quo ex India, Arabia, Aethiopiãq; mercimonia detur, reperitur. Id, qd si nescis, si voles, rescueris facillè, vti huiusce facti negotiaros diligenter interrogaueris. Hoc itaq; cum non ignorauerit Myrepsicus ille Alexandrinus, qui tam diligenter scripsit de componendorum medicamentorũ ratione, vbi catapostia quædam componit, cap. cx. ad vetriculorum, & lienis affectus, Rhabarbarum & Rhaponticum admiscet, tanquam diuersa medicamenta. Etenim cum frustra (vt ait Aristoteles) fiat per plura, quod fieri potest per pauciora, non fuerat illi opus duo hæc admiscere, medicamentum, nisi magnopere virium facultate ea inter se differre agnouisset. Atqui ne ægrè feras obsecro, si tecum verbis quandam amariufulcus de Rhabarbarico egi. Namque id amaroris in Rhabarbaricum ipsum potius quam in Marthiolum tibi reiciendum putarim. Cæterum cum nunc de saccharo mihi

*Rha Ponticũ
etiam ex India
asserri.*

mihî tecum disputandum sit, degustata dulcedine, facillè hanc Rhabarbarici amaritudinem temperabis. Atqui iocis hisce relictis ad sacchari ipsius controuersiam me confero, in qua, vbi (vt spero) è tuis te deiecero præsidis, mihi plurimum gratulabûtur amici. Siquidem, cum ad me scribas, tuæ tibi infirmitatis cõscius, quod si fortasè in Rhabarbarici examine tuas superauerim vires, in hac secunda sacchari causa te neminem agnoscere, qui tuas possit vincere rationes. magno admodum honori mihi adscribent omnes, vbi me etiam in hoc vicissè intelligent, nisi id fortasè obster, quod iunior seniore vicerit iam fatiscentem. Ne autem diutius in hisce immoremur sermonibus, rem ipsam aggredior, & tua impietate cõprobare niteris saccharum antiquorum à nostro plurimum differre, infirma satis ac inania esse respondeo: eo sane argumento, quod horum nemo sacchari historiam descripserit, quin etiam nec quo pacto illud à natura procrearetur, & hoc arte fieret. Ac quanquam ij de vtroque saccharo scribunt, nusquam tamen scriptum reliquerunt, quod alterum ab altero differat, & in diuersis gignatur calamis: quin etiam nec quod hoc è rore proueniat, illud ex arundinum succo exprimatur. Scripserunt quidem de vtroque saccharo hi antiqui patres, non quod in diuersis natura calamis id gigni censerent, sed vt posteritatis memoriæ commendarent, saccharum non solum à nobis arte parari, tuis decoctis & expressis calamis, sed etiam naturæ ipsius opera concretum in iisdem calamis reperiri: Etenim si sciuisent ij quod saccharum arte paratum aliud fuisset liquoris genus, aliud verò quod ipsa per se parant natura, putandum quidem non est, quin huiusce differentie meminissent, quemadmodum sequenti capite silentio inuoluere noluerunt, quæ inter hoc & saccharum Alhaser siue Haoscer intercedit, differentiam, dam huius historiam descripserunt. Scribit Dioscorides Eleomel in Palmyris Syria è trunco cuiusdam arboris per se manare: verum esse etiam homines, qui vt plus liquoris consequantur, arboris cortices tundat, & prelo liquorem exprimant. Præterea de papauere agens Opium scribit è vulneratis capitibus guttatim prodire. Atqui non deesse etiam subiungit, qui papauerum ipsorũ capita vnã cum folijs cõtundant premantque, deinde

*Reprobata de
Saccharo an-
tiquorum sen-
tentia.*

Lib. 1. cap. 32.

Lib. 4. ca. 60.

*Caphura gene
ra duo.*

& ita plus liquoris accipiant: ita etiam Caphuræ duo genera recensent Arabes, alterum suapte natura exiliens, erumpensque gummi modo, alterum arte exemptitium haudquaquam pellucens. Resina è Pinu quanquam per se facile distillat alba nitidaque, vi tamen ignis pix nigra copiosior fluit. Quo fit vt mirari non debeas si iisdem è calamis, qui olim saccharum per se fundebant, anteaquam an naturæ opus præoccupasset, nunc hominum industria exprimitur, vt inde longè maior accedat proventus. Ceterum videtur ab omni ratione alienum, quòd absque vllorum autorum testimonio, vllæue coniectura sibi persuaserint quidam, quos te securum video, saccharum, de quo Græci meminere, è rore concreuisse, cum tamen sciant illud in calamis reperiri, & quòd è calamis nostrum exprimitur. Ad id autem quod inquis scripsisse Dioscoridem, Galenum, Plinium, saccharum mel esse in calamis concretum, quòdque si mel est, & mel (vt Galenus inquit lib. 3. de alimètoru facul.) nec fucus sit, nec fructus, nec pars alicuius plantæ, quomodo fieri potest, quòd hoc mel arundinum sit succus: respondeo: quòd Galenus hoc in loco de illo tantum speciatim scribit melle, quod apum artificio confatur. Siquidem cum ex plantarum floribus suum mel colligere apes, quin etiam ex herbis ipsis omnibus palam sit, ne fortasè censeret homines mel ex ipsis plantis provenire, rectè nos admonet non esse mel illud aliquam plantæ partem. Cum itaque de apum melle ibi tantum intelligat Galenus, non autem de saccharo, quod à dulcedine mel impropiè appellarunt antiqui, atque quam procul a scriberent illi nomen, non est quòd tuis subscribam argumentis. His alia etiam accedit ratio, quæ non parum contra te pugnat. Namque, cum dicat Galenus, saccharum est mel in arundinibus concretum, & nil aliud affirmet, hoc, quam saccharum esse mel arundinum, facile palam est huiusmodi mel nil aliud esse, quam plantæ partem: cum mihi haud verendū sit, q̄ si sciisset Galenus saccharum illud mel esse aëreū, quin is huiusce mellis historia ita facile silentio inuoluisset, quæ admodū nec aëris mellis, q̄ manna posteriores vocauerunt, historia non reticuit. Etenim si hæc idè non ignorasset Galenus, facilè scripsisset is saccharum mel esse aëreū, cadēs super calamos ibiq; concrescens: nec pariter scripsisset Plinius saccharum reperiri in arundinibus gummi modo

con

Galeni sententiæ declarata.

concretum. Id quod etiam scriptum reliquit Auicenna. Is enim quum non ignoraret saccharum non solum arte fieri, sed sua sponte gummi modo refudare, assumptum quidem, at, sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Hinc itaque palam fit de hoc melle haudquaquam intellexisse Galenum, & quòd impropiè Græcis saccharum hoc mel fuerit appellatum, quemadmodum & saccharum nostrum quod à calamis exprimitur, mel cannarum impropiè appellant Mauritanii. Impropiè, inquam, quòd hoc ex rore, vt genuinum mel in aëre non confletur, sed ex arundinum medulla exprimitur. Sed mel etiam ferre arbores apertissimè testatur Strabo lib. 15. de Indicis arboribus scribens his verbis. Refert Aristobulus arbores ibi esse non magnas, quæ magnas siliquas ferunt denorum digitorum melius plenas. Quinetiam iam omnibus notum est gingiber, quod conditum ad nos India mittit, nullo alio asseruari liquore, quam siliquarum melle, quo etiam Myrobalanos, Myristicas nuces, & alia quam plura condiunt ac præferuant. Sed an quid pluribus de his disputationum, cum multorum testimonio iam notum sit in Insulis quas Cannarias & Diu Thomæ appellant, in iisdem sanè calamis à quibus Saccharum expriment, illud etiam per se gigni, & aperto arundinis latere, manere & gummi modo coalescere? Quibus facile subscribunt ij, qui hoc æuo in Indiam nauigant. Etenim ad Barthealam Indiæ vtrunque iam vendi affirmant. Dicas itaque obsecro quid ad hæc respondebis? Nonne Galenum dices peruersissimè abs te, contra historiam huiusce veritatem, esse allatum? Aut fatearis hoc necesse est, aut aberrasse Galenum. Atqui ego non Galenum, sed Bosellum aberrasse non ambigo. Ceterum quanquam hoc tantum argumento te omnibus iam defecisse viribus agnosco, nolim tamen te prius dare manus, quam tua omnia superauerim præsidia, quæ aduersum me habes. Cum itaque scriperim contra sententiam tuam, cum saccharum antiquorum salis modo fuerit durum, lapidosumque, fieri haudquaquam posse, vt mannae vel roscidi mellis fuerit materia, eo argumento, quòd nusquam visa sit manna, vel roscidum mel, quæ super plantas, vel alibi salis modo obdurescerent, vel potius à sole còtacta liqueceret: illicò mihi obiciis hoc esse falsum, & à Strabonis sententiâ, cui plurimum additus videris, alienū. Siquidè cum scribat is, q̄ super folia arundi

Arbores in siliquis mel ferentes.

Saccharis nostro etiam æuo sua sponte in calamis concreuit.

arundinum, non quidem super ipsa arundine saccharum reperisset antiquitas, facile palam fit non manasse id ex arundinum medulla, sed super foliis è rore melleo prouenisse. Vt autem firmitus tuam hanc fulcias opinionem, illud etiã addidit, quod quãuis è rore vt mâna gignatur, nihil est quod prohibeat, quin cõcrescere possit salis modo, cum in calidissimis fiat regionibus, vbi vehemētissimo Solis ardore, non magno sanè negotio salis modo obdurefcit. Idque eò magis tibi persuades q̃ non parũ ad hoc cõferat foliorũ arundinũ adstrictoria vis, ac pariter desiccans. Nec his obitare putas quod manna, quæ in Europa nascitur, ad tam solidam non concrefcatur duritiem, cum id aëris & cœli nostri clemetia euenire nõ possit, cumq; non colligatur ab arundinũ foliis, sed plurimum iuuenitur super lapides, rarõque super cæterarum plantarum frondibus. Hæc tuæ sunt partim obiectiones, partim respõsiones, sed profectò nõ vides quã sensibus pateat, meæ rationes, quãque tuæ contrario modo se habeãt, cum tantũ sint coniecturæ, & tuæ ipsius inuentiones. Quæ quidẽ si veris niterentur rationibus, vel probatissimorũ autorum testimonio, non solũ viriliter mecum pugnare videreris, sed longè magis ingenium mihi excitares. Atqui quum tam retufis nitaris suffragiis, non magno sanè studio te comprehendam. Cæterũ ne me fortasè putares hisce verbis timorem tibi incutere velle, vides, obscuro, quã peruersè Strabonis testimonium in medium attuleris. Siquidem is (quod viderim, legerimque) nusquam scriptum reliquit super arundinum foliis coalescere saccharum, sed ibi arundinem mel sine apibus gignere, his verbis: Εἰς αὐτὴν δὲ ὡς ἐν τῶν καλλήμων ἰσχυροῦσι μελισσῶν μὴ σάρον. ἢ γὰρ δένδρον εἶναι καρποφόρον, ἐν δὲ τῷ καρπῷ μετῆναι: id est dixit, etiam arundinem mel sine apibus gignere, & cum non sit arbor fructifera, ex fructu tamen ebrum facere. Hæc ille. Quibus apertissimè probatur contra tuam sententiam non in arundine, sed ab arundine, gigni saccharum illud, quineriam & illius esse fructum. Adhæc in magno te versari errore animaduerto, vbi ais roscidum illud mel, quod super calami durũ salis instar inuenitur, sicari ac concrefcere ob ingētissimos Indiæ calores: quineriam quod super arundinum foliis subsidat, &c. Quandoquidem hoc totum contra teipsam pugnat, argumento, quod cum in tepidioribus climatibus roscidum mel quod in mianam con-

crefcit

crefcit, facillè euanescit, quãprimũ aliquandiu à Sole illustratur ac calefcit, id quidem longè magis fieri necesse est, vbi solares radij calore longè maiori regiones exurant. Sed & illud ab omni Philosophia & ratione videtur alienum, quod roscidum mel multò magis concrefcere possit super arundinum foliis primo tantum excessu siccantibus, refrigerantibusque, quã super lapidibus, à quibus manna (inquistu) plurimum legi solet. Siquidem cum lapides frigidiores siccioresque sint, quã arundinum folia, vt vbi à Sole excalcacti fuerint, quicquid humidi accedat facillè siccet, intelligere sanè potes quã tua valeant argumenta. Quinetiam illud, vt pote falsum, explodendum videtur, quod manna longè minus cohæreat arborum frondibus quã lapidibus. Etenim præter id quod omnes contra sententiam tuam affirmãt, qui à Calabria ad nos mannam deferunt. tibi maximè refragatur Galenus, quippe qui lib. 3. de aliment. facultatibus ex arboribus subtraris pellibus à pastoribus legi mannam, nõ ex lapidibus affirmat. Id quod etiam Atheneus ex Amyntæ libris testatur lib. 11. cap. 18. his verbis. Ἀμύντας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν τῆς Ἀσίας σταθμῶν πρὸς τὸ Ἀδριανέλιον καλεσμένῳ διαλεγόμενον γράφει οὕτως: σὺν τοῖς φύλλοις ἀρῶντες συνιδέασαι ἐς παραδύον Συριακῆς πρόσωπῳ πλατύνεισθε οὐδὲ σφαίρας ποιῶντες καὶ ἐκωδὸν μέλαινα προσφέρεσθαι ἀποκλάσαντες ἀπὸ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐνλίνοις ποτήροις οὐς καλοῦσι ταβάιτας πρὸς ῥέχσοι καὶ διυθίσαντες πίνουσι καὶ ἔτι μῶσιον ὡς ἂν τῆς μέλι πίνουσι διὰ τὸ δὲ καὶ κατὰ τὸ ἴδιον: id est: Amyntas in primo de ponderibus Asiæ, de melle aëreo vocato differens, sic scribit. Vna cum foliis demerentes, ea ratione, qua in Syria ficus certis ordinibus sibi mutuo incumbentibus asseruari solent: alij autem in pilas redigentes, componunt. Vbi autem iam offerre oportet, decerpta inde parte, in ligneis proculis, quæ abætas appellant prius rigant, mox percolatum bibunt. Et similè est ac si quis mel dissolutum bibat: hoc verò & multo dulcius est. Hæc ille. Præter id quod scripserim ego saccharum antiquorum nunc ad nos non deferri, quod modò arte fiat, & calami quotannis exciduntur, quodque hac vindemia eueniat, ne adultæ iam arundines & sacchareo liquore prægnantes, à quibus, non à iuuenibus, saccharũ gummiũ modò antiquitus manare solebat, ad eò frequẽtes habeantur, tu quidem hisce meis argumentis illi eò reclamas & ea sanè plurimum veritati refragari affirmas.

Id eòque

Obiectionum
confutatio.

Amyntas de
aëreo melle.

Ideoque rationem à me exposulas, qui fiat, ut magis ab adultis quam à iuuenibus calamis fundatur succus, quum tamen hi teneriores, rariiores, & succo turgētiores habeatur, quam qui consenescentes in dies ficiiores inanioreſque euadunt. Ut autem hæcæ tuas coniecturas magis tueri videaris, addi minime dubitandum eſſe quin Indi antiquitus etiam è concisſis & decoctis calamis ſaccharum expreſſerint. Ideoque id in cauſa non eſſe, quod antiquorum ſaccharum ad nos conuehi deſierit. Nam quum (vt aſſeueras) præclariffimorum auctorum teſtimoniis ſatis ſuperque fuerit comprobatum è calamorum radicibus Indos ſemper dulces elicuiſſe liquores, id facilius è calamis qui ſtatim ad manus erant, elicere poterunt, quam fodendo humum tam ingētum arundinum radices extirpare, quæ quidem (vt Strabo & Solinus teſtantur) tricennum, quinquagenūmque paſſuum longitudine, tanta verò craſſitudine, vt quibuſdam diametruſ ſit tertium cubitorum. Hæc itaque ſunt quæ aduerſum mea ſcripta habeant argumenta. Quibus reſpondebo facile magis eſſe rationi conſentaneum ſucco prægnantiores eſſe adultiores arundines, quam quæ annuatim proueniunt & exciduntur. Siquidem hæc dum creſcunt, maiorem humoris partem in ſuum ipſius augmentū aſſumunt, vt apertiffimè videmus in omni arborum genere, quæ dum adoleſcunt, uſque ad quendam temporis terminum, nullos ferunt fruſtus, quos ſi ferunt ſimulac aliquandiu adoleuerint, paucos admodū eos eſſe certimus: quippe cum continuo creſcant, maior humoris partem è terra aſſumunt, in earum tranſit alimentum, quod vegetabilis adminiſtrat facultas ad corporis incrementum. Ac hinc ſit, quod omnes quæcunque extant arbores fecundiores ſunt quum ad conſiſtentiam uſque peruenerunt, quam antea. Etenim cum tunc creſcere deſierint, nec ſubinde augmento opus ſit, nec eſſe ſanè eſt, vt id alimenti, quod prius ad hoc munus conſerebat natura, aut ad fruſtum generationem ſe recipiat, aut per corticis rimas egrediatur, aut per inenſibile digerat vapores. Videmus enim aperte quod reſiniſeræ plantæ omnes, cuiuſmodi ſunt abies, pinus, larix, & id genus aliæ, quinetiam gummiferæ, vt amygdalus, prunus, ceraſus, reſinam aut gummi haudquaquam fundunt dum adoleſcunt, quemadmodum etiam in animalibus videmus. Idem quoque palam eſt ex iis arboribus quæ perpetuo fru-

*Arundines
miræ magni-
tudinis.*

*Arbores quo
tempore fru-
cundiores.*

ſificant, fruſtusque in tertium ac quartum annum ferunt, cuiuſmodi ſunt aurantia, & medica malus. Harum enim plantarum fruſtus ſucci multò plentiores ſunt ac ſuauiiores, quam qui annuatim decerpuntur: Id quod te ignorare magnopere demiror, cum & Philoſophum te, & medicum profitearis, & idem ſcribat Theophrastus lib. 6. cap. 16. de plantarum cauſis ſic inquit. Vbi plantæ in longitudinem augeri ceſſarūt, criſpari deinde dilatarique incipiunt, ſicut etiam animalia. Eadem cauſa eſt & quamobrem tædā, picemque, aut reſinā nullam penitus nouellæ arbores habeant. Alimentum enim totū ad incrementa, fruſtificationemque abſumitur. Quippe poſtea in tædam vertuntur, atque omnino fruſtibus illū deſordine humorem magna parte uſurpant. Tūc enim velut ſordes naturales quædam hæc relinquuntur, cum viſ augendæ longitudinis deſtitit, & radix, atque vniuerſa arbor plus roboris capere inceperit. Hac itaque ratione plus ſacchari reperitur in arundinibus quæ præuribus creuerūt annis, quam in iis quæ vnius tantum anni ſpacio feruntur, naſcuntur, creſcunt, ſecantur, premunturque deinde anteaquam conſiſtāt. Adhæc an Indi etiam antiquitus è ſacchariferis arundinibus quæ nobis ſaccharum ferunt, idem pariter expreſſerint, an non, mihi nunc diſputandū non eſt, quod nihil noſtris conſeruat colloquiis. Atqui iam, id ſane non reticebo, quod etſi tibi concederemus, quod nō facimus, Indos antiquitus etiam arte paraſſe ſaccharum, id tamen ad eū exiguum fuiſſe diceremus, quod uſque ad Dioſcoridis, Galeni, & Pauli tempora, nihil illius ad nos conuehebat. Cuius rei magnum nobis poteſt eſſe argumentum, quod longè numeroſiores eæ apud Indos haberentur arundines, quæ illæſæ adoleſcerent, quam quæ quotannis ſecantur. Nec his obſtat Strabonis & Solini autoritas, quam in medium afferis, cum non repererim apud Strabonem, nec alium quenquam, ex illarum ingentiſſimarum arundinum radicibus Indos vquam expreſſiſſe ſaccharum, ſed naſci has in aquis & ibi tantum ob cæli ſolique naturam, arborum radices & præfertim arundines eſſe dulces, aqua à ſolibus reſeſacta, tam cœleſti quam fluuiali. Siquidem (vt ipſe inquit) ea quæ apud alios & fruſtum & ſuccorum maturitas dicitur, apud illos concoctio eſt, quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem ſit. Atqui hoc poſte-

*Arbores Indi
cæ omnes ra-
dicibus dulces*

ritatis memoriae haudquaquam commendauit Strabo, nos admoneret ex hisce radicibus apud Indos saccharum fieri solere, sed ut regionis illius dulcedinem narraret, quamquam ille hanc de tam ingentibus arundinibus historiam potius fabulosam, quam veram censere videatur, quemadmodum & Plinius. Ceterum si haec vera sunt, potius credendum est (ut Lucanus inquit) quod ex hisce arundinum radicibus succum extraherent ad potiones parandas, quam ad saccharum conficiendum, praesertimque cum in Syria, Cypro, Creta, Sicilia & in aliis sacchariferis insulis, vnde nunc saccharum ad nos conuehitur, ex arundinum medulla, non ex radicibus exprimitur. Praeterea ad Isaaci autoritatem, quem scripsisse inquis in antiquis arundinibus non inueniri saccharum, respondeo, me haudquaquam de valde veteribus & caducis intellexisse, sed de his, quae ad consistentiam usque creuissent, quamquam id in meo Isaaco nusquam profecto reperio. Quod fit ut mihi persuadeam, te fortasse in hoc esse delusum, perinde ac de Rhacomate in Pliniana lectione. Ad ea autem, quae obiciis, quod si sacchari historia apud antiquos ita se habuit, quemadmodum a me describitur, illud te plurimum demerari, quod id concreti liquoris Ponticae nucis non esset maior, cum tamen aliam arborum resinae ac gummi portiones quantitate longe maiori reperiantur, nil aliud tibi respondendum succurrit, quam ut naturam ipsam consulas. Nullus profecto mortalium nouit haec, praeter illam: luscit enim illa quatenus ei libuit, sui vnus vnicus exemplar, auctor, sequens, heres, administra eadem, nullius indiga, non precario, non coacta, non impedita. Hanc si consulas non solum hosce tibi dissoluet nodos, verumetiam quamobrem dicat, tam ingenti mole creauit Elephantos, tamque minima formicas. Atque si cum natura de his colloqui non possis, & mihi dixeris tu quamobrem lentiscus raro mastichen fabae maiorem gignat, cum tamen arbor sit non infimae proceritatis, cur ab arbore, cuius umbra centum obteguntur homines, a phura portiunculis non emanat amygdalae nucis maioribus, cur longissima Cyparissus adeo exiguum semen gignat, ut ferè oculos fallat: quinetiam cur cucurbitarum, melopeponumque plantae tam ingentes ferant fructus, cucumerorum verò his longè minores, ego posthac tibi facile aperiam qui factum sit quod sacchari illius particulae nucem Ponticam magnitudi-

gnitudine non excedant. Dicis postremò quod saccharum apud antiquos tantum medico fuit vni, in cibis verò nunquam, putasque hoc argumento aliquid etiam contra meam te afferre sententiam, quum nostri plurimum veniat in culinaria vsum. Sed haec satis ridenda videntur. Etenim & si id Plinij testimonio in tuam contuleris opinionem: ego tamen Strabonem adducam, quippe qui scribat ex arundinum saccharo homines ebrios fieri. Id quod manifesto est argumento in potionum concinnamentis etiam antiquos suum addidisse saccharum. At si responderes quod de cibis, non de potibus fueris loquutus: dicerem ego id euenisse, quod saccharum non curauerit in cibis addere antiquitas, quemadmodum nec Medica mala, nec alia complura: ac etiam forsasse ob eius penuriam, qua fiebat, ut vix ad medicamenta sufficeret, id quod tunc ad nos conferebatur. Posses & alias afferre rationes, sed cum satis superque de re hac me dixisse putem, & iam ferè in volumen excreuerit epistola, ea quidem silentio non ab re inuoluere libuit. Eoque praesertim quod in meis in Dioscoridem commentariis adeo sacchari historiam expenderim, ut nullus relinquantur dubitandi locus, quin veterum saccharum ab iisdem resudare calamis, è quorum medullis nostrum conficitur. Verum si his satis factum tibi non sit, mannam, qua quotidie vteris, accipito, & vehementissimis solibus exponito, vel in furnum coniecito. Id si feceris nihil mihi verendum est, quin illico palinodiam sis meditaturus. Ceterum putaram de pinguedine te tuas ad me scripturas defensiones. Verum cum videam illa omnia te negare quae Gortiae non solum contra meam, sed aduersus Galeni sententiam afferbas in medium, ne testes habeam quorum praesidiis uti possim, id conscientiae tuae ponderandum relinquam. Sed cum sciam de pinguedinis origine cum Paulo Regolino viro doctissimo, collega tuo, te saepius habuisse sermones, facile ab eo reticiam, an plus mihi quam tibi credere debeam. Vale.

h PETR

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Ioanni Francisco Nascimbene S. P. D.

*Agitur de Resinis omnibus, quarum meminere
Dioscorides & Galenus.*

Vum eo natura sim ingenio, eaque perpetua voluntate, vt vbi studiosus quispiam, medicæ præsertim facultatis sectator, aliquid à me petierit, recusare non possim, quominus illi pro tenui mea facultate satisfacere admittar, etsi nulla antea cum eo mihi intercesserit amicitia: viderer nunc profectò non parum à meo deficere instituto, quinetiam boni viri officio, si ea, quæ à me petis de Resinarum dubiis explicandis, quantum intelligam, silerem. Cum non solum doctrina, & eximia virtus tua, id quod petis, iure mereri videantur, sed etiam, quod magis est, nostra diuturna amicitia nulla iniqui ex causa violanda, illud idem magnopere exposcat. Non miror autem in censendis arborum quarundam resinis, multis in locis, vt scribis, te esse adedò implicatum, vt sine aliorum auxilio inde te extricare nequeas, cum certò sciam præter te non deesse doctissimos viros & in plantaria facultate iam diu versatos, qui non solum in resinis examinandis de pluribus dubitarunt, sed in earundem historia tractanda non parum etiam aberrarunt: argumentum quod resinarum generum ab ipsis speciebus nesciuerunt distinguere, nec earum norunt differentias: quinetiam quòd veras vocabulorum, nomenclationumq; proprietates non intellexerunt. E quorum numero vnus est Andernacus, quippe qui, ob harum fortasse ignorantiam, in vertendo Galeni libro de com. medic. secundum genera, adedò multa confundit, vt nihil mirari debeam, si tibi ac etiam aliis ille non paruum facefferit negotium in hisce censendis medicamentis. Verum vt ad id quod à me petis, veniamus, tibi sententiam meam illicò exordiar. Scribis itaque in primis legisse te apud Dioscoridem Pineam, Piceamque resinam, quæ sua tempestate ex Gallia & Hetruria conuehebantur, olim conuehi solitas esse à Colophone celebrerrima minoris Asiæ ciuitate: quo argumento concludis Pini & Piceæ resinam nihil prorsus differere à Colophonia. Atqui (inquis) si id verum esset, tibi quidem

108

non parum verendum fore, quin hac in re aberrauerit Galenus, quum is apertissime scribat lib. 3. de comp. medicament. per genera, Piceam, Pineamque resinam à Colophonia differre: quinetiam alteram altera viribus esse præstantiorem. Id quod etiam lib. 7. eiusdem voluminis iterum affirmauit. Quæ omnia (ais) magno nobis esse posse argumento, non paruum inter hæc resinas intercedere differentiam. Deinde scire desideras an Galenus de pluribus resinarum generibus meminert, quam Dioscorides: cum tibi videatur is de pluribus proculdubio scripsisse, quòd præter eas de quibus scribit Dioscorides, frictam vel Colophoniam habeat, quam vulgò vocant Seplasia Græcam, atque etiam Hispanicam, & aliam quandam, quam nullo alio appellat cognomento, quàm quòd ex figulinis impura sumitur, & vbi purgetur in frictam mutatur. Ad hæc, scribis, eam præter has eundem habere Galenum, quæ pitynon physyema illi vocatur, quæq; Andernaco modo picea, modo pinea germinatio vertitur. Quo fit vt non desit tibi suspitio quin ibi lectio fuerit deprauata, vbi non ambigo deprauatè vertisse interpretem. Quinetiam præter has meminisse Galenum (inquis) Terebinthinam, Strobilinamq;, quam omnino te ignora rare fateris, etsi scias Strobilum ni aliud esse quàm pinum. Atqui cum in alio loco idem scribat Galenus *ωρινην φινικια* seu pinea &c. videtur quòd nihil differat pinea *από ωρινην φινικιατος*, quum tamen idem Galenus lib. 8. de simp. medicam. facultati. inter has manifestam interponat differentiam. His subinde Laricinam, Abiegnam, & Pineam eodem ex Galeno annectis, viderique tibi, inquis, pineam hanc à cæteris differre, quòd peculiariter *πικρι πινυνην φινικιατος*, de Strobilina, pineaque idem meminert Galenus: sed quòd nõ vides de tot resinarum generibus scripsisse Dioscoridem. Postremò haberi etiam apud Galenum, inquis, Lentiscinam atque Piceam, quæ an pix liquida sit à me scire desideras. Hæc denique sunt, quæ tuis literis à me petis. Verum cum tam diligens fueris in enumerandis resinis omnibus, nescio quo pacto factum sit, quominus Cyparissinam meminert, cum etiam hanc habeat Galenus. Cæterum anteaquam ex hisce te eximam implicationibus, quæ ingenium tuum perplexum reddunt, operæ precium nobis est nonnullas assignare distinctiones & interpretis errata corrigere, quæ (vt

h 2 video)

*Resinarum
implicata bi-
floria.*

*Colophoniam
dua Species,*

video) mentem tuam non mediocriter perturbant. Velim itaque primum scias Colophoniam resinam duas haberi species, quarum altera, cruda, liquida, mollisque est, ita sane pineo vel piceo caudice manans: altera vero cocta siue fricta, perinde ac illa que nunc in Sepalsiis omnibus Colophoniam nomē retinet. Hęc esse vera testatur ipse Galenus lib. 7. de compos. medicament. per genera sic inquit. Quoniam verò Piceam, & frictam resinam, & Colophoniam appellare consueuerūt, sciendum erit aliam quandam esse Colophoniam Chiam masticham per simile aliquid habēs, quemadmodum illa & Thus. Siquidem ex hisce Galeni verbis facile palam est in Colophoniam genere, coctam siue frictam alteram haberi siccam: crudam alteram, mollem, tractabilemque, artificio nullo paratam, de qua prius speciatim ipse meminerat Galenus lib. 2. eiusdem voluminis cap. 20. de viridi Andromachi emplastro differens his verbis: Liquida tamen diutius perdurat, sicuti etiam Colophoniam thuris redolens, quæ nonnullis sola vocatur Colophoniam, odoratu suauitatem quādam referens, sicut Abietina, & colore medicri prædita: nascitur admodum modica, atque ob id precipiosa. Et lib. 3. eiusdem operis, vbi de medicamentis neruorum egit, de Colophoniam cocta siue fricta inter siccas resinas peculiariter scripsit sic inquit: Omnium verò siccissima est, quam nonnulli frictam, alij Colophoniam vocant. Præterea nolim te ignorare tres haberi resinarum species, quæ à Pino proueniunt, inter se differentes, quarum duæ à caudice manant, tertia verò è nucibus, quas Græci *στροβιλίνους* vocant. Et caudice manantium, altera quidem est omnium præstantissima liquida, mollis, albāque, arboris ramentorum, foliorū, omnisque immunditiæ expers, & (vt Galenus inquit) thuris redolens, & vbique sincera, Colophoniam propriam appellata. Ac ea est hæc de qua inter liquidas resinas meminit Dioscorides. Altera sordida est & retorrída, impura ac exoleta, quam appellat Galenus Pityinon physema, quòd hæc in ipsa arboris germinatione exudet. Hęc. n. ea ratione exoleta prouenit, quòd tunc temporis vniuersæ plantæ humor longè magis distribuatur ad noua germina producenda, foliisque nouella nutrienda, quàm ad aliud peragendum naturæ opus: quo postea fit, vt quæ eo tempore manat resina, cæteris deterior habeatur: quemadmodum de thure scribit Plinius quòd

*Pineæ resinæ
genera tria.*

*Pityinon Ph
sema.*

quod Vere à Sabais legitur. Hoc verò quum haud lateret Theophrastum libro 9. cap. 20. de plantarum historia: Terebinthum & Pinum, dicebat is, & si quæ resinam alia fundunt, cadendas esse post germinationem affirmant. Postrema verò est quam Strobilinum vocant, quæ tantum è pineis nucibus prouenit: *στροβιλίνους* enim pineam nucem designat, non pinum arborem ipsam, vt te tibi persuasisse video. Adhęc illud quoque te scire oportet, haberi in resina rum genere liquidarum & aridarum differentiam, quin etiam vtrasque ex iisdem arboribus manare. Quandoquidem & Pinus & Picea & Abies cum pingues liquidas autem, tum etiam siccas ac exoletas proferunt resinas, ea nimirum ratione de qua superius diximus. Itaque in pinguium seu liquidarum genere ea præcipua esse videtur, quæ Colophoniam appellatur, ac alia quæcunque illi similis, quæ in ætate & autumno suis ab arboribus legitur, finita plantarum germinatione: inter siccarum verò genera exoletarumque, ea in primis habetur quæ Pityinon Physema vocatur, deinde quæ in frictilibus aduehebatur, tertia quæ igne decocta fuerit Colophoniam. Ideòque dicebat Galenus libro 3. superius citato, Omnium esse siccissimam, quam nonnulli frictam, alij Colophoniam dicunt, & huic etiam succedere, quæ ex figulinis impura & despumata sumitur. Quinetiam his ambabus sicciorem esse, quæ dicitur Pityinon Physema. Ex liquidis, nonnullas liquidas permanere, quemadmodum Terebinthinam, alias vero inarescere, sicuti Strobilinum. Sed has sunt omnes inter aridarum genera reperio descripta apud Dioscoridem, vt clarius postea intelliges. Postremo & illud etiam scire debes Andernacum minus rectè vertisse *πινίνου φύσµα*. id est, picea germinatio, quòd Græcis *πίσινου* pinum non piceam designet. Cuius erroris seipsum accusat, cum illud idem modò piceam, modò pineam germinationem vertat. Hęc itaque præfari prius oportebat, quàm petitioni tuæ responderem. Nunc verò vt ad rem ipsam me conferam, non video de pluribus resinis scripsisse Galenum quàm Dioscoridem, quanquam hic non ita diligenter, vt Galenus, earum enarrauerit species. Resiniferæ ergo arbores Dioscoridi, præter Cedrum, de quo is postea peculiariter scribit, plures quàm septem non sunt, nempe terebinthus, lentiscus,

*Resinarum li
quidarum &
aridarum dif
ferentia.*

*Andernati
Gersio impro
batur.*

*Dioscorides
de resinis om
nibus, de qui
bus & Gale
nus scripsit.*

pinus, larix, picea, abies & Cyparissus. De quarum omnium resinis idem Dioscorides speciatim meminit, nec de pluribus video scripsisse Galenum. Nec obstat quod apud ipsum plures videantur esse resinarum appellationes, quæ non reperiuntur apud Dioscoridem, ut est exempli causa Pithyion Physema, & quæ ex figulinis impura sumitur. Siquidem hoc nec genus variat, nec speciem, sed aut tempus in quo manere incipiunt, aut cognomen à fœtilibus in quibus asportantur, aut maiorem aut minorem præstantiam ostendit. Præterea quamquam certum est Dioscoridi Colophoniam aliam non esse, quam pineam vel piceam, non tamē dicam ob id aberrasse Galenum, quod (ut inquis) lib. 3. de comp. medicament. secundum genera, Colophoniam à pinea & picea differre scribat. Quandoquidē quamvis de siccis resinis agēs differre asserat coctam Colophoniam à Strobilina, ac etiam ab ea quæ Pithyion Physema dicitur, nullibi tamen reperies affirmasse illum à Colophonia differre pineam aut piceam, quæ selectissima sit, liquida, mollis, pinguis, & thuris redolens, propriè Colophonia appellata. Ideoque scire debes quod ubi eodem libro in tuo Galeno reperis pineam resinam ceteris minus præstare, contra priorem ipsius Galeni sententiam, & eam ob causam in ipsum ferè ibi habere locum, non esse id erroris Galeno adscribendum, sed interpreti Andernaco. Quippe qui peruersè admodum illa Dioscoridis verba à Galeno ibi allata inuenterit. Quandoquidem Dioscorides piceam, non pineam in penultimo collocavit loco sic inquis. *πρωταυτε δε τωντων τον ενταυτον η τερμινθιν η η παρ αυτην η σακινον, ετα η καινιν. η δε η καινιν. η δε η καινιν. η δε η καινιν. η δε η καινιν. η δε η καινιν.* id est, Terebinthina resina omnes antecellit, proxima lentiscina, & è pinu & abiete, has sequitur picea & strobilina. Quibus palam est pineam resinam non potuerunt, ut tu ab Andernaco deceptus putas, sed tertium bonitatis locum obtinere. Cæterum quo pacto fricta siue cocta parari debeat, non solum è pinea piceaque, sed ex cæteris liquidis, diffusis scribit Dioscorides, quamobrem non est quod putes frictam fuisse illi incognitam. Quandoquidē hæc Galeni tempore etiam Colophonia dicebatur: idcirco lib. 3. eiusdem operis dicebat idem Galenus (ut antea diximus) omnium verò siccissima est, quam nonnulli frictam, alij verò Colophoniam appellant: & lib. 7. Pineam resinam, dicebat,

*Alia Versio-
nis Anderna-
ci repræhensio.*

*Resina pineæ
præstantia.*

dicebat, & frictam & Colophoniam appellare consueverunt. Atque ea quæ sordida & impura in figulinis afferebatur, aridam illam esse facile crediderim, quam ab abiete, piceaque manare diximus, cum is inter aridarum species hanc etiam reposuerit. Nec alià ob causam dicebat ille, quod hæc ubi à sordibus purgabatur, fricta fiebat, quam quod expurgari nequiuisset, nisi ad ignem colliquefceret. Quo postea fiebat, ut cum sui natura esset arida, non potuerit tam præto temporis intervallo igne calefieri, quominus illico aridior fieret, coctæ frictæque Colophonix similis. De ea autem quæ à nucibus pineis emanat strobilina vocata meminit Dioscorides libro primo cum inquit: *της αμυγτης εντας η καινιν εστι στροβιλιν, η δε ελαιον η δε καινιν η δε καινιν.* id est. Quæ verò aridarum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ ex abiete, picea & pinu exierunt. Quibus palam est non solum Strobilinæ meminissee Dioscoridem, sed & cæterarum de quibus meminit Galenus. Siquidem nil aliud est apud Dioscoridem sicca pinei resina quam quæ *καυτην φυσικα* vocatur: quin etiam nil aliud figulina, quam quæ à picea abieteque sicca colligitur. Quæ quidem, ut hoc etiam xuo, ad nos comportantur impuræ ac aridæ siccis arborum foliis & corticum ramentis viciatæ, quibusdam in receptaculis è suarum plantarum corticibus paratis, ita nihil sanè prohibet, quin credamus easdem aduexisse antiquitus in fœtilibus homines. Ad ea autem, quæ postulas an picea resina, de qua scribit Galenus libro tertio de compositione medicamentorum per genera, liquida sit pix, de qua pluries idem meminit, respondeo, hanc haudquaquam esse picem, sed piceæ arboris resinam sua sponte manantem: Etenim liquida pix nunquam sua sponte fluit, sed arte accensis igne pinis, quæ in rædam contabuerunt, ut pluribus differunt in nostris in Dioscoridem Commentariis. Hisce itaque cum rationibus, tum allatis Galeni testimonii non solum quæ prius confusa de resinis videbantur, iam clara, aperta, ac extricata cognosces, sed etiam quod in resinarum historia nihil à Dioscoride dissentiat Galenus, quodque plura quam is habeat earundem genera. Quinetià fortasse plura Gortix vel Vtini de resinis te didicisse fateberis, quam Patavij, cū ad me scribas, ibi te adinuenisse neminē, qui ex hisce tenebris te liberaret, dum ibi medicam materiā ad discerebas. Vale.

*Arida resina
à quibus pro-
ueniant plura
res.*

*Galenum ni-
hil à Dioscori-
de in resina-
rum historia
dissentire.*

PETRI AND. MATTH.
 PET. AND. MATTHIOLVS IOANNI
 Francisco Nascimbeno Me
 dico S.P.D.

*Declaratur qua sit æris nigri Squama
 apud Galenum.*

ET si antea ad ea non respondi, quæ, datis ad me literis, de nigri æris Squama, à me petieras, de qua lib. 2. de comp. med. secundum genera ca. 2. de galienis emplastris agens, meministi Galenus: id tamen velim tibi persuadeas haudquaquam euenisse, quod non semper accinctus sum quominus tuis satisfaciam petitionibus, aut id tantum mihi laboris facesset, sed quod pluribus fuerim mensibus occupatus in augendis excolendisque meis in Dioscoridem commentariis, nec ab hisce studiis sine iactura potuerim ingenium meum auertere. Atqui quum otij nunc aliquid superfit, diutius sane differre non possum, quin tuis humanissimis literis respondeam. Scias itaque velim quod quamquam non negligenter perlegi cum antiquorum, tum recentiorum libros, qui de metallicis scripserunt, non memini me tamè legisse apud quempiam reperiri æs quod sua parte natura nigrum fuerit. Sed haberi æs aureo, argenteo ve colore ex rubro nigrescente, asserit Plinius lib. 24. cap. 2. sic inquit. Aëris tria genera, Candidum argenteo nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura prævaluit: alterum in quo auri fulua natura: tertium in quo æqualis onanum temperies fuit. Præter hæc est æs, cuius ratio reddi non potest: suo colore preciosum ad iocinoris colorem vergens, quod ideo Hepatizon appellant. Hi itaque sunt æris colores de quibus meminit Plinius, qui longè diffusius de ære scripsit quam cæteri qui ante vel post ipsum clauerunt. Atqui inter omnia hæc æris genera nulla nigri æris Plinio fit mentio, nisi quispiam fortasse diceret, illud nigrum esse æs quod Hepatizon idem vocat Plinius: quod cum sit (vt ille inquit) cæteris præstantius, præstantior etiam fuerit eius Squama & medico vsui competentior. Hæc fortasse opinio tibi non displiceret, præsertim vbi eam pluribus, efficacioribusque rationibus augere adniterer. Nec dubito quin te in hanc sententiam longè melius adducere possim, quam

Aëris genera.

tui illi Præceptores, qui dicebant, imò nulla dubitatione (vt ais) affirmabant, illud esse Galeno æs nigrum, quod Plinius Hepatizon appellat. Sed quoniam horum placitis mea non subscribit sententia, nec etiam videtur astipulari Galenus, nolim sanè, vt ignorata huiusce rei veritate iis acquiesceres. Ideoque diligentius quæstionem hanc discutere oportet. Dioscorides libro 5. duas tantum æris Squamæ species habet, de quibus differt his verbis. Probatissima æris Squama est, quæ in Cypris ærariis ex clauis Cypri ære confectis crassa decutitur, Helicis, idest clauaris proprie dicta. Damnatur contra, quæ vulgari ære aut candido confecta fuerit tenuis & infirma, quam & nos reprobamus, maximè approbantes crassam. De his duabus, nec de pluribus scribit Galen. libro 9. de simp. med. facultatibus, & Paulus Aegineta in 7. & Aëtius in 2. nihil præterius de nigri æris Squamæ differentes. Quo fit, cum apud Galenum & cæteros æris Squamæ duæ tantum habeantur species, vt necessario harum alteram nigri æris Squamæ vocauerit Galenus. Quoniam autem in medicamentis parandis, præstantiora, selectioraque expeti solent, quàm Helicis, Squama Dioscoridis testimonio probatissima sit, infirmissima verò altera, aliter sanè mihi censendum non est, quàm quod Galenus pro nigri æris Squama Helicem intellexerit, quæ in Cypris officinis à rudi ære, è quo clauis fiebant, ad nauium fabricas malleis ferreis decutiebat. Nec leui sanè ratione adducor ad credendum id procul dubio esse verum, quum certò sciam æs illud, è quo virgæ fiebant, è quibus clauis parabantur, alio non fuisse colore, quàm nigro: tum in primis quod non solum æs rude, sed argentum & ferrù sua parte natura nigrum contrahant colorem quam primum in ignem coniciuntur, tum deinde, quod æs ipsum, simulac è sua fluit minera, coitque vel in massam, vel in virgas digeritur, illico superficiei tenus nigrum reddatur. Sententiæ nostræ subscribit Plinius capit. 9. eiusdem libri sic inquit. Exurente, enim coctura æs nigrum conficitur. Cæterum si à me percontareris qui fiat vt æris Squama, quæ ignium vi tantum nigrescat, ea longe magis præstet; quæ à repurgato elaboratòque ære excutitur, è quo cacabi onanèque genus vasa parari solent, cum tamen vnum & idem sit æs, & ex eadem minera prouenerit: dicerem id non alia

*Probatissima
 æris Squama
 qua.*

*Squama æris
 nigri est Helicis.*

euenire ratione, quàm quòd pro conflandis clauis, rudis tantum æris virgæ sumantur. Siquidem hæc dum ignium vires experiuntur, vt inde clauis fiant, excrementa omnia centro ad circumferentias ceterenus remittunt, quo postea fit, vt subinde malleis percussæ, crassiores, pleniores, solidioresque exuant squamam, quàm quæ decussa fuerit ab ære pluribus vicibus repurgato, vt fieri quotidie videmus in ærariis officinis, vbi varia valorum genera malleo & incude, nullo accedente igne, constantur. Etenim æris huiusce squama cum tenuis sit & parum contineat excrementi, in quo maior inest siccandi vis, infirma est, vt Dioscorides inquit, & ferè inutilis in medicamentorum vsu. Ideoque rectè dicebat Galenus Helitem sanè principem in siccando locum obtinere & tenuissimam omnium esse substantiæ. Quamobrem in ea perpetuò sum sententia, quòd vbi lib.a. de compositione medic. per genera in giluo illo emplastro & in alio Heræ ad vlcera contumacia Libr. 4. eiusdem operis, æris nigri squamæ meminit Galenus, de Helite intellexerit: id est de squama æris rudis, non elaborati. Quippe quòd (vt prædiximus) expurgatum æs, è quo cortinæ, cacabi, lebetes, ceteraque vasa constantur tenuem admodum squamam remittunt, minimèque excrementosam: cuiusmodi est albi æris squama (vt Plinius est auctor) quòd hoc non parum argenti continet. Hæc itaque sunt, quæ tibi de re hac rescribenda putavi, quibus si tibi satisfactum esse putabis, gaudebo mihi sane plurimum: at si fortasse secus euenierit, velim vt pro tua humanitate meâ non accuses ignorantia, aut negligentiam, sed quòd plura nõ repererim, quæ viderentur meliora. Vale.

FRANCISCVS PARTHINVS

Serenissimæ Maximilianæ Regis Bohemæ
Medicus, Petro An
drea Martioliolo

S. P. D.

Emini hoc vnquam mortalium hæctenus concessum fuisse video (præstantissime Martioliolo) quantumcunque in quavis præcelleret facultate, vt in tanta passim iudiciorum, sententiarumque varietate, omnium desideria, & omnium animos æqualiter

liter expleret. Atque in hac communi mortalium quidem interelicitate nescio quomodo placatiores, & longè plus semper moderatos se exhibent boni viri, in quibus & virtutis, ac singularis probitatis, simul & eximia eruditionis lux enitescit, quàm prauis, & peruersis, qui quòd maiori implicati sunt inscitia, tantò & difficiliore, & in omnibus se morosiores præbent. Vt quòd ignauia, vel mentis hebetudine, sine suo quodam infortuito non valuerint adipisci, id suæ imperitiæ tenebris in aliis obruere contendat. Quorum quum molesta, & inhumana sit ingratitude, tum non ferenda est hæc in eis arrogans, & estrenata libido, qua non modò ipsi, quibus nihil bonum, & elimatam placere potest, in optimis fastidiunt, sed & eò prorumpunt, vt etiam cæteris omne tollant emolumentum, & omni doctrinæ fructu, & vtilitate spolient. Ac quamuis ea sit in te constantia, ea morum grauitas, vt parè, aut nihil curandam, & omninò negligendam tibi arbitreris Amathi cuiusdam Lusitani hominis ingratisissimi, & ab omni humanitate alienissimæ, imperitissimam in tuis scriptis te meritatem: tamen postmodum non nihil vereri mecum cœpi, ne hæc animi tui magnitudo longius quàm par sit, euadat. Nam quam iam frequenter ad me delarum foret, te Apologiam, quam contra hunc ineptum hominem insitituras, pariter & censuras in eius grauisima errata penè ad finem perduxisse, non minus tua, quàm omnium reliquorum causa, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quòd has defensionis partes per neminem commodius subiri, nec per vllum facilius, & clarius huius insanam vecordiam, quàm per te ipsam regegi posse existimarem. Nunc autem quo consilio, quæue mentis altitudine te aut tædeat, aut pudeat publice accessere aliquid negotij cum isto nugatore, nescio laudem an (quod mihi certè potius videtur) tuâ hac in re non nihil vituperem propositum. Quòd si ita tibi persuades, vt non tanti æstimes Lusitanum, quem nemo aditu, nemo congressu, nemo cõspectu aliquo doctorù virorù meritò dignatur, vt indignù planè tibi iudices, vt istâ dissolutam, & præcipitè loquacitate irretita retundas, magis tuâ eruditione, quàm summâ esse nullus dubitat, quàm reliquorù cõsulis iudiciû. An quo singulari doctrinæ lumine faciliè tu huius falsitatem animaduertis, idem quoq; de omnibus censens? Erras

mi eruditissime Matthiole. Quot erunt, qui cāsu in hunc hominem incident, quos istius falsitas a veritatis studio impediatur? Quot ille nondum satis instructos, & in hac facultate roboratos suis calumniis a tuis pulcherrimis operibus auerteret? Qui quō infirmiores adhuc huius scientiæ tyrocinia adhærescunt, aut nec dum tua doctissima scripta expendunt, tantō periculosus ab hoc veteratore inducentur. Qui adeo perfrictæ frontis est homo in aliena reprehendendo, in suas fabulas intrudendo, adeo perfidiosus in alienis scriptis violandis & (qui imperitorum mos esse solet) adeo proclivis est in sua constituenda sententia, vt vel mediocriter doctos non nihil fortē commoueat. Huius impudentiæ tu non occures? Eam quum tu sine omni tua molestia cōprimere vales, cum omnium reliquorum detrimēto libidinosē grassari patieris? Dicam id, quod sentio Matthiole, non tam vt cæteris in hac nostra medica disciplina præstantissimis viris aliquid derogem, qui pro sua humanitate summa, omnia tibi tribuunt, quā ne tui oblitus esse videaris. Quis hac nostra ætate doctius in hac medica facultate elaborauit? Quis vtilius, & luculentius hanc nobis maiori diligentia, & eruditione illustrauit? Vt excellentissimi vbiq; viri, quos maria, terræ, itinerum immensitas diuidunt a tuo conspectu, hi animo, sermonibus, scriptis, literarum missione (vt tu optime nosti) certatim velut ingentes, & immortales tibi gratias agant. Ego quidem (vt de me priuatim ingenuè fatear) his tuis amplissimis communibus beneficiis sic me tibi deuinctum, & adstrictum cognosco, vt nihil tui causa detrectare nec debeam, nec velim. Quis ita sit inhumanus, quæ in quocumque tāta sit immanitas, vt tuis pulcherrimis, & fructuosissimis elucubrationibus adiutus, his fruens, his quotidie se oblectans, non dico ingrati tudinis, vel minimum indicium ostendat, sed hos tuos præclarissimos sudores immortalitatis, si possit (id quod fore non ambigo) gloria non compenset? non omnibus monumentis decorandos eos putet? licet nulla gloriæ cupiditas ad hoc te stimularit, qua maior est tuus animus, nec ea te huic impulit, sed solus communis, & publicæ utilitatis amor, quo incredibiliter flagras, te inflammat vt omnes grauissimos susciperes labores. Tātāne fuit in Lusitano ingrati tudo, eāne inhumanitas, vt nihil istorum recordetur? Non quod vlli tantum largiar homini, vt tantum

tam

tara ei vindicem excellentiam, quasi nil omnino in eo deprehendi valeat, quod non leuiter aliquem offendar, quod non tenuem aliquem apud alios mereatur reprehensionem. Nec tantum tu tibi asseris, vt (si quidem fecisse) emendatum te a Lusitano dolere queas. Vsq; adeo ne hominem esse immoderatam? Ita in aliorum labores impudentem? Sic vbiq; in alienis repellendis imperitum? Et quod ad te attinet, minus equidem sum sollicitus de ea modestia, pietate, gratitudine, quam ille imperitissimus homo tuæ præstare debuerat humanitati. Non tanti est id incommodum, vt corrigi, & refarciri posse a quamplurimis doctissimis, & grauissimis viris dubitem. Nam vt innumeros hoc nostro prætermittam tempore, eruditissimos, & plenos leporis, venustatis, humanitatisque viros, qui quo sunt ingenij cultu, quo flagrantissimo literarum amore, in perpetuum obligatos se tibi profitentur, tum vel vnus Cronemburgius Colonienfis, summus, & præstantissimus medicus tuo cordi hac in parte abunde satisfaciatur. Cuius etsi doctissima, ac clarissima scripta a te versata non ignorem, audi obsecro qua gratitudine, autoritate, quā doctē, quā luculenter in suo de compositione medicamentorum libro breuiter suum in te intimum affectum declarat, & Lusitani illius nequitiam, & indocētam improbitatem redarguat, ac perstringat. **AMATHVS, INQVIT, LVSITANVS** frequenter odiosa confidentia, virus inuidentiæ suæ in clarissimum, modestissimumque virum Matthiolum Senesem eructat, dum passim nimis intempestiuè huius doctrinam super commentariis in Dioscoridem edicis coarguit, ac insectatur: quibus probatæ fidei hominibus nil aliud, quā malignum animum, & perniciosam inuidiam ostentat, ipse interim infinitis modis dignus, qui ob magnam stirpium imperitiam, atq; improbam in se translatam operam alienam (quod crimen est longè omnium turpissimum) velut è sublimi doctis veniat deridendus. Ecquid etiam enarrationibus suis inseruit, quod non iustissimo titulo vni Matthiolo acceptum referre debeat? A quo dum æmulandi studio dissentit, in græues, manifestosq; errores imprudens homo prolabitur. Cuiusmodi exemplum tum in hac planta, tum in Acanthio, tum Coronopo, tum Elichryso, ac in plerisque aliis visitur. Multo satius fuerat, quō doctiorem se æstimaret, eo quoque modestiorem

rem se praestare, quod ingenium Philosophum decet. Haec nus ille. Quid syncerius? Quid magnificentius huiuscemodi viri grauisimo testimonio? Ut recreare potius te debeant alium, & tot clarissimorum virorum ceteritiam, quam vt te moueat vnicum inter homines esse portetum, quod omnem comitatem, gratitudinem, beneuolentiam, & ipsam humanitatis naturam exuerit. Si monstri hoc sit simile, talem in lucem esse editum, & in comum humanum cōsorsium fuisse productum huiuscemodi hominem, qui ea rodant, laceret, cōulat, in ea insaniat, & debacchetur, de quibus humaniter parere agere gratias nunquam poterat, minime tamen reformido, quin parum multi sint futuri, qui sua modestia istius intemperantiam conuincant, qui sua gratitudine, & cōdore, illius insolentem malignitatem, & insaniam superent. Quorum synceritas, honestas, probitas, non te plus reuocent, ac consolentur, quam istius barbaries te deiciat. Absit, vt nō multo plus eruditissimorum virorum iudicia valeant, quam importunitas vnus Lusitani. Hoc porro magis me affligit, quod quum tu ipse per te commode, & opportunissime confutare possis hanc audaciam, id per te fieri nolis. An aliorum patrocinia expectas? Quum alios non animus, sed ingenium pudor ab hac dehortetur molestia cum isto subeūda homine. Alij suis impediri negotiis, alienae difficultate se subiiciant falci. Carteris aut non innotuit Amathus, aut (quod mihi est verissimum) tibi hanc reseruant provinciam. Indignum se arbitrantur de eius disceptare mente, & iudicio cum aliena temeritate, eo incolumi, & adhuc superstitie, cuius labores sint attentati, cui sua eruditio optime sit cognita, & explorata, qui optime se ipsum intelligat. Non decere id onus in ceteros reici, quod ab eo sit accersitum, qui & id facile ferat, & maiora portari. Neminem aliena censent tutius, diligentius, fidelius, protecturum, quam sua ipsius, in quibus suus honor, sua laus, sua gloria versatur. Cur defendam Matthiolum? Vnit ipse, ipse est superstes. Quae studiosissime est commentatus, ea nobis seruet integra, haec custodiat nobis salua, cōtra peruersorum calūnias haec nobis tueatur. Quare tuae sit prudentiae excellentissime Matthiole, vt quid hic te facere conueniat, sedulo prospicias. Et quid opus est magna hic, & longa consultatione? Quasi sit obscurum, quasi te ipsum id lateat, magis te in isto negotio tuae obtemperare mentis gene-

rosita

rositati, quam nostri omnium expectationi. Vide *μη πάλιν ἀγνωσία σεαυτί κατακλίβη*. Suspecta tibi sit ea securitas, ex qua & tuae autoritati, & ceterorum studio non leuis fortasse imminet iactura. Ne nimis securē permittas obrepere in gremitu tuorum librorum *τη ἀμαθίαν τῶ ἀπαρόδοτου* Lusitani. Excute istū scarabeum ē tuis floribus, nec sinas, vt suis molestissimis susurris, & fetore ista contaminet, ex quibus optima, & rosida mella reliqui se confecturos sperant. Hic labor (& quis labor?) nisi ad cetera tua praestantissima monumenta, velut cumulus accedat, ea nos a te accepisse cognosce mus beneficia, quae fuerint inchoata, nō absoluta, splendide adumbrata, nō expressa. Quid? Veneo Matthiole, ne qui sint futuri, qui istuc tuum silentium moleste, ac adeo ferant acerbe, qui & priorum amplissimorum beneficiorum poenituissent te dicant, cum tanti ea non ducas, vt ea nobis ab hac contage liberet. Propulsa nobis hanc molestiam, declina, obtunde omnem improbitatem, vt tutō nos in tuis luculentissimis operibus sciamus posse versari. Si te mortuo (quod Deus Opt. Max. auertat) Lusitanus ita nequiter tua inuasisset opera, implorandus, & excitandus (credo) nobis eras, vt omni ignominia, macula, omni vel tenuissima aspersa labe, tua nitidissima nobis restitueres opera. Nuac quid viuus cessas? Quod tunc a mortuo nos obrinere nō posse penē iniqui putaremus, quāto id erit deploratius, quāto iniquius a viuo nō impetrasse? Quid illud? Nihil ne te hoc movebit, quod victus, & tuo iudicio, quod grauisimū est, superatus, manū conferere cū isto imbelli trāsuga abnuere censeberis? & ea iam tacite cōdēnare, ob quae ceteri suae foelicitati cum primis gratulātur? Scimus iam hanc operam a te inceptam, plus increbuit hic rumor, quod latius, & liberius hunc calographus dissiparit. Vt hac quoque opera suas bibliothecas doctissimi complures locuplerandas expectent. Hanc spem comprehensam, & mentibus nostris infixam, si tua praestantia defraudet, quid cogitabimus, cur ab incepto destiteris? Cur non id perfeceris, quod tu ipse inchoaris? An credere te posse quisquam credat Lusitani ineptis? aut iure te reprehensum ab isto imperitissimo calumaiatore fateberis? Nulla vel tenuissima irrepit huiuscemodi suspicio. Da quod a te magnifice expectamus. Exhibe quod lectu, & visu iucundissimum erit omnibus. Emitte quod iam penes te habes para-

tura

tum. Quid abdis, quod non in lucem dare tuæ derogat exi-
 stimationi, Lusitani inanè auger cōfidētiam? Quid dicet ca-
 lūniator profligatissimus? Scripsi cōtra Matthiolū, rapui, suffu-
 ratūs, deprædatus sum, quæ volui. Viuit Matthiolus, nil con-
 tradicit. Adeo nōnūquā plus iuuat perficere frōtē, q̄ omnia
 tribuere doctrinā. Vici nil repugnantem. Cedit Matthiolus
 Amatho. Hæc ne pro sua impudētia, si nō effuriet, secū volu-
 tabit? Noli tantū locū dare huius amētia. Nobis nihil erit iu-
 cūdius tua existimatione, nil dignius, nil cōtra huius furorē
 vehemētius, q̄ quod ex tuæ eruditionis armario deprome-
 tur. Effecit id iā antē tua præstās eruditio Matthiole, vt nihil
 vulgare, nihil mediocre, nihil nō præclarū, & eximiū omnes
 à te sperēt. Noli te (rogo) in eā præcipitare opinionē, vt ali-
 quid in tuis bibliotheca scrinijs delitescat, quod nobis sub-
 trahas, quod nobis inuideas. Nō patitur nostræ cōsuetudinis,
 & familiaritatis amor, vt hæc parū sollicitē, nō satis anxie te-
 cū pertractē. Tametſi de medica sis materia ita benè, & præ-
 clarè meritis, vt nemo tibi deesse, nemo non omnibus bene-
 ficis te cumulatiſſimè prosequi valeat, timeo tamē subindē
 ne homines ingrati, inuidi, malitiosi tua abutātur humanita-
 te, & summo republicæ amore. Qui tūc demū verā se venari
 putāt gloria, si (id, quod nunquā, vt cōfido, adipiscētur) suis
 maleficijs tuos nitātur præclarissimos obliterare labores: Vt
 quod liberali doctrina nō potuerūt cōsequi, id imperitia, im-
 pudētia, furorē nāciscātur. His, quæſo, per nostrā amicitiam,
 per cōmunē omnīu literarū amorem, quibus animū semper
 habuisti deditissimum, declara, q̄ mala cæcitate ruant. Aperi-
 horū vanitatē, cōcute, dispelle istorū inuidētia virus. Indica
 eis q̄ longè fuerat tutius sana in eis mētē vti, q̄, in illis suum
 furorē patefacere, ex quibus haurire poterāt cū sapiētissimis
 summā vtilitatē. Infringe nobis hunc Amathum, qui ante-
 quam sapere didicerit, omnium se agitatorem præbet. Quod
 quum tua postuler sapientia, eruditio, existimatio, tum nihil
 prius, nihil potius nos à te expectamus, quàm vt ea, quæ ante
 doctissimè nobis elucubrasti, ea nunc aduersus hunc præ-
 donem, calumniatore, tuta, salua, illæsa, & intacta posterita-
 tis memoriæ tradas, simul & ipsum sua imperitia, & er-
 roribus infinitis ornēs. Vale mi eruditissime Matthiole,
 & quam celerrimè nostræ satisfacias omnium expectatio-
 ni. Viennæ Austria, Quarto Nonas Septembris. 1557.

P E T R I

P E T R I A N D R A E

MATTHIOLI EPISTO-

LARVM MEDICINALIVM

Liber Secundus.

* * *

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Medicus, Petro Cannizero Protho-
physico Cæsareo

S. P. D.

ESCIO quo pacto id ferè semper vsu ve-
 nire animaduertamus (clarissime vir) sum-
 mos, & præstantissimos viros, quo magis ex-
 cellunt, quantoque cæteris bonis, ac eruditis
 viris magis satisfaciunt, tanto importunius
 improborum nequitia, & calumniis impeti, ac lacessi. Quo
 minus mihi dolendum censeo, si ego quoque (quamuis in
 me quidem, & in hoc meo amore satis acri publicæ vtilita-
 tis, non id præstantiæ culmen videam, quod eos summopere
 offendant) post tot consumptos labores, horum improbi-
 tatem, inuidiam, & irritos morsus euadere non potuerim,
 Quod quidem neutrquam in huiusce rei improbitatem
 (vt quidam fortasse putant) sed in impiorum hominum
 impudentiam reiiciendum arbitror. Quod tametsi minus
 sit nouum, minus inusitatum, vt ab honestissimo quenquam
 impediatur instituto, tamen miserum est, & certè deploran-
 dum, quum vnà cum ipsa virtute nata sit inuidia, liquor cum
 primordiis emerferit, & hac omni tempore suam exercue-
 rint improbitatem. Inuidia verò virus improbitatis suæ nun-
 quam in obscuros, ignaros, abiectosque exercere solet, sed
 in eos plurimum, qui cæteris vel doctrina, vel sapientia, vel
 alijs quibuscunque animi, vel fortunæ dotibus præclarior-
 res, emi

res, eminentioresque euaserunt. Vt potè quæ cum eò loci euehi non possit, quò præclari viri propria virtute peruenerunt, fraudibus tantùm & technis se extollere nititur. Nec ideirca mitum videri debet, si quò magis quis inlasciscat, eò vehementius in illum hæc se iaculetur vipera, & ferua tigris. Ad hæc autem quum quandoque animaduertissem, & labores, conatûque nostros ab inuidis dilacerari comperissem, gaudebam sanè, & meæ propè cuiusdam felicitatis esse ducebam (licet nunquam mihi tantum tribuerim) à clarissimorum hominum communi fortuna me non segregari. Ob idq; decreueram potius inuidorum rabiem silentio extinguerè, quàm scriptis respondendo palam facere eorum latratus mihi negotium facessere: præsertim cum in omni vita præcipuos comites mearum actionum, consiliorum, volutatatum, pudorem, modestiâ, humanitatem esse voluerim. Verùm quum vidissem, legissemq; vanissimas quasdam calumnias in nostros in Dioscoridem Commentarios editas ab Amatho Lusitano homine sanè non solum, vt eius fert nomenclatio, apprime indocto, sed etiam, quâdâm ex eius scriptis colligi potest, omnium arrogantissimo: quumque præter id comperissem hunc quamplurima ex commentariis nostris furtim in suas transtulisse enarrationes, & in illis innumeros commississe errores, qui rei herbariæ studiosis magno fuissent detrimento (hoc enim præ cæteris me maxime angebat) nisi ij à nobis palam refellerentur, pietate potius, quàm cupiditate aliqua contendendi, à qua maximum alienus, excitatus, pati sanè non potui (etsi aliter mecum prius statueram) quin scriptis in publicum edicis eius calumnias contrunderem, errata reprehenderem, imposturas concuterem, furta patefacerem. Quod quum tandem fecissem, dubius subindè distrahebarur animus, an quam confeceram Apologiam, vnâ cum Censuris in eius deliramenta in lucè proferrem, an verò diutius domi nostræ premerem. Siquidem tametsi non verebar hinc aliquam me reportaturum victoriam, non tamen ducebam eam mihi fore gloriosam, eò quòd cum homine nullius ferè frugis, & paucæ admodum existimationis in certamen descenderem. Ob idq; consultus videbatur scripta illa iam adornata in aliquem te nebricosum angulum abdere, quàm in lucem euulgare. Ad hoc accedebat, quòd audirem, & iam etiam viderem quam-

plurimos

plurimos doctissimos & honestissimos viros (quos nūquam nouimus) non tam nostra, quàm veritatis causa parocianū suscepisse, ac iam tandem pro me tulisse sententiam, Amathum verò causa cecidisse. Verùm diuersum suadebat genius meus, subindè velut insufurrans indignum fore si meos par tus tanta iniuria affectos hac tantum ratione destituissem. Idq; eò magis mihi faciendum suadebat, quòd iam in promptu essent, qui suis scriptis ad hoc muneris exequendum me plurimum compellerent. Dum itaque anceps in his versor opinionibus, & in altera mihi animus repugnât, in altera verò conscientia, & ipsius hominis damnosa imperitia me admonet, & vbi potius negotium hoc honestè subterfugere cupiebam, quam exequi, tot accesserunt doctorum viro- rum suasiones, tot amicorum literæ, tot calculographi nostri preces, tot quorundam allatæ rationes, vt tandem (quamquam ferè inuitus) decreuerim eorum potius sequi sententiam, quàm meâ. Atqui inter tot suafores, amicos & studiosos nullus mihi sese obtulit, qui animum magis vinceret meum, quàm Franciscus Parthinus Serenissimæ Maximilianæ Regis Bohemæ medicus apprime eruditus, & in omni studiorum genere optimè versatus, cuius literæ omnium potestremæ adeo me à priori instituto reuocarunt, vt eius opinioni & consilio, quod semper plurimi feci, assentiri decreuerim. Cæterum quum iam diu nouerim (vir clarissime) quântum doctrina, eruditione, ac sinceritate præstes, quin etiam quântum iudicio summo, ingenio, æquitate, & auctoritate valeas, quumque te habeam præcipuum inter eos, quos mihi eximie obseruandos proposui, hos vltimos labores nostros non tantum tibi legendos, videndosque mittere decreui, sed etiam nuncupare volui. Nec (mihi crede) eo animo, vt hæc re tua in me collata beneficia rependere velim ac purem, sed quòd eximia virtus tua id meritò à me expectat. Doctrina enim tua, ac singulari eruditione imperitissimi huiusce hominis nequissimas in me calumnias, & errata quamplurima faciliè noscere poteris, animi sinceritate discurrere, iudicio & ingenio ponderare, æquitate iudicare, & postremò auctoritate corripere. Hoc si (vt spero) eo feceris animo, quo in omnium amicorum, bonorumque viro- rum negotiis semper esse soles, verendum mihi non est, quin tuis etiam præconiis nostra augeantur præsidia. Nam

i. a.

vbi vi

vbi videris hæc omnia partim in me falsò esse collata, partim in rei medicæ nostræ, & studiosorum, tyrunculo rumque discrimen esse deprompta, tu, qui omni pietate duceris, ne utiquam te continere poteris, quin omnibus modis labores nostros tuearis.

*Commentarij
in Dioscoridè
magno labore
sunt editi.*

QUUM itaque non sine magno labore, magna que industria Commentarios in Dioscoridem edidissim. quem admodum doctis quamplurimis, præclarisque materia medicæ studiosis hæc labores nostros non ingratos fore sperabam: sic neminem tam peruersum, inuidum, improbum, que fore iudicavi, qui non potius optimi consuleret (vt ingenue fatear) candidos nostros, & synceros conatus, quam iniquis quidpiam de his exstimator. Etenim quum semper me admodum delectauerit medica materia, & temporis & studij illi tantum impenderim, vt aliquid quoque nostrum in hac facultate valere iudicium crediderim, ingenium honestique viri munus esse putavi, sua industria, & labore parta, ne Reipublicæ inuidere videretur, in commune omnium studiosorum vsum in publicum promerere. Hanc itaque ob causam hoc mihi ingenium, honestumque videbatur, vt id quod vnusquisque in quolibet scientiæ genere, vel ingenio, vel doctrina, vel longa, diuturnaque lucubratione, obseruantiaque sibi priuatum, & non quasi priuatum, & sibi proprium fuerit assequutus, contineat, sed in commune totius reipublicæ emolumentum pro viribus libenter effundat. Hoc cum iam pridem à me esset factum, non sine fructu fortasse, nec (vt audio) absque magna multorum præclarissimorum viro rum laude, quibus meæ elucubrationes placuerunt, tamen si ij nec me nouerint, nec viderint vnquam, non leuiter sum excitatus, vt libentius, & alacrius nouum susciperem laborem, vt eæ auergerentur, plantarum imaginibus decorarentur, & Latino sermone cuderentur. At dum acriori, intentiorique, quam hæcenus, in hac versor opinione, & iam opus prælis Erasmiæ subesset, frequentibus amicorum literis ad aures meas peruenit incredibilis Amathi cuiusdam Lusitani interperantia. Id quod non parum fortassis ab hoc meo me diuertisset instituto, nisi ab hoc vno contemni, & arrodi audiuissim, quæ tot præstantissimorum autorum iudicia comprobarent. Veruntamen non

adeò

adeò hominum iudicio stare volui, quin & ille Lusitanus, quem immodestissimè in meos inuehi commentarios auideram, non nihil me commoueret. Non enim arbitrabar hominem illum tanta posse duci temeritate, vt ea, quæ passim ab omnibus penè probarentur, sine magna ratione, & consilio conuelleret, & lacerare auderet. Quamobrem curauim sedulo, vt eius libri ad me deferrentur, non alio profectò animo, quam quòd philosophi munus, & meæ modestiæ semper duxi, non ea peruicacia propriis affigim, vt eorum improbaretur opinio, qui melius & sanius aliquid sentierint. Equidem putabam quòd cum Lusitanus iste omnium vltimus Dioscoridis codicem expendisset, adeò omnia cribraffet, & excussisset, vt nullus reliquus fuerit ambigendi locus. Mouebat quoque istius Centurionis nomen, quem centurionis quasdam digestisse aiebant. Sed vbi primùm eius enarrationes intueri cõperam, longè aliter quam putaram, euentisse cognoui. Quandoquidem præter calumnias mihi falsò ascriptas, nihil aliud quam inuidentissimum animum, ac loquacem, & ineptum hominem obseruare potui. Nescio profectò magis ne me offenderit hominis imperitia, qui nullo iudicio, nulla ratione aliena præcepta & insipientissimè damnet, an improbitas, & insignis nequitia, quòd tam impudenter ex his ipsis, quæ in alios calumniatur, suas agit prædas, & tanquam sua quasi vindicat. Verùm vt suam agnoscat infestitiam, nec suis calumniis quicquam nostræ detrahât autoritati, aut publicæ utilitati, quin & ne in posterum fortè honestissimò nostrum, vel aliorum impediat cursum, eògor sanè eius ineptias aperire, ne videar id mali ad posteros relegare, si præsentibus culpis ignoscerem. Licebit itaque nobis nostra pro virili defendere, & ex omni parte tueri, ne si hæc silentio dissimularem, aliquis tandem modestiam nostram in conscientiam duceret. Et primò ne aliqua iniuria, aut fraude hic, qui tam improbus nos laceffuit, secum agi putet, ac etiam vt candidus lector facilius deprehendat, & æquissimè discernat vtriusque controuersiam, antea eius verba ob oculos ponam, ad quæ singulatim mihi respondendum memento. At videret obscuro, quam grauiter, ac vehementer me primùm adoriatur Lusitanus, non quasi de herba sibi sit certamen, sed quasi mecum de regione contendat, quam, homo inconstans, iam pridem turpissimè, ac impudentissimè

i 3 deseruit

*Ingenium viri
munus.*

*Quam ob causam
sum commen
tarij in Dio
scor. Lusitanus
sunt editi. Et
plantarum ima
ginibus illu
strati.*

*Car edita hæc
sit Apologia.*

*Calumniarum
ma de Meo.*

deseruit. Nec enim (inquit) veritas ipsa occultanda est hac de causa, quia Plinius scriptum reliquerit, suo tempore Meum in Italia non nisi a paucissimis medicis ferri, quem sequutus postea Marcellus Virgilius vit alioqui doctissimus, rei tamen herbariarum non admodum peritus, dixit. Nunc, quod sciam, nullum Italiae Meum est. Ob quae verba Matthiolus Senensis in Italia quoque Meum non reperiri clamat, imò contra Patres, Melius interpretatores, acriter agit, qui in Calabria, & Nursiae montibus Meum nasci affirmant. Quod ita esse crediderim, cum apud Bononiam quoque nascatur, vt testes sunt Nicolaus Nicolucci pharmacopola Ferrariensis, & Caspar de Gabriels nobilis Patavinus huius rerum maximus indagator. Accusandus igitur Matthiolus est potius, cum magis negligens in inquirenda hac herba fuerit, quam diligentissimi Patres, qui defudant Nursiae montes, vt eam inde eradicarent, ascenderunt, sed frustra me tanta acerbitate persequitur Lufitanus. Attendenda ipse, quanta usus sum modestia in huiusce rei assercione. Non enim clamo Meum in Italia non reperiri, sed plura sine esse scribo, quae me accipitem reddiderunt, an Meum, quod nunc pro genuino sumitur, legitimum fuerit. A Lufitano iam pridem non didici in Italia quoddam circumferri Meum, cum ante ipsum hoc scierim. In hanc tamen inclinationem me dixi opinionem, illud à genuino ac vero Meo mihi videri longè dissimile. Hoc est simpliciter à me esset dictum, vt meam hac in parte solum exponerem sententiam, nescio tamen cur accusandus magis illi videar, quam leniter admonendus. At quod in hanc venerim opinionem, illud in causa fuit, quod plures huius rei mihi constarent rationes. Etenim est in primis, quod viderim nostratis Mei radices longè crassiores, vegetioresque quam genuini expectat historia; quippe longas, & tenues radices Meo reddidit Dioscorides. Est deinde, quod eadem grauius potius, quam suauiter oleant, quum tamen Dioscoridi Mei radices requiruntur odoratae non graueolentes. Est praeterea, quod manuum omnino acrimoniae respiciant. At quum Galieno aethore, Meum tergo excessu exal faciat, cur non illud genuinum acriter vi pollere exillimauerim, quam quod aperrime in usum medicum concessit. Est etiam, quod extant manu scripti Dioscoridis codices, qui Meum non

*Calumniam re-
fellit.*

*Meum considera-
tio.*

*Meum, quod
circumfertur à
genuino pluri-
bus distinet
notis.*

Anechi

Anethi, sed Anisi foliis conferant. Quod & idem refert Plinius, quem licet reiciat Amathus, non tamen sine ratione est adductus, vt scriberet non nasci in Italia Meum. Nam cum non nisi à medicis, illique admodum paucis ipsum seratur, magnum & euidentis est argumentum non ibidem sua sponte progigni. Quorsum velut peregrinum à medicis excolebatur, si vbi que in Italia nunc illud excrecere videmus? His itaque palam est, vt non ab re in censendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuo decretum volui, non ita facile de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiae potius, temeritatisque, quam doctrinae, & diligentiae nobis ascriberetur. Verum tamen nolui ob id praetermittere, quin huiusce Mei imaginem appingerem, non tamen, vt hoc tantum argumento fateri viderer illam genuinum referre Meum, sed vt illud nobis antea non ignoratum (vt opinari viderem Lufitanus) ostenderem. Quam ob causam non modò illos mihi semper detestandos proposui, qui tam facile de incertis sententiam ferunt, sed & eos longè magis, qui, vbi fatear, hanc illam me non vidisse, nec nouisse stirpem, mox clamitant, & erroris me arguunt. Equidem semper optimi viri munus esse credidi, ignora, vel dubia, potius silentio inuoluere, & nihil de illis determinare, quam in posteritatis discrimen, falsa pro veris describere, & dubia pro certis asserere. Quod quandoque fecisse monachos illos, quos, vulpina quadam religione, patres Lufitanus appellat, non ambigamus. Sed sane mirum videtur, quum nostram, & suam religionem omni flagitio polluerit, dedecore maculauerit, scelere obligauerit, & ea tantum ob causam à sua exulauerit Lufitania, quod hic tam acriter pro Monachis illis depugnet, qui Iudaeorum omne genus maxime persequuntur. Sed & illud etiam mirandum nobis sese offert, quod hic me tantopere lacelsuerit, quod in eos hac scripserim, quum tamen ipse plures Monachos illos alias damnet. Id quod etiam cum Plinio fecisse constat. **A T T A M H O M I N I S** videre inconstantem seueritatem, qui & si paulo ante (puto enim me aliter inuadere non potuisse) plura in illis alios grauisimos aucthores exploderet, ac clamares non esset veritus, metamen quasi rigidus patris seueris increpat

*Vulpina Lufi-
tani religio.*

*Calumniam re-
frenda.*

quod à Plinio nonnihil in Iridis mentione discesserim, et ratione adductus, quod is præter Dioscoridis sententiam, candidam Iridem rufæ prætulit his verbis. Illyrica quoque duorum generum est. Raphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrufa. Nouam hic quandam excogitat Lusitanus artem, qua me adoriri posse putat. Nam quum idem Plinius alibi scripserit Iridis radicem cæteris præferre, quæ rufa fuerit colore, ne vlla in tanto viro obseruari possit dissentio, eam inuenit defensionem fidus patronus, qua haud scio an defendi se velit ipse Plinius. At qui Lusitanus priorem clausulam dissoluens, ita legit Illyrica quoque duorum generum est. Raphanitis à similitudine, Reliqua quæ sequuntur in vnum coërcet cum relatio. Quæ & melior Rhizotomos subrufa. O insignem Palæmonem. Non equidem rogabo Amathe, vt dicas, in quo codice tales videris interpunctiones, cum certo sciam in nullo inueniri. At afferatur iam in medium Frobeniana editio, quam tibi patrocinari putas. Afferatur (inquam) vt statim confusus sileas. An non te putet editionem hanc vocare in iudicium. vt illico palam sit Grammaticorum omnium iudicio, E T particulam, pro E T I A M ibi sumi? Quæ ista connexio? Quæ etiam melior Rhizotomos subrufa. Nimis sanè multa nobis affert de verbo, cuius sensus euilibet legenti Sole lucidius apparet. Istis grammaticæ confusis legibus nolite (me hercule) defendi Plinius. Malitis comuni obliuionis quodam errore (quod & doctissimis & summis viris inter multa quandoque contingit negotia) lapsus videri, quam huius grammatico sua subitici opera. Id ne nouum tibi est in Plinio, vt aliquoties sibi non satis constat? Mihi quidem & studiosis lectoribus nequaquam. Etenim de Castore scribens Plinius libro octauo, capite X X X. Castores affirmat dentibus sibi testes abscondere, quum venatu vengerentur, ob hoc se peti gnaros, id quod postea libro X X X I I I capite I I I. apertissime negauit, & tanquam bulbosum exposcit. De Populo autem agens libro X V I capite X X I I I. nullum hanc florem. nullumque fructum edere ait, quorum oblitus libro X X X I I I capite V I I I. eandem Populum dixit, & uuas, & semina gignere, hoc comitalibus, illas ad vnguenta præferens.

Quid

Plinium quæ
doque non se
tis sibi consta
re.

Quid igitur mirum, quod scelus id erit, si & in iride, & sibi, & Dioscoridi Plinius repugnasse dicitur? Equidem id fugitium non dico in Plinio summo vtique autore, si in tanto opere, & tam varia lectione aliquando memoriæ fragilitate sit prolapsus, præsertim cum is potius alienam recitet historiam, quam propriam. Te potius miror Amathe, qui quod tibi lubet, idem cæteris, quum tamen iusta id ratio suadet, non licere censeas. Nos veritatem vbi que sequimur, eam nulla hominum auctoritate, quoad possumus, patimur obfuscare. Non tanti (mihi crede) est æstimandus in Plinio aliquis memoriæ lapsus, quantum eam, quam de laboribus nostris agis, rapinam æstimandam censemus. Quid enim turpius, impudentius, detestabiliusque, quamfurtiuam frugem ex aliena messe in suum transferre horreum? Quid deinde inhumanus, quam quem expoliaueris, gladio & conuitiis adoriri? Optimumne hæc sunt hominum? Grassatorum, prædonumque potius mihi videntur, quos tu maximè sequutus videris. Quo fit vt mirum non sit, si primùm è Lusitania pulsus, ac deinde è Germania in Italiam reiectus, iam inde etiam profugus aberras, adeo vt solum ferè non inuenias, vbi iam tutus esse possis. Porro hæc mihi de Lusitania illo dixisse liceat, non vt videar cum homine pugnare, quem non est vt timeam, neque etiam vt odio prosequar aliquo, præsertim cum nihil sui possideat, vbi possim postea refici, adepta victoria: sed tantum medicæ materiæ vindicanda, & honoris nostri sustinendi causa. Potuissent quidem Amathum hunc acriori, vehementiorique sermone reprehendere, primùm quod tam temerè labores nostros, deprædatus sit, deinde quod falsissimas, friuolasque calumnias in me excogitauerit. Postremò quod vbi aliquo suo Marte cudit, in grauissimos, frequentesque labatur errores. Atqui quum probi, ac candidi hominis non sit minus, conuitiis ac maledictis, sed propria virtute pugnare, ea vtar in dicendo modestia, quam animi nostri sinceritas, & eius insolentia exposcere videbuntur. Quod si quandoque pietate summa adductus, vel calumniarum iniquitate sauciatus pauca quædam acerbiora fortasse id hunc debrum plero, rogo atque etiam obsecro, ne quis id mihi vitio vertat. Scio quidem in respondendo me magnam non habere

Animadu-
so in Lusita
num.

animadu
sus in I I I
et. roho 137

*Calumnia
III. de Amo-
mo.*

*Calumnia de
pulso.*

*Calumnia
IIII. de cala-
mo odorato.*

expectationem, quod nemo iam sit, qui eius legerit li-
bros, quin prius nouerit non modò hominis imperitiam,
sed etiam temeritatem. A MEO LVSVITA-
NV S. de Amomo hæc in me conserit. At Matthiolus
Senensis cum nos vero carere Amomo sciret, vt illum
tamen habeamus, in Lusitaniam nos remittit, vbi ex
India nunc delatum contendit: mea tamen sententia fal-
litur, cum hucusque Amomum verum incompertum sit.
Hæc ille. Sed planè falsò, cum plura me dixisse scribam,
quàm rei veritas exposcat. Quandoquidem cum nun-
quam meis scriptis affirmarim Amomum ex India in Lu-
sitaniam conuehi, nunquam eò quemquam remiserim,
vt ille somniasse videtur, dum meas lucubrations,
& eas (quæ illius est liberalitas) suis verbis
amplificat. Scripsi quidem me à quibusdam non sper-
nendæ fidei medicis accepisse iam primum ex India, in Lu-
sitaniam afferri Amomum, nec sanè plura, quam hæc.
Cæterum cum eorum sententiam nec probauerim, nec
damnauerim, cur hac in re me adeò vellicet commicere
quidem non possum, nisi quis fortasse in eius maleuolum
animum hæc rejiciat. Quod autem ille perperam meam
accepit mentem, id argumenrò esse potest, quod in
commentariis nostris Latino sermone editis, nihil hu-
iuscæ fabulæ meminerim. A D. C A L A M V M
odoratum veniamus, vbi ille grauiores, sicut ipse pu-
tat, in me admoget machinas, quas idcirco non magno
sanè negotio à nobis amoliamur, quod non aliquo con-
silio, non aliqua prudentia, aut ratione, sed suo more
(propè dixerim moria) id in nos moliri contendat. Arguit
me, quod pixus Theophrasti, & Plinii testimonio certo
affirmauerim radicem, qua passim Odorati Calami vice
vntur Seplassæ, legitimum, genuinumque esse Aco-
rum: quin & quòd scripserim Calamum odoratum ha-
rundinum esse, non radicem, quibus refragatur his ver-
bis. At mea sententia percipitur Matthiolus, cum nec
Theophrastus & Plinius in Calamo Odorato calamum, &
non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami odorati
radicem desiderant, & eam cæteris calami partibus antere-
runt, vt apud Plinium est legere libro XXXIII. capite
II. in quo cum Calami odorati iuuamenta enumerat, sic
inquit.

inquit. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima
radici: efficacissima & genicula. Per quæ verba manifestè
percipitur, quòd in omni calamo, siue harundine, radix effi-
caciòr est pars. Quæ de causa Calami odorati radix potius,
quàm calamus in opus trahenda est, vt merito hæctenus
pharmacopolæ hac præciosâ & exotica radice, pro vero,
ac genuino Calamo odorato vsi sunt. Quantum verò ad
Dioscoridem attinet, si quis introspicienti eum accuratius
exponderit, inueniet illum de radice potius loqui quàm
de calamo, cum radix geniculata dicitur, calamus verò
potius nodis cinctus. His ne tam stolidè me putat con-
cludi Lusitanus? Sed audiat ipse non quàm Matthiolus, qui
accuratius priusquam scripserit, pensitauit, sed quam turpi-
ter ipse potius decipiatur: quippe qui temere Plinii, & Dio-
scoridis grauissimorum authorum abutitur testimoniis. In-
primis enim vt eius argumenta dissoluam, & tanquam ina-
nia, & irrita monstram, non vereor, ne Plinius, aut Theo-
phrastus Calami odorati radices adeò desiderarint, vt nus-
quam earum fecerint mentionem. Nam quòd Plinius ait,
efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ ra-
dici proxima, quis fuerit Pliniæ lectionis, Latinique ser-
monis adeò imperitus, vt non videat de harundine non
de radicibus intellexisse Plinium? Namque examinaturus,
quanam partes in vniuerso calamo cæteris præsentent,
næ non radices, vt Lusitanus sua quadam malicia, vel for-
tasse imperitia in me distorquet, sed partes radicibus pro-
ximas cæteris prætere inquit: quod facile prudens animad-
uerter. Nec enim aliam ob causam putat Plinius maiori vi
pollere calami partes, quæ propè radices habentur, quàm
eadem ibi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni
harundinum genere reperiantur, quàm in cæteris earundem
locis: quo fit, vt etiam calami ipsius genicula efficaciora
pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula
robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam Calamum
illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus.
Sed iam ipsum quæso intueamur locum, quæ illi quæsi-
lenti quoddam telum in me vibrat. At si illa in eo sit pru-
dentia, si melius & consideratius verba Dioscoridis mecum
perpenderit, non solum deponet hæc iracundiam, sed
fortallè

fortasse etiam noscet, quam magno ducatur errore. Nam quod Calamum, non radices describat Dioscorides, aperte quidem constat, cum ait. Calamus Odoratus in India nascitur, melior est fuluus, dense geniculatus, & qui assulose frangitur, piena araneorum fistula. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis harundinem designat, non radicem. Præterea proprium harundinis est pluribus constare geniculis, & assulose frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantum debetur, non radici; quæ solida, dura, & lignosa, & ubique oculosa spectatur in omni harundinum genere. Ad hæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quod radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quod proprium sit radicis (ut ille contendit) ut ipsa geniculata dicatur, calamus verò potius nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, ut facilius certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana; in Panace Asclepio, in Ligustico, in Elaphoboscò, in Crategono; in Gramine, in Equifero, in Cicuta; in Pityusa; in Ebulo, aliisque nonnullis. Sed relinquamus hæc (inquam) quæ legere non vacauit Lusitano, & alios consulamus auctores. Plinius tritici culmis genicula quæterit; farris senu hordei octona tribuit. Hinc libro de senectute, *Culmo geniculato*, inquit Cicero. Hæc si animaduertisset Athæus, aut si non tam negligenter & oscitanter Dioscoridis codicem legisset, tam non fuisset insulsus. Illud tamen maxime in hoc homine ridiculum videri debet, quod quum tam excellentem se haberi vellet medicum, relique herbariæ peritissimum, eius sententiæ, quam damnat, nullam soluat rationem, & omnia relinquat intacta argumenta. Porro ego in illum tam vecor non ero, ut hominem potius, quam opinionem parum validam, nulla veritatis imagine fultâ, videar persequi. Solus uerus hic iudex in nos ex alto tribunali fert sententiâ, datâ nostrâ. Tantum sibi temporis superesse non putat; ut vel ali

quid

quid probabilius afferat, vel rationes nostras dissoluat: ut non veritatē, cui à quouis prolata semper sui addictissimus: sed solam suam sequi inuolentiam se mōstret. Nos (quod præcipuum sanè nobis est studium) ne calūniatores potius, quam veritatis putemur indagatores, multa habemus, cur Amachi huiusce nobis displiceat opinio, Primum quod nufquam visa sit radix inter valde admodū innumeras, quas ille falsò genuini Calami esse cēset, quæ secum vel minimum harundinis trunculum cacumini adnexum deferat: scuti quæ plurimæ visuntur, quæ ab ipso cacumine folia emittunt Iridis, ut quisque facile certior fieri poterit, qui diligenter hæc radices explorauerit. Constat præterea hæc radices ex Lituaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, ubi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quod nullus extet auctor (quod viderim) qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quam in India, & Syria. Quin & illud in nostram concedere sententiam Lusitanum fortasse mouebit, quod à Galeno dictum est, quippè qui scripserit calami odorati partium essentiam esse in caliditatis, frigiditatisque coniugatione temperatam, & minimum habere acrimoniæ, cum tamen gustantibus palam sit, radicem hanc non obscure esse acrem, pariter & amaram, id quod odorato Calamo minimè tribuit Galenus. Hisce itaque satis iam comprobatum censemus sua in sententia hic hallucinari Lusitanum, nec pluribus est hæc nostra defendenda causa. In sequentibus tamen & rationibus, & auctoritatibus ostendemus, radices has legitimi esse Acori. **NEC MINVS FAL-LITVR**, quæ de Aspalatho contra nos assert. Est verò Aspalathus (ut Ruellius testatur, & recentiores Græci confirmant) lignum, quod à Rhodiorum Insula assertur, & illud, lignum Aloes Rhodiorum officinæ appellant, ex quo coronæ ad fundendas preculas Deo parantur. Nec enim Matthiolus, qui hoc tanquam falsum euertere contēdit, audiendus est, quum re vera lignum hoc, ex quo coronæ parantur, ex arbuscula humili, crebris spinis aculeata, in insulis Rhodiorum, & aliis Græciæ locis ceditur, non verò ex oliuæ specie referente arbore. Vidimus enim nos apud Thomam Lucentem insignem apud Ferrarienses pharmacopolam hu-

*Calamus Odo-
ratus communis
est, unde
defferatur.*

*Calumnia V.
de Aspalatho.*

*Calumniare
tanditur.*

iusce ligni frustum brachialis crassitudinis, solidum, graue, multis interceptum nodis, quod è Græcis hominibus sub nomine Aspalathi acceperat. Erat enim lignū coloris sub-
*Rhodiū Oleas-
simum non est
se Aspalathū*
 rufi, cui simile in Hispania apud Taraconenses & Valēntinos magna in copia reperitur. Hactenus ille. O scēlicē discipulum, qui vbiq̄e magistros habet pharmacopolas, à quibus sic institutus discedit, quasi ab Apollinis, aut Aesculapij reuertatur oraculis. Sed venit mihi in mentem, ne quoq; iniuriam his faciā, quibus præceptoribus se toties vsū iactat. Verū seu ab iis hæc sic edoctus, seu ipse ingenio hæc excogitauerit (malo enim nō à me hæc agitari testimonia, quam ad hæc inuestiganda tantū frustra suscipi laboris) ego profectō Rhodium illud lignum multū distare ab Aspalatho certō scio: quōd primū illud cortice tenus rubens non sit, sed potius albicans. Aspalathus enim Dioscoridi detracto cortice adeō rubet, vt purpuram penē referat. Quo argumento credere quidam Santalum rubrum legitimum esse Aspalathum, quanquā & illi aberrauerint. Sed & id clarissimē demonstrat, Rhodium lignum nullam cum Aspalatho habere cognationem, quōd scribat Galenus, qui legitimum in Græcia forasae pluries degustauit, hunc gustu esse acri, & simul adstringenti vi præditum. Id quōd minimē in hoc Rhodio ligno reperitur, quemadmodum nec præualens amaritudo, quam illi reddidit Dioscorides. Quōd autem huiusce ligni planta sit Oleastri species, id maximē fatentur Rhodij, qui eius historiam ex Melita Insula ad me scripserunt his verbis. Lignū ex quo torno globuli fiunt ad fundendas preces, truncus est arboris, longitudine hominis metam non excedentis. Nascitur arido, & saxoso tractu, frōde perpetua Oleastri æmula, floribus albicantibus, baccis nigricantibus, paruis, caudice breui contracto, brachij instar crasso, à quo rami prodeunt rari, spinis ferē nullis, aut admodum paucis, albicante cortice. Ligni materies cortice tenus candicat, medullitius verō nigricat. Radicibus nititur firmis, albicantibus. Quibus palām esse arbitror Rhodium hoc lignum ab Aspalatho admodū esse diuersum, & Lustranum vnā cum Ruellio in eodem versari errore. Quippe (vt præmissimus) Aspalathus tantūm cortice tenus, non vt ille existimasse videtur, in tota ligni substantia, adeō saturatērefecit, vt purpureus appareat. Quinetiā cūm Aspalathus in Rhodo

Rhodo

Rhodo proueniens, frutex sit furculosus (vt testis est Dioscorides) non arbor procera, rationi consonū non est, vt ad brachialem crassitudinem adolescat. Cæterū q̄ de re incerta non modō contendat, sed tā facile audeat affirmare, detestandum mihi videtur. Quippe nihil tam temerarium, tamq; indignum sapientis grauitate crederim, quam aut falsum sentire, aut quod non satis exploratē perceptum sit, & cognitum, sine vlla dubitatione defendere.

HINC AD HELENIVM venio, in quo quū Lustranus exstinct, me pluribus modis hallucinatum, adeō vt nullis possim me defendere rationibus, acriori morſu in nos inuehitur his verbis. Cōfirmat Marcellus Vergilius se sic in antiquissimo Dioscoridis codice legisse. Caulē ex se mittit Helenium, crassum, hirsutum, cubitale, & aliquanto maiorem, angulosūq; flores luteos, & in iis semen Verbasco simile, tactu pruritu faciens, Vnde facile credere est, vt hæc peruersa, & immutata fuere, ita quoque pars hæc ad amaritudinem atinens: quanquam eam quoq; à Plinio prætermisam animaduerto. Vnde Matthiolus Senēsis hic falsō admodum Plinium adducit libro XIX. cap. v. qui vlt̄a q̄ in eo capite nullam penitus de Helenio mentionem faciāt, libro tamen XXI. cap. x. vbi Helenij meminit, non de hæc loquitur, sed potius de Aegypcia, cui Dioscorides in hoc capite ex mente Crateu herbarij, ramulos serpylli modo humi sparsos tribuit, folia verō Lenti similia; cui quoq; eo in loco nullam tribuit amaritudinem. Imō in describenda hac herba Plinius à Dioscoride variat, cūm Dioscorides folia Lentis, & ramulos Serpylli per terram sparsos Aegypcia Inulam habere tradat. Ille verō nō Lentis folia, sed Serpylli potius possidere dicit. Accedunt ad hæc, q̄ cap. xxj. eiusdem libri, vbi medicamenta Helenij pertractat, dulcem esse asserit; nō amarā: vt liquidō confet Pliniū de illa tantūm dulci Aegypcia Inula memoriā fecisse, nō verō de hac à nobis amara tractata. Proinde Matthiolus, si Plinij autoritatē in hac parte subtili cūisset, prudentius dubio procul fecisset, ac non ita duplici errore hallucinaretur. Primū cūm credat, Pliniū de hac Inula prima mentionē fecisse, quū (vt diximus) potius de secunda Aegypcia agat. Secundō cūm dicat Plinium illi amaritudinem tribuere, cūm re vera illi dulcedinē condonet, & nō amaritudinem, vt cuique legenti notum erit.

*Calūnia FI.
de Helenio.*

H A E C

*Rhodiū Oleas-
simum historia.*

*Calumniæ re
tunditur.*

HÆC ITA QVE SVNT, quæ in me
spicula mittit Lusitanus. Sciat igitur velim, culpam, qua me
accusat, non in me, sed in Typographum esse reiiciendam,
quippe qui imprudenter meam peruerterit sententiam obli-
tis quibusdam lineis, in quibus Plinij verba adnotaueram,
quæ de Helenio primi generis ab eo scribuntur (præter Lu-
sitani opinionem, quod hunc Plinij locum semidormiens per-
transiuerit) libro X X I I I. Capite V. & quibusdam aliis
lineis priorum loco acceptis ex decimo vicesimo primi libri
capite, quæ postea in medium adduxeram de altero Helenio
genere, quod in Aegypto provenit. Facilis enim ac lubricus
fuit lapsus, quippe quum propè essent duæ illæ Plinianæ au-
roritates, Typographus, qui è codice nostro manu scrip-
tæ hæc in suum transferebat typum, oculi imprudentia dece-
ptus primum Plinij locum tanquam dormiens præterit, &
secundum in eius locum reposuit, quod ad alterum specta-
rat Helenium. Cuius erroris illud semper omnibus fuerit ar-
gumentum (ne fortasse quis puret me id totum subdole-
re Typographum reicere) quod non modò in commentariis
nostris Latinis factis pluribus antea annis in lucem editis,
erroris fuerit expurgatum, sed quod ea quoque Plinij verba
per Typographum eò translata libro X I X. Capite V. as-
cripta non legantur, sed libro X X I. Capite X. vbi de
Aegypcio Helenio is egit. Quin & illud de innocentia no-
stra maximè testari poterit, quod illa per Typographum tra-
sposita autoritas, nihil penitus ad rem nostram faciat, nec
concludat, vt priores Italicæ editiones nostræ vnũ quod sup-
certiorem reddent. Non enim puter velim Lusitanus quod
adeò sim excors. vt tam indecenter, tamque fatuè Plinianæ
illa verba, quæ nihil pro sententia nostra cõcludunt, in præ-
dictorum fulcimentum attulerim. Quandoquidem si æque
animò is accuratius perpenderit, quæ Plinius de Helenio
verba fecerit libro decimo nono, Capite quinto, à me eò lo-
lo citata, nec ofcitanter Plinium reliquit, me omni culpa
care compulsus veritate fatebitur. Ipse enim Plinius ibi sic
habet. Siferis satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Au-
gusto, Septembri, Octobri, breuior is est, sed torosior, annu-
riorq; Inula per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus
mista saluberrima pluribus modis austeritate iusta gratiam
inuenit. Hactenus ille. Hæc itaq; sunt à Typographo obli-
tæ

quæ ad probanda ea, quæ diximus, afferebamus ex quinto
capite decimi noni libri. Cæterum, vt suam Lusitano dete-
gam negligentiam, vel fortasse imprudentiam, dicat sane
cur tam aperta fronte negauerit, Plinium libro decimo
nono, capite v. Helenij siue Innulæ, de qua primò scribit
Dioscorides, nihil penitus meminisse, cum tamen ea om-
nia, ac etiam perplura ibi habeantur, quæ hic his perpaucis
lineis in medium attulimus. Quibus etiam videre poterit,
qua ratione negauerit reperiri apud Plinium Inulam esse
amaram. Hisce igitur de causis iamprimùm Lusitanus conii-
cere poterit, id, quod in me reprehendit, tantum quidem à
veritate distare, vt potius sibi ipsi, quàm mihi iniuriam in-
ferre videatur. At insignem & arrogantem hominis temeri-
tatem audiamus, qui quò magis præceps est in rebus maxi-
mè ambiguis, hoc manifestius suam prædit inscitiam. S E D
I A M sese offerunt recriminanda, quæ in vnguento Samp-
sutchino aduerum se scribit, tameñ longè magis ipsum
accusent, quòd ea, quæ nullis argumentis probari possunt,
falsò probare contendat, & quæ pluribus sanè modis pro-
bata sunt, nullis in contrarium allatis rationibus, inani qua-
dam arrogantia, improbare nitatur, sic inquires. Esti apud
Theophrastum, vel Plinium, nonnullòsq; alios celebres
viros Sampsuchus eadem cum Amaraco, siue Maiorana her-
ba sit, apud Dioscoridem tamen, & Galenum, ac Paulum
Aeginetam multum inter se differunt, cum Sampsuchus Ma-
iorana herba hodie in fistilibus & vasculis reposta ad fe-
nestras pro delitiis habita sit: Amaracus verò Parthenium
est, quæ an Matricaria officinarum sit, tertio dicemus libro.
Hanc verò animaduertentes inter vtranque differentiam
Galenus, & Paulus, diuersa capita tanquam de rebus di-
uersis fecerunt, videlicet de Sampsucho, & Amaraco, quam
prius noscens Dioscorides vigilansissimus, oleum Sampsu-
chinum ab oleo Amaracino, tanquam rem diuersam distin-
xit. Nam Amaracus Galeni & Pauli, proculdubio apud Dio-
scoridem, Parthenium est, vt tertio libro facile quis com-
prehendere poterit, cum ibi Parthenium Amaracum esse
dicat. Qui verò Amaracum Galeni & Pauli, Marum
Dioscoridis esse opinantur, miro modo cæcutiunt, nam
est verum sit, quòd Galenus, & Paulus in libris de facultatibus
medicamentorum simplicium de Maro nullam faciunt

*Lusitani im-
prudentia.*

*Calumniæ
in vnguento
Sampsuchino*

*Calumniæ cō-
futatō.*

mentionem, non proinde Amaracum illorum, Dioscoridis Marum, ob nominis vicinitatem esse, dicere debent: & et magis quia Galenus in libris de Antidotis, & Amaraci, & Mari, tanquam rerum diuersarum, meminit. Quare Marthiolum Senensis, si hæc animaduertisset, non sic facile ceptisset, nec hæc sic confusa reliquisset. Hactenus ille. Sed cur hæc Amathe? Tu id mihi turpe ducis homo præceptum, quod in rebus dubiis meam suspenderim sententiam? an velis tu potius, vt præcipiti quadam arrogantia in istam tuam incurram vecordiam? nisi incredibili arderes libidine nostras oppugnandi labores, tu tam esses inter hos scopulos præceptus? ad id temerè de his decerneres? Nos sanè longe aliter sentimus. Etenim malo cæteris veritatis indagandæ apertam relinquere viam, quam noua temeritate eos hinc auertere, præferim cum non desint clarissimi viri, qui hæc Galeni lectione plurimum hæsitant. Siquidem non desunt rationes, quæ ostendant Amaracum Galeno & Paulo tam Parthenium, quam Marum posse designare. Quam rem nec hanc, nec illam opinionem probare, vel improbare libuit. At si aliquid in re difficili & suspecta asserere liceat, quod neuiquam in tanta antiquitate nouum esse debet, magis in hoc inclinor, vt librariorum negligentia hunc Galeni locum corruptum putem, ac hoc errore Mari titulum in Amaracum esse trassatum. In qua re tamen auctorum certa desint testimonia, non tamen huius rei ablunt iudicia, quæ Amaracum Galeno, & Paulo Marum designare præ se ferant. Siquidem cum sit Galeni proprium institutum simplicium medicamentorum vires ex Dioscoride describere, idque præsertim seruare in his, quæ viribus non vulgaribus præstant, neuiquam crediderim, si Amaracum Galeno Parthenium designasset, quin scripsisset ex Dioscoride id Epithymi modo bilem atram, & pituitam detrahente, suspiriosos & melancholicos iuuare, calculosos expedire, anhelosis liberam spirandi facultatem reddere, quia & eius decocto insidentibus foeminis veteri duritias emolire, & inflammationes arcere, illitu verò ignem sacrum extinguere, collectionesque consumere. Quandoquidem tam raras, vilesque facultates haudquaquam putarem silentio inuoluisse Galenum, si de Parthenio eo capite egisset. Verum cum Maro nil aliud virium tribuerit Diosco-

rides, quam quod illitu serpentia vlcera sistat, & quod in vnguentis addatur, mirum sanè non est, si de Maro tractaturus Galenus libro sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, vbi fortasse deprauata lectione de Amaraco legitur, de eius viribus sobriè admodum tractauerit, paucisque perstrinxerit, nec plura dixerit, quam quod sua vi exsalfaceret, & siccaret. Id quod etiam egit fortasse libens, quod latius de eo scribere statuisset lib. 1. de antidotis in Hedichroi compositione. Hæc nobis dicta velint, non affirmandæ tantum huiusce opinionis causa, sed tæ refellendæ temeritatis, ac impudentiæ. Quamobrem eos mihi impugnare non libuit, quorum tu opinionem sequeris. Nimirum quod in obscuris, incertisque nusquam solem in aliquem verba facere, nec quicquam agere, cuius nequiverim causam probabilem reddere, eoque præsertim quod sciuerim iis esse etiam rationes, quibus se tueri possint, nempe Serapionis testimonium, qui id tantum, quod Galenus de Amaraco scripsit, Marricariæ tribuit. Sed hæc etiam posset destitui autoritas. Hæc itaque si rectè, sincrerque perpendisses, non modo te ipsum nouisses, sed & fortasse puduisses ita te iniuriè in me conspirasse. Reliquum nunc est, vtinam tibi tua detegam errata, ne alios in posterum ducas in errores. Inquis tu Lusitane, apud Dioscoridem, Galenum & Paulum Sampfuchum, & Amaracum admodum inter se differre. Id quod esse falsum, & à veritate alienum, illicò probari potest ex ipso Dioscoride, quippe qui libro tertio de Sampfuchio agens, scriptum reliquerit: Sampfuchum à Siculis, & Cyzicenis, apud quos laudatissimum prouenit, Amaracum vocari. Hoc idem facile videtur probare etiam Galenus. Ipse enim libro primo de antidotis, Amaraci plurimum in Cyzico nasci scribit, & Amaracinum vnguentum in Cyzico parari ait libro secundo capi. primo de compositione medicamentorum secundum locos. Id quod omnibus palam facit, nil aliud Galeno designare Amaracum, quam Sampfuchum. Etenim cum Cyziceni Sampfuchum Amaracum appellent, quisnam fuerit ille tam amens, excors, obtusique ingenij homo, qui non nouerit Amaracinum vnguentum in Cyzico paratum è Sampfuchio fieri? His subscribit etiam Plinius libro vigesimo primo capite vndecimo sic inquitens. Amaracum Diocles medicus,

& Sicula gens appellauere, quod Aegyptus, & Syria Sampfuchum. Et capite vigesimo secundo eiusdem libri: Sampfuchum (inquit) siue Amaracum in Cyzico laudatissimum, & odoratissimum. Fit ex eo oleum, quod Sampfuchinum vocant, siue Amaracinum ad excalfaciendos, emolliendosque neruos, & vuluas. Quibus palam est, quam imprudenter hæc afferat Lusitanus. Nec obstat quod in quibusdam Dioscoridis codicibus legatur Parthenium etiam aliquibus Amaracum vocari. Siquidem hoc non tuetur huius vniuersalem negationem. Adde quod illa verba Dioscoridi spuria à quàm plurimis rei plantarum studiosis, non ab re iudicantur. Nimirum extant Græci codices antiquissimi manuscripti, in quibus non legitur in Parthenij capite particula illa *ὀστέ ἀγρῶνος*, quemadmodum nec apud Serapionem, qui Parthenium ex Dioscoride transcribit. His accedit aliud stolidum Lusitani erratum, quod facile quis inuenire poterit, quum afferat is Amaracinum vnguentum odoratissimum redolens parasse antiquos non è Sampfuchum, quod Cyzicenis, qui illud olim præstantissimum parabant, Amaracum dicitur, sed ex Parthenio, quod etiam falso esse plantam existimat, quam ob odoris virus Sepalsiæ merito Cotulam foetidam vocant. Sed quantum in Amaracino vnguento, quod odoris fragrantia plurimum præstantissimè scribit antiquitas hæc foetens planta conueniat, ij ceru iudicare poterunt, quibus longè magis, quàm illi rei medica cordi fuerit. Et quidem fatetur Galenus libro primo de Antidotis, ac aliis etiam locis in Cyzico, quemadmodum in vniuersa minori Asia, Mari, & Amaraci oriri plurimum, parum verò in aliis regionibus, præsertimque in Italia. Id quod Lusitanum hic maximè hallucinatum palam facit. Quandoquidem nullo magis herbarum genere vbique abundet Italia, quàm Cotula foetida dicta. Ea enim vbique stant campis, horti, aræ, plateæ, semitæ, ac colles, adeò vt nullus in Italia sit locus, vbi hæc herba non proueniat. Adde quod cum dicat Galenus in Cyzico Amaraci nasci plurimum, vbi Amaracinum vnguentum omnium odoratissimum parabatur, & nobis iam comprobata sit Sampfuchum à Cyzicenis Amaraci nomine appellari, satis etiam comprobatum esse putamus, Lusitanum medicæ materiæ ignarum, & tam Diocoridi, quàm Galeno

idem

idem esse Sampfuchum, quod Amaracum. Demum an Dioscoridis Parthenium Cotula foetida sit ita vulgò vocata (vt Lusitanus certò sibi persuadet) is postea audiet. DE IASMINO VNGENTO multum quoque mecum contendit, & ex iis floribus vult parari Iasmenum, quos Itali vulgò appellant Gelsimini, cum tamen id nullis rationibus comprober, sed tantum suis nitatur verbis, non est cur multis cum illo agam. Sat enim mihi esse existimo, cum scribat Dioscorides parari Iasmenum (id est violaceum vnguentum) è floribus albæ violæ, nullo pacto fieri posse, vt ex aliis paretur floribus, & ex iis præsertim, quorum apud Dioscoridem, & antiquos nulla prorsus habetur historia. Quinetiam superuacaneam hic omnem verborum esse censio, eò quod in commentariis nostri satis superque comprobatum sit, eos proculdubio decipi, quos Lusitanus sibi imitandos proposuit. Præterea cum is rationibus argumentisque nostris, nullis prorsus obtet verbis, nec vlla dicendi facultate (si philosophum medicumque vt audio se putat) non vereor, quin facile scire possit, me ad suas non teneri obiectiones, nisi primum ad nostra responderit argumenta. Quibus nulla alia de causa illum nihil in contrarium adduxisse putamus, quàm quod is longè magis defendendæ pertinaciæ, quàm veritati fuerit addictus. IN PINO autem vt Theophrastum defendere videatur, sic mecum agit Lusitanus. Longum profectò, nec minus difficile esset omnes Pini species percurrere. Illius tamè (Theophrasto auctore libro tertio de historia plantarum. x.) duæ sunt species, altera vrbana, altera verò sylvestris. Sylvestrè verò in Idea, & Maritimâ partit. Nâ Idea, id est, môdana, rector, celsior, maritizq; crassior est, sed maritima folio ornatur tenuiori, imbecilliori, & cortice læuiori ad coria vtili, in qua nux cõspicitur rotunda, breuiq; dehiscens. In Idia verò tanquàm nux sylvestrior, oblongior est, viridis, minusque hiscens. Hæc ad Theophrasti mentem, quæ vera esse nullus hucusque in dubium traxit, præter vnum Marthiolium Senensem qui omnino hæc suo tantum iudicio fultus euertere conatur, dicens, se in sylvestri Maritima Pino obseruasse nuces non quidem rotundas, sed oblongas, potius solidas, difficulter dehiscetes: in môdana verò nõ oblongas, sed breues, & ad aperitum faciles. At nos reuera Theophrastu verum vniuersaliter

k 3 dixisse

Calurnia
VII. de la
smeo.Deposita
lurnia.Calurnia IX.
de Pino.

*Lusitani fig-
menta expo-
duntur.*

dixisse obseruauimus, ac Matthiolum aut non rectè apprehendisse, aut potius, vt noui aliquid aliis dixisse videretur, in medium hæc afferre voluisse. HÆC ILLIUS SVNT VERBA. Cæterum an vera, vel falsa, syncerè, vel subdole prolata, candidissimus quisque lector, qui nostros legerit commentarios facile conicere poterit. Explodenda enim detestandaque sunt Lusitani figmenta, quæ hic aduersum me habet. Siquidem ego recitata Theophrasti historia, nec eum hallucinatum, nec delusum asserui, sed id tantum Theophrasto repugnare dixi, quod vtriusque Pinastris strobilus in nostro climare testatur. Quod autem vera, non ficta, nec fabulosa scripserim (vt ex se ipso fortasè me iudicat Lusitanus) is proculdubio fateri poterit, qui in agro Tridentino Ideam, in Senensi, ac Pisano Maritimam obseruauerit Pinastrum. Quippè in maritimis hisce locis duo habentur Pinastru genera, quorum alterum strobilos profert spithama lógiore: alterum verò breuiore paulò, compacti- li duritie conclusos, nec per se facile dehiscentes. In Tridentinis verò montibus, quemadmodum & in Bohemia, quæ Pinu vbiuncunq; syluestit, Pinastru nices in vniuersum vsuntur longè maritimis breuiore, infirmioreque, quæ cum primùm inauerint, illicò dehiscunt, & ab arbore decidant. At si quis ad viuas, virentesque; huiusce Pinorum plantas se conferre nequiverit, nouas Pinorum imagines postrema cõmentariorum nostrorũ editioni appictas intueri poterit. Quod si sincero animi affectu fecerit, non veremur, quin facillè coniciat, nostram in plantarum historia fidem falso à Lusitano improbatam, ac cognoscat subindè etiam magnam illius imperitiam, & apertam in nos inuidentiam. Ego quidem nunquam putauì hæc in Theophrastum reicere, sed nostro climati causam assignauì. Quamobrem non possum non admirari Lusitanum, quippè qui non sit veritus tam evidentes in me afferre calumnias. Equidem nunquam negauerim Pinastrum, quæ in Ida monte proueniunt, quin & eas, quæ in Græciæ maritimis crescunt, in nucibus edendis contrario modo forsitan se habere, cœli, solique illius immutata natura. VENIO AD Hippocampum, cuius historiam à nemine descriptam hæctenus reperi. Quo sit, vt difficile admodum sit absque vlla dubitatione affirmare, quod nobis sit piscium genus, quod Hippocampum appellauerit antiqui

*Calumniæ X.
in Hippocampo.*

antiquitas. Nec displiceret Lusitani opinio, quam longè antea audierã à Luca Ghino medico clarissimo, quod Græcis rectè idem sonet Hippocâpus, & Latinis flexuosus equus, si quo probari possit, esset ad manus. Verumtamen cum nulla exet Hippocâpi historia, cur eius opinionè accipiã, sanè nõ habeo: quin nec etiam cur refellam. Plinius lib. xxxvi. cap. v. dũ Praxitelis admiranda percurrit marmora, videri scribit in maxima dignatione, Gn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunũ, Thetim, atque Achillè, Nereidãsq; supra Delphinos, & Hippocâpos. Quæ quãquam demonstrat Hippocâpos equorũ effigie præ se ferre, nõ tamè hac Plinij autoritate quis vnquã rectè affirmare poterit, Hippocâpos, quorum ille meminit, esse pisciculos equi vel draconculi formã habentes, quos quidam veros esse Hippocâpos non ambigunt. Quandoquidem Plinij verba luce clariùs demonstrat Hippocâpos paruos non esse pisces, sed ingenies fortasè be-luas, corporis mole Delphinis minimè inferiores: nisi hæc potius fabulosa ceseamus, quàm vera. Nos autem cum iamdiu non ignorauerimus non deesse rei medicæ studiosos, qui equiculos illos, vel marinos draconculos veros esse Hippocâpos putarent, non abs re esse duximus horum equiculorum imagines commentariis nostris, adiungere, non ea tantum causa, vt horum placitis subscriberem, sed vt vnũquemque, præsertimque Zoilos admonerem, me hæc prius non ignorasse. Verum non ob id absurda vocari expedit (vt Lusitanus putat) quæ de Hippocampo antea scripsimus, doctissimos Dioscoridis interpretes & Græci sermonis peritissimos secuti, quorum nõ defunt, qui afferant in Locustarũ genere haberi Hippocampũ. Quibus subscribere videtur Plinius lib. xxxii. ca. xi. At cum inter Locustas nulla spectetur, quæ magis flexuoso dorso erucas, quas Græci *ναυπτας* vocat, referat, quàm ea, quæ ibi pariter picta spectari potest, ne fas sanè fuerit tam perulanti ore affirmare, nostram, & aliorum opinionem, tanquam absurdam esse spernendam, cum tamè rationibus, & autoritatibus comprobata vnusquisque facillè cernat. M V L T A etiam contra nos de satiuo Cucumere effundit Lusitanus procacius magis, quàm verius, sic inquit. Cucumer nõ vbiq; satiuus reperit, qua de causa multi nõ sine ingenti errore Citrulum, quem Peponè esse certò scimus, Cucumerem appellat, vulgariũ forsitan voce seducti,

*Lusitani opi-
nio nec refellit
tar, nec probat
tur.*

*Calumniæ
X I. de satiuo
Cucumere.*

qui in Italia ferè vniuersa & Flandria, ac Germania Citrulum Cucumerem vocant, sed, vt dixi, non sine magno, ne dicam pudendo errore, inter quos nouissimus extat Matthiolus Senensis in suo Dioscoride Hetrusca lingua confecto. Estigitur Græcorum Cucumer, siue Cucumis dictus sic (vt Varroni placet) quia facilè curuatur baculi crassitudine, colore viridi, longitudine cubitali, & maiori, præsertim si in flore existens in fistulam mittatur. Tunc enim (vt tradit Plinius libro decimo nono. capite quinto) mira longitudine, & ad fistulæ complementum crescit, & hac de causa Columella Anguinum Cucumerem eum appellat, quia oblongus, crassus, atque instar anguis flexuosus sit. Nascitur enim in simili planta, qua Cucumis syluestris oritur. Raro in Lusitania Cucumer videtur, secus autem in altera parte Hispaniæ, præcipuè apud Salmaticenses, vbi in magna cernitur copia, hirsutus, colore omnino viridi, longitudine cubitali, & curua. At Pepo is est, quem Officinæ ob colorem Citri in maturitate acquisitum, Citrulum appellant. Græci verò illum *πίπυρον*, id est maturum Graia voce dixere. Quam vocem Hispani vel hodie seruantes nulla mutata litera, aut syllaba illum quoque *Pepinum* vocant: & eius supremam partem concisam frontè æstus hora, in qua illum plerunque comedimus, tanquam refrigerantem, admouemus. Quod olim quoque à Græcis fieri Dioscorides innuere videtur. Vescimur enim Pepone Hispani, dum virescit, nam postquam maturuit, & colorem luteum Citri maturi contraxit, tanquam cibo inutilem reiciimus. Si quid tamen illius comedendum sit, eius suprema, & cartilaginea pars tantum pro victu, reiecta eius medullari parte, accipienda est, vt apud inferiores Germanos plerunque fit, qui Peponibus iis non nisi matris, contra Hispanorum consuetudinem, in victu vtuntur quorum medullarem, & interiorem partem in qua semen continetur, tanquam improbam & malam reiciunt, suprema & cartilaginea illa, crebris verrucis ornata parte cõtenti. Qui mos apud Græcos quoque fuit, vt ex Galeno deprehenditur lib. 2. de Alimentorum facultatibus, vbi inquit. Huc accedit quòd in Peponibus homines è carne intima, in quo femè habetur, abstinent. Sed hæc ignorans Matthiolus, nil in hoc capite facit, quam vellicare alios. Sed audias Amathe-

Solut

Solus ne inter tot eruditissimos viros, quibus eadem placuit opinio, à te reprehendor? Solum inter innumeros alios Matthiolum insecularis? Quapropter non alia opinor causa, nisi vt tuam maliciosam inuidenciam in eius tantum videam monumenta effudisse, ex quibus tu opima spolia congesti. Egregiam certe hominis in furando prudentiam, vt tacite iis secum gau deat, quæ publicè criminari putetur. Itcirco, homo vaferrime, tot hæc cœtra me construuntur hic verba? Sed audiat ipse Lusitanus quàm hic toto aberrauerit cœlo. Etenim sententiæ nostræ haudquaquam obflare, sed plurimum astipulari censemus, quòd dixerit Varro Cucumim à curuore esse dictum. Quippè quòd Cucumeres, qui passim in Italia proueniunt, & quos falsò Lusitanus Pepones esse contendit, plerunque incurui spectantur, vt æstate tota videre quis potest in clarissimarum urbium plateis, vbi innumeri videntur. Porro si hæc ignorat Lusitanus, medicos nõ consulat, sed olitores. Nam ij ostensis incuruorum cucuminum millenariis, facilè crassam hanc caliginem ab ipsis oculis detergent. Præterea vulgare est Cucumim, quo passim vtimur, verum & genuinum esse manifestò comprobatur Plinius lib. xix. cap. v. his verbis. Particulatim Cucumis floret, sibi ipsi super florens, candida lanugine obductus, magisque cū crescit. Hæc ille, quibus palàm est Cucumeres nostri vsus legitimus esse. Quippè si Lusitanus (vt prædiximus) olitores adibat, & ad eorū hortos sæpe se contulerit, vniuersos videbit cucumeres, illos scilicet, qui nuper emerferunt, & iam primùm ad iuglandium quantitatem intumuerunt, sibi ipsi in cacumine superflorescere, & alba quadam contegi lanugine. Ad hæc sententiam nostram, ac quàm plurimorum clarissimorum scriptorum à Lusitano falsò improbatam illud sanè luce clarius ostendit, quòd satius, ac vulgaris Cucumis fructu tantum ab erratico differat. Virique eadem sunt folia, iidem flores, eadem viticula, & eadem in vniuersum denique facies, vt libro quarto testatur Dioscorides, & lib. vii. cap. vi. de historia plantarum posteritatis memoriæ prodidit Theophrastus. Tanta enim inter hæc plantas intercedit similitudo cognatiòque, vt si simul serantur, vel alter alteri confertur, nulla ferè differentia dignoscantur. Nec propterea negauerim, quòd Cucumis ille, qui sua longitudine serpentis speciem refert, & quem Hetruria falsò Melonem vocat, inter

Amathus
suas enarra-
tiones in Dio-
scor. ex Mat-
thiolo trāscre-
psit.

vnde dicitur, hinc quoniam
hispania dicitur pepinos
Calumniam re
fellit.

vnde qui hinc dicitur
Columbo.

k 5 Cucu

Cucurbitis, & Cucumeresolitorum mangonio Varias induunt formam.

Cucuminum genera non fuerit recipiendus, cum & ipse olitorum mangonio, è vulgaribus nostris in eam formam fuerit redactus: id quod Hippocrati primum, dein Plinio, & Palladio referunt acceptum, quippè qui scripserint flore in fistula, vel harundine demisso, Cucumim inde miralongoitudine crescere, & omnia alia, qua coguntur, forma: id quod & de Cucurbitis tradidit Columella. Hinc itaque suam traxit originem illud Cucuminum genus, quod ita praelongum se diffundit, & anguim modo contorquetur. Quippè sato subinde femine, quod exemptum sit ex hisce praelongis mangonio illo paratis, in posterum per sese eadem forma proueniunt, ut & nos experimento comprobatum scimus, non solum in Cucumeribus, sed etiam in Cucurbitis, praesertimque in iis, quas Indicas vocant. Id quod etiam Plinius affirmat loco prius citato. Nam cum maxime comperit haberet in Campania oriri Cucumeres mali Cottonel effigie (ij autem ut Lusitani fert opinio praelongi non erant) & huiusce formae causam reddere vellet. Fortè (inquit) primo natum ita rudis vnum, mox femine ex illo genus factum. His itaque palam sit (ut Lusitani illius verbis utar) in quam magno, ac pudèdo is versetur errore. Quippè si (ut idè falsò contèdit Lusitanus) vniuersum Cucuminu genus sponte sua ita praelonga proueniret, solidu sanè esset id arte vel magonio moliri. Sed Cucumeres sui naturam esse adeò in longitudoinem protensos manifestò demonstrat Plinius, quippè qui scribat Cucumeres in Italia esse quam minimos, in prouinciis quam maximos. Nam si sponte sua ea essent forma (ut Lusitanus somniasse videtur) scripsisset quidem nasci Cucumeres in Italia quam breuissimos, in prouinciis quam longissimos. Adde quòd etiam experimento constat (ut ego mihi testis esse possum) quòd Cucumeres sic Italici vocati in superpositam aquam descendere nitantur appensi, & contra resurgant, & vni modo recuruentur, vbi vas oleo plenum supponatur apertu. Id quod propriu esse Cucumeris affirmat praclarissimi rei rusticae, plantarizque scriptores. Praeter id, si gustu còsulas, nulla penitus saporis vel odoris differentia inter praelogos Cucumeres illos, & vulgares nostros cognosci potest. Adhèc cum tria Theophrasto, & Plinio sint Cucumeru genera, Laconicu, Scyतालum, Beoticuque, hoc maxime etià Lusitano aduersatur, quòd vnum tantum Cucumerum genus

Cucumerum tria genera.

Patuerit, praesertim cum etiam Auicenna lib. 3. de tussis curatione scribens tria statuatur Cucumerum genera, sic inquit, Et medulla Cucumeris longi arcuati, & Cucumeris rotundi & Cucumeris comunis. Ad id autè, quod Columellae testimonio asserit Lusitanus fatiuu Cucumim anguinu vocari, quòd forma anguim referat speciem, nil aliud nobis respondendu sese offert, praeterquam quòd falsò id Columellae acceptu referat. Constat enim anguinu Cucumim nil aliud fuisse Latinis, quam Cucumim syluestrem, quem admodum syluestre Alliu Dioscoridi Anguinu vocatur, non quòd forma referat angues, sed quòd in syluestribus nascatur locis, vbi facile stabulant angues. Caeterum quòd anguinus Cucumis syluestris sit, non fatius, restatur in primis Lucius Apuleius suo de simplicium medicamentoru libro, capite proprio de syluestri Cucumere, quin & quidam Dioscoridis codices, ut Hermolaus & Marcellus legunt, quibus etià subscribit Plinius lib. xx. cap. 11. Sed cur hoc nitar tantoru virorum testimoniiis còprobare, cum Lusitanus ipse capite de Agresti Cucumere, sui ipsius oblitus, id aperte fateatur, & suo ipse se iuguler gladio? Sed quòd falsò Columellae testimonio fuerit is vsus, praeter id quod nusquam ab ipso hoc scriptum esse scimus, testem habeo Hermolaum virum sanè praclarissimum, qui in suo Coerolario Lusitanum mendacio redarguit his verbis. Cucumeres in fistula apud Hippocratem demisso flore mira longitudoine quasi anguina specie proueniunt. quantum Anguinus cucumis idè videtur esse, qui Syluestris, multo infra magnitudinè fatiui, Erraticus & Angueus Columellae appellatus à fatiuo penitus differens. Haecenus Hermolaus. At si ita: demus huic bono viro à sua forma longiores illos Cucumeres ab aliquibus Anguinos vocari. At non inteligit quam nõ cohærentia, quæ in se ipsum repugnantia dicat? nunquid non videt homo miser, quòd nõ alià ob causam hæc differentiae plantis addi solèr, quam quòd à reliquis earundè generibus distinguantur? Nonne statim ob hoc sequitur esse etiam alia cucumeru genera? Respiat miser, & sua iam recognoscat errata. Respiat, inquam, cum signis omni luce clarioribus vincat à testibus, & propria còfessione vergeatur. Còprobat etià cucumerè nostratè nõ esse Peponè, cum in primis sapor, tū deindè facultas. Sapor quèd, quod cui scribat Symeò Sethi Græcus auctor, Pepones sapore esse dulces, nulla sanè

Anguinus Cucumis quis.

Lusitanus sui ipsius laqueo captus.

Lusitanus mendax.

fanè ratione fieripoteft, vt cucumeres noſtri vſus fuerint pepones, qppè q ed magis amareſcūt, quò maturiores euadūt, vt Theophrastus ſcribit lib. vj. cap. xiiii. de plàrarū cauſis. Præterea ſi Peponū facultas expèdatur, cōſtabit fanè ex Galeni ſentètia, quòd deorati bilioſos excitant morbos, quin & vomitiones, & id quidè (vt Symeon ille aſſerit) ſua dulcedine efficiūt, præſertim cū in bilioſum inciderint ventriculum. Ad hæc confricata Peponum caro (vt Galenus ait) vitia cutis in facie, nempe alphos, leatigines, ephelidàsque abſtergit dulci, quo imbuitur, ſucco. Id quod ex noſtratis cucumeris aſſictu nunquam conſequeris. Nec obſtat quòd Hiſpani cucumerem noſtrū (vt Luſitanus inquit) Pepanum vocent. Quippè cū Itali à Latinis originem ducant, omninò credendum videtur Latinas rerum nomenclaturas reſtius aſſeruiffe eos, quam cæteras nationes. Demum fabuloſum eſſe ſcimus, & Luſitani figmentum, quòd Flandri vulgares Cucumeres edant, cum penitus conſeuerint. Sunt enim domi noſtræ Flandri, qui nobis ſeruiunt, & qui Flandriam, & Germaniam ſerè totà peragrarunt, id penitus deſtantes. Nec obſtat ſcripſiſſe Galenum à Peponum carne intima, quæ ſemen continet, abſtinere homines, quum id fiat potius in Cucumeribus, quorū feminibus vnà cum carne veſtimur. His itaque poterit Luſitanus fortaiſſe noſcere quàm in cenſenda Cucumeris hiſtoria fuerit hallucinatus, & ſubindè palinodiam meditari. Nam ſi ſecus fecerit, quum ſcribat Plinius Cucumeres in Italia quàm minimos, in prouincijs verò quàm maximos prouenire, cūque Luſitanorum regio, qua ſe oriundū facit, ad vltimas Europæ oras habeatur, & ob id cæteris fortaiſſe magis ab Italia diſſet, verendum fanè eſt, ne rei medicæ ſtudioſi qui hæc perlegent, Cucumerem Luſitano maiorem nuſquam ſe vidiffè aſſerunt. Sed nimis fortaiſſe prolixè Cucumeris cauſam egi. Equidem hæc nimia eſſe fateor in re minimè obſcura. Verūtamen vt huic calumniz & maledicta aliquando ceſſent, omnis eius eſt obtundenda verboſa importunitas, ne ſi fortè breuior ſim, iure ſibi cedi putet, minùſque ſibi à nobis ſatisfactum clamitet, & qua eſt inani arrogantia, non ſilentio, vel diſſimulatione vanè ſe victorem gloriatur. IAM DE CARPESIO pauca ei reſpondeo, de quo agens Luſitanus capite de Pipere, poſtquam ibi de Caryophyllis egi, noſtrum ibi ordi-

nem

nem, & doctriinā quæadmodum in cæteris ſequutus, ita aduerſus nos ſcribès comminiſcitur. Caryophyllis Carpeſium proximū eſt, quod Cubeba Officinis dicitur, vt lib. i. meminimus, & Actuarius confirmat. Non enim Carpeſium Zedoaria, ſive Zurumbet Arabum eſt, vt Matthiolus augurat, quū potius, vt dicimus, Carpeſium Cubeba ſit. Hæc falſo Luſitanus. FALSO, inquam, quòd à nobis nuſquā ſcriptū ſit Zedoariam, ſive Zurumbet, eſſe Carpeſium. Quis ergo non miratur hominis impudentiam, inſidelitatem, mendacemq; locutionē? Quis non deteſtetur huiuſcemodi hominū genus, qui tam evidentibus calūnijs, ac impoſturis cādidiſ. quoſq; lacerat? Huic adhibèda fides? huic credendū? huic aſſentendū? Nequaquam. In conſeſſo enim eſt omnibus hominibus huiuſce ſcripta ſui ipſius eſſe figmenta, mendacia, vanitates, adè vt iā omnibus ſtomachū cōmouerint. Sed quantū hallucinetur miſer, dū ſibi perſuadet Zedoariā, & Zurumbetum Mauritania nihil inter ſe diſſerre, poſtea audiet, cum innumeris illius errores promulgauerit. SEQVITVR. vt quid de Artemiſia dicas, videamus. Artemiſia duplex eſt, altera latifolia hortenſis, odore acuto, ſapore verò amaro, altera verò Matricaria diſta tenuifolia, à Græcis Lephtophyllos appellata. Nec enim in eam imus ſentètiā, quòd Matricaria hæc Partheniū ſit, vt Matthiolus contra omnes grauiffimos medicos contendit, quum re vera tenuifolia Artemiſia vulgaris Matricaria ſit. Nam Partheniū, Bruſaculum, Herba fœtida Chamomillæ ſimilis eſt, vt ſuo dicemus loco. Hęc illius ad vnguem ſunt verba. Inania tamen, nihilque ponderis referentia. Quum enim Luſitanus argumentis, rationibus, & authorum testimonijs, quibus fatiſ ſuperque nobis comprobatur eſt, Matricariam vulgò vocatam, alteram non eſſe Artemiſiam, nihil reſponderit, nec ſubindè vllis iudicijs ac rationibus contra ſententiā noſtram ſcripſerit, ſed ſua tantum falſa opinione ductus, nō eſt fanè cur cum illo pluribus agat: ſed illū in ſe ipſum latrātem relinquam. Verū vt huiuſce hominis imperitiā pluribus detegam, & procacitatem compeſcam, libebit fanè nobis nonnulla in contrarium aſſerre. Scribit itaq; Luſitanus Artemiſiā duorū eſſe generum, alteram latifoliam, hortenſemque, alterā Matricariam tenuifoliam diſtā, quibus illicò deprehenditur, quàm oſcitanter Dioſcoridem legerit. Qui etſi ſcripſerit alterum Artemiſiæ genus folio

*Luſitanus
impudentia &
mendacio nota-
tur.*

*Calumnia
XIII. in Arte
miſia.*

*Amathū in-
ſe ipſum la-
trare.*

*Calumnia di-
ſiſtur.*

*Luſitani fig-
mentū ex plo-
ſum.*

*Calumnia XII.
de Carpeſio.*

*Matricaria
nullam esse
Artemisia spe-
ciem aperte
probat.*

folio esse tenui, non tamē ob id eam propriē appellauit *λεπτοφύλλον* quā ea propriē *λεπτοφύλλον* dicatur, quā quidam Dioscoridi adulterinā putant, cuius capituli titulus sic habet. *αριστημις λεπτοφύλλον*. Adhęc non reperio vsquam scripsisse Dioscoridem, quin nec etiam Plinium, primi generis Artemisiam hortensem esse plantā, sed quōd in maritimis spontē, & per se proueniat, ut ille, ut sibi aliquid arroget, fatetur. Ad hęc duo sunt argumenta, quibus refragari nemo potest, quę maximē obstat Matricariam non esse secundi generis Artemisiam. Alterū quōd hęc flore sit paruo, tenui, in vniuersum candido: id quod sanē in Matricaria nō videtur, quum flos illi insit Artemisiam maioris decuplo maior, firmus, non tenuis, non in vniuersum candidus, sed umbilicotenus aureus, candidis foliis circumseptus, ut in Anthemide. Alterum, quōd planta sit ad manus pumila, ac tenuior, quę adeo maiore Artemisiam æmulatur, adeoq; illi cōgener est (ut fatetur etiam Brasauolus) ut ambigendum non sit, quin ipsa sit altera Artemisia. Adde quōd, cum Matricaria foliis, caule, floribus, sapore, odoreque plurimū à prima Artemisia differat, non est sane censendum, quin eius differentias, ac notas silentio inuoluisset Dioscorides, sed cum inter primū & alterum Artemisiam genus nulla intercedat differentia, præterquam magnitudinis crassitudinisque, ut ipsemet apertissimē fatetur Dioscorides, non fuit illi opus alterius Artemisiam notas pluribus explicare. Demum & illud vnicuique cōtra Lusitaniam sententiam verum potest esse argumentum, quōd antiquorum nullus scriptum reliquerit, Artemisiam alteram nec etiam primam esse amaram, quemadmodum reperitur vulgari Matricaria, quę amaro admodum gustu sentitur, adeo ut parū ab Absinthio differat. Quod etiam argumentum præbet in caliditate & siccitate hanc longē magis excedere, quā ipsa, Galeni testimonio, excedat Artemisia. Hęc itaque si quis rectē perpenderit, nobis quidē minimē verendū fuerit, quin Lusitaniam insitiam, & iudicij vanitatē facillē deprehenderit. Quod autē Matricaria non sit quam vulgari appellatione Cotulam foetidam dicunt, nos penitus detestamur, quippe si Cotula foetida Dioscoridi Partheniū esset, quum hęc omni ex parte Anthemidē adeo referat, ut tantū ferē odoris diuersitate altera ab altera dignoscatur, quifnā dubitauerit, quin Dioscorides Parthenio Anthemidis folia reddidisset, nō Coriandri

Cotula foetida nō est Parthenium.

Cort

Coriandri folia Cotula foetida profectō nō habet, sed Anthemidis. Matricaria verō contra. At si obiecerit Lusitaniam cum 2d summum vsq; Coriandrum adoleuerit, & suum iam ediderit semē, quæ in summitatibus sunt folia, adeo parua tenuiaque spectari, ut Anthemidis folia quadatenus referant, quūmq; dicat Dioscorides, Parthenium foliis esse Coriandri tenuibus, is ad minora tantum folia respexit, non ad maiora. Vide quā hoc ego argumentum propulsabo facillē. Si quidem cum neque Oribasius ex Dioscoride à quo verbum ex verbo transcribit, neque Serapio, qui eandem seruat regulam, legat particulam illam *λεπτή*, arbitrandum sanē est, particulam illam *λεπτή* Dioscoridi impertinenter accessisse scriptorum incuria, vel potius temeritate, præsertim cum plantarū comparationes rectius, exactiusque fieri debeant, cum plantæ ipse adolefcunt, vel constant, quoniam hoc tempore foliorum, ac caulium notæ apertissimē conspici possunt: non autem cum primū oriuntur, vel cum cōsenerint, quo tempore genuina foliorū forma videri nō potest, quin & illud contra Lusitaniam maximē pugnat, quōd cum Cotula foetida longē acrior sit, quā amara, adeo ut ea sedē abstergentibus ardorē nō obscurū inferat, ob idq; vulgō Ferraricibus (ut Brasauolus inquit) dicatur Brusciaculo: Parthenium esse non potest. Quandoquidem Dioscoridi Parthenium nulla saporis acredine commendatur, sed tantum amaritudine, quæ in Matricaria manifestō percipitur sine acedinis titillo. Postremō cū sexcenties iam expertum sit Matricariam ea omnia præstare, quæ Parthenio ascribuntur, palam sanē est, maximē deludi eos, qui cōtra sententiā nostrā friuolis quibusdā argumētis, ac captiuiculis machinātur. Sed vitinā tā facillē vera inueniri possent, q̄ falsa cōiungi. CAETERVM quū antea scripserim in meis cōmētariis Italico sermone primum in lucē editis Symphytū Petræū à nie hætenus nō visum, quasi me negligētē inertēq; accusare velit Lusitanus, hęc suo more aduersum me scribit. Ex herbis, quas Ioānes Falconerius Anglus secū afferebat, Symphytū Petræū erat, quod Cōsolidā nōnulli appellāt, quæ (ut testatur Ruellius) familiaris Gallis admodū est, & eā sua lingua Bugla vocant. In Italia quoq; nasci cum Paulo Castiliono medico affirmamus, quanquā Matthiolus eā nunquā se vidisse tradat. H I S LVSITANVS nō tantum in me inuēhitur, ut putarā, nostræ accusandæ gratia negligētis, sed etiā suæ extollendæ gloriæ,

*Calumnia
XIIII. de
Symphyto Pe-
træo.*

Confutatio.

quippe qui se nobis rei medicæ peritiorē ostēdere ambie-
rit. Verum si (vt solertes decet scriptores) Italica eadē com-
mentaria secūdo edita, anno à CHRISTO nato M.D.L.
perlegisset, comperisset quidem Symphytum Petreum me
per memet adiuuuisse. Id quod is nunquam per sese, vel
per alios fortasse fecisset, ni Falconerius ille (si tamen verare
fert) id illi ostendisset. Non enim vna die vniuersa seges in
horreum congregari potest. Quo fit, vt accusari iure non pos-
sim, vbi quandoque passus fuerim, me hanc vel illam non
nouisse stirpem. Præstabat quidem tunc mihi Symphytum
Petreum nunquam me vidisse fateri, quam mentiri, vt do-
ctior, diligentiorque viderer: quo nihil detestabilius, execra-
biliusque dici potest. AD SPARGANIVM veni-
mus, in quo ita me taxat. Sparganium, siue Xiphodion Offi-
cinarum Spatula foetida est, cum inter se maximè conueniat.
Vnde Matthiolus Senesem hic errare certum est, qui Spar-
ganium non esse Spatulam foetidam contendit, & eò magis
quia in Spatula foetida pilulas non comperiri, in quibus se-
men claudatur, dicat: quod falsissimum esse, qui Spatulæ fo-
tidæ mediocrem habent noticiam, norunt. Proinde Sparga-
nium Spatulam foetidam esse certum est. Hactenus ille. De-
miror sanè tam per frictam hominis frontē, qui quasi omni-
rerum naturam, plantarum omnium intimam noticiam per-
didicerit, ac imberit, adeò audacter hos graues mihi im-
ponit errores, confessim me errore accusat. Cognoscitis, vt
opinor, hominis eruditionem, & vitæ consuetudinem. Pon-
rò non modò omnibus rei herbariæ studiosis (vnum tantum
Ruellium excipio) sed & cæteris omnibus, quibus aliqua sit
stirpium cognitio, in confesso est nil aliud esse Spatulam fo-
tidam vulgò appellatā, quam Xyridem. Xyris enim præter
id, quòd omnibus notis, Spatulam foetidā referat, foliorum
odore facillè indicat nomenclationis occasionem, quippe
quoniam si digitis confricentur, foetidum admodum odore
fundunt, vnde illi nomen, adeò vt Tircsia, vel talpa cæcior
fit, qui non viderit, Spatulam foetidam vocatam omnibus
nè notis Xyridem referre. Hanc à nemine descriptam repe-
rio, præterquam à Matthæo Syluatico Pandectarum autho-
re, qui eam Iridi similem reddidit. Id quòd Lusitani pecu-
lantiam palam facit. Siquidem nulla extat planta, quæ ma-
gis Iridem referat, quam Xyris, adeò vt scripserit Orbanus
appellat

*Calumnia XV.
de Sparganio*

*Calumnia con-
fuditur.*

*Spatula foeti-
da est Xy-
ris, non Spar-
ganium.*

appellari aliquibus Syluestrem Iridem, à quo quantum dis-
stet Sparganium, eos iudices velim, qui in materia medica
indaganda plus operis, ac laboris, quam Lusitanus impende-
runt. NEC PLVRIBVS verbis ea refellā, quæ de Siderite
obiicitis, in qua magis ac magis tuam detegis rei plātariæ in-
scientiam, cum ita memoras. Cōspicitur Sideritis hæc in non-
nullis vallibus, folio aspero, Saluix magnitudine, tanquam
Marrabij albicāte, & per circuitū tanquam quercus denta-
to, quòd fricatum ex se odorem, qualè ex Cydoniis imprimè
maturis oriri videmus, emittit, quem Dioscorides subintel-
ligit, cum dicit, gustu non iniucudo, cum adtinctione aliqua.
Hanc verò Fuchsius in suo herbario nouisse videtur, quan-
quam Matthiolus oppositū contendat. Sed re vera Matthio-
lus eam nunquā vidit, quia si eam cognouisset, illius odore
suauissimū nunquā prætermisisset. Hæc eius sunt verba: sed
quæ omni fuco inania, ipse videat. Quòd enim de Siderite
prima, quæ se in doctissimi viri Fuchsj herbario narrat in-
uenisse, luas proferat cōmentitias nugas, hic facile demon-
strat, quod eius folia non modò non spectetur quercus instar si-
nuata, sed nec per ambitū vlla parte laciniata: tamen si Lusi-
tanus, vt potius suam tueretur opinionē, quam veritatem,
id non sit veritus affirmare, Ipsa enim Fuchsj pictura de Lu-
sitani fide maximè testatur. In primis enim flores ostendit
spicatos in caulium summitatibus erumpentes, non autē in
ipsis caulibus orbiculatæ vertebrae instar, vt in Marrubio,
per interstitia dispositos. Præterea folia nulla ex parte corre-
spondēt, nec pomorū Cydoniorum odor, quem solus Lusi-
tanus illi tribuit. Dioscorides. n. nec Cydoniorū odore, nec
quouis alio Sideritē hanc commendauit, sed gustu non iniu-
cundo, multa enim habentur, quæ odore maximè placeāt,
& sapore displiceant. Sed mihi satis verendū est, an Lusita-
nus Cydoniorū odorem huic plantæ tribuerit, vt vera fate-
retur, an fortasè suæ sustinendæ opinionis causa. Quippè
Fuchsius huiusce odoris nō meminit, nec nobis periculum
facientibus percipi potuit. Non enim hanc stirpē ignoramus,
vt sua potius temeritate, quam scientia existimat Lusitanus.
Sed non fortasè à scopo aberraret, qui diceret Lusitanum
Fuchsj Sideritem nusquā vidisse, nisi appictam, quod falsò scri-
bat, Sideritē hanc in vallibus nasci, vbi plerunq; solū vligi-
nosum esse solet, Fuchsius verò perindē, ac Dioscorides in

*Calumnia
XV l. de Side-
rite.*

*Sui ipsius ma-
gis confusum
tur Lusitanus*

Calumnia
XVII. de Ira
 89.

asperis, petrosis, ac incultis locis. MINVS acerbè aliquòd
 patior, cùm de Trago nostrâ studet emendare opinionem,
 vbi Lusitanus ira suam exorditur calumniâ. Non prætermi-
 tendus quoq; est Ruellius, qui proculdubio in dignoscenda
 herba ista multû hallucinatus est, qui Tragum Iunci speciem
 esse crediderit, cui quoq; Matthiolus Senësis subscribit nul-
 la solutus ratione, cû è directò Tragû herba sic, ex qua vitrum
 conficitur. Atqui inter omnia, quæ hætenus nobis obiecta
 sunt à Lusitano, & satis dilucidè, vt arbitròr, refutata, nihil
 iustius, nihil æquius, fateor, vnquã in nobis est calumniatus
 quàm quæ de Trago hic recitat. hoc modò si canere potuis-
 set, dum nimis se sollicitum exhibet circa exiguam in nobis
 labeculam, non ipse pluribus se maculis contaminaret. Equi-
 dem fateor, olim in Tragi historia ancipitè me habuisse opi-
 nionem, quanquam inclinaret quandòq; animus ad creden-
 dum, nil aliud Tragû esse quàm quoddam humilis Iunci ge-
 nus in maritimis proueniens, cui semè acinosum in cacumi-
 ne nascitur rubrû, asfringenti sapore. Eram enim fretus hoc
 argumento, qd scilicet scripsisset Dioscorides, nasci Tragum
 sine foliis, pusillis circû ramos acialis, rufis, multis, magni-
 tudine tritici, acuto cacumine, quæ omnia potius ad iucos spe-
 ctare quàm aliam quâuis plantã vdebantur. Opinionis indi-
 cia subindè augebat, qd sequenti statim capite idem Diosco-
 rides de Iuncis vulgaribus egerit. Verû quod & summis &
 præclarissimis cõtingit ingeniis, vt tẽporis processu plura
 quoq; inuenerint, & diligentius examinauerint, id mihi ac-
 cidisse fateor. Re nanq; in posterû exactius agitata, ac perpen-
 sa melioribus adiuuentis, minimè puduit priorem depone-
 re opinionem. Etenim cùm animaduertèrè apud Theophras-
 tum, & Plinium, quorû etiam iudicium in nostris Latinis
 cõmentariis secuti sumus, Tragum vtrîsq; Scorpionem ap-
 pellatû, quemadmodû & Dioscoridi aculeatã in vniuersum
 esse plantã, priorem, quæ in animo versabatur, opinionem
 diutius sequi non libuit. De hæc enim planta scribès Theo-
 phrastus lib. vi. cap. i. de Plantarum historia. Aculeatarum,
 inquit, alia ex toto aculei sunt, vt Corruda & Scorpius. Hæc
 enim nullum præter aculeum, folium generant. Id quod
 postea repetiit tertio eiusdem libri capite, his verbis. Inter
 ea verò distincta genera plurimum quæ aculeato folio con-
 stant, nimirum dixerim, quod ex toto spinosum inspiciatur,
 exiguo

exiguo est numero, quemadmodû diximus, & difficile quic-
 quam ferme inuenies, præter Corrudam, & Scorpium, quæ
 post Aequinoctium Autumni florescunt. Scorpius enim flo-
 rem in carne extuberante sub extremo aculei profert, initio
 candidû, postea leuiter accedentè ad purpuram, & singulari
 radice, eademq; breui adhæret. Hæc ille. cui subscribit Plin-
 ius lib. xx. i. cap. xv. sic inueniens. Spinosum multæ species.
 in totum spina est Asparagus, Scorpio. Nullum enim folium
 habet. Quibus palam est Tragum, quem Dioscorides etiam
 Scorpionem vocat, nullis præuenire foliis, sed scateere tantû
 aculeis. Id quod etiam videtur fateri Dioscorides, quòd dixe-
 rit, Tragum, quem alij Scorpion vocant, sine foliis oriri,
 acutis tantû circa ramos adnatîs granis. Quamobrem li-
 benter hæc in re postea meam correxî sententiã, quam Lusit-
 ano displicuisse summoperè gauderem, si quid hæc mea du-
 bitatione melius, ac certius aliquid deprompsisset, sed quod
 vsu venire nimix temeritati plerunq; solet, dum nimis in
 me exandescens maius aliquid asseuerare nititur, longè tur-
 pissimè labitur, qd eam velit plantam legitimam esse Tragû
 quæ Mauritanis Kali, & alkali appellatur, nobis verò Hetrus-
 cis Soda, cuiusque imaginem vltimæ huic editioni addidi-
 mus libr. 2. inter Attriplices ad viuum expressam. Quande-
 quidem planta hæc, ex qua alumen conficiunt, quo vitarij
 vuntur, Catinum appellatum, quin & sal, quod à planta
 Alkali vocant, foliis non vacat, quum admodum sit foliosa,
 nec vllis penitus riger aculeis. Ipsa enim cum primû emer-
 git, foliis proflit minori Sedo æmulis, quæ tractu temporis
 dodrantali ferè longitudine augment geniculatimq; pro-
 trahuntur. Cum verò iam adoleuerint, prodeunt è genicul-
 lis folia pingua, crassaque, incurua, ex lata origine in acutû
 deficiantia. Vbi verò ad summum cõstitierint, in caulium
 cacuminibus longè minora, exilioraque spectantur rufo co-
 lore, à quorum exortu parux, rotundæque prodeunt pilu-
 læ, in quibus minutum semen concluditur, vt videre est ex-
 tra Tergesti mœnia, iis præsertim locis, quibus salinarum
 aræ circundantur. Quæ Tragi notis prorsus repugnant.
 Adde quòd Kali sapore sit admodum falso, Tragus verò non
 falso, sed asfringente. Quæ omnia citra controuersiam arte
 stantur, quòd legitimum Tragum nunquam viderit, nec
 nouerit Lusitanus. Qui tam excors, obliuiosusque depre-
 henditur,

Kali & Al-
kali Arabû.
Kali historia.

Lusitani in-
constantia.

henditur, vt eandem herbam legitimum Tragum esse affirmet, quam prius asseruit esse Anthyllidem. vt postea disseram. Cæterum eam constat plâtam genuinum esse Tragum, quem nos suo loco appinximus. Quippè ea sola, Corruâ excepta, tota spinosa visitur, nullis circumdatur foliis, & in maritimis tantum nascitur, fruticosâ, humilis, humi accumulans, innumeris triangulis, quadrangulisve, tritici magnitudine vbique scatens, in quorum medio (vt Theophrastus inquit) post Autumni Aequinoctium flos emicat albus, qui paruo temporis tractu purpureus euadit, adstringenti sapore, perinde ac tota planta, adeo vt nihil repugnet, quin hæc genuinum Tragum dici queat. Hanc inueni ego primus in Tergestino solo in Hadriatici littore, vbi frequentissima, copiosaque oritur. Nec immeritò Scorpionem eam appellare antiqui, quippè quoddam auelli non possit, nisi icibus ab ea manibus; vt ego mihi testis esse possum. Tantum igitur abest, vt celari velim mea, sicubi sunt, errata, vt ea etiam ipse non verear emendare, gaudeoque hæc à cæteris aperiri, modò ista semper adhibeatur moderatio, vt potius veritas exquiri videatur, quam improbæ calumniæ, quæ in optima quæque inuehuntur, instrui sentiantur. Etenim id longè honestius arbitramur, vbi quis se lapsum nouerit (quum propriû sit hominum labi) se hallucinatum aliquando agnoscere, quàm, quod extremæ est pertinaciæ, ac vecordix, quod semel arripueris mordicus adeo tenere, vt illinc auelli non cõsentias. Ac sanè in iis commentariis, quæ antea Italico euulgauit sermone, nonnulla postmodû deprehendi, quæ minus quàm decreueram à nobis enucleatè, exactèque essent scripta. Quorum & eò ipso tempore non eram nescius. Verebar quidem sæpe ne tanti operis festinatio inter tot alia, quibus in dies distinebar, iudicij fortè extremam maturitatem in aliquibus peruerteret. Quod sanè peccatum leue (vt credo) & in paucissimis reperitum, quanvis reliquorum vitilitate, tum facile compensari, tum rectè obscurari posse censebam, sciebam tamen prauos, ac maleuolos homines minime defuturos, qui etiam rectissime à nobis dicta lacerare, & caninis dentibus arrodere non cessarent, & qui citius reliquorum omnium fructu se expoliari mallent, quàm vt leuissimum alicui condonarent erratum. Sed quid? Tot amicorum erant intepellations, qui hoc opus à me quotidie flagita-

flagita

flagitarent, & propè suo iure postularent, ne hoc meorum studiorum partu eos diutius defraudarem, & suspensos tenerem, vt improborum, inuidorumque iniquis moribus me in tempestiuus obiici maluerim, quàm horum resistere voluntati. Emisi tandè opus non tam maturû, quàm amicorum precibus, & obsecrationibus efflagitatum. Quorum desideris satisfactum à nobis plurimùm gaudeo. Si qua verò erant nimis accelerata, ea sanè longè accuratius in Latinis nostris commentariis agitata sunt, & discussa. id quod tunc me maximè solabatur. Quæ si ante me ita deprehendisset Lusitanus, vt nullam in me ostentasset acerbitatem, nullas in optimè munita, firmatæque suas ingessisset calumnias, & non sui infidelitate in alienas possessiones irrumperet, gratias ei profectò agerem, quòd suo studio, & synceritate hisce nos subleuasset laboribus. Tam verò optima quæque; scediffimè laceffit, conuellit, diripit, & in quibus aliquam veniam mereri poterat eius calumnia, hæc maiori offuscatur falsitate. DIXI paulò ante in Trago, quàm sua reprehensione turpiter aberrauerit, nunc quoque in Amarantho nihilo cautius & peritius se gerit. Scio in Italica editione Actium de Amaranthi viribus differentem me citasse in vulgari Amarantho, quum Actio nil sit aliud Amaranthum, quàm Dioscoridi Helierysum. Nec tamen à Lusitano admonitus facile, & non inuitus quædam reuocare, & omnia prorsus trutinare decreueram in Latinis postea commentariis: quod & iam pridem est factum. At ne Lusitanus vanè contra nos exultet, ac nulli incogitantæ indulgendum vociferetur, videat ipse quàm falso sibi persuadeat vulgaris vsus Amaranthum esse Chrysocome. Nam si (vt audio) Græci sermonis peritum se ipsum facit, maximo illi vitio adscribendum fuerit, quòd Græcorum verborum vires tam negligenter expendiderit. χρυσός enim Græcis aurum Latinis designat, νέκυν verò coma. Adeo vt id sit Græcis χρυσόκωμην, quod Latinis aurea coma. quo manifestè deprehenditur Lusitani inficitia. Quâdoquidem cum vulgari Amarantho spicatus flos insit, non aureus, sed in pura ardens, quo pacto fieri possit vt rectè is χρυσόκωμην Græcis dicatur, ij diiudicent, qui Græci sermonis peritiores habentur interpretes, quisque hæc diligentius explorauerunt. Quòd autem Chrysocome flore sit aureo, vt ipsa fert nomenclatio, testis est Plinius libr. xxj. cap. viij. vbi sic inquit.

Chryso

Tragum genuinum.
 Trimeris notat Amaranthum
 incompertum hinc a Marcellis
 Thuro. Compertum est a
 a Spondo. Amaranthum ac hinc
 ut a Spondo. vbi
 ut a Spondo. vbi
 Anthyllides sic a Spondo
 vbi. hinc a Spondo
 vbi a Spondo. vbi a Spondo
 vbi a Spondo. vbi a Spondo
 vbi a Spondo. vbi a Spondo

Autor Tragum
 primus inue-

Lusitani obie-

Turpis ac ridendus Lusitani error.

Chryfocome, siue Chryfris non habet Latinam appellati-
nem, palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corym-
bis. Quamobrem non solum constabit, quam lubricè lapsus
sit Lusitanus, sed quam falsò, ac iniquè accusauerit Ruel-
lium, & Fuchsum. Quippè cum Chryfocome, & Amaran-
thum longè inter se differant, vt clarissimi illi viri dicè no-
runt, non ab re illis dictum est, Amarantho purpureo vim
esse adstringentem, siquidem mäsä comä, folia, ac etiam ra-
dix adstringentem facultatem non obscuram præ se ferunt.

HIS ACCEDUNT, quæ in minori Sedo Lusitanus
enumerat, ita exordians. At minus Sedum (vt ego opinor)
faba crassa, siue faba inuersa herba dicta est, natura frigida,
non autem Vermicularis, vt Matthiolos, & alij putant, quia
Vermicularis herba sapore acris est, natura verò calida, quæ
duo minimè Sedo minori conueniunt, cum, vt dixi Sedum
minus, sicut & maius, natura frigidum est. Cæterum & plan-
ta ipsa descriptioni in toto responder, vt iure concluden-
dum sit, vt Faba inuersa, siue crassa dicta minus hoc Semper-
uiuum sit. Hæc illius sunt deliramenta. Sed sanè vereor, ne
hæc tam crassa, tamque frigida herba cerebrum ei totum
perfrigerarit, inuertit, infatuaueritque, ac Amathum no-
strum penitus amentem fecerit. Inquit Dioscorides: Sem-
peruiuum minus in petris parietinis, & maceris, nec non
scrobibus opacis nascitur, cauliculis ab vna radice multis, te-
nibus, crebrò foliatis, exilibus foliis, rotundis, pinguibus,
mucronatis, caule à medio emicante, palmum alto, umbel-
lam, herbidosque flores, & tenues gerente. Dioscoridi sub-
scribit Plinius lib. xxv. capite. xiii. his verbis. Minus Sem-
peruiuum in muris, parietinisque nascitur, & regulis fruti-
cosum à radice, & sumumque ad cacumen, foliis angulis,
mucronatis, succosis, palmo alto caule, radix inutilis, qui-
bus maximè omni ex parte refragantur omnes fabarum il-
lius notæ. Quandoquidem Fabæ inuersæ vocatæ cauliculi
non insunt tenues, sed crassi, ac pingues, bicubitales, & quæ-
doque maiores, nec folia quidem exilia, rotundaque, sed
magna, lata, ac prælonga, flores in umbella non herbidi, sed
plerunque melini, vel in purpuram candicantes. Radice quo-
que non est inutilis, nec superuacua, sed bulbosa, pluribus ad-
natis tuberculis Asphodeli ferè modo, colore cinereo, cor-
tice læui, & succo plena, ad multa experita. Quæ in vniuersum

*Ruellius &
Fuchsius à Lu-
sitano calcu-
ria Sindican-
tur.*

*Calumnia
XVIII. de
minori Sedo.*

*Lusitanus re-
prehenditur.*

*Calumnia
resoluitur &
Amaranthi bal-
lacematum ef-
se ostenditur.*

sum notæ, si cum minoris Sedi historia comparentur, cla-
rissimè demonstrabunt tantum ab illo differre Fabariam,
quantum à lusciniä coruus. Non enim aliam ob causam
Semperuiuum tam maius, quam minus id sibi nominis asci-
uit, quam quòd perpetuò anno toto virescat, ac viuat. Id
quòd testatur Theophrastus libro septimo capite decimo
quarto de historia Plantarum, quin & Plinius loco nu-
per citato, Idem præterea affirmat plantæ ipsius nomen-
clario Græca, *Αΐσω* enim Græcis senapiterum designat.
Sed hoc naturæ donum Fabaræ minimè largitum videtur,
quum autumno pereat tota, & in vniuersum arefcatur, nec
indè celerius repullulet, quam Vere medio. Quod autem
Vermicularis dicta, quæ Semperuiuum raiuis nulla re-
clamante nota repræsentat, sapore sit acris, detestantur
vniuersi materiæ medicæ studiosi, cum nullo alio sit sa-
pore, quam acido. Sed cum fortasse Lusitanus sincero ca-
reat gustu, periurè ac iudicio, mirandum sanè non est, si
inter acidum, & acrem nullam fecerit differentiam.

DE CIRSIO hæc habet. Aded Cirsion no-
stræ vulgaræ Buglossæ respondet, vt omninò fatendum sit
eamdem esse herbam, cuius sententiæ Ruellius quoque patro-
cinatur, & meritò, quia videmus Buglossam aliquando tri-
quetrum habere caulem spinosum, ex cuius floribus nescio
quid, vt animaduertenti notum euadet, euanescit, nam in
cæteris ita inter se respondent, vt spectanti nulla dubitandi
maneat occasio. Proinde Matthiolù in hac re minus bene di-
xisse crediderim, cum Cirsium altera herbam à Buglossa esse cõ-
rèdat. Sic Lusitanus ille. Cæterum cum vulgari Buglossa cau-
lis sit rotundus, non triangulus, vt fortasse per sonnium vi-
dit Lusitanus, nec foliola ab imò cernantur, quæ vllä rosæ
speciem præ se ferant, sed spithama longiora, quin & quòd
caulis cacumen orbiculatum non sit, nec ibi capitula purpu-
rea, quæ in pappos euanescant, videantur, vulgaris vsus Bu-
glossum Cirsium esse non potest, cui caulem reddidit Dio sco-
rides perpetuò triquetrum non aliquando tantum, & angu-
los ipsos solù aculeatos voluit, & per interualla molles, qui-
bus profectò notis vulgare Buglossum prorsus destituitur.
Caule enim est, vt diximus, tereti, qui vbique tenuissi-
mis aculeis rigeat. Adhæc Cirsio capitula requiruntur pur-
purea, vt etiam præter Dioscoridem fatetur Plinius libro

*Calumnia
XIX. de Cirsio.*

*Calumnia de
luisur.*

vigesimo septimo capite octavo. quæ in lanuginem dehiscent. At cum vulgare Buglossum nulla vnquam capitula proferat, quæ tandem lanuginem vllam contrahant, sed flores tantum purpureos, nullam præ se ferentes capituli formam, nec vnquam lanuginem contrahentem, non video cur ita stolidè crediderim vulgare Buglossum legitimum esse Cirsum, in quo censendo decepti sunt Ruellius, & cum sequutus Lusitanus, qui cum scripserit è vulgaris Buglossi floribus nescio quid euanescere, suam ipsius vanitatem declarat. Cirsi (vt opinamur) genuini imaginem quis videre poterit in commentariis nostris, quæ vitium legitimumque referat. Buglossum enim quod passim concessit in usum, vel Echii species est, vel potius fortassis ipsa Lycopsis, vt alia latius explicabimus. **R E L I Q V V M** est, vt ad ea respondeam, quibus me falsò in Elleboro accusat Lusitanus his verbis. Ex iunioribus quoque Matthiolum Senensis nigrum Elleborum albo periculosiorem facit, quia ita experientia deprehendit, quum tamen hodie boni practici nigro correcto tanquam Diagredo vtantur. Hæc in nos ille. Sed an iure, vel iniuria, eos iudices velim, qui accuratius, quam ille ea perlegerunt, quæ in commentariis nostris de vtriusque Ellebori viribus scripsimus, quibusque in animo semper est non mentiri. Siquidem ij, vbi nusquam à me scriptum repererint, nigrum Veratrum albo esse validius, perniciosiusque (vt Lusitanus somniasse videtur) minimè mihi verendum est, quin illum temeritate, ac mendacio accusaturi sint. Scripti quidem, scriptis commédasse Plinium libr. vigesimo quinto, capite quinto, Nigrum boues, equos, suæque necare, cum tamen albo nullo incommodo depascantur. Quo fit, vt iniuriæ in me reiecerit Lusitanus, quæ non nostræ, sed Plinianæ sunt lætionis. At quem is ad nostros perdendos labores inuidentiæ, ac liuore se totum accinxerit, eò cæcitatatis, insolentiæque pocius, vt etiam aliorum errata in nos remiserit, vt pote, qui mentiri nunquam erubuerit, non alia opinor causa, quam quæ voluerit monumentum sceleris, atque audaciæ suæ esse in cõspectu omnium. Hactenus Amathe tuis inepitissimis calumniis satis superque puto à nobis esse responsum, atque ita clarè, tantæque luce eas me diluissè nunc arbitror, vt si vlla in te fuerit ratio, si qua probitas, si quod etiam

*Calumnia
X X. de Elle-
boro.*

*Exp'oditur
Lusitani cal-
lumnia.*

*Lusitani inui-
dentiæ detegi-
tur.*

*Animaduër-
sio in Amathi
delramenta
inscitiamque.*

etiam scientiæ vestigium, facilè seu in me, seu in alios istam sis posthac depositurus temeritatem. Est quidem, vt discas, quid docti sentiant, priusquam tam arroganter, tam temerè in eorum labores insolescas. Quinetiam quo pacto eorum sudoribus potius candidè & granter fruaris, quam vt eos imperitè laceffas, & tuis calumniis obruas. Etenim non iccirco has vigilias libentissimo animo suscepimus, vt tu eas obscures tua inuidentiæ, ac etiam imperitiæ. Etenim si nostras has lucubrationes tibi vsui esse nolis, cur talem clandestinum furem te exhibes, vt solum tua furta commendata aliis esse velis, cætera verò, quæ tua libido sibi non vendicabit, ea malitiosè studeas opprimere inuidentiæ? Patefaciam in aliis tuum infidelem in meis scriptis animum. Nunc fatis mihi est, si tuas contuderim calumnias, quibus si tuo quoque iudicio à me est satisfactum, vehementer tua causa gaudeo, sin is maneat, ac perseueres, qualem te esse prædicant, certè non omnium iudicium, candor, ac æquabilitas ex vna tua indocta & præcipiti pendebit maleuolentiæ. Narrat vetusta gentilitas eos, qui se intulissent magnæ Deæ sacrificiis, confestim excæcati, quam quidem cæcitatem illi non tam ad oculos, quam ad mentem referebant. At ego Amathe non te ideo cæcum dico ductus hac gentilium superstitione, quòd Cybeles alicuius te inserueris sacris, sed ea tantum ratione, ac sententiâ (vt tu ipse iam pridem in te experiris) quòd à Deo immortalis perdidissimè desciscas. Etenim cum (vt audio) nunc nostræ religionis te ipsum facias, nunc Iudaicis legibus, superstitionibusque te totum addicas, & ita non solum in homines, sed in ipsum Deum Optimum Maximum insolescas, minimè id est mirum, si à te ipso quoque deficias, & omni statu mentis dimoueæris. Vt non modò in te nulla vigeat pietas, nulla religio, verùm & in ipsa medica facultate, quam immeritò profiteris, plurimum cæcutias. Hinc ego fieri arbitror, vt non solum tibi, & cæteris omnibus molestissimum, ac infestissimum te exhibeas: & tumultuosissimis mentis furiis impulsus modò huc modò illuc agiteris: quin etiam vt tu, qui tam diu tua impietate in diuina cæcutis veritate, nunc nec alios, nec te ipsum in ipsa medica facultate intelligas. Quare nulla mouebor admiratione, si tuam obstinatam detrectes exuere

*Lusitanus Se-
mi Iudæus.*

*Hispanitales
Maranos Go-
cant, quos ma-
ximè detestā-
tur.*

*Cur Amathus
tanta labore
cæcitate.*

*Cur author
hanc confecerit
Apologia.*

vesaniam. Non id iam animo mecum proponebam, non in circo tuam reprimere sum conatus insanabilem (ut timeo) libidinem, ut te tuæ aliquando in tanta veritatis luce peniteat insanix, sed id magis elaboravi, ne tyrones, & huiusce medicæ materiæ studiosos, tuæ fortè impedirent calumniæ. Nihil tuam Amathe moror censuram. Iudicabunt syncerius docti, ac præclari homines, utrum tu iustius me inuaseris, an ego maiori vi te in me temerè irruentem declinauerim, penitusque profugauerim. Quapropter aut cessã Amathe posthac calumniari, aut tam quæso non sis inutilis, & inanis, ut quum reliquorum labores & scripta explodas, tu nihil melius afferas aut. quod vltimum est, caue, ne apud eruditos, & æquissimos lectores, ac iudices, qui nunquam decruat, tua inuidia & calumnia nostrum augeant & amplificent honorem.

*Præfatio in
Censuras.*

IAM MINVS vereri debeo, ne quis potius gloriæ captandæ cupiditate me putet adductum, ut homini impudenti & rerum omnium imperito, suos patefaciam errores, quam ad id vera, iestaque duci ratione. Quod si liberius in hominem petulantem ad eò importunè lacessitus inueherer, quis probus non id mihi iure concedat? In Amatho, inquam, qui suis iniquissimis calumniis, non modò honestissimos labores nostros opprimere nititur, sed & quantum in ipso est, sua imperitia & impudentissima confidentia rem inedicam obscurare conatur vniuersam. Nec sanè aliud sibi quis de eo persuadere potest, qui aliorum scripta a quam plurimis comprobata, satique communita, sua temeritate incesit, & violare molitur. Hoc si impunè, & tacitè sit improbis permitendum, ut suo tantum iudicio audacter reprehendant. ac cõtaminent omnia, quoniam omnium præstantissimarum facultatum cultus deueniet? Quis posthac istorum se obiecter ingratitudini? Verùm ut & ipsum, si qua adhuc in eo viget ratio, peniteat istius calumniandi insanissimæ licentiæ, & non solum ex aliis, verùm ex se ipso suam cognoscat omnium rerum inscitiam, in si ingenda est hæc nimis arrogans, & effrenis audacia. Non arbitrabar quenquam tam perfrictæ frontis esse posse, qui ibi tam seuera in alios cêsoria vtatur virga, vbi ipse tot vbique scateat erratis. Molestum, si tuolumque penè credidisset, grauioribus impeditus negotiis, ut cum huiusce homi

hominis disceptarem ineptiis, nisi ipsum in me tam petulanter insultare à pluribus audiuissem. Nunc autem eadem molestia, qua istius impetum, & vanam incurSIONE à me prohibui, ne quis istius seueri censoris impellatur iudicio, vt statim approbet, quæ ab isto viderit proferri: Audiatur bonus & egregius vir, quantum tutius fortasse fuerat honestè tacere, quam eo pacto contra ceteros insanè oblatrare. Atqui hæc in re ea neutiquam vtatur vanitate, qua ille contra nos, & ne hominem potius persequi, quam veritatis studiosi videamur, nihil nobis erit negotij cum Amatho. Etenim eius errata sic in lucem producam, vt si vel ipsemet aliquid habeat, quo iis quæ à nobis afferuntur, contradicere valeat, doctorum iudicio longè libentius acquiescam, quam vt aliqua pertinacia reliquorum studia retardem. Idem qui hoc promitto, hoc quod est æquissimum, si non ab Amatho, quem rediturum vix ad mentem spero, saltem ab erudito lectore id peto, ac postulo. ne qua mora, ne quod impedimentum rerum & medicinæ fiat candidatis, vt tum demum de vtroque nostrum suam ferat sententiam, vbi nostras rationes diligèter expendit ac pensitarit. Amathus non nisi quadam præcipiti demencia nostros inuasit labores, conuulsit, diltraxit, nullam huiusce facti afferens rationem, nisi quod suæ authoritati, hoc est stultissimæ libidini, tantum purauerit vbique concessum. Ego sanè, quæ in isto reprehendo, nisi apertissimis, & ipsa luce clarioribus argumentis inductus videar, cupio me eiusdem argui temeritatis, stultitiæ, ignorantix, quam de se prodidit ille. Atque sicut candidus lector, qui hæc in manus sumpserit, facillè discernet, ita fore arbitror vt minime eum peniteat eius lectionis, vbi non tantum istius tererrimos lapsus, sed & non sine nostro labore, rerum plurimarum cernet explanatas naturas. Idcoque hæc, quo maiori cum facilitate, & emolumento distinctius ab omnibus legentur, in certa digessimus capita, ac iam tandem aliis innumeris silentio inuolutis ad ea, quæ sunt præcipua, in quibus ille turpissimè offendit, veniamus.

ACORVM.

DE ACORO suū ipsius, quod olim tenuit, reprehendit iudi

*De Acoro
Censura I.*

Galanga Cyperi folia.

judicium, sed quantum præstiterat à priori non discedere sententia, ipse videat, qui vegetiorem Galagam nihil ab Acoro discrepare putat, cuius error multis patet rationibus, & iudiciis. Nimirum quod neutrum Galangæ genus folia profert Iridis (vt qui viderunt testantur) sed Cyperi, quo fit (Lusitano etiam ita testantur) vt non desint, qui Galangam ipsam Cyperum Babylonicum vocent. Tum quod vegetioris Galangæ radix cum Iride nihil habeat cognationis, nec illius faciem vlla ex parte referat: adde quod radix hæc rufescat potius, quam subalbicet. Præterea Galanga nusquam reperta est, quæ gustu fuerit subamaro, vt de Acoro fatetur Galenus, sed tantum acri. Quocirca non immerito Serapioni, qui inter Arabas in enarranda simplicium medicamentorum historia primas tenet, aliud est Galanga, aliud verò Acorum. Ob eandem quoque causam inter Græcos, Actuarius & Nicolaus Myrepticus in paranda Aurea Alexandri antidoto, & Acorum & Galangam imponunt, tanquam medicamenta inter se diuersa. Quibus luce clarius quis intueri poterit, Galangam, & Acorum pluribus sanè notis differre. Acoro enim folia non debentur Cyperi, sed Iridis, quin & radices Iridi proximæ, geniculis interceptæ, subalbicantes, non subrufescentes, & (vt Plinius inquit, cui & Lusitanus subscribit) ruptu faciles, non vt in Galanga, vtraque fractu contumaces, quibus perspicuum, satisque comprobatur censemus, neutrum Galangæ genus esse Acorum. Nec profecto intellexerim vnquam (vt aliàs meminimus) quo pacto, quæue metamorphosi factum sit, vt Galanga illa, quæ ab alia non genere, nec viribus, sed tantum magnitudine differt, quum primum ad nos è Syria, vel Memphis aduecta est, in Acorum se commutauerit: nisi quis fortasse dixerit, euenisse hoc magicis præstigiis, quod suam tueretur opinionem. Ac cum ad nostra penitus obmutescat argumenta, quibus in hac re sumus vsi, illud sanè suspicari liber, hæc potius retractasse Lusitanum, vt Brasauolum à nobis reprehensum (illi enim vbique plurimum videtur addictus) sui immemor descenderet, quem vt veritatem, quam prius fatebatur, sustineret. At Fuchsius vir profectò clarissimus, & qui potius philosophum se existimat, quam vt pertinax sit author, etsi iam pridem in Brasauoli concesserit, sententiam,

Lusitanus Brasauolo ad dictus.

Fuchsius Lusitanus.

viss

viss fortasse commentariis nostris, ac pariter argumentis, quibus eorum detestamur opiniones, qui existimant, maiorem Galangam esse Acorum, honesta quadam dicendi serie, qua suam tueretur existimationem, postremo quæ edidit, de compositione medicamentorum libro, à priori opinione non parum videretur abesse. Quod fortasse iecisset etiam Brasauolus, nisi immatura morte fuisset præuentus. Porro Acorum non mea tantum sed plurimorum sententia, qui in re medica multum præstiterunt, ea sanè erit radix, quam perperam Calamum Aromaticum appellant. Ipsa enim si primum relecto oculorum intuitu expendatur, ac deinde sincero ruminetur gustu, nulli dubium esse opinamur, quin ad eò singulas Acori notas sit repræsentatura, vt is merito stupidus appellari debeat, qui aliter senserit. Quo fit, vt ridendū videatur Lusitani argumentum, quo ducitur, vt credat Galangam eam ob facultatem, qua ad venerea præstare fatentur Mauritani, genuinum esse Acorum: quoniam Apuleius Acorum Veneream herbam quibusdam vocari scribat. Quandoquidè cum nullam explicauerit ille rationem, qua illi venereæ herbæ nomen accesserit, non tanti nobis fuerit Apulei authoritas: præsertim cum plurimæ aliæ præter Galangam habeantur radices, quæ hac polleant facultate. Cum enim antiquorum nullus scriptis commendauerit Acorum ad Venerea præstare, facile quis opinari poterit Latinis (vt audio) Veneream herbam vocari, quod fortasse ob plantæ pulchritudinem, amœnitatem, & odoris fragrantiam Veneream illam dicauerit antiquitas, quemadmodum & Myrtum Plures enim habentur plantæ, quæ Venereæ appellantur nomenclatione, nempe Venereum labrum, Venereum pecten, Venereus capillus, Venereus umbilicus: quin etiam Thymum, & Styraz, quod suauiter spirent, Venereæ dicuntur plantæ. Ad hæc in Acori historia parum quidem Apuleio ad stipulandum videtur, quippe qui non satis constanter de Acoro scripserit. Primum enim nasci Acorum scribit in locis cultis, hortis ac pratis, contra omnium penitus sententiam, deinde verò illicò asserit idem inuentum rarum, nec inueniri, nec sciri posse, nisi cum flosculum emiserit. Quæ omnia si cum iis conferantur, quæ à grauissimis scriptoribus de Acoro scripta sunt, facile fabulosa deprehendi poterunt. Nec minus insipidum videtur aliud Lusitani argumentum, quod eam ob causam ve-

Ridicula argumentum.

Apuleio in Acori historia non stipulandum.

lit

lit Galangam esse Acorum, quoniam à Plinio dictum sit libro xxv. cap. xiiij. Acorum nigras habet e radices, quoad quidem crassioris Galangæ radices nigre nusquam reperta sunt, sed subruscescentes. Atqui illi venia danda est: quippe quod (vt aiunt) de coloribus cæci non iudicant. Cæterum extant apud nos Pliniani codices mendis vltimo loco expurgati ac restituti, qui non nigras, sed subnigras legant Acoro esse radices. Quam quidem lectionem magis probamus, quod scripserit is paulò infra, Creticas Acori radices esse Ponticis candidiores: quinetiam quòd hæc lectio Dioscoridis ad stipuletur, qui Acoro radices tribuit subalbicantes. Subalbus enim color is (mea sententia) fuerit, qui ex nigro albicat, subniger verò qui ex albo nigricat, adeò vt subalbus & subniger color parum inter se differant. Talis autem visitur color iis in radicibus, quibus passim vtimur Calami odorati vice.

CARDAMOMVM.

*De Cardamo
mo Censura
secunda.*

NEC sanè minus in Cardamomo cæcutit Lusitanus, vt potè qui putauerit Cardamomum, quo vsi sunt antiqui, lignum fuisse, non semen. Pater non leuis error, quòd, esse plenum, frangenti contumax, occlusum, farctumque, potius seminis sit proprium, quàm ligni. Sed Cardamomum antiquis fuisse semen, non lignum, testatur apertissimè grauissimus author Galenus libro primo de Antidotis capite quinto, vbi sic habet. Fructus autem, qui vnà cum virgultis, foliis, calicibus ac floribus in Theriacam mittuntur, ij sunt, Scordij, Nepitæ, Marrubij, Stæchadis Dictamni, Polij, Chamædryos, Chamæpyros, Hyperici, Centaurij. Radices autem hæc. Zinziberis, Iridis, Rhei, Quinquefolij, Costi, Nardi Indicæ, Nardi Celicæ, Gentianæ, Mei Athamantici, Phu, Aristolochiæ tenuis. Semina verò hæc. Napi, Petroselinij, Thlaspis, Ameos, Anethi, Fœniculi, Dauci, Cardamomi. Hæcille. Recensuit etiam inter semina Cardamomum senior ille Andromachus, vbi carmine de Theriaca scripsit his versibus.

*Καὶ μαράρην σπέρμα, καὶ ἰδαίον καρδάμωμον.
Καὶ ψευδαρὸν σπῆσις παρδόμενος σκόρδι.*

Hæc Andromachus & Galenus, aduersus Lusitanum ante tot secula scripta reliquerunt.

NIGEL

NIGELLA CITRINA.

ERRAT Lusitanus, quòd recentiores quosdam fortè sequutus, sibi persuaserit Nigellam Citrinam (licet mihi nunc pharmacopœorù vti vocabulis) Maius Mauritanorum esse Cardamomum: Minus verò id, quod Meleghetam vocat. Quandoquidem Serapioni Maius Cardamomum semen est, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, iis ferè similibus, quæ è Rosis prodeunt, granis subnigris, rotundis, in quibus minuta continentur semina angulosa, farcta, & odorata. Id quod manifestò arguit Nigellam hanc, quæ Melanthij est species (vt nobis aliàs satis superque ostendemus) Maius Mauritanorum Cardamomum esse nequam, Adde quòd Nigellæ calix nullum intra se habeat granum, quod ipsum semen excipiat, sed parua semina tantum, intercurtantibus membranis papaueris modo. Præter id cum sui Cardamomi colorem subnigrum fecerint Arabes, non video cur Nigella Citrina specata, quæ colore spectatur Citrei mali, à quo illi nomen, Maius illorum Cardamomum appellari possit.

*Censura III.
de Nigella Citrina.*

MELEGHETA.

QVOD præterea Melegheta, minus Mauritanorum Cardamomum non sit, quis facile conicere poterit, quippe cum hoc semen calice quodam, Melanthij instar, concludatur: Cardamomum verò minus (vt Serapio inquit) suum ferat semen nullis occlusum capitibus, colore maiori amulo. Qui tamen color subniger Meleghetis minimè est assimililis, eò quòd hæ colore sint subrufo Indici Milij instar, quod Tusci Saginam vocant, Infubres verò Melegam, vnde fortasse accepit his feminibus Meleghetæ nomen. Ad hæc cum Meleghetæ semen longè maius habeatur, quàm Nigella Citrina, non video sanè cur consentaneum fuerit id minus vocari Cardamomum.

*Censura IIII.
de Melegheta.*

CVBEBA CARPESIVM.

IN CVBEBIS, & Carpesio censendis quantum aberrat,

*Censura V. de
Cubebis
&
Carpesio.*

aberrat, quòd Cubebas velit, quibus passim vtuntur Offici-
næ, tum veras Arabum esse Cubebas, tum etiam legitimum
Galenii Carpesium. Verùm, vt apud Arabas nullus habetur,
qui scripserit vsquam Cubebas esse baccas, vel semen: ita nec
apud Græcos vllus extat author, qui Carpesium fateatur esse
semen. Galeno enim Carpesium tenues sunt festucæ, siue sar-
menta parua, Cinnamomi virgultis similia. Quare quum
Mauritanis idem sit Cubeba, quòd Græcis Carpesium, nullo
pacto fieri posse putamus, vt vulgaris Cubeba, quæ baccarum
generibus ascribitur, est inter festucas, & tenuia virgulta,
Carpesium esse possit, ac debeat: quin etiam nec genuina
Mauritanorum Cubeba, vt pluribus rem hanc in commen-
tariis nostris explicatam habemus.

SALIUNCA.

*Censura VI.
de Saliunca.*

MVLTO verò apertius suam declarat inscitiam in
Saliunca, quam eandem arbitratur esse plantam, quam Itali
Spico, recentiores quidam Pseudonardum appellat, ad quod
quoque genus refertur, quæ passim vulgò vocatur Lauendula:
in quo certè miror maximam hominis nescio imperitiam,
an stuporem dixerò. Etenim quid alienius, quum manifestè
Plinius Saliuncam foliosam asserat esse plantam, adeò bre-
uem, vt neci non possit: quin & herba verius quam flos, den-
sa, veluti manu pressa, radice numerosa cohærens. Quantum
ab hoc differt Pseudonardus: quum planta sit fruticosa ligno-
saque, Rosimarini Coronarij instar, non breuis, sed bicubi-
talis, & flos verius quam herba, & quæ in corollis facile neci
possit. Florum enim longiores pediculi iunceo ferè len-
tore præstant. Præterea Pseudonardus numerosis radicibus
non cohæret, nec adeò dense fructicat, vt folia tam pertinaciter
sibi ipsis inhæreant, vt tanquam manu pressa cernatur.
Adde quòd in Pannonia, & in Noricorum Alpium apricis
locis, nusquam Pseudonardus proueniat, vbi Plinio ipso teste,
numerosa prouenit Saliunca. Humilis autem & breuis Sa-
liunca herbula est, non bicubitalis & Pseudonardi modo
fruticosa, ac lignosa, quam obrem in Bucolicis poeta cecinit.
Punicæis humilis cedit Saliunca rosetis.

Tantum discrimen inter Saliuncam & Pseudonardum
non cernit Lusitanus, vt humillimam herbam à bicubitali

non

non distinguat frutice. Timendum, nisi hanc oculorum cu-
ret caliginem, ne culicem pro cane, vel fortasse etiam equo,
accipiat.

CINNAMOMVM.

REDIBO in gratiam aliquando cum hoc homine, *Censura VI.
de Cinnamo-
mo.*
qui alienis (vtinam tam verè) nos locupletet diuitiis, & op-
tumo Cinnamomo capsis (vt ille inquit) cannella refertis,
quæ ab India deferuntur Antuerpiam, nos abundare iactat,
& contra omnium præclarissimorum authorum sententiam
sibi persuadet Cinnamomum esse corticem tantum suæ
arboris nõ lignum. Nouitatis auidus nouum credo aliquid
asserere studuit. Fidem id circò suæ authoritati adhibendam
minus dubitauit, quòd iam fama increbuerit apud omnes
Lusitanos, peragratis Africae & Indiae regionibus, Aroma-
tum multa genera esse aduecta. Miror cur non se in his quæ
partibus fuisse fingat, vt maiorem huius commentii faci-
at fidem. Sed cum nec ipse id asserat, nec Lusitani, qui
nauigijs istas terras petierunt, vllam huius rei asserant histo-
riam, nos Lusitano in istis commentitijs inuentis astipule-
mur? Præsertim cum non desint probatissimorum scripto-
rum testimonia, qui repellentes has nugas apertissimè fa-
teantur Cinnamomum virgultum esse pumilæ arboris non
corticem tantum. Id enim in primis testatur Dioscorides, sic
inquiens. In Cinnamomi Mosylitici vocati genere præstat
recès nigrum, ex vinoso in cinerem vergens, læue, tenuibus
ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquam iucundè
olens. Quibus palam sit Cinnamomum virgultum esse te-
nue nodis pluribus constans. Huic subscribit Galenus li-
bro primo de Antidotis his verbis. Quæuis autem Cinna-
momi species ab vna radice, ceu frutex quidam paruus con-
surgit, emittitque hæc sex, illa septem virgulta, vel paulò
plura, pauciorave, non æquali tamen omnia longitudine
sunt. Verùm quod maximum est, pedis Romani dimidium
non excedit. Hæc ille. Adest adhæc liber de simplicibus
medicamentis ad Paternianum Galeno adscriptus, qui etiam
de Cinnamomo sic habet. Cinnamomum sunt rami ferè, ac
virgulta, quæ ab vna radice plura excrescunt, recta & minu-
ta, breuiusque, colore subrufo, & cortice extenso non rugoso,

*Cinnamomi
est virgultum
pumilæ arbo-
ris.*

m

qui cor

qui cortex non ita facilè vngue à ligno abraditur: nodulos plures & interualla habent, & in medio læues habentur. Si verò frangantur, quasi puluerem emittunt, odore omnia vincentem. Ferè enim hæc maxima probatio Cinnamomi est, quòd sit omnium rerum odoratissimum. Quibus grauissimus accedens author Aristoteles, Cinnamomum furculum esse testatur lib. ix. cap. xiiij. de historia Animalium, sic inquit. In Arabia & Auis Cinnamomus appellata, quam furculos Cinnamomi portare, & nidam ex his conficere aiunt. Nidificat excelis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita discusso in terram, Cinnamomum legunt. Ad hæc Cinnamomum furculaceum esse virgultum fatetur Galenus loco superius citato, ubi ait plura apud Imperatores extare Cinnamomi genera, quorum nullum veluti truncus in ramos plures diuisum multum atcollebat, sed Hellebori figuram præ se ferebat, vel potius Damafonij. Quibus palam est Cinnamomi virgulta adeò tenuia haberi, vt Hellebori vel Damafonij radices non excedant. Adde quòd quum ipse dicat Galenus ramusculos accepisse Cinnamomi, non cortices ex eo quòd à Traiano & Hadriano Imperatoribus repositum fuerat, vel eos quidem ramusculos apud se seruasse, facilè constabit omnibus Cinnamomi virgultum esse tenuè, & non solum in ipso cortice, sed in ligno odoratam reperiri facultatem. Quandoquidem si Cinnamomum cortice tantum præstitisset, cur prætulerit Dioscorides ramulos, quemadmodum & Galenus, sanè non video. Quamobrem Lusitano fabulam hanc ego tantum acceptam referam, præsertim cum præter assignata testimonia nemo sit, Lusitano excepto, qui Venetiis, quòd vulgare Cinnamomum ex India afferretur, perinde ac Antuerpiam, vnquam viderit reperitque Cinnamomi virgultum, quod genuinum repræsentauerit. Nimis quoque vana est opinio, qui credit Galeni tempore non eam fuisse Cinnamomi penuriam, qualem recentiores quidam existimant. Id quod Galeni ipsius testimonio falsum esse conuincitur. Ipse enim libro primo de Antidotis, ubi Casiam expendit, sic inquit. Hæc aduersus Quinti dictum obiecta sint, eò quòd mihi reiiciendum omninò non videtur eorum præceptum, qui pro Cinnamomo duplum Casiæ imponendum censent, quanquam ego semper

per Cinnamomum imposuerim. Nam quibus ego Romæ antidotos composui, cum vel Imperatorum amici vel diuites essent, facile fuit illis Cinnamomum à Regibus petere, iis verò Cinnamomum emere. Hæc itaque Galeni sunt verba: quibus facile quis certior fieri poterit, an Galeni tempore tanta fuerit Cinnamomi copia, quantam Lusitanus describit, vt suam tueatur fabulam. Non enim fuisset opus medicis aliis pluribus, qui Romæ Galeni ætate florebant, suis in theriacis modò Casiæ duplum, modò Carpesium (vt Quintus) Cinnamomi loco substituere, si genuini consequendi Cinnamomi illis tam ampla fuisset facultas.

LACCA ARABVM.

CONSULTVM longè melius (mea quidem sententia) fuisset Lusitano, si poëticæ potius quàm medicæ facultati se totum addixisset: nam qui eò in effingendis fabulis aptior propriòque se præstiterit, video profectò neminem. Id enim omnibus palam fiet diu in re medica versatis, qui diligenter istius intuebantur Centurias, in quibus innumera sese offerunt figmenta, adeò rem seriam præ se ferentia, vt ea quis difficillimè fabulas esse noscat, nisi medicæ facultatis fuerit rectè peritus. Verum cum ad hoc illam naturam pepererit, mirandum sanè non est, si à fabulandi facultate discedere nequeat, sed potius illi venia danda: quippe qui id propria agat natura, qua in præsentia ductus de Mauritanorum Lacca scripturus euadere non potuit, quin fabulosi aliquid admisceret his verbis. Qui hucusque Cancamum Laccam esse putarunt miro errore deprehenduntur, cum Cancamum gummi odoriferum sit: Lacca verò siue mansa, siue sufficientis explorata inodora percipitur, quam hodie Lusitani ex India afferunt rubram, translucidam, tincturis præcipue deseruientem, & ex ea Officinæ compositionem quandam præparant, Dialaccam appellaram, quæ (vt certò scimus) non gummi, aut arboris plantæque alicuius gutta est, sed potius formicarum alarum stercus, sanagòque, veluti cera apum. In regno igitur Pegu dicto apud Indos cum terra, vel pluuiæ, vel arte plus iusto irrigatur, formicæ prædictæ ligna quædam subtilia ab incolis sic disposita in altum ascendunt, in quibus Laccam generant, & hac de causa in

*Cinnamomi
Galenus tempore
etiam rarum.*

*Censuræ VIII.
de Lacca Arabum.*

Lusitani centuria fabulosa.

Lusitani Lacca historia fabulosa.

*Cinnamomi
Virgulta tenuia
Hellebori
radicem
modo.*

*Lusitani opinio
vana.*

Lusitani fabula exploditur.

Lacca ligna ipsa percipimus, quæ dubio procul arboris non sunt Laccam ferentis, ut hucusque omnes ferè crediderunt. Hæc illius est fabula. Atqui illi maximè refragatur Ludouicus ille Romanus libr. vj. suæ navigationis, ubi de his agit aromaticis ac mercimonis, quæ Sumatra Insula, siue Taprobana mittit, sic inquit. Mittit etiam ea regio Laccam, unde conficiunt rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore juglandibus nostris haud absimili. Hæc ille. Cui subscribit Ioseph Indus cap. cxli. ubi fatetur in Cambaia Laccam vberius nasci, quam alibi gentium, non autem fieri gignive formicis aut scarabæis, ut lepidius & facetius quam verius fabulatur Lusitanus. Præterea cum duplex sit Lacca, quæ Alexandria Aegypti Venetias comportatur, altera lignis quibusdam inhærens Sumatri, à Sumatra fortasse Insula nuncupata, altera Cambaiti à Cambaia denominata, in glebas Myrrhæ instar concretæ, nulli inhærens ligno, non est cur Lusitani fabulam historiam putem. Siquidem gleba illa Sole clarius palam facit, Laccam gummi esse arboris, non quidem, ut per somnium vidit Lusitanus, formicarum alatarum sterces, quibus etsi ubique scatet tota Europæ regio, nusquam tamen visæ sunt alatae formicæ quæ Laccam, aut simile aliud excernerent. Cæterum cum satis superque nobis comprobatum sit in commentariis in Dioscoridem editis Mauritanorum Laccam, & Græcorum Cancamum esse idem, adeo ut pluribus id comprobare testimoniis non sit opus, cadit, peritque Lusitani sententia, quam sequi nemo debet.

ELAEOMELI.

Censura IX. de Elaomele.

TRIPLICI se pariter implicat errore in Elaomele: tum quod ipsum defluere suo more fingat è Palmarum caudicibus: tum quod hinc duo liquorum genera putet apud Dioscoridem defluere, non vnum tantum. Mel nimirum per se & Oleum ex eadem arbore manantia: præterea ut noui semper aliquid apportet, quod hinc liquorem ex Indica nuce credat distillare. Deprehenditur in primis error a ipsiusmet Dioscoridis verbis, qui Elaomelis historiam ita præfatur. In Palmyris Syriæ, quod Elaomeli vocat, ex quodam caudice manat oleum melle crassius, sapore dulci. Quibus palam est de vno tantum

tantum liquore scripsisse Dioscoridè, nempe de Oleo, quod ob melleam dulcedinem vno verbo tantum Græcis *Ελαομέλι* vocatur, nam & capitis titulus *ωξι Ελαομέλιτος* habet, non autem *ωξι Ελαομελι μέλιτος*. Præterea ex Dioscoridis historia nunquam probari poterit Elaomelè Palmarum caudicibus fluere, quum is nusquam descriperit caudicis illius nomen, à quo in Syria funditur. Sed esse saluum palmas liquorem hunc fundere manifestò fatetur Plinius libr. xxij. cap. iij. ubi ex Olearum quarundam truncis, non ex Palmis fluere Elaomel affirmat. Quod autem ex Indica nuce Elaomel manare non crediderim, id sanè mihi licere persuaserim quod huius historiae neminè habeam auctorè, præter Lusitanum.

MACER.

CONTENDIT maximè Lusitanus, utpotè qui semper falsa tueri nititur, Macim, quo Myristicæ nuces prætextus instar conteguntur, & Græcorum Macerem nihil inter se differre. Cui nisi quis astipuletur, illum seuerus index cõtumacem declarat: tantam sibi arrogat auctoritatem, ut certò putet vnumquenque suis debere astipulari deliramentis. Verum quum id nulla asserat ratione: vel auctoritate, ipse meritò non modò cõtumax fuerit declarandus, sed insolens, vecors, ac delirus. Quippe qui potius errori patrocinari voluerit, nihil perpendens, & aliorum subscribere inceptis, quam veritatem amplecti ac tueri. Atqui quum nobis in commentariis nostris in Dioscoridem editis, abundè comprobatum sit, cum Græcorum, tum etiam Mauritanorum testimoniis, horum Macim Myristicæ nucis esse regumentum, ut ipsò oculorum intuitu vnusquisque videre potest, illorum verò Macerè corticem esse radicis magnæ (ut apertissimè lib. xij. cap. viij. restatur Plinius) non est ut hic pluribus istius Centurionis insolentiam & incertam redarguam. Eò itaque se conferre poterunt, qui hæc differentias hæctenus non considerant.

Censura X. de Macere.

Lusitani insolentia.

ERICA.

NEC minus in Erica hunc deceptum reperio, quippe qui neget contra omnium doctissimorum virorum sententiam, cam plantam, è qua vniuersa ferè Hetruria ad mundandas

Censura XI. de Erica.

ædes scopas sibi parat, vlllo pæcio esse Ericam, hoc tantum inani argumento fietus, quod hæc semel tantum in anno floreat, quum tamen Erica Theophrasti testimonio, bis in anno florere debeat. At quam decipitur: eam non nobis tantum, sed aliis quam plurimis obseruatum fit plantam, quam Ericam vocamus, bis in anno, nempe verno & autumnali tempore, sine vlla controvèrsia florescere. At cum lib. IIII. scribat Dioscorides Corim herbam Ericæ foliis provenire, constatque id Ericam nostram per omnia referre, palam fit omnibus hanc legitimam esse Ericam.

ACACALIS.

*Censura XII.
de Acacali.*

ACACALIM nasci scribit apud suæ gentis Olyssiponam Lusitanici regni metropolim, fructu albo, pusillis margaritis simili, ex planta quadam inter Myricam & Ericam media. Sed quod ad fabulas redeat, palam facit Dioscorides, qui scripsit Acacalim semen haberi Aegyptij fruticis Myricæ semine simili, non autem Acacalim fruticem esse Myricæ similem. Cæterum cum duo sint Myricæ genera, alterum fructum gerens, quasi florem compage mucosum, alterum vero Gallæ similem, videant obsecro, qui rem medicam profitentur, quam negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus, quin & qua auctoritate vel ratione ductus affirmare ausus sit Acacalis semen pusillis margaritis non esse absimile, quum antiquorum quispiam (quod sciam) nusquam id scriptis commendauerit.

*Censura XIII.
de Paliuro.*

IN PALIVRO confundens historiam pede prolabitur: siquidem putat Dioscoridis Paliurum & eam, de qua lib. III. cap. XVII. de historia Plantarum tradidit Theophrastus, & Galenus octavo de simplicium medicamentorum facultatibus, illam esse arborem, quam Agrifolium vulgò vocamus, folio lauri, per ambitum aculeato, crasso, perpetuoque fructu Rusci modo rubente. At tam Dioscoridi, quam Theophrasto citato loco, Paliurus frutex est, non arbor, & semen in siliquis profert, fuliginosum, mansu letorem relinquens feminis lini modo. Id quod in Agrifolio nusquam spectari potest, cum baccifera sit arbor. Nec propterea negauerim Agrifolium aliud esse Paliuri genus, quod (vt ipse Theo-
phra

phrastus inquit lib. & capit. III. de historia plantarum) in Africa nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verum non ob id assu mauerim Agrifolium alterum, illud esse genus, quod siliquas profert. Sed cum Lusitanus fortè audierit Agrifolium inter Paliuri genera haberi, nec vquam legerit Paliuri differentias apud Theophrastum, nulla adhibita distinctione, pro omni Paliuro Agrifolium adducit.

QVIN & in hoc decipitur, quod certò crediderit Paliurum à Plinio descriptum lib. XIII. cap. XIX. & à Theophrasto lib. & capit. IIII. esse Dioscoridis Paliurum. Error sanè per se patet, quòd Dioscoridi Paliurus semen in siliquis ferat: Theophrasto verò & Plinio citatis locis fructum ferat rubrum siliquis nullis insertum. Nam tamen siliquarum non meminerit Dioscorides, sed tantum feminis, quum tamen rara in arboribus sint femina, quæ siliquis, vel vasculis quibuslibet non assuauerit, non temerè censerit potest siliquas prætermisisse Dioscoridem. Nam si de Africana Paliuro scripsisset is, fructus meminisset non feminis. Adhæc quum Theophrastus Paliuro siliquas ferenti easdem tribuerit tam vires, tum qualitates, quas suo reddidit Dioscorides, ambigendum sanè non est, quin Dioscoridis Paliurus semen in siliquis ferat.

RIBES.

MAVRITANORVM Ribem vulgi opinionè sequeutus, eam arbuticulam censet hortis & viridariis familiarum, quæ folio ex virgineo, paruo, albæ Populo æmulo, ramulis lentis, hinc quosisq; topiariis apertissimis, è quibus fructus racematim dependent, acinis magnitudine piperis, rubetibus, sapore subacido. Sed manifestè refellit eum Scrapio, (Ribes enim Arabica plâta est) Ribem asserens esse arborem capreolos proferente, colore viridi rubescente, foliis lais, magnis, rotundisq; quæ quidem notæ in nostra Ribes omnes desiderantur. Vulgaris enim Ribes nec fert capreolos, nec lata, nec magna nec rotunda folia, sed parva, vitiginea, & diuisuris per ambitum laciniata.

ROSAE DAMASCENAE.

QVO in altu magis in hoc turbulento mari vela facio, eo flagrantius ad portu aliquè me receptu velim. Tædet profecto

*Censura
XVIII. in eodè
Paliuro.*

*Censura XV.
in Ribem.*

*Ribes legitima
historia.*

*Censura XVI.
de Rosis Damascenis.*

cum istis ineptiis me diutius ad nauseam vsque conflictari. Sed quid agam? In portu erat respiscendum, nunc danda vela, quæcunque se offerat molestia: maximè cum ita diluantur ipsius nugæ, vt hinc ad serua reuocemur. Audite quæso lepidam hominis peritiam. De rosis enim scribens, quas Damascenas appellat, quæq; vulgus Moschetras vocat, quòd odoris fortasse fragrantia Moscum respiciant, non solum has non minori vi deiectionia pollere existimet, quàm Scammonia: sed exitiosissimum esse medicamentum pariter contendit. Hoc vt confirmet, anilem prorsus huic subtextit fabulam, q; Venetiis viderit (liceat mihi nunc suo vt testimonio) nobilissimam quandam suæ gentis mulierem Beatricem à Luna vocatam, quæ cum semel tantum saccharum ex hisce Rosis paratum à medico quodam Veneto tanquam medicamentum quòd nullo incommodo aluum cieret, degustasset, statim faucium & linguæ desquamationem, quin & ventriculi erosionem cõtraxit. Nihil ad me attinet de illa, quam adducit, muliercula. Primum (vt ego mihi testis esse possum) id contra Lusitaniam sententiam maximè pugnat, quòd sæpius ipsemet id sumpserim medicamentum, aliusque frequenter dederim sine vilo prorsus incommodo, adeò vt quandoq; pueris felicissimè propinauerim. Præterea non magno negotio deprehendi potest Lusitaniam iudicium esse falsum, quòd mansa hæc rosa nullam penitus gustui relinquat acredinem, sed tantum se ostendit tum adstringentem, tum etiam subamaram. Id quòd manifestè indicat, vt nulla faucium, aut linguæ erosio, inflammatione hinc degustantibus accedere possit. Mihi enim hæc rosa sæpe mandenti, vt quandoque adstrictam excitarem aluum, nihil erosionis, inflammationis que accessit. Quo fit, vt quis rectè opinari possit, suo inconstanti iudicio delusum esse Lusitanum, vt potè qui huiusce medicamenti facultatis penitus ignarus, symptomatis illius causam in illud perperam rececit. Cum potius credendum sit id ab ærium, salorumque scoræ defluxu prouenisse, qui fortè fortuna eo tempore, quò rosaceum illud saccharum mulier illa sumpsit, à capite in eas partes labi cœpit. Nec putauerim vnquam medicum illum Venetum quem tamen nominare nõ audet Lusitanus, adeò ex cordè, imprudèté, negligentemq; fuisse, vt tam nobili, ac diuini mulieris medicamentum præbuerit, cuius ignorauerit vires, præsertim cum ad huiusmodi ditissimos ægrotantes ij plerunq; acce

Lusitani iudicium falsum.

accendant medici, qui primas in ciuitatibus tenent. Atqui magis sanè demior hominis imperitiam, quòd tam acriter damnauerit has Damascenas Rosas, odore perquam suauifragrantes, è quibus clementissimum illud paratur medicamentum, nullo penitus incommodo aluum ducens. Contra verò tam magnis laudibus prætulit ad eandem exolendam Perfici arboris flores: quin & syrupum ex eorundem diluto paratum. Quandoquidem (vt iam sexcenties obseruauimus) Perfici arboris flores ad ducendam aluum deorati, incommodis quàm plurimis sumentes afficiunt, nempe crebris vomitionibus, vetriculi & intestinorù torminibus, animi deliquio, & crebris alui deiectionibus, quæ omnia plerunq; sequitur frigidus sudor, æstus, viriù amissio, & corporis vniuersi imbecillitas. Præter id, quis nam Amathum hunc meritè *Amathum* non appellauerit, cum eò ignorantia peruenisse confiteri, vt certò sibi persuaserit Ieleniabini è Perfici paratum, de quo pluries in febrium curatione & ventriculi dolore meminit. Auicenna, ex Perfici arboris floribus parari debere? Sed quàm falsà, ac ridenda teneatur opinio, luce clarius ostendit ipsa medicamenti nomenclatio, quippe Ieleniabini Mauritanis omnium præclarissimorum medicorum consensu nil aliud designat, quàm Mel Rosaceum. Sed quoniam pacto Rosaceum Mel è floribus Perfici arboris parari possit (ah, ah, ah præ risu scribere ferè nequimus) qui sciunt, doceant, quum id hætenus nec viderim, nec legerim vsquam. Constat enim per Rosas Perficas nil aliud voluisse Auicennam, quàm Puniceas. Siquidem lib. v. vbi is de compositione medicamentorum omnium egit, de quibus in vniuerso meminit volumine: Ieleniabini ad febres & ventriculi dolores parari iubet è Rubeis Rosis, non autem (vt Lusitani vana fert opinio) ex Perfici arboris floribus. Id quòd manifestè indicat, nil aliud Perficas Rosas Auicennæ designare, quàm Puniceas, Perficas illi fortasse vocatas, quòd à Persis in suas venerint regiones. Nam & nos Damascenas vocamus eas, de quibus diximus, quòd è Damasco Syriæ primò ad nos peruenierint.

Lusitani inuolucrum medica emittens imperitia.

Lusitani in Ieleniabini inuolucrum.

Rosa Perfica quæ apud Auicennam.

PALMÆ INVOLVCRVM.

FALLITVR præter id Lusitanus in ea examinanda
m s pal

palma, quam Græci ἐλάτην vocant. Is enim nil aliud Palmæ Inuolucrum ἐλάτην Græcis vocatum primum esse existimat, quàm Nucis Indicæ villosum tegumentum, hoc tamen argumento fretus, quòd Nux Indica vocata ab arbore profertur (vt referunt qui in Indiam peregrinantur) Palmæ simili. Deinde verò sua fortasse inconstantia ductus, in eiusdem capitis processu, reuocata priori sententia (qui talium puorum est mos) nil aliud tandem affirmat apud Dioscoridem esse Elaten, quàm Palmæ germen, quòd Græcis Encephalos dicitur, ea ratione innixus, quòd scripterit Galenus libro cætauo de simplicium medicamentorum facultatibus, id re-
 cte Elaten vocari. Sed gemino hic se implicat errore. Quòd quidem Dioscoridi Palma Elate nihil aliud est, quàm fructus palmarum adhuc florescentium inuolucrum, calixque, non nucis alicuius tegumentum, nec germen. Indicæ enim Nucis nusquam meminit Dioscorides, nec (quod scierim, legerimue) antiquorum aliquis. Quo fit, vt censendum sit, huiusce Nucis inuolucrum nunquam antiquis innotuisse. Porrò Palma arbor, quæ dactylos profert (id quod penitus ignorare Luitanum non ambigimus) primò inuolucrum magnum edit, follis cuiusdam instar in quo quàm plurimi flores includuntur, qui longè pediculo serie quadam pèdenter racematim coherent. In tractu temporis deficiit, emiguntque flores. Carpiuntur deinde inuolucrum ad plura vtile, idque est, quod Dioscoridi Elate appellatur: quæ si non ignorasset Lufitanus, non ita fortasse facile, cum duabus vult insidere fellis, duobus hinc partibus caput impigisset. Nec nobis sanè obstat Galeni autoritas, qua nititur Lufitanus. Siquidem Galenus loco superius citato duo tacit Elates genera, vnum quod germen est ipsius Palmæ, aliud verò tegumentum, de quo tantum scribit Dioscorides, cui etiam Elates duo produntur genera, quorum vnum illud est, de quo diximus, aliud verò id totum, quod inuolucro illo concluditur, quorum nullum Nucis Indicæ tegumentum, nec Galeni Encephalon esse potest. Cæterum vt fortasse probet Elaten plura apud antiquos designare, Plinium in medium assertit, quippe qui scripserit libro duodecimo, capite vltimo, arborem quandam esse Abietem, vocatam vnguentis expetitam, quàm alij Elaten vocant, alij Palmam, alij Spathen. Id quod maximè palam facit, quàm

*Palma Elate
Dioscoridi
quid.*

*Palma Elates
historia.*

*Galeno Elates
duo genera.
Quin etia
Dioscoridi.*

imprudenter velit Lufitanus aliorum errorum inscitia suam treri opinionem. Siquidem Plinius non satis aptè locutus deprehenditur vocabulorù similitudine deceptus. Ipse enim cum legisset apud Græcos ἐλάτην Abietem arborem designare, quin & ἐλάτην quibusdam vocari Palmam Elaten siue Spathen, & hanc in vnguentis addi, magno ac pendendo errore putauit, idem esse Abietem arborem, & florescentium dactylorum inuolucrum, quod ad vnguenta spissanda expetebat antiquitas.

*Plinij error,
quem maxi-
mè sequitur
Amathus.*

PERSEA ARBOR.

REPREHENDIT etiam aliorum opinionem, vt vana, qui Perseam arborem existimant à Persico nostrate differre. Sed quàm ille totus sit vanus, & quàm magno ducatur errore, facile quis animaduertet ex probatissimorum autorum testimoniis. Nam (vt Theophrastus memoriæ prodidit libro quarto, capite secundo, de Plantarum historia) Persea arbor est Aegypti aspectu magna, formosaque folio, flore, ramo, totaque figura potissimum Pyro proxima, nisi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omnique tempore perficit. Nouus anniculum semper occupat, maturitas annuiciorum affluit conficitur, reliquum cruditiorem auferunt, atque recondunt. Fructus est magnitudine Pyri, figura oblongus, Amygdalæ modo, colore herbidus, nucem intus habet, vt Prunum, verum longe minorem, mollioremque. Caro eius suavis, ac prædulcis manditur, concoctaque faciliis, & innocua etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudinèque. Materie constat robusta, dura visque decora, veluti Lotus, quapropter ex ea, & simulachra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia fabricant. Hasenus Theophrastus. Cæterum si Persea Aegyptiæ notæ cum Persico nostrate conferantur, qua vniuersus scater orbis, liquidò constabit has plantas nihilominus inter se distare, quàm à quercu salicem: Persicus enim arbor, quæ nostris in hortis, viridariis, ac viretis passim frequentissima visitur, proceramagna, formosaque nusquam visitur, nihilque cum Pyro cognationis habet, sed potius per omnia Amygdalum refert. Quin nec fronde perpetuò viret, nec fructum omni tempore

*Censura
XVII. de
Persea.*

*Persea arboris
historia
ex Theophrasto.*

pore perficit, nec oblongus is est Amygdalæ instar, sed orbiculatum in spheræ modum, colore minimè herbido, sed cum maturuerit, aut subpallido, aut subcædicante, aut rubente, aut flauo. Huic ossiculum præter id Pruno minus non visitur, sed quandoque duplo, triplòque maius. nec illi figura simile, quin nec fractu facilius, sed longè contumacius. Ad hæc nostratis Persici fructus gustu vinoso non percipitur, sed potius subaustero, aut vinoso. Adde quòd vulgaris Persici fructus maximè damnauerit Galenus libro secundo de Alimentorum facultatibus, vt prauis succi alimentum, & qui facilè corrumpatur, & noxam ventriculo inferat: contra verò qui ex Aegyp̄tia Persea proueniunt. Postremò Persicus nostras radice nititur breui non longa, tenui non crassa, rara non multiplici, & proinde rarissimè annosa reperitur. Contabescit, peritque facilè, quòd imbecillibus admodum sustinetur edicibus. Ob idque ligni materies illi rara, fungosaque cernitur, nec nisi ad ignem apta, quum tamen Aegyp̄tiæ Persea solida, compacta, pulcherrimaque spectetur, vt potè quæ in multiplices veniat vsus. Quo fit, vt omni no Amatho amentior, & Lusitano lusciosior fuerit, qui non nouerit Perseam Aegyp̄ti arborem à vulgari Persico plurimum atque plurimum differre. Id quod etiam comprobatur Plinij testimonio, qui libro decimo quinto, capite decimo tertio, sic scriptum reliquit. Nam Persicæ arbores serò, & cum difficultate transiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, q̄ primum ab Aegypto eorum fuerat hospitium. Falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à Regibus translata in Aegyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, nec extra orientem nasci volunt. Eam quoque negauerunt eruditores ex Perside propter supplicia translata, sed à Perseo Memphi satam, & ob id Alexandrum illa coronari vi etores ibi instituisse in honore atavi sui. Semper autem folia habet, & poma, subnascantibus aliis. Hæc Plinius. Verum non modo hic & pariter Theophrastus destruit Lusitani euanidam sententiam, sed etià grauissimus author Galenus, qui lib. ii. de compositione medicamentorum secundum locos, manifestè testatur in nulla alia Romanis subdita gēte vidisse Perseam arborem, præterquam in Alexandria Aegyp̄ti. Sed ubi rerum testimonia adsunt, quid, opus est verbis? Hoc

tamen

tamen tantum addam, quòd cum per longas ante Galenum ætates Persicus, vulgaris notitiæ arbor, vniuersam occupauerit Græciam, Italiam, ac alias passim regiones, si Persicus nostras ab Aegyp̄tia non differret Persea, nullo pacto credendum est, eò dementiæ peruenisse Galenum, vt postteritatis memoriæ commendauerit, nusquam gentium vidisse Perseam, nisi tantum in sola Alexandria.

FLVVIATILES CANCRI.

QVVM Lusitanum de Fluuiatilibus Cancris differenti legem, tenere me non potui, quin in vehementem soluerer cachinnū. Si quidem illum eò inscitia peruenisse offendi in hisce censendis, vt Aquatiles Testudines Cancrorum affirmauerit esse genus, eò grauissimo argumento impulsus, quòd heciticis, & lenta febre laborantibus maximè commendentur. O lepidum caput, sine helleboro tibi cerebrum demulceam? Seruione hæc dicuntur ab Amatho: an risum mouere sua vecordia studet? Nimirum adducor, vt credam (si id serò fatear, quod sentio) aliquo amentia genere illum quandoque vexari, & proinde tunc temporis non nisi huiusmodi delirameta describere. Nā & Ranæ, & Cochleæ in Cancrario genere erunt, quòd heciticis maximè conferant, si potius Lusitani delirio addicimur, quàm veritati.

*Cësura XIX.
de fluuiatilibus
cancris.*

*Ridenda Lu-
sitani amentia*

MARINVS SCORPIO.

MARINVM Scorpionem paruulum quoddam putat esse animalculum, quod ex Cancrario genere existimauerim (vidimus enim illud sæpe in Hadriatici littore trāquam inutile à piscatoribus reiectum) lōgis, ac tenuibus caribus, corporis forma terrestri scorpioni simili, chelis pariter tenuissimis, cauda nulla, & omni penitus pulpa carens. Gulielmus Rondoletus libro xvij. capite xxij. de Marinis piscibus animalculum hoc Cancrum *εραχχίλυρ* vocat. Verum Aristoteli, Hicetio, Galeno, Athæneo, Plinio, Aelianoque, Scorpium pelagus est piscis, & inter mullos, asellos, lacertos, cernuas, & quotquot sunt alios, duræ carnis recensetur, non autem in Cancrario genere. Quum autem eius historiam in Commentariis nostris in Dioscoridem pluribus descripsissem, & veram Scorpionis imaginem appinxerim, eò se conferre poterit Lusitanus, si cæcitatibus suæ remedium non neglexerit.

*Cësura XX.
de Marino
Scorpione.*

RANAE

RANAÆ.

*Cōfura XXI.
de Ranis.*

VBI Ranarum vires expendit Lusitanus, proculdubio aberrat, quod omnes in vniuersum Ranas venenosas censet, adeo vt in Aecium inuehatur, quod is libro III. cap. LV. palustris ranas inter venenata recenset: & tamen libro secundo earum ius tanquam alexipharmacum prætulit ad venenatorum reptilium ictus. Error nimis est manifestus, quod quotannis infinitus ranarum numerus Italis in cibum veniat ex his, quæ in paludibus, & scrobibus morantur, & nullo tamen incommodo comedentes afficiunt. Nam si (vt Lusitanus inquit) Ranæ omnes venosæ essent, nulli dubium est, quin quàm plurimi earum esu interirent: quum non desint homines innumeri, qui iis tantum sæpius fariuntur, nulla ob id accedente noxa. Nec sanè sententiæ nostræ obstat, quod Galenus lib. de Cibis boni & mali succi scriptum reliquerit, à Ranis esse abstinendum, quippè si Ranas non detestatur, quod veneno aliquo sint infectæ, sed quod malum in corpore succum procreent, perinde ac pisces in stagnis & paludibus degentes. Quippe si Galenus putasset venenosas esse Ranas, nūquam eas inter cibos retulisset. Sed magis fortasse Lusitanus, credo, lege percitus Mosaica, quàm veritatis sustinendæ desiderio in Aecium inuectus est, quem (pace eius dixerim) non intellexit. Ipse enim libro secundo de Viribus animalium, quæ in vsum medicum veniunt, vbi deuenit ad palustres Ranas, quæ passim ab omnibus eduntur: Ranæ palustres (inquit) in aqua elixæ, salæque & modico oleo cōditæ venenorum reptilium ictibus, si ius earum bibatur, magnum præsidium afferunt. Id quod ex Dioscoride depromptit, quæ pariter de his egit iisdem verbis. Quibus manifestè suffragatur Plinius libro XXXII. cap. quinto, vbi non modò Ranarum ius prætulit contra serpentium ictus, sed etiam ad Marini Leporis venenum, hausta venena, deuorata Rubetam, Salamandramque iis laudibus prætulit. Nec ob id velim fortasse puter Lusitanus Aecium sibi ipsi repugnasse. Quippè qui dixerit libro XIII. quod deuorata palustris Rana tanquam venenosa, variis ac multis vixeret incommodis. Quandoquidem ibi de palustribus Ranis non egit, quæ in cibum veniunt, sed de venosis, quæ è Bufonum sunt genere, & in paludibus præsertim fetidis morantur. Ipse enim cum proximo capite de Rubetis Ranis

Lusitani Religio.

nis egisset, quos Bufones alij appellant, voluit de aquaticis etiam Bufonibus, quos Græci sub Ranæ palustris nomine comprehenderunt, verba facere, quoniam sciuerat Bufones & terrestres, & aquatiles reperiri, vt vnumquemque compertum habere non ambigimus, qui diligentius, accuratiùsque medicæ operæ nauaric quàm fecerit Lusitanus. Id quod manifestè declarat libri illius titulus, qui de noxiorum animalium morstu, & de bestiarum virus eiaculantibus inscribitur. Nam & idem legitur apud Dioscoridem quippè qui libro secundo de Ranis, quæ in cibum veniunt, egit. sexto verò, vbi peculiariter de Venenis, & Venenatis animalibus tractauit, de Rubetæ, & palustris Ranæ curatione caput proprium edidit. Adeo vt iam nobis fateri liceat, neuiquam in re medica Lusitano esse astipulandum.

Lusitano in re medica nõ esse astipulandum.

GALLINAE.

ATQVI nulla mihi amplius est contentio cum Medico, optime lector, verum cum solertissimo degustatore, vel coquo potius, quo plurimum recreatur officio regalium epularum. Gallinas inferioris Germaniæ præ nimia aëgoris inclemètia carnes habere scribit hircinis, vel caprinis deteriores, & proinde malum, viciosumue præbere alimentum: quin & raro ibidem homines idcirco vesci gallinis. O indagatorem omnium eduliorum. Patere id me te percontari. Quis amabò te ibidem Princeps suæ præfecit culinæ, vt istis eum spoliare delitit? Id quum ego mecum admiratus Flandris quibusdam exponerem, fabulam esse aiebant. Quippè quod non minus in eorum regionibus carniū prohibitatis, saporisque iucunditate præsent gallinæ, quàm alibi. Adhæc pariter fabulosum esse fatentur, quod raro gallinis ibidem vescantur incolæ, ea ratione innixi, quod earum cibum reprobum generet alimentum, sed quod multi fortasse à gallinis abstineant sumptui parcentes. Quod autem præter rationem ij medici agant (vt ait Lusitanus) qui post exactam purgationem ad ventriculum abstergendum ab inhxerente medicamento simplex gallinarum ius exhibent, sanè non improbamus, sed qui sint illi prorsus ignoramus, quum in communi omnium medicorum vsu perpetuò esse sciuerim, ius illud hoc in negotio nunquam exhiberi, nisi sacharum

*Cōfura XXII
de Gallinis.*

sacharum admisceant rubeum. Nec id temerè factum putauerim, cum non ambigam ius ita paratum non modò abstergere, sed etiam posse roborare. Id quod à purgatione plurimum præstat.

LAC SCISSILE.

*Cens. XXIII.
de Scissili La
cte.
Lactis Scissili
parandi
ratio.*

LAC SCISSILE nil aliud esse censet, quam lac ipsum simplex per se acescens. Conuincitur ipsius Dioscoridis testimonio, qui huiusce parandi lactis rationem scribit his verbis. Ex omni lacte fit, quod Scissile appellant, hoc modo. Lac scissili nouo feruet, ramòque ficulneo recenti mouetur, insparsis, postquam bis vel ter efferbuerit, totidem acci mulsi cyathis, quot sunt lactis heminae. Ita enim ferescens liquidum ab eo diuiditur, quod in caseum concreuit, sed cum feruet, ne superfundatur, conueniet spongia ex frigida continuo scissilis labrum detergere, sextariumque argenteum frigidae aquae plenum demittere. Hæc ille, Dioscoridi subseribit Galenus libro decimo, de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de Canino stercore egit: quin & Paulus lib. 1. cap. LXXXVIIII. Non possum satis cogitare, quæ fuerit in homine tanta imprudentia, aut somnolentia, quòd cum tam splendidis enarrationibus explanandum Dioscoridem susceperit, adeò graui labascat negligentia.

OLYRA.

*Cens. XXIII.
de Olyra.*

IN FRUMENTACEO genere eam magno errore Olyram censet Lusitanus, quam nos Secalā, & Plinius Secalem, & Farraginem appellat, è qua rustici panem faciunt nigrum triticeo longè deteriorem. Sed cadit Lusitani opinio, quòd Galeno primo de alimentorum facultatibus Olyra colore sit albo, adeò vt dixerit Plinius libro decimo octauo, capit. octauo, esse, qui ob Olyrae candorem, illam Orizam esse putarent. Præterea scribit idem Plinius ex Olyra dulcem confici panem, id quod ex pane ex Secale confecto minimè percipitur, cum potius quodammodo amarorem respiciat. Adhæc Secalā ita vulgò vocata, cum in area flagellis decutitur, illicò omnem exiit tunicam, & tritici modo nuda colligitur: sed aliter Olyrae

euenire

euenire fatetur Galenus loco superius citato, dum Olyrinās expendit partes, sic inquit. Habet autem Typhæ semen extrinsecus corticem veluti Olyra & Hordeum, verum decorticatum in panes congeritur: & paulò inferius ait. Ex nobilissima Olyra, cum, vt decet, fuerit decorticata, nominatum Tragus conficiunt, quo plerique vtuntur. Quibus planè constat Olyram decorticari in area non posse flagellis, quemadmodum nec Hordeum, nec Zea, nec Auena, dum in area concutitur, sed opus esse, vt in pills pinsetur, vt etiam hoc æuo moris est apud omnes.

CHONDRVS.

EX ea fruge parari Chondrum existimat, quam quidam in Italia, vt in Tridentino agro, Scandellam vocant, quòd meritò redarguit omnium agricolarum consensus, qui dicunt hanc esse Hordei genus, non Zeæ. Hordei enim plura habentur genera, vt quis ex Theophrasto nosse potest libro octauo, capite quarto, de plantarum historia. Quæ si rectè expendantur, nil aliud Scandella erit quam Hordeum minus, quæ binis tantum versibus spicam gerit, rotundiore etiam grano. Nam præter id, quòd per omnia, neimpè facie & viribus, Hordeum referat, constat non esse Zeam, quam Dicocon appellant, quòd nunquam Scandella reperta sit, quæ Zeæ illius modo in geminis putaminibus coniunctum semen habeat. Quo fit, vt nullo pacto Scandella inter Zeas recenserì possit. Zea autem Dicocon abundat Goritiensis ager, & Foroiulienfis arua, ibique vulgò Pirra Farra dicitur, quòd Zea ibi ab incolis in vniuersum Pirra vocetur. Ceterum quia ex hoc Zeæ genere Halicam, siue Chondrum sibi parant, quam ipsi Far appellant, licet falsò (differt enim ab Halica Far) ideò eadem Pirra Farra nominatur à ruricolis. Huic alius eius affinis est error, quòd scripserit, putaueritque Far ab Halica nihil differre, idque ex Scandella parari, quam Zeam Dicocon censet. At Plinij testimonio Far nihil aliud est quam frumenti vel tritici genus, Adoreum vocatum. Ille enim libro xvij. cap. viij. ita scriptum reliquit. Frumenti genera non eadem vbique, neque ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum Far, quod Adoreum veteres appellauerunt. Item eodem capite, vt palam faceret

*Cens. XXV.
de Chondro.*

*Cens. XXVI.
de Farre &
Halica.*

*Far ab Halica
differt.*

aliud

aliud esse Zeam, è qua fit Halica, aliud verò Far. Qui Zea vtuntur, inquit, non habent Far. Item cap. vij. eiusdem libri Populum Romanum, ait, Farre tantum è frumento trecentis annis vsus Verrius scribit. Quo tempore Romanis nullus fuit Halicæ vsus, vt ipse met testatur Plinius libro xxij. cap. xxv. cum inquit, Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neque arbitrò Pompei magni grate in vsu fuisse. His accedit Asclepiadis & Galeni auctoritas libro septimo de comp. medic. secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, vbi sic habet. Farris Clusini appellati sextarij dimidium, decocti Marrubij viridis sextarium vnum. Hæc in vas vitreum coniecta per diem & noctem macerari finito, sequenti die pharmacum molito, quemadmodum Halicam maceramur. Hæc Galenus. Quibus palam est à Farre differre Halicam. Galeno subscribit Aetius lib. ix. cap. xlv. his verbis. Quod verò Latine in regionibus Romæ vicinis Far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam coniectum, veluti Pisanam à cortice repurgato, vbi verò corticem exuerit tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritura, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vfus autem tempore Halicæ modo coquitur, & à sanis in cibum sumitur, Hæc ille: ad quæ certè pertingere debuerat ille magnarum centuriarum constructor.

PHASEOLVS.

*Gen. XXVII.
de Ph. secto.*

PHASEOLVM, siue Phasiolum, non paruam illam & vulgarem, quam Galenus Ochron appellat, sed magnam esse Eruiam falso contendit. Quandoquidem Eruiam illa maior Latinis Pisum dicitur, non autem Phaseolus. Differre autem Phaseolum ab omni Eruiam & Pisco, testis est Plinius libro xvij. cap. vij. sic inquit. Frumentis folium harundinaceum, Fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti. Longiora Eruiæ, & Pisco. Phaseolis venosa. Quibus palam est, nec Eruiæ genus, nec Pisum esse Phaseolum. Constat præterea Eruiæ cuiusque generis, vel Pisci siliquas elixas in gibus à nemine mandari, quod adeò dura sint cartilagine, vt nullo

nullo mansu dentibus confici queant. Contra verò vulgaribus, genuinisque Phaseolis accidit. Id quod idem faterur Plinius capite xij. eiusdem libri, vbi sic habet. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, Pisco cylindricæ, Phaseolorum cum ipsis manduntur granis: id quod nostris Phaseolis vulgaribus accidit. Nam tenellas eorum siliquas suis granis referas, modo in acetariis Asparagorum modo, nunc vnà cum brassicis elixas, ante maturitatem ætate comedimus: quod tamen nulli alij leguminum generi à natura datum esse comperimus. His itaque palam est, Phaseolum Dioscoridi nullam esse Eruiam, sed vulgaris vsus Phaseolum, qui passim in campis feritur. Quippe non tantum folia illi insunt (vt Plinius inquit) venosa, sed (vt Dioscorides ait) deuoratus inflat, spiritus ciet, & agrè concoquitur. Quin etiam viridis cum siliqua sumptus, aluum emollit. An non in idem cadit erratum, quum Eruiam, quam confundeat cum Phaseolo, Dolichum à Theophrasto credit appellari? quum Dolichum ille testetur apertè adacto longo palo confurgere. Id quod maximè denotat, Dolichum nil aliud esse, quam varium Phaseolum illum, qui Dioscoridi hortensis Smilax dicitur. Quippè in primis hic longissimos ascendit palos, qui Lupi Salsitarij modo se circumuoluit, nec alibi, quam in hortis feritur. Quinetiam eius siliquæ simul cum granis, perinde ac aliorum Phaseolorum, manduntur in cibis. Id quod in præfatione secundi libri de Alimentorum facultatibus testatur Galenus, & Paulus Aegineta libro primo. Atqui si pluribus inanem suam velit sententiam confutari, commentarios nostros in Dioscoridem consulat. Plura enim ibi reperiet, quæ hic silentio præmittenda duximus, ne plantarum potius historiam scribere, quod in alijs vberius exequuti sumus, quam istius temerarij hominis imperitiam ac negligentiam videamur aperire, quod iam nostrum est institutum, sed id breuiter: ne, si omnino tacuerimus, ille sua temeritate in cæteris nostra abuta tur modestia, sin copiosius, ne iustum excedamus modum.

*Genf. XX.
V 111. In Do
lichu.*

LAPATHVM SIVE RVMEX.

AC iam propemodum vereor, ne quis eruditus tandem fastidiat in audiendis innumeris & turpissimis istius

*Gen. XXIX.
de Rumice.*

hominis erratis. Quæ si nuda in medio ponerem, cui non ista stomachum moueant? Nunc ita vniuscuiusque occurrere studeo prudentiæ, vt non parum hoc quemque consolari debeat, quòd in huius refrenanda audacia plura interim à nobis afferantur non infrugifera, & (nisi me spes fallit) non indigna eruditis auribus. Id vnum siquidem hic vbique laboro, vt & Lusitanus, qui tam infidè ac improbè aliorum versat scripta, pate fiat audax inscitia, & veritas simul in his tenebris non sine lectoris emolumento elucescat. Verùm sic à nobis vtrumque est peragendum, vt plura, & absolutius nos aliàs de his acturos meminerimus, vtq̃ue contra Lusitani insultus, ac imperitiam, non parum hinc quoque roboris & lucis accedat. Quare (quod in cæteris sum facturus) iam accedam ad ea, quæ de Spinachio, seu Rumice ille profert. Nam quòd hortense olus, Spinachium nobis passim vocatum, satium Lapathum esse asserat, meo certè iudicio longissimè aberrat, quòd Spinachium cum Rumice vel Lapatho, nihil habeat cognationis, siquidem nec folio, nec caule, nec flore, nec semine, nec radice Spinachium Lapatho simile cernitur: quemadmodum nec gustu, nec viribus. Constat item Galenum (& si contrarium fortasse somniauerit Lusitanus) Spinachij, quin nec Hortensis Lapathi meminisse inter olera, sed tantum syluestris Lapathi, cum inquit. Licet cuius (vt ante diximus) Lapathum appellare Betam agrestè, vt quod non gustu modò, sed viribus etiam Betæ Hortensis est ad simile. Verùm cum Beta Lapatho sit suauior, iccirco nemo est, qui non ipsa libentius vescatur. Hactenus Galenus. Quibus palàm est Spinachium Lapathum esse non posse: nam præter id, q̃ Spinachium nihil cum Lapatho habeat similitudinis, syluestre olus non est, sed hortense. Quo fit, vt syluestris Beta etiam appellari nequeat. Adde quòd Spinachium suauius, & cibo gratius olus sit, quàm Beta, VANE idem sibi persuadet Lapathum communis vsus nunquam in ciborum vsum concessisse, cum Galenus loco iam citato, vbi syluestre Rapum inter olera, quæ comeduntur, recensuit, eam syluestrem appellarit Betam. Quin etiam & Tridentina, & Goritiensis rura, totiusque ferè Italiæ agrestes homines id maximè comprobant, cum Vere Syluestris Lapathi plurimum manducant, quòd eo tempore tenella habeat folia.

CHON

CHONDRYLLA.

CHONDRYLLA Dioscoridi caulem, flores, *Cens. XXX.*
& folia habet Cichorio similia, adeò vt inter Cichorij species veniat numeranda: tenuior tamen tota Cichorio est. At Lusitanus, qui in Dioscoridis lectioe maximè versatum se vbique censet, Chondryllam folio esse hortensi Inrybo minus rectè scribit. Id quod proculdubio ostendit Chondryllæ stirpem aliquam nunquam vidisse Lusitanum.

GINGIDIVM.

NEC errore vacant, quæ de Gingidio censet, quipè qui velit recentiores quosdam sequutus, nil aliud Græcis esse Gingidium, quàm vulgare illud Olus, quod Cherophyllum, vel Cherofolium vocant. Atqui Cherophylli folia, pariter ac radices nihil amaroris adstrictionisque mandentibus relinquunt, sed potius dulcedinis & acuitatis tantillum respiciunt, quum tamen Dioscoridis & Galeni testimonio Gingidium herba sit adstrictionis & amaritudinis non obscuræ, adeò vt sit etiam Syluestri Pastinaca amarior, & ob id (vt Galenus inquit libro secundo de Alimentorum facultatibus) potius fuerit hæc herba medicamentum, quàm alimentum. Adde quòd Galeno libro de Cibis boni & mali succi capite octauo, & Attenuante victus ratione capite tertio. Gingidium herba sit syluestris. Contra verò Cherophyllum, quod passim in hortis feritur, ad obscuria.

SCANDIX.

NEC minus improbari debet, quòd senserit legitimam Scandicem eam esse herbam, quæ in segetibus nascitur, plerunque in agrorum extremitatibus Cherophyllo similis, flore albo, mucronatis in cacumine corniculis, Geranij æmulis, in quibus conditur semen: quandoquidem hæc herba nec amara est, nec subacri gustu deprehenditur. Id quod in Scandice Galeni testimonio non obscure percipitur, adeò vt hanc ille retulerit inter ea medi-

n 3 camenta,

Spinachium non esse inter Lapathi genera recensendum. Vana Lusitani persuasio.

Cens. XXXII. de Scandice.

camenta, quæ secundo ordine intenso, vel tertio incipiente exalfaciunt. Præterea quum Scandicis historiam (quod viderim, legerimque) nemo scripserit antiquorum, arduum sanè videtur, vel potius temerarium discernere, & pro certo affirmare hanc vel illam plantam esse Scandicem. Quippè hæc quam, alios sequutus, Scandicem appellat Lusitanus (vt rei herbariæ periti existimant) eam maximè refert plantam, quæ Plinio Veneris Pecten appellatur, vt latius in commentariis nostris scriptum reliquimus.

HIRCI BARBULA.

*Cens. XXX
II. de Hirci
barbula.*

QUANTVM in censenda Hirci Barbula fallatur Lusitanus, ij facile noscent, qui in re herbaria eius legerint enarrationes. Ille enim, vt noui aliquid afferre videatur, si vera desint, fabulosa afferre non ambigit. Scribit is duas Tragopogoni esse species, alteram flore purpureo, alteram luteo, sed vtrique radicem esse paruum, bulbosam, aliquantulum oblongam, Auellanæ nucis magnitudine, dulcem, & esui aptam, quam pueri in Hispania in campis eradicantes à similitudine paruarum nucum Nucellas appellant, & illarum esu maximè delectantur. Sed aberrasse deprehenditur, quòd non solum Dioscorides, sed & Theophrastus, & Plinius scriptum reliquerint, Tragopogon radicem esse longam ac dulcem. Id quod Sole clarius videntur in genuina Hirci Barbula, non autem bulbosam Nucis Ponticæ magnitudine. Quibus palam est, quam diligenter quamque accuratè diligens enucleator legerit Dioscoridem (vt Theophrastum & Plinium præteream) quem enarrandum suscepit. Is enim (quantum video) eam plantam Tragopogonem putat, quam Fuchsio in Commentariis de Stirpium natura Apios admentitur. Planta hæc in Bohemia frequens, non in agris tantum sed etiam in vineis. Germani Terræ Nucem appellant. Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, ego sanè nullam video.

SMI

SMILAX HORTENSIS.

*Cens. XXX
III. de Hor
tisi Smilace.*

NON paruo profectò etiam errore notatur Lusitanus, vt Dioscoridem de Hortensi Smilace differentem, de omni Phaeolorum genere sub Smilacis illius nomine scripserit at biteretur, cum vulgares Phaeoli, quibus passim in cibis vescimur, dum sati in campis virent, non repant, nec adeò fructices descendunt, vt Smilacis modo topiarias scenas inumbrare queant. Præterea quum vulgaris Phaeolus passim in campis seratur, cæterorum leguminum more, quo pacto, quæ ueritate hortensis Smilax vocari possit, profectò nescio. Sed quoniam hæc longè pluribus nobis comprobata sunt in commentariis nostris in Dioscoridem, eò Lusitanum remittimus.

THLASPI.

*Cens. XXXV.
de Thlaspi.*

NEC minus decipitur Lusitanus in expendendo Thlaspi, quòd dixerit in eo latum percepisse semen, & folia in cacumine diuisa. Ac si ex verbis eius coniecturam facere licet (quod tamen pace eius dixerim) nunquam vidit Thlaspi. Non enim Thlaspi semen latum est, vt Galenus testatur, sed rotundum, simile milio, & aliquantò longiusculum, & proinde rectè scripsit Dioscorides, Thlaspi semen esse Nasturtio simile. Latus quidem folliculus est, qui semè ipsum includit, sed qui folliculum dicant esse semen, neminem habeo præter unum Lusitanum. Cæterum Thlaspi folia (vt intuèribus facile patebit) nusquam in cacumine diuisa spectantur, sed folliculi, qui semen concludunt, vt in commentariis nostris quis legere poterit, vbi huc Dioscoridis locum restituiimus.

ZEDOARIA.

*Cens. XXX
VI. de Zedoaria.*

QUOD Zedoaria & Zurumbetum Mauritanis idè non sint, aduersus Lusitanum reclamationem Serapio, qui de his diuersis capitibus diuersam scribit historiam. Deinde quòd Zedoaria radix sit herbæ, Zurumbetum verò arbor procera, infrugiferaque, citreum odorem spirans, folio Salicis, colore ex viridi in luteum languescente, vt idem Serapio scriptum reliquit. Zurumbetum Paulo Arnabo appellatur. Actius tamen vtriusque meminit, Zedoariæ, scilicet, & Arnabonis variis in locis, tanquàm de medicamentis inter se differentibus.

n 4

Sed

Sed Lusitano perinde ac alijs quibusdam errandi ansam dedit Serapionis interpres, qui cap. CLXXII. Zedoariam falsò Zurumbetum appellat. Patet interpretis error Serapionis ipsius testimonio, quippè qui cap. CCLXXI. de Zurumbeto egerit, & longè aliud à Zedoaria fecerit.

STRVTHIVM.

*Serapionis in
terprete lau-
psius*

*Cens. XXX-
VII. de
Struthio.*

*Cens. XXX
VII. in Lu-
sitani fabulâ.*

STRVTHIVM, siue Radiculam, siue Lanariam herbam magno sanè errore nihil à vulgaribus Saponariis differre putat Lusitanus. Quippè quod harum nulla spinoso proueniat folio, quum tamen Theophrasto ac Plinio Struthium aculeata sit planta, & caulem proferat fœnilaceum, qui talis iis Saponariis, de quibus meministi, non visitur. Adde quòd neutrum Saponariæ genus sternutamenta ciere valeat. Ad fabulam autem maximè ridendam, & potius longo cachinno explodendam, quàm verbis refellendam, quâ narrat Lusitanus de herba illa in eius castelli mœniis nascere, à quo se oriundum facit, quæ flore sit Passerculi effigie, eò quòd ibi passeris quàm plurimi nidificent, & semine in coitu eiaculato herbæ radices respergant, nil aliud dicendum censeamus, nisi quòd hic suis deliramenti colophonem addiderit Lusitanus. Cæterum si propè nidificantes passerulos, nascetes plantæ ob id flores passerulorù illorù formâ proferat, & earum radices eorum spermate madescat, cur fiat igitur & plurimorum animantium formas, qui in campestribus, & syluis morantur, in quàm plurimis non reperiantur herbis, quò tidie eorum semine perfusus, Lusitanus ipse dicat, qui sua singulari amentia inouam hanc philosophiam excogitauit, in qua si fortasse perseverandum statuerit, discat etiam à circulatoribus scribere Mandragoras ex humani seminis profusio ne oriri: quin & Antirrhinum ex bubulo, quòd eius semen vasculis includatur, quæ vitulina referunt capita.

CYCLAMINVS ALTERA.

*Cens. XXX
IX. de altera
Cyclamino.
Lusitanus in
ariter Mat-
thioli citat.*

GRAVE, & permolestum mihi est, quòd in Cyclamino sui erroris me faciat authorem, cum dicat Matthiolum Senensem alteram Cyclaminum à se conspectam affirmare, radice parua Auellanæ persimili, tamen si hactenus ille nunquam viderit. Quibus conicere quis rectè poterit, quàm ille oscitanter commentarios nostros legerit, & maniter

niter me citauerit: quandoquidem nobis nusquam dictum est Cyclaminum alteram, cui superuacuum radicem assignat Dioscorides, radice constare parua, Nucis Ponticæ magnitudine, quum ibi rectè affirmauerim Cyclaminum hanc me nusquam vidisse in Italia.

BVLBVS ESCULENTVS.

NVLLVM discrimen cernit diligens & solertissimus rerum inspector inter Esculentum Bulbum, & Ascalonicum Cæpe, quod nos vulgò vocamus Scalogna. At quantum distant? Ascalonicum enim Cæpe inter Cæparum genera antiquis recensetur, non autem inter Bulbos. Lusitano refragatur maximè Theophrastus, quippè qui libro VII. cap. IIII. de Plantarum historia, Ascalonicum Cæpe, ac alterum eiusdem generis Fissile appellatum inter Cæparum genera recensuit, non inter Bulbos, de quibus speciatim egit cap. XII. eiusdem libri, cui subscribit Plinius libro XIX. cap. VI. sic inquit. Allium, Cæpâsque inter Deos iure iurando habet Aegyptus. Genera apud Græcos plura. Sardia, Samothracia, Alsidena, Serama, Schista, Ascalonia ab oppido Iudææ nominata. Demum Galenus libro VI. de simplicium medicamentorum facultatibus, Esculentos Bulbos amaros, ac pariter adstringentes facit. Id quod rursus repetit libro secundo, de Alimentorum facultatibus. Quæ tamen qualitates in Ascalonica Cæpa non reperuntur. Ipsa enim acris est valde, perinde ac cætera Cæparum genera, nec quicquam ei inest amarosi saporis. Equidem putabam hæc non ignorasse Lusitanum, quum illum compertum habeam oriundum à locis quibusdam non procul ab Ascalone Iudææ.

*Cens. XL. de
Bulbo Esculen-
to.*

*Cæparum ge-
nera.*

ARGEMONE ALTERA.

ALTERAM Argemonem Dioscoridi adulterinam esse non ambigimus, ut in Commentariis nostris diffusius diximus, sed hoc fortasse nesciens Lusitanus, ne huius plantæ videretur ignarus, Argemonem eam plantam esse censet, quæ recentioribus quibusdam Argentina dicitur, nõ alia (ut opinor) ratione, quàm quòd Argentina folia gerat: vulgari

*Cens. XXI. de
altera Arge-
mone.*

Agrimonio similia, quæ quantum cum Syluestri Papauere habeant cognationis, similitudinisve (talia enim Argemoni alteri requiruntur folia) ij iudices erunt, qui plantarum historias diligentissimè explorauerunt, & Lusitani imperitiam norunt. Qui cum fortassis sibi persuaserit, eam ob causam Eupatorio Argemonij nomen accessisse, quod solis & facie Argemonem hanc referret, nomenclationibus magis innixus, quam plantarum ipsarum notis, hic etiam miser se deridendum dedit.

TELEPHIVM.

*Cens. XLII.
de Telephio.*

QUANTVM in Censura Telephij hallucinetur, qui vult Telephium Dioscoridi nil aliud esse, quam tertium Semperuium, illud sanè statim ostendit, quòd Dioscorides de Telephio libro secundo, & de Semperuio illo libro quarto scripserit, & quòd nec nobis scriptum reliquerit Dioscorides tertium Semperuium quibusdam Telephium vocari. Si quidem Dioscorides has nomenclaturas non recipit, sed tantum adducit, quæ mōrem non est propterea dicendum tertium Semperuium esse Telephium: quemadmodum (exempli gratia) nec Helleborem, quam Parthenium quosdam appellasse Dioscorides scribit, Parthenium est, nec Alarum Baccarum est, nec Asplenium Hemionium, nec Gingidium Lepidium: tamen si hæc omnia aliarum plantarum nomine quibusdam appellentur. Nam si Dioscoridi idem esset Telephium, & tertium hoc Semperuuii genus, non fuisset illi opus de altero per se secundo libro scribere, de altero verò libro tertio inter Semperuuii genera, ut etiam compertum habemus fecisse Plinium, qui lib. XXV I. l. cap. XIII. de Telephio egit, libro verò XXV. de tertio Semperuio, postquam de aliis duobus generibus diseruit. Ad hæc si Telephij facultates apud Dioscoridem & Plinium expendantur, Telephium videmus vitiligines sanare, quinetiam vulnera, & sinus: hoc verò Semperuium strumas tantum discutere.

AGARICVM.

*Cens. XLIII.
de Agarico.*

LONGE ab omni scopo eos medicos aberrare scribit Lusitanus, qui Agarico in pastillis confornato passim vtuntur, noua sua quadam opinione ductus, quòd
Agari

Agaricum contritum nullo pacto diu suas vires seruare possit. At nos illum errore sanè longè maiori procul dubio duci censemus, eoque præsertim, quòd nullam afferat rationem, nec probatissimorum scriptorum authoritatem, quam suam fulciat sententiam. Porro Mesues clarissimus inter Arabas, & qui in componendis medicamentis primas tenet, Agaricum in pastillos redigi suadet, vt vnà cum iis, quibus excipitur, medicamentis tractu temporis debitam acquirat mixtionem: id quod expedit omnibus compositis medicamentis. Nec video cur tam faciliè quicquid tenuium partium in eo extiterit (vt friuolis admodum verbis contendit Lusitanus) euanescere possit. Siquidem cum Mesuii pastilli de Agarico, Salem fossilem, Gingiber, & Oxymel excipiant: non sanè constat, cur tam faciliè tenuior Agarici pars in auram resoluatur, cum mellis proprium sit in suo vigore admittit diutius asseruare, Salis verò & Gingiberis huic medicamento facultatem augere. Frustrà quidem tot catapotiorum massas, quæ Agaricum excipiunt, Seplaxæ confectas asseruarent: quin & electuaria aluum ducentia, si Agaricum in puluere iis additum suas statim perderet vires: frustra que illud in Theriaca addidisset Andromachus. Quamobrem omnino explodenda erit Lusitani sententia, qui præter omnium clarissimorum virorum placita, solus iubeat Agaricum ea ipsa hora esse contundendum, ac aliis addendum medicamentis, quæ expedit illo vti.

RHABARBARVM.

CAETERVM de Rhabarbaro scribens Lusitanus, medicos illos magno teneri errore contendit, qui tostum, vel vltum Rhabarbarum dysentericis propinant, ea ratione adductus, quòd omnia quæ igni torrentur ob contractam acredinem abradant. Quare suadet, vt à Rhabarbaro in dysentericis omninò abstineant medici. Atqui si Rhabarbarum dari libeat, non vltum, neque assum esse propinandum, sed crudum, hæc tamen conditione, vt prius auerantur ab eo tenuiores partes. Id quod faciliè (vt ipse ait) effici potest, si ex aqua Plantaginis vel Rosarum inaceretur. Verum Lusitano maximè refragatur Mesues, vbi Rhabarbari vires expendit his verbis. Rhabarbarum tostum dysentericis probe confert

*Censura XLIII.
de Rhabarbaro.*

*Rhabarbarum
tostum dysen-
tericis maxi-
mè conuenit.*

fert. Et paulò superius ait, Quòd si post hæc functiones viscera adstrictione roborante egerint, ipsùm quidem Rhabbarum in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud, quòd igne torrescit, vehementer operatur, ac etiam vehementius id, quòd comburitur. Hæc Mesues. Sed audiat etiam Galenum, qui libro nono de Compositione medicamentorum secundum locos, combusta torrefactaque medicamenta dysentericis dare suadet, nempe Cochleas, Cornu Ceruinum, Opium, Gallas, Malicorium, Pini corticè, Hyosciamum, Acatiam, & alia plura vino nigro excepta. Præterea X I. de Simplicium medicamentorum facultatibus, exiſtas etiam Cochleas cum Galla & Piperis dysentericis commendat. Quibus sanè patet non modo hoc in medicamento spernere Galenum Cochlearum, & Gallarum combustarum acridinem, sed etiam addere Piperis acerrimum medicamentum. Huiusmodi medicamentis nulla dubitatione vtuntur etiam posteriores Græci, Paulus (inquam) Orbasius, Aetius, Alexander. Adde quòd vbi intestina vlcibus fuerint affecta, Auripigmentum, Sandaracham, Alumen, Calcem, Aeris squammam, & alia plura erodentia medicamenta clysteribus infundunt. His itaque palàm est, combusta, tostaque medicamenta non modò nullo profus incommodo dysentericis dari posse, sed magno sanè iuuamento, quòd crudis longè magis exiccat, ac etiam adstringant. At si vsta, & in cineres versa dysentericis tunc exhibere suadent tot grauissimi authores, cur illis tostum Rhabbarum interdicit Lusitanus, conuicere nequeo. Nam si, Medicorum omnium consensu, dysenteria affecti ali debent astatis volatilium carnibus, ouorum vitellis ignitis tegulis tostis, & aliis quam plurimis alimentis frixis, torrefactisque, cur igitur à Rhabbaro illo fuerit abstinedum, nulla penitus (ni fallor) sese offert ratio. Porrò ad aliud Lusitani figmentum, quo fretus ait, plures vidisse Lusitanos sui generis homines dysenteria affectos vsti Rhabbari potu interiisse, nil aliud respondendum in præsentia succurrit, quàm quòd nobis minime sit approbandum, cum sexcentos homines ad vitam reuocatos sciamus tosti Rhabbari potu. Equidem non possum non mirari Lusitanum, quòd suæ tantùm gentis Lusitanos Rhabbari vsti potu interemptos in exemplum adducat, ac si illis tantùm fuerit letale medicamentum, cum tamen

is (vt ipsius testantur scripta) toto ferè ætatis suæ decursu apud inferiores Germanos primum, & deindè apud Italos suam exercuerit medicinam. Demiror itè, quòd ita temerè quasi diuinitus edoctus affirmare non sit veritus potius ex Rhabbari vsti potu interiisse eos, quàm ex morbi natura, quum hæc sciri non possint. Præter id, mihi nunquam persuasum velim, longè magis dysentericis Rhabbarum illud profuturum, quòd aqua Plantaginis vel Rosarum fuerit maceratum, quàm tostum, vel vstum. Quandoquidem, Galeni testimonio, astatio vstioque plurimum siccitatis adustionisque medicamentis confert, contra verò euenit iis, quæ aquis macerantur. Sed hæc fortasse in medium adducit Lusitanus Auicennæ testimonio confusus, qui dysentericis Rhabbarum nullam vstionem astationemque expertum ex Plantaginis aqua bibendum suadet, quòd fortasse nesciuerit Rhabbarum nil aliud Auicennæ designare interpretis lapsu, quàm Græcorum Rhaponticum. Quòd quum nulla deiectione vi polleat, citra vstionem, astationemque propinat Auicenna ex Plantaginis aqua, nec id macerat, vt sibi fingit Lusitanus.

Lusitani in-
scitia in cen-
sendo Auscen-
næ Rhabbari
ro.

CHAMAELEO ALBUS ET NIGER.

A C cum ille Chamæleonem album censet esse stirpem spinis vndique horrentem, folio grandi, lactis quasi maculis interlito, quam quidam Carduum Mariæ, quidam à maculis Carduum Lactarium vocant, quidam Suarium, quòd eo sues pascantur: quis eius opinionem prober? cum Chamæleo albus nullum producat caulem Dioscoridi, sed è medio spinas echinatas Cinaræ modo. Carduus autem Lactarius caulem proferit bicubitalem, & quâdoque maiorem adnatis pluribus refertum, longis, prædurisque. Radici nulla est odoris præstantia, nec Chamæleonis facultas. Siquidem deuorata, Dioscoridis testimonio, canes, sues, muræque necat. Contra verò hæc sues non modò alit, sed etiam saginat, vnde illi nomen. Postremò albo Chamæleoni, Theophrasti testimonio, caput requiritur magnum Acano simile, non autem paruum, quale in Lactario Carduo spectatur. Sed qualem in albo: talem & in nigro se declarat Chamæleone, existimâs hunc inter illud Cardui genus, quod à Carduo Lactario

Cens. XLV.
de Chamæleo
nibus.

nulla alia dignoscitur differentia, quàm quòd huic folia non sint lacteis illis maculis respersa, sed potius nigricantibus. Cui istud comprobabitur? Spina hæc caulem non rubrum, nec dodrantalem, sed bicubitalem, ac colore viridem effert. Deinde huic flores non sunt versicolores, sed purpurei. Præterea Carduus hic radice nititur alba, integræque, non Chamæleonis nigri modo exterius nigra, interius verò flava & pluribus in locis exesa, non acri, sed potius subamara. Adde quòd Dioscoridi Nigri Chamæleonis folia requiruntur rubro colore distincta, nõ maculis infecta nigricantibus. Quibus certum facit omnibus, quanta iudicij maturitate in plantarum censura ducatur Lusitanus.

CROCODILIVM.

*Cens. XLVI.
de Crocodilio.*

AT quàm nec sui se præstat dissimilem in Crocodilio? Eam hanc opinatur esse stirpem, quam vulgus herbariorum Carlinam appellat, ea tantùm ductus ratione, quòd hæc non solum in syluis, sed etiam in arenosis (vt Plinius inquit) & sitientibus nascatur locis. Sed cæcutit non leuiter, quòd Carlina, quæ caulem profert, aded omnibus in vniuersum noxis nigrum Chamæleonem repræsentat, vt neutiquam quis persuaderi possit eam esse Crocodilium, præsertim cum factò periculo, iis sanè viribus non præstet, quibus præstare Crocodilium Dioscorides, Galenus, Plinius, ac alij plerique posteritatis memoriæ prodiderunt. Crocodilij enim decoctum (horum omnium testimonio) potui datum sanguinem copiosum per nares pellit. Quod si præstaret Carlinae radix, magno admodum pretio æstimaretur à Medicis. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, læuis, aliquantulum lata, odore, vt Nasturtio, acuto: Carlinae vero crassa, rotunda, aspera, inæqualis, exesaque, nullo Nasturtij odore prædita. Ad hæc Crocodilij semen, Galeni testimonio, acre, odoratumque percipitur: quæ facultates in Carlina proculdubio desiderantur.

POTERIVM.

*Cens. XLVII,
de Poterio.*

POTERIVM eam vult esse arbusculam, quam Germani Schlehen, nos verò syluestrem Prunum nominamus, quòd

quod idem existimauit Cornarius vir alioqui insignis, cuius opinionem magis hic sequitur Lusitanus, quàm genuini Poterij historiam. Ego verò nihil hic cõtra Cornarium dicam, quem vir clarissimus Fuchsius pluribus argumentis copiosissimè refellit. Quo circa his iam superfedemus, solum, vt nostrum memores indituti, dicimus vtunque deceptum, & plurimum aberrasse Lusitanum, quòd syluestris Prunus potius inter fruticosas arbores recenseri debeat, quam inter herbas: item, quòd nulla penitus conuestiatur lanugine, quòd item ramulis non habeatur longis ac tenuibus Tragacanthæ modo, sed breuibus, solidis, duris, contortisque: quin nec fructu est acuto, nec odorato, sed inodoro, austero, adstringenti admodum succo: aded vt qui dixerit syluestrem Prunum esse Poterium (Cornarij, & illius pace dixerim) Tiresia cæcior dici possit, vel mente captus. Quo fit, vt mirari non debeant medici, si clarissimus ille Fuchsius plura in Cornarium vberimè conscripserit.

Cornarius reprehenditur.

Fuchsi laus.

LEUCACANTHA.

NEC à seipso dissentit, quòd etiam Leucacantham herbam eam esse arbusculam contendat, quæ in sepibus, & frutetis prouenit, folio Pyri, fructu in maturitate nigro, ligustrinis baccis non absimili, è quibus elegantissimum colorem viridem parant pictores. Quandoquidem Dioscorides hoc loco de aculeatis herbis egit, non autem de arboribus. Ad hæc arbuscula hæc, quam nos vocamus Spino Merlo, quidam verò Spino Zerbino, Cyperi radices non habet, sed arboreas, lignosas, longas, prædurasque, austero sapore, nulla admista amaritudine, aded vt nihil succi inde exprimi possit, etiam si arctissimo prelo stringeretur, quum tamen è Leucacanthæ radicibus succum exprimat Dioscorides ad rupta & conualsa sananda.

*Cens. XLVIII.
de Leucacantha.*

CRETENSE DICTAMNVM
ALTERVM.

CAETERVM & de altero Cretensi Dictamno cæcutisse Lusitanum non ambigimus, quippe qui scripsit videri hoc non modò in hortis, sed etiã in ficilibus ad fenestras frequenter reponi folio (vt illius verbis vtat) Cresonis, flore pul-

*Cens. XLIX.
de altero Cretensi Dictamno.*

chro

chro, purpureo, qui fricatus odoré ex se refert, qualé ex flore Narantij oriri videmus. Sed quàm sibi ipsi imponit? primum quòd hoc Dictamnium Theophrasti testimonio in Creta tantum proveniat. Id quod videtur etiam fateri Dioscorides, cum dicat, & hoc ex Creta ad nos aduehi. Præterea quòd non scripserit Dioscorides, quin etiam nec Theophrastus, nec Plinius, Dictamnium hoc folio esse Sisymbrij Aquatici, quod Lusitanus, vulgus sequutus, Cresonem appellat, sed Sisymbrij absolute, quod indicat, hos præclarissimos auctores de primo Sisymbrij genere intellexisse. Sisymbrium enim primi generis, folio est Menthae, rotundiore tamen, non autem Erucæ, qualia sunt Cresonis folia, quæ an magis Dictamni foliis sint comparanda, quàm primi generis Sisymbrio, ij diiudicent qui rem herbariam doctissimè profitentur. His accedit, quòd Dioscoridi huiusmodi Dictamni folia odorem ex se mittunt medium inter Sisymbrium & Saluiam, à quo omnino eum diuersum putamus, quem Arantiorum flores suauissimè fundunt.

CALAMINTHA.

Cens. L. de Calamintiba.

EO quòd Ferrarienses, & Longobardi Gattariam herbam Neuedam (quasi Nepetam) vocent, magno errore sibi persuasit Lusitanus Gattariam hanc esse secundum Calamintiam genus: sed aberrasse videt, quippe Dioscoridi Calamintia secundo loco posita, folio est Pulegij, quemadmodum & sapore, non autem Apiastrij, vel Vrticæ, quibus Gattaria vocata maximè visitur æmula. Nec minus item decipitur in censenda tertij generis Calamintia, quod crediderit hanc eam esse, qua passim in Italia vtuntur Seplastæ. Patet error, quòd hæc folia habeat Pulegio grandiora, rotundioraque, non autem prælonga Mentastri modo, cui tertiam Calamintiam similem fecit Dioscorides.

Cens. LI. de tertio Calamintiba genere.

SAMPSVCHVS.

Cens. LII. de Sampfuchio.

QUANTA sit Lusitani inconstantia, quanta in nos inuehendi fraus, quantaque is suspensus capiatur obliuione, is facile intueri poterit, qui legerit eius enarrationes libro primo in Olei Sampfuchini confectioe, & libro tertio capitulo proprio de Sampfuchio. Quandoquidem libro primo aperitissimè contendit aduersus nos scribens, Dioscoridi Samp-

pfuchum nulla ratione esse Amaracum, & ob id plura ibi in nos machinatur, vt in Apologia superius præmisimus. Libro verò tertio euidenter fateretur magno suæ leuitatis dedecore nil aliud esse Sampfuchum, quàm Amaracum, vel Maioranam. Quare non modò seipsum euidenter confutat, & grauissimè vulnerat, sed etiam palam declarat, non aliam ob causam nostram impugnasse sententiam, quàm vt nobis aduersaretur, & quocumque modo suum virus in nos eumeret. Tanta in nos inflammatus rapitur cupiditate, quæ mentem ei excæcet, memoriam tollat, & insano quodam modo seipsum destruat, ac penè subuertat.

Lusitani leuiss.

RUTA SYLVESTRIS.

SYLVESTREM Rutam, quam Cappadocibus Molyn, Syris Befasa, quibusdam verò aliis Harmolam vocari Dioscorides inquit, eam esse plantam existimat Lusitanus, quam Caryophyllos vltamarinos, vel Indicos vulgus appellat, sed manifestè decipitur. Quandoquidem hæc herba præter id, quòd folia Rutæ non proferat, flores aureos gerit magnos, ad luteum vergentes, non, vt Ruta sylvestris, candidos. Quinetiam capita non prodeunt alterius Rutæ modo, sed longa pluribus eminentibus costis striata. Præterea, nec semen illi visitur trianguli speciem referens, neque subrotundum, sed longum, nigrumque, nulla amaritudine præditum. Adde etiam quòd Galeni testimonio sylvestris hæc Ruta radice proferat nigram, id quod in hisce Caryophyllorum Indorum plantis maximè desideratur.

Cens. LIII. de Ruta sylvestri.

CUMINVM SYLVESTRE.

SYLVESTRE Cuminum quum non viderit, nec nouerit Lusitanus, illud Officinis rusticum Cuminum vocari ait, perindè ac si ad eò vulgaris notitia fuerit, vt nullo sit opus examine, quum tamen pauci (ne dicam nulli) reperiantur Pharmacopœi, qui vnum vel alterum Syuestris Cumini genus legitime cognoscant. Nam præter fatium, nullum aliud nouere Seplastæ. At Amathus, ne videatur id ignorare, sylvestre Cuminum ad eò vulgare facit, vt quis illud apud Myropolam intueri possit. Quo fit, vt rectè intuentibus palam sit, non

Cens. LIIII. de Syluestri Cumino.

fit, non modò Amathum syluestris Cumini historiam confundere, sed quid sit syluestre Cuminum penitus nescire, & ignorata, tãquam cognita & vulgaria, fateri. Duo enim Dioscoridi, quem nunquam accuratè legit Lusitanus, sunt Cumini genera inter se pluribus repugnantiã: sed hæc negligens Amathus rem omnem confudit. Siquidem nulla generum habita differètia absolutè protulit syluestre Cuminum Officinis, Cuminum rusticum vocari, quum tamen non desint rei herbariæ peritissimi, qui hæctenus de syluestris Cumini generibus nihil affirmant.

Cens. LV. de eadem.

CORIANDRVM.

IN censendo Coriandro quàm non hallucinatur, non decipitur, sed penè delirat? quòd vulgaris vsus Coriandrum scribat, non esse antiquorum Coriandrum, sed illis Coriandrum fuisse aliam plantam Cicutariam dictam, folio nostratis Coriandri simili. Id quod tueri nititur hoc tantum argumento, quòd Coriandri plantam Hispani nullo incommodo oleraceis cibis admisceant. Quin & quòd eius semen odoratum sit, & eius pariter herba optimi sit odoris, vel saporis. Cæterùm hæc quum legissem, mirari sanè desij, quòd alia etiam innumera deliramenta in medium adduxerit. Quis autem (Dij boni) Lusitanum hunc nugantem, imò & amentem ignoret, quum dicat Coriandri vulgaris herbam odoris quidem foetidissimi lectulariorum cimicum instar optimi esse odoris ac saporis? Equidem censebam vtero tantum gerentes mulieres citra picaq; corrigi posse. Sed (vt video) Amathus etiam eo morbo laborabat, quòd fortasse ob multam præstitam in re medica operam, & ob magnas illas Centurias adeò intumuerit, vt prægnanti similis euaserit. Vel q; fortasse Coriandri tantum inter olera esitauerit in Hispania eius saporis, odorisque præstantia allectus, vt inde facile amentiam contraxerit, quam facere Coriandrum scribit Dioscorides, vbi largius assumatur in cibum. Quo postea factum est, vt inde Amathi nomen fuerit consequutus. Præterea cur suam probare possit Amathus stultitiam, quòd Coriandrum communis vsus, veterum Coriandrum non sit, quòd in cibo acceptum nihil mali inserat, nihil sanè rationis adduci potest. Quandoquidem etiam Galeni tempore Corian

Cens. LVI. de Coriandra.

Lusitani insipientis amentia

Coriandrum in obsoniorum venerat vsus, vt ipse testatur Galenus libro secundo de Alimentorum facultatibus, & libro de Attenuante victus ratione. Quin & Dioscorides non nisi à largiore Coriandri esu abstinere prohibet. Proinde mirum non est si cum aliis oleribus pro obsonio deuoratum nihil incommodi afferat, perinde ac Papauer.

PETROSELINVM.

GENVINVM Græcorum Petroselinum idem quod *Cens. LVII. de Petroselino.* Seplasia, & Herbariorum vulgus passim Apium vocant, magno sanè lapsu esse credit Amathus, quòd hoc Paludamentum sit in hortis translatum, riguis, & viginoso solo gaudens. Contrà verò Petroselinum, quod Dioscoridis & Galeni testimonio, in præruptis & saxeis montium locis, vt ipsa metè indicat nomenclatio, tantùm proveniat, semine Ammi odoratiore, sapore acri aroma olente. Id quod in cõmuni Officinarum Apio nusquam percipitur.

ELAPHOBOSCVM.

ERRARE in Elaphobosco non modò Amathum censemus, sed pro more etiam falsa narrare scimus. Nam vt se ipsum præclarum ostendat, ait in quærendo Elaphobosco sibi adiunxisse duos doctissimos viros, quos etiam nominat. At quum horum alter, cuius in commentariis nostris pluries meminimus ob præstantissimam eius doctrinam, integritatèmq; mihi pluries affirmauerit illum nec nouisse, nec fortasse vidisse vnquam, quòd illi credam, non habeo.

Cens. LVIII. de Elaphobosco.

Gabrielis Phlegonis Amathus hæc fidelitatis arguitur.

COLLVTEA.

COLLVTEA quibusdam rei agrariæ authoribus *Cens. LIX. de Collutea.* Alburnum vocari affirmat, Italis verò vulgò Aorno. Verùm quantum ego legi, cum Alburnum planta non sit, sed pars tantum arboris, idem qui semper fuit deprehenditur Amathus, Plinij primùm testimonio, qui libro xvj. capite xvij. de Alburno hæc scriptis mandauit. Humor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet. Pro cute cortex est. Proximi plerisque adipēs. Ij vocantur à colore

Cens. LIX. de Collutea.

* 38.

hyst. carnago.

Alburnum, mollis, ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia. quare semper amputabitur. Hæc ille. Quibus facile Amathi conuincitur ignorantia. At si fortasse, ut nostram effugiat censuram, dixerit, non dixisse Colluceam vocari Alburnum, sed Laburnum, & id erroris in Typographum reiecerit, facile respondi poterit & hoc esse falsum. Quandoquidem Laburnum, teste Plinio, Alpina tantum est arbor dura, & candida materie, cuius florem cubiti longitudine apes non attingunt. Id quod in Collucea sanè desideratur, quum hæc Alpina non sit, sed vbi que ferè proueniat, materie non alba, sed exterius buxea, medullitus nigra, flore non cubiti longitudine, sed breui, Genistæ modo.

S E N A.

Cens. L. X. de Sena.

CAETERVM magno etiam errore scribit Senam herbam aluum exoluentem eam esse plantam (ut ipse opinatur) quæ Theophrasto Collytea appellatur. Nam cum apud Theophrastum duplex sit Collytea, nec de qua intelligat explicet, non solum hallucinatus deprehenditur, sed & confusus, adeo ut quid sibi velit nesciat. Præterea cum Collytea vtraque Theophrasto libro tertio, capite decimo-quarto & decimo-septimo de historia plantarum arbor sit non herba, & vtriusque meminerit inter arbores, minus constare sibi vana Lusitani potest opinio.

G L A V C I V M.

Cens. LXI. de Glauco.

NISI alium præter se testem adduxerit Lusitanus, qui Glaucium herbam apud Louanienses viderit, quæ cum Dioscoridis historia concordet, ego illi credam? Nam cum illum tam sæpe hallucinatum offenderim, ac fabulosum, vitio mihi dandum non censeo, si nisi dato pignore illi non credidero.

A L Y S S V M.

Cens. LXII. de Alyss.

NULLAM constituit differentiam inter Dioscoridis Alysson, & Plinianum. Sed quam penitus neutrum intellexit?

Siqui

Siquidem Dioscoridi Alyssum exiguus est frutex vnicaulis, subasper, rotundis foliis, fructu duplicium scutorum effigie, quadantenus latum, in montibus & asperis locis emicans: quæ sanè omnia in syluestri Rubia, quæ Plinio Alyssum est, desideratur. Siquidem hæc non adeo exigua est planta, sed plerumq; bicubitalis, non vno tantum caule crescens, sed pluribus, foliis minimè rotundis, sed stellæ modo decussatis, semine rotundo non lato, nec duplicem, nec simplicem scutum referente. His accedit, quod Dioscorides de vtraque Rubia maiori nempè & minori tradidit, vno & eodem capite. Id quod illum fecisse putandum non est, si Syluestrem Rubiã ab Alyssu diuersam non iudicasset, de quo prius dixerat eodem libro.

A T T R A C T Y L I S.

REDIT austerus & immitis censor? virgam, vel fustem potius profert. Eicit omnes ex medicorum, id est ex suo se natu, & grauissimè hallucinari eos contendit, qui negant Attractylida alterum Syluestris Cnici esse genus, eo argumento innixus, quod scribat Plinius, primam syluestris Cnici speciem Attractylida quibusdam vocari, sed, quantum videre aut conicere possum, Amathus ipse potius hallucinatur. Nam quamuis scribat Plinius primi generis syluestre Cnicum quibusdam Attractylida nuncupari, non tamen affirmat, Cnicum illud esse Attractylida, nec eorum recipit sententiam, qui putat genuinum syluestre Cnicum nihil ab Attractylide differre, quemadmodum superius diximus de Telephio differentes, Telephium non propterea esse Semperuium minus, quod hic etiam Telephium (ut Dioscorides scribit) quibusdam dicatur, nec Helsingem Parnethium, nec Asplenium Hemionium: quoniam iis etiam nominibus à nonnullis appellentur. Quamobrem Plinius ipse eodem libro speciatim de Attractylide egit his verbis. Acarna colore tantum rufo à Scolimo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Attractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet, qua de causa Phonos vocatur à quibusdam, odore etiam grauis. Quibus palàm est Plinio Attractylida nullum syluestris Cnici esse genus. Id quod maxime attestatur Theophrastus lib. vj. cap. iij. de plantarum historia. Is enim postquam de omni Cnici genere differuit, de Acarna, & Attractylide speciatim egit. Adde quod expe-

Cens. LXIII. de Attractylidi.

rimento etiam liquet, neutrum syluestris Cnici genus sanguineum succum fundere. Vnde Amathi minus probari potest sententia.

TEUCRIVM.

*Cen. LXIII.
de Teucro.*

SANGVISOR BAM quam Itali Pimpinellâ propriè appellant, quamq; frequentissimè in acetariis addunt, Amathus Teucrum esse indicat. At in pristina sua veritate cæcitate, quippe quum scribat Dioscorides Teucrum herbam virgæ effigiem referre Trifaginis similitudine, facile palàm sit inter Teucrum & Sanguisorbam maximam intercedere differentiam. Siquidem hæc nobis Pimpinella vocata iuncis constat cauliculis, foliis vtrinque pinnatis, nullam virgæ effigiem, nec Trifaginis formam referentibus. Quòd verò Pimpinella hoc nomine sit appellata, eò quòd odore sit Citruli, quem Hispani Pipinû vocant, nobis probare non libet, quum compertum habeamus vocatam fuisse primùm Pimpinellam à bipinnatis cauliculis, vnde postea corrupta appellatione Pimpinella est appellata. Nam cum nullo Citruli odore vel sapore sit prædita, cur Amathi sententiam probem non video.

Amathi opinio explosa.

LYCHNIS.

*Cen. LXV.
de Lychnide.*

QUAE de Lychnidis viridibus foliis scribit Amathus, quòd scilicet ea oleo illita igne flagrent, & inde nomen traxisse stirpem, fabulosa omninò videtur, cum re vera Lychnidis folia, non viridia, sed sicca ad lucernarum usum pro elychnio usurpauerit antiquitas, vnde sibi nomen inuenit, non quòd viridia flagrent, vt Amathus putat. Quippe *λύχνος* Græcis lucerna dicitur, *ἐλύχνιον* funiculus, qui è gossipio lucernis inditur ad ignem excipiendum. Sunt enim Lychnidis folia admodum villosa, tomento saque, & proinde arefacta ignem facile concipiunt, perinde ac illius Verbasci folia, quod Lychnite ab eodem effectu pariter appellatur.

MARTAGVM.

*Cen. LXVI.
de Martago.*

MARTAGVM flores edere Lilio albo similes, sed croceos affenerat, & proinde Martagum Plinio eam plantam esse existimat, quam ipse ab Hercule Petilium vocatam scribit

scribit libr. xxi. cap. viii. At demiror, vbi Lusitanus, qui tanto vsu, tanta omnium rerum peritia est præditus, Martagum viderit croceos emittens flores. Mihi enim ante hunc diem, id est inauditum, cum flores præferat purpureos, rubentibus quibusdam punctis resperfos. Id quod manifestè arguit: Hemerocallem pro Martago accepisse Lusitanum. Namque is flore constat aureo Lilij tum facie, tum etiam magnitudine. Cæterum an Martagum, vel Hemerocallis Petilium sit à Plinio descriptum, fateri sanè non ausim, quum Petilium, Plinij ipsius testimonio, autumnali tempore floreat inter vepres colore rosæ syluestris, illa verò cum aliis Liliis media floreat aestate.

TRIFOLIUM.

QUOD Bituminosum Trifolium nunquam viderit noveritque Lusitanus, hoc argumento facilè conici potest, quòd asserat pratense Trifolium omnibus vulgò notum primò Rutam olere, vbi verò adoleuerit, Bituminis odorem reddere. Atqui hoc falsum esse vniciuicque constabit, qui pratensis Trifolij odorem olfactu explorauerit. Siquidem id nec Rutæ, nec Bituminis quicquam vllò tempore respiciet. Etenim aliud genus est à communi Trifolio, quod Græci Asphaltite ab odore nos Bituminosum vocamus. Itcirco rectè scripsit Plinius libro vigesimo primo, capite nono, Trifolij tria esse genera: Asphaltite aliud; aliud acutum, Minutum item aliud, quo prata ferè omnia scætant. Hinc itaque apertissimè constabit pratense Trifolium longè ab Asphaltite diuersum haberi, & Lusitanum non paruo in errore versari.

*Cen. LXVII.
de Trifolio.*

AMBROSIA.

AMBROSIAM ait ille esse herbam, quam vulgò Tanacetum vocant Seplassæ. Verùm patet eius non mediocris lapsus. Siquidem Ambrosia, Dioscoridis testimonio, pusillus est frutex, adeò vt trium palmorum longitudinem non excedat, foliis exiguis circa inum caulem, Rutam referentibus, cauliculis perinde quasi racemulis grauidis, qui nunquam florent, odore vinoso suauisq; radice tenui, sesquipedali, quæ omnia in Tanacero maximè desiderantur. Namque Tanacetum bicubitales gerit caules, ac etiam quandoque longiores, folia non Rutæ, sed maioris

*Cen. LXVIII.
de Ambrosia.*

Millefolij, amaro sapore, flores aureos globuli modo, odore (quod maximè refert) graui, ac ingrato. Nullos fert hæc plâta racemos cauliculis appensos, nullus ibi vinosus odor, nec aliàs suauis. Illud etiã addi potest, quòd Tanaceto nusquam visã fit radix sesquipedalis, sed breuis, & superuacua.

GNAPHALIVM.

*Cens. LXXI.
de Gnapha-
lio.*

ADEO breuiter, perplexèque Gnaphalij historiam scribit Dioscorides quineriam Plinius illum sequutus, vt non decernas, quãnam planta ex his, quæ in ipso naturæ viridario coluntur, genuinum Gnaphalium repræsentet. At Lusitanus, qui hæc, quemadmodum & cætera, leuiter admodum expendit, quandam herbam Gnaphalium esse asserit, quæ Anconitatis Zigi appellatur, ea tantum ratione ductus, quòd hæc planta tenuibus sit folijs, mollibus, albicantibusque, quum tamen plura habeantur herbarum genera, quæ his notis insigniantur, perinde ac herba illa, quæ vulgaribus herbarijs Gnaphalij nomen mentitur. Etenim adeò Plinij Impiam repræsentat, vt post hæc ambigendum non sit, quin Impia nobis sit desideranda.

OENANTHE HERBA.

*Cens. LXX.
de Oenanthe
herba.*

RECENTIORES quosdam sequutus Oenanthem eam vult esse plantam, quam Filipendulam vocant, eam potius Oenanthè, Dioscoridis testimonio, caulem crassum palmi longitudine gerat, semen quale in Atriplice spectatur, radicem magnam in multa rotunda capitula extuberantem, nascaturque in petris. At longè aliter prouenit Filipendula. Etenim non in petris, sed in pratis, & læto solo nascitur, radice nusquam magna, quæ in rotunda capitula extuberat, sed sili modo tenuis, pluribus appensis globulis, non rotundis, sed potius glandium figura, vt in præonia, sed longè minoribus, vnde illi nomen. Semen præterea Atriplicis illi non inest, sed globuli instar quadruplici apice mucronati, vt in Buxo: quin nec caulis illi visitur crassus, sed tenuis, non palmari longitudine, sed bicubitali. Quibus palmam esse non ambigimus Oenanthem à Filipendula quàm maximè abesse.

PHI

PHYLLVM.

DVM in Phyllo Ruellij sententiam improbat Lusitanus, seipsum ignorantæ manifestè accusat his verbis. Hanc Ruellius alteram Persicariam esse credit, quo verò iudicio alij iudicent. Est verò hodie herbula quædam, vnice tantum ornata folio, & inde Vnifolium dicta. Semen racemosum, serpentis similitudinem ferens. His herbam illam describere videtur Lusitanus, quam quidam Ophioglossum, id est serpentium linguam vocauerunt. Sed plurimum is à veritatis scopo, & à veris ipsius herbæ delineamentis digreditur. Etenim præter, id quòd semen racemosum non proferat, id nullam serpentis imaginem ostendit, sed serpentis potius linguam imitatur. Id quòd certò arguit Lusitanum, hanc plantam negligenter admodum examinasse. His accedit alius illius lapsus, quòd affirmauerit Dioscoridis Phyllum esse Ophioglossum, cum nullis prorsus notis conueniant.

*Cens. LXXI.
de Phyllo.*

Cens. LXXII.

HORMINVM.

ALIORVM quorundam insistentis vestigijs pro certo asseuerat Horminum eam esse, quam quidam Sclaream, alij Matrifalutam, nonnulli herbam sancti Iohannis vocant. Sed cum Horminum Dioscoridi planta sit Marrubio similis, caule semicubitali, circa quem eminentiæ siliquarum forma prodeant ad radicem spectantes, in quibus semen includitur oblongum nigrumque, neutriquam crediderim Sclaream ipsam, quæ miro odore fragrat, esse Horminum. Quandoquidè hæc folio est Verbasci, non Marrubij, caule bicubitali, non semicubitali: Præterea Sclareæ caulis nullis vestitur siliquis, sed rami, qui ex caule ipso prodeunt multi. Ad hæc siliquularum, in quibus semen concluditur, rotundum, non oblongum ad radicem non spectat, sed ad verticem. Adde etiã, quòd nulla odoris præstantia Horminum commendauit Dioscorides. Etenim illius odoris fragrantiam nunquam silentio inuoluisset Dioscorides. Quo fit, vt cum hæc non perpenderit Lusitanus, aliorum tantum opinione imprudens abductus errauerit vna cum illis, quorum sequitur rores.

*Censura LXX
III. de Hormi
no.*

ONOS

ONOSMA.

*Cens. LXX
III. de Ono-
sma.*

ONOSMA inter vulgares Rapunculos, quibus passim utimur in acetariis, nasci Lusitanus scribit: quin & illis adeo Onosmam similem facit, ut difficile ab ipsis dignoscatur. At quum Onosma folio sit Anchusæ, Dioscoridis testimonio quæ non minus distat à Rapunculo, quam equus à lepore, illicò frutuolam, & stolidam nimis, ut cæteras omnes, opinionem induit Lusitanus. His accedit quòd Onosma nõ nisi in asperis nascitur, radice sanguineum succum fundente: id quod maximè desiderari potest in Pseudorapunculo illo, quòd is radice sit alba, tenui, ac superuacua, nullo vnquam tempore cruenta.

ANTYLLIS.

*Cens. LXXV.
de Antyllide.*

QVIN & in Antyllide censenda plurimam decipitur, cum velit, quinimò & affirmauerit eam legitimam genuinamque esse Antyllidem, quæ Mauritaniis Kall, siue Alkali appellatur, cuius cinere utuntur ad conflanda vitra. Error non magno negotio deprehenditur. Etenim cum Dioscoridi duæ sint Antyllidis species, altera quæ Lenti sit simillima, foliis mollibus, ramulis rectis, palmi altitudine, altera verò foliis Atuge hirsutioribus, non video cur credam Alkalim Antyllidas utrasque referre, quum nullis conueniat notis: quippe Alkali, cum primum è terra emerferit, folio est tereti, pingui, minori Sedo non absimili, quod postea in drodantalem terè longitudinem adolescit, geniculatimque protrahitur Equiseti modo. Quum verò iam adoleuerit (ut de Trago differentes in Apologia superius diximus) prodeunt è geniculis folia pinguis, crassaque, incurua, ex lata origine in acutum desinentia. Vbi verò ad summam planta excreuerit, in caulium cacuminibus longè minora exilioraque spectantur rufo colore, à quorum exortu parua rotundæque piluæ prodeunt, in quibus semen minutum concluditur. At quum huiusce plantæ tam varias mutationes non animauerit Lusitanus, proinde factum est, ut ipse crederet Alkali diuersi esse generis, quorum vnum alteram Antyllidem, aliud secundam esse contendit. Sed cum Alkali nullam cum Atuga habeat similitudinem, cui alteram Antyllidem similem fecit Dioscorides, nec foliis vnquam hirsutis sit visa, nec vlla ex parte

parte Lentis figuram referat, cui prior Antyllis est æmula, facteur ex veteri suarum opinionum promptuario constâter hæc se protulisse Lusitanus. Adhæc cum ipse de Trago agēs asserat Alkali esse Tragum, deducor in eam opinionem, ut credam Lusitanum Circæ veneficis incantationibus imbutum, vnam & eandem plantam in varias trāsmutare formas. Quod in Alkali factum videmus, quam nunc Tragum nunc Antyllidem facit.

*Lusitanus no-
tatur.*

*vide que superius an-
notauimus f. 164.*

LITHOSPERMVM.

GENVINVM Dioscoridis Lithospermum eam memorat esse plantam, quæ globulos illos (lachrymas vocant) mittit, quibus vtuntur funiculo traiectis ad numerandas preces. In quo manifestè peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est foliis Oleæ longioribus, latioribusque, ac mollioribus, humi accubantibus ramulis, rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibeant, foliis longis, intrèque paruam semen, rotundum, Erui parui (ut Orubasius & Serapio ex ipso Dioscoride transcribunt) magnitudine, nasciturque in asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert Harundinacea, quemadmodum & culmos per interualla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius visitur, quæ quantum cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse videat. Adde etiam quòd Lithospermum in editis & asperis locis per se sponte nascatur: lachryma verò vocata non nisi fata proueniat, erectis omnino calamis, non humi repentibus, ut scribit Plinius.

*Censura
LXXVI. de
Lithospermo.*

ALISMA.

CAETERVM Alismam herbam credit Lusitanus Ruellium & Cordum sequutus, eam esse plantam, quam quidam Plantaginem Aquaticam, alij Barbam Syliuanam vocant, sed falsum non obscurè liquet. Etenim Alisma folia fert Plantagini similia, sed angustiora, in terram reflexa, laciniataque, caule simpliciter tenui, cubito altiore, capitibus Thyrsi, flore candido, pallescente. At Plantagini Aquaticæ folia insunt Plantagine latiora, acuto cacumine, sursum spectantia, neququam laciniosa, caule plurimo adnatis multis referto, nulla Thyrsi effigie, radice inodora, nec

*Censura
LXXVII. de
Alisma.*

nec etiã acri. Quæ omnia palàm faciunt maximè deludi eos, qui vnà cum Lusitano in hoc versantur errore.

BRITANNICA.

Cens. LXXVIIII. de Britannica.

ALIORVM iterum adhærescēs errori credit nil aliud esse Britannicam, quam eam herbam, quæ passim Seplassis, ac vulgariis herbariis Bistorta dicitur, eo tantùm fortasse argumento ductus, quòd hæc planta Rumicis sit folio. Verùm mea sententia fallitur. Etenim quamvis Bistorta folio sit Lathi, aut Rumicis nigriore, pilosiore tamen non visitur, sed glabriore, leuiorèque, rubeis intercurfantibus fibris, & a terra quadantenus cæsis, quæ omnia in Britannica maximè de siderantur. Adhæc Britannicæ radix requiritur tenuis, ac breuis, Contra verò alteri. Namque Bistortæ radix quandoque nobis visa est brachiali ferè crassitudine, bipollicari autem sæptissime, colore in nigrum rufescente, non (vt in Britannica scribit Plinius) nigro. Præter id Britannicæ radicibus tanquam breuius ac tenuius, nihil virium attribuit Dioscorides, sed tantùm foliorum succum ad medicamenta prætulit. At Bistorta contrario modo se habet, cum tantùm radicibus præstet, & nullus sit eius foliorum vsus.

Cens. LXXIX. de Altera Clematide.

ALTERA CLEMATIS.

NEC minus in altera decipitur Clematide, quippe qui censent Flammulam vulgò appellatam, genuinam esse Dioscoridis Clematidem alteram. Clematis enim hæc Dioscoridi per arbores repit, id quod in Flammula nusquam mihi videre licuit, cum planta sit recti caulis. Legitimam Clematidem nos eam esse nõ ambigimus, cuius imaginem dedimus in Commentariis nostris. quâquam ob id haud quaquam negabo, Flammulam hanc Clematidis non esse genus: sed non propterea affirmauerim vnquam Clematidã alterã esse Dioscoridis.

POLEMONIA.

Cens. LXXX. de Polemonia.

NIMIVM addictus Brasauoli, viri alioqui eruditissimi, non tam vt veritatem videatur indagare, quam vt pro sua fide, & antiqua consuetudine huius patrocinetur sententiæ, Polemoniam esse herbam contendit, quam quidam Rutam Capra

Caprariam, alij Galegam appellant. Multa porò sunt (vt in Commentariis nostris ostendimus) quæ vtriusque sententiam confitent. Primum si natale solum expèdamus, id profectò facilè indicabit Galegam non esse Polemoniam, quòd hæc in montibus & asperis proueniat, illa in campestribus læto & vliginoso solo, adeò vt propè aquas, & in scrobium aquarum marginibus plurimum oriri videatur. Præterea nihil in summis caulibus habet, quod corymbaceam effigiem referat, sed corniculos Fœni Græci æmulos, in quibus semen occluditur rufescente colore, quod in Polemonia nigrum requiritur. Hæc itaque si diligētius explorasset Lusitanus, non ita fortasse facilè in Brasauoli sententiam concessisset. Nec sanè video cur sibi tantùm arrogantia asciverit, vt tantùm Brasauoli tuendi causa, Aloysium Mundellam medicum hu iusce tempestatis eruditissimum, & medicæ materiæ studiosissimum, sua tantùm garrulitate fretus, adeò temerè maledictis conuictisq; lace ssuerit, præsertim quum pro more illius argumentis, quemadmodum & nostris, nihil responderit. Obsecro dicas Amathe, quo furore agitaris? qua temeritate duceris? vt ausus sis, vbi de Sorbis egisti, Mundellam ipsam, virum citra omnem controuersiam clarissimum, Sycomorphant appellare? Tu, mihi crede, potius Sycomoros appellandus fueris, cum tantùm ad amētias, & fatuitates te procreauerit natura, illum verò ad totius reipublicæ commodum. Depone istam mentem, desine impudentissime isto modo doctissimos viros lace ssere. Omnes, qui istam in te audient ingratam contumaciam, quamvis de facie te nunquam viderint, quum tamen talem te audierint, nonne stolidum, vecordem, insanum, & omni mentis statu dimorunt te iudicabunt? Aliter iam pridem nullus prudens de te existimat: hoc vnum tibi patet refugium, si istius insanæ dementiæ infames velis delere maculas, vt aliquando te ad mentem reuoces, & præstantissimos viros optimè de literis meritos nõ tuo more sycophãras, sed modestius nominare assuescas.

Arrogantis Amathi.

Aloysius Mundella & alium non vindicatur.

LAGOPVS.

LAGOPVM magno errore eam plantam existimat Lusitanus, quæ à triplici foliorum apice Trinitas appellatur. Quãdoquidem cum Dioscorides, Plinius, & si qui sunt alij, qui

Censura LXXXI. de Lagopo.

qui Plantarum historiam scribunt, nullis penitus notis Lagopum descripserint, non video cur solus Lusitanus diuinare velit, quasi oraculo quodam doctus, quænam planta antiquis fuerit Lagopus. Verùm quòd Trinitas Lagopus non sit, id argumento esse potest, quòd ille Plinij & Dioscoridis testimonio inter segetes nascatur in campis, illa verò in frutetis iuxta sepes, & in opacis proueniat.

XYPHIVM.

QVOD Plinius libro xxv. cap. xj. per Xyphium intelligat Pseudoacorum, quòd in paludibus prouenit, flore aureo, Iridis æmulo, vt Lusitanus perperam intelligit, minimè probamus, non solum ea ratione, quòd Xyphij Historiâ Plinius etiam genuinas eius facultates, quas Dioscoridi acceptas facile referre potest, recenscat. Preterea Pseudoacoro radicem esse Iridis grandioiorem nemo ambigit. At Plinius ibidem re Xyphio dixit esse radicem Nucis Auellanae figura. Nec obstat quòd scripserit is nasci Xyphion in aquis, Dioscorides verò in aruis, quò & in aruis, & in palustribus locis magis quoq; proueniat, vt, perinde ac nos, rei herbariæ studiosos obseruasse non dubitamus. At Plinius, qui longè melius Xyphij natale solù explorauerat quàm Lusitanus, non aliam ob causam in humidis nasci dixit, quàm vt eorum resfelleret opinionem, qui Lonchitim à feminis figura Xyphium esse censebat. Hinc itaque is argumentum sumens, probat Lonchitim Xyphium non esse, quòd illa in siccitibus tantùm proueniat locis. His alius accedit Lusitani lapsus, quò facile adducor vt credam, ipsum nusquam vidisse Xyphium, nimirum quòd scribat illi esse radices Caninis testiculis similes, quum nusquam Xyphium reperit fit, quòd Cinosorchis modo radices gereret. Xyphij enim radices rotundæ sunt & compressæ verticilli modo, vel lifici feminis instar, cui plurimùm astipulatur, inuolucris simul conclusæ, iis similibus, quibus Croci bulbos contegitur. Quæ tamè de his scripturus animaduertisse debuerat Lusitanus.

GRAMEN HARVNDINACEVM.

LVSITANI opinionem de Harundinaceo Gramine

ca ra

ea ratione improbamus, quòd scribat plantam esse vulgarissimam ad Eridani ripas nascentem, quin & iumentis gratissimum esse pabulum. Nam cum (Dioscoride teste) hoc Graminis genus iuxta vias oriatur, non iuxta flumina, non magno mihi negotio credendum fuerit, Aquaticos Calamos, qui propè fluuiorum aquis nasci solent, pro Harundinaceo Gramine accepisse Lusitanum.

RVBVS IDAEVS.

TAMETSI Idæum Rubum in Ida monte plurimùm nasci scribat Dioscorides, & sæpius Idæum pro montano accipitur: Lusitanus tamen ad Padi fluminis ripas oriri hunc Rubum affirmat. Sed minimè vereor, quin pro more excutiat, quum quæ montana sunt, fluiuatilia fecerit.

CHRYSANTHEMVM.

QVVM nusquam verum Chrysanthemum viderit Lusitanus, quo tamen abundat Italia, passimq; omnibus sit notum, quumq; oscitater eius historiam examinasset apud Dioscoridem, eam herbam Chrysanthemum esse putat, quam herbariorum vulgus, quòd vnoquoque mense floreat, Calendulam vocat. Apertè conuincitur error, quòd Chrysanthemum Dioscoridi tolia gerat plurimis incisuris diuisa, id quòd in Calendula vocata prorsus desideratur, quum illi minoris Anchusæ modo longa spectentur, nullis prorsus incisuris laciniata. Sed id fortasse illum in hanc opinionem adduxit, quòd habeantur aliqua Dioscoridis exemplaria, quæ habeant Chrysanthemum, quòd alij Caltham vocant, &c. Nam quum non desint rei herbariæ periti, qui Calendulam hanc non sine ratione Caltham esse existiment, ille nominis tantùm argumento fretus, neglecta penitus Chrysanthemum historia, Calendulam ipsam Chrysanthemum esse putauit. At si de simplicium facultate ac historia, vt illum sanè decebat, se exercuisset, & varia Dioscoridis exemplaria habuisset ad manus, eaq; præsertim, quæ à doctissimis viris magno labore sunt restituta, vidisset quidem in Chrysanthemum non legi *ναδα*, sed *χαρνας*.

ASTRAGALVS.

ASTRAGALVM oriri radice rotunda, Raphani modo

Censura

LXXXII. de

Xyphio.

*ip sa Matthij huiusmodi
hinc postea in hinc
huiusmodi quæ vlt
scribit in p. 2. 2. 2.
non in lib. 4. c. 20.
hoc 1267 Amantij
nura Xyphij Plinij
est Pseudoacorum.*

Censura

LXXXIII.

de Harundina

eo Gramine.

Censura

LXXXVIII.

de Ideo Rn-

bo.

Censura

LXXXV. de

Chrysanthe-

mo.

Censura

LXXXVI.

de Astragalo.

modo

modo magna, scribit Dioscorides. Quibus quis facile cōtice-
re potest Astragalo radicē non esse rotundē in pile modum,
sed tereti forma, quum talis sit Raphani radix. Quāobrem
in Astragali censura inaniter Lusitanum hallucinari depre-
hendimus, quōd scribat inferioris Germaniæ incolæ Altra-
gali radicibus vesci sub cineribus Castanearū modo affatis,
eāque Iuglandium nucum figura, magnitudinēque esse as-
serit, albo intus colore, & nigro exterius cortice. Hinc itaque
suspicio ego Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse,
quæ Fuchio, & quibusdam ex recentioribus, Dioscoridis
esse Apios existimantur, quæq; Germanis Erdnussen, id est,
Nux Terræ vocatur. Sed quā magna inter has plantas in-
ter sit differentia, Tiresia cæcior fuerit, qui non viderit.

A CONITVM.

*Censura
LXXXVII.
de Aconito.*

DVM in censendo primi generis Aconito Fuchium vi-
rum apprimē doctum accusat Lusitanus, ille tamē longē gra-
uius aberrat: quippe qui tanquā cæcus iudicet de coloribus,
& nulla ratione scribat Aconitum Pardalianchen in multis
reperiri locis, radicibus nigris ad rubedinem declinantibus.
Quibus facile palām est, quām fuerit ille negligens in explo-
randis, legendisque plantarū historiis. Etenim Dioscori-
des primi generis Aconito radicē facit Scorpionis caudam
æmulantem, & Alabastri modo splendentem. Verū an
Alabastro colore sit nigro rufescente, statuarij iudicent, &
lapidæ, & qui Romæ columnas ex Alabastro viderint ad
Constantini lauacrum propē sacrum Lateranense, & ad D.
Agnētis ædes extra Viminalem portam.

COLCHICVM.

*Censura
LXXXVIII.
de Colchico.*

QUANDO hic homo semel errandi faciet finem?
quousque tot vitis hic omnium cæterorum nos obtundet
iudex? nusquam ne dabit breue aliquod spatium in omni-
bus paginis respirandi? Vbi que (vt verē fatear) ad nauseam
& sive omnia passim Amathi sapiunt officinā. Tædet omnia
huc coaceruare, quibus ille suum volumē expoliuit. Trans-
curro innumera, & ad finē, strictim per omnia, propero.
Quid tamen boni de Colchico sentit? cum hoc nihil refert
dissidere

dissidere ab Hermodactylo, de quo scripsere Paulus, & Se-
rapio. Verū nihil est, quo minus Lusitano meritō reluctemur,
cum Paulus diuersis capitibus eodē libro de Colchico
& Hermodactylo tractauerit, hunc per se, vel ex decocto
potum, arthriticis cōmendans, illud verō quod letale sit ab
vsu medico abigens. At Lusitanus, vt suam tueatur senten-
tiam, mirandum non esse dicit, q̄ Paulus seorsum de Her-
modactylo, tanquam à Colchico differentem sermonem ha-
beat, alibi vero caput de Colchico præfigat: quum id con-
sultō fecerit, videns vtrique Colchicum non adeo veneno-
sum esse, præcipuē vbi Hermodactylus dicebatur, sed rei
medicæ potius conducibile. Qua de causa de eo, vt veneno-
so, cum cæteris Græcis caput constituit: alibi verō, tanquam
de re sibi nouiter comperta, & non admodum venenosa,
sub Hermodactyli nomine dissertit. Verū hæc Lusitani fig-
menta, cur sanè probem, non video. Siquidem si Paulus hæc
fuisse ductus opinione, credendum quidem non est, quāsi
ille eò insaniz, furorisque peruenisset, vt Colchici nomen in
Hermodactylum peruertisset: quinetiam nec quōd in
medicum afferret vsus mortiferum medicamentum, de quo
paulō post egit sex tantum interiectis capitibus, proprio oc-
cultato nomine, quum rectē sciuerit Paulus, vires & facul-
tates in plantis haberi, non in earum nomenclaturis. Nec
pariter obstat alia Lusitani ratio, nimirum quōd in vno loco
de eo tanquam veneno sub Colchici nomine scripserit Pau-
lus, in altero tanquam medicamento sub Hermodactyli ap-
pellatione. Quandoquidem cum Paulus libro quinto, inter
cæteras venenosas stirpes Colchici latius meminerit, non
fuerat illi opus iterum de eo scribere libro septimo, vbi de
medicamentis salubribus, non de venenis egit, nec tam hor-
rendam facere metamorphosim, vt medicos deciperet. Nec
item obstat Serapionis autoritas, quōd is Colchicum Dio-
scoridis Hermodactylum appelleret. Quippe hoc in loco,
sicuti in aliis nonnullis Colchicum, quod Hermodactylum
vocat, cum genuino Hermodactylo, de quo speciatim egit
Paulus, confundit. Etenim scitere mendis Hermodactyli
caput in Serapione quis facile nouerit, quum ea, quæ Dio-
scoridi accepta referre debeat, Paulo ascribat, & quæ Pauli
sunt in Hermodactylo, Galeno accepta referat. Quōd au-
tem (vt Lusitanus putat) in sola Colchide Colchicum na-
sci ve

*Serapio lap-
sus.*

sci venenosum ac letale, alibi verò minimè, non facile probamus, cum nulla huiusce rei sit nobis veterum auctoritas. At quum Dioscorides libro quarto, vbi de Colchico scripsit, non Colchicos tantum admoneat, ne huiusce plantæ radicem deuorent eius dulcedine allesti, sed omnes in vniuersum homines, maximo est argumento, hanc plantam non tantum apud Colchos, sed vbiq; nasci venosam.

EPHEMERVM.

Cen. LXXX-IX. de Ephemero. LVSITANVS recentiores quosdam sequutus Liliū, quod Conuallium vocat, magno errore Ephemerum esse putat. Nam huic Lilio, folia non insunt Lilij: quin nec radix longa, quæ digiti sit crassitudine, sed tenuius in capillamenta desinens. Præterea nec caulis illi videtur Lilio similis, sed gracilis, flexilibusque tenuissimi iunci instar. Ad hæc nec credi par est, Dioscoridem silentio inuoluisse, quin etiã nec Galenum, qui eius quoque historiam narrat, suauissimi odoris præstantiam, quo Liliū Conuallium fragrat, si hoc illis Ephemerum esset. Quo fit, vt vnâ cum Lusitano cæcutiant, qui hac ducuntur opinione.

VMBILICVS VENERIS.

Cen. XC. de Veneris Umbilico. VBI de Veneris Umbilico scribit Lusitanus, tam primum quam alterum parietibus hæere asserit, & humectis nasci in locis, folio crasso, rotundo, concauo, coxendicis figura, quibus palam fit, quantum in re herbaria præter valeatque Lusitanus, quippe qui hallucinatus existimauerit inter Veneris Umbilicos nullam intercedere differentiam foliorum, radicum, ac etiam locorum, in quibus proueniunt: quum tamen Dioscoridi Coryledonis primum genus folia ferat Acetabuli figura, & radicem Oliuæ modo rotundam: alterum verò maius referat Sedum, & maiori nitatur radice. Adde etiam quod neutrum in humectis nascitur locis, quum primum in tectorum tegulis, & collapsis ædificiorum parietibus, proueniat, maritimis præsertim locis, vt Plinius inquit: Alterum verò inter ingentissima saxa in montibus nascitur.

TALI

TALICTRVM.

RVELLIVS vir profecto clarissimus, & in stirpium historia non postremus auctor, Thalictrum in Gallia nasci scribit, ibique appellari Argentinam, eò quod eius Coriandrina folia argenteo splendore micent. Nos autem quod hanc herbam nusquam viderimus, Ruellij sententiam probare, nec improbare possumus. At Lusitanus, qui nulla ratione omnes impugnare solet, statim id falso sensisse Ruellium scribit, tamen eius Argentinam nec viderit, nec noverit vnquam. Nec valet Lusitani argumentum, quod Argentinam herbam, sic aliis vocatam, a Thalicetro maxime distinguat. Siquidem de hac Lusitani Argentinam haudquam intelligit Ruellius. Hæc enim foliis non est Coriandri, sed vnico tantum folio affurgit, nullis laciniis interfecto. Quo fit, vt ille merito veniat accusandus, quum iniuria alios accuset.

Cen. XCI. de Thalicetro.

POTAMOGETVM.

POTAMOGETVM sic dicta est Græcis, quod fluminibus sit vicina, aut in ipsis fluminibus nascatur. Id quod clarissime demonstrat Dioscorides, quum inquit, Potamogetum folium Betæ simile gerit hirsutum, paulo super eminens extra aquam. Id quod facile comprobatur etiam in hac planta hallucinari Lusitanum. Quippe qui Potamogetum eam herbam esse contendat, quam Seplassæ Pulmonariam vocant. Siquidem hæc primum in fluminibus non nascitur, nec prope eorum alueos, sed secus vias propter fæpes & fruteta, præsertimque opacis locis, folio non Betæ, sed Buglossi, cuius saporem etiam adeo imitatur, vt eo sicut & facie Buglossum referat. Adde quod huic maculæ quædam in foliis cernantur albo colore, de quibus nihil inuenio scripsisse eos, qui Potamogeti historiam narrant.

Cen. XCII. de Potamogeto.

LOTVS VRBANA.

OQVAM vehementer decipitur Lusitanus in censa Urbana Loto. Constat id, quod nulla ratione nec auctororum testimoniis temere affirmauerit eam esse Lotum.

Cen. XCIII. de Urbana Loto.

Urbanam, quam quidam Trifolium Acetosum, alij Panem Cuculum, nonnulli Alleluia vocant. Etenim non memini me legere apud antiquorum aliquem Lotum hanc sapore esse acetoso. Præterea Plinio quis non viderit aliud esse Satiuam Lotum, aliud Trifolium Acetosum, quod ipse Speciatim Oxyn à sapore merito vocat, quòd nomine & viribus differant? Siquidem ille Oxyn ad enterocellas, & dissolutum stomachum præstare ait, id quod facillè quis gustu deprehendere potest. Lotum verò satiuam ad discutiendas oculorum cicatrices, argema, & nubeculas ex Dioscoride proposuit, tanquam excussorium deterforiumque medicamentum. Id quod nunquam Oxys præstare poterit.

ANTIRRHINVM.

*Cen. XCIII.
de Antirrhino.*

IN existimando Antirrhino immeritò sanè Lusitanus Plinium criminatur, quòd Antirrhini plantam lino similem fecerit, ac etiam quòd Lychnin Agriam appellauerit. Nec alia ratione Plinium impugnat, quam quòd non liceat (vt ipse putat) Antirrhinum appellari Lychnin, quod florem habeat illi similem, & magna sit inter has plantas differentia. Qua in re sanè quid arguat in Plinio nescit. Cuius inscientiæ id in causa esse putauerim, quòd Lusitanus Plinianæ sectionis, perinde ac aliorum authorum, impatiens & rudis fuerit. Nam quanquam Plinius libro xxv. capite x. Antirrhinum Lychnin Agriam vocari scribit: non tamen ob hoc affirmat, quod Antirrhinum & Lychnis Agria vna & eadem sint planta, sed tantum admonet, à quibusdam ita vocari Antirrhinum. Id quod etiam inuenitur in quibusdam Dioscoridis codicibus, qui ita habent *αντίρρινον οί δέ άνυάρινον οί δέ ηστί τούτων τοχρίδα άγριαυ καλῶσι*. Nec tamen ob id accusandus est etiam Dioscorides, qui non ob hoc prætermisit, quin Lychnidis Agriæ meminerit, vbi libro tertio de domestica scripsit. Aliàs enim nobis superius dictum est, præsertim; de Telephio differentes, non deesse plantas, quæ aliarum etiam Plantarum nomenclaturis appellentur, quum tamen nihil cum illis habeant cognationis. Præterea cum plures hodie habeantur Antirrhini species, quarum alia, quæ maior est, folia gerit multifida, alia Lino similia, alia parua, vt Anagallis, quæ fortasse genera nunquam vidit Lusitanus, hic Plinium defendere non verebor, quem tamen miror accusare Lusitanum, quum is de Iride differens, acriter me accusauerit,

fauerit, quòd ibi quædam in Plinium deprompserim.

POLYGALA.

POLYGALAM scribit Dioscorides ad palmi altitudinem adolescere foliis Lenticulæ, gustu astringenti, cui ita subscribit Plinius libr. xxvij. cap. xij. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Lenticulæ, gustu adstricto. Quibus tamen notis difficile admodum videtur, vt quis herbari afferre possit, quæ legitimam Polygalam referat, quum horum neuter caulium, florum, radicum, natalisque soli huiusce plantæ meminerit. At Lusitanus, qui (quantum video) longè potius Oedipum quam medicum profitetur, quandam plantam Polygalam esse putat, quæ virgas Genifiæ mittit, in quarum summitate flores emicant aurei, præstanti odore, ex qua (vt ipse ait) magna pars Italiæ scopas parat. Quin & hanc quoque plantam scribit sapore esse amarissimo. Veruntamen cum à nemine memoriæ proditum sit Polygalam hisce notis haberi, coniecturas, quas se dicit habere Lusitanus, præferam quum eas scribere non sit ausus, frivolas ac inanes putamus. Adde quòd Dioscorides, Galenus, Plinius, Oribasius, & quotquot sunt alij grauissimi authores, nusquam Polygalam scripserunt esse amaram, sed adstringenti sapore. Præterea Polygalæ planta tota, omnibus consentientibus, lac prouocat, non florestantum, quorum nemo meminit. Sed hoc ignorans Lusitanus, putat hanc facultatem floribus tantum deberi, quòd suauiter præstent odore, ac si odorata omnia lacti prouocando sint idonea.

*Cen. XCIV. de
Polygala.*

Lusitani coniectura inuitis.

OCHRA.

PVTAT Lusitanus Rubricam, qua vtuntur Pigmentarij ac Sarcinatores, quæque vsi sunt hactenus Myropolæ lapidis Hæmaticis vice, genuinam esse Ochram. Sed magno teneretur errore. Ochra enim (vt Dioscorides scribit) luteo est colore, non rubro, vt propria indicat nomenclatio. Ωχρα enim Græcis, pallor Latinis interpretatur. Id quod etiam fatetur Galenus Comm. I. I. in libro Prognosticorum Hippocratis. Quæ si legisset Lusitanus, non ita fortasse temerè de rebus sibi ignotis tam iudicium protulisset iudicium.

*Cen. XCVI.
de Ochra.*

MELANTERIA.

*Cens. XCVII.
de Melante-
ria.*

MELANTERIA nasci in faucibus cuniculorum, in quibus æs foditur, salis modo concretam, quin & in summa facie eorundem locorum, testis est Dioscorides: quo fit, ut æris potius aliquid hanc continere crediderim, quam argenti, ut sibi falsò persuasit Lusitanus. Ipsa enim in argenti metallis non reperitur, sed in æris cuniculis, cuius facultates possidet, perinde ac Chalcantum, Sori, Chalcitis, ac Misy: & proinde rectè vim causticam obtinere Melanteriam scribit Dioscorides, quemadmodum & Misy. Argento enim nulla vis caustica inest, sed æri quàm plurima.

SORI.

*Cens. XCVIII.
de Sory.*

IN censendo Sory non minori ducitur errore, quòd pro certo crediderit, Chalcantum factitium, quòd Pharmacopœi Vitriolum Romanum vocant, genuinum esse Sory. Patet error, quòd Sory res sit effossa, non arte parata, tum etià quòd Chalcantum siue fossitium, siue sit arte paratum à Sory, omnium consensu, plurimum differat.

AVRIPIGMENTVM.

*Cens. XCIX.
de Auripi-
gmento.*

EODEM serè tenetur errore etiam in Auripigmento, quòd pro more, temerè asserat id coctum esse. Error facilè palàm fit, quòd scribat Dioscorides Auripigmentum per se gigni iis in metallis, in quibus gignitur Sandaracha, nò autem excoqui & arte parari. Crudum itaque est Auripigmentum, non coctum. Quippe si coquatur & igne torreatur, magno perè rufescit, adeò ut Carbunculi speciem induat, & pellucidum fiat.

GAGATES.

*Cens. C. de Ga-
gate lapide.*

QVID de Gagate tandem eius opinionem referam? quem nigrum illud Succini genus esse arbitratur, quo imagines parantur eorum galeris affigendæ, qui peregrè proficiscuntur vel ad D. Iacobi ædes, vel ad alias quascumque. Nil Lusitanum sui pœnitet, Quantum illa inter se dissonant? Quum Succinum hoc lapis non sit, sed potius, ut quidam putant, Bituminis, aut Pissasphali genus. Gagates portò lapis

*Gagatis de-
scriptio.*

*Invenit in hoc redar.
quis Amator Math. solo.
Rever. n. idq. ab h. suam
v. pellat. quia in che. ep. g. a.
vid. Gagatis. n. f. c. p. t. x. i. s.
Ius de eo doct. h. m. d. sent.
georg. Agn. h. d. m. f. b. l. f.*

lapis est bituminosus, non autem Bitumen ipsum, squalidus, & crustosus: contra verò illud, quum nullam lapidis speciem præ se ferat, nullòque squalore, crustisue sit vitiatum. Genuino ac vero Gagate videntur Septemtrionales quàm plurimæ regiones, quæ lignis non admodum abundant, ad fouendum ignem. Plurimum Gagatis foditur in Leodiensi agro apud Flandros, Brabantòsque, qui plurimum differat ab illo Succini genere. Sed præcidamus tandem quælibet alia, quæ restant innumera, ne videamur pilos quosque carpere, qui veritatis candorem impediunt, & ne minutias quasque caulari nos arbitretur Lusitanus. Mihi quidem (ut ingenue fatear) nò leue fuit incommodum cum huius friuolis ineptiis colluctari. Veruntamen tum istius proteruitate laceffitus, tum multorum (ut prædiximus) honestissimorum virorum precibus excitatus, id diligentiùs facere non sum coactus, quàm vel meæ occupationes, vel istius leuissima & imperitissima temeritas à me exigebat: Simul & commonebat non mediocriter illius sæuissima autoritas, quam in omnes tam temerè tamque vanè sibivindicat, cui tantum ceteros existimauit adhibuitores fidei, ut ea quoque, quæ nulla cõfirmitate ratione, eodem mentis stupore excepturos alios putarit. Hoc si vel temeritate, vel fortasse simplicitate, aut insecitia potius, quibus plurimum valet, fecerit, agnoscat iam denique quàm ei periculosum fuerit aliorum carpere & immodestissime damnare labores, priusquam sua valeat intelligere fœdissima errata, quibus omnia eius volumina, & præclaræ illæ Centuriæ vbique scætant. Nunc cum & tela repulerim, quæ tam insipienter ille in me iecerat, & pariter hominem ex suis præsidij, citra omne negotium, dimouerim, non tyronibus modò, sed etiam doctis non ingrati me in hoc collocasse operam arbitror. Nec verò tanti mihi erit, si Lusitanus, quo est furore, iniuste se argui clamitet. Quin & hoc singulare suæ dementiæ dabit indicium, quo manifestius argumentis, nulla ratione, nulla veritate satisfieri posse conqueratur. Equidem quantum potui, hoc vnicè sum conatus, ut non solum se reprehendi doleat, sed & suæ confidentissimæ imperitiæ ipsum iure pœniteat. Quin etiam ut sciat ac noscat se errorum Centuria fecisse, quemadmodum & ægritudinum. In quo quantum profecerim, Lectoris candidi, & eruditissimorum virorum, erit iudicium.

*Animaduersione
in Amman-
thum.*

PET. AND. MATTHIOLVS BERNAR-
do Diffenio Cronenburgio
Medico, S. D. P.

Vanta sit doctorum studiosorumque virorum inter
se *conuulsa*, mi cādidissime ac doctissime Cronē
burgi, ego quidem indies magis ac magis expe-
rior, cum non exiguus sit doctissimorum viro-
rum numerus, qui nostrorum commentariorum lectione
moti, partim mihi plurimum per epistolas gratulentur, par-
tim me amore & benevolentia summa prolequantur, partim
verò contra inuidos obrectatoresque meos sua me sponte
defendant, qui tamen nunquam me de facie nouerunt, nec
vlla mihi cum illis antea intercessit necessitudinis causa. At-
qui inter hos neminem sanè habeo, cui plus quàm tibi me
debere sciam, utpote qui ad me non amandum modò, quòd
ipsum sanè per se maximum est, sed etiam absentè & igno-
rum tuis doctissimis scriptis defendendum, laudandum, co-
lendùmque accesseris. Quod quidem in causa est, quum tot
sint qui tunc scriptis, tum verbis (quæ eorum est humani-
tas) plurimum me collaudent, atque etiam obseruent, ut
non facilè commouear quorundam inuidorum ac perditissi-
morum hominum calumnijs: præsertim cum videam mihi
non deesse clarissimos viros, qui me etiam nesciente, contra
horum rabidos morsus mihi patrocinentur. Tu enim primus
causam meam contra Lusitanum illum suscepisti in doctissi-
mo illo tuo de componendis medicamentis volumine: quin
etiam inumeris sanè locis dignitatem meam, quibus po-
tuiti amplissimis verbis, ornasti, & me cæteris, qui hoc
nostro æuo de medica materia scripserunt (que tua singu-
laris fuit benignitas) præferre voluisti. Tantis autem tuis
beneficijs non videor mihi facilè respondere posse, nisi
fortè ita sensurus es, ut me tibi referre gratiam putes, quum
beneficia hæc tua memoria tenebo. Quam nimirum me-
moriam colam benevolentia sempiterna non solum dum-
uiuam & anima spirabo mea, sed etiam quum te mortuo
monimenta tui beneficij permanebunt. Nosco quidem am-
plissimam tuam erga me humanitatem, nosco beneuolen-
tiam, quinetiam incredibilem amorem quibus me tanto-
perè prosequeris: nosco candorem ingenui animi tui, &
propæ

propensam tuam in me voluntatem. Quibus omnibus etsi
animo & corde sim par, verbis tamen & literis satisfacere
non possum: Dum enim auidè cupio exprimere quàm me
tibi deuinctum putem, mihi nec stylus, nec oratio suppetit.
Cognosco te cum virum doctum, tum etiam officij ple-
num, meæ laudis ac famæ studiosum, frugi hominem, ac
planè virum bonum integerrimumque, studiosum omnium
virtutum. Id, etsi nunquam te de facie nouerim, noui ta-
men ex tuis doctissimis monumentis, quæ de paradisi com-
ponendisque medicamentis posteritatis memoriæ reliqui-
sti. Quandoquidem clarissimi & amicissimi hominis præ-
clara hæc ingenij ac doctrinæ monumenta aspiciens, eum
sanè ipsum visus sum aspicere. Nam ipsa oratio & dicendi
genus eiusmodi est, ut nihil nitidius, nihil elegantius, nihil
modestius, neque venustum magis desiderari possit, vel in
delectu cultuque verborum, vel iudicij acrimonia, vel digni-
tate & copia sententiarum. Appareret itaque in te ipso, ut
extat, quædam rara naturæ tuæ probitas & singularis inte-
gritas nullo obfucata obrectandi studio. Quod tamè est, ve-
rè atq; perfectæ virtutis propriū, cuius qui cōpotes sunt, cū
ipsi sibi confidant, alienas solent virtutes exoculari. Porro
tuum de scriptis meis iudiciū, tāquàm profectum ab homi-
ne doctissimo ac laudatissimo, magna quidem me volupta-
te affecit. Ea est enim profectò iucunda laus, quæ ab ijs pro-
ficiſcitur qui ipsi in laude vixerunt. Atqui nescio quonam
modò possim tuam in me compensare beneficentiam; nisi
pro virili dem operam, ut aliqua ex parte tuæ de me laudes
veræ videantur. Interim ego quicquid officijs, opera, bene-
volentia præstare possum, semper me præstaturum polli-
ceor. Cæterum quum Dioscorides meus elapso anno au-
ctior illustriorque iterum editus sit, additis quàm plurimis
stirpium & animalium imaginibus, videamque te ex tuis
frugiferis scriptis eius lectione delectatum esse plurimum:
præmittere quidem nō potui quin nunc exemplar vnum
ad te mitterem vnà cum Apologia contra Lusitanum Ama-
thum illum, quæ tu tam pulchrè ac tantè cum iudicio conti-
pendiosissimè cribrasti, quàmque ut legas maximè rogo ac
peto. Duplex enim causa extitit, quæ ad hanc edendam
Apologiam me plurimum induxit: Altera quidem, ut ne
p 5 me tacen

me tacente putarent nonnulli me alicuius erroris conscium esse, aut meis diffidere scriptis: altera ut noscerent omnes acerrimum tuum de Lusitano iudicium. Ego hic Pragæ (vt meam tibi declarem conditionem) iam per quinquennium Serenissimi Principis Ferdinandi: Archiducis Austræ Physicum ago, vbi etsi non minimæ sint curæ, quæ non parùm mea impediunt studia, succisuis tamen temporibus in literis & libris assiduus sum, paròque nunc nouas plantarum imagines prioribus longè maiores elegantiorèsq; quarum aliquot nunc ad te mitto, vt de his tuum feras iudicium. Imperator Ferdinandus, & Serenissimus Archidux meus amplissimi in hoc opere cudendo mihi sunt Mœcœnates, adeò vt facillè mihi persuadeam (modò Deus Optimus Maximus sit propitius) non longo admodum tempore rem hanc honorificè me perfecturum. Quamquam non parùm vereor, ne vnà cum opere crescant & inuidiæ; quod tamen non multi facio, magnam enim Philosophiæ habeo gratiam, quæ non modò ab omni sollicitudine cæterisq; animi morbis me abducit, sed etiam contra omnes fortunæ imperus & inuidorum latratus armat. Postremò id maxime rogo atque etiam peto, vt eo in me amore, ea beneuolentia semper esse velis, quibus semper antea fuisi, scilicet dignitatis meæ protector ac acerrimus defensor. Hoc si feceris erit mihi tam gratum, quam quod gratissimum: Sed an quid opus est vt te hortor ad ea præstanda, quæ tua sponte præstas? Nunquid ego equo (vt aiunt) spontè currenti calcaria adhibebo? Literas si ad me scribere voueris Norimbergam ad Clarissimum Medicum ac Philosophum summum Hieronymum Donzellinum, vel in Cæsaris aulam ad Clarissimum Iulium Alexandrinum Suxæ Maie Archiatrum mittere poteris, nam illinc posthac ad me curò deferentur. Vale, Pragæ decimo tertio. Kalend. Septembris.

BER

BERNARDVS

DISSENNIVS CRO-
NENBURGIVS

MEDICVS,

PETRO ANDREAE MATTHIOLO,

S. P. D.

Antecedenti respondet Epistola.

Quid primum in te collaudem, mi Domine Matthiole Vir multis nominibus Clarissime ac doctissime. humanitatem ne admirabilem, an insignem animi candorem, & incredibilem integritatem amorèque mei an potius simul omnia? Næ tu homo eximius es, in quo elucet egregia virtus, & omnis humanitatis plenus, nisi verius ipsa humanitas nominari merearis, qui sic temet deiicias ac negligas, in sublimi residens, in Italia totius doctrinæ parente natus, institutus: apud Principes, Reges, imò Cæsares admirandus, vt me humi repentem, tenuis eruditionis aut potius nihili hominem Germanum respicias, dum literis tuis eruditissimis, omnique officiorum genere referentissimum visere modò, verum insuper magnoperè prædicare, atque ingenij tui fretura monumento perpetuo ac nunquam intermorituro locupletare voueris. Nec est quod de *ovundem* quicquam mireris quæ inter Viros ingenuos, probos doctos semper est solida, & adamantino quodam vinculo connexa, præsertim eiusdem fidei ac professionis, vtrunque delinquant maleuoli & agresti ingenio improbi, quorum haud exigua isthac calumniatrice ætate turba habetur. Nam vt de me verissimè consistear, quando commentaria tua longè omnium doctissima in Dioscoridem legere ac relegere, atque insuper icones elegantissimas typis ad viuum expressas contemplari cœpissim, innox quantis ingenij viribus, quanta

quanta animi fortitudine Herculeo quodam indefessaque labore Simplicium veram cognitionem explicuisses, genuinam Dioscoridis interpretationem edocuisses, lapsus plerisque etiam doctis non animaduersos indicasses, ambiguum obscuramque lectionem instaurasses, opiniones falsas refutasses, atque ut summam expediam, totum Dioscoridem re-integrasses, cognouisses: ita mihi aliorum in eundem scripta languere aut saltem minus absolute elaborata videbantur, quantumuis etiam maximi illi nominis atque rarissimæ doctrinæ viri fuerint (etenim suam quisque laudem & gloriam meretur, quam immensis laboribus proximi iuuandi studio iure consecutus est) ut continuo ad diuinam penè indolem tuam, incomparabilem ingenij vim, vberissimam scientiam, eloquentiam summam amandam, suspiciendamque exarferim, ut quiduis maluisse quam tui amorem deserere. Scripsit de simplicis, Medicinæ materia hoc xuo Euritius Cordus, scripsit Ortho Brunfelsius, primi: Similiter Leonicenus, Manardus, Marcellus, Virgilius, Hermolaus Barbarus, in hoc certamine Viri exercitatissimi atque eminentissimi. Hos sequuti sunt Clarissimi & peritissimi Ruellius, Hieronymus Tragus, Antonius Brasauolus, Fuchsius, Mundellus, Gesnerus, & si qui sunt alij in arte celebres. At reuera omnes superat & post se longo relinquit interuallo vnus, me iudice, Matthiolus, ut postremus, ita facilè supremus: quia neminem habemus (liceat mihi sine aliorum detrimento quod res est pronunciare) in hac studiorum palæstra tibi conferendum, si modò non vnā aliquam laudem, sed vniuersas dotes tuas simul expendamus. Id præter purissimam dictionis facultatem, diuitem verborum supellestem, exactum vbique iudicium, rerum luculentam veritatem, inculpatas Stirpium Ideas, irreprehensibilem operam, prædicandam in corrigendis aliorum erroribus modestiam, intrepidam admonitionem, fidelem remedium plerorumque communicationem, similesque dotes eximias, indubitata prorsus fide manifestum sit, quòd nemo huic disciplinæ amplius quicquam putet addendum, sed ad vnum omnes tibi cedant, te laudent, extollant, & ceu absolutum, post Dioscoridem, exemplar imirandum sibi proponant, dum vtrò ac passim tibi gratulentur, te studiose prosequantur, & aduersus æmulos ac calumniatores quosdam (quia vix vnquam tam inculpatum fuit

fuit seculum quin monstrum tale vnum aut alterum prodixerit) suo etiam periculo innocentiam pariter & industriam tuam tueantur. Atque has præclaras virtutes quæ ego quoque in te, mi Domine, agnoscerem & intelligerem, tibi ne an cuiquam, nouum siue rarum videri debuit, si pro meis viribus obiter tui defensionem contra malignissimum Sycophantam & impium Apostatam, susceperim, qua sanè non egebas, nam nosti illud Horatianum,

Integer vitæ scelerisque purus

Non eget Mauri iaculis nec arcu, &c.

Si, inquam, ad te amandum, laudandum, imò colendum venandumque impulsus sim? Et rectè faciunt, qui simili honesto studio tenentur, quoniam ita demonstrandarum stirpium prouinciam suscepisti, ita feliciter Iconas omnium expressisti, ut ab omni ambiguitate pariter & obscuritate vindicaueris, & pristinam laudem Dioscoridi, simplicium Parenti, afferuaueris. Caterum an primus inter plerosque Clarissimos Viros, uti scribis, causam tuam, contra Amathum Lusitanum suscepim, nescio: hoc tamen scio, hunc, potiore operam ex Commentariis tuis primò editis Italicè in Dioscoridem, impudenter ac furtiuè sibi vindicasse, quod flagitium est improbum minimèque dissimulandum. Præterea eundem, per quem profecerat, imperitissimè, immodestissimè, ac odiosissimè nominatim insectari improbissimum est, & planè eorum qui omnem pudorem humanitatemque exuerunt, cuiusmodi perfidissimum testimonium de seipso præbuit nebulosè à Christianismo ad Iudaismum turpiter iamdudum desciscens. Certè hac temeraria improbitate & inuidiosissima insectatione tui, nihil aliud est consequutum, quàm solent, qui ex aliena gloria popularè inuidiam ac commune odium merentur. Potuisset aliquo eruditorum numero & aliqua laude dignus haberi, si sua sorte contentus à morsu celeberrimi nominis tui abstinuisset: sed infelix dum te cepisse videretur, ipse miserè captus est, suoque inuento malum sibi accessit, ad eò ut iure maximo, maximam Medicorum ac Studiorum omnium iram in se concitaret, dignus iccirco què omnes Reipublicæ utilitatem amantes & probi doctique homines

mines exiibent atque explodant: Si igitur innocentiam ac præstantiam ingenij tui vicunque tutatus sum, meumque de pessimo calumniatore iudicium Commentariis meis, ita ferente occasione, inseruerim, magno equidem id commodo meo feci, ut qui tam sis vir magnificus ac locuples, quod non aspernando scenore studium illud meum compensare volueris insigni laudum mearum præconio, quas agnoscere non possum nisi vehementer ambitiosus: neque negligere nisi ignominæ notam subire velim. Proinde utcumque sit, certè beasti me testimonio amoris, benevolentia ac humanitatis tuæ: Si quidem abundè tora epistola declaras quo me amico rum loco habeas, habiturusque sis sempiterna memoria, non modò dum viuas, sed etiam dum te mortuo, monumenta illius beneficij mei contra Lusitanum pro te suscepti permanent. Hoc si verè dicis, sicut omninò credo (alioqui non erat necesse id scribere non expectanti neque de facie vquam viso) pluris mihi est syncerissimus hic animus tuus, quàm vniuersæ Cræsi opes, spondeoque bona fide memoriam tui nunquam apud me interituram, quo me cunque fortuna vehat: sed inuiolabilem, sanctam, perpetuam adeoque immortalem fore: Neque enim me vilius iuris aut necessitudinis nexu tenacius obstringere potuisti. Atqui ò vtinam vtinam sacrum illud pectus intueri, sacros mores discere, os sacrum genasque amabilem deosculari, vel, quod malim, corpus totum complecti semel liceat: Quanta hæc mihi felicitas, quanta læticia, quanta voluptas? Verum quò id non possum, facio tamen quod possum: fruor eloquentissimis doctissimisque commentariis tuis, in quibus viuam imaginem tui indubitanter expressam video: Hos iugiter ante oculos positos habeo, non illos quidem primo euulgatos, sed quos tua liberalitate, ceu perennis amoris nostri symbolum, superiori Francofordensium mercatu, ad nos misisti. Istitis foueo amore tui, istis memet veluti quotidiano speculo oblecto, quod dum intueor, specimen ingens corporis tui videre me mihi persuasi: Istitis animum tui desiderio flagrantem quo ad possum restringo: Istitis velut amoenissimis Musarum viretis fruor ac pastor ad facietatem: quibus accedit Epistola manu tua exarata omnis eruditionis ingenia: que humanitatis tuæ plenissima, qua equidem vniuersam ad absolutam amicitiam necessaria tanquam sarta recta explicantur Hanc reposui

inter

inter ea quæ animo meo charissima sunt, vnde quandoque eam repeto, nouo me gaudio eiusdem relectione imbuiturus. Quod autem tu rogas ac petis, vt Apologiam tuam contra Amathum, quem compendiosissimè calamo meo cribratam asseris, legam: duas adiungens eiusdem editionis causas, quarum vna est, ne quis æmulus alicuius de erroris conscientia fore, tuisque diffidere viribus taceo, existimaret: Altera verò, vt omnibus iudicium meum de Lusitano constaret: Legi itaque non solum illam, sed insuper Censuras in Amathi enarrationes, qua lectione ita sum recreatus, quasi coràm duellum vtriusque spectatu dignissimo, assistente toto Herbariorum choro, præside atque iudice Apolline, testibus Dioscoride, Crateua, Theophrasto, Galeno, aspexissem: in quo, Deum immortalem, quot colaphos, quot alapas, quot verbera, quot vulnera, quot vibices homo ineptus, pugnandi imperitus, turpiter accepit, & nisi tu maiorem vitæ illius ratione, quàm ipse suæ, habuisses, iam in ipsa pugna occubisset miser. Itaque si quicquam sapit, cauebit omnem confictum etiam cum imperitis parumque exercitatis. Legi & alias editæ Apologiæ causas scripto tuo comprehensas. Porrò quod ad priorem illam attinet, non arbitror quempiam fuisse tam inertem, improbum, malignum, aut prorsus sine mente, qui tam iniquam suspicionem concipere voluerit de viro multarum linguarum peritia & incomparabilis ingenij excellentia clarissimo, qui publico commodo profuit multis, obfuit nulli, tanta interim modestia aliorum errores castigans, vt omnium amore ac veneratione iure dignus haberi, vel hoc nomine vno, debeat. Nec credo vllum eorum quos nomina tim errorum admones, singulari sanè vrbantate, imò cum laude ac honoris præfatione, tãtillum commotum aut questum, quum tamen & Aristoteles vnicum penè naturæ miraculum, veritatis potius quàm amici Platonis ratione habendam esse iudicauit. Quare ego Lusitani stultam arrogantiam & prodigiosam insaniam risu potius ac Elleboro explodendam & expurgandam, quàm scripto confutandam iudicassem: atram, quæ tua sublimis est doctrina & animi ingens magnitudo, firmæque tuendæ laudandæ integritas, hominem inrefragabilibus argumentis ac discretissimis rationibus semel conuincendum conterendumque censuisti: quod certè sic factum Apologia tua pariter ac Censura decerno, vt nūquam exurgere

exurgere vel emergere possit amplius. Alteram quam allegas causam, humanitatis beneuolentiæq; tuæ est, Vir syncerrissime, quibus Croneburgiū nominis tui, aut magis veritatis prouehendæ tutandæq; studiosissimum, iudicio acerrimo præditum, significare voluisti. Id quaecumq; sit apud te, tuique simillimos exactæ césuræ viros, examinandū relinquo, quāquam tergiuersari poteram, nisi decreto tuo tam impense fauerem, aut saltem vnicè delectarer: mihi satis fuerit, si alienæ laudis & doctrinæ iniquissimum æmulatorem coloribus suis verè depinxerim. Atque vtinam idem tam copiosè quam sceleratè illius cōfidēs malignitas meretur. Et hæc haētenus. Nunc vicissim breuiter vitæ meæ statū tibi exponā. Ego Italiā Anno XXXVIII. & doctissimam Bononiensem Academiam, in qua D. Currium aliōsq; Medicos profitentes audierā, relinquens, rectā (Deo propitio) ad patrios Penates in Hollandiā florentissimā regionē redij: cuius laudes verissimo Elogio celebrauit ter maximus Erasmus Roterodamus noster ad finē Chiliaidū, titulo Auris Bataua: vbi dum Annū vnum artē exercuissēm, mox ab inclytō & prudentissimo Senatu Gruningæ Urbis, quæ profectō magnifica, opulēta, munita, ac benè instituta est, nō ita procul ab Oriētali Oceano, publico ære accersor. Hic annis nouē commoratus multis equidē dolētib; Coloniā Agrippinā perueni, adiuuatē tūc institutū nostrū clarissimo medico Ioāne Echio amico meo charissimo. Studiorūq; meorū per Italiā sodali cōiūctissimo: In qua Academia etiam nūm viuo, natus annos quinquaginta: mirā fortunæ improbitatē multipliciter expertus sum. Nulli Principū obstrictus, tamen taliū cōditionū occasiones nō de fuerint, quia ingeniū meū aulis nō perinde cōuenit, vt pote liberū ac simplex, atq; eas alioqui formido, cogitās: Exeat is aula qui pius esse volet. Quas ad me misisti Simplicium picturas, vehementer probō, simulque laudo & prædico Summorum Monarcharū liberalitatē, ac propensam in te iuuando ornādōq; volūtatē quibus dotibus sese verè Reges declarāt: nā nisi conatus eiusmodi hac ratione iuuarentur, non video quorsum literas & disciplinas didicisse, easdēmq; posteritati, immensā corporis iactura, tradere esset operæpretium. quibus, constat omnis polictia, rerū harmonia, philosophiæ moderatio, hominum salus, quibus à reliqua mortaliū sece disjungimur, & ad Deorū beatitudinem sensim deducimur.

Postre

Postremō quando maximè rogas, vt in amore beneuolentiæque tui perseuerem, & quæ sequuntur in Epistola. Hoc tibi iureiurādō affirmo Vir Excellētissime, me nulli tuorū amicorum cessurum, tamen cæteris sum inferior, etiam si capitis periculum obeundum esset, meque paratū esse virili improbiſsimorum nebulonum virulentam insaniam, in quorum Catalogo primas tenet Amathum, propellere. Tu modō da operam, quod facis, ne temerè hunc affectum concepiſſe videar, & me similiter amare perge. Interim maciē virtute, mi Matthiole, & quæ cepisti vigilantia, doctrina & gloria rem Medicam prouehere eadem quæso abſoluas, vt omnes natum te gaudeamus, Sacrosanctæ arti nostræ gratulemur, simulque calumniatorem tuum Lusitanum Amathum execremur. Certè admirantur te docti omnes, imitantur tam pauci, quàm reprehendit nemo, quicquid amarulentus Amatus, quem faceret & falsè Amathum vocas, ineptè garriat. His valebis Vir animo meo charissime, & si quid habes in manibus materiæ Medicæ, eius me quæſo facies participem, vt istiusmodi beneuolentia magis tibi deuincias Croneburgium, quem iam dudum totum obæratum addictūque possides. Literis tuis amantissimis iam diu respondiſſem, si vt mihi paratus calamus, ita promptus fidusque fuisset nuncijs. Iterū vale doctissime Matthiole. Coloniæ XX. die Martij. Anno M.D.LX.

MELCHIOR GVILANDINVS

Borussius Conrado Gesnero Medico,

S. P. D.

Lato philosophiæ pater, & diuiniore scientiæ autor longè clarissimus, itēmq; Stoici omnes *μαντείαν*, hoc est diuinationem introducunt per instinctum admiruntque diuinum, quem *εὐθεσιασμόν* Græci vocant, qui phanaticus furor est, feruorque lymphaticus per somniorum imaginationes, ac Chaldæorum obseruationes, Magorūmq; Brachmanum, Gymnosophistarum, Druidum, atque Augurum disciplinam. Cæterum hi plerāque vaticinij partes & commendant & probant, quamuis Xenophanes, ac Epicurus *λανθάνοντα* omnem è medio tollere conati sunt. Hui dices, quò denique tam longè petitum

q

petitum

petitum exordium tendet? Cùm literas tuas, vir clarissime, doctrina haud vulgari referas, & omni humanitate officique genere plenas perlegissem, adeò mihi mens argumentis, corpus autem armis telisque vacua relicta sunt, vt quæ denique ratione tot in me acutissima directæ spicula viriliter propulsarem, oculis nequaquam circumspicere possem, parùmque absuit quin *παινωδία* meditarer, & insuper gratias agerem, planèque tuo iudicio acquiescerem, Mamiras apud Paulum & Holoconitin apud Hippocratem, non modò diuersorum generum plantas denotare, verumetiam vtrunque vocem prorsum ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses Trasci & Trasi vocant, Genuenses ziziphas terrestres, Hispani Iuncum auellanam, Arabes denique Habba ziz, si Leoni Africam describenti, itémque Bellunensi credimus) discrepare. Quod dum ita toto die anxie sollicitèque tecum ipse cogito, rubore suffusus interim aliquoties, non tam quod sententiam meam corruisse magnopere dolebam, quàm quia minimè præuidissem, quibus eam fulcris contra aduersariorum insultus communirem, sensim pater ille rerum omnium Sol, ex nostro delapsus horizonte ad inferius hemisphæriam ad latentes hæctenus tot Antipodum myriadas nostris gentibus cognitas deuoluitur, & mihi placidus membris omnibus sopor vndique circumfunditur. Interea in somnio opprimor manifesto liquidòque, ac volitare circumquaque incipio, veluti infesto mari ventis pulsata nauis: In terram vniuersam excuro, è terra in cælum efferor, vniuersum transmitto mare, aërem peruolito totum, cum Sole terram ambio, cum Luna circumferor, cæterorum astrorum iungor choro, & quod mirum est, integro etiamnum in repentina & violenta adeò peregrinatione manente corpore: nec planè prius *ἰαπομανεύ* *ἢ* *ἐν* *βυσσάσει* desino, quàm in floridissimum pratium vastissimæ illius & remotissimæ Hesperidum populorum telluris, quam diuinus Plato in diuino Timæo Atlantidem dici tradit, & prolixè graphicèque in Critia describit: nec sanè alia est vlla, quàm quæ hodie Orbis noui, & Indicarum Insularum terræ firmæ Americæque nominibus vniuerso mundo innotuit, descendo, vbi, inter cætera, Dulcichinorum molem conspicio magnam, Hippocratemque ipsum, mirabile dictu seuerò aspectu grauem, manu dextera Balin illam Xanthi tenentem

tenentem, sinistro vero canos leniter pertractantem, voce denique alta Trasci à se Holoconitin appellari succinentem inonantémque. Dum hæc sic menti obuerfantur, expergiscor, ad mæque ipsum redeo, nec satis scio gaudiòne magis, an dolore attonitus. Lætabar equidem non parum, & magnam planè capiebam delectationem, quòd quæ de die meditabundè ac magno adhibito studio apprehendere neuriquam potuissem, ea, omni cura solutus, & aliud omnino agens, vera esse cognouissem. Vera dico cum Platonis & Stoicis, qui diuinationis partem vnam ex somniorum imaginibus apprehendunt admittuntque, quando & à Peripateticorum placitis alienum non est, animam inter diu mercenariam corpori inherere, neque posse veritatem contemplari. noctu autem ab hac seruitute solutam, & in loco què est circa thoracem conuolutam, ad vaticinandum promptior fieri, & propterea insomnia nasci. Angebar autem insigniter, quòd quibus rationibus veritas in insomnio agnita doceri posset minimè perspiciebam. Certum tamen erat arreptam semel opinionem & in somnio confirmatam mordicus tenere, nec mutare velle vnquam, ac nequicquam potius ad ea respondere, quæ tu in medium attulisti, quàm culpam deprecari. Videbam enim rem esse arduam, vetustis nouitatem dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ sua omnia. Sed tamen, vir *πολυμαθέστατε* *ἢ* *ἡ* *πολυγλωττότατε*, animum aduertere quæso, & placidas mihi aures præbe, cognoscesque qualis sit mihi inter angores hos coniectura nouam stabilienti sententiam, dum cuncta altius rimor scrutorque, in tuis literis obtulit. Scribis non videri te cur Mamiras Pauli, quod mihi, *βοδωκαγάνα* Tralliani dici nequeat: nec animaduertere etiam posse, quid impedimento sit, quo minus Doronicum vulgare, Mamiras Aeginetæ vocetur. Denique Holoconitin Hippocratis, Moly à Dioscoride appellari sentis. Verùm cauendum tibi est apprimè, Gesnere iucundissime, siquidem vnde quaque videris esse eruditissimus, ne dum mea studes conuellerè acrius, & veritatem conaris inquirere anxie, in densissimas prolabaris tenebras, idémque tibi eueniat quod Chymistis vsu venire cernimus, qui iam diu frustra vertendis speciebus, & decantato illi aureo velleri summo & temporis & rerum

omnium dispendio incubuerunt, incumbéntque posthac in posterum. Nam si Dulcichinum, Mamiras est, vt profectò Pauli verba attestantur, radiculam esse tradentis herbulæ geniculis frequentibus nodosis cinctam, detergentis naturæ, nequaquam *βολβοκασάνου* dici poterit, quando Trallianus inter Mamiras & *βολβοκασάνου* discreuit, vtriusque separatis locis mentionem faciens. Mamiras sanè libro medicinz ii. cap. v. nominat: *βολβοκασάνου* autem libro vij. *περ̄ ζιμπνηματιών* meminit. Nec probo Goupylum & Andernacum, viros aliquin celeberrimos, *ἀντι βολβοκασάνου βαλανοκασάνου* substitutètes, siquidem non tam vox ipsa *βολβοκασάνου*, quam eundem verustatem haud redolere fateor, quemadmodum nec *χίνεαν*, nec *πράξιμον*, nec *μαρδύλιον*, & sexcentas alias, quibus tamen si equenter Alexander vitur, & ab omnibus eruditis tolerantur, quàmque auctoris eo loco propositū spectandum est, quando rectam victus rationem purulenta excreantibus præscribens, abstergētibus nutriendos præcipit, qualia sunt, Ius gallorum, phasianorum non pinguium, perdicum, atragenarum, turdorum, similiūmque auium. Ad hæc, si sanguis reiciatur purus, iusculo ei incoquere mandat *βολβοκασάνου*, alicam, iorium, similaginem, & eius generis alia, quæ ob succi crassitiem, vasa sanguinem continentia modicè obstruere & peccus lenire atque abradere potis sint. At tantum abest Castaneas detergenti farciendiq; vi pollere, vt nihil detergentibus & farientibus magis possit esse contrarium. Adde vocem *βαλανοκασάνου* æquè esse nouam atque *βολβοκασάνου*, & quod per magni refert, nullam planè possunt Castanearum glandes *εμπνικαίς* vitilitatem commodūve afferre. Pròinde veriore veretrem lectionem auguror, & *βολβοκασάνου* pro herba interpretor, quæ pingui succo constat, & facultatem obtinet humorū crassitiem mediocriter incidendi, ad eò vt excreationibus è pectore sit idonea. Quòd verò *βολβοκασάνου* vix alia esse planta possit, quàm illa ipsa cuius semina ad temisi, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura poller, & lentitiam in se habet, tum quia radice constat bulbosa, Castaneæ tamen similiori quàm bulbo, quando cortice foris obducitur nigro, intus verò substantia Castaneis simillima expletur, quæ res & nomini occasionem præbuit, vt composita nomenclatione *βολβοκασάνου* diceretur, quia Bulbum Castaneamq; mentiri videtur. Sed hæc leuiora. Quod

maxim

maximè me mouet vt *βολβοκασάνου* credam herbam, cuius semina hoc titulo inscripta, illud est, quia nomen in Græcia in hodiernum vsque diem retinet, Ch'is *ἀγγιονάκωνιδας*, Bizantinis *ἀγγιονάκωνα*, Rhodiis *βολβοκασάνου* appellātib. Ad stipulatur in omnibus meæ sententiæ, aut ego potius suæ, vir grauissimus, cum doctrina, tum humanitate clarus, Gabriel Falloppius Mutinensis, in ordine & numero scholæ Medicorū Parauinæ minimè postremus, Anatomicorū huius æui facilè princeps, atque in simplicium palæstra athleta inuictus, imò vero in debellandis domandisque Chirurgiæ prodigiis, Italicus Hercules. Quid habes, mi Gesnere, quod damnes? Quis sensus est verborum tuorum? quæ tua mens? oculi? quid ais? Nimis vrgeo, commoueri videris, siquidem errorem tuum agnoscis, Dulcichina non modo *βολβοκασάνου* dici non posse, sed nec Mamiras quidè rectè *βολβοκασάνου* appellari. Verum ne in nouam figmenti suspicionem apud te incurram, quòd vel ex nuda seminis figura argumentari veritus nò es, radicè eius bulbosam esse nequaquam tibi probabile videri, ideo radicem vnam ex Chio ad me allatam ad te mitto: quam vt terræ mandes iubeo, cognoscèsq; liquiddò Melchiorè tuum nihil minus scire quam nugari. Foliis vestitur Crithamo similibus, cauliculo breui, candidos flosculos in umbellis sustinentem, quibus semina angusta, & striata, canalicularaue, Cumino æqualia, succedunt. Non is sum, qui cauillis & imposturis inanem gloriolā aucupari velim. Mentiri nescio, nec, si scirem, velim. Nondum eò demètiæ deueni, vt Matthæoli pellem, qui eo nomine malè apud eruditos, nec immeritò, audit, Borussiacò corio antepo nam. Metamorphosis ista hætenus molesta mihi esse non cœpit, nec placet cum Euanthæ & Agriopa ex homine in lupū verti, rursūmque restitui sibi. Satius esset eius generis homines nasci nunquam, aut profectò in canis emori præstitisset. Ne que enim res vlla maius bonarum literarum studiosis detrimētum apporauit vnquam, quàm ista eruditorum mentendi audacia impunitasque. Cæterū Doronicum vulgare non posse ab Aegineta Mamiras vocari, vt Fuchsius putat, consimili planè argumento priori comprobatur. Nam cum sit verum Doronicum, vt descriptio attestatur, & dectissimi, quique fatentur, Ruellius, Leonicens, Fracastorius, Manardus, Cardanus, Mùdella, Matthæolus, Brassatorius, Amarus,

q 3 & deni

& denique tota Medicorum schola clamat, Mamiras profecto nullo pacto esse poterit, quando Auicenna Mauritanae factionis princeps libro secundo tract. secundo, separatis locis Doronicum & Mamiras, quod Memiren nuncupat, profecatur, & de hoc in M. de illo in D. prolixè pertractet. Illudes tu nodum hunc, duo esse Doronici genera inquires, Orientale nempe, & Europæum, quod officinarum seplafarij Romanum vocant: sed te concedere quidem Orientale esse legitimum Barbarorum Doronicum, nostrum autem, vel maximè ire inficias. Equidem non dubito, vir clarissime, quia vtriusque radices iam dudum conspexeris probeque perpenderis, nec aliam inter eas differentiam deprehederis, quam quæ est inter duo eiusdem alitis oua. Quod vero Doronicum Romanum non sic vt Orientale ferueat, & linguam vellicet (quæ Ruellij opinio est) id nostri cœli folique temperie ferendum esse acceptum, vt quisque est eruditissimus. ita sententiæ huic promptissimè accedit. Radices enim plantarum dissimilibus saporibus à terræ proprietate perficij, vt etiam in fructibus euenire videmus, credendum omnino est. Si enim radices arborum, aut vitium, aut reliquorum feminum non ex terræ proprietatibus succum capiendo ederent fructus, vno genere essent in omnibus locis & regionibus omnium sapores. Sed animaduertimus in Insula Creta Monobasites vinum (Maluasium vocat vulgus) in Cirno Corsicum, in Campania Græcū & Lachrymam, circa Messaniam in Sicilia Mamertinū, in Thraciæ maritima parte Maroneum, Smyrnæ regione Pramnium, vtrunque Homeri testimonio celebre, in Liguria Amabile, in Germania, quatenus Rheno abluitur, neque omnibus partibus, Rhenanum, in Pannonia Vngaricum, reliquisque locis plurimis innumerabili multitudine genera vini virtutesque procreari, quæ non aliter possunt fieri, nisi cum terrenus humor suis proprietatibus saporū in radicibus infusus, enutrit materiam, per quæ egrediens ad cacumen profundat proprium loci & generis sui fructus saporē. Chelidonium minus, quod rudis herbariorum plebecula Scrofulariam minorem vocat, cum quartu ordinis absoluti sit in calefaciendo & desiccando, si Aërio credimus, ideoque magnam præ se fert acrimoniam, & gustum erodentem, cur, quæso, commanducando sæpe nullam prorsus nobis acrimoniam imprimat, idque potissimum quod

quod in humido loco natum sit? Cur item Cicuta, Socratis maximè supplicio nobilis, in Germania, Galliis, in plurimisque Italiæ locis serè innoxia nascitur? An ob eam causam quam Galenus libro *πρόσι τριφύλων διναμικῶν* secundo scripta rei quit? Dicit enim Arum Cyrenis minimum medicamentoſi, minimumque acrimoniæ possidere, adeo vt in cibis vel Rapis vtilius habeatur: In Italia verò, ac minori Asia contra adeo sacre. vt medicamentis duntaxat expectatur. Pari ratione fieri potest vt Chelidonium minus, & Cicuta, in Creta, Attica, Chio, Cilicia, & Græcia eiusmodi viribus prædita nascantur, quales eis à veteribus cõtribuuntur, in Italia verò, Germania, & Gallia nocendioblita proueniant. Comprobant id in primis insignia autorum testimonia, Plinius, Columella, Martialis, Galenus, Dioscorides, & cæteri, Persæa arborē in Perside exitiosam esse, trãslatamque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam. Idem Belenio accidere literarum monumentis prodidit Aristoteles *πρόσι φυτόν* primo. Poma mortis in prouincia Peru Occidentalis Indiæ, an Sorba esse ignoras? At varietate regionis adeo perniciosam plantam euadere nouum videri non debet, cum & sexcētis aliis eiusmodi mutationes accidere consuet. Summa summarum, quod si terra generibus humorum non esset dissimilis, & disparata, non tantum in Syria, & Arabia in Harundinibus, & Iuncis essent odores, neque abietes in Arabia Thure manarent, neque Oleæ in Troglodytica regione Myrrhe glebulas fundarent, nec Hedera in India Piperis baccas daret, nec Cyrenis in Ferulis Laser nasceret, nec Cinnamomū & Cassia in Moluccis insulis ex Lauro decorticarent, sed in omnibus terræ regionibus & locis, eodē genere, omnia præcrearetur. Has autē varietates regionibus & locis, inclinatio mudi, & solis impetus proprius, aut longius cursum faciēdo tales efficit terræ humores: quas qualitates non solū in his rebus, sed etiā in percoribus & armentis discerni notius esse autumo, quàm vt autorum testimoniis demonstrare habeā necesse. Illud in trãitu adiecerim, nobiscū sentire Theophrastum & Plinium clarissimos rerum conditores. Calamum & Iuncum odoratos, nequicquam à nostris harundinibus & Iuncis discrepare, præterquam quod serè comperitum sit, vt quæ locis frigidis odore carent, ea feruidis odorata sint, vt Calamus & Iuncus in Syria. Abundè satis, & latius etiamnum quàm res

exigebat, demonstrasse me arborum, Doronicum Europaeum eandem prorsus esse cum Orientali plantam, quando & nomen, & radice effigies, & par vtriusque natura illud coarguunt, nullo alio quam maioris minorisque discrimine. Itaque Doronicum vulgare nequaquam Mamiras appellabitur, ut Fuchsius placet, cum Doronicum sit, Auicenna inter Memiren, quod Mamiras est, & Doronicum differetiam adnotante. Quare cum haecenus nihil obstat animaduertam, quo minus Dulcichinum Mamiras dici possit, non recantabo, nec dimovebor à mea sententia, nisi tu exercitationes in literaria palestra athletas in arenam deducas denuo, qui id agat, ut tua & fulciant coprobentque, & mea destruat confringantque: quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. Scio non defuturam tibi argumentorum copiam, quibus existimationem tuam tuearis, & defendas, ac meam opinionem conuellas confindasque. Ridendus hoc loco Bellunensis, qui Dulcichinum ab Auicenna Granum Alzelin vocari asserit, non animaduertens, Alzelin inter fructus, non radices ab autore connumerari, & Serapionem capite ccccxxvij Simplifici medicamento in siliquis nasci tradere. Habzelini (inquit) granum pingue est, magnitudine Ciceris, citrinum ab exteriori parte, album ab interiore, boni saporis, apponitur è terris Barbaris, nominaturque Piper Aethiopicum (verum Piper Aethiopicum re vera est aliud) in Barbaria dicitur Croni. Forma spectatur phaseoli, siliqua & Grano minoribus. Colos grani citrinus nigretue. Sapor acutus ad instar Piperis. Vis eius gradu tertio calida, humida primo. Haec ille. Ex quibus planum sit, ingens esse discrimen inter Dulcichinum & granum zelin. Memini me Venetiis aliquando Agyptum in medio foro Balsami laudes, & praeclaras eius virtutes (ut id genus hominum facere assolet) decantantem conspexisse, qui post longam inanum verborum seriem, siliquas quasdam faselo simillimas, breuiiores, aromaticum saporem praeferentes, quibus semina nigra, faselo aequalia, sed minora inerant, pro Balsami fructu venditabat, quae res & doctis, ut audio, imposituit, verum veterum Carpo Balsamum cum iactatione etiamnum discitantibus, quum tamen medius fidius aliud nihil sint quam Croni, seu Habzelini. Sed iam tempus est ut Holocotium Hippocratis, Dulcichinum esse probem, & deferre à Molyo, non solum Dioscoridis, verum etiam auctorum omnium

omnium ostendam. Magna & vetus est eruditorum concertatio, cuiusmodi planta sit, quam antiquissimus ille Graeciae vates, vnicus ingeniorum omnium fons & victor Homerus, Vlyssii iudicis ingeniorum summi sententia, Mercurium Vlyssii tradidisse in remedium carminum Circes in decima Odyssae Rhapsodia cecinit.

*ρίση μολύ μέλαρ ἔσση, γάλακτι δὲ ἐπιεραι ἄνδρσ,
μῶν δὲ μὴ κλέουσι θεοί, χαλεπὸν δὲ τὸ εὐρύσσειν
ἀνδράσι γένυται τοῖσι, θεοὶ δὲ τε πάντα δύνανται.*

Quod interpretans Ouidius Transformationum quartodecimo ait.

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album.

Moly vocant superi, nigra radice tenetur. Et meminit Lycophron in Alexandria obscuro poemate, μῶν δὲ σαώσαι ρίση. Vbi Isaacius commentator ait, μῶν δὲ ἔστι παρὰ τοὺς ἰατροὺς τὸ ἀγριὸν πικρῶν, quod & Suidas. Eustathius, & sectator eius Erasmus duobus locis, praefatione in Aristotelis volumina Graeca, & in procerbio, Neque mel, neque apes. Moly ἀπληρομῶς interpretantur, radices nigrae symbolo laboris molestiam significari affirmantes, qua peruenitur ad animi tranquillitatem virtutis absolutae praemium. Diuersum censuit, quisquis ille fuit, qui hos vesiculos condidit, quos in Priap. lusb. extare obseruauit.

*Hic legitur radix, de qua flos lacteus exit,
Quem cum Moly vocant, mentula Moly fuit.*

Theophrastus & Plinius herbam esse existimant, & nasci eam circa Pheneum, & in Cyllenae Arcadiae tradunt, specie illa Homericæ, radice rotunda, nigra, iuc, magnitudine cepae, folio scilla, effodi autem difficulter. Hoc enim modo Theophrasti verba legenda sunt, ἡδὲ μὲν ἐρύττην γε εἶναι χαλεπὸν, non quemadmodum Gaza vertit, & omnes Graeci codices habent, ὅν μὲν ἐρύττην γε εἶναι χαλεπὸν, tum quia Homerus ita tradit tum etiam quia Plinius difficulter erui ait, Theophrastum proculdubio sequitur, cuius verba refert ad vnguem. Adiciit huic sententiae calculum Homericus scholiastes, Moly appellatum esse scribens παρὰ τοῦ μωλυμοῦ δὲ ἐστὶν ἀφανίσθη τὰ φάρμακα. φασὶ δὲ αὐτὸ ἐκλόμῳ τῆς ρίσης τῶ τῆς θανάτου ὑδρί-
ρην τῶ ἀποσπῶντι. Quae verba claro sunt argumento, non radice ipsam euelli molestè, (ut plerique falso rentur) sed cum

mortis periculo eruentem se subiiciat haud facile à quouis effodi posse. Quæ cum ita se habeant, luce meridiana patet elarius, Homerum per Moly aliud intellexisse nihil, quàm Cynospastum seu Aglæophotin terrestrem Aeliani, quæ, ut à te obseruatum egregie est, Baharas Iosepho in Belli Iud. hist. dicitur, & à Democrito Marmaritis nuncupatur. Tradit enim autores illi, Baharan, seu Cynospastum captu admodum difficilem esse, & rizotomi manus fallere, oculosque refugere, neque prius consistere quàm mulieris menstruorū profluuio laborantis lotio fuerit conspersa: neque tamen hoc etià modo retentam sine periculo euelli, quippe extrahentem præsentaneam mortem consequi, nisi eiusdem radicis amuleto fuerit communitus, quo carentes, terram circum circa scarificare, radicemque laqueo uinctam cani alligare, ac repente discedere, tandemque nimio conatu sequenturum canem radicem extrahere, & ueluti domini perfoluētrem uices illico commori, & nullo postmodum periculo radicem illam à quouis tractari posse. Vim eius in expiationibus præstantissimam esse, ut etiam qui à spiritibus vexantur immundis, protinus liberare cōpertū sit. Moly hoc in marmoribus Arabiæ Persico latere, & in Iudæa iuxta Macheruntem oppidum quærendū. Neq; enim dici posse quicquā longius à uero remotum arbitror, quàm Moly, quod Homerus celebrat, Narcissum Theophrasto appellari, & Dioscoridi Colchicon, ut Tragus censet, quādo Colchici flos lacteus nō est: & Theophrastus insu p magnā inter Moly Homericū, & Colchicō Dioscoridis, suūmq; Narcissum discrimē statuit. Sed eiusmodi errores, Trago ferè fatales, toto opere passim. Homines sumus, fateor: sed parcius errare possumus, modò uelimus. Per incuriā multa committimus. Ut quimus aiunt. Opera laudanda, non opus. Alterius Molyos meminit Dioscorides & Medici omnes, cui gramini, non Scillæ folia, radix non Cepæ magnitudine, sed parua. Id tu Holoconitin ab Hippocrate uocari credis, illa fortasse coniectura fretus, quòd autor is libro De muliebribus morbis primo radicem eius uelut bulbum esse narrat, nec planè Oliuæ parue dissimilem: quæ notæ Molyi à Dioscoride reddi uidentur. Equidem plenissimè perspicuo cum hęc in parte, tum in aliis plurimis singulare illud ingenij tui quo polles, acumen, & fateor exosculaturum me fuisse, protinusque ambobus, quod

quod dici solet, pedibus in istam tuam sententiam descensurum, nisi ine Galenus medicinæ coryphæus reuocasset, & uerorem amplecti exilimationem coegisset. Nam autor ille in libello quo obsoleta Hippocratis uocabula planiora facit, *μύλυον* Hippocratem uocare ait, quæ cæteris Moly dicitur: *δουονίτιδα* uerò herbam esse agrestem, & à Dioscoride *δουονίτιδα* appellari, quasi dicas in monte natam. Qui uerbis perspicuum sit, nihil minus posse statui quàm Moly Dioscoridis, & Holoconitin Hippocratis unius esse stirpis nemina, quando quod Dioscoridis Moly uocatur, Hippocrates *μύλυον* nuncupat: contra quod hic *δουονίτιδα*, ille *δουονίτιδα*. Quæres tu, ubi apud Dioscoridem *δουονίτιδα* habeatur. Respondeo, nusquam. Falsò igitur Galenus Dioscoridem allegat. Nego. Nam & Auicenna eodem libro quem supra indicaui cap. 743. in describenda Zedoaria, & Serapio cap. 104. medi. simpl. in Dochon, id est, Panico, non Milio, ut malè interpret uertit, & Plinius, non is qui naturalem histloriam condidit, sed alter, libro de re Medica quarto, capite ultimo in Spomelidibus pomis, Dioscoridem citant, cum tamen nusquam, quæ nominati autores de iis plantis adferunt, apud Dioscoridem reperiantur. Nisi igitur nomine Dioscoridis aliam quàm Pedacium Anazarbeum intelligāt, profectò volumina, quæ hodie sub hoc nomine circumferuntur, manca esse in plerisque uidentur. Sed hæc per coniecturam dicta sint. Ad institutum redeo. Holoconitin Hippocratis, non esse Moly Dioscoridis, iam tandem te agnosce re arbitror, alioquin nec Galenus *μύλυον* apud Hippocratem, Moly interpretatus fuisset, nec Holoconitin à Molyo separasset. Quid multis? Et descriptio, & natura Holoconitidi ab Hippocrate reddita, attestari uidentur, nequicquam à Dulcichino dissidere. Reliquum est ut pari ratione Moly Dioscoridis excutiam, perpendamque uera an falsa sint, quæ à Deo illo herbariorum Matthæolo traduntur, Moly ignotam esse Italiæ plantam dicenti. Ridere subinde mecum ipse soleo. Gefnere lepidissime, doctorum quorundam nostri xui hominum audaciam (temeritatem enim non dixerim) qui ut fucum, nescio hercule quid laudatū, suæ prætexat ignorantia, frequēter fateri nō erubescūt, multa se præterire, sed quæ nec aliis quidē peruia sint, ac si docta esset, si diis placet, ignorātia, ea nescire, quæ ab aliis hæctenus prodita nō sunt.

Verum

Verum *τῆσι μὲν ἐνδὲν πρὸς ἑλῶν καὶ νῆαυ* Aristophaneos Strepsiade, aut si mauis *ἐνδὲν πρὸς τὴν Διόνυσον* cum cæteris. Alterius ista instituti: alium hæc locum postulant. Dabunt tandem imperitiæ suæ pœnas. Moly, inquit Galenus eodem loco quem proximè conamemorauit, Allium est simplex caput habens, & non diuisum in spicas. Quem locum si Mathæolus apud Galenum ligisset, vt profectò legere debuit, nunquam in Molyo, & suam, & reliquorum ignorantia accusasset. Nihil enim mediis fidiis allio isto syluestri *μονοεισάλη* esse potest notius. Nascitur locis campestribus passim, foliis exilibus, gramini aut croco proximis, sed latioribus, tenerioribus, paucioribusque, quinarium numerum raro excedentibus: Caule alto, tenui, concauo, albicante, in cuius vertice *σποδοειδὲς* quiddam inest. Flores candidi sunt, non planè iis dissimiles quos in Lilio conuallium cernimus. Radix subiacet parua, bulbosa, nullos in nucleos secta, sed simplex, & vni ca, allium olens & sapiens, quæ causa fuit vt à Trago Allium caninum diceretur, & eo quoque sub nomine secundo loco post Allium syluestre depingeretur. Sed de omnibus satis à me dictum est, pleniusque ac ab initio quidem putaram, nec pauca præter institutum: quare iam opportunum est classificum comprimere, & receptui canere, contractisque huius epistolæ, siue potius libelli velis sensim portui ad nauigare. Illud currens notauerim, Moly à Dioscoride vocari, & Eriugion, & Solanum soporiferum, quod Plinius item comprobat, & Rutæ vtrunque speciem, Montanam, & syluestrem aliteram. Nec me prætereunt, quam monstrosa sint, quæ Plinius de suo Molyo memorat, radicis xxx. pedes longæ. Verum ego super eo alibi copiosè. Hæc in transitu monuisse quid officiet? Habes igitur vir præstantissime, incomptam quidem, nec qualem tuæ dubitationes exigent, sed ingenuam responsionem, quam ita accipias velim, vt ab eo qui te diligit sine aliquo fuce proficiscentem. Tuum erit, acri tuo ingenio, & exacto iudicio, tam hæc quam alia quæ à me scripta sunt, diligenter examinare, calculumque vel album, vel nigrum singulis porrigere: vtrunque enim æqui boniq; consulam, modo me ames, quod vt facias etiam atque etiam rogo. Vale.

CON

S. P. D.

Ro epistola tua, erudita sanè & proluxa, quam mihi cum voluptate legenti perbreuis ea visa est, gratias tibi habeo doctissime Guilandine. Nam quòd ad breuissimam meam tam copiosè: quòd ad subitancam & familiarem, tam grauitè & argumentosè respondere dignatus es, id quidem ex amoris in me tui abūdantia profectum interpretor. Tātus autem orationis tuæ apparatus est, vt perlectis omnibus, animo consternatus, & nescio quomodo affectus (quod ex mea etiam nimium simpliciter condica, itidem tibi contigisse, vt scribis, miror) sententiā omnino mutarem, & victū vndiquaque vt faterer, non parum abfuit. Id quod (vt mox initio dicam, ne prorsus contumacem & refractarium me putes) circa Bulbocastanum certè ingenue fateor. Dabo enim hoc honori tuo, vt victoriam tibi adscribam eius rei, de qua tecum non certauit, sed interrogauit duntaxat, subdubitans: atque hoc etiam gloriosus tibi est, si me non tanquam aduersarium, sed vt præceptor discipulum vincas. In reliquis verò non æquè, vt in progressu epistolæ dicam, tecum sentio, Neque verò me à te amando, colendoque (hoc eruditio tua, illud beneficentia meretur) acres & vehementes illæ tuæ *ὑπερβολαὶ καὶ ἰστορικὴ παραβολή* dimouebunt: non magis quam ab Antisthene Diogenem baculus. Imò quòd tam audacter me increpas, quòd mentem & oculos in me requiris, declamatorio quodam & penè tragico dicendi genere, equidem minime ægrè fero: qui malim, si in alterutram peccandum est partem, nimio inueniendæ veritatis feruore peccari, quam remissione nimia nullum in nobis rerum inquirendarum studium flagrare. Itaque & hoc tibi condono, & vicissim eodem erga te candore ac libertate, homini Heluetio & liberè educato agendi, absque vlla indignatione tua, ius ego met mihi sumo atque postulo. Epistola mea, quantum meminim, nimium fortè familiaris, dubitationes tantum & interrogaciones aliquas continebat: vt plenius instruerer de iis, quæ tu simpliciter ad me scripseras. Tu verò ita commotus es, ac si ea quæ scripsisti, vera esse negassem, & toto (quod

(quod aiunt) cœlo aberrarem. Atqui inter errorem ac dubitationem multum interest: adeo vt inuicem contraria sint, ita vt *ἔστι & ἔσθαι*. Dubitare certè non est negare: neque penitus ignorare, sed principium quoddam & via ad cognitionem. Et philosophi hominis, non quidem ignorare nihil, quod in nullum hominem cadit: sed ignorantiam fateri primum, deinde in vtramque partem argumenta disquirendo conferre. *Ἐπίθε τοῖς ἀνωρίσται βέλτομενοι πρῶτος τὸ διαπορῆσαι καλῶς. ἢ γὰρ ὕστερον ἀποπορία, ἢ νῦν τῶν πρότερον ἀποπορῆσαι ὄψιν ἴδωρ ἀδύνατον ἀγνοῦντε τῶν ἀσίων.* inquit in prima philosophia Aristoteles. Et in lib. de longitudine ac breuitate vitæ: *ἀρχὴ δὲ τῆς συνέψιας ἀναγκαίη πρῶτον ἐστὶ διαπορῆσαι περὶ αὐτῶν.* At tu longè secus, ne inquirendo anxie veritatem in densissimas tenebras abeam, periclitari me ais: & stolidissimis hominum chymistis me comparas immeritò: illi enim rem impossibilem quærentes meritò non inueniunt: ego verò diligenti indagazione & hætenus in hoc ipso Stirpium genere quædam inueni, Dei gratia: & inuenio subinde, nullius ante me literis, quæ ad me peruenerint, prodita. Dices fortassis discentem æquum esse credere & assentiri. Fateor: & in plurimarum rerum cognitione, doctore te frui licere mihi optarim. Sed discentium conditio duplex est, nam qui pueri vel tanquam pueri discunt, simpliciter & absque demonstrationibus etiam fidem autoritati præceptorum, vt filij parètum, adhibere debent. Qui verò methodi ac demonstrationis vim intelligendo consequi possunt, illos sanè homini vtunque amico, & autoritati absq; certa ratione credere, in rebus quidem humanis, prorsus ἀφιλόσοφος est. In amicitia vera voluntati & benevolentia vtinque habèda est mutua fides quàm syncerissimè, ita vt neuter de alterius animo dubitet, etiam si euentus aliquando non videatur respondere. Multæ enim sunt causæ & circumstantiæ, propter quas multa secus quàm institueramus euaciant. Iudicio verò & doctrinæ suæ, quâuis dubitationes in contrarium non desint, credere amicum postulare, ambiciosum est, & neruum amicitiaæ æqualitatem excedit. Poteras mihi nullo artificio, paucis & breuiter comprehensis argumentis satisfacere, ac dubitationes meas dissoluere: sed oratorem te esse, & si res postularer, vel tragœdias condere posse, declarare mihi voluisti. Non erat quòd tantopere mirareris Guilandine, Italiae quasdam aut

Græciæ

Græciæ plantas, mihi esse ignotas. Aut cur non Dioscoridem quoque, Galenum, Plinium, Theophrastum, Hippocratem, & alios qui in hac naturæ parte reliquos mortalium excelluerunt, singulos plurima alienarum regionum medicamenta vel ignorasse prorsus, vel nomina vel vires eorum (nihilò hoc nomine indoctiores) non probè calluisse miraris? Cur non te ipsum? qui forsàn omnium hominū ad nostram vsq; ætatem diligentissimè harum rerum cognitionem es persecutus: ad nos tamen si venires, Helueticas quasdam, alpinas & alias quasdam plantas (non dubito) vel prorsus, vel nominibus quibusdam, vel facultatibus, antehac ignoras tibi ostenderem. Tu verò admiraris, Maminā esse Dulcicinum aut Oloconitin, non statim me tibi afferenti credidisse, idque sine autoritate (quis enim hoc ante te docuit?) sine rationibus. Potueras saltè ex tam breui & incompto Epistolio meo, etiam si non expressissem, hoc tempore prorsus à stirpium historia alienū esse me cognoscere: & in eo adhuc lucubranti argumento hærerere, quod ante multos annos incepti: atque vtinam feliciter & aliquo cum studiosorum fructu aliquando absoluam: Animalium historia dico, cuius pars de Aquatilibus totum nunc me occupat, vt vix aliud cogitare liceat. Et hæc etiam nunc quæ scribo, imò effundo, aliud agens, horas aliquot piscib. meis suffuratus scribo. Quòd si ocium super peteret, & eadem diligentia in plantarum historiam incumbere possem, quam nunc in pisces consumo, de paucioribus fortè dubitarem, ac minus tibi sciscitando molestus fuissem: nec illos, quos tu mihi profers, & Tralliani locos ignorassem. Sed cauebo in posterum, quando iam noui ingenium tuum, ne importunius sciscitando, aut argutius dubitando, negocium tibi faceffam. Quanquam nunc etiam non malè hæc audacia mihi cecidit. Nam & ego natura (hoc est, Dei beneficio) non admodum commoueor: & à bonis doctisque viris amandis, inter quos minimè postremum locum tibi tribuo Guilandine, nulla increpatione me absterri patiør. Tu quoq; vicissim, si magno celsoque animo vir es, qualem te esse mihi persuadeo, non ideo me amare defines, quòd aliter forsitan quàm expectares tibi respòderim. Magnum enim amicitia tua amissa dolorè mihi cieret. Tu qui Germaniam, Italiam, Græciam, Africæ oram, & alias regiones peragrasti: qui ingenio vales, & indefesso semper studio omne genus librorum

brorū excutis, qui doctissimorū virorū amicitias flores, multa nō me tantūm, sed publicē omnes docere potes: idq; vt factas, & omnes tuas varias, raras, eruditās, copiosasq; obseruationes, in stipium hist. præcipuē, in literas maturē referas, antequam humanitus aliquid tibi accidat, etiam atq; etiam te rogo. Et quanquā te vellē simplicius proponere pietaque: si tamen operæ precium videbitur interdū, ne hominū auctoritas cuiquam imponat, illis etiam qui viri magni videri volunt, interdū reprehēdendis, siue nominatim siue opinione ipsorum duntaxat, non abstinebis. De me quoq; postremo in hoc scriptorū ordine, vbi cūque dissenseris, pro arbitrio statu es, totum enim in potestate me tibi trado. Quod si quid laude dignum in me laudaueris, amabo te: si quid meritō taxaueris, non irascar. Puerile profectō, ἀγροικον & nequaquam sapientis, ne dicam impij, viri est, sanctum amicitia ius propter aliquot herbas, ea ūmne nomina, dissolui, quod hodie tamen vel inter viros magnos & graues, vt sibi aut vulgo videntur, infrequens non est, quibus hoc ferē exprobrari possit, quod Cynicus Diogenes homini amicitiam eius expetenti, saperdam verō (aut caseum, vt alij tradūt) ferre detrectanti, dixisse fertur: τὸ σὺν καὶ ἐμὸν φίλον σαφέστερον εὐέλυσσε. Nisi tu fortassis aliud etiam hic spectari putas, gloriam & ostentationem ingenij, quo nemo libetē cedit. At hoc etiam absurdus est, ambitionis & contentionis studio summam virtutum amicitiam soluere. Nos igitur istos, φίλην νεφέλην, rideamus: & alter alterius posthac sententiam ac argumenta, placidē tranquillēque (hoc est, ἀπαθῶς, aut certē μετρίως ἀπαθῶς) audiamus: vt, si fieri poterit, consentiamus per omnia: si minus, salua amicitia, liberē, simpliciter, candidēque inter nos dissentiamus, nullis æmulationis, inuidiæ, simultatis, aut calumniæ affectibus obnoxij, vt indoctissimi quidam docti hodie sunt. Amicitia vera animorum inter se vinculum est, virtutum ac pietatis ratione connexū, his igitur saluis, quorum nomine suscipitur, rumpenda non est. Quid ad virtutem aut pietatem herba, frutex, lapis, piscis? quæ vel suis nominibus ignorari, vel ipsa stirpitus interire, q̄ sacrosancta amicitia iura, quorū autorē imō exemplar Deum habemus, inter homines violari præstaret. O vita, o mores. Nō tecū iā Guiladine loquor: nec te huius criminis reū facio: sed alios nostri temporis homines, vix homines, noto: qui mundo se,

deri

deridendos præbent, dum vel in medicina nostra, vel aliis de rebus neque magni momēti, & ad vitam ac pietatem minimē necessariis, litigantes, tumultuantur, insaniunt, cælum terræ permiscēt, neque somniantes tantūm (vt tu somnabas) sed vigilantes ἐπιπρονοούσιν. ἀπλῶς δ' οὐ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας ἔχου. Nihil simplicius veritate, nihil simplicitate pulchrius, cū aliis in rebus, tum in oratione & doctrina. Agamus igitur deinceps inter nos quā simplicissimē, & vt in Arcopago moris erat (neque enim maior illius maestas fuit, quā amicitia inter viros bonos esse debet) ἀπὸ παθῶν καὶ προσημίω: vt veritas ipsa nuda sic magis eluceat, quanquam enim feruore aliquo & iusta æmulatione ingenium in austruendo vero excitatur, nimium tamen altercando & indulgendo affectibus sæpe amittitur veritas. Ego fortē te omnium in hac palæstra exercitatissimum, aut nihil aut perparum docere possum, mi Guiladine: excitare saltem te & veluti oblectando, ea quæ concepit, quæque parturis, vberis, felicius & maturius in lucem vt edas, interrogando dubitandōque efficere, quantum in me est, percipio, nam hoc etiam non cuiusuis est, de vnaquaque re commodē dubitare. Sed ego met mihi prolixitate mea displiceo, quam tamen epistola tua propemodum mihi extorsit. Expectas fortē vt ea quæ ad conestimandas opiniones tuas attulisti, tandem refellam: ego verō non tecūm disceptare, sed profectō abs te aliquid addiscere, & rationibus tuis intellectis, cū ipse solidius tecum sentirem, tum apud alios iisdem argumentis vt, & sententiam tuam fulcire possem, in animum induxeram. Nam quoniam & res ipsa postulare, & tu quoque petere videris, si quid in contrarium possem, vt deproam, ne facile de sententia semel non sine ratione cōcepta recedere videar, quod leuitatis non iudicij est, expectationi tuæ aliqua ex parte (quantum & per ingenium & per otium licet) satisficere conabor. Non deessent mihi probabilia multa, quæ in contrarium adferrem: iis tamen abstinēbo, cū mihi prolixiori esse nec liceat nec libeat: quanquam tu quoque in tuis astruēdis probabilia multa, vt oratores solent, non vndiquaque summa aut necessaria, protulisti. Quid pridem ad te scripsērim, non equidem satis memini, neque Epistolæ ad te datae copiam habeo: sed ex tua, quæ scripserim, pleraq; agnosco. Primum igitur in eo quod dubitauit an Mamirās Pauli, Bal-

r

bocastanum

bocastanum Tralliani fortè esset, plenè à te satisfactum mihi est: & plantas esse diuersas facile agnosco, & tibi qui tam liquiddò id mihi demonstrasti, gratias habeo maximas. At superiori ætate, cum semina quædam peregrina ad me dares pro tua liberalitate, pro Mamiarâ quidem Dulcichinum mittebas (vt nunc quoque sentis) radículas scilicet: eam verò Oloconitin Hippocratis esse negabas, quòd ridiculè rhizotomus quidam ita sensisset: Oloconitidis autem semen ferè mittebas, nigrum, rotundum, durum, sapore ferè nitroso, magnitudine qua minimum genus vicinæ. Schedæ inscriptio hæc erat: Oloconitis Hippocratis, quod ei apud reliquos medicos nomen quaerendum. Nunc verò in epistola tua, quæ prius separaueras, coniungis: Trasi siue Dulcichinũ recentiorum, Pauli Auicennæ quæ Mamiarã, Hippocratis Oloconitin esse magna voce clamas, & asserentes idem Hippocratis manes producis. Itaque tum fortè dubitauit, possentne idem Bulbocastanon dici, quòd radix veluti bulbulus quidam, saporis dulcedine castaneis proximis (vt Matthiõlus scribit) appareret: nunc verò penitus tecum sentio, postquam & Bulbocastani radicem mihi communicasti, & Rhodios etiamnum sic appellare docuisti, &c. Quamobrem & assertam à te veram Tralliani lectionem, & rem ipsam quoque demonstratam, ex animo tibi gratulor, assentior, gratias habeo: & cum doctrinam diligentiamque tuam admirabilem veneror, & candorem ex oculor: qui communit mihi & hæc, & alia complura, doctissimis tuis ad me literis, & nunc & prius facere dignatus es. Bulbocastanon igitur quid sit, nihil est quod amplius addubitem. Mamiarã verò quid sit, si venia tua licet, adhuc sum dubius: & rursus veteris alicuius Medici (non Hippocratis, qui Mamiarã fortassis haud agnouit: sed Pauli vel Auicennæ) manes, si qua arte non illicita potes, non Magia, non Necromantia, euocari te vellem, qui omnem nobis hac de re dubitationem tollerent. Tu Mamiarã Dulcichinum esse affirmas, aut potius somnias: ego vigilans nego. Veterum igitur de Mamiarã audiamus scripta: & an ea Dulcichino conueniant, consideremus. Mamiarã (μαμιας) vltima circumflexa in prima declinatione, & seruat alpha in obliquis) veluti radícula quædam est, *αλοι ψισιον τιν* herbæ, habens veluti nodos frequentes (*μαμιαδους κωνουδους*) quæ cicatrices & albugines attenuare credi-

tur, ab

tur, abstergentis nimirum naturæ, Aegineta libro 7. Mamiarã Auicennæ libro secundo capite 487. est lignum sicut nodi, declinans ad nigredinem, in quo est reflexio parua: & est acutius quàm venæ tinctorum, calidum & siccum in fine secundi gradus, abstergit & expurgat, siquidem abstergit albedinem vnguium. Succus eius humiditatem crassam detrahit, & purgat excrementa cerebri. Radix eius dolori dentium medetur. Purgat albuginem oculi, & acuit visum, fit cum eo alcohol, & abstergit humiditatem crassam, propriè succus eius. Radix etiam utilis est ictericis. Dolori ventris pungenti medetur: & est in eo prouocatio. Hæc Auicenna. Quòd si vires Mamiarã perpendas, easdem omnes ferè Chelidonio vel maiori vel minori, à veteribus Græcis adscriptas reperias, non dico Chelidonium Mamiarã esse, vires conuenire dico: nempe Chelidonium maius euidenter calcit, & siccit (hoc est in secundo gradu, vel principio tertij) abstergit, crassos circa pupillam humores discutit, radicis & fucci vsus est, è succo collyrium fit, dentium dolori medetur, ictericis prædest, hæc omnia suo Mamiarã tribuit Auicenna: & insuper quòd vngues albos (scabros intelligo) emendet, & propter acrimoniam succus eius naribus immixtus, caput expurget: quæ duo remedia Græci Chelidonio minori adtribuunt. Non (inquam) Chelidoniũ Mamiarã esse dico, sed viribus cum eo congruere: vnde apparet, quantum à dulci humectante & instante radice Dulcichinorum absit. Acutius (vel, vt veteris interpres habet, calidius) esse Mamiarã Auicenna inquit, quàm venas tinctorũ. Eodem autem in libro cap. 736. de venis tinctorum scribens (Arabice est Haruchsubagin) eadem profusus de ipsis tradit, quæ de Chelidonio Galenus. Ergo Chelidonio aut æquales habebit vires Mamiarã, aut etiam vehementiores. Quid hoc ad Dulcichinum radiculam, quæ primum calcificandi ordinem non excedit, & acrimonia omni caret? Neque hic me commouebunt argumenta tua Guilandine, quibus circa Doronicum vteris, quod in Europa & nostris regionibus, sapore, odore, viribus cæteris inferioria nascantur pleraque, videmus enim & experimur, eosdem primarum qualitatuum ordines in nostris herbis reperiri plerisque omnibus, quos suis olim Græci attribuerunt: quòd si pauca quædam excipias, nihil hæc ad vniuersalem sententiam infringendam

gendam faciunt. Possem hinc euagari ad longam digressio-
nem, sed non libet nec vacat. In Dulcichinis eximia est dul-
cedo: Mimiran dulce esse nemo dixit, sed acrem & acri-
monia abstergentem: qua quidem facultate remedia multa
praestant, ad quae nemo hodie Dulcichinis vritur, nec vtretur
profecto feliciter. Dulcichini radicales geniculatas cerni-
mus: in Mimiran condylos, id est, nodos habent. Sic & Poly-
podij radices, nodis & veluti cicatricibus aut tuberculis di-
stinguuntur, geniculatae non sunt. Taceo Auicennam Mami-
ran lignum facere, quod Dulcichino nequaquam conuenit,
& Aegineram non radiculam, sed veluti radiculam. Apud
Trallianum lib. 2. cap. 5. ad exterendas cicatrices oculorum,
vox *μαμινός* in Graecis codicibus deest: à Gypulo ex Aegine-
ta eum in locum recte reposita. Apud Nicolaum Myreplum
requiritur in Antidorum de Croco Esdrae, mox ab initio:
Actuarius in Ruellij versione habet Mameræ. Aetius qui-
dem & Paulus in eiusdem antidoti descriptione (Fuchsius te-
ste) Mimiræ non meminerunt. Doronicum Orientale Pau-
lo Arnabo aut Mimiras vocatur: eo Romanum durius & so-
lidius est: Fuchsius. Sed profecto Doronicum, Arnabo &
Mimiras, vt vocabula tria, ita res etiam tres diuersae sunt, vt
ostendemus. Doronicum nostrum, vt vulgus medicorum
appellat, quod in albis nostris & hortis etiam transplan-
tatum, prouenit, mollius est Romano & Orientali, ni fallor,
ad manū enim peregrina nunc non habeo, nostrū mollicu-
lum esse scio. Ruellius apud Actuarium Mimiran interpre-
tatus est Doronicum, ita vt lector suspicari possit ipseus au-
toris eam interpretationem esse: quod fidi interpretis non
est, & multis fortè imposuit, sicut & Fuchsius Gyraldus Syme-
onis interpres: Errant (inquit Fuchsius) qui carnabadium
recentiorum Graecorum, idem cum Doronico esse putant,
nam ita Symeoni Sethi careum appellatur. Nicolao autem
Myrepsō cuminum Aethiopicum. Atqui hoc non Symeon
Graecē scripsit, sed de suo adiecit Gyraldus interpres, carna-
badium esse careum. Caeterum iisdem ferè rationibus, qui-
bus Dulcichinum non esse Mimiran negauit, Doronicum
etiam vulgò dictum Mimiran esse negari potest. Iacobi Syl-
uij etiam verba de Doronico ex Serapione non bona fide
recitantur: Doronicum (inquit ille) Serapioni est radix par-
ua, foris subflaua, intus alba, dulcis, calamo aromatico simi-
lis, ca-

lis, calida, sicca, ordine tertio, status, praecipue vteri, dissipat:
cordis palpitationi confert, ipsumque roborat, venenosis
ictibus auxiliatur, sumptum & admotū (cum sicbus) Hæc
Syluius. At Serapionis codex meus Argentinæ olim excu-
sus, in voce Haronigi (Syluaticus legit Varonig) cap. 325.
neque dulce Doronicum, neque Calamo aromatico simile
facit: sed reliqua, quae Syluius, de eo tradit: Frustra sunt (in-
quit) crassitudine ramorum scetharagi, magnitudinis nodi
pollicis ad summum: & sunt venæ (radices) albæ intus, sub-
citrinæ foris, aliquantulum duræ & graues: & deferuntur
ex Sem vt plurimum. Et mox de viribus, eadem quæ iam ex
Syluiō retulimus, scribit: (quæ certè cum Doronico hodie
dicto siue Europæo siue Orientali, minimè conueniunt): &
antidotis magnis admisceri ait, sicut & Auicenna libro 2. ca-
pite 210. Durungi vel Durunegi vocans: Est autem (inquit)
frutum lignosum radicale, nodos habens, interius albū, & c.
Loco eius ponitur zurumbad æquale pondus, aut dux ter-
tiæ ponderis ipsius de caryophyllis. Ex his verbis descriptio-
nem Mimiræ & Durunegi, similem esse apparet: colore tan-
tum excepto: nempe lignum radices instar, nodosum, reme-
dia verò ex vtroque diuersa: est vtunque calidum ac siccū
fit, hoc ordine tertio: illud in fine secundi. Ergo veri Doro-
nici seu Durunegi loco, quandoquidem eo caremus, vel
galangam, vel zedoariam, vel caryophyllos cum semi-
nibus, quæ status dissipant, vsurpabimus: His scriptis,
apud Syluaticum sic legi: Doronec radix est similis bran-
cæ pulpi, (pedi vel brachio polypi, acetabulis tanquam nodis
aspero: à qua similitudine filiculæ etiam nomen fecerunt
Graeci) & adfertur ex India, sed quia rarò habetur, ponitur
pro ea vernix: Sed pro vernice puto varonig legendū, quod
est Doronico Serapioni, vt paulò ante recitauit. Idem Sylua-
ticus alibi, sine autore: Dironici (inquit) sunt radices paruæ,
cuiusdam herbæ similiter nominatæ, habentis folia parua,
vtcunque rotunda, & flores violaceos, nascitur in muris &
rupis, (rupibus.) Et eandem esse Varonig. Arabicè dictam
sentit. Vulgare nostrum Doronicum flores luteos profert,
hedypnoidis aut barbæ senis (quam vocant) floribus simi-
les forma coloréque: qui forsitan cærelei quoque in specie
alia mihi adhuc ignota reperiuntur. Doronicum nominatur
in Diambro Mesuæ: Actuarius in eodem non habet. Doro-
nicum

nicum vulgò dictum nimia dulcedine omnes ferè radices, ita vt amaritudine Gentiana, acrimonia Zinziber excedit: veteres Doronicum suo nullam saporis dulcedinem ascripserunt. Quòd si etiam tibi donarem Doronicum nostrum & veterum (sic enim Durungi appello) eandem esse herbam, quoniam tamen, vt tu quoque fateris, nostro eadem vires non sunt, in remediis quæ veteres præscripserunt, non nostro vtendum, sed aliis succedaneis de quibus dixi: inter quæ & Zurumbad est. Matthiolus in Serapione duo capita de diuersis Zurumbet confundit: posterius sanè videtur carpesium, & Zarnabo ab Auicenna dicitur: nam & festucas esse aiunt arboris cuiusdam, & pro Cinnamomo poni, & c. Zedoaria Auicennæ (Algieduar ipse nominat) eadem præstat quæ Aristolochia, & quæ Durungi: sed efficacius quàm Durungi aduersatur venenis, nominatim napelli (vt Anticora dici mereatur) viperæ, & aliis. Porrò Zurumbad eidem est herba, vel lignum, vt Bellunenſis emendat, simile Cypero, sed maius, & minus odoratum, calidum & siccum in tertio abscessu. Flatus dissoluit, impingat, & aufert odorem vini, & alliorum & ceparum. Cordi lætitiã & robur conciliat. Vomitus retinet. Astringit naturam, (alium intelligo) & vteri inflatione pellit. Morſibus venenosus efficaciter medetur, Zedoariæ in hoc propinqua. Ponitur autem loco eius aduersus venena Durungi sesquialterum, & duæ tertiæ (portiones) pòderis eius de taraxaco syluestri, & dimidium ponderis eius de granis citri. Vides quàm cognata inter se natura ac viribus remedia sint, Zedoaria, Zurumbad & Durungi: & quàm iniquè facturus esset, qui pro aliquo istorum Doronicum nostrum supponeret: Rutam ego malim, aut Aristolochiam, ex remediis quæ nostræ regiones ferunt, quàm Doronicum nostrum pro veterum Durungi vsurpari, sed Zedoariam præ cæteris probo. Cæterum quod Zurumbad Arabes, hoc Græci recentiores Carnabadium dixerunt, vt ex Symeone Sethi apparet: *ναγαβάδιον* (inquit) calidum est & siccum ordine tertio: concoctionem ciborum adiuuat, flatus dissipat, stomachum roborat, ventrem sistit, lumbricos interimit, vrinam cit, pituitam incidit, sed flauam bilem in calidis corporibus gignit. Porrò Zurumbeth alterum Serapionis (capite 261. in mea editione) quod Arabicè aliter in translatione Galeni Tarich adhuc vocari dicit: aroma est calidum

lidum & siccum, prope tertium gradum, casia & cubebis viribus proximum, quod pro cinnamomo poni Galenus & Paulus auctores sunt. Et Isaac filius Amram: Est (inquit) arbor magna, in montibus Lubnen: id est, in Oriente, nullo fructu, foliis longis, colore inter viridem & citrinum, similia foliis salicis: idem & ramorum color est, odor citri. Calefacit, siccatur, astringit, resoluit, (flatus nimirum, potius quàm apostemata, præsertim matricis, vt in capite 72. ex Mesarugie quidam transtulit) & astringit ventrem. Est in eo astrictio vnà cum subtilitate & caliditate. Eadem efficit quæ nux moschata, sed est subtilior ea. Confert dolori capititis frigidus & humidus cum oleo violacco, si stentatorium inde fiat. Stomacho & hepatis vi aromatica sua prodest. Hæc Serapio. Vnde apparet facultates easdem ferè vtrique Zurumbeth suo eum attribuisse: & si forte errauit Matthiolus, duobus capitibus in vnum confusus, leuem & ferendum hunc errorem esse. Sed prolixior sum, quàm par sit. Certè Arabes medici plerique sæpe res diuersas in vnam confundunt, & ex vna propter nominum varietatem multas faciunt: & scripta Græcorum ineptè transferunt: quanquàm in plurimis interpretes potius eorum, quàm ipsi, fuerint accusandi. Carnabadium, Zarnabo, Arnabo, aut res vna & eadem sunt, aut substitui inuicem possunt. Zarnabum simul & Zeduaris in antidotum diamoschu Aëuarij recipiuntur. Zardura in diamargaru. Carnabadium & zedoaria in antidotum alexam Alexandri: vbi Fuchsius Nicolaum Myrepsum Carnabadi nomine intelligere dicit cuminum Aethiopicum, idque constare ex antidoto eius 406. vbi ipse ita interpretatur. Ego in ea antidoto nihil tale inuenio, & numerum à librariis corruptum puto: nec magna apud me Myrepsi auctoritas est. Cuminum Aethiopicum certè carnabadium esse minime concesserim, sed in locum eius fortè succedere posse. De grano alzelen Bellunenſis verba hæc reperio: Granum alzelen vel allezen, est granum quod apud Venetos appellatur Dolceghini: & nascuntur etiam in Africa, & alio nomine Arabico dicuntur Hab alzizi. Eius sententiæ Leonem quoque (nescio quem) Africa descriptorem esse ais: Eruditus etiam & longè peregrinatus vir Alexander Benedictus idem sentit. Tu contradicis. Mihi hoc tempore non licet diligentius rem perpendere. Video ramen Granum Zelim à

Serapione describi capi. 327. & reprehendi illos, qui id cum Croni vel pipere Nigrorum confundunt. Ego Dulcichinos granum alzein esse sentiam: Croni verò vel piper nigrorù, id quod tu etiam sic appellas, sed cum grano alzein contra Serapionis sententiam confundis, donec verisimiliora cognouero. An non Dulcichinum tu quoque calidum & humidum esse fateris, & Venerem stimulare? atqui hoc de grano alzein scribunt. Conuenit & color, albus interius, foris citrinus: & sapor bonus. videlicet dulcis. sed magnitudo ciceris, inquires, non conueniet. atqui missæ à te Dulcichini radiculae paruae sunt, & in Africa multo minores nasci testis est Alexander Benedictus. vbi & cicer fortè maius habetur: si modo ciceris rectè translulit interpret. Quòd si res eadem non sit, vires verò sunt eadem, quid est quòd digladietur? Venio tandem ad Oloconitin & Mòly. *ολοκωνιτιδος τῆς γλυκείας ῥίζης ἔστι δὲ ὡς ὁ βορβίς. σμικρὸν ἢ ὡς ἐλάνη.* Verba sunt Hippocratis libro primo De multiebris morbis. vbi à Dioscoride *δρονοντιδος* pro *δρονοντιδος* scribitur. quòd ἢ *δισκονιδος* τλω ἐν ἄρα γαυμύβλω *δρονοντιδος* *ονομάζεσθαι*, Galenus in Glossis. Ex quibus verbis miror putare te Guilandine cōiecturam meam Oloconitin Hippocratis, Moly Dioscoridis esse, destrui posse, quasi non etiam Moly illud in montibus nasci possit, aut in montibus non nascitur, quid tum postea? neque enim vel Galenus, vel aliquis bonus autor hoc dixit: sed Dioscorides, veluti grammaticum agens, & etymologiam quaerens cur oroconitis diceretur. à montibus, sic dici eam coniecit, Moly quidem Theophrasti siue idem, siue aliud est, apud Pheneum & Cyllenam Arcadiæ montes nascitur. Quin potius Galeno credamus, cui *δρονοντιδος* est *βοτάνης ἀγρία λαχάριδος*: hoc est olus quoddam syluestre: (vt pote & bulbosa & dulci radice) olera autem quamuis syluestria, non herbas mótanæ, aut in altis tantùm montibus nascentes appellamus: sed quæ circa vrbes & pagos, & in agris ferè nascuntur. Dioscoridem dicat aliquis bonum esse autorem: esto, sed Anazarbecum, cuius de medica inateria libros habemus: de illo autem Galenus hic non loquitur, quod tu non animaduertisti, sed de altero recitiore, qui proxima ante Galenù ætate (patris ipsius memoria) vixit: & multis libris Hippocratis dictione exponere conatus est: vt ex Galeni in Glossas præfatione apparet. Huc verò tanquam minimè bonum autorem

ali

aliquoties reprehendit Galenus. Sed vehemētius infas: Galenus (inquis) *μολύσαν* Hippocratem vocare ait, quæ cæteris Mòly dicatur, itaque infers, Mòly Dioscorid's & aliorum, Hippocratis Moiyzani esse, non autem Oloconitin eius. Imposuit tibi forrè Latinus interpres aliquis: certè Galenus Græcè hoc non dicit. his verbis: *μολύσα, σκροπόδου ἀπὸ τοῦ τῆρ κερφαίου ἔχει, καὶ μὴ διακονοφίλω ἐς ἀγρίας. τινὲς δὲ μολύν.* hoc est, Molyzà vocat Hippocrates allii capitis simplicis, nō in spicas diuisum. Aliqui verò Mòly interpretantur: insinuant priorè sententiam sibi magis probari, meritò sanè nam Hippocrates lib. 1. De multiebris morbis facūditatis experimentū hoc scribit: *μολύσαν σκροπόδου ἀποφύσσας, πρὸς ἔλκεα, καὶ ὄρεα ἢ διὰ τὸ σόματι ὄρεται.* sic enim posteriora aliquot verba legi oportere, & res ipsa & Cornarij interpretatio indicat, quæ huiusmodi est: Caput alij derasum appone pro pefso, & an odor per os transeat obserua. Porro in simplicium medicamentorū hoc censu, & *μολύν* & *μολύν* à Galeno memorantur. Mòly eius est, ruta syluestris Dioscoridis, quæ & ipse Mòly vocari dicit in Cappadocia, à similitudine, quam cum Moly feruati radice nigra, flore candido. Myle vero Galeni, præculdubio Dioscoridis Mòly est, radice parua, bulbosa, vuluis vtili. An verò eas aperiat, an claudat: & melior ne Dioscoridis an Galeni lectio sit, vñ inquirere tēpestiū mihi nō est. Plinius Mòly appellauit, caule striato, foliis mollibus, paruis: radice quadrantali, in qua per extremū alij caput extuberat. Eodem Syron, aut Scyron Plinio dicitur. Ego Oloconitin (sic enim sine aspiratione scribere malo) Hippocratis, Dioscoridis Mòly, & Galeni Mylen, eandem esse stirpem, sententiam nondum muto. Myle quidem à rotunditate radice dici posse videtur, nam & *μυλοειδὲς* rotundum significat. Cæterūna an allium caninum Tragi, Dioscoridis Mòly sit, accuratius mihi inquirendum videtur: in præsentia non concesserim. Mòly vel Morion Plinio libro vigesimo primo, capite trigessimoprmo, halicaccabus est, opio etiam (inquit) velocior ad mortem. Iam quòd Mòly idem esse cum Aglaophoride terrestri Aeliani affirmas, vno duntaxat argumento, quòd Mòly etiam vt Scholiastes Homeri prodit, *ἐκ μολύων τῆς ῥίζης τῶ τέλει θάνατον ἐπιφέρει τῷ ἀποσπώντι.* quod Aelianus Aglaophotidi attribuit: non satis ad faciendam fidem mihi videtur: & possem verisimiles aliquot rationes contra te produ-

cere: sed nihil quàm λογμαχία aut σιαμαχία quædam hæc fuerint: quoniam res ipsæ nobis ignotæ sunt, ex remotis ad Orientem terramarique petendæ: ab incolis scilicet Arabiis, à quibus forsitan aliquis ad Trogloditas, aut Indos remitte retur: semper enim longius refugiunt huiusmodi miracula, & tandem nusquam in natura reperiuntur. Hoc tantum dicam, non debuisse te asseuerare tâquam luce meridiana clarius (sic enim loqueris) Moly Aglaophotin esse, sed ex coniectura duntaxat hoc proponere, propter similem ab autoribus traditam radicis euulsionem, quæ coniectura tamen, vt dixi, infirma est, nam & Mandragoræ radicem cum olim sic solitam erui, Eustathius refert in μύλον mentione: tum hodie itidem de eo quidam nugantur. Et Hyoscyamum & δάτυ (Papauer nigrum fortè intelligit) similiter, non tamen canibus, sed auibis alligatis, Aelianus alicubi tradit. De Bulbocastano, vt dixi, planè tibi subscribo: sed quæ de facultatibus eius scribis, nõ satis assequor. Numeras enim id inter ea, quæ ob succi crassitiè vasâ sanguinè cõtinetia modicè obstrue re, & pectus lenire, atque abraderè queant. Et subinde, Castaneas verò (inquis) tantum abest detergendî faciendique vi pollere, vt nihil detergentibus & faciendibus magis esse possit contrarium: Et paulò, post Bulbocastanum, non aliam esse plantam quàm ego assero, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura pollet, & lentitiam in se habet, &c. At si crassus succi est Bulbocastanum, & obstruendi leniendique vi præditum, & faciendî, similiter vt alica, itrium, simlago (quibus cum à Tralliano numeratur) & reliquum genus emplasticorum: quomodo abraderè, detergere & attenuare, vel ipsùm: vel vñlium aliud emplasticum dicemus? Trallianus nõ quibusuis purulentis, vñsum istorum commendat, neque vt pus & sordes pulmonis abstergantur: sed iis tantum, in quibus sanguis purus apparet, quem sisti & obturari meatus res postulat.

Hæc habui in præsentia, quæ subitò ad epistolam tuam mox vt accepi, respondere visum est: tu scriptionem tumultuariam & inconditam æqui bonique facies. Ego enim hæc omnia & tuò & amicorum iudicio submittere paratus sum: & te magis etiam in posterum, quàm si nulla vnquam inter nos controuersia oborta fuisset, amabo.

MATTHIOLVM de facie non noui, neq; viri ingenium aut mores. Doctrina eius & diligetia, ex editis in Dioscoridem Italicè Latinèque Commentariis, non vulgaris apparet. Sicubi tamen errat, aut errauit, humanum hoc est, & nobis commune. Emendabit fortè multa in posteriore editione, que nunc expectatur. *αι δὲ πρόβρα γὰρ φρονήδες σφρόντρον.* Quamobrem si quid in eius scriptis est, quod reprehendas, modestius & simplicius vt facias rogo: neque tam hominè, quàm eius errores vituperes.

*ἐλέγχ', ἐλέγξ', λοιδορέσθαι δ' ἴσ' ἔπειτα
ἀνδρας φιλοσόφους, ὡς πρὸς ἀρτιαπώλους.*

Vale optime mi Guilandine, & me ama. Tiguri.
Martij die X. Anno Salutis M. D. LVII.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
SENESENSIS, MEDICVS
Gabrieli Faloppio Mutinensi Medico præclarissimo
S. P. D.

*Agitur de Bulbocastano, Oloconitide, Mamira, Trasse,
Môly, Doronico, Grano Zelin, Zedoaria, Zwuramboro, Carpesio, Baaria, & alijs nonnullis simplicibus
medicamentis.*

Necidi nuper, nescio quo fortuito casu (præstantissime Faloppi) in tui Guilandini, & Conradi Gesneri binas literas, quibus illi non tam familiari aliqua se oblectarent salutariuncula, quàm seria (vt postmodum vidi) disputatione inter se altercarentur. Ac primo aspectu quum vtriusque nomen, neutiquam mihi incognitum, me non nihil alliciebat ad lectionem, tum non mediocriter hoc animum meum excitauit, quòd titulus vtriusque epistolæ iam statim promitteret eorum concertationem non alienam fore à medica nostra materia, cui rei (vt nostri) semper animum additissimum propensissimèque habui, ac totam versari in quorundam stirpium indagatone & facultate, nempe Bulbocastanei, Môly, Mamiræ, Oloconitidis, Doronici, Trasi, aliarumque nonnullarum, quarum cognitio non omnibus, imò fortasse perquam paucis rei herbariæ studiosis hactenus innotuit. Fecerat id tam Gesnerus, non infimè eruditionis vir, & qui non inter postremos.

Gesneri lana.

Medica

*Guilandinus
redarguitur.*

Medicæ facultatis professores numerari velit, vt nihil leuè, nihil humile ab eius officina expectandum putarem: Verum quantum hac in parte meæ postmodum satisfecerit opinioni, liquidò cognosces ex his, quæ mox in medium allaturum sumus: Guilandinum verò tuum (mi doctissime Faloppio) eo vsque somniantem pertuli, dum ad eò profundè immergitur sopori, vel potius extra seipsum, nescio, in quas remotissimas terras (credo ad Cimmerias caligines, quamuis sibi aliud ille persuadeat) vna nocte somno abripitur, vt sul Gesneri, & omnium penitus oblitus, me ipsum quoque pracacissimè pungat, & importunius calcibus impetat. Et licet antea quoque sic de omnibus disceptaret, vt etiam ipso tacente, facillè deprehenderetur eius somnium, eatenus tamen nolui dormientem perturbare, quatenus id somnium non manifestam, & contumeliosam mihi inferret acerbiter. Etenim, quemadmodum homines temulentos, & furiosos toleramus vt insaniant, dum modo neminem lædant, Si verò huc eorum spectet furor, vt nec manus à reliquis abstineat, tum eorù propulsamus iniurias: Eodem quoq; modo Guilandinum somniantem feremus, si aliud peccet nihil, nisi hoc solum, quòd noctes atque integros dies vigilans etiam stertat. Sin autem eò eius erumpant somnia, vt intolerabilis in innocentes eius sit petulantia, quis non huiusmodi somniantem excitet? Quis non Borussiacum hunc glirem ex stratis deiciat? Nam profectò nihil aptius, & verius in huiusmodi sua disceptatione dici potuit, quum hæc talia deliramenta afferat Guilandinus, quàm vt se ipsum non hæc tã argutè disputasse, & perpèdisse, quàm vanè, & futiliter somniasse fateatur. De me verò quàm abruptè, & petulenter somniant, si optimè iudicabunt, qui hæc eius legerint ineptias, quas postmodum toti orbi nò erubuit diuulgare. Quid, obsecro, commisi? Quodnâ flagitium perpetravi? Quid contra me habet Guilandinus? cur tam asperè & repentè in me inuehitur? Certat cum suo Gesneto, nihil in me reprehendit, nulla vsquam mei ante facta est mentio, nihil attingit quòd ad me pertineat, & ecce, nescio quo maligno, ac virulento morsu ex improviso, relicto Gesneto, rabidi canis instar, dentes mihi iniicit. Si quem vel leuissimum meum recitaret errorè, non modò à doctissimo quouis homine, sed vel ab ipso Guilandino, cui nemo somniantò fortasè par est, libenter & æquissimo

anti

animo corrigi, & emendari me paterer. Porrò cum iam ita suas disseminet nugas, infartas contumeliis & maledicentia, easque in cæteros cerebrôsè congerat, satius iudicauimus parefaciendam ipsius imperitiam, quam nostra tolerantiam tantam impudentiam, & audacem inscitiam, & in præclarissimam artem Medicam, contumeliam sustinendam. Verum tamen sic rem mihi esse cum Guilandino meminero, vt nullas inimicitias, à quibus maximè semper abhorruì, sentiam mihi cum ipso suscipiendas. Dissimilimum me planè illi præbebo, vt non persequi furiosè videar personam, quòd ipsum fecisse fati liquidò conitat, quin vt potius eius errata remoueam, ne ille Medicinæ candidatos somniantò remouetur. Hunc fructum sicut ipse perpetuò in meis studiis sum venatus, vt ex meis qualibuscunq; laboribus, & berrima semper vtilitas in studiosos redundet: Sic Guilandinum in me ita delirare non patiar, vt & suis intricatissimis, & inuolutis somniis studiosè imponat iuuenturi. Atque quò sincere sine omnibus conuitiis, absque omni similitate agere paulisper cum Guilandino decreui (mi præclarissime Faloppio) eò libentius huius nostri siue colloquij, siue certaminis testem, iudicem, ac arbitrum te constitui, in quo summa doctrina cum singulari certat humanitate. Cuius rei, tuorum nimium ornamentorum, non solum domesticis, qui quotidianè tua fruuntur consuetudine, verum & externis, in quos latissimè hæc diffunduntur, clarissimè dant testimonium. Quorum nonnulli à te ex Parauina Vniuersitate Pragæ venientes, cum amicitia causa, quam inter nos intercedere norunt, me inuiserent, vehementer apud me obstupuerunt, cum tali viro in eadè domo, plena ac referta omni eruditionis flore, suauitate, lepore, ac summa integritate, hunc barbarum, impium, ac penè immanem Borussiae consistere posse. Et quantum te doctrinæ, & omni virtutis decore præcellere, tantum hunc ab iis laudibus non alienum solum, sed & animum iisdem habere infestissimum prædicabant. At quid mirum, si inter amœnissimos flores venenosi aliquando delitescant angues? Quid si inter latissimas fegetes simul adulescant tribuli, zizania, & id genus inutilium herbarum? Latet serpens inter flores, suo tempore caput falce concidendum prodeat. Quæ ita familia tam bene instituta, in qua nulla se exerceat improbitas? Satis magnam tu in hoc laudem & gloriam ad-

Faloppij laus.

piscentis

Facetè.

*Guilandini
nequitia.*

pisceris (mi eruditissime Faloppi) quòd non tantum domus tua te habeat quem sequatur, sed & tota florentissima Patavina Academia in te iam dudum recumbat, te intueatur, admiretur & flagrantissimo studio imitetur. Quòd maior erit nequitia Guilandini, si eo domestico non moueatur exemplo, quo summa cum voluptate gaudent & fruuntur exteri. Ac ob eam quomque causam hæc tuo iudicio dedicata volui, vt pro tua modestia hominem domi tuæ admoneas, & tua humanitate reuoces ab hac maledicendi licètia. Quòd si tuis non acquieuerit còsiliis, & saluberrimis admonitionibus, an non toti mundo suam barbariem, imperitiam, inhumanitatemque ipsemet optimè declarabit? Ad me quàtum attinet si nihilominus, quemadmodum cœpit, conuictiari, ac maledicere perrexerit, feram (vt potero) eius proteruitatè: At ipsius nequitiam & peruersam omnium rerum ignorantiam, facilitè detegam apud honestos & eruditos viros. Si enim Gesnerus, qui interdum etiam me reprehendit, ferre non potuit tam effrenem petulantiam, quam in me ex improuiso euomit Guilandinus, quin eam sua epistola reprimeret, adeò vt ipsum comparauerit mulierculis panes in foro vendentibus: Ego illam in me, & in totam rei Medicæ disciplinã impunè grassari, & insanire permittam? Continebo felicem illum somniatorem inter arctos fines, ne ad Americam illam euagetur, & somniano lasciuat. Quia etiam ne tibi fortasse diutius Hippocratem perturbet dum tanti viri Manes compelle re nititur, vt in suæ opinionis robur falsa pro veris afferant in medium. Sed prætermisso omni ioco, rem ipsam, *quælo*, diligenter agitemus, quàm hæc nobis eructant somnia. Audi obsecro (mi Faloppi) vt tua te reficiat fortuna, quem Eudymionem non sub dio, sed sub tuis laquearibus domi stertentem alas. Vide ne frustra te tandem Patavij quæramus, & ne ira violenta, ita monstrosa, ita venetica sint ista somnia, vt pariter domum vna nocte somniano ad Occidentales Indias in Americam transportent. At quid rem ipsam diutius differimus, quæ doctissimam simul & candidissimam requirit censuram, & quam serio & fidelissime Paduæ domi tuæ somniano in America reperisse latatur Guilandinus? Neminem certè præter te habui (candidissime Faloppi) inter quam plurimos amicos facultatis nostræ, nec mihi magis idoneus, magisque paratus sese obtulit, cui liberè meam hac in re sen-

re sen

re sententiam, meumque iudicium (sit tamen citra omnem iniuriam cum cæterorum venia dictum) rectè, sanctèq; proferrem. Clamat Guilandinus & improbat nouam Alexandri Tralliani lectionem ab Andernaco, ac etiam Goupylo, viris in vtraque lingua doctissimis, restitutam, quòd particulam, quæ in veteri exemplari, à quo noua & vltima prodijt editio, deprauatè legebatur *βαλβουασάνων*, ipsi *βαλανουασάνων* vel verterint, vel restituerint. Sed mea sanè sententia, inscitè ac turpiter hallucinatur, & parum, ne dicam omnino nihil, in re Medica se versatum ostendit, Quineriam nec aurores se legisse demonstrat, à quibus Alexander hoc est edoctus medicamentum, nec eos fortasse, qui idem ab Alexandro acceperunt. Siquidem omnes in vniuersum glandes quæ Græcis *βάλανοι* dicuntur (vt Dioscorides & Galenus attestantur) adstrictoria vi, qua pollent, sanguinem reiciètibz maxime proferunt. At cum Castaneæ omnium còsensu in glandium genere habeantur, & iisdem sint præditæ facultatibus, quisnam fuerit tam vecors, aut amens, vt non iudicet, Goupylum & Andernacum rectè legisse *βαλανουασάνων*, non (vt Guilandinus) *βαλβουασάνων*? Nam horum opinionibus rectè ad stipulatur Aetius, qui lib. 8. cap. 63. vbi ad sanguinis reiectiones curationem instituit, Castanearum corticem præbet, his verbis: *βάλανυ φλοιός, ἢ καὶ μάλιστ' αὐτῶν κασάνυ*, A quo medicamentum hoc sumpsisse Alexandrum, qui posterior vixit, affirmare minimè vereor, quemadmodum & alia plura, quæ nunc prætermittimus. Præterea Auicenna, qui claruit post Alexandrum, curam reiectionis sanguinis instituens, Castaneas ad id commendauit his verbis: Et quandoque admittentur eis stiptica æqualia, sicut Castaneæ. Ad hæc quum Dioscoridi Castaneæ *Σαρδιανῶν βάλανοι ἢ καὶ διὰς βάλανοι*, appellentur, cur non igitur Castaneas *βαλανουασάνων*, id est glandes castaneas Alexandro appellare licuit differentia causa? Nam, & eadem ratione dixerit Iugernus, & Iligneas glânes dicimus, vt etiam in Bucolicis dixit Virgilius. Castaneasque nuces, quemadmodum & ipsi Græci *μυροβάλανον*, vnguentariam glandem vocant. Quamobrem non est vilo pacto censendum loquutum esse Alexandrum de Bulbocastaneo Guilandini. Deniq; cū nullus habeatur inter antiquos, nec inter recètiores Græcos, qui vsquã Bulbocastanei meminerit, nec eius historiã, vel facultates descripsit, absurdum sanè admodum

*Goupylus &
Andernacus
defendantur.*

dum videtur, medicamentum tam ignotum, obscurumque in medium attulisse Trallianum, Medicum apprime circumspertum, quin id prius per omnia descripserit ac delineauerit, præsertim cum sibi soli suum non ediderit opus, sed ad totius Reipublicæ usum. Nec me à mea remouet opinio, quòd Græcorum quidam, vt Rhodij (si tamen vera referent Guilandinus) herbæ cuiusdam radicè βαρβανόστανον appellèt, alij vt Chij ἀρχονόστανος, alij vt Byzantini ἀρχονόστανον. Si quidem has vulgares appellationes ego semper admodum parui feci, quòd ignarum vulgus pro suo arbitrio nõ tãtum plantis, sed etiam aliis innumeris rebus nomenclaturas imponat: Id quod etiam Dioscoridis æuo factum inuenio, & deinde apud Arabas, & alias nationes. Adde, quòd, cum Alexander Rhodius non fuerit, sed Trallibus Lydiæ oriundus, vnde illi Tralliani cognomen, nõ video sanè, cur potius Rhodios tãtum, quàm Chios, Byzantinos, & alios totius Græciæ populos fuerit imitatus, apud quos nulla vnquam extitit (quod equidem legerim) Bulbocastanei mètio. Quo fit, vt vana ac futillis sit Guilandini opinio, qui præter omnem rationem, & probatissimorum autorum testimonia βαρβανόστανον id legendũ censet, quod iure rectè βαρβανόστανον omnium doctorum virorum consensu legi debet. Quorum sententiis maximè adstipulatur C. Plinius secundus libr. 4. cap. 54. sive Medicinæ, vbi sic habet aduersus Guilandinum: Aqua, in qua cortices Castaneorum cum succo coquantur, cæciacis, dysentericis, sanguinem reicientibus bibendam haud inutiliter datur. Quamobrem non possum non admirari Gesnerum, quippè qui ita facile concesserit Guilandino, radicem illi missam, esse Tralliani Bulbocastanò, cum nulla penitus in hac radice reperitur adstrictio: Quin etiam, quòd tãtum in eo non emicuerit ingenij, vt explorare ac nosse quiuerit, in Tralliani codice hoc in loco manifestissima subesse mendã, eòque præsertim, quòd Andernacum & Goupylum haberet huiusce rei indagatores. Cedit Gesnerus Guilandino nihil respondens illi gratulatur, illi assentitur, illi gratias habet, eius admirabilem veneratur doctrinam, candorem exosculatur, quòd eum ad suas conuerterit fabulas. Cæterum futile quidem, ac penitus inane est Guilandini argumentum (vt Gesnerus etiam annotauit) vbi inquit, nihil valere Castaneas ad purulentos, quòd nulla detergendi, sarcinidique fa-

cultate præstent. Siquidem si Alexandrum diligentius, nec ita oscitanter legisset, vidisset quidem illum eo in loco Castaneas non probasse ad purulentos, nec ad detergenda pulmonum vlcera, neque ad pus educendum, sed vbi fortè fortuna euenerit, quòd ij purum reiecerint sanguinem, & vt tantum huic Symptomati occurratur. Nec præbet præter id iis Trallianus Halicam, Itrium, Similaginem, quemadmodum Guilandinus rei Medicæ ignarus existimat, vt hoc alimento abradatur abstergaturque pectus, aut pulmo, cum ci bus hac facultate præditus, sanguinem reicientibus non mediocrem possit inferre noxam, sed vt sanguis crassior reddatur, & leuiter adstringatur ea, qua pollet, substantiæ crassitie. Nescio profectò vbi nam repererit Guilandinus, qui tot fe fatetur peragrassè regiones, & qui cū Apolline & Aesculapio de re herbaria certare audeat, Halicã, Itrium, Similaginẽ, vim habere abradentẽ. Non enim probat, à quo vnquam tam temere scriptũ sit, vt vbi sanguis reiciatur purus, opus sit abrasione. O felicitè Guilandinũ, O admirandũ Oraculũ, O Borusũ omnium fortunatissimũ, qui primus tam abstrusa nobis referat arcana. Miror equidem, quinimo detestor, nõnullos, qui vt præ cæteris excellere, & noui aliquid inuenisse videantur, tales inanes apportat Chimæras, quas vt veras ostendant, elaborato quodam fuce illinunt, & fictitiis, minimèque veris autorum testimoniis ad eò concinnant, vt non modo tyrones, qui rebus nouis maximè delectantur, & alliciuntur, decipiant, sed etiam quòdque seniores, & qui in re medica diu fuerint versati. Verumenimvero si vbi quis harum rerum peritus hæc nugas diligenter intueatur ac exploret, facillè horum impostorum fallaciæ deprehendentur: Tametsi enim primo statim intuitu paradoxon quoddam illi afferre videantur, quum tamen peruulgatæ & in manibus bonorum doctorumque virorum iactatæ, & excussæ fuerint, facillè horum imposturæ, quid medullitis oleant, præ se ferunt, nummorum adulteratorum instar, qui quanquam tenuissimo auro circumtecti fraudem non ita primum ostèdunt, plurium tamen manibus agitati, perditissimorum hominum malitiam tractu temporis detegunt. Hisce itaque rationibus, & probatissimorum autorum testimoniis vnusquisque, qui liuore non fuerit perfusus, nec pertinaciæ potius, quàm veritati fuerit addictus, facillè ad-

Historia plantarũ non sufficit ad eas agnoscendas.

Animaduersio in Sophistas.

Fallacia à peritis facile deprehenditur.

Tralliani loci resistunt

Gesneri sinceritas reprehenditur.

Guilandini in re Medica insensu.

duci poterit, vt credat Alexandrum de Castaneis esse loquutum, non de bulbosa ac veteribus & recetioribus ignota illa radice, quam ille fortasse nec nouit, nec vsquam vidit. Quæ radix, si (vt Guilandinus asserit) crassi succi fuerit, & obstruere ac lenire faciat, Halicæ, Itrij, & Similaginij instar, non video profectò, quomodo abraderè, detergere & attenuare valeat. Hic Guilandinus, quo facilius suæ patrocinetur opinioni, mi amantissime Faloppi, tua autoritate suam tuetur sententiam, & te idem sentire affirmat. Verum quamuis in te singularis sit splendor, & ingenium omni doctrinæ, & philosophiæ genere agitatum & excultum, tamè nulli homini tantum vnquam tribuerim, vt nasquam vel hæsitet, vel non humanum aliquem committat lapsum. Talem qui de se conceperit existimationem, diuinam, potius quam humanam sibi auctoritatem asserit. Hominum est non intentam sic vbique habere aciem, quin aliquando hallucinetur. Liberalis autem & opimè instituti animi (qualem in te vigere non dubito) semper esse duxi, libenter cedere veritati, ac nulla vinci pertinacia. Quare mi doctissime Faloppi, siue falsò hæc tibi adscribat Guilandinus, quò facilius tanti viri grauitate suâ obtegat imperitiâ, seu verè id dixerit, facile tuam eximiam eruditionem, quæ in omni disciplinæ genere abundè relucet & excellit, ab istius hominis consulsâ ignorantia separabo. Patrefacta & illustrata tot argumentis ipsâ veritate, facile tu pro tua egregia doctrina iudicabis, quantum aberrauerit, vt in plerisque, ita hac in parte Guilandinus, ob idque fortasse haudquaquam miraberis, si Borulfus hic immanis, me nasci nunquam sibi fatius duxerit, vel in cunis emori, quum cerè sciuert ab Hippocratis Manibus, quos excitauerat, admonitus, me suæ temeritatis futurum esse domitorem. Atqui ego hunc viuum suæ insolentia, inficitia, ac recordia spectatorem perpetuò adseruari velim. Quanta præterea sit huiusce Borulsi imperitia, arrogantia, & temeritas in censendis, Oloconitide, Mamira, ac Traso, quineriam in suscitandis Hippocratis Manibus, quòd illa omnia vnam tantum designare plantam, vel radicem censet, eos verò falsa attestari velit, vt suam inanem euehat opinionem, ex sequentibus facile palam fiet. Hippocrates grauissimus autor libro primo de mulierum morbis, vbi ad Secundas pellendas medicamenta describit, Oloconitidis

Homines & auctores quandoque hallucinantur.

Tuatur autor Faloppium.

Acute responsio.

meminit his verbis: Oloconitidis dulcem radicem. Est autem velut Bulbus, & parua velut Oliua, hanc in vino terito, duas dato, si vero maior, vna sufficit. Hæc ille. Quibus faciliè arrogans Guilandinus cõuincitur assertio, & Hippocratis Oloconitidem non esse Trasum, quòd Veneti Dulceginum vocant, neque Mamiram, non magno sanè negotio palam fiet. Verumenimvero sunt in primis ponderanda Hippocratis verba, quòd à grauissimo sint prolata autore. Etenim cum afferat ad Secundas pellendas Oloconitidis dulcis radicem, videtur quidem hisce verbis asserere, quòd alia sit Oloconitidis quæ dulcis non sit, sed amara fortassis, vel alterius saporis, aliàs non fuisset illi opus addere, dulcis, nisi differentia causa, & præcipuè cum dulcem appellauerit plantam, non radicem, id quòd maximè impedit Oloconitidem, Trasum siue Dulceginum esse non posse: Trasi enim plara dulcis non est, sed tantum radix, quæ nullo vsquam alio (quòd sciuerim viderimque) sapore habeatur quam dulci. Præterea Trasorum radices substantiæ bulbosæ non sunt, nec bulbosum modo vllis velaminibus circuntectæ, sed cortice quodam tenui, aspero, & adstringente, qui pertinaciter admodum inhæret, adeò vt nucleos potius referat, quam bulbos. Adde quòd nusquam vlla Trasorum visa sit radix, quæ Oliuæ magnitudinem æquaret, sed omnes longè minores habentur. Ad hæc cum iubeat Hippocrates ad pellendas Secundas vnam tantum dari Oloconitidis radicem, vel duas ad summum, si parua fuerit vna, maximè quidem hoc ipso indicare videtur radicem hanc vehemens esse medicamentum, quo sanè indigemus ad secundas trahendas. Hoc etiam proculdubio confirmat Oloconitidem non esse Trasum, quia primum caliditatis ordinem fortasse non excedit, nec vlla prouocandi vi pollet, ac adeò clemens habetur, vt edatur à Veronensibus, in quorum agro frequentissima nascitur, præfertimque à prægnantibus mulieribus, quæ talia ferè semper appetunt ad saturitatem vsque, nullo penitus incommodo. Postremò quum Galenus eo libello, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, dicat Oloconitidem ægrestem, & oleraceam esse herbam, facile quis nosse poterit Trasum plantam, in qua nihil penitus oleracei percipitur, non esse Oloconitidem. Cæterum nec potest Trasum esse Mamira, quia Mamira Auicennæ testimonio medicamentum acris est, quam

Oloconitidis examinatio.

Hippocratis Verba ponderanda.

Rationes contra Guilandinum sententia. Trasus examinatio.

Trasi temperantia.

Trasum Ebi plurimum.

Mamira examinatio.

Mamira facultas.

est, quàm Venæ tinctorum, quæ illi Chelidonium designat, & calidum, & sicum in sine secundi ordinis. Præterea Mamira Auicennæ abstergit, mundat, prouocat, attrahit, præfertim à capite pituitam, si mandatur, vel naribus sursum trahatur. Quinetiam præstat ad Isteritiam, & dolores intestinalium, quæ omnia procul dubiò in Traso desiderantur. Nec potest Trasum dici Mamira, eò quòd radiculas geniculatas habeat. Nam id afferere ex hac tantum nota maximè fuerit absurdum, cum innumeræ habeantur plantæ, quæ geniculatas edant radices. Porò nec Oloconitidem Mamiram esse putamus, quando hæc Auicennæ testimonio acutior est Chelidonio, illa verò Hippocratis autoritate dulcis. Verum si quis Mamiræ notas ac facultates diligenter explorauerit, facile coniciere poterit parum, vel fortasse nihil, ab Anemone distare. Etenim Dioscoridi Anemone radix est Oleæ magnitudine, quæ veluti geniculis quibusdam cingitur, vis illi acris, & ea de causa succus naribus infusus, purgat caput, Commanducata radix pituitam trahit, decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus, cicatrices eorundem, & hebetudines emendat, sordida vlcera abstergit, lac prouocat copiosum, menstrua citè vellere imposita, & lepras extertit. Quæ omnia ad eò cum Auicennæ Mamira conueniunt, vt nihil impediatur, quin Mamira & Anemone nihil inter se differant. Conferamus, obsecro, mi Faloppi, Auicennam cum Dioscoride, vt clarius lucidiùsque nostra comprobetur opinio. Mamira (inquit Auicenna) non dosum est, acutius Chelidonio, absterfium, mundificatiuum, & prouocatiuum. Quibus optimè rectèque correspondent, quæ scribuntur à Dioscoride, cum inquit: Anemone radix veluti geniculis quibusdam cingitur, vis illi acris, sordida vlcera abstergit, lepras eximit, lac copiosum prouocat. Item Auicennæ Mamiræ succus extrahit humiditatem grossam ex capite, & mundificat superfuitates cerebri: Id quod etiam Dioscorides de Anemone scribit cum ait: Succus naribus infusus purgat caput. Præterea Auicennæ testimonio Mamira confert dolori dentium, sed & idem videtur de Anemone annuere Dioscorides, quum inquit: Commanducata radix pituitam trahit, nam ferè omnia, quæ mansa pituitam trahunt, dentium dolores mulcent, vt exempli gratia Pyrethrum, de quo scribens Dioscorides, Pyrethrum, inquit, pituitam

Mamiram non esse Oloconitidem.

Mamiram ab Anemone nihil distare.

Quia quæ acutius prouocant dentium conferunt.

pituitam elicit, id eò in dolore dentium auxiliatur. Atqui id clarius confirmat Plinius libro xxj. Capite xxij. Vbi apertissimè Anemones radicem dentes sanare scribit, si commanducetur. Id quod etiam confirmat Marcellus antiquissimus Medicus Capite ij. vbi de dentium medicamentis agit. Deinde ait Auicenna, mundificat albuginem, & acuit visum. Cui maximè ad stipulatur Dioscorides, quòd scripserit mederi Anemones radicem oculorum inflammationibus, & cicatrices eorundem & hebetudines emendare. Ad hæc, inquit Auicenna conferre Isteritiæ, quòd in Dioscoridis Anemone non reperitur. Sed cum à Galeno scriptum sit libro vj. de simplicium medicamentorum facultatibus, Anemonem omnè genus vasorum officina referare, nihil prohibet, quin etiam Anemone Isteritiæ curare valeat, & menses remoratos pellere, vt Dioscorides inquit. His itaque collatis, prorsus adducor, vt credam nihil aliud esse Auicennæ Mamiram, quàm Anemonem Dioscoridis. Nam præter hæc (quòd viderim legerimque) nulla extat planta, quæ magis suis facultatibus cum Chelidonio conueniat, quàm Anemone. Quod cum animaduertisset Dioscorides, non longe à Chelidonio descripsit Anemonem. Nec nostræ opinio ni ob stare videtur, quòd Paulus & Anemonis, & Mamiræ meminerit. Siquidem is (sit tamen tanti auctoris uenia dictum) se parum in simplicium historia & cognitione fuisse versatum ostendit, quando ea, quæ breuissimè admodum de Simplicibus medicamentis habet, ex se ipso haud quaquam depromit, sed modo ex Dioscoride, modo ex Galeno transcribit, quemadmodum, & alia omnia quæ in suam volumen congestit. Quo fit vt mirari desinam, quod quandoque aberrauerit Paulus in earum stirpium nomenclaturis, quæ ab aliis, nouis quibusdam describuntur nominibus. Id quod iamdiu nouisse nostræ tempestatis eruditissimos quosque Medicos non ambigo. Eodem etiam pede claudicasse Auicennam animaduerto, quippe qui nomenclationum varietate delusus, (quibus pro suo arbitrio varij vtuntur auctores) bis Anemonæ meminit. Nempe primum, cap. 486. sub Mamiræ titulo, & deinde capite 664. sub nomine Sakaik, quòd pro certo crediderit ob appellationum varietatem Sakaik & Mamiram diuersas esse stirpes, quemadmodum in aliis nonnullis eundem simili lapsu cæcutire obseruauimus. Atque

Paulus notatur.

Auicenna non notatur.

*Errōristansæ.**Anima d. er-
sit in Guil-
andinum.*

id plerūque iis accidere solet, qui ea ab aliis transcribunt, quorum nulla, vel admodum tenuis est experientia. Hæc itaque si tuus perpenderit Guilandinus, non adhuc suam in re herbaria deprehendisset ignorantiam? Tam ne temerè cæteris, qui plurimum temporis & laboris huic facultati impenderunt, insultasset? Mirum mihi Faloppi doctissimi, me videri crebrò solet, quosdam homines sui penitus adeò im- memores, vt nescio qua facultate, quibus digitis aut vngui- bus, cælum, terram, & omnia motiri contendant. Qui dum vano quodam tinnitu, & mera ractantia reliquorum ni- tuntur expiendere labores, vt nobis facilius suas commen- dent nœnias, aliud nihil assequuntur, quàm vt inaniter tin- niendo omnibus suam retegant, quæ latebat, in scitiam. An non hunc fructum suæ temeritatis, & arrogantiae nactus est Guilandinus? Audi, obsecro, mi Faloppi tu, qui pluri- mos ingenio, doctrina, & autoritate præcellis, quàm etiam Guilandinus in hoc seipsum vincat. Nam quò magis Guil- andini epistolam perlego, cò plus eius ridendam imperi- am detego. Ipse enim dum contra Bellunensem Granum zelin apud Serapionem non esse Trasum, siue Dulceghini- num perperam cõrendit, Aethiopicum piper (vt etiam Ges- nerus annotauit) cum Grano Zelin turpiter confundit, de quibus vnò & eodè capite scribit Serapio his verbis: Habzeli- ni granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exter- ius, & album interius, & habet bonum saporem, & desertur ex terris Barbariæ, & nominatur Piper Nigrorum. Verum Piper Nigrorum secundum veritatem est aliud, & in Barba- ria nominatur Croni, & est simile Fæfoelis in forma sua, nisi quia grana eius, & cortex sunt minora Fæfoelis, & habet co- lorem nigrum, & confert doloribus dentium. Hactenus Sera- pio. At Guilandinus magnus Serapionis interpres ea omnia, quæ de Aethiopico pipere Serapioni describuntur, ad Granum Zelin refert, & Bellunensem quantum mea fert opinio per- peram impugnat. Etenim hallucinatus non videri, quàm- pertè Serapio Aethiopicum piper tum notis, tum facultati- bus à Grano Zelin distinguar. Denique cum scribat Sera- pio, Habzeli granum esse pingue, magnitudine ciceris, citrinum exterius, & album interius, boni saporis, quomodo quis imaginari poterit, ipsum dixisse, quòd sit simile Fæfo- lis, & quòd habeat colorem nigrum & saporem acutum,

sicut

sicut piper. Si (vt Guilandinus falsò interpretatur) de Grano illo Zelin intelligeret Serapio. Nonne hisce verbis luce clarius palam est hic Serapionem piperis Aethiopici hi- storiam describere. At cum Guilandinus ad scribendum po- tius videatur adductus calumniandi causa, quàm sustinendæ indagandaque veritatis, magna sanè cum ignominia auto- rum sententias ad suas inuenit chymeras. Quòd si fortasse negabit, fateri cogetur suam in Serapione in scitiam. Verum cum vtrique illi magno dedecori ascribi possit, suæ vel igno- rantiae, vel temeritatis poenas meritò dabit. Poteris Bellu- nensem deridendum temerè ciamat, quòd scribat Habzelin nil aliud esse Mauritanis, quàm id, quod Veneti dulceghinū vocant. Sed mea quidem sententia non solum is longè magis deridendus fuerit, sed etiam acriter accusandus. Quippe qui Bellunensem & perperam, & citra omnem rationem deridendum censeat, & qui vel sua imperitia Serapionem non intellexerit, vel fortasse malitia corruerit: Bellunensis enim cum diu in Africa fuerit versatus, adeò vt Arabicæ linguæ peritissimus euaserit, & ibi Trasum, vel Dulceghinum viderit, & eius nomen Arabicum rectè obseruauerit, quis præter Guilandinum adeò fuerit vecors ac temerarius, vt dicat hac in re ridendum esse Bellunensem? Quis eius opinioni, & genuinæ interpretationi meritò non subscripserit? Profectò ve- mo. Præsertim quem scribat Aucenna Granum Zelin calidum esse, & humidum, quineriam impingue, & semen au- gere. Quas quidem facultates Dulceghino omnes proculdu- biò adscribunt. His cum etiam subscribat Guilandinus, quid pluribus opus est eius confutare perulantiam? Adhæc comprobatur Bellunensis sententia Serapionis autoritate, qui Habzeli granum asserit esse pingue, id est carnosum, boni saporis, id est, dulce, citrino cortice, & alba intus medulla. Id quod in Dulceghino luce clarius cernimus. Nec obstat quòd Dulceghini, qui in Veronensi agro proueniunt ciceri- bus sint maiores, quando qui Africam perlustrarunt, eosdem longè minores ibidem nasci fateantur. Quæ omnia etiam confirmant, quæ præter hæc à nobis contra Guilandini sententiam scribit Gesnerus, qui illum inconstantiae astute notat, quòd aliàs ad se Dulceghinum pro Mamira miserit, quòd tamen negabat esse Oloconitidem, & ea propter Olo- conitidis etiam semen Guilandinum misisse scribit, ex quo

*Guilandinum
calumniandi
causa tantum
scribere.**Bellunensis de-
fenditur.**Granum Ze-
lin Dulceghini-
num esse legi-
timum.**Guilandinum
à Gesnero no-
tatum.*

Probatum Doronicum, non esse Mamiã.

Doronicum nostris & us adultinum.

Doronicum legitimi facultatis.

Doronicum à Mamiã difert.

fortasse admirandum aliquod monstrum prodiit in lucem. Quod autem Doronicum cuius Passim in Myropoliis est vsus, Mamiã non sit, tamen contrarium sentiat Fuchsius in Nicolai Mirepsici annotationibus, ego quidem non ambigo, dissentio tamen à Guilandino, quod Doronicum nostri vsus, tam id, quod in Orientalibus prouenit regionibus, quam aliud, quod in Europa nascitur, non existimem esse legitimum. Nam quanquam hoc probare nititur Guilandinus Ruellij, Leoniceni, Fracastorij, Manardi, Cardani, Mucedellæ, Brasauoli, & nostra etiam autoritate: nil tamen afferit, quod iure aliquo admitti possit. Quippe quantum ad me attinet, nescio quo pacto Borussus ille audeat me autore affirmare Doronicum vulgaris vsus, legitimum esse Doronicum, de quo scripsere Mauritanii, quum id ego nunquam confirmauerim, neque negauerim. Atqui si meam de Doronico debeam in medium asserere sententiam, dicam ingenue legitimum nos carere. Cùm enim Auicennæ Doronicum calcasciat, & siccat ordine tertio, suauè vi valenter flatus dissoluat, non video cur Doronicum nostrum, legitimum appellari possit, ac debeat, quum nulla in eo reperitur qualitas, quam non obscura dulcedo, cuius nullus est inter Arabas, qui meminerit. Cæterum inanis, & friuola est Guilandini ratio, quod velit nullam aliam ob causam Doronicum, quod in Europa nascitur, linguam minimè vellitare, in Orientale, quam regionum, vel soli discrimine. Etenim tamen (vt ipse asserit, & nos quoque aliàs scripsimus) non de sint plantæ, ac radices, quæ in quibusdam regionibus nascuntur acres, in quibusdam verò insipidæ (vt constat exempli gratia de Acoro, & minori Chelidonio) non tamen est hic admittendum friuolum Guilandini argumentum, quod etiam Doronicum Orientale, quod pro legitimo asserit, omni penitus acredine destituatur. Quod si degustasset Guilandinus, vt decebat tam admirabilem stirpium indagatorem, facile quidem errorem hunc euitare potuisset. Cæterum quomodo fieri possit, vt Doronicum & Mamiã, vnum & idem possint esse medicamentum, (vt Fuchsius existimat) nulla prorsus est ratio, tum quod Auicenna de vtroque diuersis scriptis capitibus, tum quod medicamenta sint diuersis præparata facultatibus, tum quod à nobis superius luce clarius comprobatum sit, nil aliud esse Mamiã quam Anemonem. Nec

obstat

obstat quod vtrunque sit acre, & calidum (de legitimo Doronico loquor) Quippe innumera sunt medicamenta, quæ acridine pollent, & in qualitatibus conueniunt, nec tamen sunt eadem. Nec pariter obstat quod Doronicum & Mamiã, parum forma videantur differre. Etenim plura sunt (vt alias diximus) quæ cum tamen sint diuersa, ad eò sibi facie correspondent, vt quandoque peritos etiam medicamentorum exploratores fallant. Cæterum an Græcis Carnabadium idem designet, quod Mauritanis Doronicum, non adeò comperitum habeo, vt mihi non relinquatur dubitandi locus. Si quidem Nicolaus Myrepsicus antidoto 429. quod ex hermodactylo, id est, de Behen, appellat, habet Cumini Aethiopicum, hoc est, Carnabadij. Actuarius verò in quodam antidoto ad cordis vibrationem sensuum stuporem, inuoluntarios fluctus, tremores, & terriculamenta (si tamen rectè interpretatur Ruellius) habet Carnabadij, id est, Doronici, sed mihi non constat, quò Actuarij Græcus codex non sit ad manus, quod hæc tamen a nemine (quod sciam) sit excusum, an illud, id est Doronici, Actuarij sit, vel interpretis. At Simeon Sethi de Carnabadio Græcè scribens, quid sit non explicat, quamquam ex facultatibus, quas illi reddidit, facile conicitur, nil aliud illi esse Carnabadium, quam Cari semen. Quo fit, vt non parum sit ambigendum, quis horum rectius Carnabadiu fuerit interpretatus. Antidota autem tã Nicolao, quam Actuario descripta, vtraque ad Cardiacam, cordis palpitacionem, & melancholicos affectus præstât. Quamobrem Actuarij sententiam probarem, si scirem illa Ruellij non esse verba. Nam Doronicum Mauritanorum omnium consensu, præsertimque Serapionis & Auicennæ, ad cordis vibrationem mirificè confert, & cor ipsum admodum roborat, quæ tamen vires in Cumino illo Aethiopico & Caro, autorum omnium consensu desiderantur. Verum si quispiam argueret, quod in hoc antidoto Cuminum vel Carum addatur, quod vtrunque flatus propellat, quibus plerunque hypochondriaci gignitur affectio, à quo cordis palpitatio, & arrabiliaris excitantur morbi, illi sanè facile responderi poterit, non modò præstare Doronicum, quod legitimum sit, ad cordis affectus, & hilaritatem conciliandam, tum Serapionis, tum Auicennæ testimonio, sed ad ventris, & vteri dolores, à crassiori flatu excitatos. Nec tamen ob id velim me hæc omnino affirmare

Medicamentorum similitudo plurimos fallit.

Carnabadij examinatio.

mare censeas. Cùm enim nihil solidi, certique mihi sese offerat, quò verè afferere possem Carnabadium esse Doronicum, & haudquaquam id ausim decernere, eoque præsertim, quòd huic diebus nuper elapsis Gulielmus Quacelbennus Flandrus eruditissimus Medicus, & rei plantarig studiofissimus Constantinopoli, vrà cum plerisque aliis peregrinis rarissimis medicamentis ad me miserit Aethiopicum Cuminum, cui Carnabadium inscriptum erat, ea fortasse ratione (vt puto) quòd ibi à Græcis ita Cuminum illud vocari dierit. Nec placet eorum opinio, qui Doronicum Orientale Pauli Arnabonem esse existimant, quòd nusquam apud Arabes legerim, viderimque Doronicum addi in vnguentis odoris gratia, nec quòd eorum aliquis Casisæ, & Carpesio illud vitibus simile fecerit. Caterum si Pauli Arnabonem, & Auicennæ Zarnabum rectè expendamus, nil aliud clarius vritiùque representabunt quàm postremum Serapionis Zurumbetum. Quamobrem manifestè hallucinatur Gesnerus in sua epistola ad Guilandinum, dum falsò in Zurumbetumine accusat. Quippe qui existimat posterius Serapionis Zurumbetum esse Carpesium, cum tam apud ipsum quàm apud ceteros Arabas nil aliud sit Carpesium, quàm Cubeba. Nam vbi Paulus Arnabonem suum Carpesio facultate similem facit, Serapio Zurumbetum Cubebis comparat. Præterea quòd Galeno libro primo de Antidotis Carpesium herba sit, non arbor magna, vt de Zurumbeto scribit Serapio, cadit perique Gesneri sententia, qui perperam in me inuehitur, ac præter omnem rationem scribit, quòd duo capita de Zurumbeto Serapionis simul confuderim. Atqui potius mihi videtur confusus Gesnerus, cùm certò putet posterius Serapionis Zurumbetum, quòd nos iam dudum scripsimus esse Pauli Arnabonem, esse Carpesium. Non equidem alia de causa dixisse illum me hæc duo capita confudisse crediderim, quàm quòd primum Zurumbetum, Serapionis Zedoariam fecerim. Caterum cum legatur in principio huius capituli Zurumbet, id est, Zedoaria sunt radices rotundæ similes Aristolochiæ, & idè de Zedoaria asserat Auicenna, nõ ab re mihi factum constat, si primum hoc Zurumbetum Zedoariam fecerim. Præterea cum Serapionis Zurumbetum primo loco descriptum conferat morluu venenosorum animalium, vt Auicennæ Zedoaria, non video sanè quid obstat, quin hoc Zurumbetum Zedo-

*Oriente Do-
ronicum non
esse Pauli Ar-
nabonem.*

Zarnabum.

Zurumbetum.

*Argumenta
contra Gesne-
ri opinionem.*

Carpesium.

Zedoariam designet. Quò sit, vt iniuria me accusauerit Gesnerus. Etenim hæc ego haudquaquam confudi, sed per se ipsa confusa spectantur. Quippe Serapio primum sui Zurumbeti caput vnà cum Zedoaria confundit, vel quòd similia fuerint inter se medicamenta, vel facultate paria, vt testatur apertissimè Auicenna, vbi de Zurumbeto egit. Verumenimvero, vt res tandem ad calcem redigatur, primum Serapionis Zurumbeti caput confusum pronunciamus, quòd in principio de Zedoaria, in processu verò ad calcem vsque de Zurumbeto tantum agat: Secundum verò non aliud esse medicamentum dicimus, quàm Pauli Arnabonem, & Auicennæ Zarnabum. Verum, vt nihil intactum relinquamus, dicendum est mihi aliquid etiam de Moly, in quo censendo postquam pluribus probare contendit Guilandinus contra Gesneri sententiam, Dioscoridis Moly non esse Oloconitidem, reliquum est (inquit) vt pari ratione Moly Dioscoridis excutiam, perpendamq; vera an falsa sint, quæ à Deo illo Herbariorum Marthiolo traduntur, Moly ignotam Italix esse plantam dicenti. Quibus sanè verbis suam in nos inuidentiam apertissimè declarat. Nam quæquam prius quasi iureiurando dixerit, non is sum, qui cauillis & imposturis inanem gloriolam aucupari velim, mentiri nescio, nec si scirem velim: hic tamen sui ipsius oblitus, sibi plane plurimum, non mihi imponit. Sed vtinam Guilandinus hic sui sit memor, vtinam hic cauillis & imposturis inanè gloriam aucupari nolit vtinam hic mentiri nesciat. Itane me dixisse, vel vt quæ cogitasse affirmat? Nusquam (me hercule) scripsi ego Moly esse plantam Italix ignotam. Scripsi quidem me hæcenus in Italia reperire nõ potuisse Moly quæ Dioscoridis de lineationi respoderet, nec scuisse ab aliis inibi fuisse repertum, aut aliunde eò aduectum. Quæ verba quantum distent à Guilandinum calumnia, vnusquisque sanæ mentis facilitè dignoscere poterit. Sed is rectè cauillis se ipsum fallit, cùm tam solidè hallucinetur, vt credat caninum Allium à Hieronymo Trago, secundo loco appictum, esse Moly. Etenim Dioscoridi planta est Moly, quæ folia habet graminis latiora, humi sparsa, florem albæ violæ similem, sed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris, & caulè candidum quatenorum cubitorum. At allium alterum, à Trago caninum appellatum, folia gerit graminis angustiora,

*Serapionis et
ror.*

*Guiladini in-
uidentia de-
claratur.*

*Manifesta
Guilandinus
calumnia.*

*Guilandinus
institia in
Moly.*

*Moly descri-
ptio.*

gustiora, sursum spectantia, flore Lilio conuallio æmulo, violæ purpureæ longè minorem, caulem viridem nunquam spithama, aut ad summum cubito, longiorem Quæ quidem notæ, si rectè expendantur, faciliè palam fiet, quàm magna sit Guilandini vanitas, quàm insolens inscitia. Sed quo autore ista proferuntur in medium? Vnde ista erumpūt? Ex Galeno fortasse dicit, & ex eo libello, quo obsoleta Hippocratis eliora facit. O fœlicem interpretem, ô admirandum rei plantariæ indagatorem, qui *μῶλον* apud Hippocratem *μῶλον* interpretatur. Subinde verò, vt suam inanem comprobet opinionem, falsò asserit Galenum eo in loco *μῶλον* interpretari Allium, quum apertissimè scribat non *μῶλον* sed *μῶλον* Hippocrati vocari Allium capitis simplicis, nò in spicas diuisum. Quo fortasse vitur Hippocrates, quod aptius altero sit ad supponendum, & vuluis iniiciendum. Hinc itaque palam fit Guilandini malitia, qui, vt probet Caninum Allium esse *μῶλον* illa Galeni verba in suam peruertit sententiam, id quod faciliè deprehendi poterit, si Galeni verba rectè perpendantur, quæ ita scripta reperio. *μῶλον, σκέρδαρον ἀπὸ τῆς τῆς νεφελῆς ἔχει, καὶ μὴ διαλυομένην εἰς ἀγρίδας. Τίνες δὲ μῶλον,* id est, Molyza est Allium, simplex caput habens, & non diuisum in nucleos: Quidam vero Moly. Quibus verbis maximè cõstat non probasse Galenum eorum sententiam, qui *μῶλον* *μῶλον* interpretabantur, quum ipse apertissimè dicat *μῶλον* Hippocratis nil aliud designare, quàm Allium, simplex caput habens, cumque etiam non ignoraret *μῶλον* contraria vi polle- re, quòd vuluas ocul udat, nò referet. Quid igitur aliud proficitur Borussius ille, quàm petulantiam, malitiam, maledicentiam? Quid aliud molitur, quàm cauillis detrahere, ob- teratere, autorum sententias euertere, & falsa pro veris asserere? Non enim (inquit) eo dementia veni, vt Matthioli pellem Borussiano corio anteponam. Atqui tametsi hic stultissimè (vt alibi diximus) loqui videatur, in hoc tamen plurimum sapere demonstrat, quòd corium illud suum tandi faciat, præfagiens fortasse, sibi aliquando vsui fore. Quamobrem corium illud diligenter inunctum asseruare poterit, & pro thesauro recondere. Nā quid valèrius, quid aptius ad tympanum faciendum, vel Muscum suæ gentis virem constandam, quàm Guilandini corium? O infœlicem hominem, qui putat non solum maledictis, sed etiam minacibus verbis ter-

rorem nobis incutere. Dabunt, inquit, tandem imperitiæ suæ poenas, quas caueat, si non sapuerit, ne ipse primus experiat. Vidi quidem longè antea, quàm fortasse Guilandinus hunc Galeni locum, quamuis is temerè me illum nec vidisse, nec legisse censeat, Legi sanè, ac vidi, sed non vt ille perperam intellexi. Moly itaque Allium non est, sed Molyza Hippocratis, Galeni testimonio Allium designat integri capitis, Quòd fit, vt si dixerim hisce rationibus, & autorum testimoniis persuasus, me hætenus Moly non reperisse in Italia, nò propterea tam acriter accusari debeo, vt Guilandinus, qui tam admirandum monstrum pro legitimo Moly in medium affert. Cæterum nec faciliè Gesnero accesserim, quòd d putet Dioscoridis Moly esse Hippocratis Oloconitidem: Siquidem contrariis omnino constant facultatibus Oloconitis & Moly. Etenim hoc Galeni autoritate, contrahentis est facultatis, adeò vt cum farina Lolij suppositum, apertas valeat occludere vuluas, illa verò maximè aperire. Certant inter se de Moly Guilandinus & Gesnerus, (Sed vt ingenuè fatear, & vt Gesneri viri alioqui nò vulgaris pace dicam quod sentio) tanquam cum Tyresia talpa, cum hic vterque cæcutiat. At quid nunc de Homericò illo Moly in medium afferam sanè non habeo, nec etiam quod probem Guilandini sententiam, qui temerè (vt solet) affirmare videtur, nil aliud per Moly intellexisse Homerum, quàm Cynospastum, siue Agleophotin terrestrem Aeliani, siue Baarâ, de quo lib. 7. cap. 25. de bello Iudaico meminit F. Iosephus: Sed falli decipique Guilandinum in hoc, vt etiam in cæteris, faciliè palam fiet: Siquidem Homerum in Odyssæa Moly sui radicem nigram esse scribit, his versibus.

*Ῥίζη δὲ μέλας ἔσση, γαλάντι δὲ ἀγρίων ἄνθος
μῶλον δὲ μὴ καλέουσι θεοί.*

At Iosephus Baaræ radicem flammeo colore nitescere asserit, adeò vt circa vesperas videatur veluti iubar fulgurâs. Verum quoniam fabulosa perpetuò despexerim, etsi longe plura hic aduersus Guilandini ineptias asserere possem, ea tamen potius silentio duximus prætermittenda, quàm in medium proferenda. Porrò Gesnero gratias habeo ingentes, quòd contra Guilandinū causam meam susceperit, si tamen hoc ipsum fecit defendendæ potius veritatis, & nostræ vindicandæ calumniæ causâ, quàm illius accusandæ insolentiæ.

Hæc

*Guilandinus
μῶλον per-
peram inter-
pretatur.*

*Detestatur
Guilandini
petulantiam.*

*Guilandini
corium qui-
bus Scile.*

*Gesneri opi-
nio reprobata*

*Guilandini
sententia de
Moly Home-
rico impro-
bata.*

*Baarâ apud
Iosephum.*

Faloppj lana.

Hæc itaque sunt spolia (mi candidissime Faloppi) quæ præligato Guilandino tibi mittenda duximus, quod te mirum in modum semper dilexerim, ac etiam plurimum obseruauerim, quem mihi fortuna dedit, non modò amplificatore meæ dignitatis meæ, sed etiam inimicorum ultorem. Quandoquidem præterquam, quòd id mihi pollicentur tua in me præta officia non desunt sanè studiosi isthinc ad nos remeantes, qui non solum de tua admirabili virtute, eruditione, integritate, humanitatèque plurimum commemorant: sed sæpe, & sæpius audiuisse Faloppium (quæ tua est beneficentia) de Matthioli doctrina, eruditione, ac laudibus publicè dissententem, prædicant. Quamobrem si tu is es, qui tuis sententiis me sæpissime ornasti, qui tuis præconiis, qui summis tuis laudibus vsque ad sydera me euexisti, verendum mihi non est, si quis tam impudens in posterum fortasse emerferit, qui nostris syncerissimis conatibus obesse voluerit, quin tui doctrina, eloquentia, & autoritate, quibus maximè præstas, me absentein defensusus sis: Nam hæc omnia sic in te elucescunt vt cum quolibet antiquorum comparari possint tue virtutes. Interim me excuses velim, si vehemētius, quam non decere putas, ac acrius quam pro more antea consueuerim, in Guilandinum dixerim. Siquidem cum nullus hic offeratur lenitatis locus, seueritate putauit reprehendam esse huiusce conuiciatoris impudentiam. Plura tamen non dicam, ne in quo obiurgem, id ipsum videar imitari. Vale Italiæ decus, mei non immemor.

Pragæ Calendis
Ianuariis.

*

PETRI

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI EPISTO-
LARVM MEDICINALIVM
Liber Tertius.

* * *

GVLIELMVS QVACELBENVS
Curtacen. Phisicus Petro Andree Matthioli
S. P. D.

*Agitur de plantis quibusdam peregrinis Constan-
sinopoli à Quacelbeno missis.*

NON tam temerè vtilissimas tuas occupationes, reique herbariæ iam tandem reuiuiscenti in primis necessarias, Doctissime Matthioli, interturbarem, nisi ea mihi de summa tua humanitate, qua ex æquo omnes prosequeris, vel ex sola Magnifici Domini mei Oratoris restatione cõstitissent, vt nihil vereri debeam, quin amicissimè has primas meas salutationes sis accepturus. Neque verò illæ ab ignoto profusus homine venient, nam quamuis vix bis præsens te præsentem conspexerim (prohibebat enim tui conueniendi cupidissimum familiarius tecum agere morbus, quo superiori itinere reuersus Viennæ distinebar, grauissimus & diuturnus) absente tamen iam secundo Byzantium, atque inde etiam ad Ponticæ vsq; Cappadocie Amassæam comite vsus sum assiduo & suauissimo, arqui nec comite tantum verum etiam præceptore fidelissimo, & ex quo emolumentum plurimum fructusque percepi. Luculentissimis profecto tuis in Dioscoridem commentariis totum debeo, quicquid hactenus de herbarum, aliorumque simplicium medicamentorum natura, solidæ cognitionis assequutus sum. Flagraui quidem

quidem ego ab ineunte ætate illorū cognoscendorum non mediocri desiderio, sed quod non parum relaxarunt doctissimi morum nostri temporis de vnaquāq; ferè planta variaz incertæ disceptationes Sephasiariorum, quibus Medicæ materiaz, curam atque scientiam superiores Medici detestabili quadam sua vecordia, & magna mortalium ægrorum perniciæ reliquerant, extrema ignorantia: deinde hinc Græci, inde diuersa sentientes Arabes: postremò quòd nullus in vniuersum prodiiisset, cui velut certo in tanta viæ incertitudine doctori tutò confidi possit. Sed postquam semel in publicum editas eruditissimas tuas plenissimasque in Dioscoridæ enarrationes vel à limine tantum salutarem, recepto protinus animo, capi maiore longè, quàm antea vnquam, rei herbariaz studio teneri, confirmata penitus in hoc animi sententia, nos talem in hoc scientiaz genere instauratorem nactos esse, qualè superioribus annis in anatomicis administrationibus doctissimum Andream Vesalium. Scripserunt de eadem materia ante illum complures, sed quos post se multis parasangis reliquit. Scripserunt quoque ante te non pauci atque huius tempestatis Medici celeberrimi, sed qui libenter nisi per lautia quadam transuersi rapiantur, tibi palmam sint cessur. Ita accuratè, ita dilucidè, ita ad numerum appositè omnia pertractas. Habuit Vesalius (vt in comparatione persistam) suos æmulos non ignobiles viros, habes & tuos, sed quos ut ille facilè, pugnante pro te inuicta perpetuò Veritate, reuodes. Patiaris obsecro, doctissime Matthiole, me mihi in hac parte indulgere, neque vnquam in animum inducas, meliuter potius adulantem tibi, quàm verè, atque ex animo hæc scribere. Adulandi namque nulla mihi necessaria causa incumbit, vt plurimæ sunt è diuerso, quæ, vt quàm optimè tibi velle debeam, de te quàm optimè sentire, ac loqui, hortatur. atque etiam impellunt: eruditio tua summa, iudicium de re herbaria exactissimum, studium iuuantæ Medicinæ, qua parte iam maximè laborat, indefatigatum, lucubrationes postremò tuæ laboriosissimæ, ex quibus eos progressus me iam fecisse in simplicium medicamentorum noticia sentio, futurumque in dies maiores spero, vt tandem illa ardētī meò cognoscendi desiderio satisfactum iri cōfidam: Sed de his factis. Ad ea conuertar, quæ potissimam huic epistolæ scribendæ causam dederunt, quæque quòd, ad susceptū tibi negotium,

proximè

proximè faciunt, non ingrata futura satis scio. Magnificus Dominus orator Augerius à Busbeck nō minori, quàm ego noscendi res naturæ mirabiles studio captus, quo nescio an aliud homini libero & nobili conuenientius excogitari possit, cum priori itinere præpropero & impræmeditato, multa sibi ad animum suum explendū defuisse animaduerteter, secundo Byzantium remissus, de asciscendo in familiā suam inter cætera perito aliquo pictore, cuius opera adiutus, quæ minus commodè auerere posset, depicta saltem, quàm optimè referret, cogitabat, impulsus quoque ad hoc Serenissimi Principis Ferdinandi, &c. Domini tui atque nostri, missis ex Onipontè literis, quæ de referendis in librum aliquem peregrinarum arborum, cuiusmodi hic complures reperiri certum est, imaginibus, agebant. Constantinopolim igitur reuerso, & diligenter sibi commissam prouinciam tractanti, quam non leuem tantum promptissima tanto Principi obsequendi voluntas, sed suauem etiam animus natura eò propensus, faciebat, superuenerunt alteræ eiusdem instituti literæ à Gastalo Regio, tum temporis apud Venetos, Oratore, quæ de transmittendo hinc tuo Acoro illum commonebant, quod quia non tam Principis, quàm tuo nomine fieri intelligeret, cœpit non solum de mittendo Acoro, neque de arboribus exoticis tantum, verum etiam omnis generis plantis raris (præcipuè quæ in tuis commentariis, aut ipso etiam Dioscoride desiderantur) & nostro orbi incognitis animalibus, quantum per negotia legationis difficillimè conceditur, depingendis curare, id quod hactenus ob durissimam, qua hic viximus, conditionem, non omnino successit pro animi sententia, successurum tamen non infeliciter sperarem, modo optata tam diu pacis tempora tandem elucescerent, & studium suum non ingratum Sereniss. Principi, neque impensas difficiles fore intelligeret. Locus enim hic est ad ista accommodatissimus, Ponto herbarum omnium (vt pernocti) parenti fecundissimo, Asia item & celebrioribus mediterræci Insulis vicinus, Emporium præterea omnium rerum abundantissimum. In primis verò earum, quæ raritate commendantur, trahentibus huc ex omnibus penè orbis regionibus, externos mercatores, primorum procerum studiis, qui mercium nouitate præ cæteris hominibus, quos vsquam vidi, vel maximè delectantur. Porrò cū huiusmodi

t mercium

mercium nonnullas ad Serenissimum Archiducem donatus Orator, data per collegarum suorum discessum occasione opportunissima, mittere constituisset, nam illius mandata emendas Vienna susceperat, adiunxit in tuam gratiam citatam quamdam iis medicamentis instructam, quæ, ut ex tuis commentariis cognouimus, tibi optata iam diu aduenient. De his ob id breuem narrationem adiciendam putavi, quod, quædam sint nostris antehac (ni fallor) penitus incognita, quædam nota quidem, sed tanta cum aliis quibusdam similitudine coniuncta, ut vix à perito harum rerum inuestigatore exactè discerni possint. Nomina & facultates, de potissima ad cognoscendam vniuscuiusque rei naturam instrumenta, partim à Pharmacopolis, partim à factitatis huius Medicinam Iudeis, accepta coniunxi, quod non parum ad faciliorem illorum perferuationem tibi commodatum conferem. Nihilominus tamen omnia exactissimo tuo iudicio perpendenda relinquo, illud vnum iterum atque iterum rogans, ut has meas primitias, velut messis è tuo semine propagatæ, benigniter suscipere digneris.

Calamum vulgarem, quem Acorum in tuis commentariis esse affirmas, nec malè meo iudicio illi conueniente Dioscoridis descriptione, Dominus Orator dato comineatu per Sephasiarium quendam Fulginatam, cuius apotheca in Persia est, non procul à Nicomedia, ex vastissimo quodam lacu de ferri curauit. Attulit ille complures plantas, inter reliqua tantum vnà quidpiam angulosum velut cauli simile gerbat. vertice truncum, exaridumque, ex latere verò obliquè eminebat aliquid, non dissimile, aut plantaginis capitellum, aut auellanæ nucamento, digitali longitudine, quod paucis post diebus, ad virginei floris modum efflorescere visum est, idque paulò ante Calend. Maias, post verò aliud floris vestigium nullum apparuit, licet plantas amplissimis vasis impositas, affusa indies ad semipedalem altitudinem aqua (sic enim dicto lacui innascebantur) eam ob rem hucusque dominus Orator afferuari curauerit, ut idcirco omnino me tuam, ne si florem Iridis similem in Acoro requiras (cuius tamen non meminit Dioscorides) verus hic sit Acorus. Superiori Amasiano itinere, non procul à ripis Halys, qui Galatiam à Cappadocia determinat, viginti penè dierum itinere, me herbam vidisse recordor, cui optimè Dioscoridis de

Scripto

scriptio quadrabat, eamque habebat radicis diuisionem, quam appicta tuo libro, qui tum in curru præ manibus erat nobis, imago refert, odorata præterea erat, & candida, & quæ licet gustanti primum acris parum videbatur, tanta tamen postea acrimonia non solum fauces, verum etiam gulæ interiora vellicabat, ut proculdubio si non Acorus fuerit, plantam aliam insignem fuisse oporteat. Huius ob id potissimum memini, quod è medio caules eminebat, quæ circa Calen. Aprilis florem promittere videbatur. Extirpationem plantæ cum in reditum distulisset, ut auferendi recentioris potestas esset, incidente sub illo grauissima domini Oratoris valetudine, dum illam sollicitus obseruo, immemor designatum locum præterij, campus is erat vastus, non lacustris, sed quem iatumescens Halys aliquando inundaret.

Altera herba Ruta est syluestris, quam copiosissimè toto itinere ab Amassia ad Sangariam vsque nasci vidimus, ignotam tunc temporis, ac post tamen cognitam, intellectu hic ab Arabibus illius nomine. Harmel enim isti, ut priores, qui de ea scripterunt, appellant, eodemque modo inducta cerebro, velut ebrietate quadam rerum trifinium molestiam tollere afferunt.

Tertia hic vulgo Elifsoth, vocatur, id est, herba gladiolus, vtuntur hac ad alui deiectiones, quem verò humorem purgando potissimum trahat, ex imperito illius discriminis vulgo cognoscere non potui. Experimento autem tentare in tanta aliorum mihi cognitorum copia, neque tutum videbatur, neque conueniens.

Alumen Iameni, sic à Persiæ regione, vnde aduehitur nominatum, ut hic volunt, namque aliter antiquum Arabicarum vocum in Auicenna interpretem exponere memini, rem factitiam esse ex insertis transuersum paxillis, aperte constat, cuius hic frequentissimus præsertim in ocularibus equorum medicamentis est vsus, hominibus quoque non inusitatum rubentes inflammatione oculos illo molliter de linentibus.

Blattia Byzantia ab vngue odorato, communiter huius vrbis Pharmacopolæ distinguunt, atque hæc, quæ mitimus Blattia. Quæ verò tuo libro depicta sunt, vngues odoratos appellant.

BOZETH an Alcyonij Milesij species sit, tuum est iudicium

iudicium. Dioscoridis certe descriptio non malè conuenire videtur.

CHESMEZEN tam vulgare hîc ad oculorum morbos est remediũ, vt tritum sit prouerbiũ. Si doleant oculi, habes Chesmezen. Petrus Bellonius in Gallicis suis commentariis de rebus Turcarum memorabilibus, Acacalim esse affirmat. Ex Aegypto sanè adferri certò mihi constat, eaq; abundantia, vt nummulo, quantam vix requiras, emerere possis.

CHRYSOCOLLA quam mittimus, fossilis est, in istis officinis, nam plerunq; vt nostræ, factitia vtuntur. De hac si quicquam nostro aurifabro credere liceat, hoc tantum habemus, nostram longè ad aurij ferruminationem efficaciorẽ esse.

CASTANEARVM species hîc frequẽs reperitur, quæ ob id vulgò equinæ cognominantur, quòd ternæ, aut quaternæ deuorata, pectoralibus equorũ morbis, tussis precipuè, & anhelitus difficultati opitulentur.

CARDAMOMI species ex diuersis apothecis diligenter corrasimus, penes te sit liberum de illis iudicium. Turcæ huius vr̄bis incolæ, commansis aliquot seminibus, vini odorem tegere solent, alioquin non sine vitæ periculo se prodituri, si quando ad magistratus suos appellentur.

CARNABADIUM vbi de Orinthogalo agis, di Actuario Doronicum esse sentire videris. Nicolaus autem Myresius aliquoties Cuminũ Aethiopicum interpretatur, cui adstipulantur duo manuscripta Græcè dictionaria, quorum adhuc alterum apud nos habemus. Vulgò præterea nota etiamnum appellatio, ex cuius opinione iam illud mittimus.

DE Coulcoul, & Hebulben, nil dum certi intelligere potui, nisi quòd Coulcoul, quibusdam in delictis sint, præsertim quando recentes ex Aegypto aduehuntur. Genus quoddam resinæ à Persâ mercatore Capura viua cognominatum, ob id Dominus Orator, quantum vis magno emeritum putauit, quòd illius nullam adhuc apud quenquam nisi sub alio fortasse nomine mentionem factam intelligeret. Venerem in primis stimulare contraria virtute ab Arabibus attributa Caphuræ, idem mercator referebat. Odor certe saporque non mediocrem caliditatem possidere tantum restantur.

stantur. Hîc admonendus es, dum imprudentius vitreum vas sculm in quo asseruabatur tractaturus, collisa ansula, particulam vnã atque alteram vitri liquoris incidisse.

IVNCVM odoratum ob antiquitatem odore euando à Iudæo quodam pro verò, magno Dominus Orator redemit, mirũ quantæ acrimonia gustantis linguam mordicet.

LAPIS Bezahar à Persis mercatoribus è regione quadam Armuzio vicina, vt ipsi referunt, sed veror ne falsè, apportatur, precio ob id grandissimo, quòd rarior sit & illis non secus atque Arabibus olim, præsentissimum aduersus omne ferè venenorum genus præsidium habeatur.

HAEMATITAE nostro non malè quadrarent Dioscoridis notæ, si de friabilitate tantum constaret: sed cum ea non vno solum modo in rebus consideretur, nihil fortasse impedit, quin hîc sit Hæmatites, præsertim quando ad eos morbos à Medicis Iudæis hîc adhibeatur, ad quos cõducere affirmat Dioscorides, qui, vt non sunt vulgares, ita non vulgaris hîc quoque est precij.

MAHVETANI sua lege vini potu prohibiti, diuersi generis compositiones, inter quas communissima est, quæ vulgò Massach dicitur, meditati sunt, quibus non dissimilem ebrietati, mentis alienationem sibi inducere consueuerunt. Atqui nec istam tantum, verum immanem quoque aliquando insaniam, quam nunc ad ponendam animi mœstiam, nunc ad fugandum suborientem in rebus difficilibus paouerni, conducere opinantur.

NVCES Fartalach ego tuas atque Arabum, vomicas esse arbitror, propterea tamen mittendas censi, quod inter illas vna sit cortice superiori inestã, qualem me illic vidisse non recorder.

NVCIS quoddam genus ex Aegypto adfertur, cuius non externus tantum cortex fibrosus, glaber, colore subrufescente, sed & internus, si vera hîc narrant, quod, qui recès mollescit, illius regionis hominibus pro delictis expetitur. Illud de eo mirãdum est, in tantam postea duritiem euadere, vt aptissimum hîc habeatur terebrarum capitellum, in qua, velut in planulis cardines circumuoluntur.

NITRO vero longo iam tempore destituimur, non sine maximo ægrorum incommodo. Bellonius in Aegypto se verum vidisse asserit, quòd fidem aliquam mihi facit, cum

ex Alexandria hoc nostrum aduectum sciam, neque cum quoquam fossilium, atque nitro maiori similitudine conueniat, verum nitrum esse posse, quod si sit, quoniam abunde satis illinc, aduehitur, quantum putas nostris regionibus ad iumentum accessurum?

SADETHZ non minimi inter Iudæos nominis medicus, apertissimo errore (vt ex Dioscoride patet) Glaucium esse contendebat, ego eruginis potius scolæxiæ speciem aliam quam arbitror. Gustanti nescio quid sebacei saporis referent, atq; ego profectò è seuo compositum esse aliquid putarem, nisi lumini admotum non diffuere, quæ illius est natura, sed paulatim indurescere, post etiam siccitate aut ipso calore nimio dehiscere vidissem. Arabes hic Dembehe vna vocat. Orientalibus vero compositionibus plerunque solet admisceri.

CASSABOVSSERIRE Bellonius in dictis suis commentariis, cum vulgo hic Pharmacopolarum Calami aromaticum esse opinatur, meo quidem iudicio absurdissime. Placet Auicennæ potius spodium esse, quod arundinetum vi ventorum, & partium ad se inuicem confricatione adustus esse, videtur iudicare, ac tale quidpiam huic arundini accidisse, aliquis non ineptè dicere mihi posse videtur. Nihil tamen certi de hoc statuo, sed totum vt alia omnia priora ad tuum iudicium relego.

POSTREMA est Zedoaria Indica, vt præsentissimè ad quælibet penè venena creditum remedium, ita incredibiliter ferè precio hic venale, si Arabum iuramentis credere liceat, nullum vel maximis Principibus dignius munus exortari potest.

HÆC, doctissime Matthiole maiori (vt ingenuè fateatur atque ipsa orationis, & characterum inæqualitas testatur) labore, & tibi gratificandi studio, quam cura & diligentia tumultuariè cõgesta, idcirco boni consulas, quod ad missam à Magnifico Domino Oratore cistellam, vt ante ostendimus, penè necessariò videbantur adiicienda, pro iis vicissim, nisi maiores te occupationes aliò auocet, liberrimum de omnibus tam missis quam scriptis iudicium tuum postulo. Latissimam præterea si placet earum rerum explicationem, quæ apud vos illuc aut desiderari nouisti, aut improbas tantum corruptiàsque profare. Sic occasionem dabis commodissimè cognoscendi animi mei ad tua officia paratissimi. De herbis

pete

peregrinis, animalibus item & arboribus atque aliis nonnullis libens quædam adiungerem, sed prohibet Epistolæ longitudo, quæ in iustum iam propè volumen excreuit, eamque ob causam molestam fore metuo. Quòd si gratam tibi meam battologiam intelligam, scribam aliàs quàm copiosissimè. Interea Deus Optimus Maximus te Principi nostro Serenissimo ac publico Studioforum Medicinæ bono, quam diutissimè incolumem conseruet. Constantinopoli VII. Calend. August. 1557.

PETRVS ANDREAS MATTIO-
lus Gulielmo Quacelbeno Curtacensi
Physico s. p. d.

Respondetur præcedenti Epistola censuræ quodam omnia expenduntur.

Vantum gaudij, quântumue voluptatis attulerint mihi literæ tuæ, quântumq; debeam Clarissimo Augerio Romanorum Regis iusticæ apud Turcarum Imperatorem Oratori, quòd tam pulchra, tam rara, tam preciosa ad me miserit medicamenta, omni auro, ac gemmis præferèda, nulla dicendi facultate eloqui, nec vilo calamo exarare possum. Nā quid iis mihi gratis, quid incūdus, quid suauius, quid optatius, à quoquā donari potuit? Profecto nihil. Cum nihil magis mihi inquam fuerit in optatis, quàm perpetuò Medicæ materiæ studiosis aliquid noui, boni præclarique cõparare. Etenim studiū augendi, ac illustrandi Medicæ facultatē, iuuandiq; posteritatē, adeo me totum cõplectitur, ac detinet, vt spretis ceteris humanæ vitæ voluptatibus, hoc solo tantum me oblecter solerq; plurimum. Nam cum Dei Optimi maximi munere lucubrationes nostras quotidie magis, ac magis inclarescere, nō solū apud omnes præclaros rei Medicæ studiosos, sed etiam apud alios cuiusuis facultatis doctissimos viros animaduertam, quis profectò mihi inquam persuadebit, ne præclarissimam hanc simplicium medicamentorum facultatem omni thesauro præferam? Quamobrem & Clarissimo Augerio, & tibi quoque tantas habeo gratias, quantas studia erga me vestra ac officiosa voluntas requirit ac postulat. Fatebitur & posteritas

(nisi fallo) te vobis plurimum debere, quod me in hoc tam necessario ac utili labore iuueritis, si modo non ingrata pro tanto beneficio fuerit, quod haudquaquam futurum censeo. Nam quicquid propemodum toto nostræ vitæ curriculum, magno labore in medica facultate consecuti sumus, id totum in eius commodum collatum volumus. Hic paternus noster amor, quo mirifice eam affecti sumus, multis Clarissimis viris notus est, qui eò libentius nostros comitatus summo studio adiuuant & promouent, quò magis pollicitatis commodo ducuntur. Cæterum etsi nullis opibus, nullis officiis, hæc in me collata beneficia rependere quivero, enitar tamen, vt scriptis, ac præconiis nostris omnibus pulam fiat, nos ingenuè fateri, per quos profecimus. Non præterit, quantum tibi meritò debeam, quòd ita Commentarios nostros (quæ tua est humanitas) ad cælos vsque euehas, & cæteris aliis præferas, quod faciliè ex hoc animaduertam ingenui animi tui erga me voluntatem, ac beneficentiam esse haud vulgarem. Gaudeo sanè abs te viro apèrimè erudito commendari labores nostros, non quod hisce delecter commendationibus, vt præ cæteris euehi velim, vt rùm vt hinc certior siam me non incassum laborasse. Commentaria illa nostra nunc primum iterum in lucem prodierunt, auèta non modo sexcentis ferè locis, sed quam plurimis plantarum, & animalium imaginibus, quæ in priorè editione non habentur. His præterea accessit Apologia aduersus Amathum Lusitanum, & censura in eius enarrationes, quo fit, vt codex iam multum excreuerit. At quum iam dudum mihi compertum sit, quanta animi propensione rem plantariam excolas, quantumque hæc facultas tibi sit cordi, dabo sedulam operam, vt Venetiis ad te isthuc noua hæc nostra perferantur. Curabo itaque vt mittantur ad Venetorum Oratorem (Bailum Veneti vocant) istic agentem, vt citius, & securius ad tuas deferantur manus, & eis pro arbitrio vti possis, donec tertio perficiantur Iconibus longè maioribus, ac elegantioribus illustrata. Alo nunc hic sculptores plures, qui omni solertia, ac diligentia ad pictas excidunt bellas, vt ex iconibus, quas ad te mitto, faciliè coniciere poteris. Opus est magnum, magni admodum sumptus, ac laboris. Verùm quum primum Deum Optimum Maximum habeam, qui hæc sua Clementia mihi infundit, nec Reges

definit

desint, nec Principes nostri, qui hac de causâ mihi non mediocri liberalitate succurrunt, non vereor, quin rem hanc ad optatum deducam finem. Quòd sit vt hinc conicere possis, Candidissimè mi Guilielme, quam magno gaudio, quanta animi voluptate vestra hæc peregrina exceperim medicamenta, quum non solum magno sim captus desiderio, illustrandi hosce nostros labores elegantissimis imaginibus, sed & augendi talibus peregrinis medicamentis, quæ paucis aut fortasse nullis hæcenus visa sunt. Quamobrem te rogo atque obtestor per amicitiam nostram, per communia studia, per mortalium salutem, quibus maximo esse potes auxilio, vt tuam continuè naues operam, ac diligentissimè cures, quod si qua istic reliqua sunt, quæ operi nostro profutura censeas, illa summo studio colligas. Porro quæ nunc à me desiderantur, hic per se annotata reperies. Atqui quum mihi faciliè persuadeam longè plura abs te inueniri posse, quàm à me peti, non vereor quidem quin tu & augendæ medicæ facultatis, & posteritatis causâ, te totum ad hoc munus obeundum promptissimum exhibeas. Nec admodum fore difficile crediderim, vt ea quæ abs te inuèta fuerint, huc ad nos adferantur, Quippe cum istic sit Venetorum Orator, eius auxilio censerem, quòd omnia securè mitti Venetias possint ad Cæsaris Oratoris manus, qui postea per Vedarios, qui illinc quotidie ad nos veniunt, hæc omnia tuto mittere possit. Sed de his hæcenus. Nunc verò ad ea me conferam examinanda, quæ à Clarissimo domino Augerio, nobis missa sunt, & à te tuis humanissimis literis mihi descripta.

IN primis est Acorum, cuius non solum plures accepi plantas, sed imaginem ad viuum pictam, ad eò vt iam omnes Sole clarius nosse possint, Calamum vulgare nostrum, nil aliud esse, quàm legitimum Dioscoridis Acorum. Quinetia & palam fiet, eos toto errasse cælo, qui Galangam Acorum esse contendunt. Desiderassem tamen, vt caulem quoque vel eius Iconem misisses vnâ cum agnatis in latere Capitulis, quorum rectè meministi. Siquidem haudquaquam crediderim, quòd tu qui non solum doctrina, & extima eruditione, sed etiam prudentia, ac ingento præstas, capitula illa, & caulem tibi asseruaueris, cum proculdubio sciueris

*Acorum Scrum.
Calamum Aromaticum Vulgaris Esus quid.*

t s hæc

hæc peregrina, rarissima ignotaque esse omnibus, qui Europam incolunt. Quamobrem te quam plurimum rogatum velim, vt caulem illum vnâ cum capitulis ad me mittas, & cupis huiusce plantæ perfectam, te auctore, à me dari imaginem. De alia verò planta, quam te inuenisse ais, non prociat à fluminis illius ripa, qui Galatiam à Cappadocia disternat, quid sentiam, asserere non ausim, cum planta non distat manus, nec possim de incertis, & nusquam visis nisi tementem afferre sententiam.

*Siluestri-
ta legitima.*

SILVESTREM Rutam rectè probamus legitimam esse Harmolam, quum omnibus illi respondeat nosse, quam cum hæctenus nec viderim, nec nouerim, hilari admodum animo accepi.

*Elissoth Side
re.*

DELISSOTH, quam etiam Gladiolum appellas, quid dicam non habeo, cum nusquam hanc me didisse meminerim. Recensebo tamen fortasse illam inter deiectoria medicamenta. Quare si fortè fortuna interim cognoscere poteris, quem propriè nostri corporis exoluam morem, & qua deur mensura, molestum tibi non ducas, id ad me scribere.

*Alumen Iam-
eni.*

ALUMEN Iameni ves factitia est, vt ex insertis sciscis quisquam conuicere potest. Atqui si vera fateri velim, & meam de eo in medium adferre opinionem, potius illud Chalcantum putarem, quam alterius generis alumen, quòd nihil sapore à Calcantho differat, tum etiam quòd Chalcantum Pannonicum habeam colore illi omnino simile. Serenif. Princeps meus affectus colore & rei nouitate, id idem quod missus ad se recepit, quòd postea factum est, vt periculo facto comperire nequiverim, an diluto gallarum additum, id atrum redderet. Quòd autem non putem hoc alumen, id esse, quòd Arabes Iameni vocant, illud in causa est, quòd sciam nihil aliud Mauritanis esse Alumen Iameni, quam alumen scissile, albi non cœrulei coloris, quia etiam per se fossile, non arte paratum. Opinioni nostræ rectè quidem astipulatur Serapio ex Dioscoride scribens, capitulo c c c. xx. vbi sic habet: Multæ sunt Aluminis species, sed illæ, quæ administrantur in medicinis sunt tres. Vna est illud, quòd dicitur Iameni, & est melior aliis, & melius ex eo est illud, quòd est recens album, fortis albedinis, facile diuidens se, & habens velut capillos albissimos.

Serapio

Serapioni subscribit Auicenna libro ij. capit. lxx. his verbis. Scissum verò est Alumen Iameni, & est album ad citrinitatem declinans. Quibus palam est, hoc alumen non esse legitimum Iamennum, sed Chalcantum factitium potius, id quòd facilè comperies, si gallarum decocto aut diluto illud adicias.

QVI Blattia Byzantiam ab vngue odorato segregant perperam meo iudicio faciunt, cum Serapioni, & Auicennæ nil aliud designet Blattia Byzantia, quam vnguem odoratum, vel conchulam Indicam, de qua lib. ij. meminit Dioscorides. Verum cum in Serapione de Blattis Byzantiis duo habeantur capita, scriptorum (vt mea fert opinio) errore repetita, cogitauerunt foreasse quidam differre inter se Blattias Byzantinas, & odoratos vngues, quo postea factum est, vt ab impostoribus hoc Conchilij genus, quòd ad me missum est, pro Blattia Byzantia inuentum sit, & subinde in medicum vsum cõceserit. At si Medici vel Pharmacopœi in Serapione caput clj. & cccxlj. in quibus de Blattis Byzantiis agitur, accuratè legerint, facilè hanc nouerint imposturam.

*Blattia By-
zantia.*

ALCYONIUM Milefium, quòd Turcæ Bozeth vocant, nisi mea me fallit opinio, legitimum esse puto, quòd pluribus illi respondeat nobis. Quòd ad me missum est, totum accepit Serenissimus Princeps. Nec propterea Alcyonio Milefio sum destitutus, cum iam pridem sint mihi vna cum illo aliæ Alcyonij species.

*Alcyonium
Milefium.*

QVOD feminis genus Chesmecen esse possit, mihi sanè incompertum fateor. Nec tamen Bellonij sententiæ accesserim, qui semen hoc Acacalim perperam esse putat, quia nihil cum myrica habeat similitudinis, vel cognationis. Seram ego hoc semen futuro vere, nisi aliud diuinitus nobis accidat, vt quid inde proueniat, inspicere possim. Tu interim cui res ipsa plantaria plurimum est cordi operam dabis, vt videas, an istic à mercatoribus, vel Myropolis, vel Medicis explorare possis, vtrum semen sit arboris, fruticis, vel herbæ. quinciam an eius plantæ ramusculum consequi possis. Cupio præterea abs te scire huiusce medicamenti vsum ad oculorum morbos, & an valeat in frigida vel in calida causa.

Chesmecen.

CHRYSOCALLAM tuam omnino similem diuisi aliàs Venetiis plurimam, sed si Chrysocollæ notas à Dioscoride petamus, huic nihil cum legitima cognationis reperies, nisi

Chrysocolla.

*Alumen Iam-
eni est alu-
men scissile.*

*Equina ca-
stanea.*

nisi quod utraque aurum ferrum inet. Placuerunt sane adu-
dum Castaneæ, quas istic equinas vocari, ais, quod anhelu-
sis, & tuissentibus equis maximo sint auxilio. Cuperem tu-
men abs te certior fieri, an ab arbore producantur vulgari-
bus castaneis simili, an echinato concludantur inuolucro, &
an ut nostræ turò possint deuorari in cibis.

*Cardamomi
Sulgarissimi
genera.*

QVID certi dicam de tribus illis Cardamomi generi-
bus, præter id, quod in Commentariis nostris posteritatis
memoriæ mandauimus, non superest. Nec tantum otij tuæ
mihi sese offert, ut alius Cardamomi, & Græci & Arabici
historiam expendam. Spero tamè me id breui facturum non
sine fructu. Quod si effecero, fortasse ut velim, statim tui
meam præbabo sententiam.

*Cuminis Ae-
thiopicum.*

ET SI fenum quod Aethiopicum Cuminum esse ce-
seo, istic Carnabadi Græcis appellatur, cum tamen ceru-
sciam, carnabadi esse carum, non possum tuæ acquirere
sententiæ, & ob id mihi facile persuaserim ea verba in Actu-
rio potius esse Ruellij, quàm Authoris.

Coulcoul.

NVCLEVS quem Coulcoul & Hebulben appellas,
frequentissimus in Bohemia, Austria & Goritiensi agro
scitur. Huiusce fructus arbor Plinio Staphylo dendron appel-
latur, Scripsimus nos huius arboris historiam, vbi in Diosco-
ride de Pittaceis egimus.

*Caphura Si-
naqua.*

LACHRIMAM quam viuam Caphuram à Persis ap-
pellari scribis, plurimi facio. Cogitabo posthac sedulo an for-
tasse legitima sit Staete, nam adeo odore placet, ut credas
non obscure facultatis esse medicamentum. Explorabo ite-
que rē hanc diligentius. Tu verò interim videas an scire pos-
sis vnde afferatur, vbi nascatur, & à cuius generis planta
funditur hic præclarissimus liquor. Nec etiam te pigeat me
reddere certiore, quo pondere, vel quantitate, quo modo-
quæ ratione sumatur, vbi frigeat Venus. Cæterum mili-
rem gratissimam facies, si tantundem iterum ad me miseris.

*Iuncum adora-
tum.*

DE IVNCO odorato ita ad me scribis. Iuncum odo-
ratum ob antiquitatem odore euanido à Iudæo quodam
pro vero, magno pretio Dominus orator redemit, mirum
quanta acrimonia gustantis linguam mordicet. Quibus mi-
nimè correspondet id, quod factio periculo non solum mi-
hi, sed aliis nonnullis accidit, quando quidem, & mihi, & il-
lis hunc iuncum mandentibus nihil præter amaroris pluri-
mum

num dereliquit gustandum. Sed mirum quod tu qui iudi-
cio, & experientia præstas, hanc potius imposturam odora-
tum Iuncum esse putaueris, quàm Officinarum Squinan-
thum, cum tamen hoc notis omnibus odoratum Iuncum
referat.

LAPIDEM quem Mauritani Bezahar vocant accepit
in sui commodum Serenissimus Princeps. Ego iam dudum
plures illi similes vidi lapides, sed an veri, vel adulterini sint
perfecto nescio. Atqui si Serapionem, & Rasim consulamus,
nō video cur probem lapidem hunc legitimum esse, nec est
ut plura nunc de eo in medium afferam, cum sententiam
meam libr. v. nostrorum commentariorum in Dioscoridem,
postquam de Lemnia Sphragide egimus, fusius decla-
rauerim.

*Lapis B. Za-
har.*

NON est ut dubites, quin Hæmatites tuus sit legitimus.
Friabilitas enim in illo non intelligitur eo modo, quo digi-
tis friari possit, cum scribat Dioscorides Hæmatitem lapi-
dem esse durum, sed quot cum frangitur, facile scindi possit.
Scater enim venis innumeris, quæ cum facile diducuntur,
tum subinde non magno negotio teruntur in puluerem. Nas-
citur hic etiam in Bohemia, Misnia & Saxonia frequēs. Sed
tuus duritia & præstantia hos plurimum superat, quod ex
orientali plaga afferatur.

*Qualiter fri-
bitur Hæma-
tites intelligi-
da sit.*

MAHVETA NORVM Maslach minimè parui
penderem pluribus de causis, si quibus componatur medica-
mentis, me haud lateret, quin etiam qua quantitate, vel men-
sura dari possit. Crediderim ego non vno tantum medica-
mento parari, sed pluribus quorum tum nomenclationes
tum facultates libenter abs te audirem.

*Maslach Ma-
humetarorū.*

RECTE quidem iudicasti nuces farfalach eas esse quas
Vomicas appellant Arabes. Ego Venetiis alias ab iis emi, qui
Myristicas nuces seligunt. Nam plurimum inter illas ad nos
conuehuntur.

*Nuces farfa-
lach.*

NVCES aliæ, quas ex Aegypto istuc afferri ais, ut à me
nusquam hætenus vixit, ita nec facultate cogitæ. Admiran-
da sane mihi est, non solum putaminis interioris duritia, sed
muleto magis nucleis, cum nihil is à durissimo quoquo mar-
more distet. Cuperem quidem ut de earum viribus mihi ali-
quid adiungeres, curaresque ut etiam huius arboris ramulcu-
lus ad nos afferatur.

*Nuces A-gy-
ptia.*

Nitrum.

NITRUM (vt ex Commentariis nostris in Dioscoridem tibi palam fiet) olim in Aegyptiis nitriariis ex Nili aqua factitium habetur. At quoniam Plinij testimonio constat, a tri cumulos tractu temporis ibi lapidescere, facile adducto ad credendum, vt hoc ruyum legitimum sit nitrum, cum illi omnibus notis correspondeat. Quamobrem quum iuuandus Reipub. promptissimus tibi sit animus, velim, vt negociarioribus, qui vel isthinc, vel ex Aegypto in Europam nauigant, suaderes, vt hoc nitrum copiosum ad nos conueherent, tantum enim utilitatis humano generi conferre poteris, si opera id nostrae assequantur regiones.

Sadethz non esse Glaucium.

QUI putant Sadethz esse Glaucium raea etiam sententia plurimum falluntur. Nihil enim obstat mihi, quin terecenteam compositum id esse medicamentum. At ego ex se pone, erugine & nonnullis fortasse aliis, quam ex Seuo partium crediderim, cum Sapo luminis flammæ ad motus non quiescat, sed arescat potius, magisq; faciat ad detergendam solum impedimenta, quæ leuim. Videas tu interim si paradi ratione ab aliquo consequi possis & vnde istuc afferatur.

Bellonij error

ERRASSE toto cælo Bellonium nunc proculdubio animaduerto, quod tam facile crediderit lapideos calami illos Aromaticum esse calami. Nec ob id tecum sententiam possum, vt ij Spodium sint Auicennæ. Nam tamen si antiquæ Auicennæ lectio habeat, Spodium esse radices cannarum istas propter fricationem suarum extremitatum cum venis eas perficit, noua tamen Bellunen. lectio, quæ hætenus probatur ab omnibus, loco cannarum habet Alcanna, quæ nobis Ligustrum designat. Cæterum si priorem versionem magis etiam probarem, quam vitimam, quum Spodium illius cannae radix combusta esse debeat, non ipsa canna, id quidem mihi maximè ob stare videtur, quin hoc Auicennæ sit Spodium. Præterea si diligentius hos cannarum trunculos expendamus, quis non potius illos lapideos effectos iudicet, quam fricatione vel igne aliquo combustos? Scio autem minimè latere, reperiri fontes, flumina ac lacus in quibus quæcunque imponantur, lapidescant. Quo fit, vt mihi facile persuadeam hoc calami genus in litore alicuius lacus fortentis petrificum succo prouenire, qui subinde vel ventorum impulsu, vel alio quouis casu in lacum demersus, in lapide vertantur. Id quod facile palam fiet, si vnde afferatur

curat

curabis, & etiam quomodo fiat, vt potius Lapis, quam calamus videatur.

ZEDOARIAM Indicam cum nusquam hætenus nouerim nec viderim, quid tibi de ea narrare possim, sanè non habeo. Verumtamen quum odoris tantillum in ea perciperim, nihilque saporis mandentibus derelinquat, qui eius præstantiam ostendat, agrè quidem adducar ad credendam tam admiranda contra venena radicem hanc præstare posse, vt Arabes illi prædicant. Idcirco decreui omninò huiusce Zedoariæ aliquod periculum facere vel in Gallis sylvæ sribus (vt de Theriaca docet Galenus) vel in aliquo alio animali. Porrò nisi id agat à propria forma, mihi persuadere non possum, hæc Zedoariam tam admirandis præstare viribus ad superanda venena. Vidi tamen alias quædam radices ex quibusdam cisalpinæ Gallie montibus aduectas, quam Antora (antioræ potius) herbæ esse affirmabant, & ad venena omnia, quam maximè præstare aiebant quæ nihil penitus à Zedoaria ista dissidebant. Verum cum illas nec olfecerim, nec gustauerim, ex visu tantum affirmare non ausim, Zedoariam hæc, & Antora illam vnam, & eandem esse radicem. Cæterum cum Auicennæ scriptum esse animaduertam, Zedoariam vnà cum napello crescere, & idem de Antora fateri recentiorum quosdam, suadet profectò genus meum, vt credã Zedoariã hæc, & Antora nihil inter se differre, quod cõpertum habeam vnà cum napello Antora prouenire, Quamobrem demiror, quod isthic tam magno varneat precio. Ob idq; te admonere operæ precium duxi, vt ab impostoribus, ac deceptoribus caueas, quorum infinitus est numerus. Nec velim hæc à me dicta esse censeas, vt te negociandi modum doceam (Mineruam enim mihi docere non licet) Sed vt cognoscas me hac in re etiam aliquid intelligere.

Zedonia In dica qua.

De ... appellat ...

Antioræ.

PLACENT non parum Behen albi radices, quod notis nonnullis legitimum referant. Est Serapioni Behen radix contorta, odorata, & mansu lenta, quæ ex Armenia afferitur. Auicennæ verò sunt frustra radicum lignosa. In tuis desideratur tantum odoris fragrantia, qui fortassis radicem vetustate exoleuit. Cætera meo iudicio correspondet, quo fit vt mihi persuasum velim, hoc Behè albè esse legitimum, quod isthic ad me non adferatur, quod magis odoris suauitate fondar.

Behen album

BEHEN rubri radices nil aliud (mihi crede) sunt, quam

Behen rub. ñ.

quàm distortæ seu colubrinæ radices. Nec ob id improbrum, qui hæc radices Behen rubri loco in vsum medicum traxerit, quum sciam non obscuræ esse facultatis aduersus deleteria medicamenta, & ad venenosorum omnium vitæ Ego cum mihi hætenus persuaserim Ben rubrum communis vsus, Limonij esse radicem, nihilque conducere ad cordis affectus, nec ad venena, eius loco Tormentillam vulgariter vocatam medicamentis ad cordis affectus parandis semper addere soleo.

Edellij legitimi nota.

BDELLIVM (teste Dioscoride) transucidum esse habet, taurini glutinis in morem, suffitu odoratum, & gustu amarum. At cum tuum nigro sit colore, nulla in parte potest transucidum nec suffitu odoratum, sed virus potius redolens, non id legitimum dicam, non habeo. Quandoquidem solam ritudo, quæ illi inest, ut cæteris ferè lachrymis, ac resina non sufficit, aliis non ad stipulantibus notis, ut adulterina hæc Edellium, legitimum faciamus.

Hermodyctylum.

TAMETSI eorum opiniones detestatus sum, quæ Ephemerum Colchicum legitimum putant esse Hermodyctylum, quum tamen neminem habeam qui Hermodyctyli historiam scribat, an tuus legitimus dici possit, nec affirmare nec probare audeam. Rem itaque mihi gratissimam facies, diligentissimè exploraueris ubi nascatur, & an isthæc vocetur Medici pro legitimo Hermodyctylo. Præterea ut certum plurimum opto, an plantam cum foliis, & radice conferre possis. Cæterum si factò periculo habeas pro comperto, conducere Hermodyctylum hunc ad articulorum dolores, ut ego atque etiam obsecro, ut plures ad me illius mittas dices.

Rubricarum tria genera.

RUBRICARVM tria illa genera vidi ac degustata, eaque nihil differre video à rubrica illa communi, quam in plasiæ Bolum Armenum Orientalem vocant, & quam in Lemniam terram proculdubio esse, censeo. Sed abs te certior velim, an illa omnia rubricarum genera ex Lemni Insula isthuc aduehantur, vel an alia sit rubrica vel species, quæ ex Lemno asportatur. Cum enim Lemni quod vulgò nunc Stalimene vocant, non longè absit à Byzantio, facile fortasse poteris legitimam terram Lemniam adisci. Nam, ut puto non deerunt, qui quotidie istinc eo negotiationis causa, quibus tuto re hæc committere possunt.

INTEL

INTER hæc rubricas paruum quoddam inueni terræ frustulum, cuius color ad luteum potius, quàm ad rubrum se habet. Quapropter mihi cogitandum fuit, an fortasse hæc illa sit Armenia terra, de qua Galenus scribit, & plurimum aduersus pestem præstare ait. Tuum ergo erit, me certiorum facere, an ex Armeniæ montibus fuerit allata, an aliunde. Cæterum nec prætermittas obsecro, quin omni studio, ac diligentia inquiras, ut legitimum Armenium Bolum consequi valeas.

Zuccharum albaster.

SI ea quæ scripsimus de Zuccharo Alhaffer in commentariis nostris in Dioscoridem expenderis, facile mecum senties id, quod ad me misisti, adulterinum esse, quod nulla in eo percipiatur amaritudo, nec etiam Saccharæ dulcedinis quicquam. Verum cum de his peregrinis difficile sit, tum rectè negare, tum etiam affirmare quicquam, tuum potius in hoc requiram iudicium, quum in eo sis loco (ut tu ipse fa teris) in quo multa peregrina adipisci posse non ambigis. Cures igitur ut intelligas, in quibus regionibus Zuccharum hoc proueniat. Ac etiam si fieri possit, ut suæ arboris ramusculum vel folium aliquod ad te afferatur.

Tistia.

TVTIAM illam tuam, qua passim pro legitima vtuntur Pharmacopæi, Cadmiæ Botrytem legitimam semper existimaui, ut ex nostris in Dioscoridem commentariis tibi palam fiet.

Argillada.

CORTICIS illius frustulum, cui titulus erat Argillada, putarem ego pseudocassiam esse, quam nostri Pharmacopæi Cassiam ligneam vocant.

Lapis Armenus.

LAPIDEM cui titulus inscribitur, Lapis Armenus, ceruleum proculdubio esse censeo, quod cerulei sit coloris, non viridis. Atqui Armenium Lapidem illum esse non ambigo, cui titulus erat, Roccha de Turchine, quo ego sæpe vsus sum magno auxilio ad Melancholicos.

Herba tinctoria.

POSTREMA est herba tinctoria, quam etsi non no uerim nec viderim hætenus, eam tamen esse crediderim, qua Turcæ vtuntur ad suos inficiendos equos rubro colore. Si qua itaque ei sit facultas, quæ aliquò ornamenti rei medica afferre possit, velis rogo de ea me certiorum reddere.

HIS breuioribus, quibus potui, verbis, tibi nostram declarauimus sententiam, non eam ob causam, ut tantum auctoritatis mihi nunc arrogare velim, ut putem censuram nostram

v

nostram

nostram nulla controuersia abs te probari debere, sed ut
tantum, id à me perenti, satisfactum esse non ignores. Cæ-
rùm quod nihil peregrinarum stirpium, animalium, ac ab-
rum quorundam simplicium iis nunc ad me missis adiu-
ris, ne fortasse (vt ais) longiori sermone me obtunderes, et
molestiam aliquam inferres, non potui sanè non agrè ferre.
Quippe quùm antea noueris, ex his, quæ in hac re præstare
medicæ materiæ me adeo esse addictum, vt nullis machi-
mentis illinc auelli possim: cur igitur tibi putandum fuit
molestiam iis rebus nobis afferri, quibus præ cæteris, maxi-
mè delectamur. Videas tu potius, ne id, quod de me ven-
ris, tibi ipsi forsitan accidat, dum plura quàm possis, à te-
ram fieri. Quod si quandoque euenire animaduertas, vel
te ipsum tantum accuses, quod nimia humanitate, ac fortè
liberalitate, ad id plurimum me excitaueris. Quæ nunc à
his desiderantur, schedæ hisce nostris annexæ annotatae
peries, quibus cætera interim à te inuenta, vt addas maxime
rogamus. Vale, mi amantissime Gulielme, & ad me qua
celerrimè fieri possit, de omnibus fufissimè scribas. Inter
ego Deum Optimum Maximum precabor, vt non solum
posterioris inuandæ causæ te seruet incolumem, sed

& sospitem, ac hilarem ad nos reducat, vt tua
valeamus consuetudine, doctrina, & hu-
manitate frui. Pragæ, Pridie No-

nas Decembr. Anno,

M. D. LVII.

*

PETRI

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Medicus, Michaeli Florino à Lamb-
stein Medico

S. P. D.

*Disputatur quantum sint exanthematum, ac
morbillorum causa.*

Ametsi iam dudum nihil mihi iucundus, dele-
ctabiliusque euenire posse putabam, quàm no-
stræ facultatis problematibus, quæ in me diu
afferebantur respondere, temporis tamen tractu
factum est, vt rei domesticæ curandæ negotium, ægrotan-
tium curæ. & medicæ materiæ indagandæ labores, illinc me
penitus diduxerint, quò sit, vt hac in re parum, vel omnino
nihil præstare hoc tempore valeam. Verumenimvero, quùm
tibi viro doctissimo, & rei medicæ studiosissimo negare non
possim, quin tuis petitionibus morem geram, neruis omni-
bus hoc in negotio mihi contendendum laborandumque
erit: ea tamen lege, quòd si fortè fortuna, vbi memoriam re-
fricare conabor, caput parieti impingam, id non mihi tan-
tum, sed imbecillitati etiam nostræ, nostrisque vitæ incom-
modis ascribere debeas. Nam si ea præstare nequiuero, quæ
velim, velis tu (obsecro) plura non exposcere, quàm à me
præstari posse, cognosces.

PROBLEMA itaque dubiùmve tuum erat, an pro-
banda, vel improbanda sit communis omnium ferè Medico-
rum sententia, de morbillorum ac variolarum, quas vocant,
causis, quæ pueros, adolentes, iuuenes, & quandoque se-
nes inuadunt, quùm proculdubio censeant, id plerunque
euenire, menstrui maternive sanguinis impuritate, ac mali-
tia, quo alimur omnes (vt eorum fert opinio) dum matris
vtero gestamur. Tu autem, qui ingenio, ac eruditione sanè
non obscura plurimum præstas, videbaris horum sententiæ
prorsus refragari, argumentis quibusdam aduersantibus, nec
vtique negligendis. Cæterùm, quùm tantum tibi fidere non
auderes, imò potius recusares, rogabas, vt quid in hisce dif-
ficultatibus sentirem, sincere afferrem in medium. Adduci
quidem primùm dicebas, vt in eorum sententiam ire non
posses, quùm Galeno scriptum sit, quinto Aphorismorum

*Problema us
infans in hie
ro sanguine
menstrui me-
trui.*

*r. Ratio nega
tione.*

II. Ratio

Com. xxxvij. foetum in utero contineri ac nutriti purissimum præstantissimoque sanguine. Id quod nos etiam scripsisse scimus libro primo de sanitate tuenda, tertio de morbis vulgaribus, & libro de atra bile. Dicebas præterea, quod si communis Medicorum opinio veritati consentanea esset, quin mensurus sanguis sit venenum, proculdubio sequeretur, omnes in vniuersum infantes non solum huiusmodi corpori morbillis, sed etiam omnes iisdem suffusos nasci. Siquidem necessarium putabas eo statim tempore, quo mensurus sanguinis venenosa vis in foetus vasa concefferit, sanguinis effluenscentiam fieri debere, ne autem temerè id tibi persuasum esse ostenderes, impossibile esse contendebas, venenosam illam qualitatem, tanquam naturæ humanæ insensibilissimi hostem, vnà cum vi adhuc tenella, & vbi calor modicus inbecillisque reperitur, in sanguine vniri ac sine pugna diu consistere posse. Quippe necessarium fore putabas, aut illico venenosam illam qualitatem succumbere naturam, aut eadem victricem propellere. Ad hæc ne videreris futili quosdam sermone hæc te in medium attulisse, aliis etiam argumentis tuam tueri opinionem nitentibus. Proinde dicebas ingenue mensuras deiectiones venenosas esse, & quoddam vitium sanguinis excrementum singulis mensibus naturæ ope ac à puriore sanguine secretum, cuius tanta sit pernicietas, ut tactu tantum illius nouellæ vites vel arefcant vel comoriantur, fruges steriles euadant, pereant & exurantur insita horum germina. Quinetiam fatebaris auctoritatibus quibusdam abortire vtero gerentes, quæ menstruum sanguinem alterius foemina fuerint prætergressæ, quæque eo sibi puerunda infecerint. Idque conceptionis spem adimere iis, quæ vtero non gerunt. Præter id asserebas canes, qui sanguinem menstruum degustauerint, in rabiem agi, homines autem miris incommodis affligi. Quamobrem veteres non immerito dicebas menstruum sanguinem inter venena retulisse. Hisce itaque rationibus fretus, non esse credibile asserebas foetum in utero tenellum & quasi cereum ex eo sanguine venenoso nutriti ac inde alimentum capefere. Eaque propter vniuersorum esse opinionem, qui morbillis, variolæve ex alimento menstrui sanguinis suam trahere causam existimant. Asserebas præterea id maximè eorum sententiæ refragari, quod multi inueniantur, qui non semel tantum, sed etiam sæpius

III. Ratio.

Mensurus sanguinis malitia.

III. Ratio.

V. Ratio.

VI. Ratio.

hisce morbillis affecti sunt. Quo fit vt proculdubio censeas non ex menstruo sanguine id euenisse, sed aut ex contagione & aere, aut ex humorum putredine in sanguine exorta. Hoc quidè infantibus accidere existimabas, vel ob lactis infectionem, vel ob eiusdem ingentem copiam, quàm infans sua voracitate plus quàm par sit exugit, quippe, quod eo oppressa natura, faciliè id in putredinem vertere possit, ac subinde morbillos excitare, perinde ac Aphras, quæ etiam tumores sunt præter naturam. Adolefcetes autem cruditatibus, ingluuie & voracitate accersitis, quæ inde obstructions, infarctus ac putredines oriuntur his morbillorum affectibus infectari censebas. Postremò causam cur Senes quandoque sexagenarij morbillis inficiantur, pariter in cruditates reieciabas, non ex voracitate quidem, verùm ex natui caloris imbecillitate, & humidi substantifici (vt tuis vtar verbis) defectu conquisitas. Hæc erat summa tuorum argumentorum, quibus opinionem tuam, à ratione & veritate non deflectere, satis superque probasse putabas. Cæterùm à tuis argumentis maximè dissentit opinio nostra, quod Galenus ipse tuæ vtique sententiæ profus refragari videatur. Quandoquidem nutriti foetum sanguine menstruo eo tempore, quo vtero geritur, ipse luce clarius demonstrat, libr. i. cap. vij. de Symptomatum causis, vbi citæ, siue picæ, quæ prægnantibus primis mensibus accidere solet, causas recenset. Ibi enim non modo nutriti foetum bono, synceroque sanguine, sed etiam tractu temporis (vt postea dicam) vitioso ac malo. Quod post ipsum posteritatis memoriæ prodiderit Paulus libro & cap. i. Aetius verò libr. xvj. cap. x. Præterea hoc idem apertissime testatur idem Galenus lib. v. Aphorismorum, com. lx. libro de venæ sectione, aduersus Erasistratum, libro ij. de semine, capit. j. ac etiam aliis in locis. Cui subscribitur Auicenna, Auenzoar, Haliabbas, & alij plerique Arabicæ familiæ auctores, quo fit, vt vbi dixerit Galenus nutriti foetum purissimo ac præstantissimo sanguine explanatione sit opus. Nam mea sanè sententia, nihil aliud velle Galenum semper putauerim, quàm quod foetus nutriatur præstantiore purioreque sanguinis menstrui parte. Siquidem (vt Aristoteles inquit libr. primo de generatione animalium & eum fortasse secutus Auicenna Libro tertio Fen. xxj.) mensurus sanguis in foemina vtero gerentibus in quatuor, naturæ opificio, di-

Senes sexagenarij aliquando morbillis agrotare.

Responsio argumenti.

Foetum nutriti præstantiori sanguinis menstrui parte.

uiditur partes. Vna. n. transit simul cum semine ad ipsum procreandum foetum, alia in ipsius transit nutrimentum, tertia ad mamillas fertur (vt etiam Galenus testatur libro de formatione venæ aduersus Erasistratum) ibique in lac vertitur. Reliqua excrementum & superfluitas est, quæ in prægnantis corpore consistit vsque ad horam partus. Id quod etiam fert Haliabbatis sententia, libro quinto Theoricæ, vbi foetum nutrum sanguine mestruo puriore, præstantioreque, remanentibus excrementis ad tempus sui ortus, apertissimè facitur. His itaque omnibus palam fit, sanguinem menstruum ab ipsa natura suis expurgari excrementis, aded vt sine aliquo cætus incommodo non solum fiat illi accommodatissimum alimentum, & in lac purissimum vertatur, sed etiam concurret ad ipsius foetus generationem, vt Galenus pariter testatur libro secundo, de semine, capite quinto. Et libro secundo, de naturalibus facultatibus capite secundo & tertio, Libro de natur. humana, capite decimonono. Et libro tertio de vsu partium, capite. decimo, quibus in locis id apertissimè facitur. Quod fit, vt non solum nutriatur foetus, dum in vtero manet sanguine menstruo, sed vt etiam ex eo exordium suæ generationis ducat vnà cum semine, eoque nutriatur postquam editus fuerit. Quippe satis superque comprobatum esse censemus, lac in foetarum mulierum vberibus ex menstruo gigni sanguine, quod non solum infantibus optimum præbet alimentum, sed etiam hectica febre, marasmusque affectus saluberrimum est, quinetiam ad alia corporis incommoda præstat, quæ lubes prætereo. Quod minime præstare possit, si ex venenoso sanguine (vt tu imaginari videris) generaretur. Quandoquidè si (vt inquit Galenus lib. iij. de alimentorum facultatibus) eos qui lac, vel capræ, vel alterius cuiuspiam animalis scamoniæ, aut tichymalum depasti, cibi loco sumpserint, alui profluvio omnino affici debere, pari sanè ratione sequeretur, vt omnes perirent, vel in magnum venirent discrimen, qui muliebri lac degustauerint, si ex venenoso sanguine fieret: Sed quum hoc nunquam (quod sciuerim) eueniret, falsam omninò eorum sententiam existimaui, qui sanguinem menstruum venenatum simpliciter esse crediderunt. Quod fit, vt sequi necessarium non sit, nasci debere infantes morbillis ac variolis suffusos, quamuis necessarium esse censamus, editos omnes aliquo post

Sanguis menstrualis ad foetus generationem concurret.

Lactis mulieris facultas.

Lac caprarum tichymalum de pascentiis animalium excoluit.

Sanguinem menstruum simpliciter venenatum non esse.

post tempore iis omnino affici debere, vt postea dicemus. Nec est quoddam putes necessarium, vt eo statim tempore, quo menstrui sanguinis venenosa vis in foetus vasa concesserit, sanguinis efferuescentiam esse expectandam, quandoquidem (vt præmisimus, & paulò post dicemus) menstruus sanguis non est, nec potest dici simpliciter venenosus, sed excrementosus, & malitia quadam infectus: quibus non aded afficitur natura, vt illi necessarium sit, statim in sanguine efferuescentiam moliri, nisi sibi prius afficiat sanguis determinatum tum modum, tum gradum caloris, sicut non ebullit mustum illico à vinaceorum expressione. Hic autem modus reducendi caloris ad actum, non est in foetu adhuc in vtero existente, quin etiam nec in infante nuper edito. Later enim calor suffocatus conclusus, obtususque cum magna humiditate. Quum itaque per discursum ætatis acquiritur talis modus actuandi caloris, siue id intrinseca, vel extrinseca molietur causa, tunc fit sanguinis efferuescentia, & subindè variolæ & morbilli. Cæterum quoniam huiusmodi acquirendæ dispositionis facultas, in ipso calore variis diuersisque fit modis, nempe secundum infantium temperaturam, & regiminis acæris diuersitatem, ea propter euenire non ambigimus, vt etiam diuersis temporibus acquiratur huius caloris ad agendum facultas, quò postea fit, vt aliqui citius, aliqui tardius hisce corripiantur morbillis. Præter id non negamus, quin sanguis menstrualis, qui quolibet mense per vteri venas fluere solet, sit quoddam vitiatum sanguinis excrementum, quamuis nobis minimè fuerit affirmandum, sanguinem hunc esse venenum, tum quia Galeno aliisque antiquis auctoribus hoc nunquam (quantum legerim) memoriæ proditum sit, tum etiam quia ea omnia, quæ in medium affers, ad tuam probandam opinionem, nihil hac in re concludere videantur. Plura namque sunt cottidiano esai idonea, quibus tamen, si vel nouellæ vites, vel insita, vel germina, vel fruges, vel alia quæuis plantarum genera inficiantur, eorum contactu illico arescant. Hoc enim præstant, præ cæteris oleum, acetum, muria, quin etiam, quàm plurima reperiuntur medicamenta salubria, omnique veneno expertia, quæ supposita, vel illita, abortum

Quare quidam citius, qui à tardius morbillis afficiuntur.

Sanguis menstrualis est vitiatum sanguinis excrementum.

An canes, qui sanguinē mēstruum degustarunt, rabidi fiant.

& sterilitatem faciunt. Quòd item canes, qui mēstruum sanguinem deuorauerint in rabiem agantur, ego quidem probare non ausim, quòd scia non deesse mulieres, quæ non aliunde de causa Meliteos caniculos domi alant, quàm vt, dum mensibus laborant, ea lingant excrementa, quæ concreta pudibundis partibus inhærent. Nec proinde vnquam euenit (quod certò scierim) vt huiusmodi caniculi, quos quidam ab officio cunnilingos appellant, rabiosi fiant. At concedamus quæ nos, qui muliebres menses degustauerint, rabie conflitari, non quidem ob hoc vnquam affirmare quis poterit mēstruum sanguinem esse venenum, quòd idem faciant aromata quæ maximè prosunt aduersus venena, nempe piper ac Gingiber. Præterea non negauerim recentioribus quibusdam, ac etiam nobis, qui eorū placita sequuti sumus, memoriæ proditū esse, mēstruū sanguinē præsertim biliosarū mulierū, ac scilicet rixantiū, eos, qui sumpserunt, variis afficere incōmodis, ac Symptomaticis. Si quidē (vt ipsi fatentur) amentes, ac lenatici, ij plerunque fiant, sed non propterea dixerim ego sanguinem mēstruum quemcunque esse venenū, quoniam veneni proprium est necare eum, qui sumpserit. Verum quòd plura habeantur, quibus continuo vescimur in cibis quæ quandoque varios excitant morbos, quæ si fortasse negligatur, homines ad interitum ducūt, ea inter deleteria medicamenta à nonnullis computantur. At quis ignorat vinum mēstruum, passum, aquamque potabilem non esse venena, neque venenosa medicamenta? & tamen à quàm pluribus inter venena relata sunt, quòd sumpta liberalius præsertim à coitu, balneo, cursu, vehementique exercitatione, homines in magna trahant discrimina. Cæterum esto, sanguinem esse venenosum, qui scilicet, quolibet mense expellitur à natura tanquam inutile excrementum, sed quum hic sanguis ab eo deferatur, quo alimur, dū vtero gerimur, illico soluitur quæstio. Quod si quis obiecerit, nō ergo generari morbillos ex mēstrui sanguinis malitia, cum ita purus à natura fuerit redactus, illi scilicet respondebimus, sanguinem illū nō ita ad amulsum ad puritatem sinceritatemque esse redactum, quin aliquid adhuc mēstruæ infectionis respiciat. Huic alia etiam accedit ratio. Quippe quòd dicit Auenus libro primo, de Symptomaticis causis, quòd foetus auctior redditus ampliore eget nutrimento, & ob id euenire, vt non solum quicquid

Sanguis mēstruus qui omninū pessimus.

Vinum mēstruum, & alia quædam, qua in cibo sunt letifera.

optimum in venis est, attrahat, sed aliquid etiam quod vitiosum est, palam omnibus fieri crediderim, foetus omnes excrementicia etiam sanguine nutriri. Ad hæc, si Auenzoharis sententia adtipulamur, alio etiam modo sanguine mēstruo inficitur. Nam (vt ipse testatur) quum sanguis mēstruus continuè in vterum feratur, & in vniuersam eius substantiam, ac corpus infundatur, nihil sanè mirum fuerit, si infans ibi continuè permanens, à mēstruo hoc sanguine aliquam contrahat infectionem. Quandoquidem quamuis fictilia vitro circumlita, non facillè impositos combibant liquores, tractu tamen temporis videmus, quod ipsos tadem combibunt, mediante fermenti qualitate, postquam ibi genitum fuerit & manserit diu, adeò, quod si post longam fictilis abluentionem, azymum crudum panem in huiusmodi fictile imposueris, siue aliqua fermenti mistione, ibi fermentatio nem accipiet, quod minimè consequeris, si in nouum fictile conieceris. Quòd fit, vt hoc facillè etiam fieri possit in foetu in vtero decumbente sanguine mēstruo oppleto, à quo non læditur, tum quia vteri robur illum tuerit: tum etiam, quia præstantia optimi alimenti Mēstruali malitiæ resistit. Quibus omnibus palam iam est pluribus modis infici posse foetum materno sanguine, quamdiu in vtero moratur. Quamobrem non ita facillè nobis fuerit mirandum, quòd scripserint Auicenna, Auenzohar, Halliabbas, ac alij etiam præclarior Mauritan, morbillos, variolæque plerunque fieri ex mēstrui sanguinis alimento. Quorum in vniuersum placitis refragari nemo debet, qui magis suæ modestiæ, synceritæque, quàm arrogantæ ac temeritati consultum velit. Constat præterea plurimum fieri morbillos, ac variolas ex mēstrui sanguinis affectu, non solum quod apertè fateatur Auenzohar illud manifestissimum esse signum, quòd scilicet pauci, vel nulli reperiantur, qui in hunc non incidant morbum, sed quòd etiam hoc ratione comprobari possit, quum hic affectus in aliam causam, quàm in prædictam reuerti nequeat. Quandoquidem ex ipso sensu omnibus palam est, hominem ferè inueniri non posse, qui hac lue non laborauerit. His accedit, quòd etiam manifestum sit quam plurimos, imò, ferè omnes in prima ætate, ad quintum, vel ad septimum annum vsque in hocce incidere morbillos, adeò vt mirum admodum videatur, si aliquando fortè fortuna acciderit,

Auenzoharis sententia pulchra.

Morbillos fieri ex mēstruo sanguinis alimento.

Qua plurimū atate fiant morbilli.

derit, si aliquis illæsus euadat. Quò sit, vt aliqua commu-
nis sit causa, quæ cum non possit ascribi causæ vsus lætis,
eò quòd lac humanum conueniat pluribus, non poterit igitur
hæc causa reici ni nisi in vterum maternum. Nulla autem
hinc potest esse causa communis, nisi materia mensuri san-
guinis. Quò sit, vt non sit amplius hac in re ambigendum.
Nec obstat, quòd aliqui inueniantur, qui pluries hinc exan-
thematibus laborauerunt. Quippe tametsi ipsi primo affe-
cti sint causa materni sanguinis tamen nihil prohibet, quòd
postea tractu temporis, iterum atque iterum hac lue ex
aliis etiam causis à te in medium allatis infestantur corri-
piunturque. Nam minimè negant authores, imò potius ad-
stipulantur, quin morbilli, vel variolæ ab aliis etiam causis
feri possint. Reliquum est, vt meam proferam sententiam,
an crediderim ego, hoc malo corripì senes quandoque sexa-
genarios ob materni sanguinis causam, an ob putredinem
ab eorum cruditate prouenientem. Dixerim ego ob id mihi
non esse mirandum, quòd etiam senes possint morbillis va-
riolisque affici materna tantum infectione, tum maximè ex
his, quæ superius diximus, tum etiam quòd scripserit Ga-
lenus libro de cibis boni & mali succi, & libro de curatio-
ne renum, quòd quamuis quandoque accidat, vt nulla ex
frigidissimo potu iuuenibus sensibilibus accidat læsio, euenit
tamen vt sensim, occultèque crescente vitio, ij manifestè
læsionem sentiant, quum iam ætas senij progressu tempo-
ris accesserit. Quinetiam (vt authores comprobant) qui
à cane rabido demordentur, non omnes ante quadrage-
simum diem in rabiem aguntur, cum alij per integrum
annum, alij per septem annos, alij ad quadragessimum
vsque manserint, antequam in aliquod rabiei incommo-
dum inciderint. Potest enim inueniri corpus tam syncer-
rum, tam robustum, & tamque superfluitatibus vacans &
in quo plurimum caloris innati consistat, vt mirum non
sit, si in tali corporis dispositione tam diu protrahatur ea
sanguinis efferuescentia, quam diu perdurauerit innati calo-
ris robur. Hanc igitur ob causam rarissimè fit, vt senes
hinc morbillis inficiantur, quòd tuæ opinioni maximè
refragatur, qui omnes causas in cruditates ferè reicias.
Nam cum senes cruditatibus longè magis cæteris scateant
sequeretur tua sententia, vt illi cæteris omnibus plus mor-
billis,

*Quæ de causa
quidam plu-
ries morbillis
afficiuntur.*

*Authoris epi-
no de seni-
bus morbillis
affectu.*

*Qui à canera
bido demordè-
tur, nò omnes
ante quadra-
gesimum diè
rabidi sunt.*

*Cur senes ra-
rò morbillis in-
ficiantur.*

billis, ac variolis essent obnoxij. Sed hoc sensibus repugnat,
quoniam reuera ea corpora, quæ sicciora habentur, minus
contagiosos experiuntur morbos. Ea itaque de causa pitui-
tosa excrementa, ac cruditates, quibus senes ferè omnes ac-
cidenti abundant, rariò iis contagiosos excitant morbos.
Sed anheladi difficultates, deffillationes, tussès, articulorum
dolores, vertigines, apoplexias, & alia plura incommoda,
quæ iubeas prætereò. Potuissèm plura etiam adducere, &
authorum sententias hinc integras aliis connectere, sed ne
longior feret oratio, quam res ipsa exposcat, illa omnia silen-
tio inuoluenda duximus, Vale.

GASPAR NOEVIUS. ILLVSTRIS-
simi Saxonix Ducis Electoris, Augusti Mc-
dicus, Petro Andreæ Matthiolo
Medico s. p. d.

*Admonetur Matthiolo de quibusdam plantis, in quibus
ab ipso dissentit Næuius, nempe, de Scorpiorde,
Polygala & Cyriso.*

Thi ex doctissimis tuis in Dioscoridem cõmen-
tariis, in quibus rem herbariam communi studio-
rum fructu, stylo eleganti, ac in perstringendis
aliorum erroribus inodesto, summa cum laude
tua, industria singulari, præ aliis hoc sæculo exornasti, mihi
non vulgarem de præstantiæ tuæ humanitate spè, & ex præ-
dicatione quoque aliorum concipiebam semper, antequam
te vidissem, qua excitus cogitabam ignotus etiam, tibi que
splendore nominis, ac fama doctrinæ impar, scribere ad te,
de nonnullis in simplici medicina, de quibus ambigebam.
Tamen eam ipsam longè nuper superasti, Præ te cum
essem, vir doctissime præstantissimèq; Cum enim ex Thad-
dæo Nemico amico cõmuni, cupidum esse tui, amicitiamq;
tuam ambire me in via cognosceres, declinasti posthabitis
tuis negotiis è vestigio ad meum hospitium, meque ira ex-
cepisti, ita completi es visus, ac si louga tibi consuetudine
iunctus fuissèm. Collocutus verò es mecum de studiis tuis
communibus, ea humanitate, vt ad inuestigandũ, quæ tum
desiderabam, videbaris me quasi inuitare excitareq;. Cæpi
itaque

itaque fretus illa, conferre tecum, & pro natura mea liberius fortasse, quam me decuit, aut tua etiã admittit autoritas, de picturis nonnullorum simplicium in commentariis tuis, non me hercule ostentandi ingenij causa, multò minus, ut te virum doctissimum docerem. Quid enim (quod dici solet) sus Mineruam? Sed studio potius indagandæ veritatis, cuius video te esse studiosissimum, & præcipuè de pictura quam Dioscoridis capiti Scorpioidis iunxisti, motus fortasse similitudine corniculorum in imperfectione descriptionis eius herbæ, cum illa Telephij capiti congruere potius mihi videatur, cum ob similitudinem multarum notarum, tum verò ob facultatem quoque, quam non excafacientem, ut ex Galeno astruis, sed cum adstrictione frigidam reperio in illa planta. Crescit enim apud nos nunc vberim, ex illo femine quod ex pago Saxo vocato propè Bononiam collegi, ac mecum domum tuli, vnà cum Polygala, quam exiccatam propediem ad præstantiam tuam mittam, cum animaduertam ex commentariis tuis, & illam tibi visam non esse. Dicebam præterea Cytisum Dioscoridis cum picturam nullam capiti iunctam viderim, in commentariis tuis illam videri mihi, quam officinæ vulgo Melilotum appellant, nec moueri me, quòd fruticem illam Dioscorides appelles, quem proprietatis linguæ Græcæ, hominem quippè militarem & in castris degentem, studiosum parum fuisse, & Galenus testatur, & exemplis, vbi frutice pro herba fit vsus, confirmari potest, quamuis & eandem in agro Pattuino in quatuor aut quinque cubitos exurgentem fruticantemque viderim. Hæc & alia tu pro singulari tua humanitate modestiãque præter morem nonnullorum, omnia pro autoritate sua, præter rationem, etiam mordicus tuentium, cupidè audiebas, nec ratione adductus, auersabaris. Et cum auctiorem picturis Dioscoridem propediem te daturum promitteres, rogabas etiam pro modestia tua, ut contemplatis collatisque singulis picturis cum capitibus suis, si quid reperirem, in quo rationibus quibusdam à te dissentirem, id ad te ut perscriberè. Et quamuis mihi iudicium de cultissimis doctissimisque tuis scriptis non sumo, sum enim ab arrogãtia illa, ut qui maxi mè, alienissimus. Quia tamen studijs in hoc genere tuis valde faueo, teque ob illa & veneror & colo, pollicitus sum, si quid apud nos, aut in Sa-

xonia ad iuuandum conatum tuum pulcherrimum vtilissimumque reperiri possit, me pro testificanda obseruantia gratitudinèque summa voluntate missurum. Erant & alia de quibus tum libenter tecum contulissim, tum in simplici medicina, tum in aliis artis nostræ problematis, mihi que du biis, & non sine fructu, ut sperabam tuæ consuetudinis. Sed quia negotia tum vtrisque, & mihi quod quærebam, & tibi quod cupiebas, tum peragere non permittebant, reieciimus illa in tempus aliud, meque ut per literas, de quibus hæsitarem, tecum agerem, amanter es cum pollicitatione responsionis haud grauatè cohortatus. Pro qua humanitate, quòd me colloquio tuo doctissimo literarum dignaris, eas, quas meritus es, gratias maximas ago. Et cum mihi studiisque meis in excellenti tua doctrina subsidij plurimum positum in posterum existimem, scribam ad præstantiam tuam de nonnullis cum Hebræo nostro singulis mensibus ad vos eunti, fecissimèque hætenus, nisi crebris ab eo officio peregrinationibus fuissim impeditus. Thaddæo verò nostro reuertenti ad te has literas dare volui, testes meæ obseruantia, ut intelligeres memoriam tui me reuerenter conseruare. Adiunxissim & literis portiunculas metallorum nonnullorum, nisi se ante sarcina librorum grauatum excusasset, sed feret illa Hebræus & propediem. Fratrem tuo nomine, ut voluisti, salutauis, is summis votis tuam exoptat amicitiam, iussit te obseruantia summa resalutare. Desert autem tibi studium & voluntatem suam. His vale vir clarissime doctissimèque, ac præstantissimum Medicum Gallum collegam tuum officiose, nostro nomine saluta, ac Nauios tui studiosissimos, teque ob eruditionem excellentem suspicientes, commendatos habe. Dres-

dæ, XXVIII.

Ianuarij,

&c.

*

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
 medicus, Gaspari Nœuio medico

S. P. D.

*Respondetur ad Nœuij epistolam, & eius
 solvuntur Quæstiones.*

A dibus Februarij iucundissimas ac pariter hum-
 nissimas literas tuas reddidit mihi Thaddæus
 Nemicus, & tibi & mihi amicitia coniunctur,
 quæ quidem tantoperè me delectarunt, vt expli-
 care satis nequeam. Tanta enim humanitate modestique
 mecum agis, tot laudibus labores nostros extollis, tantique
 animi propensione (quæ tua est benignitas) me prosequeris,
 vt tametsi meam omnem impendam operam, vt propter
 hæc tibi gratias tum agam, tum etiam habeam, non ita ta-
 men, vt veim, hac in parte mihi satisfacere videar. Nec sanè
 opus est, vt me tanta humanitate, beneficentiæque collaudes,
 quòd ad hospitium tuum, tui tantum inuisendi salutandique
 causâ accesserim, cum longè plurimum me tibi debere sciam,
 ob tuam illam mei cognoscendi voluntatem ac animi tu-
 erga me beneuolentiam, quibus me tam humaniter compe-
 xus & prosecutus es. Nam nihil gratius, nihil charius, nihil-
 que suauius mihi accidere potest, quàm vt doctissimos, eru-
 ditissimòsque viros, in quorum albo iam dudum te delicti-
 ptum habeo, sæpius inuisere, & eorum amicitia, ac consue-
 tudine frui possim. Quotiescunque enim eorum colloqui-
 familiari me interesse contingit, simul cum mirifica volup-
 tate, non mediocrem eruditionem hinc discedens asporto.
 Quòd etiam eo paruo temporis spacio, quo tecum hic eram,
 mihi euenisse animaduerti, quùm plura, quæ iam diu obli-
 uioni tradideram, mihi in mentem cum mira suauitate reuo-
 cares. His accedit magna ingenij animi tui liberalitas, siqui-
 dem non solum varia medicamenta, nunquam mihi antea
 visa nec cognita, ac contemplanda ac inspicenda exhibuisti,
 sed etiam horum aliquam partem, cum aliis quibusdam non
 contemnendis muneribus nobis donasti. Postremò cum te
 rogaress, vt iudicium tuum de commèterijs nostris in Dio-
 scoridem, & plantarum iconibus nobis significares, cum
 magna dexteritate, ac singulari candore id præstitisti, ac de-

indi-

inde eandem sententiam literis modestissimis grauissimisq;
 ad nos perscripsisti. Quò fit, vt cognoscam me longè plu-
 ra, ac maiora tibi debere, quàm præstare possum. Miraris au-
 tem primum & tibi rem nouam videri significas, quòd Scor-
 pioïdis capiti (tuis enim hic verbis utar) plantam adiunxe-
 rim, motus fortasse corniculorum similitudine in imperfec-
 tione descriptionis illius herbæ, cum tamen illa Telephij
 capiti congruere potius tibi videatur, cum ob similitudinem
 multarum notarum, tum verò ob facultatem quoq;, quoniam
 nec exalfacientem, vt ex Galeni sententia astruo, sed cum
 adstrictione frigidam reperis in illa planta. Hæc tua sunt,
 quæ tamen quantum faciunt, quantumue valeant contra
 sententiam nostram, nunc tibi palàm fiet. Scias itaque, ve-
 lim, talia mihi iam diu obiecisse quosdam doctrina & inge-
 nio clarissimos, quibus quùm responderim, demonstraue-
 rimque ipsos in errore versari, nil deinde ulterius vouerunt
 obicere. Verùm ne his tantum verbis censeras meam me vel
 le tueri sententiam, audias (obsecro) quibus contra te nitar
 rationibus. Dioscorides de Telephio scribens vltimo capite
 secundi libri sic habet. T E L E P H I V M herba est Portula-
 cæ similis, & caule, & folijs, alas binas in singulis foliorum
 geniculis annectit. Ramuli à radice seni septeniue prodeunt,
 folijs referti ceruleis, crassis, lentis, carnosiss, flore luteco aut
 candido. Nascitur in cultis, & maximè circa vites tempore
 verno. Hæc ille. Quæ si perpenderit, & Telephij notas cum
 Scorpioide nostra comparaueris, facile sanè conicies in Scor-
 pioide illa nullam esse notam, quæ cum Telephio conueni-
 re possit. Si quidem primum Scorpioïdi illi nulla inest Por-
 tulacæ cognatio similitudine: nam huic folia sunt pingua,
 lenta ac crassa, quin & eius ramuli pingues, lenti, crassique
 spectantur, quæ tamen in Scorpioide nostra omnino deside-
 rantur, quùm tenuissimis, macerrimisq;, tum folijs, tum
 caulibus constet. Præterea Telephio addit Dioscorides alas
 binas in singulis foliorum geniculis, quæ sanè in Scorpioide
 nostra nusquam videntur. Ad hæc Telephium folijs crescit
 ceruleo colore suffusus, quod tamen in Scorpioïdis nostræ
 folijs nusquam obseruare licuit. Præter id Telephij ramuli
 folijs referti sunt, Scorpioïdis verò cauliculi folijs admo-
 dum paucis vestiuntur. His accedit neminem extare (quod
 scierim) qui scripserit Telephium cornicoplos edere Scorpio-
 num

*Obiectio in
 Scorpioide.*

Responsio.

*Telephij de-
 scriptio.*

*Scorpioïdem
 & Telephium
 maximè in-
 ter se distare.*

num caudis similes. Quo fit, vt nullis (quod viderim) non comprobari possit, plantam, quam pro legitima Scorpioide appinximus, legitimum esse Telephium. Cæterum quod Scorpioide conveniat nostra hæc imago, attestantur corniculi, qui Scorpionum caudas per omnia referunt. Quinetiam folia, quæ in ea planta, pauca raræq; visuntur, adeo vt (quem admodum Dioscorides inquit) eam potius herbulam, quam herbam appellare liceat. Nulla enim vera ratio præ oculis sese offert, qua coniecere possim, duci eos, qui aliter sentiunt, nisi fortasse vocabulorum similitudine decepti (vt quandoque fieri solet) Telephium pro Telyphono accipiant. Nam cum hæc planta Scorpion etiam dicatur à radice, qua Scorpionis caudam refert, & Scorpionis ictibus aduertitur, credidère fortasse plura negligentes, nostram Scorpioidem legitimum esse Telephium. Ad ea autem quæ dicis hæc plantam Scorpioidem esse non posse, quod Scorpioides Galenus ex tertio sit excalescentium ordine, hæc verò quæ nostris commentariis appinximus, frigida & adstringens gustu, vel etiam fortasse experimento deprehendatur. Respondet. Quod nec Telephium esse potest, cum Telephium fecerit Galenus ex primo excalescentium censu. Verum (vt ingenue dicam, quod sentio) cum huiusce herbulæ notæ non omnibus (vt prædiximus) Scorpioidei respondeant, crediderim potius euenire cæli vel soli causa, vt ea in regionibus nostris, præsertimque in Germania nullum caloris ægnum præ se ferat, quam quod adulterina dici debeat. Sed quidem (si Galeno credimus) vt Arum Cyrenis omni penitus acredine vacat, & raporum modo, gustu dulci deprehenditur, contra verò in Italia acerrimum. Et vt Chelidonium minus, è conuerso in Italia omni penitus acredine vacat, Græcia autem adeo sit acre, vt in tertio excalescentium ordine illud reposuerit Galenus, facile etiam in Scorpioide Italico vel Germanico id euenire posse crediderim. Nam Theophrastus etiam inquit, loci à locis differunt. Quam obrem nihil me mouet facultas, quam huic herbulæ inesse scribis, præsertim cum illam viderim, probauerimque eam cum Telephio habere similitudinem, contra verò Scorpioide maxime conuenire. Habes itaque & rationes & auctoritates, quæ me compellunt, vt credam herbulam hanc Telephium esse non posse, imò nec quamuis aliam plantam

Telyphonum.

*Telephij facul-
tas.*

præ-

præter legitimam Scorpioidem. Verumenimvero nihil gratius mihi facere poteris, quam si mihi afferas rationes, quibus sententiæ nostræ refragaris, vt si fortè me in errore verari nouerim, possim te duce veritatem agnoscere. Nūquam enim cum ratione pugnare soleo. Non est præterea quod mireris te Polygalam nostris commentariis appictam non adinuenisse, nec ob id putes velim plantam quam pro Polygala quam plurimi rei herbariæ studiosi vsurpant, me non vidisse ac etiam gustasse, ac sæpius fuerit ad manus. Verum cum tam paucis notis à Dioscoride describatur, vt arduum sit ne dicam impossibile, plantam hanc de qua loquimur, legitimum facere Polygalam, non placuit illam nostris commentariis adscribere. Nolim tamen ob hoc vt à tua recedas opinione, nec vt adeo refrigeras, quin eam quam præ manibus habes, ad me (vt polliceris) mittito. Siquidem si præter id quod folia habet lenticulæ lac etiam prouocare copiosum tibi experimento constat, eam nostris commentariis adiungere haudquaquam verebor, te maxime auctore. Porro ad id quod de Cytiso scribis nihil aliud respondendum habeo, quam quod si ea quæ de Cytiso scripsimus, paulò diligentius perlegisses, nouisses, quidem Cytisum fruticem vel potius arbusculam esse, quam herbam. Versabar enim & ego iamdudum in huiusmodi errore, nec aliud putabam esse Cytisum, quam vulgare Germanorum Melilotum, quod nos tribulum & equinum trifolium appellamus. At quum tractu temporis rem diligentius examinassim reperissemque, Galeno, Columellæ ac Plinio Cytisum esse arbusculam, non potui, in tantorum virorum non ire sententiam. Verum cum nulla vsquam mihi sese obtulerit planta quæ legitimam Cytisum præ se ferre videretur, non licuit eius imaginem suo loco demonstrare. Cæterum cum alia adhuc te habere scribas, tum in re herbaria, tum in aliis rei medicæ problematis, de quibus mecum libenter contulisses dum hic eras, nisi temporis angustia id vetuisset, rogo atque etiam obsecro, vt quod ore tenus tunc narrare non licuit, per literas nunc ad me scribere velis. Nec tamen id facias velini quod in re Medica herbariæque me adeo verfatum existimes, vt omnia de quibus dubitas, explanare ac interpretari valeam, quum talis sanè non sim, quod hoc fortasse, vt putas, ita præstare possim, sed vt à te excitatus, doctor

Cir author Polygalam non pinxerit.

Cytisum arbusculam esse non herbam.

euadam. Hebræus ille per quem Metallica nonnulla ad me mittere tuis literis pollicebaris, ante Thaddæum (vt au dicitur) huc se contulit, nec aliquid tuo nomine mihi præsentauit. Quamobrem te rogatum velim, si tamen id absque tui incommodo fieri possit, vt metallica illa per illum vel per alium ad me mittere non differas. Cupio enim in fossilium historia aliquid præstare, ob idque mecum ipse decreni hoc anno, mense Maio vel Iunio ad vallem, quam Iochimicam vocant, me conferre. Audio autem Agricola[m] doctissimam præstantissimamque virum, qui in indaganda metallorum historia, hac ætate, præ cæteris splendet, iam suum vltimum obiisse diem, quod sanè mihi multum molestè accidit, cum decreuissem hac æstate ex hisce Metallis ad eum diuertere. Auxit præterea molestiam quòd à Nemico audierim, tam præclarum probumque senem, qui patriæ suæ plurimum auxit decorem, illuc tantum soli non adiuuauisse, quo suum posset operire cadaver. Echè Dii immortales! Est ne hoc Christianæ regionis institutum? Estne hæc charitas illa Christiana, quam nunc proficetur vniuersa ferè Germania? Nescio profectò quid dicam nisi quòd vbiq; iam sint plena domus ac simulacris omnia, & vbi ista sunt, Christus non est. Bilis ita me scribere coegit, cum omnino inhumanum sit talia exercere facinora in probos ac doctos viros, & præsertim vbi non in eos viuentes, sed in eorum caduera tam vili exercetur vindicta. Sed cur hæc mecum forsitan dices? Non alia sanè responderim, ratione, quam vt cum homine virtutibus ad me dū prædico lugeam præclarissimi Agricola[m] miserimum finem. Reliquum est, vt clarissimo fratri tuo agnomine gratias, pro tanta eius in me animi propensione, dicisque illi velim ac etiam vt pollicearis rogo, me illi futurum perpetuo amicum. Cupio enim tantum amari ab illo, quantum à me ille amatur & obseruatur. Clarissimum Doctorem Gallum & fratris & tui nomine officiosissime salutauit, qui econtra gratias agit, & vos pariter resalutat. Vale vir optime ac doctissime, & me ama, Nam à me non solum adamaris quamplurimum, sed etiam obseruaris.

Pragæ VII. Calend. Mart.

M. D. LVI.

* *

IOANNES HESSVS NORIMBER-
Genis Medicus, Petro And. Marthiolo
S. P. D.

Proponentur Quæstiones aliquot simplicium medicamentorum, nempe Cardamomi, Gelsomini, Succini, Salsa Perilla, Gheyriza, Hyesciami albi, Aluminis, Hælofanthis, Lapidis Marochi, & aliorum quorundam.

Vanquam mihi nulla hæcenus tecum intercesserit familiaritas, tamen propter diuinum illum laborem, quem non solum in interpretatione Dioscoridis, sed potius omnium, qui de Medica materia scripserunt, præstitisti, semper sum te admiratus, optauique ex animo, dari mihi occasionem contrahendi aliquam tecum amicitiam, vt à te per literas, si quid scrupuli in hac materia occurreret, doceri & erudiri possem. Postquam autem ad nos venit Dominus Hieronymus Dozellinus, Philosophus & Medicus doctissimus, cuiq; studiosissimus, non tantum rarà tuam eruditionem, de qua iam antea ex tuis Commentariis eram certior factus, sed singularem etiam humanitatem, erga omnes summopere prædicans, hoc meum desiderium longè magis auxit, & tandem periecit, ostensis etiam tuis literis, in quibus hoc videbaris petere, vt deposito omni pudore, has ad te literas exararem, vt de his, de quibus hæcenus dubitarem, erudirer.

Cardamomo vero quàm Arabum, tam Græcorum non puto nos omnino carere, vt autem rectius possis de hac re iudicare, mitto ad te duas Species Cardamomi à Serapione descriptas, Maius videtur omnibus notis descriptioni conuenire, Minus est maiori simile, sed substantia subtiliore, non habet caput respectu maioris, sed grana habent corticem, vel fortè dixit carere capite. Nam quoniam sic inter illa species frequenter àima, tamen rarissime sua cortici inclusa adfertur. His addidi & tertiam speciem, quæ fortè ad Cardamomum Dioscoridis referri potest. Mitto tibi etiam verum Galeni Carpesum, vt puto, vides enim fructum hunc esse quasi tenuia virgulta, & odore Phu imitari. Gelsominum vulgò dictam plantam, ab Arabibus Iesemin esse dictam, quod flores adoratos albicantesque albæ

*Deploretur
Agricola in
teritum.*

violæ modo proferat, & ex eo vnguentum Iasmininum Di-
scoridis esse parandum, vt credam, mouet me authoritas Se-
rapionis, qui omnes vires à Dioscoride descriptas attribuit
suo oleo Zambacino. opitulatur corporibus, quæ calefactio-
nem & discussis humoribus laxationem desiderant, grauium
etiam spirat, vt quibusdã è naribus sanguinem eliciat, quæ
quidem Leucoij albis floribus minimè competunt.

Succinum non esse aliud, quàm bituminis speciem, et
quibusdam scopulorum crepidinibus erumpentem & ran-
dem in mare defluentem cum Agricola sentio. Quod à
Nicias sensisse videtur, cum dixit, Succinum esse succum
diorum folis, Nam absque dubio non putauit, quòd hic suc-
cus ipsis solaribus radiis, nihil præter qualitatè existentibus
insit, sed quòd radorum feruore, pinguis ille terræ sudor,
foras eliceretur, quod plerisque in locis etiam in liquido bi-
tumine videmus. Archelaum vero falso affirmasse, quòd in
succo arboris, manifestè ex natura rei comprobari potest.
Cum omnes tales succi aqueæ sint nature, quare etiam si so-
lis aut ignis calore densentur, aqua tamen qualicumque in-
fusa, statim dissoluntur. Cuius contrarium nostro Succino
accidit, quòd liquidum in mare influens statim densatur.
Nec esse arboris Resinam glebarum forma, soliditas & ma-
gnitudo satis ostendit. Plinius scribit glebam allatam esse Ro-
mam xij. librarum pondere. Nos vero scimus nostra me-
moria repertam esse glebam septendecim librarum & vn-
ciarum quatuor. Quibus accedit quòd est fossile, vt etiam
Philemo recentissime sentit. Nam & nunc quoque inter aran-
dum grandes glebæ eruantur, multis à syluis & littore pal-
suum millibus.

Saltam parillam, esse speciem Smilacis asperæ, vt credam,
historia & vires, quæ subscribam, me mouent. Retulit mihi
aliquoties doctissimus vir; & rei herbariæ peritissimus D.
Lucas Ghinus præceptor meus, omnium quos vnquam ha-
bui, fidelissimus. Ducem Florentinum habuisse in sua aula
nobilem quendam Hispanum, qui cum aliquando negoti-
orum suos vni gratia, in patriam esset profectus, vt rediret
Domino suo gratior, secum attulisse varia illius regionis
dona apud nos rariora, & inter alia integram illam cum tri-
dicè plantam. Sagacissimum igitur Ducem, vt intelligeret,
an hæc planta etiam in Italia proueniret, vocasse se Ghi-

num &

num & alium quendam Medicam, cuius nomen excidit.
Illòsque communi iudicio statim agnouisse esse herbam, à
Dioscoride sub nomine Smilacis asperæ descriptam. Quòd
etiam euentus comprobauit. Nam postea radice Smilacis
asperæ decocto, in curando morbo Gallico, sicut ipse inter-
fui, Lucas Ghinus magna cum laude vsus est, quem postea
alij in Italia Medici sunt secuti, vt Romæ D. Gibertus Hor-
schius Flander, qui singulis annis ad hunc vsum ex vicinis
locis & Regno Neapolitano, vbi copiosissimè nascitur, ita
vt viderim sepes ex ea confici, magnam acurum huius
plantæ sibi curauit colligi. Neque hoc est à sententia Dio-
scoridis alienum, qui hanc plantam inter Alexipharmaca
recenset. Hanc eandem historiam aliquando recitabat in
lectione D. Fallopius, addebátque se huic diiudicationi in-
terfuisse, quòd tamen Ghinus negabat. Et quanquam aliqua
appareat inter has radices differentia, Hispanicam scilicet &
Italicam, quòd Italica sit leuior & nodosa, Hispanica verò
rugosa: Tamen ante paucas septimanas apud D. Paulum
Ellingerum primi apud nos nominis Materialistam, vt vo-
cant, tales radices nihil planè ab Italicis differentes, vnà
cum aliis mercibus ex Hispania allatæ sunt sub nomine sal-
sæ parillæ.

Glycyrizam vulgarem, non esse plantam eam, quæ à Dio-
scoride depingitur, hinc satis patet, quòd hæc vulgaris ste-
rilis sit. Dioscoridis autem fructum ferat, magnitudine
pillulis platani similem, asperum, qui siliquas lentium mo-
do ruffas habet & paruas. Nascitur autem in vicinis locis
apud nos, vulgari per omnia similis, nisi quòd ferat fructum
illum asperum, quem ad te mitto. Et propter hanc fructus
asperitatem, puto hanc plantam inter aculeatas à Plinio esse
connumeratam.

Hyosciamum album iam per tres annos habui in meo vi-
ridario, habet folia rariora & molliora, quàm vulgaris, flos
est candidus parum ad flauedinem tendens, eius figura satis
commode est expressa in Dioscoride. Anno. 1549. Fran-
cosurti cum figuris impresso.

Aluminis species omnes Puteolis cum D. Bartholomæo
à Maranta diligenter inquisiui, & inter alias reperimus spe-
ciem liquidi aluminis, albo quidem colore sed flauescente,
spirantem odorem casei putridi, quæ manibus ducta lente-

scit. Quare saepe sum suspicatus lectionem Græcorum co-
dicum, qui legunt *Τυψιδες*, veriolem esse lectione Piini-
na, qui legit *τυψιδες*, quem omnes sanè interpretes postea
sunt sequuti. Cum hæc scriberem volui revidere illam ali-
minis speciem, (nam eius portionem asseruo) & inueni
non tantum amisisse illum odorem, sed maiorem eius por-
tionem esse mutatam in Alumen plumosum, ita vt mani-
feste appareat, ex alumine liquido processu temporis fieri
plumosum, sicut etiam ex plumoso fit scissile, quod antea
obseruavi.

Hælosanthos esse illud medicamentum, quod inepto & fa-
bulofo nomine nunc in officinis sperma ceti vocatur, vni-
cū D. Valerio Cordo, qui primus huius sententiæ author fuit,
sentio. Habet enim omnes notas à Diosco. ide & Plinio suo
Halosantho datas. Reperitur in stagnis mari adiacentibus,
& per consequens etiam in Nilo, quod tot ostiis in mare
influit, odorem gari habet, pingue est, & totum in oleo
resoluitur, mordax est, & ad colorem croceum vergit.
Quod maximè verum est de hoc medicamento nuper è ma-
ri extracto, nec adhuc loto. Nam cum nunc hoc medica-
mentum eò existimetur præstantius, quò est candidius,
certe nunc lauant, vt aliquo modo colorem & illam acrimo-
niam deponat, sicut Cordus in quodam tractatu de hac
materia scripto, eleganter & doctè ostendit.

Lapis Morochtus reperitur circa Bononiam, vbi etiam
vulgo venditur, cuius portionem, quam inde tuli, adhuc
mecum habeo. Hæc sunt de quibus expecto accuratissimum
E. T. iudicium.

Petit porro à me nomine tuæ Ex. D. Donzellius Cata-
logum mearum plantarum, quod quidem primo illi recubi-
ui, cum scirem, quàm rude esset chaos sine omni ordine &
delectu congestum. Nam non solum has plantas collegi,
sed communem operam præstitit mihi egregius Medicus
D. Iohannes Prunsterus, qui ante paucos annos obiit. Hinc
factum est, vt vnica planta decies aliquando sit repetita,
prout eam in diuersis locis inuenimus. His accedit quod
aliquibus imposuerim nomina, vt tunc eram instructus,
de quibus nunc planè aliter sentio. Tamen cum instaret,
malui inscitix apud te reus fieri, quàm quicquam quod
posceres, negare. His bene vale, & vt meas ineptias boni
consu

consulas, inæque tibi commendatum habeas, oro & obre-
stor. Data Norimbergæ die Purificationis Mariæ. Anno à
Virgineo partu 1559.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Ioanni Hælio Medico, Norimber

gensi s. p. d.

*Soluantur proposita quæstiones, quæ in preceden-
ti epistola continentur.*

Cœpi humanissimas literas tuas, ad xv. Calend.
Martias, quibus, quòd hæctenus non respondi,
non in causa fuit, quòd respondendi argumento
desituerer, quo planè, abundabam. Sed cum ma-
ximis occupationibus implicarer distinererque, ac scirem
tua scripta eiusmodi esse, quæ mihi ab omni cura, & nego-
ciouacuo cum diligentia & attentione legenda ac pondera-
da essent, diutius responsionem distuli. Ac quidem vix tibi
exponere possum, quantum volupratis incun-
ditatis ex literarum tuarum lectione, ceperim, neque id ve-
rò ea sola de causa, quòd supra omnem expectationem meam,
tam doctum virum & rei plâtarix tam peritum, meis scriptis
amicum mihi comparauerim, sed quòd etiã ab illo plura edo-
ctus, & rebus à me prius nusquam visis humanis. s. m. dona-
tus. De iudicio verò, quòd tibi ego præ cæteris in plantaria
facultate Medicorū materia præstantior videor (quando hoc
ita accipio. vt id tui potius erga me amoris indicium esse pu-
tem, quàm vllius meæ doctrinæ, ac virtutis testimonium) ha-
beo tibi magnas gratias. Cùmque talis viri benevolentia sa-
tis mihi pro illustri testimonio sit, magnificatio sanè synce-
ram amoris erga me tui voluntatem, tibi que parem offero,
ac polliceor animi mei candorem. Nam nihil me magis
allicit, vel potius rapit ad amandum, quàm amoris erga
me significatio, quæ cum in re ex tuis literis non mediocri
appareat, multaque sint præterea, quæ ego in te non probem
solum, verum etiam admirer, nemini admirationi esse debet,
si tua amicitia nihil mihi esse gratius affirmauerim. Fateor
enim ingenuè, nihil mihi tam fuisse vnquam in votis, quàm
eorum amicitia tui, qui eo officio suam mihi sinceritatem

declarent, quòd possim, si, quid in meis scriptis abentum, vel prætermisum fuerit, id totum restituere, et etiam supplere. Quod cum à te mihi impartiri videam omni cum affectione & humanitate, eaque benevolentiam amore, ut meos labores non solum iuues, sed etiam plurimum ornas. velim quidem ita mihi fauere fortunam, ut possim tibi aliquando eas referre gratias, quas habeo fac plurimas, quòd tibi palam facere possim, quanti faciam tuam in me liberalitatem & animi tui candorem. Quòd verò ad me scribere significas, ut de quibusdam dubiis confideris ac erudiaris, singulari candore te id facere video. Nam etsi ea doctrina ac peritia in medica facultate præditus sit, ut vix à te doceri possis, tamen collationem sententiarum ac opinionum inter doctos vtilem ac necessariam esse existimas. Gratissima itaque nobis tua hæc voluntas fuit, quæ deditatem iudicij & animi candorem patefacit. Nunc igitur ad ea, de quibus te dubitare ais, respondebo.

Tua de Cardamomo sententia mihi sane noua non est. Ego verò, qui rerum scriptoribus adeò inhærere soleo, non difficile illinc abduci queam, nisi veris ac probatis rationibus persuasus, non potui hætenus in hanc cõcedere opinionem, ut cum plerisque asseuerarem, hoc nouum Cardamomi genus, cuius iam pridem omnes apud me asseuerantur species, legitimum esse Arabum vel Græcorum Cardamomum. Siquidem Serapioni (ut de Arabico primum differam) Arabi Cardamomo requiritur, ut eius capita rosarum capitibus familia habeantur, in quibus Baccæ concludantur, Loti arboris baccis magnitudine æquales, quæ intra se grana parua & angulosa concludant, Id quod in huiuscemodi Cardamomo nostro reperire nequeo. Nam præter id, quod eius in uolucrum potius bulbum, vel sicum forma referat, quam rosarum capitulum, nullum intra se granula asseueratur, sed granula ipsa angulosa simul coherentia intercursum tibus tenuibus membranis, quibus pariter circumuestuntur, ut passim in punicis malis cernitur. Ideò que nescio quo pacto possim à mea recedere sententia, nisi quis me in hac facultate præstantior, firmissimis argumentis, vel in hoc conuincerit, vel ostenderit, Serapionem sui Cardamomi historiam minus rectè descripsisse. Id quod difficile probari posse crediderim,

Matthioli sententia in Gulgaris Cardamomo.

derim, cum à nemine (quod extet) præterquam ab illo, ita apertè describatur, Cui tamen videtur subscribere Auicenna, cum inquit, Magnum Cardamomum est, sicut cicer nigrum, quòd cum fragitur interius habet granum album mordicans. Quippe loti arboris Baccæ, parum à Cicere magnitudine distant. Idem pariter sentio de minori. Quippe quòd Serapioni Cardamomum minus nullo concludatur capitulo, sed ita femina ut pleræque alia nuda oriatur. Idcirco si per notas à quoquam ferenda de omnibus sit sententia, non video, quo pacto æqui iudices me damnare possint. Siqui vero coniectura aliqua aliter censerent, iis ego ad stipulari non possum, nisi cum illis mihi persuadeam, Serapionis codici mendam inesse non minimam, vel eùdem fortasse id ex aliis authoribus transcripsisse minus fide dignis. Atqui quum hæc coniecturam comprobare nequeam, non mihi videor deliquisse, si a te quemadmodum, & à cæteris, qui ita sentiunt, in hoc hætenus disenserim. Nihilominus non ita sum opinio ni meæ addictus, ut inde auelli non pariar, ubi abs te viro sanè doctissimo, efficacioribus argumentis me conclusum cognouero. Præterea non est quòd credam, Cardamomum hoc cum Græcorum Cardamomo comparari posse, ea ratione, ut quis putet, fortasse nihil ab eo differre. Quippe quod Dioscoridi Cardamomum nullo concludatur inuolucro, sed semen sit plenum, frangenti contumax, gustu acre, subamarum & odore caput feriens, quæ quidem notæ, præter acridinem (quantum video) in Cardamomo isto non reperiuntur. Siquidem facillimè fragitur, nullam respicit amaritudinem (quæ Galeno adeò conspicua esse videtur, ut ea de causa vermes necare asserat) nec odoris violentia caput inuadit, imò potius suauiter fragrat odore. His accedit Plinij autoritas, qui Cardamomum Amomo simile facit, semine oblongo, quum etiam eodem modo meti scribit in Arabia, quo sit, ut mihi profus persuadeam Græcorum Cardamomum, Amomi modo racematim oriri, non hisce tegumentis conclusum.

Siliquas nigras racematim coherentes, quas ad me pro Carpesio misisti, cur probem legitimum esse Capesium, nihil penitus argumenti mihi sese offert. Etenim quum Galenus Carpesium, præter id quod herba sit figura & facultate Phu similis, seitucis, vel stipulis tantum constare asserat, non siliquis, neque granis, non video, quo pacto, tuæ

Cardamomi minoris Arabici nota.

Græcorum Cardamomum ab Arabico differre.

Cardamomi Plinij Amomum simile. Græcorum Cardamomi modo Amomi modo racematim prouenire.

Carpesium. quid.

*Piper nigro-
rum.*

*Piperis Ae-
thiopici descri-
ptio.*

*Gelsimini exa-
mnatio.*

*Vide infra p. 306. &
307.*

*Iasmeni olei
facultates.*

*Iasmenum
oleum ex flori-
bus Leucois
parasse anti-
quos.*

acquiescam sententiae, praesertimque quum iam pridem com-
pertum habeam, haec siliquas nil aliud esse, quam Piper ni-
grorum ita Serapioni vocatum, qui eius historiam posterius
is memoriae commendauit his verbis. Aethiopicum Piper
Barbari nominant Croni, & est in forma sua Phaeolis non
ab simile, semina tamen minora habet, & cortices, siliquae
breuiiores, colore nigro & gustu ferè acri veluti piper atque
è nigrorum plaga aduehitur, dentium doloribus non inu-
le. Quae quidem notae adèd conspicuae sunt in hisce siliquis
& granis intus conclusis, vt nullus relinquatur dubitationis
locus. Adde quod mansum (vt mihi experimento constat) di-
urium dolores mulceat. Et ad nos non ex Syria vel Pamphi-
lia (vbi Carpesij plurimum prouenire testatur Galenus) sed
ex Athiopia afferatur.

Quod autem ad Gelsimum (ita vulgo vocatum) attinet,
non possum à mea recedere opinione, is semper fretus ra-
tionibus, quibus nixus sum in meis in Dioscoridem commé-
tariis, quae nisi valentioribus soluantur argumentis, in ea-
dem sententia semper mihi manendum proposui. Tu autem
vt probes, Dioscoridis Iasmenum parari debere ex floribus
Gelsimini nostri, ais ad hanc sequendam opinionem, te ma-
xime moueri à Serapionis autoritate. Quippe qui suo oleo
Zambacino easdem attribuat vires, quas Dioscorides Iasme-
no assignauit. Id quod mihi Dioscoridem cum Serapione
conferenti minimè constare videtur. Inquit enim Serapio
Zambacinum oleum est inuatum in hinc, Sed si quis ca-
lidiore temperamento refertur, illud odorat nimis, venendi
est, ne sanguinis fluxiones è naribus concitet. Haec ille. Atqui
longè aliter (si rectè sentio) Iasmeni facultates describit Dio-
scorides his verbis. Iasmenum vsurpatur apud Persas inter
epulandum odoris causa, nam toti corpori conuenit, praeser-
tim cum in balneas descensum est. Sed his opitulatur corpo-
ribus, quae castigationem & laxationem desiderant. Grauius
enim spirat, quam vt libenter à plerisque recipiatur. Hæc
nunc Dioscorides. Quae omnia Leucoium album, cuius cum
floribus suum ipse comparat Iasmenum praestare posse, non
ambigo. Nam quum Leucoium (Galeno teste) valeat plu-
rimum ad vteri phlegmonas, quae temporis diuturnitatem
scirri modum indurere, & idem pariter aserat Diosco-
rides, menstrua prouocet, lienes minuat & podagricos

iuuet,

iuuet, quis etià non concedat iis eius oleum opitulari posse,
qui laxatione castigationemque desiderant? A hæc cū Leuco-
ium flore albo cæteris omnibus odoris fragrantia & acuitate
praestat, adèd vt cum Gelsimino de odoris bonitate cer-
tare possit, tanto magis adducar ad credendum, vt in hac
mea sententia minimè decipiar, praesertim cum Dioscorides
Gelsimini nusquam meminerit. Etenim si Gelsimum non
uisset ille, mihi nunquam persuadere possem, quòd vir
tans in describenda Medica materia facillè princeps, eius
historiam & facultates non descripsisset, cum non adèd vul-
garis & inutilis sit planta, vt is eam ita facillè silentio sibi
praetereundam duxisset. Praeter id, si Iasmeni nomencla-
turam expendamus apud Græcos, inueniemus quidem At-
ticis Leucoium Iasme appellari, vnde postea Iasmenum
oleum dictum, quod ex eius paratur floribus. Postremò tam-
en instaret quispiam Gelsimum nostrum Dioscoridi
fuisse cognitum, non tamen ei fuerit concedendum tam im-
proprie vocasse illum, eius flores, albæ violæ flores, ac Gelsi-
winum cum Leucoio confundisse.

De Succino vero & Salsa Parilla quamuis iam pridem
aliam (vt vidisti) nec sine rationibus sequutus sim opinionem,
nunc tamen quum veram Succini originem à Borussia & sal-
sæ parillæ historiam ab Hispanis acceperim, non potui non
complecti veritatem, quae eò magis nunc mihi clara lucida-
que sese offert, quòd video me nunc à te viro doctissimo in
hac noua opinione confirmari.

Haecenus album Hyosciamum non vidi, si tua vel amico-
rum tuorum opera eius semen consequi possem, faceres pro-
fectò mihi rem gratissimam, nam ex illa imagine in Diosco-
illo appicta non video, quo pacto mihi ipse satisfacere pos-
sim. Confusa mihi in ea videntur omnia.

Placet mirum in modum castigatio illa tua in liqui-
do alumine, nec aliter posse locum illum legitime legi
nunc primum mihi persuadeo. Tantòque inagis in hoc
tibi gratulor, quanto plus animaduerto Dioscoridis inter-
pretum nullum id hætenus obseruasse. Verum tamen si
mihi videatur impossibile, vt quis quantumcumque Græcæ
linguæ peritissimus, & in Dioscoridis lectione plurimum
versatus, erratum illud animaduertere potuisset, nisi fortasse
vt tu, liquidi aluminis odorem diligenter expendisset, laudo
tamen

*Leucoium Ias-
me Atcis ab
pellari.*

Salsa parilla.

*Hyosciamus
albus.*

tamen maximum ingenij tui acumen. Sunt mihi iam
ad manus omnia aluminis genera, ab eodem Maranta trans-
missa, verum quum liquidum recens non fuerit, nullum eo
eo casei odorem percipere potui, quò fit, vt hoc tibi tantum
acceptum referam, quamuis videam id etiam ab Orisbas
fuisse obseruatum, quod fortasse Diosco. codex, à quo
transcripsit, hac menda vacaret.

Plura sunt, quæ me ancipitem reddunt in censendo
flore. Primum est color quem in Spermate Ceti vocato, ma-
quam croceum, neque ruffum, vt salis flori inesse testantur
omnes, videre mihi licuit. Dein non mihi videtur hoc me-
dicamentum ad eò liquidum, vt Galenus & Aetius annuere
suscipiuntur. Præterea si gustum consulamus, difficile quis alle-
uerabit esse, ipso Sale vsto tenuius. Postremo cum Dioscori-
di & Plinio in Nilo flumine & lacubus quibusdam tantum
inueniatur, nec vsquam in mari vel in maritimis paludibus
reperiri meminerint, vbi Sperma Ceti hoc æuo colligitur
non ita facile adducor ad credendum, illud florem esse Sale
legitimum. Tamen ne videar à cæteris contentiosè dissen-
sere, in hoc etiam illis facile cedam: præsertim si abs te certior
factus fuero, hoc medicamentum ea posse præstare omnia,
quæ legitimo salis flori ascripsere Dioscorides & Galenus.

Lapidem Morochum nusquam hæctenus mihi videre li-
cuit, Atqui quum nunc abs te certior sim factus, nasci hunc
circa Bononiam, scribam ad Vlyxem Aldrouandum, vt il-
lum ad me mittat.

Quantum sane tibi debeam pro legitimæ Glycyrrhizæ
fructu, non possum satis verbis explicare. Quod enim me-
ximo cum labore nequiu hæctenus assequi, id nunc sum tu
opera sine labore cõsequutus. Referam tamen illud tibi ac-
ceptum, vbi primum Valgrivius calcographus meos recendit
Commentarios & ego ipsius plantæ imaginem cum fructu
edendam curabo. Perbellè quidem Dioscoridis descriptionem
fructus is ad stipulatur, quo fit vt non solum tecum de Gly-
cyrrhiza ipsa sentiam, sed vt iam cognoscam duplicem esse
Glycyrrhizam quanquam fortasse nihil differunt viribus.
Atqui quod Plinius, ea fortasse causa, quòd fructus is acule-
atus sit, Glycyrrhizam inter aculeatas enumerauerit plantas,
id non ita facile mihi probandum est, quum manifestè scri-
bat lib. 22. cap. 9. & lib. 21. cap. 15. Glycyrrhizam foliis esse
aculeatis,

aculeatis, pinguibus, & tactu gummosis, quo fit, vt mihi po-
tius credendum sit, habuisse Plinium Dioscoridis codicem
in quo lubrico librariorum lapsu *exivo* pro *oxyvo* legebatur,
vel quod is Græcæ linguæ non exactè peritus, (vt plerisque
alijs in locis animaduertimus) vocabulorum vocumque si-
militudine deceptus in hoc etiam errauerit, quam quod mi-
hi persuadeam, a fructu tantum sumpsisse illum occasionem
reponendi Glycyrrhizam inter aculeatas plantas, præfer-
rim cum pleræque aliæ habeantur plantæ fructus aculeatos
ferentes, quæ tamen nec ab ipso Plinio, nec ab alijs (quòd
sciam) aculeatæ sunt dictæ, nec inter aculeatas enumerata.

Vidi non sine admiratione Catalogum tuarum planta-
rum, quas tibi cum tanto comparasti labore: Ob idque gra-
tulus tibi plurimum, quòd plantarum cognoscendarum cau-
sa, tot, & tam longas confeceris peregrinationes, non in Ger-
mania solum, sed in Italia ferè vniuersa, ac etiam in Gallia.
Mibi verò non minus gaudeo, quòd ita possim (quæ tua est
humanitas) tuis omnibus frui laboribus. Quamobrem ne pu-
tares ea, quæ mihi tam liberaliter offers, me fortasse paruifaci-
cere, peto, vt quæ cum hisce literis annotata reperies, ea ad
me mittas. Quo enim citius ad me perferentur, eò gratius &
alacrius hoc tuum beneficium suscipiam & amplectar. Vni-
tantum in calce mearum literarum addam, Nihil vnquam
in hac vita, nec accidisse, nec accidere potuisse opratius &
desideratius, quam tua & talium virorum erudita, candida,
& sincèrissima perfrui amicitia. Gratissimum mihi feceris,
si & de meis; & in cæteris omnibus rebus tuum iudicium
liberè mihi aperueris. Ego vicissim quòd maiorem tibi adiu-
gam animum pro mea mediocri & qualicumque eruditionis
æstimatione, libenter spondeo ac promitto, nihil mihi fore
in studiis tam secretum & tam vniuersè charum, quòd ob tuam,
quam mihi offers humanissimam amicitiam, tecum liben-
ter & amicissimè communicare nolim. De mea interim sen-
tentia, quam hac epistola familiariter tibi exposui, tuam
quoque audire censuram vehementer peropto. Vale.

Gaspar

Plinij erra-
ta in Glycyrr-
rhizæ.

Locus Diosco-
ridis in alu-
mine ex Ori-
basio restitu-
tus.

Flos salis.

Sperma ceti.

Lapis Moroch-
tus.

Glycyrrhizæ
fructus acu-
leatus.

GASPAR NOBVIUS MEDICVS

tro Andreae Matthiolo S. P. D.

Agitur de quadam terra cœrulea quam pro Armenio lapide mittit ad Matthiolum.

DE Armenio lapide semper dubius fui, quis esse vir doctissime excellentissimèque. Itaque quum ex doctis de ipso quaesierim, ad me ex Italia Melochitè pro eo ex Norico nuper Iaspidem videm miserunt. Nec puto tibi excidisse, quod aliquando coram exte quis sit diligenter sim percontatum. Cum itaque hisce diebus cum Illust. Duce nostro Elef. Saxonia in venatione versarer, allata est ad ipsius Celsi. rem quaedam species lævis, colore cœruleo perquam æquabilis, aculo carens & friabilis quam pro lapide Lasuli passim vendunt. Huius portiunculam ad te mittere placuit, praesertim cum in perferenda & reddenda illa mihi operam suam vltro deferret Dominus Capitaneus, Franciscus; Zara Italus, qui nobiscum per biduum in pagis est commoratus. Videatur, rem descriptioni lapidis Armeni, non malè conuenire, ne dubitarem asseuerare illum esse, si mihi de purgandi ipsius facultate constaret. Sed quia tu industria in indagandis simplicibus & eorum facultatibus explicandis omnes nostris oculi eruditos excellis (quicquid etiam nonnulli tibi indignè obganniant) à te pro mea in te obseruantia vir doctissimo ergo, vt nacto orio, ad me iudicium tuum de illa perscribas. Vile. & Naxium tui studii diosissimum, ama. Ex Pago Arnstfeldi in Metallicis montibus. IIII. Calend. Iulias. Anno. 1558.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS,

Gaspari Nœuio, Medico S. P. D.

Respondetur Nœuio & explicatur Matthiolo de lapide Armenio censura.

Oeruleam terram, quam Armenium lapidem esse meditaris, mi doctissime Nœui, vnà cum tuis humanissimis literis accepi diebus hisce praeteritis, tumque in iis perlegendis plurimum delecta-

tus, ob eam praesertim quam erga te habeo, beneuolentiam ac etiam obseruantiam. Vt autem in hac re, de qua meum iudicium habere cupis, meam tibi declarem sententiam, etsi id (vt fortasse velis) à me praestare non posse sciam, ne tamen videar hunc subterfugere laborem, dicā ingenuè quod sentio, Itaque libere proferam, si rationibus, autoritatibus ac experimentis fuerit ad stipulandum, Terram hanc nullo pacto Armenium lapidem esse posse iudico, primum quidem quòd terra sit omnino, non lapis, eaque adeò inconstans ac friabilis, vt tam leuiter tangi non possit, quin statim manus inficiat, id quod Armenio lapidi nemo antiquorum ascripsit. Nec puto Dioscoridè, Plinium, nec alios. qui de huiusmodi lapide scripserunt, tam friabilem terram, quæ leuissimo contactu statim dissiliat, tam impropiè lapidem vocasse. Deinde crediderim ego, Armenium lapidem porracei esse coloris, non omnino cœrulei, Plinij auctoritate fractus, quippe, qui Armenium lapidem scribit infectum esse chryso colore modo, illūque optimum haberi, qui maximè vires, communicato colore cum cœruleo. Auget praeterea opinionem nostram Aucenna, quum & ipse scribat, reperiri in Armenio lapide aliquantulum cœrulei coloris, quum tamen ipse non sit coloris omnino cœrulei. His etiam accedit Mesues auctoritas, qui lapidem Armenium facit colore medio inter viridem & obscurum. Horum ac nostræ etiam sententiæ astipulatur Georgius Agricola rei metallicæ peritissimus, qui in Armenio lapide, mistum colorem esse scribit ex viridi & cœruleo. Quo fit vt nihil habeam, quò persuaderi possim, tuam hanc terram, quæ cœruleo tantum colore cernitur, ipsoque obscuro ac saturatori, Armenium legitimum esse posse. Nec me à mea reuocat opinione Dioscoridis nostri codex, qui legit Armenium lapidem cœruleo esse colore, nam cum viridi admodum saturato sit infectus, vt quasi cœruleus videatur, nihil mihi mirum videtur, si Dioscoridi Armeni lapidis color cœruleus describatur, cum etiam dicat Plinius, distare à cœruleo Armenium candore modico, qui tenuiorem huius efficit colorem. Si autem fateri ingenuè debeam, què lapidem rectè credam legitimum referre Armenium, nullum sanè alium dicam, quàm hunc quem ad te mitto. Est enim is colore maximè viridi, non solum ad cœruleum vergente, sed cœruleis etiam maculis infectus, adeò

Armenij lapidis examinatio.

Armenij lapidis color.

Lapis Armenio Legitimus qui.

Armenus & cœruleus ex eadem sunt materia.

Lapis qui passim pro Melochite venditur genuinus non est.

vt à pictoribus, qui eo frequentissimè vtuntur, viride conleum vocetur. Præterea mihi, quemadmodum Doctori G. Tyrolensi ad me misit, innumeris constat experimentis lapidem hunc Melancholiam sanare, & ea omnia exactè præstare, quæ illi reddidit Alexander. Cæterum mea semper fuit opinio Armenum, & cœruleum ex eadem consisti materia in terræ visceribus, nullamque aliam inter eos intercedere differentiam, quàm quod cœruleus fuerit magis extractus. Etenim cum sciam, ambos hosce lapides iisdem polleat facultatibus, & in Armeno frequenter cœruleæ maculæ videantur, vt in hisce lapillis, quos ad te mitto, cernere poteris, præsertim vbi aqua vel salua eos deterferis, nihil habet quod me à mea retrahat opinione. Idcirco eos prorsus abire existimauerim, qui lapidem hunc Melochitem esse censent, quum Melochites, etsi crassæ sit viriditatis, nihil tamæ cognitionis habeat cum cœruleo, nec melancholicos iuuat, sed tantum pro amuleto infantibus, & pueris suspendat aduersus nociuos casus. Quanquam sua non frustreretur opinione, qui Armenum pro Melochite suspendunt. Quamvis quidem (vt fatetur Serapio Linaci autoritate,) idem Armenus præstare potest. Atqui si à me percontareris, quid te ram illam tuam esse putem, cum armenium esse ex præmissis non potest, dicerem potius factitium aliquem repræsentare colorè, ex cœrulei fortasse puluere læuigato & aqua subinde excepto, quàm per se ita in fodinis oriri. Paucis hinc volui meam tibi aperire sententiam. Tuum nunc erit, ea vel probare, vel improbare. Cæterum si tibi pro tua inconfidentia satisfecerim, lætabor quidem, sin minus, minime tristabor, præsertim vbi tu veriora ac lucidiora mihi attuleris argumenta, quibus me ab errore retrahere possent. Nihil noui nunc habeo, quod ad te mittam, præter Armenium meum. Te autem, qui fortasse quam pluribus talibus inuicatis, seu non ita comunibus & vulgaribus rebus abudas, rogatum velim, vt si quid rari in eo genere tibi asserueris, id etiam nobis impartiri velis. Libellos hosce duos, quos ad te mitto, nuper è nostra prodierunt officina, quos si legere non dedignaberis, facile conicere poteris, quàm rectè inuidis illis me defenderim, qui (vt scribis) mihi indignè obganniant. At obganniant quantum velint, nõ tamen aliquo

molestia inde afficiar, posteaquam Dei Opr. Max. auxilio nõ defunt mihi milites voluntarij, qui acerrimè pro me pugnent, vt ex longa his alligata papyro certior fies. Plura quæ nunc ad te scribã non habeo, id tantum abs te peto, vt quædoque ad me scribere velis, sunt enim literæ tuæ mihi semper iucundissimæ. Interim precor tibi omnia foelicia, petoq; vt clarissimo fratri tuo me plurimum commédatum faciã. Vale. Pragæ. XV. die Augusti. Anno 1558.

GEORGIUS MARIUS HERBIPOLENSIS Medicus, Petro Andr. Matthiolo, S. P. D.

Agitur de plantis nonnullis, nempe Picea, Chamæleonibus, Pyrethro, Saxifragia, Hermodactylo, & quibusdam aliarum imaginibus.

 Vm mihi recitasset tuas literas Doctiss. Hieronymus Donzellinus, cum quo ob ingenij acutissimi magnas dotes, virtutum & scientiarum omnium, præsertim Medicæ artis, familiaritatem pro illius singulari humanitate iam pridem contraxerã, nihil mihi visum est, iucundius à tanto viro accidere potuisse, vir Clarissime & excellentiss. quàm quod eos sermones, quos inter nos de tuis perpetuo victuris monumentis habui mos, ita pro sua virtute candidè perscripserit. vt fortassis expectationem tibi de me fecerit, posse me studio qualicumq; non deesse tuis pulcherrimis laboribus, quibus mihi te vnicum materiæ Medicæ vindicem semper ob oculos proposui. Etsi autem doctorum hominum noticia clarissima & maxima apud me semper fuit, tamen eorum, qui nostram artem exornarunt, semper esse volui obseruantissimus, è quorum numero cum te ab hominibus laudatis non minimam obrinuisse laudem sciam, magnam gratiam illi referam, qui me tui notitiam habere voluit. Tecum vero, vir maxime, ita loquar, vt partim meam erga te obseruantiam, partim candorem animi, quo me solo beatum iudico, intelligere possis, quorum isto in amicitia nihil firmitus arctiusque in

que inter bonos esse potest, illa verò nihil pulchrius & nobilitius, quàm ut iis iudicium de rebus arduis deferamus, quod omnem ætatis operam in id studium summa dexteritate contulerunt. Lucas Ghinus, vir omni immortalitate dignissimus, cum me superioribus annis Medicinam doceret, & subinde nobis Dioscoridem cum Galeno communem esse vellet, in eas cogitationes venerat, ut de pingendis & sculpendis plantis, quæ pictæ hæctenus à nullo essent, deliberreret, quod cum differret, & illi postea in manus venissent Dioscoridis Commentaria, ita illis semper delectatus est, quantum ego iam conicere possum sui propositi sententiam mutavit, atque in eam spem venerit, non posse quævis nostris seculo melius id præstare, quàm reipsum, cui et laudem iure deberi crederet. Cæterum cum animadvertiret nonnullas plantas non ad vivum & naturam à sculptoribus expressas, ita sui artificis pictoris delectatus est, ut earum quot seorsim pingi voluerit, ea (ut dubium mihi non est) in iustantate, ut eas tuo iudicio & censuræ submitteret. Fuere illis, ut paucas adhuc memoria teneo, Piceæ & Pini generum quarum alterum pro altero positum putaret, & alia addenda, quæ iam elegantissimè recentis editione satis descriptæ expressa sunt. Camæleontes ambos, ita pictos asserbat, ut in tuis sculpturis albus nigrum potius referret, & contra quod vivis plantis demonstrabat, idque vel Typographi vel sculptoris vitio facile fieri potuit. Pyrethrum & si non omnino dissimile, tamen aliud & multorum iudicio verissimè ex lacubus Pisanis ostendebat. Saxifragiam longè aliam esse, quàm picta hæctenus à quovis esset, Venerat enim eam opinionem, ut in Dioscoride non legendum putaret. Epithymo similis, sed Thymo, neque alienam plantam illa esse, quam Paulus pro Betonica describeret. Cuius plantæ copiam proxima occasione vobis faciam. De Hermodactylo ita sentiebat, ut paucis eam plantam hæctenus cognitam crederet, ostendebatque aliquam, quæ Bononiæ in læcretis vallibus sinistræ partis non longè à Divi Michaelis creverat, binis tantum foliis maculosis, quantitate, ut in liliis, flore, ni fallor, subcœruleo, radice digito humano non omnino dissimilem referente, cuius copiam missilem mihi meorum librorum apud me pars aliqua fuisset. Hæc ex paucis (ut pauca vero omnia erant) eo animo ad te scribo, ut

bo, non quod credam Ghini iudicium tibi displicere, aut quod malè tantum virum iam mortuum apud te insimulare velim, qui ita tibi addictus erat, ut iam paucis diebus, antequàm è vita in immortalitatem secederet, plurimas plantas ad te missurus fuisset, atque literis de sua sententia, quid de qualibet statueret, te rectius admonuisset. Utinam illius scripta non perpetuò latere possent. Viuit adhuc Bononiæ eius frater chirurgus. Viuit Doctor Camillus & Vlyxes, quæ illi familiares quotidie fuerunt, quibus omnibus, credo, pictor ille notissimus erit, à quibus omnia percontari & interrogare licebit, neque ego si quid poterò, quod sentio quàm sit exiguum, operam aut studium prætermittam à studiis Germanis illa inquirere, si quid ex picturis supersit & si hæc usus esse poterunt. Pinxerat idem aliquot elegantiores plantas, quæ descriptæ quidem à te, sed non expressæ simulachris erant, sed an easdem adhuc habeat nescio. Vereor enim, ne pars aliqua ad Fuchsum peruenerit. Verùm de his melius pictor respondebit, cuius nomen mihi excidit. His diebus ad Medicos Montepessulanos scribam, quorum auditor ad annos ferè tres fui. Siquid ibi esse posset, quod rei tuæ conducere, scio neminem eorum nobis defuturum. Is solus locus Italiam adæquare, si non in quibusdam etiam superare, mihi visus est: Herbarum singularium ita fertilis, ut Rosemarino, Lentisco, Terebintho, Chamælea & aliis focum foueat incolæ. Vnum interea te virum Maximum contra omnium aculeos vehementer hortor & oro, ne studium indefessum excolendæ huius partis Medicæ nobis intertermori finas, pro quo nemo vnquam te satis laudare, nec vllam satis gratiam posteritas pro eo fructu referre poterit. Vale, & me in posterum ama, ac commendatum habeto, quod ut facias rogo, si me tui obseruantis. & tua necessitudine dignum esse iudicaueris. Norimbergæ IIII. Non. Septembris.

M. D. LVIII.

*
y 2
PETR

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Georgio Mario Herbipolensi

S. P. D.

*Respondetur precedenti Georgij
Marij epistola.*

Iteris tuis iam dudum respondere voluissim, D
ctissime & humanissime Mari, nisi hisce diebus
ob Cæsaris præsentiam, & Sereniss. Archiduci
Caroli aduersam valetudinem, noua & insolita
negotiorum accessisset multitudo. Quæ quidem & si neuis
quam me tui facere potuerint immemorem, sic tamen me
tem & corpus mihi ad alia distraxerunt, vt magis accelerare
non possim, ad quod & meus in te inuitabat amor, & tui
singularis erga me postulabat humanitas ac beneuolentia.
Quis tuus hic erga me animus? vt longè maiora mihi tri
buas, quàm ego in mea hac mediocritate sentire vel ausim,
vel queam? Quod tametsi multi alij tecum sentiant erudi
tissimi viri, tamen ego magis hac candida oblector doctorum
præsertim virorum beneuolentia, quàm vt tanta de me ipso
mihi audeam vindicare. In hac autem nostra Medica facul
tate, in qua (vt fortasse non ignoras) non paruum ætatis me
partem consumpsisse me fateor, & si quantum hæcenus potui,
id mea sponte publicæ vtilitati præstiti, tamen nescio,
quo pacto ad istud cumulatus quotidie iterandum & om
nes obeundos labores, & tua, & plurimorum doctissimo
rum virorum incredibilis benignitas me prouocat & accen
dit. Quorum integerrimis & optimis iudiciis quò plus cre
oreo, eò minus improborum nequitia vel calumniis ledor.
Gaudeo itaque & summopere delector, non planè infrugi
feras ac inutiles meas in publicum venisse lucubrationes.
Quod tantò amplius de cæteris spero, quò copiosius tuo
periclitissimo iudicio satisfactum animaduerto. Nec tibi modo
multum debeo, sed & Donzellino viro Clariss. & verique
amiciss. Qui si fortè immodicus fuit, in meis decantandis lau
dibus, ego id magis ipsius inter nos amicitia singularique
humanitati tribuerem, quàm vt tantam de me complecte
rer foueremque existimationem. Nunc autem licet mino
ra longè omnia promerere, tamen nec tantus tuus, neque

Donzel

Donzellini iu me potest inclinari fauor, vt doctissima iudi
cia fallantur, aut leui aliqua persuasione perstringantur.
Quamobrem in posterum magis mihi connitendum cenfeo,
vt vestra amicitia & grauissimæ de me contestata existima
tioni respondeam, quàm vt hæcenus id satis à me factum pu
tem. At certè ob id etiam gratior iucundiórque mihi est hæc
tua de me opinio, referra omni beneuolentia, ac doctrina, quæ
eam à tuo præceptore Luca Ghino, homine sanè excellenti
& in hac plantaria facultate exactissimo iudice, velut hære
ditariam disciplinarum possessionem acceperis, & tuo iudicio
ac longo studio auxeris. Qui quem animum erga me
semper gesserit, quidve de nostris in Dioscoridem Cōmen
tariis sincerissimè iudicauerit, testantur ipsius quàm pluri
mæ ad me scriptæ literæ omni humanitate refertæ, quas ad
huc penes me reseruo, ne tanti viri inquam me capiat obli
uio. Quòd autem in nonnullis plantarum iconibus is à me
dissenferit (vt inter eiusdem facultatis studiosos plerunque
feri solet) fateor ego ingenuè, Atqui ea modestia eaque ani
mi sinceritate, vt nihil inquam inter nos exortum fuerit,
quod fraterna non admitteret amicitia, adeò vt cum de his
ad me aliquando humanissimè scripsisset, tam candidè tamque
solidè pro ingenioli mei facultatè responderim, remque om
nem, iis, quæ succurrebant, argumentis enucleauerim, vt de
inde is non parum subdubitarit, vtri nostrum danda esset
palma. Censebar ipse, quàm fortasse legitimam piceam nun
quam inspexisset, montanam pinum piceam esse, Id quod à
me nunquam probari potuit, iis frero argumentis ac rationi
bus, quibus maximè contra Bellonij opinionem vsus sum, in
Commentariis nostris in Dioscoridem postrema additione
excusis. Quæ si perlegere non grauaberis, facillè fortasse, in
nostram concedes opinionem. Etenim piceæ folia (Plinio te
ste) pini non sunt, sed abietis prorsus æmula. Nostræ etiam
sententia fortasse subscribes, si de vtroque Chamæleone
primùm Dioscoridis verba mente rectè conceperis, & dein
de commentaria nostra perlegeris. Equidem minimè conii
cere possim, quomodo, qua ratione, quæue autoritate à me
dissenferit Ghinus, quàm Dioscoridis ipsius testimonio, al
bus nullum gerat caulem, sed tantum niger. Ghini præterea
Pyrethrum fateor me vidisse nunquam, Ideoque, quid ad
hoc respondeam, non habeo. Si autem tua opera id conse

*Matthiolus
contra Bello
nium scripsit.
Piceæ folia
qua.**Pyrethrum
Ghini.*

qui potero, nihil mihi gratius præstare poteris. Sic namque (vt meam tibi insinuem mentem) affectum me deprehendo ad hanc nostram plantarum indagacionem, vt huiusmodi amicorum dona, omni auro, gemmis ac cæteris muneribus præferam. Scio quidem Pyrethrum meum (vt etiam lectorem admonui) quod careat umbella à Dioscoridis Pyrethro satis differre, Atqui non ob id mihi vitio vertendum puto, quod vulgare illud demonstrauerim. De Saxifragia autem, auditis à Ghino doctissimis argumentis, non potui in eius non concedere sententiam, adeò, vt nihil mihi sit amplius in hac re dubitandum. Est siquidem proculdubio (vt scitè inquis) prima Pauli Betonica. Nam illi maximè confirmat Galenus (à quo non ambigo transscriptissè Paulum) libro & capite quinto de sanitate tuenda, vbi de vinis differit, quæ senibus accommodata magis habentur. Inquit enim. Iis verò qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ & Cestri, qui in Gallis nascitur, est immiscendum. vocant autem herbam eam, saxifragon. Hæc ille. Plantam vidi habuque virentem quodam in sicili, sed aruit (vt ingenuè fatear) mea negligentia. Cum autem nunc non sit ad manus, facies mihi rem gratissimam, si eam ad me miseris, vt humanissimè polliceris. Verus Hermodactylus, qui à Ghino iam dudum ad me est missus, frequentissimus hic in Bohæmia prouenit, cuius imaginem suo etiam tempore me daturum in lucem spero. Cæterum erant & alia nonnulla, in quibus à me dissentiebat vir ille bonus, nempe in acuta spina, in Paliuro, & aliis quibusdam. Sed cum ad omnia rationibus adeò præstantibus à me illi responsum sit, vt in posterum nihil in contrarium repetere, nihil aliter mihi cogitandum fuit, quàm quod is meis acquieverit rationibus. Nisi fortè (vt ais) morte præuentus, id facere nequiverit. Scio quidem me maximà accepisse iacturà, si mihi è viuis sublatu est Ghinus, in quo maximè, & quæ plures fulgebant animi dotes. Inter quas præcipuum locum vendicabāt, integritas, sinceritas, humanitas, fides. Nulla inquam, in eo fuit inuidia: Cuius rei hoc maximum omnibus præbebit indicium, quod quum is decreuisset, vt rectè scribis, volumina quædam, quæ de plantis conscripserat, vnà cū imaginibus in lucem edere, visis perlectisque commentariis nostris, non solum ad me gratulatorias scripsit literas, quod

illam

illum præuenerim eiusque subleuauerim labores, sed & quæ plurimas misit plantas, quas illi sanè refero acceptas, vbi earum imaginibus nostrum ornauius Dioscoridem. Post autem illius interitum cum antea non ignorassem, illi fuisse in animo, nouas quasdam, de quibusdam plantis opiniones ad me scribere, & nonnullas etiam plantas, non vurgares mitte te, scripsi ad Vlysses Aldrouandum, virum sanè insignem, vt diligenter perquireret, an nouæ illæ opiniones, inter eius scripta, reperiri possent, sed nihil (vt ille respondit) huiusce rei inuentum est. Est enim inter nos magna vis amicitie, nec me ab eo delatum vnquam putarem. Hisce diebus quoque scripsi ad illum, vt Ghini imagines illas, de quibus me admones, ad me mittat, si tamen eas mihi profuturas putauerit, si verò secus censeat, vt tantum nomina mihi describat, namque ex his facillè coniciam, an emolumentum aliquid ex iis mihi accedere possit. De his que pro iuuandis rebus nostris, ad Montepesulanos Medicos scribere polliceris, habeo tibi gratias ingentes. Si quid itaque vt spero, ab iis consequeris, id totum illicò, vt mihi communicare non graueris, rogo, & vbi poteris, vel in Italia, vel Gallia, vel in Germania, vel vbi cunque locorum apud amicos tuos, aliquid rari pulchriue mihi comparare, nihil prætermittas obsecro, quin id agas sedulo. Polliceor me vicissim, & omnia (vt decet) tibi accepta relaturum, vbi in commentariis nostris, de his aliquid differam. Equidem tibi plurimum gratulor, & mihi maximè gaudeo, quod talem nactus sim amicum, qui tam amanter, ac humaniter honoris mei curam gerat. Ego interim versa vice omnem meam operam tibi defero, & ex corde polliceor maiora etiam præstaturum, vbi sese obtulerit occasio, Vale. Prægræ pridie Idus Decembris, M. D. LVIII.

PET. AND. MATTHIOLVS GEORGIO

Hantschio Medico, S. P. D.

Describitur Ellebori nigri diluti parãdiratio ad Quartanarios

Ameti, mi Georgi, Ioannem Noenium Clarissimū virū, Illustrissimi Saxonie Ducis, Sacriq; Imp. Electoris Medicū, de facie nunquam nouerim, nec vlla hæctenus mihi cum illo intercesserit necessitudo, nomē eius tamè præclarum, eruditio non

*Pyrethrum Matthioli.**Saxifragia.**Betonica prima Pauli qua**Hermodactylus Verus nascitur in Bohæmia.**Ghinus inquis plati: dissentiebat à Matthiolo.**Luca Ghini landes.*

vulgaris & erga omnes humanitas iam diu mihi nota sunt. Nam præter ea quæ à Gasparo Nœuio viro doctissimo eius fratre, ac collega, de eius in medendis morbis felicitate ortenus intellexi, nõ defunt quotidie huiusce regni proceres ac nobilissimi viri, qui ad illum tanquam ad sacram anchoram confugientes, vbi à cæteris medicis eorum morbi curari nequiverint, hi eius doctrinam, & in medendo dexteritatem, laudibus quàm plurimis extollunt. Quò fit, vt illum quamuis absentem, non solum semper dilexerim, sed etiam obseruauerim. Tanra enim inest virtuti vis, vt illos quos nunquam vidimus, nec cognouimus adeò amare, ac etiam colere compellat: vt non solum eorum doctrinam, nomen, famam & mores apud omnes promoueamus, sed etiam opes quasque pro iis effundamus. Quamobrem pergratissimum mihi est nunc abs te audire, Nœuium ipsum datis ad te literis cepetisse, vt eius nomine à me percontareris, an Ellebori dilutum, de quo ad quartanã febrem curandam memini in meo in Dioscoridem cõmentariis illud sit, quod in libello meo de morbi Gallici curatione posteritatis memoriæ mandaram, an aliud alia ratione paratum, quòdque si aliud est, eundem instanter petiisse, vt parandi rationem à me peterem. Quandoquidem cum iam diu mihi fuerit in votis, vt aliquo sese offerret occasio, qua virum hunc præclarum mihi conciliare possem, quaque me illi beneuolum declararem, hæc sanè nunc plurimum, me honestam habere causam, quare quod maximè optaueram sim consequutus. Atqui cogitatio non tãtum dilutum hoc, ab altero longè diuersum, tibi simpliciter describere, sed etiã addere quibus medicamentis antibiliarios succos præparare prius soleam, antequam Elleborisum illud ægris, potandum præcipiam, vt tantò magis, mea erga Nœuium voluntate, tibi constare possit. Cum itaque que signa aliqua coctionis apparebunt, vel sit, id à natura sponte factum, vel concoquentibus medicamentis adiuta.

Sumit

Sumito Aspleni	}	singulorum manipulum.
Adianti		
Fumariz		
Melysophylli		
Abinthij Pont.		
Artemisiz		
Agrimoniæ		
Pulegij	}	cuiusque manipulum semis;
Thymi		
Senæ		
Florum Anthemidis		
Bethonicæ		
Buglossæ		
Borraginis		
Rorismarini	}	singulorum drach.fex.
Stæchadis		
Epythimi		
Radicum Cicorij		
Intybi		
Appij		
Fœniculi		
Asparagi	}	singulorum drach.fex.
Rufci		
Pæoniæ		
Anonidis		
Eryngij		
Angelicæ		
Buglossæ		
Borraginis	}	cuiusque drach.tres.
Doronici		
Semistum Anisi		
Fœniculi		
Ocimi		
Citræ mali		
Cinnamomi selectissimi vnciam.		

Santalorum flauorum drachmas duas.

Agallici drachmam vnam.

Iurbo efferuescere ad tertias in aqua, quod sufficit secundum regulam, tandèmq; percolato, & deinde sumito.

*Sirupus ad
quartana-
rios.*

Decocti præscripti vncias res & semis.

Sirupi, de Fumaria

de Epithymo

Bifantini

Acetosi de raditibus

} sing. drachmas tres.

Misceto simul omnia & fiat potus, propinatôq; diebus
continuis.

Elleboris smâ ad quartana rios. Deinde Elleborisimum sequens præbeto decimasexta die.

Sumito decocti præscripti vncias quinque.

Rhâ Barbarici optimi drachmam vnam & semis.

Corticum radicum Ellebori nigri purpureum florem ferentis scrup. quinque.

Iunci Odorati

Zedoariae

Semen pæoniæ decorticata

Vini cretici drach. duas.

} sing. scrup. semis.

Terito, quæ teri debent, & deinde misceto simul omnia, & die ac nocte macerato affusio decocto. Demum percolato, & exprimito, dein cum hoc diluto dissoluito.

Electuarij lenitiui drachmas quinque,

Confectionis Amech drach. duas.

Sirupi de pomis Reg. Sabor. vnciam.

Misceto hæc omnia diligentissime, & fiat potus.

Hic habes, mi Georgi, Marthioli Elleborisimum ad quartanarios, doctissimo Nœnio mittendum, de cuius assidua commentariis meis lectione plurimum quidē lætatus sum. quinetiam illi gratias habeo, quod ita labores nostros, suo iudicio probauit, vt illis videndis tantum temporis imparatur. Nam hoc ego ita intelligo, vt id potius suæ erga me humanitatis amorique iudiciū esse censēā, quā vilius præstantiæ meæ testimonium. Reliquum est, vt tuis literis ita cū Nœnio viro illo præclarissimo agas, vt certò intelligat Marthiolum sui habere amantissimum, nihilque sibi

esse tam charū, de quo Nœnius perinde, ac ille disponere non

ualeat. Vale.

*

PET

PET. AND. MATTHIOLVS ALI-
prando Spezzalancio Chirurgico, S. P. B.

*Agitur de Emplastri albi Damocratis parandis
ratione, explicaturque quid ibi try-
phera designet.*

Vm plurimum Galeni medicamentis vtaris, quæ, ad Chirurgicam spectat facultatem, & in iis tibi comparandis nullis parcas laboribus, paraturus nunc album Emplastrum Damocratis carmine à Galeno descriptum, ad calcem primi libri *κατὰ γένος*, postulasti à me quid ibi verbum illud trypherae designet. Cum trypherae (quod legeris) nusquam meminerit Galenus, nec vnaquæ audieris trypheram compositum medicamentum in Emplastris addi. Ego verò tamen locum istum nunquam expendirer, neque fortasse accuratè legerim, nisi nunc tuis literis excitatus, non tamen in eo explanando illa me duci ignorantia censèo, qua quosdam ductos nunc primùm agnosco. Quare haud prætermittendum mihi putauit, quin meam de hac tryphera ad te scriberem sententiam. Atqui scire te primùm velim, me minimè mirari, quòd hac in re non parùm forsân hæseris, in qua doctissimos quoque viros Græcæ linguæ peritissimos in tryphera hac explananda non hæstasse solum obseruauit, sed etiam manifestè aberrasse. Etenim Cornarius, qui hos Galeni libros in Latinum vertit sermonem, cum fortasse (vt patet) ignoraret, quid ibi tryphera designet, Græcum vocabulum reliquit, nec ausus est Latine id explicare. Sed longè magis videtur aberrasse Lacuna, qui tamen in omnes ferè Galeni interpretes, acerrimas scripserit censuras, hic tamen ipse maxime est hallucinatus. Siquidem vbi in suis in Galeni libros epitomis album hæc Damocratis soluta oratione, ex carmine vertit, sic haber, cerusæ librâ vnam, letargyri, trypherae singulorum vncias quindecim. Id quòd Lacunæ ipsius incertiam manifestè palam facit. Ex hac enim versione non aliud quispiam existimasse Lacunam sibi persuadere poterit, quam non solum, quòd vocabulum illud substantiue à Damocrate sit positum, sed etiam quòd aliud simplex, vel compositum designaret medicamentum. Riden- da sanè incertia, illique ferè comparanda, de qua libro primo,

Emplastrum album Damocratis.

Tryphera quid significet Galeno in albo Damocratis.

Lacuna erratum in explanatione. Tryphera apud Damocratem.

de Antidotis scribit Galenus. Ibi enim suo tēpore Medicū quendam nouisse ait, qui paraturus Theriacani, nesciens quid ibi Hedychroum designaret, à Pharmacopœis instantē petebat Hedychroum, vt herbam, vel aliud simplex medicamentum. Cæterum Cornario Lacunæq; in vertendo Damocratis carmen, longè præferendus est Andernacus, qui Latine hanc dictionem vertit. Nam vbi Cornarius habet lethargyri tryphæra, Andernacus habet lethargiri mollis. Quandoquidem cum propriè *ψυπεπός* idem Græcis significet, quod Latinis delicatus, & idem ferè sit delicatus, quod mollis, rectè sanè Andernaci versio præferenda est, ac etiam multo magis mihi probanda. Quò fit, vt ibi nihil aliud voluisse Democratem existimauerim, quàm vt ad suum album conueniendū lethargyrum delicata adderetur, id est, nitida, pura, selectissima, & omni forde, vel excrementis vacas. Audisti sententiam meam, cui, vt spero, facilè acquiesces. Vale.

ψυπεπός.

HIERONYMVS HEROLDVS NORIMBERGENSIS, Petro Andræ Matthiolo,

S. P. D.

Agitur in hac epistola de Cytiso, Petasite, Mesua Eupatorio Gratiola, Sisere, Antirrhino, Betonica aiba, Lupino panico, Flore Sancti Iacobi, Lilio conuallio, Aquileia, Ranunculo pratensi, & quibusdam alijs, de quibus suam sententiam declarat censuram.

Liquoties, Clarissime D. Doctor, Excellentissimæ tuæ nomine me appellauit & salutauit D. Doctissimus Zellinus vir doctissimus, & mihi amicissimus, rogauitq; vt ad Excellentiam tuam scriberem, & si possem simplicitati numerum augerem, & si videretur, de quibusdam dubiis admonerem. Illud etsi mihi propter cursum assiduus difficile esset, scribere nepe tibi viro simplicium peritissimo, & qui fortè iam diu, quæ scribo, vel mitto, optimè nouisti, tamen vt petitioni ipsius satisfacere, orauit quasdam herbas depingi, quas mitto, quum ipsas herbas habere non possim. Mitto etiam quasdam meas cognitiones consignatas, de quibusdam herbis, & fruticibus, quæ vt legas, & iudices, rogo, atque vt humaniter ea expendas.

etiam atque etiam vehementer cupio, offeroque Excellentissimæ tuæ, studium meum, in omni officiorum genere promissimum.

DE CYTISO, miror quod non pingatur, cum copiosè nascatur in Italia, ante aliquot annos, quum per Apenninam irem Florentiam, oblatus Cytisus, quem agnoscens decerpere ramulos, quos Ghino post ostendebam Pisis tum profertenti. Is idem mecum sentiebat, atque in suo hortu eum fructem spinosum ex montibus transfatum ostendebat, monstrauit mihi eum etiam Conradus Gesnerus in suo hortulo, à quo facilè pingi poterit.

DE Petasite, nihil dubito, quin ea sit radix, quæ à Hieronymo Trago, Pestilentz vurtz appellatur. Ea radix in humidis pratis pediculum emittit rubicantem, illi pediculo nascitur statim folium magnum, tandem radix serpit vehementer, & tandem plura folia, plures etiam pediculos producit. Aequant folia, vt ipse vidi, magnam patinam, vt messores se à solis aestu, iis interdū tueantur. Puluis radicis drachmæ vnus pondere datur in peste, magno adiumento, mirificè sudorè ciet, est acris & amara, vlcera maligna, tum in hominibus, tum in equis mirificè sanari ea radice sæpe vidi. Folia vtiliter equis anhelosis dantur.

GRACIOLA vocata herba, à me cum Valerio Cordo, creditur Eupatorium Mesuæ, omnino enim descriptio & vires conueniunt, nam purgando magnam vim habet. In febribus cotidianis, & tertianis nothis, vt sæpe sum expertus, vires Centaurio minori admodum respondent.

SISER alterum depictum, sentio cum Cordo, quòd sit Secachul Serapionis, neque quicquam, quòd repugnet, habeo. In Sueuia mulieres præparant maritis atque usum norunt.

ANTIRRHINON, multiplex apud nos visitur, & illud Os leonis appellatum triplex est. Vnum flore luteo, alterum purpureo, tertium albo, inter hæc, quod luteum florem habet, folia habet Anagallidis, de quibus in comenarijs dubitatur. Minus etiam Antirrhinon, Dorant Germanis dictum, dictas differentias tres habet.

BETONICA, apud nos duplex est. Altera albis floribus, quæ copiosè in pratis quibusdam propè Ratisbonam crescit. Altera flore rubicante.

Fuma

FVMARIA etiam apud nos est duplex, altera
cantibus floribus, altera verò rubicantibus.

LVPINI etiam Hispanici apud nos videntur luteo
SENECIONEM etiam cum Trago duplicem
stimo, maiorem & minorem. Maiorem sæpe in alpinis
nec vllam differentiam vidi quàm magnitudinis.

LILIVM conuallium poligonati specie cum Ale
sentio.

TALIETRI tres species tantum magnitudine
rentes vidi sæpe in his regionibus, Cuius speciem esse
legiam non dubito, eamque maximam inter quatuor
to, Sunt amarissimæ omnes, atque foliis & floribus ex
differunt. Tantum quantitas differentiam constituit. Vt
Excellentia tua. Norimbergæ. XIII. Martij. A.
M. D. LIX.

PET. AND. MATTHIOLVS HIB
ronymo Heroldo Norimbergensi s. p. d.

*Respondetur precedenti epistola, & suam Matthiolus
de prædictis omnibus: ac de quibusdam plan-
tarum imaginibus affert sententiam.*

DLurimum sanè debeo Donzellino Viro Clar
mo, quòd non solum apud te me maximè
laudauerit, ac pluribus fortasse, quàm par fue
sed quòd illud idem (quæ sua est humani
apud cæteros viros perpetuò facere soleat. Rogavi quò
illum pluries, vt te meo nomine salutaret, siquidem, q
ex eius literis acceperim, abs te mea scripta laudari ade
dū, & præ cæteris etiam pluris æstimari, propter eam q
erga me præ te ferebas benevolentiam, præmittere e
dem non potui, quin Donzellinum ipsum rogarem, v
bus te meo nomine salutaret, & tibi de tuo in me
gratias ageret. Cæterum quum is sæpe ad me scriberet,
torem me fecit, de tua non vulgari peritia, & simpli
medicamentorum cognitione, haberèque te dubia non
significauit, de quibus libenter mecum conferres. Ego
cum is sum, qui pro mea cõsuetudine gratissimo semper
mo doctorum virorum placita complecti soleam, nihil

nec gratius nec optatius mihi contingere posse putem, quàm
vt habeam huiusmodi doctos amicos, qui sua mihi propo
nant consid. randa, & ego mea vicissim ipsorum candidè cen
suræ amicissimè subiiciam, Donzellinum ipsum magnopè
rè rogavi, vt peteret abs te, ac etiam ab Hestio c. liega tuo, si
quid nouarum opinionum contra mea scripta in animis ve
stris versaretur, vel si quid plantarum haberetis mihi fortas
se, vel non visarum, vel incognitarum, candidè de omnibus,
ac liberè ad me scriberetis. Quòd quum ab vtrisque huma
niter amicèq; factū sit, & illi, & tibi maximas habeo gratias.

A D Hestii literas, quem ob suam doctrinam, & in re her
baria peritiam, plurimum diligo, respondi hæc diebus ela
psis ea cum humanitate, ac sinceritate, qua potui, ac debui.
Id quòd pariter nunc tecum me facturum decreui. Fuerunt
autem literæ tuæ mihi gratissimæ, tum quòd tuæ in me bene
uolentiæ memoriæ apud me perpetuò testatam relin
quent, tum etiam quòd nouerim, me amicum mihi compa
rassè, qui nostros etiam labores iuuare possit. Accepi sanè
congratulans platarum imagines, quas ad me misisti, quæ eò
mihi chariores sunt quò rariore puto, dabòque operam, vt
vnà cum meis edantur, & eas, vbi id effecero, & vt mei mor
ris est, tibi referam acceptas. Sed iam ad ea venio, de quibus
partim dubitas, partim a me dissentis. Dicam itaque de his
sententiam meam candidè ac liberè, nò tanquam is qui alios
docere, vel cupiam vel velim, nec vt videar tuis aliorumque
refragari opinionibus, si qua in re a te, vel ab illis dissentero,
sed vt mentem meam tibi sincerè patefaciam. Quapropter
velim vt ea omnia boni, æquique consulas.

CYTISI imaginem cur in meo Dioscoride non ap
pinxerim, id sanè in causa fuit, quòd non solum eius planta
non esset ad manus, sed quòd etiam dubitauerim, an legitima
in Italia prouenerit, vbi raram haberi omninò scribit Pli
nius. Ego verò hæcenus nullam vidi, quæ omnes præ se fe
rat Cytisi notas. Habeo quidem adhuc plantam, quam pro Cy
tiso ad me misit Clarissimus vir Lucas Ghinus rei platarum
profectò acerrimus indagator, sed cū folia nullà ostētarēt ca
nitiè, sed potiùs saturatè virescerēt, nò duxi eā in meo libro
pingendā. Tu verò si quā aliā habes, quæ folia gerat loti tri
foliæ maiora, incana tota, dorso prominētè, odore erucæ, re
cētū cicerū sapore, & ligni materie nigra ac ferè ossæ, illam
procul

*Cytisi imagi
nē cur in suo
Dioscoride nō
appinxerit
Matthiolus.*

proculdubio legitimam Cytifum esse fatebor. Veram Cytifum, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus euariat, aliter se reperisse propè Neapolim in colle quodam doctissime Bartholomæus à Maranta, in suo de methodo cognoscendorum simplicium libello, nunc primum in lucem edito, à se si plantam fortasse (vt spero) consequi poterò, edam à Iconem, illique, vt decet, acceptum referam.

Petasitis examinat.

N I H I L præterea vnquam dubitavi eos in errore fari, qui putant veram Dioscoridis Petasitem, eam esse plantam foliis magnis, quæ tam à Fuchsijs quam à Trago præterite pingitur. Quandoquidem Dioscoridi Petasites pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, à quo præteritum folium galeri modo amplum ceu fungus depêdet. Quæ quidem notæ, si cum Petasite Fuchsijs vel Trago conferamus, nullo sanè modo quis in re plantaria versatus affirmare poterit illorum Petasitem eam referre, de qua Dioscorides scribit. Nam præter id quod plâra illa folia plura, ampla ab ipsa statim radice proferat (non vnum tantum folium, vt legitur Petasitis reddidit Dioscorides) nusquàm tamen visa est in similitudine pediculi, id est caulis, folium producere amplius leri modo, vel fungi instar depêdens. Nam quis ignorat quod gorum pediculum in sui orbis centro esse affixum? At Petasite illa vulgari longè sanè aliter res se habet, cum folia præterita proferat tellure tenuis à radice prodeuntia, & caulium re tantum emergentem, in quo non solum fungi modolipensum habet, sed flores ferè spicatos ac papposos. Quæ si rectè perpendantur, facile, vt spero, quis dignoscere poterit, & Fuchsijs & Tragum & cæteros, qui hanc sequuntur opinionem esse deceptos. Sed an quis sanæ mentis, vnquam sibi persuaserit, tam ingentem plantam cauliculum tantum pellasse Dioscoridem? An non omninò irrideretur, si describeretur Elephantem, illum animalculum appellare? Ego sanè haudquaquam illis ad stipulabor, qui hac in re Dioscoridi detrachere videntur. Nec ea me vnquam commouit ratio vt credam hanc plantam esse Petasitem, eoque agricolæ, ac messorum æstiuis caloribus, hisce folijs proculdubio vltimo vltimo, quum sæpius etiam viderim personatæ, & aliarum plantarum eisdem sibi caput inumbrare, quum tamen stirpes, nõ ob id Petasitem esse putamus. Quamobrem plantam, quæ pro Petasite minus rectè à quibusdã pingitur

eam quidem esse putauerim, quam à Plinio Personatam appellari scio. Hanc ego maiorem Tusfillaginem potius existimarem, pluribus tum notis, tum rationibus non infirmis motus. Idque magis nunc affirmare ausim, cum abs te certior sim factus eius radicem dari vtiliter anhelosus equis. Si quidem & Personata (vt Dioscorides est auctor) purulenta extruffentibus mirificè auxiliatur. Adde quod huic plantæ idem sit sapor, qui in Personata ipsa reperitur. Atqui veram legitimamque Petasitem fateatur se vidisse Vlricus Leonorus Medicus Pragensis senex, & apprime eruditus in quodã Bohæmiæ loco, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus recedit, cuius diligentia, spero me eam omnino consequuturum.

Q V O D autem planta vulgò Gratiola dicta Mesuæ Eupatorium (vt Cordus deceptus scribit) referat, nihil est quod me moueat, vt cum illo sentiam, cum neque facies neque facultas Eupatorio illi tantillum sanè correspondeat. Huic enim Eupatorio Mesuæ ipsius sententia, requiritur, vt planta sit cubitalis, foliis Centaurij minoris, viridibus, tactu asperis, per ambitum serratis, & tenuibus caulibus adnexis, quæ cū siccantur pallorem concipiant, quinetiam, vt in caulium summitatibus flores erumpant sublaui & oblongi, quibus notis prorsus gratiola caret. Namque ea cubitalis plâra non est, sed supra palmi altitudinem rarò assurgens, folia Centaurij minoris minimè profert, sed Hyssopi potius, læuia, pinguiusque, non aspera, æqualia in ambitu non serrata. Item flores in caulium cacuminibus Gratiola haudquaquam profert subluteos, sed inter folia in toto ferè caule ex candido leuiter purpurascens. Quæ quidem notæ quantum ab Eupatorio illo distent, tu ipse hinc perpendis rationibus, tibi iudex esse poteris. At fortasse dices, conuenire has plantas facultate, quod experimento constat Gratiolam tum bilem, tum pituitam delicere, sed quum non desint aliæ plantæ, quæ idem efficiunt, & tamen Eupatorium non sunt, cur hac tantum causâ Gratiolam Eupatorium illud esse dicam, nullam sanè ratio mihi sese offert, præsertimque cum videam dari à Mesue ad exoluendam aluum pulueris Eupatorii drachmas duas vel tres. Quod si tantundem Gratiolæ propinaremus, proculdubio sumentes duceremus in magnum discrimen, cum tantum pulueris huiusce herbæ scrupulum su-

Gratiola non est Eupatorium Mesua.

mentes plurimum exoluantur. Nec nostris rationibus fiat, quòd Gratiola ipsa sit amara perindè, ac Eupatorium. Iud. Etenim quàm amaritudo facultas sit innumeris plantis communis, id minimè concludit Gratiolam esse Eupatorium; de quo nunc agimus, aliis non aspulantibus. Præterea Eupatorium Mesuæ corroborat ventriculum, cur & viscera, Gratiola verò, vt ego sapius animaduertit, becillia reddit, quàm violètum sit medicamentum. Quòd vt rectè à Forolienis vocetur, Stanca Caualo, quodè pabulo equi admodum reddantur imbecilles. Miror istemò quod putes, hanc plantam Eupatorium esse. Medicò quòd alium ferè subducatur perindè, ac Centaurium, cum id nusquam scripserit Mesues, sed quod tantum illi planè respondeat. Legitimum itaque Mesuæ Eupatorium, illa proculdubio erit planta, quæ Dioscoridi Ageratum vocatur. Quippe præter id quod omnium ferè doctorum virorum consensu Dioscoridis Ageratum, & Medicò Eupatorium, nihil inter se differant, cætera omnia sibi eam correspondent.

Secacul non est Sifer alterum.
 SI altero nobis appiçto Siferi folia essent Pissi, non Pissacæ, flores violacei coloris, ipsisque violis longè maioribus qui non Vere solum, sed per initia mensum prodirent: ubi ac parui, in vimbella Pastinacæ simili, semen vero citè magnitudine, rotundum nigrum, succosum, & sapore dulci non latum, ac foliaceum lentis ferè instar, vt in spondyliæ tecum profectò cum Cordo sentirem. Atqui quàm hisceris, quas suo Secacula scripsit Serapio, Sifer alterum prodèstituatur, non video quo pacto, & tibi, & Cordo alligari possim.

ANTIRRHINI genera quatuor, iam pridè magis extant. foliorum & florum, quinetiam & plantarum magnitudine discrepantia. Quorum icones dabuntur (spero) vna cum nouis imaginibus nostris. Nec mireris, si in lim, si in commentariis meis de Antirrhini foliis dubitauerim. Siquidem tunc, non nisi vna tantum Antirrhini plantata fuit ad manus

Betonica flore albo.
 REPERIRI Betonice flore albo, res noua mihi non est. At quoniam huius nusquam meminuit Dioscoridès, ob id non sum ego accusandus, si de alba nihil scripserim, præsertim cum mihi persuaserim florum colores, speciem

haudquaquam immutatae, & proinde nec facultates, ubi cætera correspondant. Id quod etiam de Sumaria nunc dictum esse volo, quam iam diu noui ac vidi Verumtamen tibi habeo gratias, quippe qui hæc mihi in mentem reuocaueris. Etenim facile adducar, vt de his etiam aliis scribam.

LVPINVS, quem Hispanicum vocas, luteo flore haestenus vsquam mihi visus non est. Referam illum tibi libenter acceptum, si tua opera fieri possit, vt ad me transmittatur.

Lupinus Hispanicus.

PLANTAM, quam Germani florem Sancti Iacobi vocant, quòd ad finem Iulij florere soleat, maiorè esse Senecionem facile & tibi, & Trago concedam, quamquam in floribus & pappis nonnulla habetur differentia. Id quod non multatim quàm eadem in foliis & caulibus facies cernatur idem sapor & odor in vtraque planta appareat.

Flos Sancti Iacobi. Senecio maior

QVOD Lilium conualium sit Polygonati species, non ita facile cum Aloisio sentiam, quod geniculas radices non proferat, à quibus Polygonatum denominationem accepit, quinetiam, quod nec caules, nec flores proferat, qui cum Polygonato comparari possint, quemadmodum, nec omnino ipsa folia, quæ Liliij esse videntur, vt hæc differentias rectè expendentibus facile constabit.

Lilium conualium. non est Polygonatispecies.

QVVM Aquileia à recentioribus ita vocata planta sit, quæ ob eius maiestatem, & florum artificium, ac pulchritudinem longè diffusius describi mereatur, quàm à Dioscoride factum sit in Thaliætro, mihi sanè, non ita facile persuadeam, hanc plantam legitimum esse Thaliætrum, nec id tantum me monet, ad tuam conseruandam sententiam, quòd Aquileiæ folia dissecta cernuntur Coriandri modo, cum hac tantum nota id probare non ausim. Miror præterea, quòd asseras Aquileiam, vt cæteris illas species, de quibus meministi, esse amarissimam, quum mihi dum hæc scribo, eam mandenti subdulcis prorsus depræhendatur. Quod etiam à Fuchsiò, video fuisse obseruatum. Cupio tamen reliquas plantas, quas illi congeneres facis inspicere, ideòque rem mihi pergratam facies, si eas mihi videndas transmiseris.

Aquileia.

Aquileiam non esse Thaliætrum.

STIRPEM, quam pratense Panicum appellas, iam diu obseruaui, cum ea nihil frequentius in Italia proueniat. Atramen planta, à quo semen illud exiguum excutitur, Germanis Himmelthau appellatur, nobis verò Manna panicum

Panicum pratense. Manna seu quid.

nicum hoc syluestre non est, sed graminis species quædam, quæ in culmorum cacuminibus quinas tenuissimas, longæ tamen gerit spicas, veluti digitos, vt diffusius legere poteris in nostris in Dioscoridem commentariis, vbi Secundobro de Coronopo meminimus. Seritur hæc planta in Cæniola, & in Goritensi agro passim ad ciborum vsum, vel cætera Cerealia, ideoque illis frequentissimo est vsum, quæ admodum Bohemis, apud quos ego hoc semine pinguium iure incocto maximè sum delectatus in cibis. Nascitur sponte etiam ibi plurima locis incultis. Sed quoniam longè mitior redditur, ea propter eandem colunt in Cæniola. Dabo fortasse etiam eius imaginem, cæteris nostris addendam, curaboque plantam mihi afferri tui causa cum semine vbi abs te intellexero, tibi gratam futuram. Qua vis, si eos damnabis, qui tibi ex Panicò illo, colligi mannam ferunt.

Cordi erratū.

Tragieratū.

PLANTAE illius imaginem, quam Cordus, minime Buphtalmum appellauit, nonnulli verò hallucinatio. Tragus, qui eam etiam pingit) nigrum Veratrum legitimum esse censent, tam negligenter pictor ille tuus delineauit à me, vel à quoquam, nunquam cognosci potuisset, nisi hi abs te descripta fuisset. Erat profectò eadem planta, die ad manus, à quodam Myropola mihi allata (nascitur eadem frequentissima circa Pragam) qua tuæ ad me allata sunt literæ, quo factum est, vt curauerim à pictore, quem mi alo, ad viuum statim depingi, tibi mittendam, vt viderem quàm longè pictor ille tuus à scopo aberrauerit. Dedit huicse stirpis imaginem in postrema commentariorum meorum editione, inter Ellebori icones, non quòd Elleborum eam esse censeam, sed quòd in aliqua verber opinione hanc legitimam fortasse esse Consiliginem. Cùm itaque eadem pictorem tuum in hac pingenda planta, plurimum eius facie aberrasse, vereor quidem, ne in aliis etiam, effectuerit. Quò fit, vt non ausim curare, vt à meo delineatur pictore, nisi prius abs te mihi fuerit persuasum: vel ut ipas viuas fuerim consequutus. De quo te plurimum ago. Habes itaque vir doctissime, de omnibus, de quibus me scripsisti, iudicium meum. In quo, si tibi satisfactum erit, mihi quidem gaudebo plurimum, at si secus euenierit, tamen, vt boni consulas, & id grato animo suscipere

quod tibi satisfaciendi gratia scribo. Velimque vt si quid melius habes, quo posset quispiam hisce meis argumentis, ac rationibus obstare, id liberè in medium afferas, cum nunquam tam pertinax fuerim, & meis opinionibus addictus, quin potius veritati acquiescam, quam mihi ipsi morem geram, Vale. Pragæ X I. Calend. Maij, Anno M. D. LIX.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Vlyxi Aldrouando Bononiensi Medico,

S. P. D.

Agitur hac epistola de Picea, Pino, Chamælaonibus, Geranio Bulbosa radice, Saxifraga, Nitro, Acoro, Platano, Equinis quibusdam Castaneis, & nonnullis aliis plantis.

SVMMA quidem voluptate affecterunt me literæ tuæ. Recognoui enim in illis tuam pristinam virtutem, coniunctam cum singulari erga me beneuolentia. Quarum alteram semper in te admiratus sum. Altera quàm me antea delectauerit, tum verò præcipuè in hoc tempore delectat: quo, cum ego, aulicis hisce negotiis impediatur, nec regio hæc raris sit plantis referta, quibus mihi ipse prospicere possim, tu tua opera opus meum, quod nunc præ manibus est, ex animo iuuare nitentis, plantis innumeris ad me transmisisse, quæ quidem magno sanè illi erunt ornamento. Quod opus etsi difficillimum omnium est, quemadmodum & te sentire non ambigo, & ego re ipsa experior, tamen animo non deficio, quàm Principum (quod multum est) & amicorum suffragia non deficiant. Vtinam sic euentum meorum consiliorum fortunet Deus Optimus Maximus, quemadmodum mea causa nihil, neque laboris deerit, neque studij. Nec est, quod te mihi tam vehementer excuses, quòd tam diu ad me scribere neglexeris, veritus fortasse, ne de aliqua fidei tuæ inconstancia subdubitarim. Cùm enim ego tantum te diligam, quantum literis exprimere non possum, non iudico posse hoc accidere, in natura ingenua & liberali, cuiusmodi

tua est, vt posteriores in amando partes ferre velis. Quæ obrem certus sum, me tibi esse cordi, quemadmodum quidem antea semper fui. Atqui non parum mihi memoris adiunxit, quòd iis molestis, de quibus scribis, impeditus, ad me prius non scripseris. Verùm cum (vt aurerum sit vicissitudo, omnino statuo, & confido, quod sub noui Principis imperio, cuius electionem propediem expectamus, omnia felicitus, tibi & cæteris doctis viris, facillè sint successura. Cæterum perlectis tuis literis non potui non admirari plurimum Lucam Ghinum, virum profectò huiusce ætatis clarissimum, & qui in plantaria indaganda parem fortasse habuit neminem, ea fuisse sententia, quòd illud syluestris montanique Pini genus, cuius ramusculum, vnà cum Cono, ad te nunc penum miseram, quòdque Ananienfes, inò & cæteri, qui in agro Tridentino degunt, vulgò appellant Cembroze Cermolo, ipsa legitima esset Picea, de qua Dioscoridès scribit ac etiam Theophrastus. Ac eò magis id institutum videtur, quod abs te nunc certior factus sum, e ratione ita sensisse illum, quòd Picea (vt inquis) pini folio esse debeat. Id quod nunquam, ni fallor, me legemini apud vllum antiquorum, qui de stirpium historia scripserunt. Nam quamuis scribat Dioscoridès Piceam & Piceam eiusdem esse generis, sed specie ramen distingere, non ob id tamen nobis statuendum censeo, piceam pini foliis virefcere. Verùm potius censerem ego accepisse hinc genus, pro omnibus Coniferis & resiniferis plantis, quæ ferè omnes iisdem sunt facultatibus prædita. Quod fit, vt dixerit pinum & piceam non genere, sed specie tantum differre. Quod autem accepit hic Dioscoridès genus pro vniuersali, ac (vt ita dicam) generalissimo Coniferarum arborum genere, facillè quis reddi certior poterit ex his, quæ capite de Fago & Ilice ipsemet Dioscoridès scripta reliquit his verbis, Fagus & Ilex Quercui eidem generi assignantur, & consimile munus obeunt. Quæ verò si rectè perpendantur, manifestò cuique palàm fiet hinc, quòd cum generaliter posuisset Dioscoridès, pro omni arbore glandifera, quum *Apis* non solum Græcis significet, quæcum ipsam, sed in vniuersum glandiferas quasque stirpes, cuius genere fecit Fagum & Ilicem, quæ tamen arbore

Ghini sententia in picea & syluestris Pini improbat.

Apis nomen vniuersale omnium glandiferarum

non solum foliorum forma, sed fructu, cortice, & ligni materie inter se maximè differunt. Ideòque eodem sanè modo de pino & picea nobis fuerit censendum, præsertimque cum illarum quælibet diuerso appelletur nomine. Quandoquidem si picea (vt ille ceniebat) è pinorum genere fuisset, non erat illi opus proprium habere nomen, sed tantum cognomento aliquo suam poterat depromere speciem, quemadmodum exempli causa Populus, quippe, quæ cum complures habeat species, eas cognomentis distinguimus, hanc albam, illam nigram, alteram Lybicam appellantes, id quod de Myrto pariter dixerim. Si quidem hanc latifoliam, angustifoliam illam, alteram coniugalem hanc item Tarentinam, illam satiuam, hanc verò syluestrem appellant, seruato semper generis nomine. Quod eò magis iussit in Picea obseruatum, si hoc pini genus, pro picea receperisset antiquitas, quòd idem foliis, floribus, nucibus, cortice, ligni materie, resina ac vniuersa facie cultam referat pinum, tamen si nuce, nucleòque, tanquam diuersum genus paulò minores proferat. Ad hæc quanquam Theophrastus, a quo fortasse Ghinus suum desumebat argumentum, vbi de foliorum conuenientia differit libro primo, capite sexto, de historia plantarum, scribit pinum, piceam, abietem, cedrumque foliis esse in summitate acuminatis, quod & nos pariter fatemur, non tamen ob id sequitur, quòd eiusmodi arbores omnes pini foliis amiantur, quum non desint aliæ plantæ, vt Iuniperus, Sabina, & complures aliæ, quarum folia quanquam aculeatis cacuminibus videntur, sui tamen forma plurimum quidem à pini foliis distant. Eæque propter, quemadmodum abietis & Cedri folia, longè diuersa à pini foliis sese nobis ostendunt, ita de piceæ foliis quibuscumque censendum putarim. Id quod luce clarius demonstrat Plinius libro XV. capite xxiiii. sic inquit Insecta pectinum modo (intellige folia sunt) piceæ abietique: & decimo eiusdem libri capite, taxum arborem, scribit folia proferre abieti & piceæ similia. Id quod non solum firmissimum præbet argumentum, piceam folio esse abietis, non pini, quemadmodum & taxus, quòd vir ille alioqui clarissimus, ac (multorum pace dixerim) alter in Medica materia Dioscoridès, in re hac non parum fuerit allucinatus, dum sibi persuasum voluit, hoc pini genus, vel alterum quocumque, legitimam esse piceam. Etenim, si pinum hanc

diferarum abietorum.

Populi tria genera.

Myrti genera picea.

Picea & abietis folia quantum

Pinus Tarentina.

Lucas Ghinus non solum excusatur, sed etiam laudatur.

diligenter expendamus, nihil magis (mea sanè opinione ferre videtur, quàm Tarentinam, de qua scripsit Plinius, bro decimoquinto, capite decimo, digitis fragili putaminumque exposito furto in arbore. Siquidem nucea necleorumque putamina non magno sanè labore digitis fringi possunt & auium rostro frangi, vt dulcibus illis pascantur oleis. At si Ghinus, non adeò maturè (id quod quamplurimi optant) communibus cessisset fati, & postremam editnem Dioscoridis mei, cui quidem, haudquaquam alio, fuit addictus, inspexisset, mihi quidem, haudquaquam alio, censendum est, quàm, quòd is qui candidissimus fidelissimique rerum fuit indagator, suam hanc reiecerit opinionem. Cæterum quòd demiratus sis, Marantam in sua methodo gnoscendorum simplicium, qua non parum sum delectatus in aspera Conchitide, quam in meo appinxi Dioscoridum quàmque mecum legitimam esse censes, me ita falsitate in mulasse, quòd certò scias, eam ipsam plantam à Luca Ghino esse mihi trāmissam, ego sanè non demiror, cum respiciat illatam mihi iniuriam apertissimè præ se ferat. Quòd vt id ægrè feras, habeo tibi gratias, vt pote cui exprobrandè pliceat calumnia. Atqui respondebo ego illi adeò firmè gumentis, vt mihi minimè verendum sit, quin probos lectores omnes in illum commoueam, eosque præsertim qui verent, legerintque, quàm humaniter de illo scripserim, quòd benignè eum ipsum laudauerim, quàmque honorificè condecorari inter tot clarissimos viros. Nec deerunt mihi numerandi errores & opiniones, quibus sæpe seipsum fallit, quæ men non concitato calamo, sed animo quo poterò tranquillo, vt hominem senem ac Philosophum decet, humanissimè recensebo. Sed hæcenus de his. Quòd autem ad Chamæleonem spectat, scias, pro certo velim, me nò esse meæ opinionis adeò pertinaciter addictum, quin facillè in tuam, ac cæterorum deueniam sententiam, vbi plantas fuerim conspicuas quæ euidentioribus notis, quàm meæ, Chamæleones referant, quanquam non ob id aliter mihi posthac persuasum, quàm quòd hæ, vel meæ stirpes, sint Chamæleonibus illis omnino congeneres. Quamobrem te rogatum velim, vt pro tua humanitate, vel plantas ipsas, vel earum imagines à picto artifice delineatas propriisque coloribus pictas ad me perferri cures. Cupio enim in Chamæleone nigro, præter

omnia

omnem carduorum naturam, inspicere umbellam, quæ aculeatis rigeat floribus, Geraniū bulbosæ ac subrotundæ radicis, quòd cum tuis literis ad me missi, fuit mihi tam gratum quàm quòd gratissimum, antea enim id mihi visum nò est, nec forrasse in Italia provenit, quum scribas, hoc ex Illyria esse allatum. Accepi & suberis ramusculum, sed iam alius erat ad manus glandibus refertus Roma ad me delatus. Saxifragam folio Thymi, quam Aeginetæ Vetoniam puto Dioscoridis Saxifragam iam cum cæteris esse sentio. Vidi eam dum agerem Romæ, Leone decimo imperante, sub Capitolino colle in quibusdam ædificiorum ruinis, sciòque saxifragam illam appellasse quendam, qui ea expellendis renum calculis utebatur, sed tunc temporis, non multum de herbaria fueram sollicitus. Pulcherrima ac virescens iam est ad manus, proinde nò est opus, vt mittèdè illius causa, tuos nunc fatiges amicos. Nitrum à Placentino Myropola tibi transmissum diligentè sum conspicatus, vt autem ingenuè fatear, quod sentio, mihi potius salis speciem quàm præ se ferre videtur, quàm nitri. Quòd nunc ad te mitto, Constantinopoli ab Augerio Flandro, viro vt doctissimo, ita & nobilissimo, & humanissimo Cæsaris Oratore ad me transmissum, substantia & sapore à tuo non parum distat, mihi que adeò legitimum nitrum refert, vt nihil sit, quòd (me iudice) reclamet. Præter id trāsmisit ad me Gulielmus Quacelbenus eiusdem Oratoris nomine cuius Medicum agit, aliquot odorati calami vulgaris plantas, mei tantum causa è Nico media petitas, longis ac fibratis radicibus refertas, è quibus folia emergunt Iridis angustiora longioraque, adeò vt omnibus sanè notis Dioscoridis Acorum referant. His accessit Platani ramus, cui latoris, quam antea viderim, insunt folia, pilulæque vegetiores, quàm in ea conspiciuntur Platano, quæ Patavii in horto Bembi virefcit. Quò fit, vt facillè putarim, plures etiam Platani haberi species. Allatum est quoque vna cum prædictis, Castanearum genus quoddam, cuius amplissimum folium pentaphylli planè modo diuiditur, fructus verò à vulgaribus Castaneis nostratibus non admodum differt, est tamen aliquantò rotundior. Concluditur is echinato calice, crasso, raris ac firmis aculeis circumuallato, qui plurimum à nostris differre videtur. Scribit ille hæc Castaneas, Constantinopolitanis, ideo equinas vocari, quod anhelosis equis usisque

Geranium bulbosa radice.

Saxifraga legitima.

Nitrum.

Calamus odoratus Esigaris prope Nicomedia nascitur.

Platanus orientalis.

Castanea equina.

Harmola legitima.

laborantibus, maximo sint præsidio, vbi ab iis deuorentur. Misit idem syluestrem etiam Rutham, Harmolam quibusdam dictam, & alia quædam antea mihi profus ignota, quæ omnia, cum forassem nusquam vidissem putem, diligenter afferunt ad te transmittenda, cum nuntius quispiam adfuit, qui vel Venetias, vel Goritiam proficiscatur, inde enim facile ad te transmittentur. Mitterem ego hinc ad te quàm libenter, per Cæsaros veredarios, si hæcæ capsulas quæ illos maximè impediunt, ferre non recusarent. Quotquot habeo amicos nunquam defatigare cogor, vt has vel illas ad me transmittant stirpes. Ita enim nunc mea studia exposcunt & plantarum imagines, quæ speciosiores maiorisque iam præstantibus sunt recudendæ. Proinde ne egrè feras obsecro, si modo, sicut & cæteris factus sum molestior. Cupio admodum vniuersam iuuare Rempublicam: quam ob causam mihi fas esse crediderim auxilium & consilium ab omnibus petere. Si itaque inter tuas plantas, quas prope innumerasti te afferuari scio, Poterium, Moly, Pycnocomum, Maniacium, Solanum, Bulbus esculentus & vomitorius, Phyteuma, Celandine, montana Nardus reperiri possint, rogo vt ea omnium quantum poteris maturius ad me transmittas, vel ipsarum plantarum imagines. Dabo enim operam, vt quicquid aurum vel argenti hac in re exposueris, id totum tibi quàm libenter simè reponam. Ghini Pyrethri reperi inter ea, quæ olim misisti simplicia, ac pariter Hermodactylum. Mitto tibi nunc Pyrethri mei ramulum vnà cum radice, quod te nunquam vidisse ais: quum autem posthac flores ediderit, integram plantam conseruabo mittendam vnà cum alisma, quam a te petieras. Nullo enim plene negotio id efficiam, cum vniuersam plantam abundè proferat Bohæmicum solum. Dum Germania agerem misit ad me Bononia Vincentius Cantonus Medicus, municeps meus, arboris cuiusdam ramusculum bacis refertum pulcherrimis in purpura nigrescentibus. Quam plantam pro vera ac legitima Loto arbore, à Fabricio Garzono Medico Bononiensi se accepisse narrabat. Sed cum tunc Bohæmico itineri me accingerem, negotium occupatus, nescio quo pacto plantam neglexerim & quo in loco reconsidererim. Namque domi posthac fracta meus illam reperire non potuit. Erat quidem planta aspectu perquam iucundo, bacis pulcherrime ferie dispositis ac copio-

Lotos arbor.

piosis, quæ (vt audio) istic Bononiæ nescio in quibus præclaris ædibus habetur. Cum autem plantam hanc recuperare cupiam, velim, vt pro tua erga me beneuolentia, Fabricium ipsum meo nomine alloquaris atque ipsum roges, vt tibi ramusculum eiusdem arboris iterum mihi mittendum daret. Audio enim hominem esse humanum, doctum, benignum, & mei etiam amantissimum, cui opto vt non solum me commendes, sed & offeras, velimque vt ad me scribas, quo nomine illic hanc arborem vulgò nuncupent, & tuam de illa sententiam. Mitto nunc ad te Oxyacanthæ mez aliquot baccas, quæ non vnum tantum nucieum, sed duos intra se concludunt, vt hinc eorum argumenta explosa scias, qui hanc plantam Oxyacantham esse negant, quòd eius baccæ vnum tantum officulum habeant cum proprium sit Oxyacanthæ plures habere, vt illi affirmant. Postremò facies mihi rem perquam gratissimam, si tuam de consiligne opinionem ad me scriperis, velim tamen vt anteaquam id agas meam etiam de ea videas sententiam, vbi sum de Elleboro in Dioscoridem commentatus. Plura nunc ad te scribenda non succurrunt. Si qua interim sese offerant, de his aliàs ad te scribam. Vale. Pragæ pridie Idus Septembris.

Fabricium Garzonus Bononiensis loto datur.

Oxyacantha fructus duplici nucleo.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Hicronymo Heroldo, Medico

Norimbergenfi

S. P. D.

Tractatur de consiligne, Elleboro nigro, Venenatiæ Juggittio, Eupatorio Mæsuæ & Secacul.

A Ccepi literas tuas vnà cum ea planta, quam ego alteram Ellebori nigri speciem esse statuo, tu vero Consiliginem cum Fuchsis & Trago esse ceasles, mirorq; quòd tam deleterix facultatis hanc esse scribas, cum huiusce plantæ radicibus ego sæpenumerò sim vsus in atrabiliaris morbis magno sanè iuumento, vbi alterius Ellebori purpureum florem ferentis, non erant ad manus. Quinimò Tridentini Myropolæ atque etiam Foroulienses nullum aliud, quam hoc veratrum colligunt, quo postea Medici vtuntur. Ideoque hanc nequaquam Consiliginem

*Florum colores
in platis quā
quā species
variāt genus
samen nō im-
mutant.*

*Confliginis
examinatio.*

filiginem esse putarem, sed certam veratri nigri speciem, quæ herbaceos flores proferat. Nec quispiam mirari debet, si nigrum veratrum diuersas habeat species florum, colore & foliorum exilitate vel magnitudine differentes, quemadmodum in quā plurimis aliis plantis continuè videmus. Hæc enim quanquā speciem variant, genus tamen immutari non possunt. Nam, si exempli causa Symphytum matris videmus reperiri flore albo, melino ac purpureo, idemque spectamus in Ononide, in Cynosorchi, in Antirrhino, in Ocimoide, in Rosis, in Iasmeno, in Iride, de quarum plantarum varietate (excipio Leucoium) nihil, quod sciam, meminit Dioscorides. Quid igitur verabit, quin etiam plures veratri nigri species reperiri queant? Nempe ut hæc flores edat purpureos, illa albos (quemadmodum ego diligenter obseruauit) & altera herbaceos, & alia ex candido purpurascens? Cæterum qui Confliginis historiam & eius faciem notāsq; conscripserit nusquam me legere memini, quo fit, ut eos non mirari nequeam, qui Elleborum hunc tam temerè Confliginem esse statuunt. At fortassis dices à facultate facillè cognosci posse, hanc plantam esse filiginem, quod in sanandis à pulmonia pecoribus, vbi in tracta inferatur aure, quā bellè confliginis obeat munus. Videret quidem hoc argumentum, præsertim vbi aliæ notæ adfint notæ, nisi Hieroclem, Absyrtum & Plinium haberem authores, qui nigrum Elleborum scriberent idem efficacissimè præstare, cuius hæc planta, si omnes eius notæ & facultates diligentius expendantur, est proculdubio speciosa. Namque tamesi Dioscorides vnam tantum nigri Ellebori speciem descripserit, id tamen naturæ obstaculo nunquam erit, quin alias quoque Ellebori nigri procreari species, ut in aliis quā plurimis (ut superius diximus) eam fecisse non ignoramus. Præter id, cum planta hæc, veratrum etiam fateris, facultate quadam venenosa non vacet, perinde ac quælibet alterius Ellebori nigri species, miror sanè quæ ratione ducti, tam temerè asserere audeant, qui tali ducuntur opinione, hanc plantam esse confliginem, cum scribat Plinius deploratis in Ptisi eius radicem præstantissimum esse medicamentum, sed bibi debere ex aqua, haberi quoque assidue sub lingua. Hoc si sua cum Confligine ij tentabunt, nulli dubium est, quin tabidos quoscunque quā primum

ẽ m

ẽ medio tollent. Nihil præterea impedit hanc plantam Ellebori esse speciem, quod eius caulis in tertium perduret annum & fruticis speciem induat, cum nigrum Elleborum in montibus sæpe viderim, folia nunquam amittere, & toto anno virescere. Infici tela à venatoribus Ellebori nigri succo, ut hoc veneni genere contactæ, feræ citius intereant, hæc tamen non audiui. Scio tamen arte quadam parari ex albi Veratri radicem succo venenum, quo illinendis sagittis vrutur Hispani venatores. Id, ut mihi experimento constat, vbi sanguinem contigerit, animalia quæcumq; paulò post interficit. Verum enim uerò me in non paruum admirationem adduxit, quod si deuoretur, nisi magna fuerit quantitas, nihil plane incommodi asserere soleat. Ideoque eo ipso vesci venatores affirman, cum purgationes alui moliri cupiant, ob idq; nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere conquiritæ, nihil prorsus comedentes inficiant. Verum vbi factò, à iaculo vulnere sanguini se immiscuerit, nullo alio antidoto seruari animal potest, nisi deuoratis Cotoneis malis. Id quod à Cæsare Ferdinando pluries audiui. Fabulari itaque eos putarim vel æqui uocè nigrum veratrum pro albo accipere dixerim, qui hæc illud quoque præstare posse affirmant. Quandoquidem tantum abest, ut nigrum veratrum eo pacto animalia necare queat, cum perforatis auribus vel lateribus immisum virus omne facillè extrahat. Hoc sanè pastores & rei rusticæ additi, non ignorant, quippè qui boues pestilentia laborantes & à serpente demorsos inferis Ellebori nigri radicibus in eorum auribus, pectore cruribusque, passim curant. Cæterum ad id, quod sententia meæ in Secaculo & Eupatorio à Mesue descripto nondum assentiri possis, & ob id admones, ut diligenter Mesuem inspiciam, nil aliud nunc replicandæ operæ precium mihi videtur, nisi ut tu epistolam illam meam attentius relegas, & mea argumenta accuratius inspicias. Quod si præstiteris & porius veritati indagandæ, quam mordicus opinioni tuæ retinendæ animam & mentem applicueris, multò antea Mesuem me diligenter legisse accuratèque inspexisse facillè intelliges. Hoc tantum de Secaculo addam, quod cum scribat Auicenna lib. 5. Secaculo, esse radices peregrinas Zingiberi similes, quæ ex India aduehantur, id satis superq; affirmare crediderim, eos prorsus hallucinari, qui putant Secaculo eam esse plantam quæ Fuchsis Siser designat

*Sagitta illinuntur albi
Veratri succo
& ita venenata fiunt.*

*Cotonea mala
securissimum
antidotum ad
Venenatas sagittas.*

*Elleboro nigro
sanatur quadrupedia pestilentis laborantia.*

Secaculo radicem esse peregrinam & ex India allatam.

designat. Atqui si hæc non sufficiat, nõ vid: o sanè, quo patrum
recum de his vite. ius agam, præsertim, vbi neglectis argu-
mentis nostris, quibus te respondere sperabam nil aliud me-
cum agis, quam quòd iterum ad Mesuram relegendum horri-
ris. Quem cum antea satis viderim legerimque, parcas ob-
secro, si in hoc tantum nunc tibi morem non geram. Vale.

VDALRICVS LEONORVS ME-
dicus, Petro Andreæ Matthiolo

S. P. D.

*Quaritur an Sirupi aluum deicientes rectè secures,
dari possint pluribus continuis diebus, in diu-
turnis præsertim morbis.*

Etsi sciam, Excellentissime Matthiolo, te semper
multis & grauibus tum in curandis ægris, tum
etiam in rei medicæ (quam cerè his temporibus
egregiè & fideliter illustrare & excolere iuuat)
publicis ac vtilissimis occupari laboribus, de tua tamè in me
humanitate & benevolentia tantam spem concepi, vt cen-
mibi persuaserim, quòd si te his vtilissimis lucubrationibus
intentum, aliquantisper ab iisdem abstrahere videbor, amari-
ter saltem sis laturus hanc morulam, præsertim verò cum
non tam proprii commodi, quàm veritatis & publicæ vtilita-
tis coram te promouendæ gratia, rei ipsius dignitas, ad te
scribam, me compulerit. Sunt sanè quidam Medici, qui cum
cæteris doctiores videri volunt, semper quiddam peculiare
quo ab aliis differant, habent, & si quid ab aliis ex ratione
etiam factum conspexerint, id tamen vt soli sapere putènt
improbare non verentur, atque vt suam fucò quodam obdu-
lent malitiam, vbi diutius rationem & experientiam oppu-
gnare se posse minimè fidunt, ad autoritates tandem Hippo-
cratis & Galeni confugiunt, quas pro suis firmandis opinio-
nibus sat astutè, at parum aptè adducere solent, nam adduc-
tæ vel nihil ex eorum re faciunt, vel si quid tamen facere
videntur, vbi diligentius inspectæ fuerint, pariter nihil pro-
defendendis eorum ineptiis rationi & experientia contra-
riis, pugnare deprehenduntur. Sed ego tales homines nouita-
tis potius ostentandæ, quàm veritatis tuè dæ studio, vulgo
placere

placere volentes, multum sibi sapere concedo, parum aliis
arbitror. Ex horum autem cœtu etiam esse puto hos nostros
aduersarios, qui vsum frequentiorè Siruporum aluum deici-
entium, humanæ saluti nocentissimum clamitant, ac pro-
pterea omnibus modis extirpandum suadent, atque vt noui
quid (prout solent) adferre videantur, nouum commen-
tum veteribus inusitatum, atque contra eorum statuta rece-
ptum esse dicunt, adducentes & hoc Hippocratis. Concocta
medicari atque mouere non cruda. Nobis vero ipsius rei ex-
perientia diuersum testatur. Videmus enim quam plurimos
in Germania Medicos, his Sirupis summa cù laude & ægro-
tantium commodo vti, ipsi quoque quotidie eorum experi-
mur virtutem, vt quâto minus eos nocere dicere possumus,
tanto magis, vt nulla alia medicamenta in diuturnis præser-
tim morbis cõterre, profiteri cogamur, necesse est. Et quam-
uis nos illorum parum moueant vani strepitus, tam en ne re-
liqui etiam à tam salubrium medicamentorum vsum istorum
deterentur clamoribus, negotium hoc tam vtile, tã neces-
sarium, tuum desiderat patrocinium, in quod vt illud susci-
pias perquam rogo ac intercedo. Quod si feceris magna vo-
luptate nos afficies & opinionem nostram confirmabis, &
præmunies, illos verò non mediocriter confundes & de ma-
nifesta pertinacia coargues, si in sirupis tuâ publicè eò abun-
dius hac de re aperueris sententiam, nempe, An rectè com-
modeque dari possint in morbis, præsertimque diuturnis,
Sirupi aluum deicientes pluribus cõtinuis diebus, vt quàm
plurimi in Germania faciunt Medici, felici admodum (vt
ipsi dicunt & nos experimur) successu. Quin & an hoc fieri
possit, præter celebratissimum Hippocratis & Galeni institu-
tum, qui Concocta medicari, & non mouere cruda præci-
piunt. Quod si feceris, additis aliquot eiusmodi siruporum
formulis (sicut non dubito) non solùm à nobis, sed à pos-
teritate quoque vt in aliis pluribus, ita etiam in hoc ma-
gnam mereberis laudem. Vale,

PETRVS

PETRVS ANDREAS MATTHI-

olus Vlrico Leonoro Medico,

S. P. D.

*Probatnr dari posse Sirupos aluum deicientes pluribus
continuis diebus in morbis diuturnis, nec esse
prater Hippocratis, & Galeni institutum.*

Deficiunt propemodum ingrauescente iam ætate caloris innati flammæ, quæ ad studia antea animum incendebant. Quamobrem ne mireris, si tuis literis tam diu non responderim. Quæ me an eodem rectè dari possint in morbis, præterquam diuturnis, sirupi aluum deicientes pluribus continuis diebus, ut plurimi in Germania faciunt Medici, scilicet admodum (ut illi dicunt) successu. Quænetiam petis an haec fieri possit, præter Hippocratis & Galeni institutum, qui cocta medicari præcipiunt, & mouere non crudâ. Quæritur sanè non vulgaris hæc est, & quæ mihi negotij non parum faceffit, tum quòd de his differere absque labore nequear, tum etiam quòd non desint Medicæ facultatis periti, quorum nonnulli Hippocratem sequuti, hosce Syrupos non solum dari prohibent, sed maledictis & execrationibus destentur: alij verò contrà experimento & rationibus quibusdam nixi, eos cæteris ferè præferunt medicamentis, & serè rectè dari posse contendunt. Nàmque si hos vel deprohibeam vel præcipiam, non deerunt qui nostram improbabunt sententiam & mihi fortasse laborem facient. Verum tamen si mihi laborem & periculum subeundum esse sciam, constitui tamen potius ea in re tibi gratificari, quam laborem subterfugere & aduersariorum morsus pertimescere. Existimo enim plures fore, qui nostram sententiam sint comprobaturi, quam qui eam couellere conabuntur. Erunt etiam alij opinionem nostram sequuti, qui non solum ea pro virili defendent, sed etiam æmulorum petulantiam compercent. Ut autem, quòd de re hac sentiam tibi explicare incipiam, in primis distinguendum est, de quo siruporum genere nobis intelligendum sit, an scilicet de his, qui clementioribus parantur aluum deicientibus medicamentis, cuiusmodi sunt, Casia, Manna, Rhabarbarum, Rosarum dilu-

numerofis macerationibus paratum, aut Sirupus ex eo confectus, aut ipse purus rosarum succus, Fumaria mercurialis, Epithimum, Myrobalana, Sena, Polypodium, & huiusmodi classis alia: vel de his, quæ Scammonium, vel Turpetum, vel Pyriusam, vel agrestis Cucumeris succum, vel Elleborum, vel alia similia, quæ electiuè (ut aiunt) purgant, & proprie pharmaca à deleteria eorum vi appellauit Græcorum antiquitas, excipiunt. Si itaque de his, qui tantum clementissimis illis parantur simplicibus, intelligamus, haud dubiè affirmabo, facile, & rectè dari posse hos in diuturnis morbis, pluribus continuis diebus, nec esse id præter Hippocratis & Galeni institutum. Alios verò minimè. Quandoquidem si rectè Hippocratis verba expendantur, quæ sic habent, *πέποινα φαρμακένειν καὶ κινῆν μὴ ὕμα*, facile sanè deprehendet quispiam, non aliud per *φαρμακένειν* velle illum, quam non debere cum Pharmacia, id est, cum electiuè purgantibus medicamentis immatura expelli, quòd eiusmodi pharmaca, ubi humores incoctos repererint, eos non deiciant, sed sanguinem insanciant colliguntque, ac perniciofa sint. Eiusmodi enim medicamenta hisce de causis dari vetant Hippocrates & Galenus, non autem quæ clementiora sunt, nec electiuè, nec fortiter purgant, nec villo præterea modo sanguinem colligare, vel inficere possunt. Horum perpaucâ ipsis cognita fuere. Namque Cassiam nigram, Rhabarbarum, Myrobalana, Senam, nec ipse Hippocrates, nec Galenus nouit vnquam. De Manna tamen meminit in libro tertio, de aliment. facultatibus, de melle scribens. Item de Rosis libro octauo, de simplicium medicamentorum viribus, sed vtriusque medicamenti deiectoriam facultatem ignorauit. Id quod posthac multa cum diligentia exploratur Mauritanis, qui rectè sanè clementiora hæc medicamenta Benedicta vocauerunt, quòd nihil in eis repererint, quo sumentium corpora villo afficerentur incommo. Quamobrem in morborum etiam acutorum principiis, magna cum vtilitate hæc propinantur à Medicis. Siquidem si negligantur humores in ventriculo ac locis illi propinquis existentes, trahuntur posthac per vniuersum corpus in venas, non sine ægrorantium discrimine. Ideoque haud rectè, mea quidem sententia, hæctenus contendere quidam, nulla facta medicamentorum distinctione, dari non debere deiectoria medica-

*Medicamenta
quæ electiuè
purgant.*

*Hippocratis
verba exponitur.*

*Hippocratis
suspecta sunt.*

Quæ medicamenta.

*Manna sibi
meminit Galenus.*

*Nec Manna
nec rosarum
deiectoria
facultate nouit
Galenus.*

*Clementia
medicamentorum
cū
utilitate
propinari in
morborum
principiis.*

*Questio an si
rubi aluum ci
tantes frequē
ter dari pos
sint in morbis*

*Authoris sen
tentia.*

*Medicamen
ta clementia,
quæ dicantur.*

menta in morborum principijs, qui si sciissent de quibus intellexerit Hippocrates, & quid illi propriè designet *κίερα*, à clementioribus abstinere Medicos non prohibuit. Atqui nolim ob hoc tortasse putes, me affirmare velle, siropos alium citantes in aegritudinum principio assidue diebus pluribus dari posse. Quandoquidem, quæ in vetriculo locis que circumstantibus sunt excrementa, totum indigent euacuationibus. Sed cum in principio ea omnia medicamenta, quibus iidem sirupi constantur, tunc deponantur, longè tutius dantur vbi iam materia concoquitur, nec prorsus fuerit matura. Nec putes velim meum hoc esse institutum, sed Galeni. Quippe qui libr. 13. de Meo. cap. 15. de iocinoris phlegmone agens, iam vbi coctio aliquo fieri incipiat, vacuare eam docet assiduus medicamentis aluum deiciantibus, his verbis. Procede autem tempore vbi phlegmon iam concoquitur, etiam valentioribus vitium mouentibus medicamentis in cibis uti licet, nempe Aler & Celtica nardo, & Phu quod nominant, & Petrofelinio, & Smyrnia & Meo, sicut etiam per ventrem vacuare, si iocinoris cauum afficitur, Cnico cibus admisto, & vrtica, & Mercuriali, & Epithimo, & Polypodio, & omnibus præterea, quæ modicè aluum deiciunt, magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius, quam ante, vtendum, tum verò quæ sunt valentiora, partim in Ptsana incoctis, partim iustis in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt, vel ex Ptsana, vel ex aqua. Ego namque etiam Polypodij aliquid in Ptsana aliquando incoxi, & nigri verum corticem. Hæc ille. Quibus palam est à Galeni dogmatibus haudquaquam deuiare Medicos, qui, vbi in morbis signa coctionis apparent, clementia medicamenta continuè quibusdam diebus in Sirupis exhibent, non solum in diuturnioribus, sed in alijs etiam morbis. Constat præterea hisce Galeni verbis non modo perquam rectè dari posse in Sirupis clementiora hæc medicamenta, sed etiam vbi morbi intensio remittitur, id est, vbi adhuc magis concoquantur materia, etiam valentiora, vt Elleborus Ptsanz incoctus. Quo fit vt nihil sit quod prohibeat, quominus possimus etiam præsertim clementioribus admista, quod hæc præter id quod aluum deiciunt, propria sua facultate manifestis sub

Galenum in iocinoris phlegmone quotidie de hisce medicamenta aluum deiciunt.

Nigrum verum & Polypodium in Ptsana quotidie propinat Galenus.

Quid agant electiue purgantia cum clementioribus admista.

inde qualitatibus exuperantes humores præparant, quum ferè omnia partim attenuent, partim incidant, partim aperiant, partim abstergant quarum facultatum auxilio coctum crudo admistum facillè separatur & expellitur, deinde propria horum medicamentorum virtute. Seruari hanc medendi normam passim ab omnibus in vniuersum Medicis, tam qui hæc probant, quam qui improbant, in contumacibus febribus, animaduerto. Siquidem vbi datis prius sirupis ad coctionem facientibus, ac exolente subinde pharmaco, febris non remiserit, ad alios statim properant, quorū vis humorū præparationi peridonea habeatur. Sed id plerunque cum Rhabarbato expediunt, modo sirupos propinatæ, qui Rhabarbarum exceperunt, modo in iisdem Rhabarbarum macerantes tenui linteolo exceptum, & pluribus assiduus diebus propinant. Cæterum perquam felicissimè etiam dantur hoc modo aluum citantes Sirupi in frigidis admodum & pituitosis affectibus, quin etiam in iis qui ex adultis proueniunt humoribus, quorum concoctio vel tardè admodum, vel fortasse nunquam sit futura, Ideoque Auicenna Epilepticis quotidie bis Hieram Hermetis propinari præcipit. Quineriam Dioscorides anno toto quotidie Brioniz radicem drachmæ pondere Comitibus, artonitis & vertiginosis propinandam suadet. Ideoque si fortiora & electiue purgantia medicamenta in hisce morbis non sine auxilio priores dedere Medici continuis diebus, quid prohibebit ergo, quo minus nos in similibus morbis securius clementioribus vtamur? ac etiam quandoque, vbi necessitas adit electiue purgantibus, vt Galenus cum Elleboro faciebat? Nihil sanè, nisi potius quorundam opinionionibus, quam rationibus & experientia addicti esse velimus. Eadem etiam conuenire (vt diximus) in adultis morbis nihil mihi verendum est, cum Galenus libro secundo ad Glauconem, Cancrum purgantibus medicamentis, ex quibus sanitas sequitur proapriè succumbere scribit, & id tam diu faciendum præcipiat, donec sanitas pristinae partis subsequatur. Id quod etiam repetit libr. xiiij. Methodi, cap. ix. his verbis, Communis igitur curatio est, vt humorem vnde vitium est, natum illico vacues simili vacuationis genere ei, quæ in alijs tumoribus supra est comprehensa, mox prohibere potissimum si fieri potest, ne de cætero eiusmodi succus in venis colligatur.

Medicos omnes in diuturnis febribus etiam sirupis Rhabarbato.

In quibus morbis felicissime dantur Sirupi purgantes.

Dioscorides annotato Sitis alba radicem epilepticis propinandam suadet.

Cancrum fruentibus medicamentis purgantibus curat Galenus.

Sin id fieri nequit, saltem eum omnino ex interuallis vacare & simul particulam firmare, nequid humorum redundantiæ ad eam confluat. Quibus palam est nihil sanè oblati, ubi in diuturnis & contumacibus affectibus vitiatum humorum continuè affluunt quia ij medicamentis aluum deicientibus frequenter vacuentur, hac tamen conditione (vt Galenus inquit) vt ea iis misceantur, quæ læsis languentibusque particulis robur conferre valeant. Cuiusmodi sunt Myrabalanorum omne genus, Rhubarbarum, Rosarum succus, etiam acidi dactyli, quos Tamarindos vocant officinæ. Si quidem ubi frequentioribus euacuationibus aliquid nõ accedet, quod robur affectis particulis adderet, nihil profectio xius esset, quàm frequenter euacuare. Atqui quum omnibus palam sit, quòd in pituitosis morbis maximè confertur extenuatio. hac etiam ratione hi Sirupi conuenient, vbi diuturnis affectibus pituitæ plurimum redundet. Quippe non solum iidem morbi materiam paulatim partim præparabunt, partim educent, eo quo prædiximus modo, sed peculiariter etiam extenuabunt. Quòd autem hæc aluum ducentia medicamenta assiduè sumpta corpora nostra extenuent, manifestè palam facit Galenus lib. 6. cap. 8. de sanitate tuenda, vbi obesos extenuare docet, his verbis. In his qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda vero corporis exhalatio. Porro minuetur digestio assidua ventris deiectione, nempe assuefacientibus nobis nutrimenti instrumenta quæcunque continent, ea statim pessum impellere. Corporis autem exhalatio augebitur, celeris ex-citatione. De quo autem medicamentorum genere hic intellexerit Galenus, de his intelligam ego, de quibus meminit is libro tertio Methodi in Iocinoris inflammatione, nempe de Mercuriali, Cnico, Filicula, Epithymo, Polypodio, & huiusce classis aliis. Id quod apertissimè declarauit Auicenna, Fen septima, quarto capite, de corporis obesitate, sic inquit. Et medicinæ lenientes naturam, valde iis conferunt. Extenuant enim corpora quoniam conuertunt cibum à venis & ideo quando administrantur, multoties fit virtus attractiua pigra, & consuescunt venæ euacuari ab eo, quod vadit ad eas apud quemlibet motum humorum ad intestina, & quando sunt medicinæ lenientes naturam, subtilianes & diureticæ, non peruenit ad venas res magna ex nutrimento

Hæc

Hæc ille. Quibus facilè patet hallucinari eos, qui in morbi Gallici curatione eos redarguunt, qui ligni Guaiaci decocto medicamenta hæc deicientia assiduè addunt, cum nihil magis in hoc morbo conueniat, quàm extenuatio exiccatiove, quam perceptud molimur cum Guaiaci decocto. Nec valet eorum argumentum, quòd vbi aluum ducentia illa eidem decocto admisceantur, illico deperdatur decocti ipsius propria facultas, qua sanari morbum Gallicum fatemur, quum facultas hæc superari non possit, nisi alia fortasse alterius medicamenti propria facultate, quæ illi fuerit contraria. Nam sicut manifestæ ligni illius qualitates calidæ & siccæ minimè impediunt in iocinore calida & sicca temperie affecto, vt in morbo Gallico semper euenire non ambigimus, quo minus vis illa occulta secur ad suam temperiem naturalem restituat, ita nec ducentia aluum medicamenta id efficere valent, imò potius decocti ipsius vires augent, quòd materiam continuè minuunt & exiccationem augeant, adeò vt non opus sit tam tenui victus ratione vti ægotantes. His accedit multorum exemplum, qui cum nullo alio medicamento, nec simpliciter Guaiaci decocto pluries sumpto sanari potuerunt, ipso tamen deiectionis medicamenti admixto, tandem sanati sunt. Atqui animaduertendum est, quòd in frigidis ac diuturnis morbis, vbi humores præassati non sint, hi sirupi aluum mouentes propinari non debent, nisi prius aliqua facta fuerit concoctio crudorum humorum. Sed hæc cum valde calidis & tenuium partium medicamenti facienda non est, quòd talium facultas concoquendi non sit, sed præparandi, quæ iam concocta sunt, vel concoqui cœperint. Namque si cruda adhuc existente materia, calidiora medicamenta propinentur, morbum proculdubio augebunt cruditates in venas pellentia. Non itaque cum his concoctionem moliri debemus, sed cum temperatè calidis, vt Galenus docuit in quarto de ratione victus, commento quadragesimo quarto. Hoc autem non solum fieri debet cum his, quæ intus in corpus sumuntur, sed etiam cum his, quæ exterius applicantur, nempe fomentis & inunctionibus ventriculo & hypochondriis adhibitis, vt idem Galenus docuit, quarto de sanitate tuenda. Qua in re maximè præstat Chamæmalnum oleum & Chamæmali florù decoctum. Namq; his auxiliis fouetur naturalis calor, adeò vt quiescentibus

Argumenta contra eos qui in cura morbi Gallici deiectionis medicamenta cum Guaiaci decocto misceri prohibent.

Purgantia medicamenta cum Guaiaci decocto magno dari auxilio. Quid seruandum in propriis aliudis sirupis aluum deicientibus.

Quibus cum medicamentis humorum crudorum concoctio sit molenda.

Siruporum purgantium Glistas.

Obesorum corpora assiduis purgantibus medicamentis extenuare docet Galenus

Medicamenta obesos extenuantia e quo genere esse debent.

ob id humoribus, commodè concoctio fiat. Quippe quemadmodum quies temperatūque calor ad hoc maxime faciunt, è contra agitatio, quæ à calidis valde medicamentis fit in humoribus, quietem impedit, & naturalem calorem accendit, quo postea fit, vt non concoquantur humores isti, sed potius putrescant. Vbi verò concocta fuerit materia, vel saltem concoqui cœperit, securius calidioribus vti possumus medicamentis ad eius præparationem conficiendam, vnâ cum exoluentibus alium Sirupis, vt etiam antea dictum est. At vbi humores præfati fuerint, cum ij veram cōcoctionem pertraxerint, quanquam vera concoctione tunc opus nō est, oportet tamen nos innatum iuuare calorem, quò incoctos humores cum præfatis cōiunctos concoquat, adeò vt semper nobis opus sit, aliquam prius moliri concoctionem, antequam ad hosce sirupos veniamus. Possem quidem adhuc tibi plura de re hac in medium adferre, quinetiã ostendere, quòd moliti sint inter recentiores, vt Montanus ille clarissimus, qui huiuscemodi vtuntur Sirupis experiētia docti, sed ne Minerâ docere videar, lubēs ea omnia prætereo. Ad dam autem tantum hoc, quòd plurimum Medici debeamus Mauritanis, qui nobis hæc tam salubria ostenderunt medicamēta, quibus tantius vti possumus, tam in diurnis quam in acutis morbis, in quibus non nisi magno cum ægrotantium discrimine electione deiciētia medicamenta propinari possunt. Nunc autem reliquum est, vt pro tua facta petitione, hic tibi describam, quo pacto hosce Sirupos parare soleã, in pituitosis & atrabilianis affectibus, quinetiã in morbi Gallici curatione. Quod & si sciam superuacaneum esse, quòd non desint præclarissimi Medici qui ante me similes descripserunt Sirupos, ne tamen fortasse putares me hoc laboris velle subterfugere, hic habes, quo ego vtor in pituitosis & Melancholicis affectibus.

Sumi

Quaratione
quone tempo-
re cōcocta præ-
parari debent.

Medicos om-
nes plurimū
debere Mauri-
tanis auctori-
bus.

Sumito itaque, Adianti

Aspleni

Betonice

Agrimonij

Intubi

Cicorij

Amarici

Florū Stæchadis

Saluiz

Rorismarini

Radicum, Fœniculi

Petrofellini cōmunis,

Alparagi

Eryngij

Centaurij ma,

Polypodij contusi drachmas VI.

Seminum, Anisi

Fœniculi

Amisi

Coriandri

Agallici drachmas II.

Santalorum, Flauorum

Alborum

Sing. drach. III.

Feruefacito hæc omnia seruato coctionis ordine, in aqua libris decem ad tertias & subinde mundo linteolo percolato.

Sumito deinde, Foliorum Senæ orientalis libram

Cinamomi electissimi drachmas X.

Florum cordialium Sing. vnciam.

Excipito hæc omnia scitili vitreato vel stanneo vase angustiori orificij, & affuso decocto præscripto feruenti, macerentur in calido loco, occluso vasis ore duobus diebus continuis, Demum colentur.

Sumito item huius diluti lib. III.

Diluti Rosari pluribus rosarū macerationibus parati, vel succi rosarū puri, vbi dilutū nō esset ad manus, li. II.

Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, & tunc addito Rhabarbari selecti crassiusculi sciti scunciam. Turpeti optimi semiunciam, & coquito vsque ad Iulapij consistentiam. Demum sacculo linteolo percolato &, vase mundo asseruato.

Singulorū manipulū.

Sing. vnciam

Singulorum sesquiunciam

Sirupi primū
ad pituitosos
affectus paratū
di ratiō.

Atqui si compendium desideras, hoc aliud parari iubet,
 minori tempore ac labore.

*Sirupus secundum
 diu breuior per
 rari modus.*

Sumito, Foliorum, Senæ orientalis vncias. IIII.
 Absinthij Pontici manip. Semif.

Adianti
 Aspleni
 Intubi
 Cichorij
 Melissophylli } Singulorū manipul.

Radicum,

Betonicæ
 Hysopi
 Agrimonij
 Fœniculi vnciam.
 Petroselini

Appij
 Alparagi
 Polypodij
 Eryngij } Sing. drachmas VII.

Seminis,

Glycyrrhizæ mundatæ drach. III.
 Anisi
 Fœniculi } Singulorū Semiunciam

Appij
 Ammi
 Cinamomi selectissimi drachmas V.
 Rhabarbari optimi drach. VI.
 Turpeti genuini drach. III.

Agarici crudi præstantissimi semiunciam.

Coquito omnia in aquæ quod sufficit, seruato legitime co-
 ctionis ordinem ad tertias, & deinde addito Sacchari albi
 quantum sat fuerit ad conciliandam dulcedinem. Prebeo
 quotidie diluculo vncias quatuor, aut quinque, pro morbi

*Sirupus in me-
 lancolicis af-
 fectibus.*

*Sirupus Gua-
 iaci decoctus ad
 miscendus.*

Cæterum vbi velis his vtri medicamentis, in Melancholi-
 cis affectibus, Epithimium & radicem nigri veratri cortice
 pro arbitrio addito. Quinetiam Myrobolana, Chebula, Ema-
 pelica Nigra, cum in dilutis, tum etiam in decoctis.
 In morbi Gallici autem curatione ita parato.

Sumito

Sumito Fumariz
 Adianti
 Aspleni
 Intubi

Agrimonij
 Cichorij
 Pulegij
 Betonice
 Melissophylli } Singulorū manip.

Florum

Lupulorum
 Stæchadis
 Borriginis
 Buglossi
 Rosarumrubeorum

Radicum,

Glycyrrhizæ
 Fœniculi
 Borriginis
 Buglossi
 Centaurij maioris
 Polypodij vncias IIII.

Seminum

Anisorum
 Pæoniæ
 Fœniculi } cuiusq; semiunciam

Corticum

Myrobalanorum
 Chebulatorum
 Emplicorum
 Nigrorum
 Radicum Ellebori nigri vnciam

Zedoariæ drachmam

Santalorum Flauorum
 Alborum } Sing. semiunciam

Coquito omnia in aquæ quod sufficit, seruata legitima co-
 ctionis norma, & deinde linteolo percolato.

Sumito deinde. Foliorum Senæ orientalis libram

Epithimi Cretici vncias IIII.

Cinamomi selectissimi miantum concisi vnciam.

Excipito tria hæc fictili vel stæneo vase haud ampli oris, &
 deinde affundito decocti præscripti feruentis lib. VI. & con-
 cluso vasis ore nequid expirare possit in loco calido colloca-
 to, maceratq; sic horis quinquaginta. Demum percolato.

Sumito post huiusce Diluti lib. IIII.

Diluti rosarum crebris macerationibus parati
vel succi rosarum puri, vbi dilutum nõ sit ad ma-
nus, libras II.

Sirupi de pomis Sabor Regis, libram.

Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, postea addito Rhabarbari in tenuis
particulas secti fescunciam. Et coquito deinde quousque co-
cipiat Iulapij consistentiã, postea colato & asseruato. Propri-
to manẽ binas vncias, & vsque ad tres, vbi adstrictior fuerit
alius, additis Guaiaci decocti vncis quaternis quiniis.
Quiescat deinde affectus nec sudet. Vesperis sumat decocti
Guaiaci simplicis horis tribus ante cœnam vncias septem
sudet. Et post sudorem ebibat eiusdem decocti vncias quor-
tuor, & post horam capiat cibum. Vbi autem compedi-
dicamentum parari cupias, ita rem expedito.

Sumito, Decocti primi Guaiaci lib. VII.

Foliorum Senæ orientalis lib. 5.

Rhabarbari selecti vnciam,

Epithymi drachmas X.

Polypodij semiconcusi vncias V.

Radicum Borriginis

Buglossi

Glycyrrhizæ } Sing. fescunciam.

Seminis Anisi vnciam

Ammi semiunciam

Florum cordialium singulorum vnciam

Santalorum Flauorum } cuiusque drac. III.

Alborum }

Coquito simul omnia, seruato coctionis artificio ad ter-
tias, deinde addito Sacchari quod sat fuerit ad conciliandi
dulcedinem. Præbeto diluculo senas vncias, nec affectum
dari finito. Reliqua expedito vt in altero diximus.

Hæc boni consulas velim, mi Vrice dilectissime. Interim
si quid aliud habeo, quo tibi gratificari possim, velim intelli-
gas, nihil mihi esse tam carum, quo minus illud tibi etiam
impertiar libentissimè. Vale. Pragæ.

IOAN

EPISTOLARVM LIB. III. 379
IOANNES CRATO MEDICVS,
Petro Andrea Matthiolo. s. p. d.

*Hortatur Crato Matthiolum, ne ob maleuolorum
infectiones à Republica iuuanda suis
studijs se dimoneat.*

Beneficam tuam naturam & publici commodi stu-
diosissimam plurimum amavi: ac cum laboribus
tuis sæpe suauissimè perfruar, aliquoties mihi in
animo fuit, tibi pro mea parte gratias agere, teq;
si quo modo possem, in curriculo industriæ, in quo tibi ma-
leuolentia atque impudentissima maledicentia, impedimen-
ta quædam obiciuntur (etsi virtus tua confirmatione nostra
non egere videatur) confirmare, Sed amoris atque officij
mei iter nescio quid impediuit, nec ineptè mouendi partes,
quæ sunt prudentiæ, mihi assumere volui. Cum autem intel-
ligam, te singulari studio iterum in eo esse, vt Dioscorides
illustrissimus ab ingenij tui præstantia & artificio manu
conspiciatur, hac exigua quidem, sed gratia atque beneuoli
animi mei significatione tibi calcar addere visum fuit, ac si
hoc poteris, rogare, ne *Nordoplas* Borussii, aut aliorum infe-
ctiones à laudabili instituto te dimouere patiaris. Minimè
recta via laudem affectant, qui eam ex alterius ignominia pe-
tunt, & maledictum maledicto trudere, perinde est ac insa-
niam insaniendo depellere. Tuis laudibus, quas omnis pos-
seditas exceptura est gratè, tuæ famæ, Borussus ille conquesti-
tis monstris vocabulorum ineptissimè, parum apud bonos
& virtutis rectique amantes nocuit, leues si commouit, suæ
pessimè consuluit. Vnica autem Socratica ratio respondendi
conuenientissima videtur: Nihil respondere, & plagas ac si
afinus calce te percussisset, æquo animo pati, præsertim cum
vera proferre atque tueri absq; altercatione & dimicatione
liceat. Sed nescio quomodo delabor ad id, quod huic Epi-
stolæ non erat propositum. Illud ostendere significatione ali-
qua, ac potius tibi confirmare tanquam Syngrapha volui,
te (si quid hoc tua refert) à me non solum propter tuam
rem Medicam præclarissimam merita, valde amari, verum etiam
propter exquisitam doctrinam & industriæ excellentiam
singularem, tanti fieri, quanti ab eo potes, qui eximias inge-
nij

nij tui dotes & virtutes intimè nouit, candidissimè æstimat & perspectissimas habet. Hunc meum animum, si vllare vt rius, atq; euentius, quàm literis probare poterò. efficiam vt id quod sum, me tui studiosissimum & amantissimum cognoscas. Nobilem & præstantem virum dominum Sauroonium, vt ex his meis literis, tanquam me, amanter completaris magnopere peto. Bene vale. Vuratissimè.

PETRVS ANDREAS MATTHIO

lus, Iohanni Cratoni

S. P. D.

*Respondetur præcedenti epistola. Detegitur quanta sit in his-
ria plantarum Guilandini imperitia. & eius nun-
nulla discernuntur calumnia.*

Non dixerim faciliè, mi Crato, quantùm mihi placuerit tuum de Boruffo illo impudentissimo iudicium, non certè quòd gaudeam doctos viros inimicitias suscipere cum obreçtatoribus meis, sed quòd illorum testimoniis, apud omnes inclarescat ne- rriè & prope dixerim sceleratè illos mecum agere, dum imaledicis & virulètis scriptis inuioiã mihi & laboribus inestare nituntur. Id quòd ita magno cū affectu, tamq; pertinace animo agūt, vt tanquã rabie correpti canes, sic illis ira aduerbis innocentia percuti latratibus & morfu, aut sicut tu prouideret dixisti, etiã calcibus tanquã a fini quidam me impetãt. Acque vtinam quanto strepitu spirituque prouoluunt criminationum maledictorumque suorum forditatem, tam firmis argumentis, aut saltem probabilibus veritati patrocinari non possent, niterentur saltem, æquiore certè animo acciperemus etiam ea, quæ contra nostram sententiam afferrentur. Sapienter tu quidem & amicissimè præcipis, ne patiar à Boruffo, vel aliorumcunque maledictis, ac insectationibus meo me dimoueri instituto, verùm ego ita vitam meam iam pridem institui, vt nihil mihi magnopere metuendum existimarem, quòd quidem à culpa absit. Quin etiam, id quoque in animum induxi meum, vt à iuanda meis studiis posteritate, nullis calumniis, nullis latratibus me auertere sinam. Etenim si pulchrum est (vt aiunt) laudari à laudato

*Laudatur
Cratonis con-
silium.*

viro, putarim quidem à perditissimis nebulonibus & impudentissimis Sycophantis laudari, prudentem virum neminem optare, quòd id hominum genus laudare nesciat, nisi a finos sui similes. Imò verò ab iisdem si vituperentur studiosi, & de Republica bene meriti, maximo id illis semper esse honori existinaui, cum huiuscemodi insidiatorum consilia, nihil aliud moliantur, quàm virtutè opprimere, veritatèq; confundere, vitium verò (si tantum possent) extollere, & mendacium faciatibus sophismatibus vbicunque alere, vt præ cæteris hisce illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre videantur. Huius factiois principem locum obtinere hoc æuo Guilandinum, quem tu vnã cum cæteris meritò vituperas, neminem iam latere cenfeo, qui eius in me calumnias, criminationes, conuitia, maledictaque omni sanè fœdita tum genere illita, in libello illo, non ita pridè Patavij edito, perlegerunt, à quo iam omnes tam eius amici quàm inimici, quibus veritas, ac humanitas cordi est, tanquam à fœtore intolerabili nares non aliter auertunt, quàm ab horribili quacunque latrã. Quàm autem, præter id quòd malus est, etiam amens sit, palàm facit infelicissimi libelli vitulcus solus. Cùm enim eum Apologiæ nomine inscribat, tanquam refutationem eorum, quæ à me contra eum in Epistola ad Celeberrium virum Gabrielem Faloppium de Bulbo Castaneo, Oloconitide, Mamyra & aliis nonnullis incognitis ei plantis dicta erant, instituisset, mox instituti sui oblitus nihil eorum affert, nec facit, quæ mēdax inscriptio pollicebatur, sed se totū addidit conuitiis, nisi quòd obiter mihi quædam errata, ceterum circiter numero (vt ipse inquit) obicit. Quod si ego contra vanum hunc hominem facere vellem, hoc est, & dicere & facere, quæ faciliè possem, tam angustam ei citra magnum meum negotium Europã redderem, vt vestigium in ea, quo pedem poneret, vix esset inuenturus. Sed melius est me temperare, vel iustissimæ iræ meæ. Iam verò quàm le uibus armis, contra me pugnar, dum errores (vt ille ait) quosdam meos nudos, nulla addita ratione, nec etiam antiquorum scriptorum autoritate recenset, ipse tu, mi Crato, ista considera si placet, & haud dubiè infignem pessimi hominis vbique impudentiam, & rei plantariæ imperitiam deprehendes, quotiescunque me erroris aliciuis insimular. Confundere me in primis duo medicamenta scribit, Folium & Mala

*Nebulonum
Sycophantia
que minus.*

*Guilandinum
nebulonum
omnium prin-
ceps.*

*Guilandini
obsecro in so-
lio & Mal-
batro explo-
su.*

& malabathrum. Sed manifesti mendacij illum accusant. Diofcori omnes, qui mea in Diofcoridem commentaria perle-
 runt, vbi Syriaci folij & Indici Malabathri, non contuse (ille mentiri non erubescit) sed aperte, & perquam distincte Plinio memini. Siquidem alterum haberi dixeram in Syria nascens quadam ex arbore folio conuoluto, colore arido ex quo oleum ad vnguenta exprimebatur, alterum verum India, in paludibus gigni, lentis palustris modo Græcis καλαβαθρον appellatum. Eadem præterea calumnia in Cassia & Cinamomo me falso infumulat, cum tam aperte menti audeat, scripsisse Galenum Cinamomū transire in Cassiam non autem Cassiam, vt ego verteram, transire in Cinamomum. Sed tam prociacis nebulonis calumniam, quam maxime detestatur Galeni ipsius verba, libro I. capite vndecimo, de Antidotis, quæ sic habent. *Επει δὲ μεταπεινήσαν ἕνωμα ἰσχυρὸν ἐστὶ σακχαρινὸν, ὅσον ἂν ἀφρώδες ἐν αὐτῷ συστῆναι καὶ τὸν ἐπίπυον ἐν ὑγρῷ λύεται, προδίδουσι μερῶσι χεῖρ τῷ λόγῳ, καὶ μὴ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς μετὰ πηλώσεως ἐν τῆς ἀρίστης κακίας ἐν νόμῳ. ἰδεοσόμενος γὰρ ἴσῃ πωλλάνης ὑψηλῆς καὶ συδαλῆς κακίας, ὡς ἐστὶ βάλανος μέγελος ἀκρέμονας πινὸς ἀπὸ ὁμοίως νιναμώμου, κατὰ τὴν τῶν ὄσφιν, καὶ τὸ φλοιὸν τῆν πτωχίτην καὶ πρὸς τοῖσι ἐστὶ τα βεβαίωτατα γνωρίσματα νιναμώμου ἐκ τῆς γούσεως τε καὶ ἀσπρήσεως γινόμενος, id est. Quandoquidem autem dixi transire ex Galbana in Sagapenum, quod quid illius spumofum, consistens, albumque facili in humorem dissoluitur, addendum etiam hoc sermoni est, & maxime propter similitudinem permutationis ex optima Cassia in Cinamomum. Nimirum vidi iam sæpius Cassiæ proce-
 ra, quæque ita feliciter excreuisset, vt ad fructicis magnitudinem perueniret. germina exquisita, planè similitudine Cinamomi, tam quo ad aspectum, quam corticis tenuitate, aliisque certissimas Cinamomi notas, quas tum gustu tum odoratu exploramus. Atqui longè etiã cumulatiu capite xiiii. eiusdem libri idem recitauit Galenus sic inquitens. *Ὅταν ἴσῃ κακία πωλλὸν τὸ νιναμῶνον τῷ γένει, καὶ γὰρ καὶ γιότα καὶ νινάμωμον ἴσῃ μεταβολῆσι αὐτῆς ὅστι ὅλον μὲν ἐράδαι τὸ ὅλον ἀπὸ ἀκριβῆ κακίας ἀκρέμονας δὲ τινὰς ἐν αὐτῷ νιναμώμου σωτηρίας τοῖσι κλάσσι τοῖς κακίας ἀρίσκειται: id est, Cassia autem generat ad Cinamomum accedit. Etenim fit nonnunquam ex transmutatione illius Cinamomum, adeo vt conspiciatur quædam**

Guilandini calumnia in Cassia & Cinamomo confutata.

Cassiam transmutari in Cinamomum non è contra dicta Guilandini inscitia.

dem, tota ipsa quasi arbor exquisita Cassia, germina autem quadam in ea Cinnamomi continua ipsis Cassiæ ramis reperiantur. Hæc ille. Quæ quidem qui legunt, non sine indignatione & stomacho mendacissimi hominis temeritatem exhibant, ac execrantur, sibi certò persuadentes, diutius huc apud Aristophanem, mimum, histrionem, parasitumque profectum, quam apud Diofcoridem & Galenum in plantaria præsertim facultate versatum. Cæterum quam etiã à Poetis explodenda veniat noui huiusce interpretis sententia in censendo Viburno, qui tam elato supercilio Viburnum clamat, nõ plantæ alicuius singularis esse nomen, sed cuiuscumque in vniuersum virgulti fructicisue proprium, ij facili iudicabunt, qui rerum Epithetis examinandis diutius insudauerunt. Inquit enim Vergilius. Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi. Sed cum fructices, virgultaque, propè innumera habeantur, spinosa, rigida, obductisque duritie ramis, nec vlla in parte obsequiosis, huiusce fabulatoris insolentia omnibus palam fit, qui nulli lentori obnoxij, sed veritati tuendæ addicti, rigidiori vultu hæcè inuentur ineptias. Quibus præ cæteris refragatur Ruellius, qui in re plantaria examinanda, indagandaque inter recentiores facili primas tenet, quemadmodum multiplici lectione, Latini & Græci fermonis pericia, quam plurimos antecellit. Is enim contra nugatoris huiusce fabellas, eam ipsam plantam Viburnum putat, cuius nos imaginem oppingi curauimus. Non solum quòd flexilis, ac læta valde omnibus suis partibus habeatur, sed etiã quòd in Gallia hætenus proprium retineat nomen. Siquidem Galli arbusculam hanc, vna tantum derita litera, suo idiomate Viurna vocant. Atqui an Armenius bolus (de Orientali & selectissimo liquor) quo passim vtuntur Medici, terra sit Sinopica, non sine reprehensione respõdebit Agricola præcellens fossilium indagator, quippe qui tametsi hæc olim à Sinope Cappadociæ vrbe, vnde nomen inuenit, importabatur, nihilo fecius haberi alibi etiam inquit, in auriis, argentariis, ærariis, ferrariisque metallis, in quibus in Ilua (vt alias diximus) Tyrreni pelagi Insula, huiusce rubriæ plurimū inuenitur. Est enim hæc (vt Diofcorides inquit) grauis, densa, ad iocinoris imaginem vergens, non autem (vt selectissimo Armenius bolus) leuis, & butyri instar pinguis. Vtimur & nos nostra Sinope, quam vilem, rudemque bolum

Guilandini calumnia inscitia, in Armenio Bolus confutata. Armenium Bolus, quem vocant, non esse Sinopicam terram contra Guilandinū. Sepla

*Zedoariam
Vulgarem nō
esse Costū con-
tra Guilandi-
ni imperitiā.*

Seplasiæ appellant, ad sanguinis profluvium, quæadmodum & Galenus vsus est, vbi Lemnia terra nō erat ad manus. Quæ in re non obscura sanè vires retinet. Zedoariam præterea legitimum esse Costum, ut impudens somnauit Guilandinus negabūt proculdubio Dioscorides & Galenus. Ille quidem quod Helenij radicibus, quæ vegetæ magnæq; sunt, Collum adulterari scribat, hic verò quod pluribus in locis asserat Costum ex discufforia & adstringente cōstare facultate, & adæximij fragrantisq; esse odoris, ut non minus ad vnguentum odoratiora parâda eius apud antiquos inualuerit vsus, quæ malabathri, amomi, castæ atque myrrhæ, quibus tamen tunc notis tūm facultatibus Zedoaria prorsus destituitur, cum potius grauior, quàm suauiter oleat. Adde quod Costo Galenus leuiculâ planè amaritudinem & validam tribuit acrimonem. Sed hæc in Zedoaria contrario modo se habent, cum in ea validior amaritudo. & acrodo remissior gustu facile deprehendatur. Saliuncam quoque non esse Celticam Nardem manifesto indicat Plinius libro XXI. quippe qui vno & eodem capite, de vtraq; speciatim egit, tanquam de plantis inter se differentibus. Nec præter id, ex tantum iis dissident nomina apud antiquos autores, sed etiam natali solo & viribus. Nec minus in cêsendo albo Dictâno, quod Dioscoridis Tragium facit, hallucinatus deprehenditur sordidus hic Matthiolum mastix, cum Tragium Dioscoridi sit semine, folio, ramis, fœculis Lentisco minoribus, Dictamni verò huiusce folia, triplo Lentisci foliis maiora habeantur. Adde quod è Tragio chryma distiller, quæ illita spicula è vulneribus eiciat. Illud quod in alba Dictâno nusquam hactenus visum est. Cneorum, quod videat inter adulterinas Thymælææ nomenclaturas habere Dioscoridem, quodq; habeat Galenus lib. cap. III. de compositione medicamentorum ex Archigenei ἡγεμόνον ἢ ἐπιτοχὰς καὶ ἀποδοξίαν quinetiam quod scribat Plinius lib. XXI I. cap. XXI. Thymælæam aliquibus Cneutron, aliquibus Cneoron vocari, id quod me admodum ignorabar, non sine ingenti latratu barbarus ille Canis me adoritur. Verumenimvero, si tantum rei herbariæ peritiæ, quantum validentiam haberet, facillè quidem nouisset vtriusque Theophrasti Cneoron, à Dioscoridis & Galeni Cneoro pluribus differre notis, quinetiam à Cneoro, de quo hoc loco meminit Plinius. Theophrasto duo Cneori genera descripta

*Dictamnium
album nō esse
Tragium con-
tra Guiladi-
num.*

*Cneoron non
esse Thymælææ
neq; Chamæ-
laam contra
Guilandinum
arrogatiam.
Cneoron Theo-
phrasti à
Cneoro Dio-
scoridis &
Galeni dif-
fert.
vide infra p. 384.
& 385.*

reperio. Album quidem odoratum, & nigrum inodorum. Atqui vtrunque radice nititur grandi altèque descendente, florétque post æquinoctium autumnii, & multo deniq; tempore floret, humique se spargit. Thymælæa verò Chamælaæve ambæ graueolètes sunt, grâdi altâq; radice haudquam nituntur, nec florent, nisi Vere inchoante, nec humi procumbunt. Adde quod nigro Cneoro folia Tamaricis reddidit Theophrastus. Sed eiusmodi folia, nec Chamælaæ, nec Thymælææ insunt. De hoc albi Cneori genere meminit Plinius lib. xxj. cap. ix. inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Cassiam appellari Igino scribit, quem postea sequutus est Gaza De altero verò Cneoro, de quo Dioscorides & Galenus scripserunt, in quo Gnidium granum nasci ait, meminit is loco superius citato. Scribit de Gnidio grano Theophrastus statim simul ac de pipere egit, non autem, vbi tam diligenter Cneori historiam de scribit lib. vj. cap. ij. de plantarum historia, utpote, qui Gnidium granum non ignorabat Cneori non esse fructum. Plura autem reperio plantarum similia nomina, quæ tamen varias denotant plantas. Telephium planta per se est, ita propriè appellata, verùm & semperuiuum tertium ipsi quoque Dioscoridi Telephiū appellatur. Helxine, Parthenium idem appellat Dioscorides, Asarum Baccarem, & Asplenium Hemionium, cum tamen Parthenium Baccharis, Hemionium aliæ per se sint plantæ. Hæc qui ignorant, & de his ratiocinari volunt, nil mirum si à peritis derideantur. Imaginem quam pro Limonio appinximus genuinum Ben rubrū Mauritanorum vnâ cum vulgo esse pronuntiat, cum tamen nullis notis Ben ipsum referat. Feram tamen patienter, quæ hac in censura, de syluestri beta contra me assert, quod eadem de re, longè magis laceret Galenum, ut Plinium seruet, qui aliorum fidem sequutus, in quampluribus deceptus est. Is enim Limonium, syluestrem Betam esse ait. Quò fit, ut non Galenus, neque Matthiolus, qui de Limonio satis superque scripserunt, malè herbariis (ut ille inquit asinus) Betam syluestrem subtrahere cupiant, sed Plinius & Guilandinus, id facere nitantur. Bacciferam Sabinam si nusquam vidit, tam summus plantarum indagator, cur Fuchsum & Matthiolum reprehendit? Matthiolus icio ego è Baccifero ramo, suâ appinxisse Sabinam, nec vere or quin etiam Fuchsus suam quoque

*Cneorum Cas-
siam ab Igi-
no appellari.*

*Propria plan-
tarum nomi-
na pluribus
conuenire plâ-
tis.*

*Guilandinus
ignoratiâ in-
censendo Ben
rubro.*

*Galenus à
Guilandinum
impugnatiōis
defenditur.*

*Sabinam Bac-
ciferam repe-
rii cōtra Gni-
landinum.*

ex viua planta delinearî curauerit. Sed huiusce tam scelerati Rhizotomi censuram inanem, infirmamque pronuntiauit Auicenna, ac etiam Serapio, qui de Sabinæ baccis aperit, simè meminêre, & in medicum vsuum vertêre. Porro iam stuporem vsque huiusce calumniatoris insolentiam, insidiatemque demiror, quòd mentiri non erubescat, scripsit me Cedrum magnam bacciferam esse arborè. Homines tamen procacis mendaciam deprehendunt, qui mea legerunt Dioscoridem commentaria. Quid dicam etiam de huius blateronis in consilagine censura, vbi mētiri tam temerè dicit? Inquit enim quinimo etiam affirmat, Plinio, Columella, Vegetio, Absyrtòque Veratrum album Cōsiliginem vocari, cūm tamen horum nemo id vllibi scribat. Consilagine radicem inquit, Plinius deploratis in Phitico præstantissimè esse medicamentum, sed bibi debere ex aqua, haberi que fidaè sub lingua. Vbi autem legerit nouus hic Aesculapio albo Veratro curari posse Phiticos, subdiq; id Glycyrrizæ vice sub lingua, recitet is inter cætera, quæ refert, de ramenta. Lætetur futura posteritas tantum se medicum habitura, qui hac consilagine tabidos ab inferis reuocet ad vitam. Solanum maius Italis herba Belladōna vocatum, Naxdragoram esse Theophrasti contendit, vnicâ tantum racemorum nota, cūm tamè, nec foliorum, nec florum, nec caulium, nec radicis vsquam meminerit Theophrastus. Ne enim plantæ ex racemis tantum, vt ex auribus Asini cognosci possunt, sed aliis pluribus notis. Somnificum à Luca Giliacero acerrimo simplicium indagatore Pisis mihi transmissum est sine floribus, crocatis baccis, folliculo obiectis, frequenteribus caulibus, foliis plenis, malo cotoneo æmulis, & (vt Theophrastus inquit) pilosis, & in ima parte latioribus, & dice subalba, vt in sicca planta idem assignat Theophrastus, & vt Ghinus afferebat, saxosis locis & maritimis nascens. Huius itaque si perpendamus notas, vanam acerrimi sophistæ ceteram, facile è suis deiciemus præsidiiis. Rotundum piper Indicus iam negotiator factus, Theophrasto Cubebam esse statuit. Sed videat diligentius oportet, inuertatq; piperis acceros, si ad mentem reuocari cupit. Ibi enim innumeras reperiet rotundi piperis baccas, subrubro adhuc putamine obductas, minimè rugosas erui æmulas, regmine, carnèque condenses, (vt idem inquit Theophrastus) sicut laurina baccæ

Cubebæ

Cubeba enim suum intra putamen non carnè, sed nucleum includit, qui longè magis amarorè, quàm vllam respicit acridinem. Maiori sanè iniuria affici nò poterat Theophrastus, quàm illi genuinum rotundum subtrahere piper, ac si tam notum aroma illi fuisset ignotū. Ad reliqua de Myrtidano & Myrrhidano, quæ is rotundū piper facit, apud Hippocratè, respondebit Galenus, quem ille tam temerè reprobabat, libro de obscuris Hippocratis vocibus. Santala nostri vsus, contra huiusce conuicatoris opinionem, Mauritanorū esse Santala perpetuò crediderim, sed aberrasse eos in eorum temperamento, vnà cū cæteris doctissimis Medicis, non ambigo. Quæ de Maro & Amaraco scripserim, qui legerūt in meis in Dioscoridè cōmentariis, meritò hunc dābunt calumniatorè, & omnium mendacissimū promulgabunt. Fabariam, quam tam temerè Telephium non esse me putasse censet, si quis Telephij modo calidā absterforiamq; dixit, hunc ex tremo laborare stupore, quis non asserat? Hanc si (vt in commentariis nostris diximus) Telephium facere volumus, dicamus necesse est, hisce facultatibus nostrā carere Fabariam, ob cœli foliq; nostri tēperie, vt de Cyrenæico Aro scribit Galenus. Sed Telephium Theocrito Nicandri Schofiastæ vocari Scorpoidem nostrā, nihil sanè moror, quæ plantis pro regionū more diuersissima sint nomina. Sat quidè mihi est hanc plantā Dioscoridis Scorpoidem ad eò per omnia referre, vt nulla profus nota sit, quæ reclamet. Cæterū quantum in censendis Dioscoridis nostri plantis valeat huiusce Pseudocrateæ iudicium, quis non noscet in censendo Amello. Iam quis uentem in illum Vergiliū video, virgis vnà colligatis, ad eius cōpescendā inscitiam. Siquidem cum is florè, non herbam describat, ferula excipiendum hunc esse putat, qui pro Amelli flore, vel Chelidonijs minoris, vel Primulæ Veris folia, dubia & incerta sententiā accipiendum censet. An quipiam, nisi stolidus amensue, non videt nullā caulium syluam ipsamq; ingentem (vt Vergilius idem scribit) è Chelidonio minori, aut altera illa planta extolli? Taceo faporis asperitatem, quæ in hisce plantis nulla reperitur, quinetiā florenti tēpore prætereò, quæ tantū Vere ipso inchoante floreat Primulæ veris, ac pariter Chelidoniū illud aduentatibus ad nos hyrundinibus, Amellus verò autumnî tēpore, in tonsis à falce iam vallibus. Præter hæc cū florem, non herbam describat Vergilius, de

B 2 foliolis

*Guilandini
calumnia in
Cedro explosa*

*Veratrum al-
bum non esse
Consiliginem
contra Guila-
dini imperi-
tiam.*

*Herbam Bel-
ladōnam Ita-
licè vocatam
non esse Man-
dragoram
Theophrasti.
Guilandini ca-
lumnia in So-
nifico Solano
exclusa.*

*Rotundū pi-
per non esse
Cubebam con-
tra Guilandini
Chimeras.*

*Santala nostri
vsus legitima*

*Fabariam nō
esse facultate
Telephij.*

*Nicandri Scho-
fiastæ Tele-
phium quid.*

*Guilandini in
Amello mani-
festâ inscitiam.*

foliolis illis sese in toto floris ambitu circūfundentibus
 p̄fisse necesse est, non de herbæ cuiusvis foliis. Atqui sanè
 miror, q̄ etiā vt terciū Amellum in mediū afferret, maio-
 non attulerit Persicariam, q̄ huic longè euidentiore, quā
 illis allatis plantis nigra illa stigmata in foliis videantur,
 numerosiorem in Amello progeniem relinqueret. Caterū
 cum te virum doctissimū esse intelligā, cui mihi non opor-
 tet, hæc omnia explanare figmenta, cumq; iam ad naufragiū
 vsq; de his aliās disputauerim, plura hic Guilandini fomi-
 nunc explanare non libuit, quinetiā ea potissimū causa, a
 mea ingrauescentis iam ætatis momenta, quæ in posteritatis
 & Reipub. cōmodum mihi cōferenda sunt, in hisce confu-
 dis inaniatibus conterā. Borussum hunc diuina esse indolē-
 tiā facile intelligo, q̄ non sequi tantum naturā, sed ei prætere-
 illā explicare, sed nouā per seipsum condere velle videtur.
 Non dubito quin vbi ex India in Italiā redierit, modo-
 terum elemēta, tam sublimē nobis non rapiant naturæ in-
 geniorē, aliam naturam in Europam sit allaturus, quæ in-
 ras plantarum animaliumq; transformationes nobis parū
 Verūm si hac duce suos etiā inhumanissimos nō transfor-
 mabit mores, non deerūt Reipub. vindices, qui Cacodem-
 nem hunc ad inferos repellāt. Nam & in Hetruria Fraxi-
 nasci scimus, quæ non tantum virium facultate, sed ligni etiā
 robore huiusce Borussicæ viperæ venenū coercere potest.
 Egregiū verò excogitauit Symbolū, quo ad suum Oenope-
 lium potātes alliceret. Quid. n. stultius, quid insolētius, quid
 deniq; incōsultius, quā vnus tantū hominis causa vnus-
 samia se cōcitare regionē? Et quā regionē? Hetruriā nimirū
 quæ euerti se imis a fundamētis optarit potius, quā publica
 iniurias impunitas relinquere. Audio à fide dignis hunc
 ledicorū obrectatorumq; Coryphæū, sua ē patria exul-
 publico montis Regij Academiæ decreto q̄ seditiones nō
 nullas excitasset. Ideo mirū nobis esse nō debet, si eo in It-
 aliā reiecto ilico ibi plura corrūpi & malè admodū olere ca-
 perint. Agasōnē Romæ, & in Sicilia primū (vt audio) egre-
 tāta fuerit illi penuria panis, vt aliunde sibi victū comparat
 nequiuert, quā ex allatis ē mōtibus suo cū asino radicibus
 cū quo, cū tam diu versatus sit, nulli mirū videri debet, si ad
 ninos induerit mores. Facinorosum hominē nebuloni huius
 similē nunquā antea genuisse Borussiam facile intelligo et
 illi

*Fraxinum in
 Hetruria na-
 sci adcoercen-
 dam Guilan-
 dini pestulen-
 tiam.*

*Cur Guilandi-
 nus in Italiā
 reiectus sit.*

*Guilandinus
 Roma Agasō
 factus.*

Illius gentis bonorū doctorumq; virorum moribus, quibus
 cum & in Italia, & in Bohæmia, ac etiā in Polonia nō par-
 ua mihi intercessit cōsuetudo. Inter quos sunt Valerius Fid-
 lerus, Matthias Stoius, ambo Borussiaci Principis Medici,
 Ioannes VVillebrochius apud Serenis. Ferdinandū, Archi-
 ducem Austriæ &c. collega meus, Robertus Finckius Sere-
 nificus Regiæ Poloniæ Physicus, Bartholomæus Vuagnerus,
 qui in amplissima Republica Dantiscana medicinā facit, &
 alij pleriq; quos partim de facie, partim ex scriptis noui. Ho-
 rum doctrinā, humanitatē, pietatē, fidem, modestiam, infi-
 gnemq; animi candorē, nescio quibus verbis, prout merentur,
 extollere debeā. Quò fit, vt credā hoc monstro patria
 pulso. nihil ibi posthac facinoris, cætorūve esse reliquū. Sed
 ignosce obsecro mi Crato, si doloris iustissimi vehementia
 longius prouectus, molestias omnes animi mei, in tuum am-
 cissimi mihi hominis sinū ita cōfidenter effudi. Leniri. n. mi-
 hi aliqua ex parte videtur dolor meus, cū est, cum quo quasi
 partiri eum, vel colloquio, vel per literas cōmodè possum.
 Caterū velim tibi persuadeas me eam amicitiam, ad quam
 me tui primū libelli iam sæpius in vulgus editi, deinde
 etiam nuper scripta humanissimè ad me epistola inuitauit,
 sanctè quoad vixero culturum, & vbiq; occasio aliqua se
 dederit tuæ famæ, & commodis tuis, omni studio seruitu-
 rum, Vale.

THADDAEVS NEMICVS A HAGEK

Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, s. p. d.

*Quæritur quid sint bacca piscatoria, quas Germanica Offi-
 cina vocant Cotulas Elephantinas.*

Vus erga me amor, & beneuolentia cum summa
 humanitate coniuncta, Doctissime Matthiolo, fa-
 cit vt liberius de cōmunibus nostris studiis, vel
 præsens, vel per literas, dum ita fors fert, tecum
 colloquar. Quare etsi nihil mihi possit accidere gratius, ta-
 men q̄ tuo illi me amori nihil adhuc reddere potuerim, præ-
 ter parem beneuolentiā, & perpetuo memorē, pro tuis quā
 plurimis officiis erga me, voluntatē, aliquo animi angore af-
 ficior. Cui quidē, tum demū aliquid adiumenti & leuatio-
 nis adferre videor quoties mihi in conspectum propono,
 Deum & naturam ideo sanè te præclaris illis dotibus animū
 & fortunæ ornare voluisse, vt haberes & occasionem bene

*Borussorum
 Doctorū laus*

merendi de cæteris, & liceret etiam ex tuo abundanti & renni doctrinæ, fonte, vberriam haurire cognitionem. quia & mihi iam sæpe contigit, hanc felicitatem mihi gratulor, & tibi mi Marthiole maximas ago gratias. quia nihil est quod vicissim nunc à me tibi præstari poteris, te rogare non desinam, vt tantisper meum in te redamans animū & benevolentia parē feras, donec maiorib. aliquando officiis, tibi eundem declarauero. Quod ad præsentem litteræ attinet, cur eas ad te scribam, etsi coniectura adsequi poteris, percontari me quidpiam ex te in doctrina simplicium (nam de his potissimum inter nos colloquia, & sermones misisse solemus) tamen ne diutius te detineā, ordine rē exponam. Hinc ab hinc diebus, accessit quidā meam officinam Pharmacia præm, & petiit sibi vendi, nostro idiomate Gebulas, officinæ Cotulas Elephantulas vocare cōsueuerūt. Et quoniam illarum olim plenè cognoscere desiderabam, hac recordatione me illud desiderii noua quadā & ardētī cupidine vīq; eō me exarsit, vt nō cōquiescerē animo, donec quidnā essent, et cognoscerem. Nam qui eas explicasset hæctenus, quod scire vidi neminem. Solus Fachsius præclaræ eruditionis viri animali Elephantæ eas vocari putauit. Sed verissimilius forte est grana alicuius plantæ esse, de quo quidem, quæ me lententia, malo potius te dicentem audire, quàm incertis scitari opinionibus. Hæctenus præterquam ad capiendos pisces, quod equidem sciam, nullius vsus erat in Medicina. Iam autem eas miscere cum veteri caseo, melle & farina tritici. Inde formant globulos, seu pilulas, pisi magnitudinis, quas in flumen, vbi piscium concursus frequentior fieri consuevit, proiciunt. Alij hac sequenti compositione vtebuntur, qua & ego dum essem adolescens delectabar, non quòt ternerer studio capiendorum piscium, quàm quòd vehementer admirarer artem & effectum. Sic autem habet prædictæ pharmacia compositio. Sumito Cotularum Elephatularum Adipis agni, cuiusque semiunciam, casei antiqui fescūcia & Canabini feminis vnciam. His addito seminis Anethi Hyosciami, cuiusque drachmas tres, farina tritici drachmas duas, mellis drach. sex, Caphuræ drac. I. Hæc omnia in mortario in massam redigantur, & fiant inde catapotia pisi magnitudine, quæ flumini placido iniecta (ne videlicet rapiditate flumen pisces aliò abripiat & deferat, vnde posthac tolli non

*Pharmacum
ad capiendos
pisces.*

possint) & à piscibus deuorata, paulula interiecta mora, eos infatuant, & hinc inde nunc in flumine discursent, nunc moueantur in orbem, magna cum voluptate adolescentum. Mox fatigati & iam ferè exanimis, in summo fluminis nantantes, reticulo piscatorio extrahuntur. Extracti subito, vel exenterantur, vel in recentem aquam coniciuntur, eiecia prius ex illorum ore pilula deuorata, quæ plerunque adhuc in faucibus, ex ventriculo fortasse eorum reiecta, hæere solet. Plerique redeunt ad se, & quasi reuiuiscunt, quod etiam quibusdam accidit, si fortè paulò diutius, vel in flumine relinquantur, vel vi fluminis in alium locum deferantur. Sed piscatoribus eiusmodi captura piscium odiosa est. Itaque qui sic pisces capere desyderant, locum fluminis solitariū deligere solent, vbi nec à quoquam conspici, nec in eiusmodi captura deprehendi possint. Quod verò ex illo pharmaco sic infatuantur & extinguuntur pisces, si natura illarum rerum, quæ in commitionem veniunt, consideretur, omisis interim cotulis, non ægre deprehendi poterit. Duo enim sunt summa & præcipua, quæ circa illam compositionem in considerationem veniunt, quorum alterum est, quod delectat & allicit, alterum quod perniciem adfert. Quæ delectant sunt hæc tria, farina tritici, mel & caseus. Constat enim his plurimum pisces delectari. Reliqua exitiosa sunt piscibus. Considerantur autem delectabilibus ne fraus deprehendatur. Si interferturi muscas exhibemus Arsenicū melle mistū. Hinc prouerbiū. Sub melle fel & venenum. Semen Cannabis & Anethi calida sunt & sicca, præcipue verò Cannabis caput ferit. Ac cotulas illas eiusdem esse facultatis, ac substantiæ, calidæ & igneæ ipsè gustus indicat. Adeps seu Seum sensus hebetat, & somnolentiam inducit. Camphora nimia frigiditate stupefacit, & Hyosciamus peculiariter exitiosus est piscibus. Habet enim vim deleteriam & mentem maximè turbat. Itaque non mirum est, si pisces ex deuoratione talis pharmaci sic veluti inebriantur & pereant. Sed ego cesso vltèrius rationem compositionis excutere, quin potius, ea omnia, tuo diligentissimo examini, & acutissimo iudicio relinquo, & vt ad me de hoc toto negotio perscribas, vehementer rogo. Bene vale, & me vt facis, ama. Pragæ.

PETRVS ANDREAS MATTHIO
Lus Thaddæo Nemico, à Hagek Medico s. p. d.

Respondetur quaestioni præcedenti. Et declaratur cur piscatoria bacca à Germanis Pharmacopæis Cotula Elephantina sunt appellata.

Doni cosulas velim, quòd petitioni hæctenus non respondi. Nosti enim quot quantisque semper negotiis occupatus, quo fit, vt non dubitem, quin tuipse meam excusaueris tarditatem. Amo te (ita Deus me amet) vehementer ob tuas in primis animi dotes, tum deinde ob multa abs te in me collata officia, ad eò vt voluntas, mihi non desit tuæ in me voluntate piter, ac æqualiter correspondendi, modo pro tua de me expectatione, id tam facile præstare possim. Equidem tamen in indaganda describendâque simp. medic historia consenserim, tamen nihil vnquam de rebus dubiis affirmare ausum. Ideoque cum id perpetuò vitauerim, nescio sanè quo pacto in re non solùm dubia, sed peregrina, & cuius historia hæctenus nobis à nemine, quòd sciam, tradita est, aliquid certi verique afferre possim. Baccas, quas pharmacopæorum vulgus Cotulas Elephantinas appellat, noras satis habeo, quin etiam earum vires. Sed à qua proueniant planta, vel an ab herba vel fructu, vel arbore, cū profusus me lateat, nò est quod tibi aperire posse Matthiolū. Qui Alexandria Aegypti ad nos mercimonia conuehūt, nudas tantū baccas ferūt, quarū per multæ suis adhuc racematim hærent pediculis, hederæ corymborum modo. Id quum pridem non animaduertissem, putabam has Tithymali alicuius esse fructus, quòd Tithymalis omnibus necandi pisces certissima sit facultas. Atqui tractu temporis cum diligentius hæc baccas examinarem, nec iis necari pisces, sed in soporem, vel stuporem agi viderem, priorem coactus sum deferere sententiam. Quo factum est, vt posthac mihi persuaserim alicuius soporiferæ stirpis illius regionis, à qua deferuntur, eas esse fructus. Non tamen dicam Somnifici solani, Dorichnii, aut Mandragoræ, quòd hoc minime compertum habeam, sed alterius fortasse plantæ, quæ si non genere iis comparanda sit, viribus nihilo similibus habeatur. Sed non desunt præclaræ eruditionis Viri in Germania, qui ab animali Elephantæ eas vocari

*Tithymalium
mes pisces necant.*

vocari putent, quòd in Germania perperam hæ Cotulæ Elephantinæ à Myropolis (vt puto) appellari cœperint. Scio quidem non deesse inter hos, qui asserere non sint veriti, Elephantinas vocari, quòd Elephantis gratissimus sit cibus. Sed ij à veritate longè sanè aberrant, vt statim audies. Allatæ primùm sunt hæ baccæ in Italiam, nullo appellatæ nomine, quò factum est vt nostro Idiomate vocatæ sint à Venetis negotiatoribus Coccole di Leuante, id est baccæ orientales, Coccolæ enim. Italici, Venetisque præfertim, nihil aliud designat, quàm baccas, ne aliud Leuante, quam Orientem. Hoc nomen postea in vniuersam Italiam diuulgatum est. Deinde verò cum à Germanis mercatoribus vnà cum cæteris peregrinis mercimoniis deferrentur in Germaniam, vocarique eas audiuissent Venetici Coccole di Leuante, iidem Italicam linguam sua aspera prolatione corruptas Cotulas di Elephantæ eas ipsas vocauere. Quam vocem, siue nomenclationem recipientes, subinde Pharmacopæi Cotulas Elephantinas has baccas Latinè appellare cœperunt. Nomenclationis origo tam apud Italos, quàm apud Germanos sic habet. Nec est, quòd plura quàm hæc de orient talibus baccis à me expectes, quòd nemo harum historiam (quòd sciuerim legerimque) hæctenus descripserit. Quantum autem ad Pharmaci parandi ex Orientalibus hæc baccis rationem attinet, ad fallendos pisces, etsi de omnibus, quæ in illud veniunt, medicamentis, vsque ad eò sis ratiocinatus, vt nihil ferè addi posse crediderim, ne fortasse tamen subterfugendi laboris causâ, me nil de hac re ad te scribere velle putares, si id silètio præterire, & ne potius assentatoris, quàm fidelis amici consilium me sequi censes, si tuum in hac re iudicium præ cæteris laudarem, relinquere sanè non possum, quominus meam, vt rogas, tibi de his aperiã sententiam. Placet sanè (vt ingenuè fatear) quæ de tritici farina, melle & caseo asseris, quineriam quæ de Canabino & Anethino semine censes, quòd hoc sua propria facultate somnum conciliet, illud caput feriat. Atqui dum orientalium baccarum facultates mihi propono examinandas, cum ad eò soporiferas esse sciam, vt summentes in stuporem agant, easdem sanè calidas, igneas, siccâque habere vires, non ita facile mihi persuadere possum. Soporiferas esse has manifesto est argumento,

*Piscatoria bacca unde asseratur.
Coccole di Leuante id est, bacca Orientales.*

Piscatoriæ bacca cur à Germanis vocentur Cotula Elephantina.

Orientalium baccarum facultas examinatioque.

quòd additis caseo tantum, & farina, ac subinde defrutis, vel dulci vino exceptæ piscibusque obiectæ, ij paulò post stupidi fiant. Nec me à mea mouet opinione amaror ille qui gustu percipitur, qui que te non absque ratione calidum esse has ad credendum inducit, quod Opium, quo nihil validius est in sopore stuporè excitando, amaritudine longæ maiori pollere videamus. Quæ quidem amaritudo non impedit (si Galeno credimus) quominus Opium sit ex quarto refrigerantium ordine. Quinetiam amara sunt Papauerum capita foliæque quemadmodum & Mandragoræ radices amarore non vacant, quæ ramen omnes sua benignitate somnum conciliant, Caphuram præterea medicamentum esse frigidissimum, & sua ingenti frigiditate sumentes stupidos reddere, vt falsa Mauritanorum inualuit opinio, haudquaquam mihi persuaserim. Namque cum non solum accensa vehementissimè flagret etiam in aquam profusa, sed quòd acutissimo sit odore, & vsq; ad eò tenuium partium, vt nisi diligenter afferretur facile in auram euolet, quinetiam si mandatur, os totum excalfaciet & siccet, non est, quòd credam tantillum quidem frigiditatis in Caphura nostra reperiri posse. Talis itaque cum sit, tenuissimarumque partium referta, rectè quidem medicamentis frigidissimulis admisceri Caphuram purauerim, non refrigerandi, nec stuporis inducendi causa, sed vt crassorum medicamentorum vires secum vehat, & facilius introducat in corpus. Ceterum facit nunc Caphuræ ipsius mentio, vt silere non possim, me cum iis haudquaquam sentire, qui sibi persuadent Caphuram bituminis esse genus. Quandoquidem, præter id, quòd scribat apertissime Serapio, hanc ingentissimæ arboris esse resinam, & eius historiam pluribus diligentissimè prosequatur, si ponatur in distillatorio vase, nec oleum, nec aquam mittit, sed hydrargyri modo ad vasis cacumen ascendens, ibi candidior, nitidior, selectiorque coheret. Id quod nullum præstat bituminum genus, siquidè hæc omnia artificio & igne facile in oleum vertuntur. His paucis meæ de oriètalibus Baccis sententiam audisti, quinetiam de medicamentis iis admiscendis, nec plura nunc se se offerunt, quæ ruis petitionibus accommodare possim. Hæc si probaueris, lætabor sanè plurimum. Si minus, ea boni consulas, opto, tanquam à me sincerissimè prolata. Nec velim, ob id desillus

Caphuram non esse frigidissimam contra Mauritanos,

Caphura cur frigidis minus scilicet medicamentis.

Caphuram non esse genus ali quod bituminis.

de aliis etiam ad me scribere, vbi tibi sese aliqua offerat occasio. Nam eo gratius nihil mihi vnquam præstare poteris. Vale. Pragæ.

GEORGIUS A TVRRI COMES

& Liber Baro. Petro Andrea Matthiolo

S. P. D.

Nuper Matthiolo doctissime, Praga cum Parente obseruandissimo, Goritiam incolentis redij, vbi quum aliquandiu commorati essemus, tandem pater ipse, vt grauissimum animi dolorem, quem ex tam recenti iactura (vt nosti) accepimus, cum vt publicas, tum priuatas occupationes, aliqua ex parte rusticatione leniret, Rubiam se contulit, cum quo ipse etiam sum profectus. Illic postquam villæ amœnitatem, cœli temperiem, illiusque rerum omnium oportunitatem, ac quantas tum voluptates, tum fructus & utilitates, res rustica secum afferat, paulò accuratius mecum ipse cogitarem, planè illorum explodendam esse sententiam cognoui, qui vrbanis quæstibus addicti, agriculturam damnant, & que sordidos, & minus liberales existimant, qui cum opibus & dignitate floreat, relictis ciuilibus molestiis, omnibus cupiditatibus soluti, ruri vitam agant. Constat enim antiqua illa florentissima Romanorum ætate summos viros, qui ad gubernacula Reipub. sedere consueuerant, in agris commorari, & Nonis tantummodo diebus, vnde etiam Nundinarum conuentus sunt usurpati, ad res vrbanas gerendas in Vrbe per viatores euocari solitos. Neque enim Q. Cincinato obsessi Consulibus liberatori vitio vertitur, quòd ab aratro ab Dictaturam venerit, aut Marcus Curtius, & C. Fabritius minus apud posteritatem laudis gloriæque sunt consequuti, quòd Pyrrho ex Italia pulso, domitisque Samnitibus, ruri, quam intra oppidorum mœnia consensescere maluerint. Quinimò Cyrus ille præstans vir ingenio, & Imperij gloria Persarum Rex, summis haud iniuria laudibus celebratur, propterea quòd incredibili solertia & diligentia suis manibus arbores conferere, easque dimetiri & ordines in quincuncem dirigere solebat, ex quo ille à Lyfandro Lacedæmone summæ virtutis viro, beatus est appellatus, quoniam virtuti suæ fortunam coniunctam

Agriculturæ apud antiquos in magna fuisse existimatione. Reges & Consules agricolæ.

iunctam esse cerneret. Cuius deinde exemplum secuti Diocletianus Imperio sponte sese abdicauit, atque se in dulcia rura conferens, nullis persuasionibus potuit à rure beato auelli, sed assidue prædicans voluptates, quæ ex agro excolendo percipiuntur, lætissimos soles dicere consueuerat, at fulgere ruris habitatoribus. Deniq; vt alios plerosque, præteream, potissimum autem Carolum V. Inuictissimum Augustissimumque Cæsarem adducam qui rebus amplissimis gestis, Imperio Regniq; florentissimis, incredibili animi magnitudine relictis, se in lectissimum quoddam Hispaniarum Cœnobium, hortosq; amœnissimos recipiens, extremos vitæ dies, consimili rusticationis genere claudere decreuit. Summi enim & præclarissimi viri animaduertente rerum omnium mortalium nihil agricultura melius, nihil vberius, nihil homine libero dignius, nihil dulcius, aut iucundius excogitari posse. Sed hæc pluribus fortasse quam præ est, ad te virum eruditissimum, non idcirco scripsi, quod tibi minimè persuasum esse verear, istos vrbæ rerum studiosos longè à veræ solidæque fœlicitatis vsu aberrare. Sed vt intelligas Parentem quoque meum nõ frustra rei rusticæ summa delectatione duci, qui non modo villam satis amplis ad vsum & habitationem ædificiis, verumetiam amplissimo leporario & amœnissimo pomario ad voluptatem exornare instituit, in quo iam varia sunt arborum semina consta, in quibus Amygdalarum, malorumque diuersi generis furculos inferendos curauit, quæ nunc mira iucunditate in singularem proceritatem adulescere videntur. Itaque ex eorũ aspectu non modica oblectatione afficior, frequenterque nouum ingredior pomarium, ex arbuscularum cum ordinibus, tum viriditate summam voluptatem capiens. Verum sicuti M. Catonem illum seniolem, non modo fructus, verumetiam vis, & natura rerum rusticarum magnopere delectabat, quoniam summa cum iucunditate considerabat, quemadmodum terra gremio mollito & subacto semen exciperet, ac deinde illud tepesactum vapore & complexu suo diffunderet, atque eliceret herbescentem ex eo viriditatem, quæ stirptum nixa fibris adulesceret, & deniq; frugem optatam oportuno emitteret tempore. Ita mihi euenit, vt admiratione quadam delecter, cum cogito, qua ratione ex sicca tãtulo grano, ex acino vinaceo, ex tam paruo cupressi semine

(quod

*Carolus V.
Romanorum
Imperator.*

*Franciscus
Tarrianus Comes
rei Agraria
studiosus.*

(quod tu etiam in tuis eruditissimis in Dioscoridem commentariis es admiratus) aut aliis stirpium minutissimis seminibus, trunci ramique in tantam procreant proceritatem, atque in malleolis, vitibus, radicibus, propaginibus, fructibus, plantisque omnibus varia & diuersa ratione, singulari quasi miraculo natura operetur, frugesque producat, quæ cum ad voluptatem & alimenta humana, tum in re medica præcipuum obtineant vsum. Quod fit, vt me plena perfectaq; huius pomarij voluptate frui non posse putem, nisi non modo ea, quæ cum externè cernatur, & quotidiano percipiantur vsu, etiam à peritis agricolis disci possunt, verumetiam vires & naturam frugum ipsarũ arborum, cuius cognitionem eruditissimi duntaxat viri cõsequi solent, exactè percipiam. Cuius rei cum incredibili tenear desiderio, neque alius occurrat, per quæ huic cupiditati meæ æquè ac per te satisfieri posse putè, has ad te dare institui, obnixè petens, vt quemadmodum iam pridem luculentissimè tuis in Dioscoridem commentariis omnium elegantissimè & copiosissimè plantarum stirpiũque historiam es profequutus, tantòque & ingenij acumine, & dicendi copia simplicium medicamentorum materiam illustraueris, vt iure optimo inter nostrates istius facultatis scriptores principem locum obtineas, nunc singulare studium in describendis Amygdalarum malorumque cuiuscunque generis viribus, vsu, natura, & facultate adhibeas. Quo vno officio me tibi vsque adeò deuinxeris, vt si quem fructum, aut oblectationem ex ipso Pomario percipiam, id tibi, doctissimisq; scriptis tuis potissimum acceptum referam, Vale. Rubiæ.

Petitio.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLUS,
Illustri Comiti Georgio à Turri,
S. P. D.

*Tractatur de Amygdalarum, malorumq;
historia & facultatibus.*

P

Erpaucis ante diebus, Illustris Comes ad te scripseram, cum mihi tuæ literæ Goritia sunt redditæ, Iucundissimæ sanè illæ, & mihi gratissimæ, vt cui nihil opratius esset, quàm de te ex te ipso aliquid

aliquid tãdem audire. Nam postquam Praga profectus era,
nihil de te, neque à te in eum vsque diem perlatum ad me
fuerat. Gratulor autem tibi plurimum, te isthuc vnã cum Il-
lustris patre sanum, hilarem, sospitemq; peruenisse. Tua enim
& patris tui salus quantum mihi curę esse debeat, sciuim
omnes, quos minime laet, quanta beneuolentia, ac facili
(quæ vestra est humanitas atq; benignitas) me semper com-
plexi sitis. Cæterum, velim te scire, me sæpe Deo Optimo
Maximo maximas agere gratias, quòd Illustris patris tui ma-
muniuerit patrocinio, cum hinc facili conuiciam principis
beneuolentiam erga me indies non parum augeri, & inui-
dorum, maleuolorumque, quibus ipsã virtus, & bonorum
virorum commoda stomachum faciunt, maleficos dentes
nitus retorqueri. Placuit deinde mihi summopere id, quòd
de Amygdalis & pomis tam humaniter à me petis, quippe
quòd nihil aliud vnquam magis optarim, quàm officia ma-
omnia in tua illustrisque genitoris tui conferre placita. Sci-
bis itaque (si recte intellexi) esse tibi viridarium pulcherr-
mum, in quo præter ceteras fructiferas arbores consitas esse
Amygdalarum Malorumque innumeras plantas. Quorum
fructibus, cum plurimum delecteris, cupis per literas à me
scire, non solum quomodo iis salubriter vesci possis, sed
vtriusque arboris naturam & facultates. Quibus petitioni-
bus tuis, & si fortè eo scribendi genere non satisfaciam,
quod ingenij tui præstantia & res ipsa exposcere videntur, ne-
lim tamen, vt id mihi negligētia ascribas, quum omni mea
opera tibi morem gerere velim, sed si quid defuerit, id to-
tum nostris occupationibus. vt ascribas, opto. Amygdala
itaque nuce authorum omnium consensu, duorum sunt ge-
nerum: Dulces scilicet, quarum in cibis est vsus, & amaræ,
quæ tantum medicamentis expetuntur. Dulcium item (vt
obseruare poteris) plures sanè sunt species. Siquidem qua-
dam magnæ sunt, quædam parua, quædam mediocres, qua-
dam compressæ, quædam rotundiores. Item nonnullæ duris-
simo conteguntur operimento, altæ verò tam fragili, vt non
solum dentibus, sed digitis confringi possint. Sunt item quæ
duplici cõstant nucleo. Quòd fit, vt pro generis varietate alit-
alias dulcedine & suauitate superent. Fiant ex amaris dul-
ces, si stipite circumfosso, & in ima parte circumforato, de-
fluens inde humor abstergatur, dimittaturque diu fluere, vt
si circa

*Amygdala
nucis duorum
generum.
Dulcium A-
mygdalarum
species plures*

*Quomodo ex
amaris Amyg-
dalis dulces
fiunt.*

si circa radices apertas vrina, vel suillum stercus diffunda-
tur. E duris item nucibus fragiles, mellésque, ex amaris dul-
ces Amygdalas creabit, si radicibus ante flores ablaqueatis,
aqua calida frequenter ingeratur. Solet plerunque etiã con-
tingere Amygdalarum plantas, parum esse feraces, quod
quidem maxime agrè ferūt cultores. Id si fortè Amygdalis
tuo in viridario virētibus accidat, facili fructiferas reddes,
si perforato arboris caudici calculum inieceris & ita librum
inolescere permiseris, vt foramen concludat. Præstat item
ferreo palo arboris caudicem vi perforare, & deinde quernũ
paxillum forti percussione inserere. Nec minus id facili con-
sequeris, si perforatæ terebro radici tadæ præpinguis cu-
neum malleo adiges. Seritur Amygdalus viui radice, auulso
etiam ramo, & nuce ipsa. Vbi autem auulso ramo tibi serenda
fuerit, effossa serobe, cacumen pro radice in terram figere
iubebis, sic vt crassior lignosiorque pars sursum spectet. Sed
autumno hoc fieri expedit, priusquam hyems inualeseat. At
si nucibus id efficere libeat, eas terræ non credas, nisi prius
liquido simo, vel aqua mulsã nocte vna maceratas. Quòd ta-
men facere oportet circa Calen. Februarias. Cæterum nihil
æquè degenerat, quàm Amygdalus, idèoque aut plantam sæ-
pius transferri, aut adultam inferi præcipiunt. Fructum perdit
Amygdalus faciliè ante maturitatem, nocetque illi plu-
rimum Austrium cœlum. Sed audias rem scitu pulcherrimam.
Democritus posteritatis memoriæ prodidit nasci
Amygdalas inscriptas, si aperto putamine quis nucleũ illæ-
sum tollat, & in eo quodlibet scribat, inuolutumque charta
& iterum luto, ac suillo stercore nucleum terræ credat. Ama-
rescunt dulces Amygdalæ si primo germinatu tenellæ arbo-
res à pecore decacaminentur. Dulces (vt Galenus inquit li-
bro 11. de aliment. facultatibus) nihil prorsus adstringentis
facultatis sortitæ sunt, sola enim extenuandi atque abster-
gendi vi pollent, quæ tum viscera repurgant, tum humores è
pulmonibus, ac thorace sputis expectorant. Oleosæ tamen
ac pinguis facultatis, vt iuglandes participes sunt, cuius cau-
sa & ipsæ procedente tempore fiunt, vt illæ Oleosæ, quòd eis
longè minor insit hæc qualitas, quã iuglandibus. Ex iis sanè
intelligi potest quod neque ventri subducendo conferant,
neque corpus multum nutriunt. Hæc de dulcibus Amygda-
lis Galenus. Quibus omnibus palam fit, quàm ridèda sit eo-
rum

*Dura Amyg-
dalarum pu-
tamina qua
ratione fiunt
fragilia.*

*Amygdalus
sterilis quo-
modo ferax
fiat.*

*Quot modis
seratur A-
mygdalus.*

*Amygdalus
facile de gene-
rat.*

*Amygdala
nucis quomo-
do inscriptæ
nascuntur.*

*Dulces in-
con-
ria amare-
scent.*

*Amygdalarũ
facultas.*

*Medicorum
quorundam
opinio explēsa*

rum sententia, qui lacteum cremorē è dulcibus Amygdalarum parari solitum dari minimè debere anhelosis, cæterisque peccatoris & pulmonum vitiiis laborantibus contendunt, quos falso, sibi persuadeant cremorem hunc omnino adstrictoriam facultatem non obsecrè esse participem, eo tantum argumento freti quòd magno sanè auxilio Dysentericis propinquantur minimè aduertentes, id euenire (si tamen vera referunt) quòd vlla sit in Amygdalis (vt Galenus inquit) adstrictoriam facultas, sed præter id quòd alium non subducant (vt ipse etiam scribit) sua pingui qualitate humorum acredine, quibus plurimùm Dysenteria fieri solet, retundant, & inter aliorum dolores mulceant. Hinc itaque hos prorsus hallucinari Medicos facillè comperies, qui falsa hæc opinione ducti, vetant dari lacteum Amygdalarum cremorem, tussientibus, pleuriticis, anhelosis & asthmaticis contra Galeni & cæterorum probatissimorum authorum sententiam. Sed iam ipse iudicare poteris, quàm magno duceretur errore censor clarissimus ille, qui coram te, tam elato supercilio mecum contendebat, lacteum cremorem ex Amygdalis dulcibus expressum adstringenti vi non mediocri pollere & ideò spirandi difficultate, non esse propinandum. Hæc silentio inuoluenda non duxi, non tamen (ita me Diu ament) vt me apud te crescat autoritas, sed vt cognoscas non omnem ad huc rectè differere posse. Hinc itaque facillè quis intelligere poterit Amygdalas haudquaquam adstrictoria esse facultate, nihilque magis earum cremore anhelosis, & quouis peccatoris ac pulmonum morbo laborantibus in cibis prodesset, cum parum nutriant attenuent, detergant viscera expurgent, tum humores è pulmone ac thorace educant ac promouent. Præstant in cibis, quæ iam maturitatem adeptæ recentes ab arbore decerpuntur, quòd minus oleosæ substantiæ pinguedinisque sint referre. Præstant item quæ tam diu frigida fuerint maceratæ, vt facillè delibrari queant, præsertim è cum scibus deuorentur. Siccæ verò, quæ nullum expertæ sunt humorem longè minus probantur. Quæ parum igne torrentur pinguedinis expertes effectæ, stomacho magis competunt. Lacteus earum cremor ex Saccharo paratus grauissimus est cibus & nutritioni idoneus, concoctusque facillè, iis maximè vitilis, qui ardorè vrinæ laborant. Auget Amygdalarum in cibis vsus genitale semen, & visum etiam acuit,

*Amygdalarum
dulcium facultas.*

Lactei cremoris vis.

acuit, præsertim si cum Saccharo deuorentur, vel in placetas conformentur ex Saccharo, quas Martiapanes vocamus. Torresunt etiam & in particulas dissecantur, & subinde Saccharo vel melle ad summum cocto excipiuntur, sũntque inde retorridæ placentæ, quæ secundis mensis comode pro bellariis apponuntur. Teruntur cum amylo, tragacanthæq; lachrima & subinde lacte bubulo & Saccharo excipiuntur, miscenturque simul donec consistant, & ad formanda inde varia animalium genera, fœtilibus quibusdam ad id effigiatibus reponuntur, quousque tremulam quandam firmitatem consequantur. Tali sæpe eduliorum apparatu Principiũ, Heroũmque mensæ exornari solent. Atteruntur in marmoreo mortario ligneo pistillo vnà cum Saccharo, gingiberis momento & Caporum pulpa, & digeruntur in offas, quæ magnam cum palato ineunt gratiam Non desunt etiam qui huiusmodi offas tenuissima pasta circumuoluant & deinde frigant in feruenti butyro & postremo Sacchari puluerem superaddant. Adduntur integræ delibratæque congelatis iusculis, quòd non solum esu placeant, sed quòd etiam decoris addant aliquid. Sumuntur vnà cum malis, & in tenues secantur partes, miscenturque iusculis, quæ ex vino vel defrutis, uuis passis, aromatis, & croco paratis pro ferinis carnibus condiendis in vsu sunt hyemali præsertim tempore. Teruntur delibratæ & rosarum aqua perfusæ in lapideo mortario & addita mica panis ex succo aurantiorum macerata cum gingiberis momento ad carniũ intinctus. Veniunt Amygdalæ & in alios ciborum apparatus, quos, ne cocum magis quàm Medicum hic agere videar, silentio inuoluendos duxi. Volui tamen nonnulla tibi describere, vt variis etiam modis pro libidine dulcibus Amygdalis vt possis in cibis. Virides Amygdalæ antequam ligneam contrahant duritiem, si deuorentur, humida stomachi vitia emendant. Ideòque nonnullis scio esse obseruatum, conferre plurimum ad prægnantium malatiam. Amygdalæ (vt Florentinus in Georgicis ait) ad legendum maturitatem fatentur, cum exterior earum cortex dehiscere inceperit, quæ si muria lauentur, & candidiores euadunt, & diutius incorruptæ asseruantur ad vsum. Si autem agrè diutius exuant, paleis obrutæ continuo relaxabunt. Amaræ (vt de his etiam aliquid tibi in medicum afferam) etsi in cibis obsoniisq; nullum præstent vsum,

*Martiapans
facultas.*

*Bellariorum
ex Amygdalis
parandi
ratio.*

*Cibus albus
ex Amygdalis
paratus.*

Offa amygdalina.

*Condimentũ
ex Amygdalis
proferinis car-
nibus concin-
nandũ.*

*Intinctus ex
Amygdalis
dulcibus.*

*Amygdalarum
viridium fa-
cultas.*

*Quo tempore
maturitatem
ostendunt.*

*Amararum
Amygdalarum
facultas.*

Amygdala amara crapulā arcent.

non tamen velim vt earum arbores tuo è viridario, si forte inibi aliquæ fuerint, tollantur, cum plurimum experiantur ad medicamenta. Præsumptæ enim sex septemve numeræ (vt Dioscorides, Plutarchus, & Athenæus memorie prodiderunt) hominem inebriari prohibent, ob idq; referit idem Plutarchus apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, quendam Medicum commessari solitum, qui omnes bibendi certamine prouocabat, neminiq; cedebat in vini potu. Is tandem depræhensus est anteaquam biberet quina senæve amara comesse Amygdala, quò minus temulentia tentaretur. Porò cum eas deuorare veruissent, nec paucillum quidem in huiusmodi potu resistebat. Hæc tibi narranda mihi propoliti non quòd credam te adeò potationibus esse addictum, vt hoc indigeas medicamento, sed vt scias niram hanc eius facultatem, & compositasse etiam olim Romanos, perinde nosri compotant Germani & cæteri ferè, qui Septentrionales incolunt regiones. Vulpes præterea necari tradunt, aëris Amygdalis deuoratis, quinetiam & anseres & gallinas. Sed vulpes sanari aiunt copioso frigidæ potu, quem si dimittant, proculdubio emoriuntur. Eadem rufæ & illitæ vitæ cutis in facie, nempe lentigines, iontos, impetiginèsq; deungunt. Menses admotæ ciunt. Illitæ fronti aut temporibus, si aceto vel rosæco, capitis dolores mulcent, Epinyctidas facit ex vino, item putrescentia vlcera, & quæ in carne serpunt, quinetiam canum morsus cum melle commixta. Earum autem esu dolores finiuntur. Somnum conciliant & vrinam cient. Dantur vtiliter sanguinem reiicientibus, mentibus amylo additis. Præstant ad vitia renum, & pulmonum inflammationes ex aqua potæ vel in eclegmate cum terebintilla cryma deuorata. Calculosis agrèq; vrinam reddentibus præfunt ex passo haustæ. Miscentur cum melle & lacte optimè, prius tussæ, danturq; subinde iocinorosis, tussientibus & coli inflammatione affectis, quinetiam asthmaticis, purulentis, anhelosis & pleuriticis, præsertim vbi crassa tenuare, leuora incidere & excretionibus educere oportet. Iocinoris obstructionibus plurimum conferunt, expediunt enim venas extremas lentis crassisq; humoribus occupatas, atque eam expurgant. Lienosos iuuant, & vteri morbos pellunt. Radicum decoctum vitia cutis in facie delet perinde ac fructus. Gummi quod ex caudice profilit, excafcacit & adstringit. Linnæus

Amygdala amara Vulpes, anseres, & gallinas necant.

litum cutaneas impetigines tollit, præsertim vbi aceto fuerit exceptum. Prodest potum cruëtis reiectionibus. Bibitur vtiliter cum diluto vino ad veterem tussim. Haustum cum passo calculum comminuit. Oleum quod ex amaris nucibus exprimitur, hæc omnia mirificè præstabit haustum, quin que vel sex vnciarum pondere. Siquidem præstat magno iuuamento contra vuluarum & vteri dolores. Strangulatus, conuersiones & eorundem locorum inflammationes aufert. Vitiis renum, difficultati vrinæ, suspiriosis, lienosisq; mirificè prodest. Dolores capitis, grauitatem auditus, sonos inceros, tinnitúsque distutit. Maculas & vitia cutis tollit et facit, & eam erugat cum melle, cera & lilij radice, aut rosæco cerato. Oculorum hebetudines emendat, & vlcera capitis manantia, surfurèsq; cum vino abstergit. Hoc etsi dulci Amygdalino longè sit ad omnia efficacius, illud tamen huic quandoque præfertur, cum facilius comodiúsque ab omnibus sumatur, tum etiam quod non adeò excafcaciat. Ideoque eo frequentius vitumur ad omnia prædicta. Sed de Amygdalis hætenus. Reliquum autem nunc est, vt de malis aliquid etiã scribam. Quorum genera (vt Galenus inquit) varia ac multiplicia habentur, vt non solum eorum varia indicat forma, sed etiam sapor, quò fit, vt non omnibus vna tantum sit facultas. Alia namque austerum, alia acidum, alia dulcem habent saporem. Sunt etiam quæ mixto sint sapore, ita vt appareant & dulcia simul & austerà. Habentur & alia, in quibus austeritas cum dulcedine manifestè percipitur. Ad hæc alia cum acore acerba inuenies, quinetiam quæ tres simul sapores planè referat, dulce scilicet, acidum & acerbū. Ideoque cum sapes in malis varij sunt, varias esse etiam eorū facultates necesse est. Etenim quæ austerà sunt, terrea quidè facilitate redundant, ob idq; vtiliter vsurpantur, vbi adstringere ac roborare opus est. Acida frigidum succum habent ad refrigerandū vilem. Sed dulcia mediæ sunt temperaturæ ad calorem vergentia. Atqui cæteris frigidiora ignauioraq; sunt, quæ insipido habentur gustu. Hinc itaque fit, vt varius debeat esse malorum vsus, pro saporū varietate. Vitumur quidem austeris ad ventriculi imbecillitatem, vbi affectus vel exuperante calida intemperie, vel nimia redundante humiditate fit. Acerbis verò vbi hæc aucta admodum fuerint. Acidis vitumur cum crassum succum, qui non magno perefri-

Olei ex amaris Amygdalis expressi facultas.

Malorum varia genera.

Austera.

Acida.

Dulcia.

Austerosum & siccum.

Acidum & siccum.

Dulcium odoratorum quis Esus in cibis.

*Mala qua Sitanda.
Mala qua Sa-
lubriora.*

*Malorum fa-
cultas.*

*Auerhois de
Mala senten-
tia improba-
tur.*

*Mala prae-
cocia inutilia
in cibis
Quo tempore
regenda mala.
Mala quomo-
do seruanda.*

gidus habeatur, suspicatur in ipso ventriculo esse collectum. Quae autem odoratiora, ac dulciora sunt, in cibis conuenientiora esse iudicatur, quae admodum sunt, quae Appia in Hertruria dicuntur, & quae Rosea etiam appellamus. Rosea Gortienteses, & Forosulientes Bertolina vocant, sapor: gratissimo, odorata, mansueque succosa. Caeterum etiam optimi generis mala vitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint, quippe quoniam concoctu sunt difficilia frigidaque, tarde permeant & praua sunt succi. Quae vero belle matura in hyemem, & proximum ver asseruantur, caeteris salubriora habentur. Sed longe magis cocta, quam cruda, praesertim si ex optimo fuerint genere. Haec non solum sanis hominibus competunt, sed etiam aegris quandoque maximum afferunt praesidium, sed post cibum statim ipsa dare oportet, nonnunquam autem etiam cum pane ad ventriculum & stomachum roborandum, iis qui deiecta sunt appetentia, tardeque cibum concoquunt, qui que vomitu, diarrhaea ac dysenteria infestantur. Odorata praeter caeteris calidis cordis affectibus succurrunt, praesertim ubi decocta prius sub cineribus, aqua Rosarum & saccharo fuerint aspersa. Quod fit, ut nesciam qua ratione dixerit Auerrhois (sit tamen cum venia tantum Philosophi dictum) poma quaecumque pthysim procreare, quod nulla fieri possit ratione, quae a Medicis recipi debeat, quanquam censor ille Senex, opinione fortasse potius, quam ratione ductus, hac Auerrhois sententia fretus, ubi poma a cena sumenda probaueram ad roborandum ventriculum, assumentem potius Principem laetit, quam Matthiolum, cuius tamen autoritas, vt tu qui aderas recte nosti, non solum a Principe accoemodis verbis seruata est, sed etiam confirmata, quod reiecta noua hac calumniatoris sententia, posthac a pomis temperare noluerit. Quae praecocia dulciaque Vere maturuerint, inutilia, ac noxia sunt, bilem enim generant, neruos laedunt, & flatus pariunt. Mala omnia feminis nigritie maturitatem praeseferunt. Leguntur post Aequinoctium Autumni. Seruantur poma quae diligenter decerpta fuerint (caduca quidem separanda sunt, ne putrescentia caetera inficiant) tabulatis, substratis stramentis, loco frigido, septentrionalibus fenestris, quae sereno die lucem accipiant patentes. Vbi autem hyems algidior fuerit, paleis operienda sunt, ne congelentur, & pereant. Rara etiam componi debent, ne

CONT.

contactu putrescant, ac etiam vt aer liberius spatari possit. Seruantur etiam diu, ubi manu illaesa decerpantur, & marino musco inuoluantur singula. Conferantur etiam si hordei, vel milij aceruis obruantur. Conduntur quoque diu, suis ramulis sustensa in fictilibus magnis, spiraculis diligenter conclusis, effractio tamen fundo, vt spiritus excludatur. Hoc enim modo asseruata, talia post hyemem inuenientur, qualia fuerunt condita. Seruantur etiam illaesa super suspensis cratibus suppositis, superpositisque milij, vel Panicis calamis vna cum siccis toliis. Vbi autem mala veribus in arbore vitiuntur, illaesa posthac prodibunt, si arboris radices fuillo fimo vrinam humanam commisto operies. Dulciora fieri affirmant, si capinum steruus cum eadem vrina dissolutum radicibus affundatur, vel fax vini veteris. Morbos omnes abigit. Asininum steruus aqua maceratur, & circa arboris stipitem circumfusum. Foecundiores redduntur arbores, si ante germinationem a terra altitudine pedis plumbeo circulo caudicem strictim obdlexeris, itaque permiseris, quousque mala adulescere coeperint, tunc enim solvendus circulus est, & suo tempore quotannis obducendus. Si caduca sint poma, fixe radici lapis impactus ea retinebit. Si copia ingenti ramos onerabunt, fulcimentis sustineantur, tollanturque, quae inutilia, & vitiosa videbuntur, hoc enim pacto relicta pleniora euadent, & arbor grauiamine subleuabitur. Inferuntur Mala in syluestri Pyro, in Cydonio malo, in Oxycantha, ac etiam nigra Moro, quae deinde ruberrima fiunt. Si erucae accesserint, suffiatur arbores bitumine, pice, ac etiam sulphure, id quod non solum hac in arbore operatur, sed etiam in caeteris. Hic itaque habes, mi Illustris Comes, quae de Amygdalis & Malis obiter sese obtulerunt describenda, in quibus si tibi satisfactum esse intellexero, erit mihi tam gratum, quam quod gratissimum. Vale.

C. PETR.

*Modus alius:
I I I. Seruan-
di modus.
I I I I. Serua-
di ratio.*

*v. seruandi
ratio.*

*Remedia ad-
uersus Ver-
mes.*

*Malus arbor
foecundior et
fit.*

*Malorum ca-
ducorum re-
media.*

*Quibus impla-
tis malus in-
ferri possit.*

*Remedium
contra erucas.*

*Agitur de Hircis quibusdam lac copiosum
præbentibus.*

Mineram sæpe me legisse apud Aristotelem li-
bro tercio, capite vigesimo, de historia animalium,
iuisse olim in Lemno Insula Caprum, è cuius
mammis, quas geminas iuxta ventrale geretas,
tantum lactis emulgebatur, vt inde colostræ conficerent.
Idque etiam proli masculæ Capri illius euenisse. Sed quoniam
hoc ostentis potius annumeret Aristoteles, adeo vt Lemnio
illi pecoris domino consulenti, responderit oraculum, am-
plius futurum peculij incrementum, putabam quidem, illi
non, nisi rarissime, tanquam aliquid factum præter naturæ
ordinem euenire posse. Atqui nunc primum animaduertes,

*III. Hirci in
Bohæmia re-
pertisunt. Sæpe
eodem tẽ-
pore lac præ-
bentes.*

*Lac hircinũ
Epilepticos sa-
uare.*

nem mitto, ad Serenissimum Archiducem Principem no-
strum, è cuius mammis ipse hætenus pluries lac copiosum
emulsi. Nam cum, qui hoc monstriferum animal arctius,
inreiuirando asseueraret, lactis illius potu se Epilepticum
aliquos curasse infantes, vt & ego medicamento periculum
facerem, illum domi meæ alendum tradidit mihi Seren-
issimus Princeps meus. Atque iam certior factus sum,
id præ-

id proculdubio nou esse falsum. Dedi ego lac potandum plu-
ribus non solum infantibus, sed etiam adolescentibus &
adultis, quibus omnibus non paruū præstitit auxilium,
quanquam infantibus magis, quàm cæteris. Verum cum scia
hircinum iecur, à quo sanguinis totius fons emanat, comi-
tialibus adeo esse inimicum, vt si deuoreretur ab illis, illico de-
prehendantur, non possum profectò non mirari satis, lac
ipsum è sanguine genitum non solum id non efficere, sed
quod maius est, Epilepticos magnopere curare. Habet hoc
animal, vt hic ex eius imagine videre poteris, vbera ante testi-
culos, non longè à genitali, vt de Lemnio illo scribit Aristo-
teles. Sed alter, quem ante paucos dies misit ad Sereniss. Ar-
chiducem Illustris Heros Gulielmus à Rosenberg, vir quidem
vt Romana origine Clarissimus, ita virtute & liberali-
tate splendidissimus, eo in loco vbera non habet, sed retro in
vtroque latere iuxta testiculos, nec tantum lactis, vt ille al-
ter, reddere videtur. Videbimus nunc, an qui ex iis nascen-
tur hædi suum sequuturi sint genus, nam plures ex iis capræ
iam in vtero habent. Hæc tanquam noua & nostris tempo-
ribus inaudita ad te scribere volui, vt cæteris isthæc Medicis
& naturalis Philosophiæ studiosis illa etiam in partiaris. Nec
putes velim me tibi fabulas describere. Plurimi enim sunt
hic homines curiosi, qui vidèdæ nouitatis causâ & vbera tra-
ctarunt & lac emulserunt. Vale. Pragæ.

BALTHASAR KLEIN MEDICVS

Petro Andrea Matthiolo

S. P. D.

*Mittitur Matthiolo lignum in Armeniũ
lapidem coxersum.*

Tsi hætenus distulerim promissionem meam pro-
pter occupationes quasdam, vir Clarissime, ta-
men non existimabis illam me obliuioni tradidisse.
Qui enim fieri possit, vt Matthioli obliuiscar,
viri cum omni genere doctrinæ tum virtute præstantissimie
Equidem vt desint hæc tibi (vt sunt sanè in te excellentia) ta-
men excidere è memoria mihi non possis, vel ob eam huma-
nitatem, quam ignoto mihi exhibuisti. Quare maximè per-
sua-

suasum tibi esse cupio, me ductum admiratione virtutis & doctrinæ tuæ, vnum nunc esse ex eorum numero, qui sunt studiosissimi. Vtinam autem vicissim tibi mei sic placeant mores & consuetudo (quæ quidem perpaucorum fuerunt) vt tuo iudicio, Matthioli tanti viri amicitia digna censetur. Sed de his alias.

Nunc vt datam fidem liberem, mitto lignum in naturam luti Armeni conuersum & carbonem annatum lapidi, digentem vtunque admiratione & spectatu perpulchrum. Dicerem id me argumenti loco mei in te amoris & obseruantie mittere, nisi tam vile esset. Non tamen dubito, quin tibi homini Philosopho, futurum id sit haud omnino ingratum. Mille sem aliquid mearum lucubrationum, vt tuum de his iudicium (quod permagnifico) cognoscere possim, sed describi non potuerunt tam subito, post hac, Deo dante, accipies. Vale Clarissime, Charissimeque Matthioli. Ex Caballino monte.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS, Balthasari Klein Medico
S. P. D.

Respondetur precedenti Epistola.

Habeo tibi gratias (mi Doctissime Balthasar) non solum ob tuam, quam erga me ostendis, obseruantiam, sed etiam ob tam rarum metallicum tui lud munus, quod paucis ante diebus ad me transmissisti. Deinde cum me videam abs te viro Doctissimo, qui Lypseni Academiæ annis pluribus legendo, docendoque maximo fuisti ornamento, tot laudibus commendari, non possum mihi non gaudere plurimum, quod nihil in hac vita præclarior quispian desiderare posset, quam laudari à laudatis & doctissimis viris, è quorum numero te haud posthæc esse, non ambigo. Noui tuum erga me amorem non vulgarem, noui animi propensionem, & tuam in mihi gratificando humanitatem, noui amplissimam doctrinam tuam, virtutem, & cæteras ingenui animi tui dotes. Quibus de causis non solum sit, vt tua plurimum delecter amicitia & consue-

consuetudine, sed vt apertissime cognoscam, non parum me tibi debere. Sed hæcenus de his. Quanta quidem admiratione sim contemplatus ligni illius frustum Armenium bolum factum, non possum tibi breuiter explicare. Est enim meo iudicio, tam rarum naturæ artificium, vt ab omnibus Medicæ materiæ studiosis spectari cum admiratione possit. Idcirco velim intelligas tuum hoc munus longè mihi carius esse, quam si aurum purissimi tantundem è tuis fodinis ad me transmississes. Id namque intuenti mihi etiam perquam diligenter Santali rubri frustum propemodum apparet, vbi verò dentibus experior, lapidem inuenio non admodum durum, sed qui facillè diuidi possit, quique etiam labiis appositus, iis inhæreat. Mira sane è naturæ vis in transferendis transmutandisque rebus, Sed hoc etiam magis mirum videtur, quod hoc anno in quibusdam Bœmiæ montibus, vbi argenti metallum foditur in lapidea quadam montis fodina repertus sit à fossoribus integer ac ingens abietis arboris caudex, totus lapideus factus, cortice adhuc non immutato, præterquam in colore. Sed non tam facillè quispiam coniectare potest, quo pacto magna illa arbor per ducentorum passuum dimensionem tam ingens durumque saxum penetrauerit, præsertim cum nulla in vertice appareat rima. Oportuit sane (si quid veri nobis imaginari licet) olim hoc saxum profundam lacumque habuisse voraginem, in quam abies illa deciderit, eandemque subinde longo admodum temporis tractu, extuberante petrifica vi esse occlusam & arborem immutatam in illius lapidis naturam. Nam crescere lapides & metallorum cuniculos derelictos repleti, nulli dubium est. Verùm non placet eorum opinio, qui sibi persuadent, hæc admiranda monstra in terræ cauitatibus aliquando procreare naturam, Si quis autem quaereret, cur cortex non fuerit immutatus vnà cum interiori materie: responderem ego, haudquaquam agens agere posse in patiente non disposito. Etenim cum in cortice plus aeræ qualitatis, in ligno plus terræ habeatur, nil mirum videri debere putarem, si cortex perinde ac lignum non fuerit immutatus. Fossiles carbo-

Mira natura vis in transference rebus transmutandisque rebus.

Abies in centro axei montis in lapidem conuersa.

Fossiles carbones.

quo fit vt mihi persuadam, eodem naturæ artificio è lapidibus, vel è pingui glutinosaque terra, fieri carbones, quo hinc è lignis lapides, non tamen iis dicam facultatibus, cum ài facultatem petrificam esse intelligam, aliam verò (vt ita dicam) carbonificam. Sed quoniam de his copiosè admodum scripsit vir doctissimus Agricola, & montes haberi crebra in Misena scribit, in quibus ingens carbonum quantitas foeditur, non est quod hinc de his pluribus tecum agam, præsertimque cum sciam huiusce metallicæ materiæ te esse peritissimum, & in ea diligenter exercitatum. Cupio autem, vt, si quid adhuc habes, vel in posterum fueris consequutus, quod rarum singularève existimes, ne prætermittas, quominus huiusce generis, aliquid mihi etiam iterum atque iterum impartiaris. Lucubrationes illas tuas magno cum desiderio, vt ad me mittas, expecto. Scio enim eas non tantum delectationem, sed etiam utilitatem mihi allaturas. Vt le. Pragæ.

LAVRENTIVS SPAN A S P A.
nouu Medicus, Petro Andree Matthiolo
S. P. D.

*Quaritur quid sit κνησών apud Hippocratem,
Quidque κωνίσιον.*

Pro ea, quæ inter nos est haudquaquã simulata familiaritate, & obuiio tuo in rem Medicam studio, nequaquã mihi liberũ video, vt si quid dubij forte obueniat, vel cælem tuam præstantiam, vel cõpellare audacter nolim. Nã & amicitij nostræ aliquid derogare illud videretur, & priuari doctissimo tuo iudicio & sententia nostræ professionis homines per me, flagitium existimo. Itaque & tuo amori ac benevolentia communsque commodo potius satisfacere volo, quàm tibi alioqui maximis occupato negotiis parcere, cuius quidem ventiam deprecari à te, qui non solum æque audire iam sed & cum iudicio respondere paratus es, ociosum fore non ignoro. Recensebo igitur, quid velim, breuiter. Hippocrates libro secundo, de ratione victus meminit potus cuiusdam, quem

κνησών vocat, vbi scribit ei ἡ ἡγεῖ κνησών ἐξ ἄρραρον, vnde constat ipsius tempore in morbis etiam acutis, hac sorbitio- nem fuisse in vsu, quemadmodum hodie apud nostros pifana est. Et si verò ex Etymologia vocabuli pater, mixturam aliquam fuisse, κνησών enim misceo significat, tamen ex quibus constiterit, diuinare non possum, cum autor ipse porro nihil dicat. Nec facile persuaderi mihi patiar, esse Homerikum illum Cyceonem, de quo Iliados 1. 1. scribit, quod Hecamedæ,

*ἐν τῷ ῥάσφι κνήσας γυνὴ ἀνὴρα δεύσῃ
δίνω πρᾶκνέω ἑστὶ δὲ ἀγέρον κνή Ἰηρόν
κνήσι κωνίον ἐστὶ ἀρραῖα λανία πάλιν,*

Nam vini fortis cum caseo & alba farina mixtura, in morbis iis, de quibus ibi agit Hippocrates, planè non competere videtur, cum autor abstergentia, spiritum facilitantia, & maturantia exhibenda doceat, & febris plerunque coniuncta illis morbis, vini fortioris vsum omnino prohibeat. In eo igitur animi pendeo, nec quid certi statuere possum. Et quia neque apud recentiores vllam certam huius mentionem fieri video (Ruellium excipio, quippe qui de natura stirpium lib. 2. cap. 18. ad finem Homericum tantum Cyceonem inserit) abs te præclarissime vir amanter & officiosè peto, vt, quid tibi constet, & mihi & meo nomine nostræ facultatis studiosis benignè & fideliter pro tuo veteri more communicare digneris. Facit quoque Hippocrates V I I. de morbis popularibus libro in. curatione Charytis febre acuta laborantis mentionem Calliphylly cuiusdam, cuius potus suppressam vrinam exciuerit, hanc autem herbam, nam herbam ex appellatione opinor, apud Dioscoridem, Plinimum & Theophrastum non reperio. Ideo te quàm plurimum rogarum velim, vt tuam de hac planta exponas mihi sententiam. Promerebere eo dignas apud multos bonos gratias, & ita amicitiam nostram confirmabis, vt in officiorum commutatione, quæ à me præstari possunt, deuinctissimum tibi reddas. Vale.

PETRVS

Respondetur precedenti Epistola.

*vide Galen. de
in suis med. cap. 18.
misal. p. 18. 18.*

Amersi ocij ferè nihil mihi super sit, præter eiq; quæ senectus ipsa incipit iam afferre incommoda, cum tamen ob tuam in me obsequantiam & meam erga te benevolentiam omittere non possum, quo minus tuæ de me confidentiæ omnibus modis respondeam, cæteris posthabitis. epistolæ tuæ de Cyceone, & Calliphyllo apud Hippocratem, nunc paucis respondebo. Sed an tibi satisfactorius sim uestio, quum Galenus antiquissimus, & grauissimus Hippocratis interpretis Cyceonem propriè, & singillatim describere nequiverit. Is enim comment. secundo super Hippocratis libro de victus ratione in morbis acutis (sicuti à te obseruatum video) vbi Hippocrates Cyceonis meminit, ne verbum quidem de Cyceone in medium affert. Nec id ab re tortasse factum est. Nam cum lib. & Commento sexto de morbis vulgaribus, de eo se latius tractasse sciret, non videbatur illi valde necessarium, iterum de illo verba facere. Hoc itaque in loco, quem te haudquaquam legisse animaduerto, Medicos docet Hippocrates. dolores in vniuersum curare, iis verbis. In doloribus proximum ventrem purgare. & sanguinis ventrem rescindere, vltio, sectio, calefactio refrigeratio. sternutatio, stirpium humores in quibus vim habent, & Cyceon, malficorum lac, allium. vinum feruefactum, acetum, sal. Hæc ille. Quæ declarans Galenus, cum ad Cyceonem deuentum est, quem parari vino ali quo edulto admixto non ignorabat, ita rem exorditur. Nempe quod vinum dolores oculorum ex obstructione orientis mitiget, ex Aphorismorum interpretationibus didicistis. Nunc verò & aliorum, quicunque eadem ratione concitantur, dolorum, nonnunquam ob sanguinis crassitudinem, nonnunquam ex frigiditate, vobis in mentem veniat, cum sapius & in ventris doloribus & in dolore capitis vocato Hemicraneæ, meracius vinum sumptum, confestim quidè manifestè iuuissè, accedente deinde somno, in totum do-

lorem

lorem sustulisse videritis. Vidistis autem me, non illico ieiunio sed assumpto cibo exhibere. At hoc loco vtrunque miscuit Hippocrates, cibum & potum. Tale enim quiddam Cyceon est, quemadmodum apud Homerum didicistis: miscen-
tibus quidem alia cum vino, commune verò omnium vinum habentibus: fortasse verò & cum polenta vinum miscabant, necessariò autem, & alia misceri ex hoc nomine Cyceon, veteres significare quispiam putauerit, si eos appellationem hanc in eum sensum magis accipere iudicatis. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum videri cibo vino vti iubens, vt opinionem meam confirmarem, multis subito calidis vaporibus affectum locum petentibus, eum vt fui veritus, magis cruciatum animaduerti. Ego profectò vinum sine cibo eorum lesum ire arbitrabar, & experientia idem testata firmiorem opinionem meam reddidit. Cyceon autem, cum in seipsum cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex vtriusque mediocri mixtione, æquabilis paulatim calefactio in partibus affectis augetur, sine multis vaporibus, & refrigerata calefacit, & intensa digerit. Hæc ad literam Galenus. Quibus tamen nihil certi assert nobis de parandi Cyceonis ratione apud Hippocratem. Nam etsi dicat is **FORTASSE VERO ET CVM POLENIA VINVM MISCEBANT**, non tamen id determinatè affirmat. Nec sufficit quod dicat Cyceonem cibi & potus mixturam esse, quemadmodum apud Homerum didicerunt eius discipuli, quippe quòd hic non huiusce mixturæ componendæ rationem afferat, sed de vocabuli significatione agat. Quo fit vt nihil certi de Cyceonis apparatu, de quo Hippocrates intellexit, ex Galeni scriptis tibi describere possim. Verum si meam de Cyceone debeam dicere sententiam, crediderim ego variis modis id apparasse antiquos, quod videtur etiam sensisse Galenus, cum dicit. **MISCENTIBVS QVIDEM ALIA CVM VINO**, &c. Nam quemadmodum nos in ventriculi doloribus à frigiditate, vel flatu excitatis Cyceonè nostrum paramus ex Cretico vino, ouis, Saccharo & butyri momento, quineriam ex pane tritutato, & carniū iure incocto & addito deinde vino, ita sanè Cyceonem suum parasse veteres haud dubitauerim, vel ex vino & pitana, vel ex eodem & polenta, vt Galenus suspicari videtur, vel ex aliis fortasse eduliis,

Cyceonis factus.

Galenus de Cyceone sententia.

Matthioli de Cyceone sententia.

Homeri eduliis, quorum vsus apud illos extitit. Nam & apud *Homeri*
κυκλῶν. rum (vt tu rectè scribis) ex vino, caseo & alba farina
 Cyceonem videmus. Sed minimè credendum est de eo Cy-
 ceonis genere (vt rectè animaduertisti) intellexisse Hippo-
 cratem, quòd ea mixturæ compositio, nullo pacto, nec in a-
 ctu acutorum morborum, nec in doloribus conueniat. De
 Calliphyllo autem dubitauerim quidem deprauiatè legi
 apud Hippocratem *καλλιφύλλον* pro *καλλιφύλον*. Nam Galenus
 eo libro, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, nullibi
καλλιφύλλον meminit. Id quod manifesto est argumento nec
καλλιφύλλον sed *καλλιφύλον* legi debere apud Hippocratem,
 quemadmodum mihi videtur legere Galenus, qui sic habet
καλλιφύλον ὅπερ ἔστι καλλιφύλον, καὶ ἀδιανθῶν ἐναμαίεσθαι. Ad e-
 credere nobis necessarium sit, vel in Hippocratica lectio-
 ne subesse mendam, vel è contra. Sicut tamen quomodo cunq-ue
 Galenus obsoletam hanc vocem *καλλιφύλον* & *ἀδιανθῶν*
 interpretatur. Quod maximè Hippocraticæ doctrinæ astipula-
 ri videtur, quippe hac planta potui data, Charyti se proto-
 casse vrinam, ipse scribit Hippocrates. Adiantò enim cito
 dæ vrinæ non obscura inest facultas. Huius etiam sententi-
 æ scio Iulium Alexandrinum Cæsareum Archiatrum, vi-
 rum vt doctissimum, ita & iudicio summo præditum. Plures
 quàm hæc non est quòd à me expectes, non quòd nosim om-
 nibus modis tibi satisfacere, sed quòd nesciam quomodo
 meliora reperire possim. Vale.

IOANNES IORDANVS ME-
 dicus, Petro Andræ Matthiolo

S. P. D.

*Rationem Elleborismi parandi ad
 quartanam doceri petis.*

Mpudens tibi fortasse videbor, Doctissime & Ex-
 cellentissime D. Matthiolo, qui prorsus ignotus
 & nihil de te promeritus id à te ausim expectare,
 quod notissimis tantum & amicissimis tibi Medi-
 cis hæcenus communicare voluisti. Verum fretus animi cui
 nunquam satis laudato candore, quo non amicis solum, sed
 etiam vniuerso orbi remedia longè præstantissima publica-

sti, non sum veritus id à te per literas petere, quod tu nullo,
 nec rei, nec nominis dispendio præstare posses, & mihi esset
 optatissimum simul & maximè necessarium. Equidem veter-
 rum medicorum vestigiis insistens in profligandis morbis
 Melancholicis Elleboro, velut præcipiunt, correcto, non-
 nunquam sum vsus satis quidem fœliciter, at non sine ali-
 qua ægorum molestia & periculo. Quæ ambo euitare cu-
 piens diligenter legi, & relegi varia Medicorum veterum &
 recentiorum monumenta, nihil tamen inueni, quod omni
 ex parte tutum Ellebori vsum efficeret. Incidi tandem in
 doctissima tua in Dioscoridem commentaria, & legi quod
 admones de Ellebori diluto magno ægorum commodo
 propinato, rationem tamè diluendi, seu infundendi apud te
 retines, eam ego ad plenum, si non est molestum, ex te intel-
 ligere valde cupio. Quare te quàm possum rogo, ut mihi per
 hunc tabellarium rescribas, qua ratione, & præparatione
 vtaris vtroque Elleboro, & amicos tibi Medicos vt docue-
 ris, hoc vno beneficio me tibi iam pridem deuinctissimum,
 emolumento ex tuis doctissimis commentariis percepto, red-
 diturus deuinctiorem. Et si quid erit in hac regione, in quo
 tibi vsui futura sit opera mea, eam offero promptissimam,
 absque vllâ prorsus exceptione. Mitto portiunculam eius
 plantæ, quam nostrates Antoram vocant, ea admodum fre-
 quens in montibus his nascitur. Vtuntur radice ad puero-
 rum lumbricos. Scire cupio, an ea sit, quam cap. de Aconito
 Dioscoridis scribis ab Auicenna vocari Napellum Moyssi.
 Habet hoc litus Peplion & *δενδομαρτάχλω* sponte nascentem,
 copiosam, radice, caudice & stolonibus lignosis, folio,
 flore & semine Althææ paulò latioribus. Toto habitu, lon-
 gè alia planta videtur, quàm ea cuius picturam exhibes, ca-
 pite de malua, quàm ex Theophrasto ais, cultura tantum, &
 arte proceram fieri, vt vidisti Grignanij ad lacum Benacum.
 Habet hæc regio plantas non contemnendas, è quibus si
 quid desyderes, curabo pro virili hac in re tibi gratum fa-
 cere. Deus Opt. Max. doctissime & Excellentissime D. Mar-
 thiolo, te diutissimè seruet incolumè, & semper ad meliora
 prouehat. Genus Non. Nouembris. Anno M. D. LIX.

PETRVS

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Ioanni Iordano Medico S. P. D.

Epistola hæc sequens respondet precedenti.

Vanquam te nunquam de facie noui, nec vlla ha-
ctenus mihi tecum intercessit amicitia, gratissi-
mæ tamen fuerunt mihi literæ tuæ, tum quod
ex iis cognouerim, quantum doctrina & facun-
dia valeas, tum etiam quanta tua sit erga me animi promp-
tudo, ac in consequenda nostra amicitia voluntas. Etenim
nihil esse suauius in hac vita mihi semper persuasi, nihil gra-
tius, nihil denique beatius, quàm optimos, ac doctos habe-
re amicos. Nostræ huic sententiæ fauissè plurimum Deum
Opt. Max. hinc facillè conicere possum, quòd nõ desint quo-
tidie optimi, ac doctissimi viri, qui sua sponte mihi, que
nunquam viderunt, scribant, & meam exposcant amicitiam,
Quò sit, vt nullius impudentiæ te accusare debeam, quòd
nunc ad me tibi ignotum scribas, sed potius te totum huic
ac benigno complecti auiro, atque etiam lætari, de tua
me confidentia, ac humanitate. Vt autem id quod à me pe-
tis consequaris, & me hominem candidum virtutumque
tuarum amantissimum cognoscas, mitto tibi ^{Epistolam}
huic adnexam, quam cuidam alteri medico de Elleborum
in quartanis propinanda iam pridem scripseram. Hac itaque
tibi satisfactum iri censeo, nec aliud addendum fuit, nisi vt
scias, quòd eadem ratione album etiam Elleborum præpa-
rare soleam. Atqui hunc in quartana febre propinare hæde-
nus nunquam ausim. Vfus sum nonnunquam illo in Melan-
cholicis affectibus, sero caprino macerato, additis Pæoniæ
feminibus, Zedoaria & Schæniantho. Alia Ellebori para-
di ratione nunquam vsus sum, nec vllum eius genus in pul-
uerem contritum vnquam dare potandum excogitavi. Al-
qui velim vbi medicamentum expertus fueris, illud ceteris,
quos nosti, Medicis patefacias, ne putarent fortasse aliqui, me
id in meis non recitasse Commentariis, vel avaritia, vel in-
uidia persuasum. Id enim negligentia potius quadam præ-
termissum est, quàm quòd voluerim hoc medicamentum
obtegere & mihi tantum asseruare. Vidi Antorzæ summita-
tes, quæ longè chariores mihi fuissent, si cum floribus & ra-

* quest pag. 393.

*Autoris excu-
satio cur an-
tea sum non
descripserit
Ellebori sumi.*

Autor a.

dicibus eas ad me misisses. Hoc si posthac feceris, meam de
re hac habebis sententiam. Quandoquidem, quanquam ex
vnguibus (vt aiunt) Leo cognosci potest, & ego nunc non
aliter sentiam, quàm quòd hæc summitates eius sint An-
torzæ, quam puto appellasse Auicennam Napellum Moysi,
nolo tamen id pro certo tibi affirmare, nisi prius integram
eius plantam conspexerim. Napelli Moysi imaginem (ni fal-
lor) dedi ego vnà cum Napello, sed nescio, quomodo Calco-
graphorum, vel fortasse inuidorum causa plantæ titulus fue-
rit immutatus. Id quod mihi euenisse video in maiori mal-
ua, quippe quòd nunquam in ea fuerim opinione, hoc Mal-
uæ genus arboream fuisse Maluam de qua veteres scripse-
runt, cuius rei argumento esse potest, quod id nunquam in
meis affirmauerim Commentariis. Porrò nec eam, quam in
Franciscanorum monachorum cœnobio Grignanij viderã,
genuinam *deudisquarã* esse censeo, quòd sciuerim, hanc
ex hortensi ac vulgari malua, Monachi cuiusdam mangonio
ac diligenti quadam cultura instar arboris excreuisse. Quam
sententiam eò magis amplector, quòd nunc abs te factus sum
certior, isthic sponte prouenire genuinam *deudisquarã*.
Hanc fateor ingenuè me nunquam vidisse. Quò sit, vt noua-
rum plantarum cupidus, nunc abs te petam ne me hac plã-
ta, vel eius semine diu destitutum relinquas. Poteris cum
hac mittere etiam Peplion. Hoc si pro tua humanitate præ-
stiteris præter id, quòd mihi gratissimum feceris, non modi-
cam fortasse laudem tibi comparaueris. Nam vbi primum
harum stirpium imagines in meis addam Commentariis,
omnia hæc tibi tantum accepta referam. Velim præter hæc
vt quotquot fuerint isthic plantæ, quibus putas augeri pos-
se Dioscoridem nostrum in Reipub. commodum, eas om-
nes hoc anno diligenter mihi asseruare, quin etiam vt nul-
lis parcere sumptibus. Curabo enim, vt nullo tuæ pecuniz
dispendio hoc abs te fiat, vt fusiùs Antianus, qui
tibi hæc meas dabit literas, ore tenus expli-
cabit. Vale, & eo quo cœpisti me
amore prosequere.

* * *

D PETRI

Napellus Moysi

In Napello

Moysi titulus

immutatus

*Calcographo-
rum negligen-*

tia.

*In Malua ma-
iori titulus.*

deudisquarã

ru.

Describuntur Ceruini fungi historia, & vires.

Vm rebus nouis te plurimum delectari sciam.
 Tuber quoddam subterraneum, quod hic ceruini-
 num Boemi vocant, cum lacte metallicis
 teris ad te mitto. Puto enim de eo te nihil vique
 audiuisse, quod nulla apud antiquos, recentioresve scrip-
 res extet huiusce fungi memoria, quodque reperiri non
 possit, nisi in syluis, ubi plurimi habentur cerui, ac ven-
 tores, qui hæc naturæ secreta norunt, sed quibus hæc in-
 dita sint apud vos, nolim te in posterum latere ceruini fun-
 gi historiam, & vires. Fungum itaque hunc tuberum vulgari-
 um modo sub terra nasci affirmant venatores, ubi ceruini
 semine in coitu inficitur solium. Id quod plerumque fieri so-
 let exempto è vulua genitali adhuc feminis aliquid con-
 nente, maris imperum fugiente femina. Hunc torralle in-
 uenire nemo posset, ni cerui ipsi locum quodam statuto an-
 ni tempore ostenderent. Scalpunt enim naturali quodam
 instinctu dudum anterioribus pedibus locum, ubi globosus
 fungus sub terra desinescit, quod olfactu percipere eos affir-
 mant. Spirat enim fungus graui odore præsertim recens
 effossus. Qui secreta hæc norunt venatores & rustici, qui se-
 vas frequentant, loca diligenter obseruant ceruinis pedibus
 diducti, e fossaque serobe, fungos eximunt, & pharmaco-
 pæis vendunt, qui dissectos in particulas, & filo traictos
 siccant postea in umbra, seruantque in medicum usum. Huius
 eadem ferè facies inest, quam in cæteris spectamus tuberi-
 bus, globosa tamen in omnibus, & inæqualis. Extima cul-
 ticula subnigricat, carnosæ verò & ipsa fungosa substantia ab-
 bicat. Sunt etiam qui genus aliquod reperiri dicant, erectæ
 virilis mentulæ formæ, adeò vt in altera parte detecta glans
 in altera globuli quidam testiculos referentes cõspiciantur.
 Hic fungus in ciborum usum hætenus non venit, nec eo vo-
 scuntur Boemi, sed eo in medicamentis vtuntur, quæ ve-
 nerem mouent. Siquidè ad hoc plurimùm illum valere putant,
 & præsertim qui humani genitalis faciè refert. In quæ usum
 feci

*Ceruini fun-
gi historia.*

*Ceruinus fun-
gus virilem
mentulam re-
ferens.*

*Fungi cerui-
ni vires.*

siccipuluerè ex dulci vino propinant, drachmæ, vel sesqui-
 drachmæ pōdere. Lactis vbertatem hunc etiam afferre aiunt
 ex præfana vel muliebri lacte potum, sed valentius id agere si
 longi piperis aliquid addatur. Sufficit occlusos sceminarum
 locos reserare tradunt, & vuluæ strangulatas auertere. Non
 desunt superstitiosi mulierculæ, quæ his abutuntur in ama-
 toris poculis, quibusdam prius admirumuracis inænercio-
 nibus. Assumant præterea valere ceruinum fungum ad ero-
 ra venena, ex mero haustum, quinetiam ad venenosorum
 omnium morsum, non modò potum, sed etiam illicum ex-
 calcacere hunc ex odoris graucolentia, qui ipsam facillè indi-
 cabit. Optarem vt eum rarum medicamentum Italia hæcte-
 nus ignotum ferri vel transplantari posset, & inter cætera ra-
 ra simplicita, quæ in tuo tam celebri viridario, diligenti ad-
 modum cultura alis, hic etiam viuere sinerent. Sed postquàm
 hoc nobis vetera natura, hunc siccum tibi asseruato, Mitto ti-
 bi præter id legitimæ Chalchitis, & veræ Myfis aliquot
 frusta, quæ vt apud vos, rara, ita sanè cara tibi
 futura spero. Vale.

D 2 PEF

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI EPISTO-

LARVM MEDICINALIVM

Liber Quartus.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Vlyssi Aldrouando Bononiensi Medico
S. P. D.

*Disputatur an larix nostra sit larix Plinij
& antiquorum.*

Quod epistolam illam meam, quam antea te miseram, tantopere laudibus effers, factu tu quidem humaniter & amicè, & ego me herculè mihi ipsi plurimum hoc nomine gratulor, præsertim cum Robertelij viri Doctissimi (vt scribis) iudicio, non parùm, tum elegantia, tum doctrinæ alicuius nomine probetur, id quod ipse mihi vix persuadeo, quando ne mihi quidem in eis satisfacio, qui tamen scripta mea, qualiacunque sint, aspernari non soleo. Atque multò magis tuo nomine gaudeo, quòd meis argumentis persuasus, iam de Picea & Pino in aliam transferis opinionem, adeò vt tecum ipse statueris (quæ tua est humanitas) ubi in publicis lectionibus, de pino & picea disserere tibi se offerat occasio, meam non solum auditoribus afferre sententiam, sed etiam comprobare. Pro qua ingenii animi erga me propensione, si eas tibi gratias non referam, quod me tibi debere non ambigo, boni consulas velim, quod plura nunc præstare non valeam. Verùm vt cognoscas, quam promptus sit Matthioli animus in tuis expediendis petitionibus, etsi, quæ nunc tibi à me scribi de Larice desideras, sicut

tu dictuque non admodum facilia sunt, non tamen prætermittam ob eam, quam de me concepisti spem, quin omnibus modis tuæ satisfaciam voluntari. Quòd itaque in commentariis nostris in Dioscoridem nulla dubitatione scripsi, laricem nostram ab antiquorum larice nihil differre, eam ob rem rationibus nonnullis persuasus, dubitasse te semper affirmas, imò etiam credidisse videris, arborem quam laricem vocamus, illam non esse, de qua scribit Plinius. Et ne videris præter rationem hac in re hæsitare, plura contra sententiam meam in medium affers argumenta, sic inquit: Larix Plinij testimonio, perpetuò viret, folia pungentia habet, non floret, & eius lignum non ardet, flammamque non cõcipit, & eius cortex læuior est, quàm piceæ, & sterilis est. Sed larix vulgaris perpetuò non viret, folia pungentia non habet, floret, ardet, & corticem valde crassum habet, & fecunda est, ergo larix vulgaris, non est larix antiquorum. Maior nota & est ex Plinij historia, & quod non ardeat, notum est apud Vitruuium. Minor propositio est etiam notissima, vt te non ignorare censeo. Nec dicere oportet errasse Vitruuium, Palladium & Plinium, cum certò illis notissima fuerit larix. Ad hæc si vulgaris larix, esset larix antiquorum, cum illa agaricum proferat, tam notabile medicamentum, id sanè non prætermisisset Plinius, cum tam diligens rerum naturalium fuerit indagator. Hæc tua sunt argumenta, quæ in hanc te vocarunt dubitationem. Ea cum mea sanè sententia (vt statim audies) firma non sint, sequitur vt nec tua vera sit conclusio. Imprimis autem cur Plinio credam, laricem perpetuò virere, nihil est, quod me moueat, tum quod reperit in resinosarum arborum historia, pluribus in locis illum sibi ipsi contradicere, & satis confusè de his omnibus scribere, tum etiam quod videam affirmasse illum, Terebintho & Tamarici folia non decidere, cum tamen nos contrarium videmus. His accedit alia etiam ratio, quæ Plinij fidè mihi maximè suspectam reddit. Siquidè is vbi eas recèset arbores, quæ perpetuò virent, Syluestrii generis, inquit, folia nõ decidunt Abieti, Larici, Pinastro, Iunipero, Cedro, Terebintho, Buxo, Ilici, Aquifolio, Suberi, Taxo, Tamarici. Inter vtraque genera sunt. Adrachne in Græcia, & vbiq; Vnedo. Cæteræ verò omnes extra prædictas (etenim numerare longum est) folia deperdunt. Sed hoc est falsum, cum Picea, Phyl-

*Argumenta
contra Matthioli
sententiam.*

*Responsiones
ad argumenta
Plinij pluribus
in locis
sibi contradicere
in Resinosarum
arborum historia.*

Plinius notatur.

*Arbores quæ
perpetuò
virent.*

lirea, Licium, Cistus, Myrtus, Oleaster, Thuia Sabina, Syllustris Laurus, Heliodiys, Cefaster vbique perpetuo lio vireant. Cæterum cum hæc omnia ex Theophrasto libro I. capite xv. transcribat Plinius, non deest suspicio, quin ipse *utitur* apud Theophrastum (vt plerunque id fecisse animaduertimus) Laricem verterit. Quod fit, vt hac in re nulli mihi Plinio sit adhibenda fides.

Laricem non esse debere foliis aculeatis.

Præterea, quod antiquorum Larix foliis fuerit aculeatis, quodque eius cortex læuior sit, quam Piceæ, non satis quidem exploratum habeo, cum Plinij ipsius testimonio, etiam contrarium probari possit, etsi fortasse, ob non intellectam Plinij lectionem, in hoc aberrauerint Ruellius, & alij docti viri. Quippe qui Plinium non intelligentes, ea quæ de Larice libro decimo sexto, capite decimo: idem scribit Plinius, Piceæ tribuerunt. Etenim si locus ille diligentius expendatur, facile cognoscat quispiam Grammaticus, & Latine lingue peritus, lectioni subesse mendam. Vt autem me vera mare, & Laricæ Plinij ipsius testimonio acuminata folia haudquaquam proferre cognoscas, exponam in primis vulgarem Plinij lectionem, quam non intellexerunt viri illi doctissimi: deinde verò facile tibi detegam, ibi proculdubio quamdam deesse particulam, quam si tuo addideris Plinio, statim eorum depræhenderis errorem. Plinius itaque loco prius citato (vt vulgatum legit exemplar) sic habet. Sed Picea minus alta, quam Larix: illa crassior, læuiorque cortice, folio villosior, pinguior, densior, molliorq; flexu. At Piceæ rariora sicioraque folia, & teneriora & magis argentea, totaque horridior est, & perisulata resina. Hunc itaque locum si diligenter expendideris, non magno sanè negotio cognosces Piceam, non Laricem cortice esse læuiorem, & pungentia habere folia. Nam vbi Plinius ait. Picea minus alta, quam Larix: illa crassior, læuiorque cortice nemo qui Latine lingue fuerit peritus & Grammaticæ non ignarus, affirmabit vnquam partem illam, I L L A, referri debere ad Laricem, sed ad Piceam tantquam ad priorem & remotiorem particulam. Præterea si illa omnia, quæ sequuntur Piceæ assignaret Plinius, non fuisset illi opus per transitiuam disiunctivam; orationem paulò post dicere. Sed Piceæ rariora, sicioraque folia. Nam hæc disiunctio manifestè demonstrat prius aliqua de Larice dixisse Plinium. At tu si vis huc locum restituere, & omnibus

Ruellius nota tur.

Plinii locus in Larice restitutus.

reddere clariorem, ita tuum castigabis Plinium ex meo manu scripto. Illa crassior læuiorque cortice, hæc (id est Larix) folio villosior, pinguior, densior, mollior, que flexu. At Piceæ &c. Quod si non feceris, haudquaquam rectè hunc explanabis locum, nec vllum vnquam vitium illi dederis sensum, imò in pluribus sibi contradicere Plinium cognosces. Siquidem si de Picea illum loqui dices, cum ait. Illa crassior læuiorque cortice, dicas item oportet, Piceæ huiusmodi sequi, cum inquit, folio villosior, pinguior, densior, molliorq; flexu. Sed quomodo fieri possit, vt ea folia, quæ prius fecerat villosiora, pinguiora, densiora, mollioraque, illico fecerit rariora, siciora, tenuiora & magis argentea. tibi ipse tu iudex esto. Quamobrem, si hæc omnia rectè expendideris, illico animaduertes in vulgari, vbicunque edita sit, Plinij lectione, desiderari particulam H A E C, non solum ex Plinii manu scripto, sed ex deprauato lectionis sensu. Quæ omnia cum vera sint, falsum esse conuincunt, Laricem esse cortice Piceæ læuiorem & pungentia habere folia. Siquidem villosam & spinosam contrario modo se habent. Nam villi, pili sunt tactu mollissimo, qui quantum à spinis differant, haud te latere non ambigo. Ideoque Plinius cum sciret Larici folia non esse aculeata, eadem villosiora, pinguiora, mollioraque prius modo haberi scribit, quemadmodum in nostra visuntur Larice. Id quod eodè capite repetit de Larice pariter scribens his verbis. Mas breuior & durior, Fœminia procerior, pinguioribus foliis & simplicibus atq; nõ rigentibus. Nec velini patet dixisse Plinium, Fœminia non esse rigentia folia, ad maris differentiam, quod ibi, A T Q V E, italiam significet, quam etiam, id est, etiam nõ rigentibus, quemadmodum in mare videmus, alias sibi ipsi in eodem serè loco contradiceret Plinius, ex alijs superius rationibus. At si obieceres, eundem scripsisse Plinium libr. xvj. cap. xxij. Pino, Piceæ, Abieti, Larici, Cedro, pungentia inesse folia, cum hæc videam transcribere illum ex Theophrasto lib. j. cap. xv. de plantarum historia, nec ibi Laricis vlla fiat mentio, vereor sanè, ne Plinius ibi Theophrasti *utitur* Laricem verterit, vt aliis in peritque locis idem fecisse annotauimus. Quæ quidem perterfione persuasus Theodorus Plinij potius sequentis errores, quam Græcam Theophrasti fidem. Theophrastum ipsum non quam plurimis locis peruertit. Siquidem vbi Theophrastus

reddere clariorem, ita tuum castigabis Plinium ex meo manu scripto. Illa crassior læuiorque cortice, hæc (id est Larix) folio villosior, pinguior, densior, mollior, que flexu. At Piceæ &c. Quod si non feceris, haudquaquam rectè hunc explanabis locum, nec vllum vnquam vitium illi dederis sensum, imò in pluribus sibi contradicere Plinium cognosces. Siquidem si de Picea illum loqui dices, cum ait. Illa crassior læuiorque cortice, dicas item oportet, Piceæ huiusmodi sequi, cum inquit, folio villosior, pinguior, densior, molliorq; flexu. Sed quomodo fieri possit, vt ea folia, quæ prius fecerat villosiora, pinguiora, densiora, mollioraque, illico fecerit rariora, siciora, tenuiora & magis argentea. tibi ipse tu iudex esto. Quamobrem, si hæc omnia rectè expendideris, illico animaduertes in vulgari, vbicunque edita sit, Plinij lectione, desiderari particulam H A E C, non solum ex Plinii manu scripto, sed ex deprauato lectionis sensu. Quæ omnia cum vera sint, falsum esse conuincunt, Laricem esse cortice Piceæ læuiorem & pungentia habere folia. Siquidem villosam & spinosam contrario modo se habent. Nam villi, pili sunt tactu mollissimo, qui quantum à spinis differant, haud te latere non ambigo. Ideoque Plinius cum sciret Larici folia non esse aculeata, eadem villosiora, pinguiora, mollioraque prius modo haberi scribit, quemadmodum in nostra visuntur Larice. Id quod eodè capite repetit de Larice pariter scribens his verbis. Mas breuior & durior, Fœminia procerior, pinguioribus foliis & simplicibus atq; nõ rigentibus. Nec velini patet dixisse Plinium, Fœminia non esse rigentia folia, ad maris differentiam, quod ibi, A T Q V E, italiam significet, quam etiam, id est, etiam nõ rigentibus, quemadmodum in mare videmus, alias sibi ipsi in eodem serè loco contradiceret Plinius, ex alijs superius rationibus. At si obieceres, eundem scripsisse Plinium libr. xvj. cap. xxij. Pino, Piceæ, Abieti, Larici, Cedro, pungentia inesse folia, cum hæc videam transcribere illum ex Theophrasto lib. j. cap. xv. de plantarum historia, nec ibi Laricis vlla fiat mentio, vereor sanè, ne Plinius ibi Theophrasti *utitur* Laricem verterit, vt aliis in peritque locis idem fecisse annotauimus. Quæ quidem perterfione persuasus Theodorus Plinij potius sequentis errores, quam Græcam Theophrasti fidem. Theophrastum ipsum non quam plurimis locis peruertit. Siquidem vbi Theophrastus

Plinii locus expositus.

Plinius superius ex Theophrasto Laricem male vertit. Theodorus notatur plures erratis.

si codex habet, *Αναβ^ο οδες δε εν τω ανρω ναζα το τος αμαρ
 ησι ωιτος ησι εδης ησι δε νεδρου*, Theodorus vertit, Pini que-
 que, Laricis, Abietis, atque etiam Cedri extremitate pun-
 gentia folia insunt. Quod etiam fecit libro & cap. ij. de hilly-
 ria. Ibi enim Theophrastus habet. *αυα εδης ησι, ωιτων αμαρ*. Quo-
 verba perperam vertit Gaza, vt Abies, Pinus, Larix. Atque
 non hic solum *πινυ* Laricem inuertit, sed libro quarto, cap.
 sexto, & libro. v. capite. j. & ix. capite primo, & ij. de historia.
 Quinetiam de causis libro j. capite. vigesimo primo, & libro.
 cap. xxiiij. & libr. vj. cap. xvij. ac aliis plerisque in locis, que
 in Latino Theophrasto castigare poteris. Quod autē Plinius
 Pinum sæpe perperam pro Larice acceperit, constat ex eo
 quod libr. xvj. capite. x. scripsit his verbis, Laricis morbus est
 vt tæda fiat. Quandoquidem Pini proprium est hoc, non La-
 ricis. Id quod apertissimè comprobatur Theophrasti testi-
 monio, Qui libro ij. capite, x. de historia sic habet, Morbus
 Pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cum non solus
 cor, sed etiam pars extrema caudicis in tædam transuer-
 tunc strangulari quodammodo, quod spontè accidit vberita-
 te arboris largissima, quoad quis cõiectare possit. Tæda enim
 totum efficitur. Ergo hæc Pini propria affectio est. Hæc enim
 Theophrastus. Id quod hic in Bohæmia, vbi ingentissimæ
 norum sylvæ vbi que ferè habentur, continuè videmus. Pro-
 terea Plinius loco superius citato scribit Laricem vltis radi-
 cibus repullulare nunquam. Picea verò contrà. Quibus ma-
 nifestè deprehenditur, hic etiam perperam Laricem pro Pi-
 na v surpassè illum. Etenim Theophrastus eodem libro & ca-
 pite nuper citato, Pinum, inquit, adustis radicibus nunquam
 regerminare, Piceam regerminare quidem affirmant, vt
 Lesbo accidit incenso monte Pyrrheo, qui Piceis scætat. Hæc
 libro vigesimo quarto, capite sexto, Laricis & Piceæ bo-
 liorum ex aceto decoctum, dolori dentium prodesse ex Di-
 scoride idem transcribit Plinius. Atqui Dioscorides non de
 Laricis foliis id parari medicamentum ait, sed ex Piceæ sili-
 ni foliis. Sed de his aliàs fortasse plura. Quod autem non ho-
 rere Laricem nec fructum ferè Plinius dixerit, ad id ali-
 aliud respondendum videtur, quàm quod, cum in huius
 plantæ historia pluribus alioqui modis hallucinatus sit, non
 videam quo pacto eius possim comprobare sententiam, præ-
 fertim cum etsi ipse affirmanter scribat libro decimosexto

*Plinii errores
 in larice pro-
 bantur.*

*Pinorum syl-
 ua in Bohe-
 mia frequen-
 tissima.*

capite

capite vigesimo quinto. Hicem, Piceam, Laricem, Pinum nul-
 lo flore exhibere, Theophrastus tamen libro tertio, ca-
 pite sexto, de historia plantarum, florere Pinum & Piceam,
 nec negarit, nec affirmarit. Sed florere vtunque apertissime
 testantur Bohæmiæ sylvæ, vbi floride quætanis inspicuntur
 Pinus odore (vt ego mihi testis esse possum) haud quidè in-
 grato. Quo fit, vt Plinio mihi subscribendum non sit, præfer-
 tim cum videam negasse illum, Populum, Myricam, Alnum
 haudquaquam fructum ferre, nec Bechium florem, cum ta-
 men hoc falsum esse sciant, non solum rei plantariæ periti,
 sed coriarij ac verulæ.

Pinus floret.

*Plinii error
 notatur.*

Postremo negas Antiquorum Laricem, nostram esse pos-
 se, quod Plinij, Victruij & Palladij autoritate, satis sit com-
 probatum, Laricem non ardere. nec igne vnquam accendi.
 Atqui velim vt si Plinio perpetuè tibi credendum itaueris,
 statuas etiam eidem Plinio credere, proculdubio ardere
 Laricem, vbi igni admoueat. Quandoquidem is libro
 decimosexto, capite duodecimo, in Macedonia Laricem
 masculam vrere Macedones scribit, Fœminæ radi-
 cestantum & ex his parare carbones. Quibus iam certior
 fies, quàm bellè sibi constiterit Plinius in Laricis histo-
 ria, quàmque de ea fabulosè scripserit Victruius, à quo
 Plinium transcripsisse, non ambigimus. Cæterum quàm va-
 na ac stulti ducantur opinione, qui Victruij ac Plinij auto-
 ritate fecti, Laricem nostram genuinam non esse contendit,
 quod tam facile accendi comburique videant, præter Mace-
 dones, ipsa manifestè testatur ratio. Siquidem cum tam anti-
 quorum quàm recentiorum scriptorum consensu, præsertim
 quo ipsius Victruij & Plinij Larix, præpinguem, liquidam
 & copiosam resinam fundat, mellis Attici colore, quæ perin-
 de ac bitumen igni admota, quàm celerinè accenditur &
 vehementissimè flagrat, ignari imò potius stolidi hominis
 est, credere Laricem præpinguem, resinosam & resiniferam
 arborem, quæ (si Plinio credimus) facile tabescit in tædam,
 qua nihil est ad ignem accendendum aptius, ignem respue-
 re, cum lapides ipsi, qui sui natura flammis nunquàm flagrant,
 vbi tamen bituminoso succo redundent, vt Gagates, perinde
 ac ligna exurantur vertatürque in cineres. Id quod facile te-
 stabuntur Flandri, Brabanti, & alij plures Aquilonares po-
 puli, qui lignorum penuria, hisce lapidibus suos perpetuè

*Laricem ar-
 dere cõtra Pl-
 nium & Vi-
 ctruium.*

*Lapidibus li-
 gnorum loco
 ad ignem qui
 stantur.*

*Victruuii te-
stimonium im-
pugnatur.*

fouent ignes. Ideoque si vera esse consentimus, quæ narra-
Victruuius de Castello illo circa alpes trahibus Laricibus et
tructo, quod scilicet iussu Cæsaris ad montis incensis virga-
rum fasciculis ac fascibus, Laricæ illæ trabes ad montem res-
puerint ignem dicamus id euenisse necesse est, nõ quod La-
ricis materia non comburatur, sed quod ventorum, æris,
niuium, pluuie & algoris iniuria quibus Alpina regio illa
quocunque ferè tempore afficitur, durior ac lapidifloris-
ceta, non ita facile accendi potuerit, præsertim quod omnis
arborum materia, quæ solidior sit, non illico primo flamma
occurfu facile accendatur. Etenim Larix soliditate ac duritie
præ cæteris præstat, quæ ubi aëreis illis afflicta lapi-
dosa quondam præter naturam, & eius etiam resina con-
tabuerit, mirum sanè non est, si non ita facile accendat-
ur. Ad id autem, quod si Larix antiquorum nostra fuerit
Larix, cum Agaricum proferat, non prætermisisset Plinius
maximus rerum naturalium indagator, quin de eo aliquam
fecisset mentionem, nil aliud respondendum succurrit, quam
quod mihi nihil mirum sit id prætermisisse illum, cum cer-
tò sciam alia longè maiora notioraque ab eo esse prætermis-
sa. Sed mirari potius debeo, quod is libro decimo sexto, ca-
pite octauo, fuerit fabulatus, Galliarum glandiferas ma-
ximè arbores Agaricum ferre, quod tamen, vt falsissimum esse
scimus, ita a nemine antea scriptum esse, non ignoramus,
vt in commentariis nostris in Dioscoridem de Larice age-
tes fuisse diximus. Nec velim creda, huic Pliniane lecturæ
subesse mendam, quod scilicet ibi coniteras, non glandi-
feras arbores legendum sit, vt impostor ille omnium impos-
sibilissimum ad Rosarium Polonium scribens fabulatur, & hæc
Pini locum se priuam resstituisse gloriatur. Siquidem et
Plinius in vniuersa illius capitis oratione de alia re non scri-
bit, quam de his, quæ è glandiferis arboribus proueniunt.
Quo fit vt quum veterator ille locum hunc Plinius
emendarit non Plinium castigasse, sed ipsum castigand-
um indigere iam cognoscere possis. Cæterum si præter hæc
reliquis Laricis notas expendamus, nihil sanè erit quod im-
pediat, quo minus Larix nostra non sit legitima. Siquidem
si corticem intueamur, est quidem is Picæ cornu
crassior, vt Plinius inquit: Si materia præstantiam, soli-
dam eam, firmam, robustam, perpetuamque conspiciemus

*Plinius in Aga-
rico erratum.*

Culandinus.

& ædium & nauium fabricis aptissimam, cum non solum in
secco, sed in humore (vt Plinius inquit) præ cæteris valeat.
Si ligni colorem inspiciamus, quinetiam si odorum experia-
mur, rubescere sane non ratem Laricem, ac acri esse odore,
vna cum Plinio fatemur. Si mansuetus quocumque saporem
dequitemus, amarum illam cum Victruuiio dicemus. Ad hæc
si decorticatam in flumen, vel lacum proniciemus, non flui-
tare Laricem nostram, sed illic eandem fundam petere in-
tebimur. Quæ omnia certissimum præbent indicium, ni-
hil ab antiquorù Larice differre nostratè. His accedit arboris
vasta proceritas, natale soliu, & ipsa triplici germinatio. Et-
enim nostra Larix faciliè cæteras coniteras arbores longitu-
dine superat. Nasçitur in montibus, & in vniuersa Rhetia
regione copiosissima habetur. Vnde ad restituendum Neu-
machorium pontem Tiberius Cæsar (vt ipse testatur Pli-
nius) ingentes Lariceas trabes aduehi curauit. Quinetiam
observatū esse scimus ter in anno nostratè laricè gemina iun-
dere. Præter id manifestum est argumèto laricè nostratè esse ge-
nuinã, ea, quam, fundit Resina, falsò Terebinthina Myriop-
olis appellata. Siquidè hæc substantia consistens, quinetiam
colore, odore, saporeque nihil penitus distare videtur à La-
ricea Resina, de qua ipse meminit Plinius libro decimo sex-
to, capite decimo, & libro vigesimo quarto, capite sexagesi-
mo. Etenim è Larice Resinam erumpere ait melleo colore
atque lentore, odore vniuerso, nunquam durefcemem. Id
quod ante ipsum dixerat Victruuius. Siquidem is Laricis re-
sinam liquidam esse scribit, mellis Attici colore & Phthi-
cis vtilem. Quæ quidem notæ in nostra Laricea adeò clarè
apparet, vt Thyresia carior dici possit, & Marpesia caute
stupidiore. qui hanc non nouerit Resinam esse Larignam, de
qua meminere Victruuius & Plinius. Cæterum si cuius fer-
tasse tot rationibus, tot argumentis, tot præclarissimorum
autorum testimoniis satisfactum non est, consulat etiam
Galenum & eius *cap. 1. & 2. lib. 1. & 2. quinetiam lib. III. ca-
pite XIII*, pluribus sanè modis atque testimoniis
comprobatum esse reperiet, Resinam Lariceam nostram,
nihil prorsus à genuina distare, sed ipsam eandem esse, de
qua idè scribit Galenus, cuius etiã æuo Terebinthina loco
vsurpatur Larigna, vbi illa non esset ad manus. Quæ obrem
mirum

*Larignam re
sinam pro Te
rebinthina &
surpauerunt
e:ia antiqui.*

*Contra Gui-
landinum.*

mirum nobis non sit, si posthac, vbi superioribus annis Te-
binthina resina defecerat, vbiq; penè eius loco Laricæ
inualuerit vsus. Sed his ita solidè apertèq; comprobatur
esse arbitror, nostram & antiquorum Laricem vnam & ean-
dem esse plantam, vt nihil amplius hæc in re non solum
fuerit vterius ambigendam, sed nec aliis quibusdam, nisi
fortasse pertinacibus ac contentiosis, quibus cum nullam
hi intercedit negotium. Ex quorum agmine, qui tam temere
asserunt Laricem nostram, magnam illam esse Cedrum,
quam Plinius Cedrelaten appellat, cuiusque in sacris literis
apud Hebræos tam frequens, honorificaque sit mentio,
inceps ab omnibus deridebuntur, vbi hanc nostram episto-
lam legerint. Sed nihil est, quod magis homines etiam
indoctos in delirium ducat, quam ipsa pestilens ambitio,
plurimum ij ducuntur, qui, vt præ cæteris scire, ac sapere
deantur, nil aliud die noctuq; moliuntur, quam vt non
inauditique aliquid vel dicant, vel scribant. Quod vt con-
quantur fucatis sophismatibus suas aded concinnat: senten-
tias, ac poliunt, vt studiosi iuuentus, cui hæc non ita facilis
innotui impostura, hos perditos nebulones præ cæteris
hat ac colat. Sed vbi in eorum veniunt iudicium, qui
ipsam vbiq; exploratam habent, facile spongia veritatis
detergitur fucus & detegitur impostura. At quis tam
mente alienus, qui credat Laricem nostram Hebræorum
se Cedrum, cum Plinius de ea peculiarem à Larice fecerit
storiã, & quod illa Abieti non sit absimilis, Cedrelaten
pellauerit? Quam qui in monte Libano viderunt, vt Bel-
nius, & qui Hierosolymam ad SALVATORIS nostri
tumulum peregrè proficiscuntur, non Larici similem pro-
gunt, sed Abieti: Vnde rectè illi nomè à Græcis desumptum
Κεδρελίνου Plinio inditum est, adde etiam quod hæc
perpetuò vivescant. Talis itaque est pestilens quorundam
doctrina, quam cum tractu temporis veris, ac solidis
mentis expugnatam, dirutam, collapsamque cernunt, ac
villis possint se tueri præsidii illicò ferarum more in
agun. ur, more canum rabidorum latrantes & spumantes
oberrantes. Quinetiam vipereo quodam veneno
tantum conuictis, criminationibus, maledictis, & omne
nus fœditariis confidunt. Quò postea fit, vt dum
sufros se putant, se ipsos interimant, & nõ solum ab inimicis

sed etiam ab amicis perpetuo habeantur opprobrio. Ego
verò cum veritati propalandæ sustinendæq; semper fue-
rim addictus, nihilque mihi magis semper fuerit in votis,
quam Rempub. ac posteritatem iuuare, horum perditorum
hominum calumnias, criminationes, conuitia, maledicta,
pestilentisque cruciaciones potiùs æquo ac forti animo fer-
re decreui, quam à meo instituto desistere. Sed ne ægrè fe-
ras obsecro, mi amantissime Aldrouande, quòd tecum de
his colloquar. Quandoquidem cum haud me lateat, te vi-
rum esse integerrimum, candidum, piùm, & doctum, volui
hæc ad te scribere præter ea, quæ de Larice disserui, vt vbi
in hosce incideris Sophistas & contentiosos Sycephantas,
meum sequaris consilium: Cum probis, candidisque viris
longè consultius sit, malorum omne genus experiri, quam
non tantillum quidem à veritate deflectere: quam qui oppri-
mere student, ij sanè digni sunt, vt è medio tollantur. In-
terim velim, vt tibi persuadeas, te tantum tibi de me posse pol-
liceri, quantum cognoueris à me posse præstari. Vale.

HIERONYMVS DONZELLINVS

Medicus, ac Philosophus, Petro Andree Matthio-
lo Serenissimi. Principis Ferdinandi, Archi-
ducis Austriæ Medico,

S. P. D.

Consolatur Matthiolum aduersus inuidos & blaterones.

Vm omnium artium is vsus sit ac finis, vt morta-
lium saluti & commodo seruiant ac famulentur,
earum tamen nulla scopum hunc propiùs attingit,
quam Medicina, quæ reliquarum veluti prin-
ceps & architectonica, illis vtitur tanquam ministris, ac
earum actiones ita temperat ac moderat, vt quæ alioqui
noxia & perniciosæ erant futuræ, eius beneficio & commo-
dæ fiant & salutare. Sic itaque ad Medicinam affectæ sunt
artes inferiores, vt earum ipsa veluti regina fit constituenda.
At quæ nobiliores sunt & rationem ac contemplationem
magis requirunt disciplinæ ac scientiæ, eius ope & auxilio ita
videntur indigere, vt sine ipsius fructu nec comparari, nec
exerceri commodè satis possint. Cum enim ingenij, ac Sa-
pientia

*Lib. de artu
& interiu
II.*

patientia studia bonam valetudinem corrumpant ac labefactent, & quòd generaliter ab Aristotele est prolatum. Verum scilicet rei ortum, alterius esse interitum, hac etiam quæsimè accomodari possit, quis non videt solius artis Medicæ opera adiutos homines, in Diuinarum, atque humanarum rerum contemplatione versari diuinius posse? Et quando manus animus, si perpetuis perturbationum fluctibus agitetur, ad rerum scientiam peruenire minimè possit, ac verè nimis sit illud, quòd dixit Arist. in sedato, ac tranquillo animo, ac facile prudentiam ac doctrinam imprimi & comparari, efficacius hæc in parte Medicina quam Ethica subueniretibus potest. Si enim animi mores è corporum temperamento, tanquam è fontibus manant, ac oriuntur, que modum in peculiari Lib. certissimis rationibus Galenus confirmat, ea verò immutare solius Medici sit opus, conficitur tantum corporis, sed animi quoque valetudinem à Medico trahi, que sanè vnaque ad sacra Philosophiæ studia liberum nobis adiutum perfacit. Quinetiam cum benevolentia genera ab Aristotele recensentur, que ad corpus pertinent, inter animi ac fortunæ bona medio in loco sunt constituta, ut commo dius vtrique suscipi possint. De nobilitate illis animi bonis, quemadmodum Medicina iudicat, antea dictum est. Porro ita verò sine firma valetudine, ac robusta, nec comparari, nec retineri, nec eorum fructum percipi posse, satis patet, cuius certè sola Medicina opifex et procreatrix. Eam itaque non tantum artium omnium nobilissimam, sed etiam generis humani matrem, numerat, atque alumnam esse, quibus faciliè potest iudicare. Ceterum multæ sunt partes, de ea tantum mihi nunc futurus est sermo, que Medicam materiam describit, & à Grecis *ἰατρικὴ ἐπιστήμη* est appellata, quam ego certè nunc in tantis rebus, aliis præferendam audacter pronuntio. Hanc primo inuentam, ac reliquis antiquiorem esse, Galenus auctor hor. Vnde etiam apparet eandem ceteris destitutam valem esse mortalibus, cum sine hac alia tamen inane tantum, ac inutilem notitiam nobis adferant, ac largiantur. Vnde certè multos etiam nunc solidæ Medicinæ imperitos, solent tamen auxiliorum notitiâ plurimos iuuare, & Empiricos, qui reliquorum Medicinæ partium, rudes, atque ignaros, præstitisse in generis humani salutem, Galenus testis est.

*Libro Phy.
VI.*

*Libro Ethic.
I. & Rehb. II.*

*Libro Ethic.
I. & Rehb. II.*

*Lib. de Tora
Sibulam.*

Lib. de Sed.

culentissimus. Quicquid verò aut discunt, aut contemplantur Medici, huic vnicum scopum habent, ut medica materia ritè, atque oportunè uti possint. Et digniores, ac præstantiores Medici illi semper sunt habiti, qui in medicamentorum sylua cum diuites sunt, ac opulenti, tum vires & facultates singulorum habent perspectas, ut prudenter & cum mortali emolumento illis uti sciant. Post longas enim speculationes, post diutinas Medicorum inter sese suis in deliberationibus concertationes, post morborum examina, post causarum, symptomatum, signorum, indicationum, ac reliquorum que legitimè curationi sunt præmittenda, exactam inuestigationem, ad materiam ac remedium penam tandem recurrit, sine quo omnis conatus irritus ac studium sine fructu est futurum. Huius præterea Medicina partis ea est præstantia, ut multiplicem ac variam pulcherrimarum rerum scientiam in se contineat & complectatur, que per se, ac sola vsique nondum adhibita, animam perficere, atque omnium hominum ordines, mira quadam voluptate ad se se allicere ac delectare, quam maximè possit. Quicquid celestes ac immortales illi orbis, suo ambitu & complexo circumferunt, id totum materia est Medica. Ergo peritum Medicorum nihil fugit, que in sublimari hoc mundo sunt collocata. Et quamuis subiecti nobilitate, aliis Philosophiæ partibus, non antecellat, vtilitate tamen, rerum varietate, ac scientiæ certitudine illis non est inferior. Ignis itaque genera, aeris facultates, terrarum differentias, maris, fluminum, fontium, lacuum, paludum qualitates, fossilium, metallorum, lapidum, gemmarum, herbarum, fructuum, arborum, animalium, ut piscium, avium, reptilium, quadrupedum rerumque omnium, que ad illa quoquo modo pertinent, aut ex illis oriuntur, ac profluunt, vires ac naturam Medicus nouit, & contemplantur, inque eo potissimum elaborat, ut aut sola, aut simul mixta, ac variè præparata, & ad profligandos morbos oportune adhibita, ut scite Galenus dixit, ex illa fiat *ἰατρικὴ*, que sanè præclaro Encomio Asclepiadis insigniuit, qui *ἄριστος τῶν ἐπιστῶν* appellauit. Hanc Medicinæ partem plures antiquorum tractarunt, nemo tamen luculentius, nemo exactius, nemo diligentius, quæ Dioscorides Anazarbeus, qui profectò in ea tradenda præclarè est versatus, ut omnes tunc æquales suos, cum antiquiores etiam suo lumine ita obscuravit, ut neglecta

*Gal. III. Me
thod.*

*Lib. de simpli
ci. V. l.*

neglecta à posteris eorū monumēta sūtu, & squalore obditi,
ac obliuioni tradita, eāde interierint. Quicquid etiā pollens
res ea de re scripserūt, illi vni vltro acceptū referunt, & Gra-
mā hoc in genere laudē illi iure meritō cōcedūt. Vnus mihi
instar omnium futurus est Galenus, qui honorificum, ac
cōpletissimum illi, iis verbis testimonium impertitur. In
omnes porrō Dioscorides mihi videtur perfectissimē con-
cisse tractatum de medicamentorum materia. Fuere quidē
& antiquorum, & posteriorum plures, qui aliquam Medi-
cinae partem, puta de animalibus, aut de plantis, aut de
piscibus, aut de metallicis, ac fossilibus separatim sunt per-
curati, at Dioscorides vniuersum corpus saluberrimo con-
pōsitatis exemplo sibi pertractandum duxit, quem postea
imitari recentiores, eandem rem excoluerunt atque elab-
rarunt, quādam etiam addiderunt, vt solet tempus, tunc
omnium pater, semper aliquid in lucem proferre, nonnun-
quam quoque fecerunt meliora: *αὐτὸν δὲ οὐδέ τις ἄλλος ἴσως ἴσχυσε*
Ex quo tamen Medicina à Græcis in Arabum familiam
felici quodam fato fuit translata, hæc pars maius, quam
teræ naufragium fecit. Id verò an ipsorum Arabum vi-
ta aut ex vna in aliam linguam multiplici versione con-
cerno certò diuinare non possum. Illud omnino verum, medi-
camentorum tam simplicium, quàm compositorum, tam ma-
gnam confusionem, ac perturbationem hæctenus fuisse,
non vulgari mortalium damno hac in re sit à Medicis per-
tinetum. Tanta enim fuit obscuritas, & tam omnia ferè sunt
perplexa, vt superiorum ætatum Medici, aut graui infir-
mi oppressi, errores minimè animaduertent, aut in tanta
difficultate hæsitantes, ac consilij inopes, qua rari-
ter ex vasto, ac turbulento illo pelago enauigarent, aut ex
confusissimo illo Chao se extricarent, minimè intelligētes, qu-
ni melioris profectus spe deposita, animum desponderent,
ac secundo flumine nauigantes turpissimè se darent. Em-
sit verò tandem ex illis tenebris nostrum hoc seculum
tantò superioribus excellentius, quantò ea monstra, qu-
maiores nostri exhorruerunt, ac formidarunt, non ma-
gis aggredi est ausum, sed manus etiam conferere, ac
dem edomare potuit, ac superare. Filium etenim inuenit,
quo ex eo Labyrintho se tandem euolueret, ac liberaret. In
eorum numero, doctissime MATTHIOLE, cum te vnum

eūmq; summum præcipuum, ac coriphæum eruditi omnes
sciunt, illud tibi maximè gratulandum duxi. Tu enim heroi-
co ac planè diuino impulsu commotus, non hanc aut illam
partem, sed totam ipsam Medicorum sylvam ingressus, im-
maneis ex ea feras eiecisti, alias cicurasti, diligenter ad eò ex-
coluisti, vt ex horrida, ac spinosa sylua, pulcherrimum atq;
amœnissimum affeceris viridarium. Fuerunt alij etiam, fa-
ctor, nostra hac ætate, eius nemoris frenuū cultores, quorū
etsi alter altero est præstantior, te tamen vno omnes sunt in-
feriores, tibiq; vni palmam concedere sincero eruditorū
iudicio coguntur. Duxit Marardus & Leoniceus nostra
tempestate purioris Medicinæ instauratores, crassa quædam,
ac rudia huius fabricæ lineamenta, at tu viuos colores indu-
xisti, ac veras nobis rerum imagines repræsentas. Cæterum
cum tota materiæ Medicæ tractatio duabus præcipuè parti-
bus absoluatur, quarum altera singulorum vires, ac faculta-
tes docet, altera verò historiam exponit, tu vtrunque enar-
ras, vt nihil prætermissum videatur. Præclarum sine huius
ædificij abs te iactum est fundamentum, cum Dioscoridem
ipsum explicandum suscepisti, ex cuius vnius vera intelli-
gentia hæc demum Medicinæ pars pristinum, ac legitimum
candorem recuperare potest. Nec verò ipsum tantum autho-
rem explanas, obscura retegis, abdita patefacis, ac legitimū
sensum eius verbis restituis, sed quicquid etiam à posteriori-
bus Græcis, Arabibus & Latinis est inuentum, in tuum il-
lum veluti thesaurum ita reponis, vt quæcunque vllibi ex-
tant ea de re lectu digna, illic tanquam in opere absolutissi-
mo suis in locis aptè collocata reperiantur. Si quid prætere-
rat, aut ab antiquis, aut a recentioribus à recta ratione est aber-
ratum, erroris fontem aperis. & optimis argumentis ab eo-
rum sententia discedendū suades, scilicet ne rudibus, ac im-
peritis grauium alioqui & doctorum virorum autoritas
imponat. Quoniam autem sunt plurima medicamenta tam
simplicia, quàm composita, non ita pridem inuenta, quorum
vltus multis adhuc est ignotus, complura etiam arcana, quæ
paucorum admodum manibus contrectantur: Tu inuido-
rum odia nihil veritus, publicæ omnium salutis consilens ex
reconditis locis hæc in lucem proferes, eorum verò energiam
& rectam vtendi rationem doces, qua certè in re & libera-
lis & candidi animi egregium in primis specimē abs te edi-

tum cum summa gratiarum actione cuncti agnoscent
 contentur. Nemini igitur mirum videri debet, si vniu-
 sis mortalium ordinibus & conditionibus tam gratus ac-
 prusque fuit tuis hic labor, vt non tantum Medici, Clinici,
 Chirurghi, Pharmacopæi, sed omnes etiam alij, qui ab hono-
 ris studij minime abhorrent, tuum Dioscoridem rimum vo-
 pratis, tum utilitatis causa expetant, legant, ac manibus quo-
 tidie terant. Memini certè cum optimus vir ac diligentis-
 mus typographus Vincentius Valgrifus Venetiis mihi ma-
 rarer à prima illa editione supra triginta duo millia exem-
 rium hæctenus fuisse diuèdita & distracta, quid si non tam
 à quam plurimis etiamnum flagitari, quasi verò nunc prius
 recens in lucem emittatur, vt faciliè appareat, nostra hæc
 te librum nullum magis gratum, aut libentius atque di-
 crius acceptum, in publicum produisse. Ne tamen tantum
 suurus solis Italici esset communis, ex Italica, in qua prius
 fuisse scriptus, lingua, nullis laboribus aut vigiliis pa-
 cens, Latinum reddidisti, tuam ita *pro alyponia* declarans
 bonum, quòd communius, eò perfectius atque præstantius
 se, minime ignorans. Tandem ne quid in absolutissimis op-
 re desiderari possit, rerum ferè omnium, quas Dioscorus
 tractat, viuas imagines adiecisti, quarum spectaculo non ta-
 tum erudiri, sed delectari etiam homines queant. Id autem
 vt exactè perficeres, dici vix potest, quot labores, æstus, fru-
 ra, cæli tempestates, peregrinationes longinquas peritias,
 quot inaccessos montes ascendisti, quot valles, sylvas, et
 mora peragrasti: quot immanium ferarum truculentia, et
 tuamque vitam exposuisti, scilicet, ne idem tibi contingere-
 quod Galenus in iis repræhendit, qui rerum atque herba-
 rum, quas ne per somnium quidem viderunt, figuras delin-
 bere aggrediuntur, quos nimirum ridens præconibus fan-
 les facit, qui fugitiui mancipij notas ab aliis traditas pub-
 cant, quod ipsi non modo non viderint vnquam autè, nisi
 coram foris assistat, ne agnoscant quidem. Quandoquidem
 verò in opere eo, non solum modo tot tantæque molesta
 & tam graua incommoda, vt diximus, erant tibi sustine-
 da, sed in elaborando eliminandisque potissimum, & vt non
 ederetur, curando, diuersissimorum artificum opera, diligen-
 tiæque in primis necessaria foret, diuinam hic providentiam
 mercede, satis admirari non possum, quæ quidem, ne hono-

*Lib. de simpli.
 vij.*

stissimis studiis & optimis conatibus tuis vllū omnino obfi-
 ceretur impedimentum, in tota Europa. Splendidissima ac
 Illustrissima Austriacæ familiæ clientela oportune te insi-
 nuauit, cuius singulari liberalitate adiutus bene cæpro quæsi-
 cio summū imponere colophonem posses. Maxima protè-
 cio lætitiæ causam superioribus diebus tuæ mihi literæ sup-
 peditarunt, quibus pariter Inuictissimi Cæsaris Ferdinandi
 & simul Illustrissimæ Generosissimæquidè filij Mæcenatis tui, Fer-
 dinandi iunioris, promptâ aded atq; alacrem in te voluntatè
 significasti, quorū splendidissimo munere tuus iam longè ma-
 gis ac magis Dioscorides sit illustrandus. Post tot corporis la-
 bores, & tam graues ac assiduas animi curas, quid quæso su-
 perest, quâ legitimum tuæ virtutis fructus, gloria immortalis
 bonorū, scilicet atq; eruditorū virorum de cōsummata tua
 doctrina ac virtute concepta opinio, & publicus quidam om-
 nium hominum plausus? Nullus quippe nunc est in omni
 Europa angulus, nullus in luce hominum viuens, cui non
 modo notum sit Marthioli nomen, sed etiam præclarum in
 primis. Tu & viuens & valens diuturna iam tot annorum
 fruenis laude & gloria, id quod paucissimis sanè conceditur,
 quòd magis tibi etiam vel eo nomine est gratiandum. Dignus
 ante omnes profectò mihi vidère, cui publico, non solum
 totius Italiae, cuius peculiare decus es & ornamentum,
 verum etiam totius Europæ consensu aurea statua erigatur,
 ingenij admirum tui & præstantiæ immortale monumentū.
 Nam si Demostheni de vnica patria bene merito id honoris
 grati Athenienses detulerunt, quò magis illud tibi de im-
 menso orbe optimè merito debetur? Si qui igitur sunt in
 hominum cœtu, vt multos esse verissime est, (deterio-
 rum enim rerum vberior prouentus semper est) qui de te
 fecis, quàm par est, aut sentiant, aut loquamur, eos ego
 quos terra sustineat, indignos puto, hominum pekes ac
 reipub. detrimenta. Forum calumniis ac petulantia ian-
 dudum te vexari scio, id quod mihi accidit certè molestis-
 simum. At quoties rem propius intueor, miræ tuæ excel-
 lentia haud obscurum sanè testimonium ac pulcherrimum
 veluti trophæum iudico. Vna & fatalis quodammodo,
 doctissime Marthiole, à mundi exordio ad hæc vsque tem-
 pora, bonorum & insignium virorum sors hæc spit. Non
 meligante sapientissimus Aristoteles dixit. Τὰ ἐπιπλάττωσα

Libr. Reth.
111.

ἡ ἀνθρωπίνη φύσις φαίνεται. Nunquam enim magis conspicitur est insipientium ac improborum cæcitas, vitium, atque inficitia, quam ubi prudentium & proborum opposita virtute ac splendore detegitur ac illustratur. Qui in deterioribus sunt statu, omnes sui similes esse vellent. Noctua solis lumen ferre non potest. Hominum scelestorum colluuium ac cæca indoctorum turba illos omnes delirare credit, qui non in eadem criminum sentina, malorum lerna, luto & cæno secum voluntantur. Hinc odium, invidia, calumniæ, detrectatio, reliquæque animi impotentia, quæ peccatorum perulantia boni atque honesti viri pulsari ac læsari solent. Sed quia tanta rei indignitate non parum commoueri est æquum, rationes, quibus tuum animum sustentent & consoleris, altius hic repetere, peropportuna duxi. Antiquissima illa est consolatio & naturæ humanæ maximè consentanea.

Ouid. lib. Metamorphos.

*Similes aliorum respice casus.
Mittis ista ferres.*

Them. st. in
Sophista.

Pythagoras adeo sapientia dicitur excelluisse, ut Philosophorum omnium veluti parens merito habitus sit, idem tamen propter liuidos ac turbulentos homines extorris semper in aliena vixit regione. Nam ex Sana Crotonem propter Polycratem, Crotonem ad Locrenem propter Gyloem au fugit. Ex Locrensisibus autem unus duntaxat, sed omnes in eum insurrexerunt, nec alia certè ratione, quam quòd tanti viri virtutem diuina tolerare nequiverint, ab his itaque Tarentum exigente Tarentini insuper mox, tanquam grauiori aliquo onere se leuaturi in Megapontium derulerunt, ubi postquam ad quadraginta dies cibo abstinuisset, in Musarum templo interuisse perhibetur. Quid verò optimo illi Socrati acciderit, quid atiner hoc loco commemorare? Mellicus Anyto & Lycone cunctorum plenæ sunt hominum aures. Et profectò quid sapientibus ac bonis viris ab hominum stulticia sit expectandum, eius vnus exemplo est paracætuna. Adhæc Platonis diuina propè ac cælestis doctrina, quid aliud est, quam docta religio? vt verè olim Augustinus Platonicos, paucis demptis, fieri Christianos ad seuerarum

seuerarum. Is tamen Philosophorum Deus ab imperita hominum turba tam indignè susceptus fuit, vt constanti fama celebretur, eum ter in Siciliam paradæ pecuniæ ac victus causa nauigasse. Cæterum quanta perpellus sit Aristoteles, pleni sunt Græcorum libri. Is enim etsi in humana sapientia ad miraculum vsque erat eruditus, innumeram tamen Sophistarum scholam in se concitauit, qui virulentis etiam editis orationibus (quæ Themestij tempestate adhuc extabant) illius existimationem impetebant ac lacerabant. Sed qualis illa fuit iniuria ac ignominia? quando Athenis ab Eurymedonte impietatis in Deum falso accusatus in Chalcidem profugere est coactus, idque ea de causa se facere affirmavit, ne Athenienses iterum in Philosophiam peccarent. Et quamuis de Atheniensibus optimè fuerat meritis, perpetuo tamen ab eisdem exilio fuit multatus. Notum est, quid semel responderit, cum à quodam se fuisse conuictum affectum audiret, nempe, absentem me, si velit, flagellis etiam cedat. Quo quidem responso obrectationibus se fuisse obnoxium, satis declarat. Hi duo post eum in maximorum Principum aulis sunt versati, sed quam feliciter antiquorum docent monumenta, non paucis enim iniuriis, ac periculis, hic apud Alexandrum Macedonem, ille verò apud Dionysium Syracusanum est confictatus, à quibus tamen summos honores, ac præmia obtinere merito debuissent. Post latas Atheniensibus sanctissimas leges, Solon diffugere est compulsus, ac pro insignis beneficii præ in patriam collocati, mercede, ab obitu, apud Salaminem eius cineres ignominiosè dispersi sunt, ac dissipati. Quantus fuit in patriæ potissimum, & vniuersæ Græciæ salute, ac libertate asserenda Demosthenis ardor studiumque? quàm infaustus contra eius exitus? Huiuscemodi summorum virorum fortuna, locum fecit illi prouerbio: Id optimo cuique Athenis accidere soletum est. Cicero literarum, sapientiæ atque eloquentiæ gloriam à Græcis in Latium transtulit, & ob res præclare feliciterque gestas in Consulatu, Pater patriæ appellatus est: non multò post attamen summa iniuria pulsus, cogitur exulare: restitutus, & Parthico bello victor, dignus triumpho iudicatus truculentissimè tandem necatur. Vtinam verò meliorem fortunam expertus esset bonorum omnium nobis author

Themistius.

Laertius.

Plutarchus.

Plutarchus.

Plutarchus.

Plato in Abo
log. & in Phaedro.

Hippocrates, is, inquam, quem Pætus in illa sua ad magnæ regem Artaxerxem epistola *ἱατρικῆς ἀρετῆς, ὡς ἔστιν ἡ ἀρετὴ τῆς ἰατρικῆς* vocat, & a Ioue genus suum ducere firmat: cum ille ab Artaxerxe esset vocatus, ut pestem eius exercitu crudeliter grassantem sua arte curaret: ite- fuit barbaros Græcorum hostes infensissimos iuare, bi minimè scire testatus: Quare illum rex à Cois ad- cem expetiuit, quorum etiam patrociniū periculum erat. Quantum verò Romæ & Medicorum & Philosophorum odium, atque inuidiam sustinuerit Galenus, vnus ab- de præconione inscriptus liber demonstrat. Hi cum ad ra Medicinæ scientia destituti essent, huius lumen neque quam tolerabant, quando eiusdem splendore carcerum tium tenebræ omnium oculis subiicerentur. Lucrum enim ambitionem, ac voluptates sectando, adulatoriam potius quam Medicam artem exercebant, quumque Galenus præstigia curationesque plurimas, cunctis iam esset ad- rabilis, ipsi tamen omnia, tanquam non ex Medica sci- tate, sed Magia potius quadam, ac diuinatoria arte facta, ap- uidentissimè calumniabantur. Verùm postquam solida Ce- leni doctrina, & vitæ integritate, calumniatorum in- ac improbitas nulli non innotesceret, ipse nihilominus vbi Quintum Medicum olim Romæ nobilissimum per- summam iniuriam ab illis in exilium actum, & præter e- egregium alium quendam iuuenem in arte illa apprime ce- citatum, vna cum bis famulis è vita sublatum auduit: Eudemo peripatetico admonitus, veneni periculū sibi ca- minere. relicta illico Roma, in patriam reuertit.

I A M si quis totam antiquitatem scrutetur curiosus, et- timos quoque, ac eruditissimos viros indignissime habere animaduertet. Multa variæque huiusmodi ingrati- nis exempla suppeditat Plutarchi Paralleli diuinum illud præclarum opus, in quo tanquam in speculo, verissimè esse id, quod dico, perspicuè apparet. Cæterum ne nostrum hoc seculum honestis & egregiis viris æquius aut magis amicum, quam ætas superior existimetur, exempla aliis proferam ex iis, qui nostra memoria vixerunt: vt non memo- rem nunc, quam vnquam antea, in eximia in primis ingenii & ingenia studia, ingrati diuitem atque odia exerce- re, clarè intelligant.

C V M nostra tempestate Nicolaus Leoniceus ab in- eunte ætate optimis literis deditus, ingentes opes ca- pacis, & maximè constantis ingenij ad illustrandam Me- dicinam contulisset, & in Arabum censura ac Sophista- rum importuna garrulitate cuncta sedantium, erroris- turum conuertendis strenuam operam collocaret: tot imperi- torum hominum latratibus obnoxius fuit, vt ne eorum morsus sentiret, perpetuò cum illis fuerit pugnandum, quæ- admodum in præclaris ab eo editis commentariis ac præter- tim Antifophista apparet.

I O A N N E S etiam Manardus illi æqualis & in eo- dem quoque profitendi munere collega, Barbarorum & à vera Medicæ norma delirantium turbam, Indicis habuit æquiorum. Is enim scriptis, ac præsertim Indicis, in Me- dicinæ vsum adoptatis, obsoleto antiquo nomine, & incer- ta virium potestate perobscuris, cum eruditam claritatem asserere conaretur, plurimos habuit, qui sibi aduersarentur. Et quanquam in eruditissimi viri iudicio docti acquiesce- rent, & oraculi loco apud illos eius sententia haberetur, cum tamen apologiis perpetuò ei fuerit dimicandum, acer- rimos illi hostes non defuisse est manifestum.

A T verò Matthæus Curtius, cum Medicinæ præ- cepta, ac difficiliore artis locos, solertissima perspicac- cis animi vi publicè interpretaretur, senioribus suæ ætatis Medicis, somniare videbatur. Arabum enim, ac Sophista- rum glandibus assueti, suauiorum Hippocratis & Galeni ci- bum rudes, ac stupidi aspernabantur. Grauius igitur cer- tamina sustinere est coactus. Et quamuis scribendo parum esset felix, de phlebotomia tamen ritè instituenda, com- mentarium edere, ad ingentem eorum, qui sibi repugna- bant Medicorum stuporem excitandum, fuerit cum summa necessitate compulsus.

I O A N N I S quoque Baptiste Montani diuina illa, quam in docendo sequebatur, methodus, quam profusus mul- torum cachinnis inuidia fuerit excepta, illi norunt, qui eius rum fuerunt auditores. Sed quia cū summa eruditione inui- ctum illi animi robur esset, breui temporis spatio maleuolorum inuidiam superauit. Doctrinæ tamen suæ aduersarios multos & oppugnatores eum habuisse, testis ego sum locu- pleuissimus, qui non sine eius consilio, ac voluntate scri-

Hippocr. in Epi- stola.

ptis Apologiis veritatem ipsius dogmaticum non semel prouigant.

SED quid Andreas Vesalius? qui Anatomicen iam diu antea collapsam, & penè deperditam, cum viua voce, ac manu doctissima, tum suo illo de humani corporis fabrica immortalis opere, & restituit & illustrauit, cum initio in Italia superioris tempestatis errores passim ob oculos poneret, & rectam secãdã rationem publicè profiteretur, primarios licet Medicos habuit infensos.

AT passim primò lacescit veritatis tamen clypeo munitus, ita sese defendit cõtra omnia aduersariorum tela, donec illi ipsi re æquius perspecta, postmodum redderentur & meliores, & quietiores, & qui antè ipsum validè vbi que oppugnauerant, palmam tandem in ea facultate vitro, ac lubet animo illi concesserint. Plures interim in Italia, aliisque regionibus viuunt, qui Vesalio adhuc obstitunt, scilicet ne hinculi desint monstra, quibus cõficiendis magis magisque nomen eius illustretur.

AT cur ego in recensendis exemplis potissimum longesim, quandoquidem vnã & eadem perpetuãque bonarum virtutum calamitas, semper fuisse comperiar? Vnde etiam istud credo, vt nõ modò nostris temporibus, sed semper syncerissimi viri nonnulli reperirentur, qui animorum umbecillitate potius, quàm sano iudicio adducti, explorata intus & incute humana prauitate, è turba frequentia que vulgi, ceu valida quãdã tempestate, & procella, ad solitudinis salutarem portum se receperunt. Quales profectò, quanquam promiscuæ multitudini ignoti, Diis potissimũ immortalibus amici, æqualibusque viris optimis ipsi optimi existimantur. Hæ tranquillam vitam agunt, neque ægrè permittunt, versutos & prauos homines, in populo gloriam admirationemque accipi pari. Ex eorum albo Philosophos excellentissimos, longesim principes seuerosque admodum, & pergrauos viros extitisse complurimos, author est Cicero.

Tu igitur optime Matthiolo, tantum abest vt tuorum aduersariorum impetu atque inuidia debeas commoueri, qui eadem de causa præcipuè tibi gratulandum censeo. Te quoque quidem eximius illis vis similem esse declarant, quos superius nominavi, quorum vestigijs tenaciter insistentis, in eisdem scopulos incidis, minimè mihi mirum videtur. Nec

verò

verò si faceres mercaturam, pacatum ac tranquillum ad quãcunque nauigationem mare, & secundos ex animi sententia ventos & onustas precioso auro naues tibi semper polliceris? Nõne vadarum iactationem, tempestatum procellam, Scyllam, Charybdimque, & his omnibus periculosus naufragium, & grauiorem Oceani fluctuantis æstibus, pyratarum latronumque incursum subinde exhorrescas? & interdum etiam de eiciendis in mare mercibus cogitares? Sed neque illud à te est expectandum, vt communi forte exemptus planè habeas neminem, qui tibi se opponat: neque id postulare debes, cum impetrari minimè possit. Omnem ætatem suos habuisse Zoilos, tibi est notissimum. Damnant tua Commentaria nonnulli, è diuerso plures sunt, qui eadem summis laudibus ad cœlos vehunt. Tu is es, qui & illis respondere & te tuãque scripta constantissimis argumentis & re ipsa tueri potes. Vt cunque tamen in eo certamine nullo non tempore defuturi sunt *δυσχεροίματα*: sic attamè in hoc temetipsum consolaberis, quod grata posteritas nullis omnino affectuum præiudicijs occupata, de rebus tuis syncerius iudicium feret. Hoc certè in statu, quo tu nunc versaris, Itraëlitis mihi simillimus videris, quos Sacra historia refert, post suum ex Babylone in patriam reditum, cum Hierosolymã denuò extrueret, pari difficultate laborasse: Siquidem id nõ vulgare fuit fortitudinis specimen, gladijs accinctos, cernentum & lapides comportare, vna manu strictum ensẽ vibrare, altera facere opus, trullam versare, atque ita simul architecturæ dare operam, simulque ad prælium expeditos esse. Et tamen videmus id non obstitisse, quò minus cõstanter infractisq; animis pergerent in cõcepto conatu, quoad tandem vsque pertinaci eorum assiduitate, hostiũ improbitas & rabies frangeretur. Idem profectò de te est expectandum, qui nunc altera manu intercedentem iam diu Medicinæ partem restituis, altera verò aduersariam hostium vim strenuè repellis & fortiter is repugnas, qui egregium ac salutare toti humano generi, hoc tuum studium impediunt ac remouantur. Porrò autem, ãm ego diligentius rem considero, aduersarios tuos in duo genera partitos esse video. Quorum ij quidem & docti sunt & eruditi, nulloque aut liuoris aut cõtentionis studio tecum pugnant: Sed cum idem omnino ipsi, quod tibi, propostum sit & institutum, iudicio herclè, non animi acerbitate

Lib. E. dra 2.
cap. 4.

¶ 5 vel

vel odio abs te dissentiunt. Quando autem in omnibus artibus ac disciplinis perpetuum hoc fuisse contra, neque ea in re quicquam tibi accidit nouum, insolens aut inusitatum, æquo animo abs te ferendum iudicet. Nil equidem aliud Galeno interprete diuinus Hippocrates uoluit, cum iudicium difficile pronuntiauit. Ex quo potissimum difficultate & in Philosophia & in aliis scientiis tot sectæ prodierunt. Hos ego amico animo in te esse non dubito. Et cum te natura humanum ac facilem nouerim, uicissim erga illos, ut par est, egrègiè affectum esse, æquitate hæc certum est.

Socratem ac Platonem, uti bene de se meritos præceptores summo honore Aristoteles colebat, non una tantum in re ab ipsis aperte dissentit, quinimò eorundem amicitiam sibi sacrosanctam esse habereque testatus, Veritatem uero omnibus præferendam ducit. Priorem hanc inimicorum aciem, salua incolumique necessitudine, rationibus sibi tibi expugnandam relinquo. Cum altera uero mihi est cogrediendum, eiusmodi enim sunt, ut cum illis discipulis certareque tibi putem indecorum. Vtranque Philosophiam illi ignorant, tam eam, quæ in naturæ contemplatione rerum versatur, quam quæ affectuum impotentiam uirtutes mediocritate moderatur, solo nimirum mentis furore, sola animi inconstantia, sola petulantia, sola inuidia obtusa feliciem rerum tuarum successum, ad te lacessendum per mouetur. Talis cum sit eorum conditio, ne apud bonos eruditos viros, sua autoritate tuam existimationem lædant aut obscurant, minimè tibi est uendum, quippe cum perditissimi sint & Reipublice & macule, quis obsecro, misera paucior est futurus, qui eorum uerbis fidem adhibendus in animum inducat? Eo usque enim se prodit eorum factor, ut omnium naribus excipiatur: ab eo que omnes tanquam à leprosi quidam, ut sentina longè diffugiant. Animos si habet teterrimo ueneno delibutos, & nigerrimo hoc, quo hæc me literæ exarantur atramento, foediores, ut indignissimi sint, quorum nomina te perfringantur, aut quibus candidissima hæc papyrus à me inquinetur. Horum itaque tantilla tibi quidem ratio, mea sententia habenda est. Vt ramentum aliqua saltem ex parte leuium homuncionum insipientia temeraria reuèdatur, iam speculù illis parauit, in quo im-

probita

probitatem suam manifestè ac palam intueantur.

Ego Matthiæ Candidissime, ab adolescentia usque & bonorum præceptorum monitu & meo etiam peculiari quodam genio, ita fui comparatus, ut antiquos, maximè Græcos scriptores mihi duxerim perlegendos. Verum ubi aliquando natu grandior factus, nostrum hoc seculum non paruam doctorum hominum prouentum attulisse animaduerti: illos quoque mihi statui perlegendos, neque facti me admodum præuenit, quod in eorum numero plures inueni, qui & doctrinæ & facundia meritis cum ipsa antiquitate sint proxime conferendi, hosce ego omnes tuæ uirtuti eruditonique uolentium testimonium dare deprehendi. Et quanquam ego antea idem de te sentiebam, non parum tamen (ut ingenue fatear) eorum me uirorum autoritas permouit. Igitur quod me impulit, nihilominus poteris apud alios quosuis habitu sum ratus, coniunxi doctorum, nostro æuo de tua ingenti solertia non obscura testimonia, quæ etiam (si id tibi non ingratum fore intellexero) duplici nomine edere in publicum uellem. Cum primum enim in ueteratorum manus peruenierint eaque uiderint ac perlegerint, si quis illis reliquus est pudor, ingenium citò mutabunt. Nam cum insignis sit stultitia argumentum, à sapientibus dissentire. ut meliorem mentem aliquando recipiant, hoc ueluti Elleborismo utendum censui. Deinde cum in magnis laboribus ac diutinis uigiis iam diu uerferis, hoc leuamento uires tuas sustentandas ac spiritus addendos existimaui. Nam ubi classicos auctores uideris tam præclare de te & loqui, & iudicare, nonne uirilium & sycophantarum morsus facile contemnes, & alacrius in tam feliciter coopto curriculo insistendum, gloriam tibi in meta propositam propè contemplatus, minimè hæsitabis? Nec enim est hoc dissimulandum, quod obscuro rati non potest, sed præ nobis ferendum, Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maximè gloria ducitur, nullam etenim uirtus mercedem aliam laborum periculorumque desiderat, præter uocam hanc laudis & gloriæ, qua quidem detracta, quid rogo est, quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibus regionibus uitæ spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neque

Cicero pro Archia.

neque tot curis & vigiliis angeretur, nec toties sanè de vi ipsa dimicaret. Nunc incidet quadam in optimo quoque Virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis cõcitat, admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commotio-nem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæ-quandam. Scio equidem generosos animos, veramque acq-quinam Virtutem, nihil peregrinum aut extrinsecum mereri, sed contentam esse seipsa, ac promde artis Medicæ glori-riam imprimis ac publicam huius generis salutem, hoc certamine tibi fuisse propositam. Quia tamen idem illud, quod Chremeti illi Terentiano accidere absurdum non est, scilicet, ut humani nihil a te alienum putes, hoc tanquam incitamento non potui te non adhortari, ne ab hac Itaque discedas, in qua magno mortalium commodo diuinum co-silium ac prudentia iam dudum te collocavit. Vale.

In Heautontimorumenno.

HIC HABES CANDIDISSIME LE-ctor virorum nostra ætate præcellentium Elogia de eximia doctrina & virtute, Clarissimi Medici Petri Andreae Matthioli Senensis.

Nicolaus Mutonus Mediolanensis, Medicus.

SVNT inter recentiores Victor Trincuellius, Alex-sius Mundella, Lucas Chimus, Nicolaus à S. Michaeli, Aug-ustinus Gadaldinus. Franciscus Camotius, atq; innumeri quos, ne tædium pariat oratio, lubens ac volens prætere-Non omitendus tamen singularis eruditionis & perspicæ diligen-tiæ, Petrus Andreas Matthiolus, qui primus (quod sciam) præstanti-ssimè, ac multis iam seculis comprobant. Medicæ materiæ scriptorem Dioscoridem in Italicam lin-guam quam elegantissimè vertit. Quo sollicitè peracta bo-re commentaria adiecit, in quibus Medicæ materiæ scien-tiam, cum adusque hæc tempora in nocte densissima det-uitisset, tanquam interemptam nunc primùm è caliginosis rebris in lucem reuocavit. & eam veluti alio quodâ partu g-nuit, & per omnia membra aluit, eduxit, vestiunt, & omni- natiu insignem reddidit. *Hac ille in præfatione sui Serapini.* Præterea in suis annotationibus in thesauro Pharmaco-pæorum, Matthioli autoritate fretus, quamplurimos anno-

tauit errores. Quin & in suis in Serapionem plantarum no-menclaturis Italicis à Matthiolo omnia accepta refert. *In Serap. & annotat. in thesauros.*

Vbertus Barlandus, Medicus Gallus.

Porrò hoc in negotio non extemporium dicasterium egi, ve-rùm in exprimendis simplicium facultatibus & forma Gale-nium sequutus sum. In priuata verò simplicium censura, exi-mium illum & eruditione & perspicæ diligentia Matthio-lum reddidi præcipuè, quum in Dioscoride censendo hic & operam nauarit singularem atque ad eò Colophonem addi-dedit. *Hac in Epistola nuncupatoria super suas annotationes in Dioscoridem.*

Item: Quod si omnium longè in tractando Dioscoride acutissimo Matthiolo Senensi credimus, verum Acorum id esse probabimus, quod officinis calamus odoratus nomina-tur. *Capit. de Acoro. Item:* Nec hodie Meon prouenire in Italia præcellentissimus Matthiolus ait: *Cap. de Meo: Non mo-do hic locus est at Matthiolus, sed aliis sanè innumeris.*

Bernhardus Dissenius Chronemburgius, Medicus Colonien-sis in libro suo de compositione medicamentorum.

Opinionum controuersiam luculenter Andreas Matthio-lus Medicus in Commentariis suis in Dioscoridem sustulit, dum calamum vsus quotidiani odoratum, verissimum Aco-rum ostendit, cuius doctrinæ utpote germanæ refragari ne-mo debet. *Cap. de Acoro in antid. hamagogo. Item:* Solus An-dreas Matthiolus, solidè de Indica Nardo pronuntiat. *Cap. de Nardo in Aurea Alexand. ina. Item:* Qui volet doctissi-mi Ruellij Commentaria, & hac ætate in plantarum scien-tia omnium principis Matthioli opus in Dioscoridem verset. *Indyastatio.*

Item: Cæterum Natthiolus excellenti constantique inge-nio, quam reliqui omnes authores Matricariam vocarunt, atque alteram Dioscoridis Arthemisiam pronuntiarunt, Parthenium decernit. *In Syrupo de Arthemisia.*

Item:

Item: Manardus veram Acaciam primus putat in Italia deesse, cui summi iudicij & exquisitissimæ eruditionis vir, Matthiolus Senensis subscribit. *Cap. de Acacia.* *Item:* Hæc sententiæ mæ ad stipulatorum habeo Clarissimum Medicum, Andream Matthiolum, cuius verba quoniam impersuram simul omnem, ac rei veritatem indicant, hic adhibere operæ precium omnino duxi. *In Theriaca Andromæ. Capite de terra Lemnia.*

Item: In summa, non quævis alia est recipienda. Præcipue eius exquisitam imaginem in Dioscoride suo Matthiolus Senensis, vir ad vnguem in arte absolutus. *In Sympo de Eupatorio. Capite de Bedegarr.*

I T E M. Quam quidem fidem Matthiolus summus Medicus, & in herbarum omnium da cognitione nemini secus, comprobat. *In Benedictæ Nicolai Cap. de Turbit.*

I T E M. Amarus Lucitanus frequenter odiosa cõsiderat virus invidentiæ suæ in clarissimū modestissimūq; virum, Matthiolum Senensem eructat, dum passim nimis intemperatè huius doctrinam super Commentariis in Dioscoridæ editis, coarguit & insectatur, quibus probatæ fidei hominibus nil aliud, quàm malignum animum & perniciosam invidiam ostentat. Ipse interim infinitis modis dignus, quibus magnam stirpium imperitiam atque improbam, in se tractatam operam alienam (quod crimen est longè omnium turpissimum) velut è sublimi doctis veniat deridendus. Equil enim enarrationibus suis inservit, quod non iustissimo titulo vni Matthiolo acceptum referre debet: a quo æmulandi hædio dissentit, in graues manifestosque errores imprudens homo prolabitur, cuiusmodi exemplū tum in hac planta, tum in Acanthio, Coronopo, Helichryso, ac plerisque aliis videtur. Multo satius fuerat, quod doctior se æstimaret, eò quos modestiorem præstare, quod ingenuum Philosophum decet. *In oleo Hypericonis. Capite de Carduo Benedicto.*

I T E M. Primus eius autor est, Petrus Andreas Matthiolus Senensis celeberrimæ famæ Medicus, libro suo de curatione morbi Gallici. *In oleo signi Guaiac.*

I T E M. Quanquam mihi nemo hæctenus extitisse videtur Iudex æquior, quàm Andreas Matthiolus, qui libro iij. Dioscoridis Cap. xxxvij. eius figuram ostendens, Eupatorium hoc vulgare Auicennæ esse indubitanter pronuntiat.

In Siria

In Siripo de Eupatorio.

I T E M. Postremò absolutissimam censuram suam edidit Matthiolus, indubitatis ipsius herbaræ notis, quas impugnare contentiosi prorsus est ingenij, Et si non negauerim in vtrâq; opinionem plantam rationibus quibusdam trahi posse. Sed tamen reuera Phyllitis est deccinenda, quod ille idem Matthiolus oculis subiectæ Hemionitidis genuina imagine demonstravit. Itaque ambigere & contendere amplius definâr, quibus veritas cordi est. *In Oxymelate splenico Pauli. Capite de Scolopendria.*

I T E M. Nescio qua ratione ad eò acer oppugnator Mæfues sit Manardus, vir alioqui singulari humanitate, modestia, & eximia animi sinceritate & moderatione. Sed totam hæc dissensionem exquisita doctrina sustulit, perpetua memoria dignissimus Matthiolus in Commentariis suis super Dioscoridem, quos lectitent Medici, nam Septasariis sufficit hæc aperuisse. *In Diuisione Nicolai Cap. de Sena.*

I T E M. Sed Auicennæ defensionem singulari ingenij modestia & eximia pariter acquitate Matthiolus in Commentariis suis in Dioscoridem suscepit lib. iij. cap. xxvij. quo etiam loco quatuor Aconiti formas cõspiciendas proponit, homo in simplicium cognitione ac medicinæ peritia clarissimus. *In Trochisco è Sescariis diaphysalido. Capite de Cicuta.*

I T E M. Cynoglossum prorsus iuxta Dioscoridis scripturam apud Clarissimum Medicum, Andream Matthiolum, in doctissimis Commentariis suis, in eundem studiosissimè elaboratis, conspiciere quis poterit. *In Trochisco de terra Sigillata. Capite de Bolo Armeno.*

I T E M. Solus Matthiolus in clarissimis nuper edidis Commentariis suis, ad viuum affabrè Symphyrum petreum expressit, è quibus petant plantaræ rei studiosi. *In cerato ex pelle arietino. Cap. de Consolidis.*

I T E M. Hanc opinionem simul & Fuchsum impugnat Matthiolus in doctissimis Commentariis suis supra Dioscoridem conscriptis, & omnino legitimum Horminium isthæc affabrè pictum ostendit. *In Oleo Salsinæ.*

Conradus Gesnerus Medicus Tigurinus.

P E T R I Andræ Matthioli Medici Senensis præclarissimè extat liber vnus de morbi Gallici curandi ratione. Insunt huic operi multa rara & mirabilia experimenta authoris. Edidit

Edidit & Cōmentarios longè doctissimos in libros sex Dioscoridis de Medica materia, qui sæpius Italicè editi, postmodò ab ipso auctore in Latinam linguam translati sunt. Ad hæc insuper sunt huic operi innumera plantarum, & animalium imagines ad vitum expressæ. Eiusdem extat Apologia, qua se ab erroribus & calumniis vindicat, quibus notaturus Amatho Lusitano, Medico. Extant, & obiectiones quibus ipse Amatho errata patefacit. *In Bibliotheca & Epitoma.*

PETRVS Andreas Matthiolus Senensis, Dioscoridem nuper in sermonem Italicum conuertit, & Commentaria eadem lingua copiosos & eruditos adiecit, vbi diligentissimè quæcunque de hisdem medicamentis Galenus scripsit, suo quoque loco recenset. Plerumque etiam Plinij & aliorum scriptis nititur, & recentiora medicamèta à Dioscoride emissa ex recentioribus passim commodè adiecit, & plurimas aduersus varios morbos & eximia quædam experimèta describit. Audio nunc idem opus Venetiis nunc primum Latine edendum. *In præfationibus editis in Hieronymi Tragi-Barbarum. Quin etiam in multis ferè locis Matthiolum citat, & eius vitæ laboribus libris de historia animalium.*

ITEM. Petrus Andreas Matthiolus Senensis, in Commentariis Italicis, super Delphinio Dioscoridis Senam elegantissimè describit, & Ruellij errores refellit. *Libro de historia quadrupedum de Boue.*

ITEM. Petrus Andreas Matthiolus, rectè annotat Theophrastum in Orobanche alicubi per imperitiam delusum. *Ibidem.*

ITEM. Nam Ruellij sententiam de frutice illo amplicaulæ, quem sigillum Diæ MARIÆ aliqui vocant, ipse a vbi Malacocissum, alibi Cyclaminum alterum facit, Matthiolus iam optimè repræhendit. Cui nos libenter subscribimus. *Ibidem.*

ITEM. Ego Matthioli sententiis magis accesserim quæ Helichryson apud hucos abunde nasci, scribit. *In Tauris.*

ITEM. Matthiolus Ruellium repræhendit, quod hanc Cynocrambem Atriplicem syluestrem esse putauerit, cum Atriplex ista libro secundo, post fatuam statim à Dioscoride commemorata sit. Qua quidem in re cum Matthiolo sentio. *In Canc. Quin etiam innumeris ferè locis in eodem Galieno, in libro de quadrupedibus oniparis, & de Solatibus Matthiolum*

thiolum citat, & eius vitæ inuentis ac laboribus.

Andreas Lacuna Secubiensis, Hispanus.

PORRO veram Dioscoridis Baccharim ignorans haestens, à nobis autem haud ita pridem in Romanis hisce agris repertam, nuper misimus ad Petrum Andreã Matthiolum, virum & amicam, & medicamentorum simplicium, hac nostra ætate indagatorem acerrimum. *In annotationibus super Dioscoridem.*

ITEM. Seruieron me no poco en este trabajo tan importante, Los Commentarios del Dottor Andreas Matthiolus Senes Medico excelente de nueffros tiempos: el qual con increíble destreza traslado el mesmo Dioscorides en lengua Toscana, y le dio grandissima claridad cõ las singulares exposiciones quæ sobrel hizo de las quales nos aprouechamos el elgunõs lugares de nueffras annotations. *Id est.* Nõ parũ auxiliij nobis attulerũt, in hoc nostro tantũ ponderis negotio Cõmetaria, Doctoris Andree Matthioli Senensis, excellentis huiusce tempestatis Medici, qui non solum quædam incredibili dexterate in Etruscã linguam eundem vertit Dioscoridem, sed maximum addidit illi splendorem suis in eum editis Commentariis, quorum auxilio multum proficuum nonnullis in locis harum nostrarum annotationum. *In Epistola nuncupatoria ad Serenij. Philippum Angliæ &c. Regem super suo Dioscoride Hispanicè edito.*

ITEM. Demas delo suso dicho con los appellidos de aquellas plantas quæ suolen halliarse en la Europa dimos juntamente sus figuras y proprias formas para que por ellas pudiesse conocer cada vno las viuas quando las tuuiesse delante. Para lo qual heximos diligentemente esculpir todas aquellas figuras de nuestro amico el Dottor Andreas Matthiolus, quæ fueron bene entendidas, y sacadas al natural de las verdaderas por quanto non podian mejorarse. *Id est.* Damos præter ea vnã cum nominibus earum stirpium, quæ inueniri solent in Europa etiam imagines, ac proprias formas: vt ex appictis his ante oculos obiectis possent vnusquisque ipsas viuas cognoscere. Quapropter diligenter excidi curauimus imagines illas omnes, quas edidit Andreas Matthiolus amicus noster. Namque hæc ex viuis & veris plantis appictæ sunt tanta rei intelligentia, vt elegantiores fieri

nequieverint. *In epistola ad lectorem eiusdem libri Dioscoridi.*

ITEM. Andreas Matthiolo Senes, Varon muy exercitado en la vniuersal materia medicinal y principalmente en aquella de los venenos descriue dos remedios excellensimos contra todo genere de ponconna, conuiene a saber relectuario y vn oleo, los quales, por hauer yo dellos villo admirabiles prueuas, he querido que se annadiesen a ellas nuestras annotationes. *Id est.* Andreas Matthiolus in vniuersali Medica materia, vir admodum exercitatus, & inuaprecipue, quæ ad venena spectat, duo describit remedia aduersus omne genus venena, nempe Electuarium & oleum quoddam. Quorum vsu cum viderim ego admirabiles successus, volui hæc omnia in has nostras transferre annotationes. *In præfatione Sexti lib. eiusdem Dioscoridis.*

Hieronymus Ruscellus Viterbiensis, in sua Epistola nuncupatoria super Bocatium Italianita de Matthiolo habet.

HABBIAMO noi per opera del Matthiolo fatti molti cose Italiani Tolomeo & Dioscoride, non solo migliori, che Latini non gli habbbero, ma dico anchora che Greci i stessi, fecimus iam nostros (id est, Italicos) Dioscoridem & Prolium opera & diligentia Matthioli. Et non solum meliores, quam fuerint Latini, sed dicam quam ipsimet Greci.

Antonius Vincentium Typographus Lugdunensis.

AD HÆC eundem Dioscoridem, squallore, tædæ ac maculis, quibus hactenus scaturit innumeris, beneficio Andreæ Matthioli, hominis in hoc genere versatissimi & Doctorum approbatione Medici doctissimi, elatis atque purgatis, probè curatum & tersum à nobis emittit castigationes præterea quamplurimorum locorum eiusdem Matthioli solertia & ingenio elucubratas ad calcem capitulum adiunximus,

In Epistola ad Lectorem in Dioscoridem Lugduni impressum.

Ioannes Baccanellus Medicus Regiensis.

LIBRO de consensu Medicorum, vbi in calce de simplicibus

PLICIBUS medicamentis differuit, honorificè Matthiolum sæpe citat.

Robertus Stephanus Matthiolum etiam quandoque citat auctorem: Aquo etiam Cinnaberi historiam prompsit.

Bartholomeus à Maranta Venusinus Medici us.

AC tandem Andreas Matthiolus, qui tantæ rei cognitioni videretur, quasi extremam manum imposuisse, vt pauca admodum, quæ suo nitore nõ sint restituta, desiderari possint.

In præfatione sua methodi de cognoscendis simplicibus.

Medicine Studiosi quamplurimi, qui Patavij Philosophia Medicine diu operam nauarunt, affirmant audiuisse sepe ac sepius Clarissimos Medicos Ioannem Baptistam Montanum, & Gabrielem Faloppium in suggestio legentes Matthiolum summis laudibus extulisse: Id quod ipse etiam attestari possam: Quin etiam Lucam Ghinum præclarissimum materiae Medice indagatorem. Pisus, & Bononiam magnis præconijs Matthiolum celebrasse.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Hieronymo Donzellino, Medico

ac Philosopho

S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistola.

Cæpi literas abs te tuas, vt longas ita doctas, ita officij plenas, quæ me mirificè recrearunt. Reuentuisti enim in illis pro summa prudentia tua, causas omnes, quibus à dolore animus meus reuocaretur, quibus quidem omnino acquiescere me, æquissimum fuit. Vterius autem aliquanto quam par fuit, alij ubi te, prouexit amor in me tuus, dum recenseres laudes operis mei, quas dum etsi meo me metior pede, non agnosco, amo

ramen, quòd vnà cum Themistocle nullum æstimem iura
 dius ἀνδραγαθία, quàm propria virtutis audire præmiū. Quid
 autem eam epistolam, voluisti esse publicam, eo confis-
 cenſeo factum, vt testatam relinqueres tuam erga me sum-
 mam apud omnes beneuolentiam, tum verò, vt testimonio
 tuo famā meæ patrocinareris, quam impeti quorundam
 maleuolentia intelligeres. Nimirum sic decet amicum cre-
 didum, vt non tantum domesticis officiis præſtò fit, vbi præ-
 culum nullum suscipitur, sed etiam palam cum opus est in-
 uidiæ in se partem deriuans, sua sententia & calculo appa-
 bet rectè facta, crimina diluat. Hic summum officium am-
 agitur. Sed sunt omnino blandi quidam, & prompti celsi
 omnia, sed occulti, & parum fortes amici, qui leuius ducunt
 deferri, ne dicam prodi à se veritatem, & innocentiam, quæ
 publicè agere negotium necessarij non admodum odes-
 sum. Atque his meliorem mentem precor, te verò am-
 eo, quòd causam meam tecum communem esse ducis. Ita
 non officiosus tantum amicus, sed quod pluris facio, ma-
 gnanimus sanè patronus. Vale.

IOANNES CRATO MEDICVS,

Petro Andreæ Matthiolo

S. P. D.

*Probantur Matthioli defensiones, in Guilandinum, quibus
 Verò pluribus afferenda censentur.*

Nihil in vita mihi optabilius fuit bonorum
 me beneuolentia, & iudicio recto de me. Ac
 id in præcipua parte felicitatis meæ, si qua est
 lida in rebus humanis, posui, ita ne improborum
 maleuolentia ab hac sententia dimouerer, studiose sum
 nixus. Idcirco cum non modo humanitatem, eruditionem
 & prudentiam singularem (quæ vt par est magnificatio, æque
 veneror) literę tuæ præ se ferant, verum etiam candorem &
 propensionem voluntatis tuæ erga me testentur, gratissimas
 eas habeo, & tibi maximas gratias ago, cum tam amanter
 tam accuratè, tam prolixè scriptas misisti, atque iis amicit-
 iæ tuæ fores beneuolentissimè patefecisti. Ego verò in tua
 beneuolentia, quam virtutis tuæ publicis commodis dedidi
 & doctrinæ

& doctrinæ singularis admiratione expetiui, libētissimè ac-
 quiesco, & operam daturus sum diligentem, vt studium &
 fidem meam purè, sine fūco, more maiorum nostrorum tibi
 iis officiis, quæ à tenuitate nostra proficisci possunt, probem.
 Cæterum cum intelligam te impulsus odio atque maleuo-
 lentia, a bonitate tua non recessurū, nec propter aprum istū
 hortulos tuos & saras arbores omnib. seculis profuturas,
 deserturū: sanè tibi hunc animum gratulor, & vt Deus eum
 tibi conseruet atque diuturnum validumque vitæ spatium
 ad excolenda hæc studia & perpetuum decus tibi concilia-
 di benignè concedat, oro. Vides quid ferat vbique furor iu-
 uenilis, & moribus insita petulantia. Ea vt feramus necesse
 est. Obsecro velles tua iis probari, qui neq; quod laudabile,
 neque quid pium aut honestum vel saltem cum humanitate
 coniunctum, vident? Nam si nihil nisi omnib. numeris abso-
 lutum ἡγὲ τερτάγωνον ἀνευ ψόγῃ probandum est, quid reperie-
 tur in rebus humanis, quod possit probari? Quam securita-
 tem de aliorum censura insectatores illi, si sua protulerint,
 sibi poterint polliceri? Exhibeat iste, si potest, integros in
 Dioscoridem Commentarios, & aliorum iudicia subeat. Nā
 repræhendere quàm docere, esse facilius de veteri sententia
 notum est. Certè nihil do amoris, nec à quo natura atque in-
 stitutiōne absunt) auribus. Præclara atque laudabilia exierūt
 in hoc genere opera, sed tuum (si quid iudicare possum) mi-
 hi quidem τῶν ἐπιπολεαμένων βέλτερον videretur. Neque propter
 hæc animi mei inductionem Guilandino bellum indico,
 aut in vituperationem adduco. Acerbitatem odij & maleuo-
 lentiaæ toto pectore auersor, & doleo eum ingenium mi-
 nimè obrutum, cognitionem literarum haud paruam, stu-
 dium conquisitionis non planè iners, ad obrectationes, cri-
 minationes, insectationes & calumnias conferre. Ineprium
 esse scætor ἀβασιλεύς quiduis credere. Nec quisquam Iusti-
 tiæ & moderationis laudem expetens, tam duras leges feruis
 præscripsit, vt quæ displiceant, probent. Sed illud profectò
 iniurium, & temeritatis atque peruersitatis plenum est,
 omnem occasionem lædendi querere, imperum in bene me-
 rentes facere, ea quæ rectè cogitata firmaque sunt, maleuo-
 lentia conuellere, & ex suo ingenio omnium voluntates
 æstimare. Nimis enim inconsultè hoc fingit Theon te displi-
 cere omnibus, Guilandino cum non placeas. Nimis incon-

*In Guilandi-
 ni acerbita-
 tem, & male-
 uolentiam.*

fyderatè pronūciat de multis, & iudicij sui soliditatem pra-
dit, dum tui multo vsu confirmati soliditatem euertere co-
natur. An non producto Plinio, Folium ac Malabathrum di-
scernis? An non manifesta est calumnia de Cassia in Cinamo-
mum transeunte concertario? De Viburno aculeata magis
quàm sirina obiectio, & Nemesianum propugnaaculum mihi
mè tutum. In Cneso malè cadit nimia illius iactantia. Et
fert autem se immodicè βυμβολικῆ agrestis, de Beta syluestri
Sabinam bacciferam hic si fuisset ei in horto quodam Ciri-
nostri grandem admodum ante paucos annos monstrare po-
tuisset, & etiam nunc stare puto. Quid obsecro est occu-
ri maleuolentia, si hoc non est, cum non maiori, sed minori
Cedro te baccas tribuere videt? De Consiugine quando re-
bis autorum malè intellectis odiosè pugnat, eā; veterari-
è producit, quid aliud, quàm insullas cauillationes & su-
per in arte Medica inscitiam prodit? Ad Solanum, si indones-
uisset, factum ab eo esset probè. Piper & Cubebæ eum ferè
excitant. Vinam autem excuteret intelligentiam suam, si
Galeno tantam tribuit oscitantiam, & Mari atque Amara
manifestum discrimen tuum ex Galeni sententia ante tea-
rariam descriptionem considerasset, atque ad censuram, de Sa-
ralis, Fabaria & Telephio rectius ex veritatis studio excu-
tum iudicium attulisset. Sed de his satis. Cùm autem optre-
mi Matthiole, nihil tam prauum, atque ineptū sit, quod in
suis admiratores & approbatores reperiat, cùmque de me-
torum sermonibus mihi certò conler, Guilandinum suum
theatru in Italia habere, & quosdam *δοκῆν, ἀδύνη ἀνα γῆτι*
ρεκτισσινον est, vel *ἐν τῷ κοινῷ ἔργῳ φθινομένην ἡγεῖ ἰδία πρῆξι*
dùm illi inuidia maleuolentia, morsuq; doloris lacerati ou-
susciantur, vel si quid publicæ vilitatis studio suscipimus, pa-
stra cum aliorum malis non misceamus, & quantum in no-
bis est, maledicentiam effugere studeamus. Est autem seculi
dum Plautum, Atque non est in manu nobis, quin dicere
non est, meritò vt ne dicant, id est, Hæc eò scribo, non q-
tuz doctrinæ excellentiam in ambiguum vocem, aut pu-
dentiæ diffidam. Verùm ne dum tuam innocentiam mihi
atque aliis probare cupis, in dicta maleuolentia incurras.
Nam si hanc tuam Epistolam (id quod descriptionis diligen-
tia existimo, nec quò minùs id fiat obflo) ederes, vercor ne
dicturi quidam essent, te in reliquis, ad quæ non respondes,

manus

manus dare, quædam etiam minùs attentè (id quod in ista cõ-
uitorum & criminationum impuritate & fœditate, à quo om-
nes bonorum sensus abhorrent, mininè mirum est) confide-
rasse. De Malabathro afferre possent, Plinij autoritatem, & nõ
satis munitam esse bonis testimoniis. Ad illud, Cassiam & Ci-
namomum vnius plantæ corticem, nihil responsum. De Bo-
lo Armenica, q- non ex Lemno afferatur, nihil allatū. Zedo-
ria autem pro Costo ita altè in multorū animis radices egit,
vt vix extirpari posse videatur. Mihi quidem à te euulsa est
radicitus. Conqueretur de Saliunca, de Distanno albo non
satisfactum. Illud non animaduersum, q- contendit in Cap-
de Tragio apud Dioscoridem legendum, maiora, non mino-
ra. Lachrimas, quas producis, abstergere conabuntur. In
Limonio autem iniuriam fieri clamabunt Guilandino,
cum ille contendat plantam, quam pingis (officinis Ben ru-
brum appellatam) non esse Limoniata. Tu verò existimare
videaris, illum statuere non esse verum Ben Mauritanorum.
Amellum Vergilij, plantam quam ostendis esse concedent,
quòd sit Aster Atticus Dioscoridis, pugnabunt. Hæc est scio
cogitationis tuæ compræhensionem non effugere, tamen vt
probarem tibi amicissimum studium meum, monere, quod
est amici, volui, neq; dubito ac potius certò scio, te in opti-
mam partem accepturum, præsertim cum intelligas me, & nõ
alia voluntate, quàm tuam laudabile propositum consoladī
cõfirmadī ista scripsisse. Quod autem & ad fidē in itæ & ami-
citæ nostræ attinet, ita tibi eam præstabo, vt inter multos
tui amantes, amantioem Cratone, vix sis habiturus. Vale.
Vvratissauia.

PETRVS ANDREAS MATTHIO-
lus, Ioanni Cratoni Medico S. P. D.

*Comprobantur quæ Cratoni non satis firma videban-
tur, contra Guilandini calumnias.*

Micitæ recētis, quæ mihi tecū cõtracta est, iã fru-
ctus vberriños capio ex literis illis, quas superio-
ribus diebus ad me dedisti, Plenæ enim sunt nõ
tantū amoris in me tui, sed & officiorū eiusmodi
quæ alere & cõseruare animorū cõiunctionē in primis solēt

& possunt. Atq; vt de cæteris non dicam, monita tua, quibus exasperatū me aduersarij importunitate ad lenitatem reducere conaris, quāti me facere oportuit? Nimiū sic decet candidū animū, quibus bene velis, eos vt non collaudes tantū, vbi quid rectē factū est, sed repræhendas lapsos immo te autem periculo etiam moneas meliorum. Obtempere autem tibi, mi Crato, & moderabor animo meo. Si me tuum doloris acerbitas erumpere in gemitum coegerit, id tamen commodē interpretaturum, haud diffido. Graue est a vipera morderi, sed infinitis partibus Theonini dentis morsus molestior. Dij prohibeant, ne eum tu vnquam experiaris. Adde quod idem curationem perfectam nunquam recipit, vt purges, vt vt antidotis pugnes, serpit veneni vis & licet omnia ad tollendum malum adhibeas, semper tamen aliquid hæret. Non erat, ille aper, vt putas, qui vastasset hortulanos meos: stant quidem incolumes, & immortales, Diis volentibus, labores mei cincti sepibus veritatis, vastarique neque. Me, me, non illos, dum planto, tunc irrigo, summāque sibi excolo viridarium meum. Theon iste ex aspidum genere venenosissimus, enutritus herbarum mearum succo, (quæ mearum, vt illi in venenum venerint) inopinantem læsit. An iniustus tibi videtur dolor meus, sic demorsū præter omnem ritum meum? Nihilominus te hortatore, in posterum si non compeſcam, saltem tegam & dissimulabo eum, quantum in me est. Sed enim ventiam merebor interim, si quemadmodi Possidonius Stoicus, cum omnino non dolere statuisset, exclamauit tamen: O dolor, nihil facio, sic & ego nonnunquam humanum quid passus quiritem, præsertim apud amicum, quale me esse iudico. Atq; hætenus impetrasti à me, quod maximè volebas, vt deinceps in scriptis meis mihi temperet. Nunc ad eam partem tuæ epistolæ venio, qua requiri aliquid ais ad ea, quæ Guilandini obiectionibus respondi. Nam vt singula ea excutiam, quæ Theon parum cognita mihi fuisse recenſet, id sanè integri operis fuerit non Epistolæ. Hic tantum mihi fuit scopus cum ad te scriberem, vt ex paucis ostenderem, qualia reliqua essent illius. Nec propterea dedi manus, quod eo in loco hostem penitus conficere non volui, eum alio tempore, Deo volente, tractaturus. Sed quæ deesse putasti meis literis, ea sic habent. De Plinij auctoritate in Malabathro non satis munita, miror eorum, quos

Plinii auctoritas defenditur.

ais, iniquitatem, ne dicam impudentiam, qui vt graui auctori detrahaunt fidem, nulla alia causa inducuntur, quam vt sibi, illo spreto & reiecto, fides habeatur. Agnoscis autem ipse id minimè decere homines, qui docere se posse alios profiterentur. Confutare Guilandini opinionem, quod Galeno auctore, dixerit, Cassiam & Cinamomum vnus esse plantæ corticem, non videbatur necessarium. Quum enim contra eum iam probauerim, Cassiam in Cinamomum transire, non autem è contra, vt ille tam temerè mentiri non erubescit, sanè tibi & cæteris perspectum futurum, videbatur, intellexisse Galenum, cum hæc dicit, de Cinamomi & Cassiæ corticibus tantum, qui ex Cassiæ plantis eximebantur, quarum furculi extremi in Cinamomum quādoq; transibant. Namque vniuersalis hæc propositio esse non potest, absque manifesta Galeni contradictione, qui Cinamomi arbusculam à Cassiæ planta diuersam facit. Armenium Bolum cum sciam ego, Constantinopoli ad nos aduehi, & illuc apportari ex Lemno (si tamen Veneti negotiatores mihi vera narrarunt) nihilque deesse illi, quod Lemniæ terræ non conueniat, putabam hoc sanè haud te latere, nec ideo esse operæpretium, vt cum Guilandini fabulis contenderem. Mendaci enim fides nulla est. Conquerantur in Saliunca quātum velint Guilandini Theatri applausores. Mihi enim longè magis Plinium, quam Marcello ad stipulandum est: quippe qui post Plinium, Dioscoridem, & Galenum vixerit, vt ipsemet fateretur, nec vllam habuerit medicamentorum peritiam. Satis autem superque mihi probatum existimo ab auctoritate, à viribus, à natali solo, Saliuncam & Celticam Nardum, diuersas esse plantas, nec vno tantum Marcello, vt Guilandinus, meas comparauit probationes. Manebo itaque in sententia, nūc inde me tantillum demouebo, ni mihi clariora in contrarium afferatur. Disceptione hanc excitauit, (vt doctissimus Marcellus inquit) vna tantum Dioscoridi addita vox, quæ nec vna nec eadem in antiquis Græcis exemplaribus est. Sed in aliquibus Σαλιύννα in aliquibus ΑΜΙΣΥΝΑ in quibusdā ΑΙΣΥΡΥΝΑ & in nonnullis duplicato λ. ΑΜΙΣΥΝΑ legitur. Ex qua multiplici lectione facile quispiam conicere potest, hic, vt in quā plurimis aliis locis animaduertimus, Dioscoridi subesse mendam. Ad ea autem, quæ in albo diſtamno vocato, obijcere posse eos contra meam sententiam putas, nempe legendum non esse,

Cassiam & Cinamomum non esse vnus planta corticem cōtr. Guilandinum.

Bolus Armenius orientalis Sunde affertur.

Marcellus: Veneta est menta. Cur factū sit, & putari quidam Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam.

Dioscoridis locus suspectus.

μυρστέρα sed *μαυρότερα* respondebit pro me Oribasius, qui ex Dioscoride transcribens *μυρστέρα* non *μαυρότερα* legis, quem admodum legerunt omnes quotquot sunt Dioscoridis interpretes, Hermolaus, Marcellus, Ruellius, Cornarius. Quorum nullus extat, qui hac de lectione dubitauerit. Guilandinus Plinium sequutus, cuius fidem infirmare eius sectatores, paulò ante audiuimus, vt aliquid noui in disputationem afferre videretur, *μαυρότερα* legendū somniauit, quòd is scribat, Tragium non Lentiscio, sed Terebintho esse simile, cuius folia cum longè Lentiscinis sint grandiora, certat Guilandinus, *μαυρότερα* legendum esse. Sed quàm foeliciter Plinij sententiam in suam verterit, manifestè testatur ipsius Plinij in describenda Tragij facie inconstantia. Quippe is libro decimotertio, capite vigesimo primo, Tragium Terebintho simile facit. Mox volumine vigesimo sexto, capite vltimo, Lunipero simile esse scribit, magno in vtroque loco errore, de quo apertissimè testantur Dioscorides, Galenus & Oribasius, Qui quidem omnes cum præter hæc vnà cum Plinio affirmant, in Creta tantum insula nasci Tragium, è suo illo asino cadit Guilandinus, cum quo radices Romam afferre solebat, quod vbique locorum suum nascatur Tragium. At si (vt inquis) lacrymas è Tragio manantes abstergere conabuntur aduersarij, eadem opera Aethiopi nigredinem abstergant, & Nili a'ueo aquas, Certè Dioscorides, Galenus, Oribasius, Plinius, Tragij lacrymæ apertissimè meminere, quorum abstergere scripta, nulla vnquam Guilandinica poterit spongia. In Limonio fateor errorem, sed non miretis, mi Crato, non enim poteram nasum à tam foetida latrina, quam olet Guilandinus Theon auertere, quominus etiam oculos retorquerem, quo postea factum est, vt legendo sim hallucinatus. Credam tamen eam plantam, legitimum esse Limonium, quousque aliam afferant contentiosissimi illi, quæ euidentiore notis à mea me amoneat opinione. De Attico Aflere nihil respondebo, ni prius Amellum illud non esse, verioribus comprobent argumentis. His auditis, quid in hoc etiam præstare valeam, illicò intelligent: ni fortasse Ruellij minus probandam versionem, quam ipsius Dioscoridis verba complecti statuerint. Hæc erant, quæ ego præteritis multis Guilandini calumniis consultò respondenda putauit, & qui

Guilandini
in Tragio cen-
sura exp' osi.

Plinii in de-
scribendo Tra-
gio inconstan-
tia.

Tragium na-
sci tantum in
Creta.

Ruellij Versio
in Attico Aste-
re Crato codi-
ci non respon-
det.

& quidem paucis. Idq; ea de causa, vt tu vir alio qui doctissimus ex paucis his, conuictoris illius infidelitatem temeritatèque cognosceres. Sapientes omnia docere velle quentquam, vani prorsus hominis consilium esse censeo. Ignaris itaq; cætera reseruabo, vbi respicere cæperint, aperienda, facillèq; ostendam sophistica esse omnia. Pertinacibus autem perpetuò tacebo. Bibant illi quos tuentur errores, quasi maternum lac, vt prauum hoc ingenij alimentum, tanquam in organa iudiciorum transmutatum, nunquam postea depocere possint. Vale mi dulcissime Crato, & eo, quo cæpiisti, me semper amore prosequere.

PETRVS ANDREAS MATTHIO-
lus, Stephano Laureo Medico Cæsareo
S. P. D.

*Exploditur Lacuna consilium de propinquo infantibus
Armenio lapide scrupuli pondere.*

Vm hoc anno in patriam iturus hac iter faceres, offerebas mihi Dioscoridem ab Andrea à Lacuna, viro in Græcis, & Latinis literis versatissimo in Hispanicam linguam conuersum, & annotationibus etiam illustratum, sed inter cætera cum legeres in lapide Armenio eius annotationes, mirabaris sanè plurimum, quòd scriberet Armenium lapidem scrupuli pondere propinatum ex minoris Centaurij decocto, ad puerorum epilepsiam, admirabile esse auxiliu. Cum itaque iudicares Lacunam hominem, vt doctissimum, ita in curandis agris esse exercitissimum; (quanquam, hoc tibi vehementissimum videbatur medicamentum,) hominis tamen experientia, & doctrina persuasus, videbaris eius sententiam non omnino improbare. Nam cum tibi antea compertum esset, & in Italia, & in Hispania haberi non obscuræ famæ medicos, qui ad vermes interaneorum necandos tuto, certòque auxiliu pueris argentum viuum potandum exiuberent, quod tamen inter lethalia medicamenta recentent antiqui, putabas non esse mirandum, si præter medicam rationè, & tui ipsius opinionem tam foeliciter in lactentibus pueris epilepsia verxatis, Armenio lapide vteretur Lacuna. Hæc dum tecum confer

Andreas à
Lacuna Dio-
scoridem in
Hispanicam
linguam ver-
tit.

conferres, perebas, vt de re hac meam tibi exponerem sententiam. Atqui tametsi tuæ satisfaciendæ petitioni promptissimus esset animus, cum tamen tunc inueneri maturando omni celeritate te accingeres, ego verò aulicis negotiis occupatissimus essem, pollicebam me tibi per epistolas satisfacturum, quam primum in Cæsaris aulam rediisses. Nunc autè quum primum intelligam superioribus diebus, illuc te sospitem auenisse, ne pollicitationis meæ me immemorem esse censeas, committere sanè nō potui, quin illico sententiam meam de re hac ad te scriberem. Si verò quid sentiam ingenue fateari debeam, nulla sese offert ratio, qua Lacunæ sententiam comprobare possim. Quippe experimento sine ratione factò, non video, cur ita facillè mihi subscribendum sit, præsertim vbi hoc tibi fiat medicamentis, quorum cum occultæ facultates, tum etiam manifestæ, notissimæ sunt omnibus. Scio ego non solum Tralliani consilio edoctus, sed propria in curandis ægris experientia, Armenium Lapidem ex eo haberi medicamentorum genere, quæ electiuè per vomitum, & per alium purgant, nec quamuis diligenter lotum propinari posse etiam robustissimis viris, quo, minus perturbet & violentas moueat vomitiones, & alui deiectiones, scrupuli vel semidrachmæ pondere haustum. Id quod manifestè taceatur Moscho, Quippe qui scribat Armenium lapidem nocere stomacho, quin etiam cum subuersione, & angore purgare, quò sit vt temerarium admodum esse censeam Lacunæ iudicium, quòd lactenibus infantibus Lapidis Armenij scrupulū propinare audeat, addito etiam Centaurij minoris decocto amarrissimo sanè remedio, & propterea abominabili pueris. Itaq; credas in posterum velim, quemadmodum mihi etiam persuadeo, hoc medicamento scrupuli pondere, haudquaquam vsua esse Lacunam, sed incircumspectè id ex Aetio transcripisse, qui libro secundo, capite quadragesimo septimo ex Nicheffonis autoritate, sic de Armenio Lapid. scriptū reliquit, Armenium, quo pictores vtuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis & sanguinem crassum habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestatis. Reuomunt enim, cum vomitorum exiit. Datur & morbo sacro obnoxiiis, ac furiosis hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aqua marinæ hæminis tribus coquito, donec vna supersit, & cura excolato decocto Armuthæ lapidis, quæ Græci

Arme

Armenium vocant, terriam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto, nihil enim periculi est. Hæc Aetius ex Nicheffone posteritatis memoriæ commendauit. Quibus tibi facillè palam fiet, non solum parùm admodum sibi confituisse Lacunam, dum hæc in suas transferebat annotationes, sed nullam, vel exiguam medicamentorum habuisse peritiam. Addam etiam (pace docti viri dixerim) quod negligenter factis Aetij verba expenderit. Siquidem cum is in vniuersum melancholicis & sanguinem crassum habentibus, duodecimam drachmæ partem tantū exhibeat, miror sanè, cur scrupulum infantibus lactentibus ex centaurij decocto dare audeat Lacuna, cum id tantum furiosis, maniacis, & sacro morbo vexatis dari præcipiat Aetius. Atqui infantes nec maniaci, nec melancholici, nec furiosi sunt, quò sit, vt de his haudquaquam intellexerit ille, sed de viris iam ætate aduoluerisque robustis. Probo quidem ego Nicheffonis medicamentum, sed Lacunæ cōsiliū modis omnibus reprobō. Ideoq; vnus vel alterus grani pondere id infantibus dari posse crediderim, cum Epilepsia, tum spirandi difficultate affectis admirabili sanè iuuamento, rhodomelite. oxymelitéue, vel pti fana exceptam. Nam cum illud reuomant tumentes, (vt Nicheffon ille inquit) nihil penitus periculi afferre potest. Nam scrupulo quatuor sexve posse iugulari infantes, ego sanè non ambigo. Vtinam ad Lacunam perueniat hæc nostra epistola, anteaquam vnquam alicui infanti suum hoc propinet medicamentum. Vtinam eo is fuisset iudicio, dum hæc describebat, quo in propinando infantibus, argento viuo fuisse illum animaduerto. Quod quidem meo iudicio securiūs dari potest sesamini seminis quantitate, vel etiam coriandri in aduolitionibus, quam Armenium scrupuli pondere. Siquidem cum nulla alia lethifera facultate (vt Dioscorides inquit) interimat, quam quòd suo ingenti pondere intestina laceret, nihil sanè verendum videtur, minimam eius quantitatem id moliri posse, vnquam, præsertim quum suæ grauedine, ac Sphærica forma, facillè è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, si Brasauolus tam clarus ætatis nostræ medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo scriptum reliquit, & eo tam feliciter vsus sit alter quidam Clarissimus Medicus Patauinus, quanquam parandi, dandique ratione neminem vnquam

*Armenius
Lapis quæ
quantitate su
mendus.*

*Medicamentum
ad puero
rum Epilepsia
& spirandi dif
ficultatem.*

*Armenii laps
dis deiectioni
Sis qualis.*

*Lacuna opinio
improbata.*

*Armenium
Lapidem pue
ris potandum
exhibet Aetius.*

*Argentum viuum
securè
dari posse po
tendum ad nec
andos interaneorum ver
mes.*

*De Frigimē-
lica hoc est nu-
ditum.*

*Argentum vi-
rum dari nō
sine auxilio
agrē partu
vientiū.*

*Argentum
vini lara-
tur.*

inquam docere voluit. Atqui ego, etsi hoc medicamento nunquam sum usus, vidi tamen dari sæpe illud serupuli, vel sesquidrachmæ pondere, a Gortiensibus obstetricibus agrē parturientibus mulieribus, nullo profus incommodo, sed felici semper euentu. Datur vium non extinctum, ut quidam putant. Quod enim extinctum est, ventriculo hæret. & intestinis & sæua excitat symptomata. Lauandum tamen prius est acerrimo aceto cum sale misto, mox tenui corio excipiendum, manibusque tam diu premendum, quousque per corij meatus excidat. Sic enim purgant, qui eo vri volunt. Hic habes, mi doctissime Stephane, meam de la cunæ medicamento sententiam, quam non ut probes, sed ut iudices ad te mitto. Magnificatio enim iudicium tuum, & ingenij tui acumen, quibus hæc omnia me longè magis te emulaturum non ambigo. Vale. Praga.

PETRO ANDREAE MATTHIOLO

Seneris, Medico clarissimo, Bartholomæus
Maranta Venetus Medicus

S. P. D.

*Excusatoria est Epistola, de quibusdam contra
Matthiolum cæsis.*

Vin ad te librum meum, quem de ratione cogno- scendorum simpliciu conscripsi, paucis antè men- sibus miserim, nec literarum aliquid abs te acce- perim, sanè id mihi perquam molestū fuit, quod expectatissimis tuis literis frui non licuit: quibus ego aliqua meorum laborum, ac laudis, (si qua erat) gratulationem tui expectabam, quæ quantò iucundior ac gratior futura erat, tantò grauius, ac molestius fero, quòd illa priuor. Et cum hoc ipsum cum amicis dolerem, extirere, qui non solum suspicarentur, sed qui certò se quasi diuinasse crederent, factum id à te esse, non tam quòd operosus negotiis, quæ ipse accusabâ, ditrahereris, quàm quòd alieno à me animo esses, eiusque rei causam fuisse meum ipsum, quod ad te mis, opul- culum

culum, affirmant. Aiebant enim te, si librum ipsum vniuer- sum, ut credere par est, percurreris, omnino eius lectione fuisse commotum, quòd quædam de te in eo minus mo- destè aut honorificè, quàm vel maximi tui nominis autho- ritas, vel singularis tuus in me amor exposcat, sint perferi- pra, eaque sine stomacho legi à te non potuisse. Quam- obrem ingrati animi crimè, hac in te non effugisse me affir- mabant, non esse nisi claudicantis amicitia indicia adiungen- tes, ab eius opinione velle discedere, qui me non solum magno amore sit prosequutus, sed summis etiâ laudibus orna- uerit. Illudque crimè eò grauius esse & videri, quod ea, qui- bus à te discrepo, nullum seruans modum, aut modestiam, sed potiùs proteruè, ac petulanter prosecutus sum: ut videar voluisse, dum multam mihi laudem aucupari studeo, tuo splendori, ac gloria quodam modo tenebras offundere. Nam quemadmodum non est vllum certius amicitia vinculum, quàm consensus & societas consiliorum & voluntatum, ita simul, atque sibi, vel gloriam, vel utilitatem, vel aliquid aliud, quàm alteri quisquam maluerit, ipsam nullam fieri, ac funditus euerti, asserunt. His quidem ego non mediocri- ter perturbatus sum, nam cum mihi nihil vnquam iniori curæ fuerit, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæ- teris omnibus, quàm gratissimus erga te esse cognoscerer, & cum nihil, quantum in me fuit, prætermiserim, ut di- gnitatem atque existimationem tuam (quæ semper apud me maximi ponderis fuit) & vererer, & summis etiam laudibus efferrem, non potui non summo affici dolore, quòd sint nonnulli, qui me in senso à te, atque inimico animo, esse suspicentur & asserunt. Ac tamen graue est verè accusari in amicitia, longè tamen grauius semper duxi, falsò accusari. Cumque mihi ipsi conscius sim, nihil à me vnquam excogitatum esse, nedum commissum contra dignitatem, atque amplitudinem tuam, illorum, qui me accusant, reprehensione non vsque adeò commotus essem, nisi intet cæteros, Ioannes Antonius Pisanus Medicus, vir summi iudicij, maximæque in hac nostra vrbe autoritatis, idem admonuisset. Nam is, cum & mei amantissimus sit, & tuorum scriptorum studiosissimus, etsi in cæteris om- nibus, in hac tamen potissimum re, audiendus mihi fuit. Cognoui enim illum non ideo hæc dicere, quòd vellet

vellet me temeritatis, atque impudentiæ nota aspergere, tamen non ignorem, illum pro honore aq̄e dignitate tua, maleuolorum obtreccationes & inuidias, si quādo opus fuit, prostrauisse, sibiq̄e perpetuam pro te propugnatiōem suscepisse. Sed cum te non mediocriter obseruet, me autem plurimū diligat, putauit suas esse partes, me de ea re com̄onēfacere, quæ (nisi prouisum prius sit) immutare te mihi facile posset, quod ipsi (quæ sua est erga vtrunq̄e nostrum beneuolentia) tam esset molestum, quā quod molestissimum. Itaque ostensis ab ipso mihi locis, quæ id quodammodo apertius præ se ferre videntur, coepi meæ illi mentis, ac consilij rationem reddere, atque quid me ita vel scribere, vel sentire impulerit, manifestare, tandemq̄e affecti, vt illum à priore sententiā deducere, atque vnā mecum affirmare hominem coegerim, nihil in eo opusculo à me contra existimatōē tuam scriptum esse, quod vir aliquis probus redarguat, si modo sententiæ, ac res ipsæ, non verba, ac literæ æstimentur. Verū consuluit, vt ea re ad te scriberem, mēque tibi totum patefacerem. Non enim verebatur, vt si qua tibi ab alienati mei in te animi suspicio incedisset, futurum, vt eam protinus abiiceret. Illisq̄e etiam omnibus satisfactum iri, qui id ipsum quoquo modo sibi persuasissent. Obtemperaui igitur Pisano, atque has ad te literas exarare volui, quibus cognoscas, nunquam mihi tui aut colendi, aut obseruandi voluntatem defuisse. Ac video quidem duo præcipuē esse, in quibus meā erga te, vel sedem, vel amorē eo in opere illi desiderant. Primum quidem quod à te multis in rebus dissentire voluerim: Deinde quod in nonnullis acerbius asperiusq̄e, quā amici officium exigere videatur, à te discrepauerim. Quæ duo, cum, vt spero, diluero, & illis, & tibi, si oportuerit, etiam planius ostendā, me nihil adeo vnquam horruisse, quā ingrati animi crimē. Atque ad primū ne respondere quidē debere cū cuiusmodi tiffimū sit, nō propterea violari fragiq̄; leges amicitia, quod ab amici sententiā quādoq̄; declinemus. Id enim, vt à te peti minimē solitum esse, certō scio, ita si à quopiam petatur, neque ei concedere verus, ac minimē blandus amicus debet. Quid enim turpius esse potest, quā cum amico in iis rebus velle cōsentire, quas aliter esse quispiā sentiat, ac iudicet: aut quæ maior pestis in amicitia esse potest, quā adulatoriblan

ditiz

ditia, assensatio? si quid igitur in eo opusculo, à me scriptū est, quod cum his, quæ à te scriptis tradita sunt, non ex omni parte consentiat, fecit id quidem, non quod odio quodam, ac similitate à re dissidere vellem, nec vt ex huiusmodi contentioni bus aliquam mihi inane gloriā, laudēq̄e compararem, sed vt fidelis boniq̄e scriptoris munere fungerer, cuius est veritatem, quā putar apertam, ingenuē, ac liberē exponere, nihil fictum, nihil simulatum proponere, sed in sola veri inquisitione, atque inuestigatione, ita laborare, vt non tanquam aduerialium aliquem conuincere, sed veritatem ipsam, quæ in primis est hominis propria, inuenire studeat. Ex quo non à te solū, sed à multis aliis præclarissimis viris dissentire mihi licere arbitrans sum, ne id commodi, quod ex perspecta veritate emanare solet, inuideat hominibus videret. Quis enim esse posset mei libelli fructus mortalibus, si dum amicis eblandior, id cœlem, quod præcipuē ab illis expetitur? Quæ etiam meorum laborum laus, si ea tantū seruissero, quæ vel à te, vel ab aliis maximi nominis viris prius diligenter atque exactē posteris sunt de mandata? Nisi forte eam mihi provinciam, idē mihi suscipiendam putassem, quod tua aliorūq̄e scripta meo testimonio confirmata, libentius lectum iri ab hominibus mihi ipsi persuasisset. Sed vnde mihi hoc nouum beneuolentiæ genus? Vnde hæc tam inusitata beneficentia? vnde adeo inauditum officium, ac liberalitas? Hæc non ideo ad te, vir præclarissime, scribo, quod putem displicuisse tibi, me à te in nonnullis rebus dissentire, sed vt obtreccatorum nugis iter intercludam. Noui enim te veritatis amantissimum, cuiusdissimūq̄e, & qui aliorum honestis laboribus non solū, non inuideas, sed libenter eos etiam complectaris: & si quid in illis reperias, quod tu non prius excogitaueris, aut inueneris, id ipsum non asperneris. Vt quæ & scias & confitearis in quavis scientia posse indies noua excogitari, idq̄e, etsi in omnibus, præcipuē tamen in simplicium medicaminum indagatiōe euenire, quod tu in eruditissimis tuis in Dioscoridem commentariis ostendisti. Cū aliorum operam in tuis laboribus locupletandis non solū sponte oblatam non recusaueris, sed etiam libenti animo expetueris, quod & in tuo opere suis locis ingenuē apertēq̄e confiteris, cū nulla in re, ne minima quidem, defraudare ali-

G

quem

quem suo labore volueris. Quin potius in aliquo celebrando, atque in referenda gratia, prolixiorem, atque liberaliorem, quam exiguitas officij postularet, te præbuisse. Cuius quidem rei, vel ipse testis sum, quippe cui longè plus tribueris, quam res & veritas ipsa concedat. Nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, sed cumulatissimè etiam retulisti, ut nisi pari studio erga te sim, & voluntate, non solum ingratum, sed etiam impium ipse me existimem. Verùm quand te faciam, semperq; fecerim, non dubito, quin ex Luca Ghino primùm, dùm inter mortales agebat, deinde ex multis aliis vtriusque nostrum necessariis, acceperis. Puto igitur tibi exploratum esse, per suavisimamque habere, meum studium semper extitisse colendi tui atque obseruandi, teque existimare, nihil esse tam laboriosum, aut difficile, quod non pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Hæc inquam, in te mea cum semper extiterit voluntas, id ipsumque tibi per suavisimum fuisse crediderim, induci ad credendum nullo pacto possum, ac ne cogitatione quidem complecti, tuam in me benevolentiam, tam leui causa refrixisse, quare nihil etiam est, quod aliorum suspiciones extimescam. Verùm quia (vt dicebam) vbique reperiri solent quædam pestes minimum, qui nihil æquè student, atque concordiam inter coniunctissimos disfungere, ne quid eiusmodi inter nos accidat, haud alienum esse existimaui, amici mei consiliis morem gerere, vt prius de his rebus ad te scriberem, meumque erga te animum simplicem, atque promptum aperirem, quam de me perfidia maleuolorum tale aliquid garrat, constitutam quod inter nos concordiam distrahere possit. Sed vt ad secundum accedam, quod multum momenti habere viderur, duo potissimum loca mihi ostendit Pisanus, (nam vix tertium reperiat aliquis, de quo aliqua ratio habenda sit) quæ cum peruersè aliquo modo, quis interpretari possit, ignarus meæ erga te voluntatis, peruersi animi calumniæ non effugere, fortasse existimabit. Sed ea cum exposuero, meæque sententiæ rationem reddidero, non dubito fore, vt quemadmodum Pisanus ipse, vir optimus atque integerrimus, ita & quiuis non iniquus rerum æstimator, boni consulat. Atque illud mihi primùm occurrit, quod de aspera Lonchiti primò libro nostræ Methodi scripsi, vbi hæc leguntur verba. Hanc in doctissimis suis commentariis non

depinxit

depinxit Andras Matthiolus, sed aliam, quam nescio, quo pacto à Luca Ghino pro Lonchitide ad se missam falso asserit. Hæc nos. Qui verba hæc ita nudè, ac simpliciter, vt sonare videntur, consideret, existimabit te à me, vt mendacem vanumque scriptorem notari. At qui rem ipsam, nostramque mentem potius æstimet, longè aliter rem se habere compræhendet. Nam hæc vis verborum, non tam te redarguit & refellit, quam meam admirationem manifestat. Admirabar sanè à te aliquid cuiquam tribui, quod scirem illum minimè sensisse, non autem asseuerabam, te minimè vera docere. Cur enim in tam paucis verbis adèd inconstans essem, vt quem mendacij coarguerem, eundem doctissimum appellarem? Vnde mihi per Deos immortales tecum adèd familiaris inimicitia, vt quasi venenum in mellito poculo tibi offerre cupiam? An verò mendacij notari dixerimus aliquem, cum dubios nos esse asserimus, cur ita scripserit? An hæc verba (Nescio quo pacto) non ita corrigunt attributana tibi falsitatem, vt nihil minus quam falsum te esse significant? An tandem putas me tam ineptum, vt luculentiores contradicendi, calumniandique modos excogitare non potuissem? vtque nulla in breuibus verbis contradictione commissa, aliquem & falsum, & mendacem repræhendere valerem? Sed vt rem omnem à principio exponam, scito plantas omnes, quas à te Pisis Lucas Ghinus anno ab hinc nono misit, mihi prius ab eo fuisse ostensas, inscriptionesque, quas singulis plantis apposuerat, non solum vidisse me, sed etiam descripsisse. Erant enim in illis inscriptionibus eius opinionum rationes, quas maximè utilitati mihi, iam tum simplicium cognitionem magnopere expectent, futuras esse (vt certè quidem fuere) existimaui, easque apud me vel nunc seruo. Inter eas verò erat Lonchitis altera, quæ hunc ad verbum habebat titulum adnexum. Hanc esse Lonchitim asperam aliqui sentiunt: Ego verò potius filicis genus, nam asperam Lonchitim veriolem agnosco, hæctenus. Tu eandem depingis, faterisque, te illam vidisse studio, ac liberalitate Luca Ghini, qui eam Pisis ad te misit. Ac cametis non explices, pro Lonchiti aspera ab eo, ad te missam esse, id tamen non rudis lector ex verbis tuis facile colligat. Quam enim liberalitatem in Luca agnosceres, si hæc de Lonchiti opinionem ei acceptam non referres? Cum igitur in-

G 2 scrip

scriptio illam non Lonchitum, sed filicis genus appeller, & videam non aliam, sed eandem à te pro Lonchiti vera efformari, non potui, non in summam admirationem adduci, & quasi imprudens, nolensque à Lucæ Ghini mente aberrare. Sed te cum virum ingenuum candidique animi cognoscerem, non malitiosè, aut ex fraude, sed rationabili aliqua persuasione inductum in hunc errorem incidisse, credendum existimaui. Quæ ratio cum esset mihi minus comperita, vt veram Lucæ sententiam, vtque veritatem ipsam, quam putabam, aperirem, dixi à te minus verè, nescio tamen quo casu, Ghino illam tribui de Lonchiti sententiam. Nam cum ego aliam pro Lonchiti vera ostendere in eo opusculo vellem, idque inuentum Lucæ Ghino (à quo primum eius rei sum admonitus) acceptum referre in animo esset, nisi ita de ea scripsissem, & Lucam, & te, & me ipsum etiam inconstanter, variūque reddidissem. Lucam quidem, quod ei diuersam ab ea, quam illi tu ascribis, opinionem tribuissem. Vtrunque verò nostrum, quia cum ea, in re, inter nos non constarem, data esset lectori ansa, vt alterum nostrum medacij coargueret. Quare, vt ex tot angustijs emergerem, exponendum mihi erat, cur à te dissensissem. Quæ quidem dissensio, cum non tam circa rem ipsam, quam in exploranda Lucæ Ghini mente versaretur, existimaui æquo animo te laturum, si in re nullius ferè momenti, casu nescio quo, falsum te esse tui amicissimus, atque amantissimus diceret. Nihil enim verabat, vt vel pagella illa, in qua Lonchitis inscriptio erat, deperderetur, vel erosa obliteratæ ad te perueniret, ita vt eius integram sententiam tibi videre non liceret, vel quoddam semel tantum à te lectam, dum plantam ipsam depingendam sculpendamve præbes, reiecisses, tandemque ob rerum incredibilem varietatem, quam quidem in tam laborioso opere cõficiendo quotidie struebas, quod in ea continebatur, mente caderet, vel vt quæuis alia fortuna incideret, quæ animum tuum à veritate ipsa distraheret. Ac quemadmodum ea, quæ casu eueniunt criminis expertia esse debent, ita neque te ignominia, aut dedecore affectum iri existimabam, quod falsus in ea re appellaretur, quam nec opinatus casus gubernauit. Hanc igitur meam existissem mentem in illis verbis, vir clarissime, nullo pacto dubites velim. Deumque testor immortalem, nulla me iniquitate,

AUT

aut peruersitate commotum, sed integro, atque sincero animo ea protulisse. Quod si haud satis aptis, appositisque verbis, sed potius duris, ambiguisque illud assecutus sum, in hoc accusari, atque reprehendi non à te solum, sed etiam à quouis facile patiar, meumque erratum deprehensum iam, atque manifestum cõfiteor, quod tamen si criminis est, inconsiderantæ cuiusdam negligentæque crimen est, non voluntatis. At ex verbis, & literis mentem alicuius assimare, calumniatoris officium est, nam vbi rerum testimonia adsunt, quid opus erit verbis? An putamus aliquid ponderis habituras esse in rebus ambiguis, & obscuris interpretum explanationes, vbi autor ipse scriptorum suorum rationem, sententiæque suæ expositionem perspicuam manifestat. Iam puto me tibi planius exposuisse consilium meum, ac rationem reddidisse, cur ita scripserim de Lonchiti altera, in qua quidem re, non despero fore, vt (qui tuus est animi candor) in meis rationibus acquiescas. Verum, cur ita senserim, ac quid potissimum me mouerit, vt tuam de Lonchiti sententiam persecutus non sim, breuiter exponam. Mouit me quidem in primis Lucæ Ghini autoritas, qui cum in ea, quam tu depingis, asperitatem multam desideraret: nunquam pro certo affirmare ausus est, illam veram esse Lonchitum asperam, tandemque adiuuenta illa, quam nos veram credimus, ita à priore sententia detrusus est, vt illam filicis genus esse crederet, hancque, vt veram ac genuinam, agnosceret. Atque induci ad credendum vix possum, vt de hac sententia Lucas deduceretur, rursumque in pristinam reuerteretur, quando in hac non asperitatem solum, sed omnes alias notas ita appositè Dioscoridis delineationi quadrare cognouit, vt nulla in re, vir ille alioqui modestissimus, optimusque, adeo se magnificè iactaret, atque ob nihil ferè aliud, ita gaudio exiliret, quam ex huius Lonchitis, quam verissimam existimabat, iuentione. De qua intellexit in superius adducta inscriptione, cum inquit: se acriorem Lonchitum agnosceret. Habet enim hæc folia scolopendrij maiora, longè magis diuisa, ac multò asperiora. At illa quam tu depingis, præter figuram quãdam, Aspleni nihil habet, meo quidem iudicio, Dioscoridis descriptioni congruum, nullam enim in ea videre est asperitatem, sed ex vtraque parte læuis est: tantum abest vt scolopendrio asperiorè esse eam dicamus. Nisi fortè

G 3

idcirco

adcirco asperam illam dixerimus, quod duriuscula, & quoddammodo solida sunt eius folia: Sed non ita se res habet, quādo fieri non potest, vt verè dicamus, alterum altero asperius, nisi in vtrisque insit asperitas, vt neque rectè fiat comparatio nisi in asperitatibus eiusdem naturæ, & speciei. Quære si Lonchitum quantum ad asperitatem pertinet, Aspleno comparabimus, inueneri primū debemus, quodnam genus asperitatis in Aspleno sit, vt eandem, sed maiorem in Lonchiti queramus. Sed nullam ego in ea inuenio præter hirsutitē, seu scabritiem illā, quæ ex auersa fronde flauescit. Concludendum est igitur eodem pacto à nobis in Lonchiti asperitatem queri oportere. Sed diuersis vocibus, eandem rem voluit explicare Dioscorides, vt quod in Aspleno appellauit hirsutum, voluerit id, in Lonchiti asperum dicere: & quoniam hirsuta esse Aspleni folia dixit, voluit in Lonchiti asperior esse dicere: quod perinde est, ac si hirsutiora dixisset, vel scabriora, quod facile comprobatur ex varia interpretum versione, cum nouerit has duas voces *τραχύς* & *δαρύς* sæpius apud Græcos ita confundi, præsertim in plantarum signis, vt sine vilo discrimine alterum pro altero sumatur. Atque uti proposito exemplo non recedamus, quod in Aspleno Græcè *δαρία* Ruellius vertit hirsuta, Marcellus aspera. Rursus quod in Lonchiti iacet *τραχύτερα*, Ruellius reddit asperiora: at Hermolaus scabriora, quod idem ferè est, quod hirsutiora. Quamobrem adduci non debemus, vt diuersam idcirco accipiamus asperitatem in Aspleno & Lonchiti, quod diuersis nominibus vtatur Dioscorides, cum cõster idem intelligere voluisse. Quod si ita est (vt certè est) non video cur possit pro Lonchiti aspera ostendi planta, quæ nullam habeat asperitatem scolopendrij similem, nedum maiorem. Accedit huc, quod neq; magis diuisa sunt folia eius, quam tu pro Lonchiti depingis: quod enim in Lonchiti Græcè est *μάλλον ἰσχυρότερα*, sæpius apud Dioscoridem non tam continuam scissionis quantitatem, quàm numerum denotat. Atque ita hoc loco etiam intelligendum esse existimarem. Ruellius vertit, & multo magis diuisa, sed clarius Marcellus. Pluribus incisuris diuisa. Sed quod idem voluerit exprimere Ruellius, ex aliis nonnullis Dioscoridis locis, vbi eadem verba leguntur, colligere est, præsertimque in tertio Aconito secundæ speciei, vbi quod Græcè habet *μάλλον*

ἰσχυρότερα reddit crebriore diuisura, nullum constituens discernimen (quantum ad sensum pertinet) inter primam & secundam iam adductam versionem, sed planta ipsa Aconiti hanc Dioscoridis fuisse mentem testatur, vt tu optimè nosti, qui tertium Aconiti genus depingis multo crebriore. quàm plarani folia sunt, diuisione. Idem obseruare est in Ligustico, cuius folia Dioscorides dicit esse propè verticem graciliora *ἢ μάλλον ἰσχυρότερα*. Ac nisi ad numerum diuisionis retulerimus, oporteret fateri, non graciliora, vt Dioscorides dicit, sed maiora debere esse folia ad summitatem: maior enim diuisio maius etiam subiectum requirit. Verum quia Dioscorides asserit graciliora esse, & magis diuisa, necesse est, dicamus, ideo macilentiora fieri, quia tenuius scinduntur. Ad quod animum cum aduertisset Marcellus, tam in Ligustico, quàm in aliis supra commemoratis locis, illa verba Græca vertit, Et pluribus incisuris diuisa. Hoc non eò spectat, vt existimem, vbiunque reperiantur hæc duo verba, semper numerum diuisionum significari. Scio enim quantitatis scissionem frequentius ab illis denotari, sed asseueramus, ac firmiter credimus in multis apud Dioscoridem nõ aliter, quàm vti exposuimus, intelligi debere, quod exempla & versiones adductæ satis declarant. Sed hæc hasce versiones nullius momenti esse, quænam quæso in tua Lonchiti diuisio est? nullam enim inspicio, sed video quo mens tua tendat. Putas enim vnicum duntaxat, folium esse oblongum, vtrinque diuisum totum id, quod à radice ad extremum acumen proceditur. Sed longè aliter, mea quidem sententia, asserendum est: nam quas tu diuisiones appellas, potius separata folia dicenda sunt, cum nihil sit, quod alterum, cum altero connectat. At in Aspleno non item. Possumus namque in ea, quod ab radice oblongum affurgit, oblongum appellari folium, atque diuisum dicere, quia eius scissuræ ita sunt, vt ad extremum pediculum non perueniant: sed est portio adhuc, quæ sectam partem cum altera coniungit. Atque hunc fuisse Dioscoridis morem, ex aliis clarissimè cernimus. Neque enim Trichomani oblonga folia diuisaque tribuit, sed potius folia lenticulæ, in ordinè vtrinque digesta, aduersa in se in ramulis tenuibus. Sed nonne idem pone foliorum exortus est in Lonchiti tua? Cur igitur in Trichomane folia appellabimus, eadèmq; non folia, sed foliorum scissionem in

Lonchiti? Sed si rectè cōsideremus ea, quæ à Dioscoride tri-
 dita sunt, inueniemus in omnibus isæ ab eo obseruatū esse,
 vt vbienuq; perfecta esset, atq; absoluta partis à parte separa-
 tio, dum modo illæ partes eandē effigiē eandē quāritatem,
 saltem in pluribus obtineant, eas frondes appellaret: Non
 autem vniuersam ex illis partibus compositionem, vnicum
 folium vocauit diu. suam in plures particulas. Sic quinq; fo-
 lio folia menthæ tribuit, quia singulis pediculis non au-
 tem vnicum solum quinq; partium. Sic etiam Viticem
 oleæ folia habere rectè dixit, tametsi ex vno pediculo plura
 exeant. Quemadmodum & filici ex vno pediculo cubitali fo-
 lia exire multitudine alarum auium modo expansa: non autem
 cubitalem illam longitudinem vnicum folium existimare
 multipliciter si istum. Ac mirari hac in re licet Marcellum,
 qui id sibi persuaserit, & reciamantibus omnino Dioscoridi
 verbis. Contra verò Ricinum vult habere folia Platani, ma-
 iora tamen, quia non putauit appellanda esse separatim fo-
 lia, quæ diuiduntur quædam, sed non ad extremum vique pe-
 diculum. Ita & veratrum nigrum dicit retinere folia Sphon-
 dylij similia pluribusque incisuris diuisa: vniuersam multi-
 fidi folij compactionem vnicum folium appellans. Sed hu-
 iusmodi exempla ita clara sunt, tibi que tam sæpe perspecta,
 vt in illis inmorari amplius non oporteat. Quod si igitur
 hæc vera sunt, nullo pacto scissis folijs tuam Lonchitiam di-
 cemus, sed plura habere folia parua, vtrinque ex vno pedicu-
 lo dodrantali, vel minore aduersa in se, atque ita Dioscori-
 dis descriptio, ei nullo pacto quadrabit. Siquis igitur plan-
 tam habuerit, quæ nullam ex his difficultatibus patiat,ur,
 cur non potius eam pro Lonchiti altera ostendat, quam
 tuam? At eiusmodi est, quam nos veram existimamus, mul-
 tō enim magis quàm Asplenum diuisa est, siue id pro maie-
 re diuisione, siue pro crebriore accipiamus. Est præterea ma-
 ior & hirsutior. Sed si ita est, circa quid versabitur eius cum
 Aspleno similitudo? Nempe circa substantiam & asperitatem
 & colorem. Neque enim potest esse in forma siue figura,
 quia diuersam in ea constituit formam, maior siue crebrior
 scissio. Quod eō magis tuam arguit, cuius omnis, ac sola cum
 Aspleno similitudo in figura est. Ex aliis enim, quæ subdit
 in plantis de lineandis Dioscorides explanat, circa quid per-
 stringatur similitudo, Vt cum Trichomanem dicit esse filici
 simi

similem, ad substantiam retulit, non ad figuram, quia subiu-
 xit exiliorem esse & folijs lenticulæ. Ita de Lonchiti intelli-
 gamus necesse est, quia quemadmodum Scolopendrium, su-
 perne herbacea est, inferne hirsuta & flauescens, ita & Lon-
 chitis, in gradu asperitatis solum eam superans. Ceteris etiā,
 quæ ad substantiam pertinent per similes. Quæ omnia in no-
 stra esse nemo, qui eam semel viderit, negare potest. Adde
 quod aculeus, qui in nostra est, in summitate adnixus, nomi-
 nis rationem exprimit, quod in tua non euenit. Hæc sunt ra-
 tiones, quæ in causa fuere, cur tecum in Lonchiti aspera mi-
 nus conserui em, quæ si veræ sunt, mihi gratissimum erit,
 si minus, gratissimum etiam feceris, si probabilioribus ra-
 tionibus efficies, vt à mea sententia deducar. Vt enim ea mi-
 hi semper voluntas exitit, vt alios siue pertinacia refelle-
 rem, ita & refelli siue iracundia paratus sum. Nihil enim ini-
 quius semper duxi, nihil ab omni pietate magis abhorrens,
 quàm veritatem occultare. Sed de his satis multa diximus,
 iam ad alia transeamus. Nam quod secundo loco diluendum
 est, quod autoritatem tuam videtur, nescio quomodo offen-
 dere, meumque in te animum in suspicionem adducere, est
 id, quod in sine capitis decimi, secundo libro nostri opuscu-
 li, de Chamæleone albo à te depicto diximus, vbi tuam pi-
 cturam minus veram esse asseruimus, ac facta comparatione
 inter tuam & Fuchij, hanc vt rectiorem (quāquam & suam
 etiam ex toto non acceptauimus) admittendam censuimus:
 hac nimirum ratione ad ducti, quod radículas illas tenues,
 quæ crassæ radici connectuntur, non exprimas, sed statim
 crassiori radici echinatum capitulum, in quo & semen, &
 flores continentur, apposueris, Dioscoridis descriptionem
 magis (vt verba etiam in ea referam) quàm plantam ipsam
 integram fortè contemplatus. Ex quibus sanè verbis colligere
 aliquis posset, te a me reprehendi, quasi fictitias
 plantas, ac nūquam tibi visas effingas, easque tanquam
 à rebus viuisque extractas, posteritati exhibeas, atque ita
 legentibus imponas. In qua quidem re, multum mihi la-
 borandum non est, vt hanc de me suspicionem dimoueam.
 Quando id ipsum ego (si mihi contingeret depingenda-
 rum plantarum prouinciam suscipere) facere non dobi-
 tarem, neque propterea probro, vt impudentiæ mihi
 versum iri existimarem, dummodo non integras plantas

(hoc enim, ut difficillimum, ita & temerarium iudicium) sed partem aliquam ipsarum, quam summa etiam diligentia adhibita, habere mihi non liceret, adiungerem. Quod etiam auctatius profecerer in his, quæ semel, vel sæpius antea à me visæ fuerint. Nam si statuis ob antiquitatem inutilis, ex alieno marmore, vel nasum, vel aures, vel aliud membrum adiungere licet, quo pulchrior vniuersa facies spectetur, tamen incerti sumus, an veram illius membris effigiem fuerimus assecuti. Cur etiam depictis plantis aliquid addere non liceat, quod vel viderimus, sed nunc eius parvis facultas nobis non sit: vel non viderimus, duce tamen Dioscoridis descriptione accommodemus, dummodo clariorum ita eius cognitionem fore speremus? Neminem enim, vel minimum in herbarum indagatione versatum, putare arbitror, non posse omnes plantas in vna tantum regione haberi, sed necesse esse, ut à remotissimis partibus bona pars earum transmittatur. Atque eum, qui vniuersam stirpem picturam ostendere aggrediatur, oportere, ut arborum multarum vicinque potest, picturam exhibeat. Transmittuntur autem, vel non integræ, vel non expansæ, vel non exacta iam ipsarum ætate, ut quandoque sine floribus, aut fructibus accipiantur, vel integræ quidem, atque absolutæ transmissæ, casu aliquo confringantur, separanturque ita partes, ut quo pacto radix cum caule connectitur, vel flos semine cum caule, aut ramulis, tandemque folia cum vniuersa planta cohæreant, satis rectè assequi non liceat, ut taceam variari omnium partium plantæ colorem, odorem, saporem, substantiam, & quod caput est, formam. Quod quidem nonnullis exemplis demonstrarem, nisi id ipsum, & tibi notissimum esse cognoscerem, & vberimè in meo libello transgissim. In his rerum angustiis non abundas exiccatasque plantas, atque aliquam eiusmodi transmutationem possidentes, si, ut iacent, depingeremus, cum Dioscoridis descriptione non conuenirent, atque ita, ut falsæ à quouis reicerentur. Si nullo pacto illas depingendas esse existimarem, vix paucarum effigies dare possemus. Consilium igitur est, ut considerato arborum plantæ defectu, ac memoria repetentes eius imaginem, si contingat illam virentem aliquando vidisse, id ad damus, quod ariditatis iniuria abstulit. Quod si quandoque accidat, ut quod addendum est.

minus rectè assequamur, non propterea damnari debemus, cum id in paucis admodum euenire possit. Hoc ita verum est, ut à te ipso effectum esse, puto, negaturus non sis, nec si neges, facilè id tibi concedatur. Fateris enim multas plantas à multis tibi missas esse, quæ viuæ virentesque ex longinquis partibus ad te minimè peruenire potuerunt, in quarum nonnullis, nisi nescio quid accommodasses, ne cogitatione quidem quisquam assequi posset, verè à te efformari potuisse. Nam Lycij ramulus ex Dalmatia tibi allatus est, Baccaris Roma & Arimino. Horninum fatium, & aliæ complures Pisis, Hemionitis Parauio, atque ex aliis exteris nationibus, haud sanè paucæ. Iam verò si virentium absolutam formam arcescentes plantæ seruant, nunquam profectò Pissachiis serrata folia depinxisses in Latinis tuis commentariis, si illius cum pingeretur virentis copia tibi suppeditaretur. Nam cum tandem virentem eam vidisti, iterum illam in Italico sermone, scriptis commentariis sine vllis in ambitu dentibus, verius expressisti. Mutasti etiam Apij, quæ & Ichas dicitur effigiem, in isdem vulgari sermone conscriptis libris, quia quam Veneris ad te Nicolaus à sancto Michaelis miserat, (ut credere par est) assequi minus probè ob mutatam ariditate faciem potuisti. Atque ut nonnulla etiam ex aliis persequar, cum Trifolium Asphaltitem pingis, quis non animaduertat plantam tibi alioqui notissimam, integram tum ad manus esse non potuisse, cum nec ramulos, nec flores in ipsa exprimas? idemque de floribus Brassicæ marinæ, Sismibrj aquatici, Aloes, aliarumque nonnullarum stirpium partibus, quæ in tuis picturis desiderantur, asserere licet. Iam igitur ad rem ipsam accedentes considerent quæso hi, qui me temeritatis nota aspergunt, quantum ponderis habeant verba à me de Chamæleone albo scripta, non enim vereor, quin totum æqui bonique faciendum esse, existimem. Scripsimus nos eo in loco potuisse à te erratum in pictura committi ob plantæ viuæ penuriam, nonne in his verbis cum errore eius excusatione apposuimus? Quæ excusatio, si à quoquæ non admittatur potius pertinacia fiet, quàm veritate. Quod autè me in suspicionem adduxit, ut credere non extitisse tibi viuæ plantæ copiæ, cum illam depingèdâ tradidisti, fuit non solum pictura, quæ cū his, quas sæpissime nos collegimus, non cõuenit, verè ueniam, quia tuis in cõmentariis scribis quidè, ubi nigri Chamæ

Chamaeleonis, quem putabas, vbertas proueniat, sed ubi album videris, non apponis. Vnde non ab re conici quoquo modo poterat, non licuisse tibi in his locis, quæ loca penetra sti, nascentem viuamque hanc plantam videre, sed aliunde transmissam. Ac fieri potest, vt quandoque radix sola quandoque folia sola cum capitulo ad te mitterentur, vel si integra quidem missa esset, casu aliquo separata partes ad te peruenirent, quam cum pingere velles à Dioscoridis delineatio ne adiutus, eam ita, vt iacet, typis excusseris. Id si ita contigisset, quis nisi stulta semper meditans tuam solertiam damnabit? Quod si verè id accusari debuerit, iam me ipsum primum reprehendant homines, qui in ea sententia, non solum tuus eram, sed adhuc permaneo. Tibi verò nulla fit iniuria ab eo, qui id, quod scripsit iniuriosum esse non nouerat, cuiusque animus in tuis laudibus celebrandis, ex alis rebus tibi notus perspectusque, abundè est. Omnes enim decipimur specie re et, quare non verba, sed mens æstimanda est. Neque verò nunc iterum ita album Chamaeleonem nostrum extollimus, vt tuam picturam omnino falsam iudicemus, quando nihil vetat, quin climatis aut soli varietate, ita proueniat, vt te depingitur, quod non solum credimus, sed multis exemplis in nostro opusculo comprobauimus. Nam cum tuam picturam veram non esse diximus, cum his illum comparabamus, quas nos pluribus locis effodimus. Atque huc spectabant ea verba, quæ habent, Dioscoridis descriptionem magis, quam plantam integram fortè contemplatus. Quæ verba etiam, cum dubitanter, nec certò proferantur, satis indicant me illud non affirmasse, sed liberum lectori reliquisse credendum, fieri posse, vt planta illa, ita inueniatur, vt te depingitur. Quod quidem si explicatè protulissem, iam nulla hæc in re caderet ambiguitas. At quis omnia ita minutatim consideret, quin in ea, quæ nolit, nonnunquam incidat? Videor enim mihi hoc loco pro me posse Horatianum illud adducere,

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

S E D hæc mea culpa, eò magis toleranda est, quòd in ea commoror vrbe, quæ vt cæteris omnibus fortunæ dotibus, alias ferè omnes superat, ita bonarum artium profes-

sori

soribus destituitur, præsertimque in hanc de simplicibus cognitionem, ita nemo est, qui operam dederit, aut dare cogitet, vt vix vnum, aut alterum inuenias, qui paucarum plantarum cognitionem teneat. Quamobrem neminem habere potuimus, cui opus nostrum inspiciendum, atque iudicandum traderemus, sed me ipsum mei laboris, & autorem, & iudicem esse oportuit, quo quid potuit esse infelicius? Scis enim suã quenque Philautia, ita decipi, vt non rarò circumspectos quoque homines, atque alioqui temperatissimos, cæcos reddat. & in graues errores coniciat. Sed cum vnus mihi esset Iohannes Vincentius Pinellus, in quo omnis mihi spes erat, & à quo non modò certam atque integram de meo libello sententiam expectabam, sed etiam stabilem, & sine vlla assentandi, calumniandiue suspitione integram, opratis meis aduersã fortuna non respondit. Vix enim extremam manum operi imposueram, cum vir ille Patavium studiorum causa, profectus est. Itaque inops cõsiliij manu scriptum exemplar, Vincentio Valgrisso misi, ea tamen lege, vt non prius typis committeretur, quàm à Gabriele Fallopio vniuersis perlegeretur. Non enim verebar, quin is pro sua in me beneuolentia laborem hunc & libentissimè susciperet, & quicquid in eò minùs cohærens esset, quod vel ad res ipsas vel ad aliquorum autoritatem tuendam pertineret, accommodaret, ac corrigeret. Sed nescio quo fato factum est, vt operis ipsius dimidia ferè pars excusa esset, quàm ei illud inspiciere licuerit. Remisit igitur opus ex toto excudendum, meis literis, quas de ea re ad illum conscripseram, ita, vt scis, respondes. Hos ego omnes præclarissimos viros, eius rei testes optimos, grauissimosque volo & do. Quæ cum fortuna, quam vitare nemo potest, gubernauerit, ipsa etiam horum omnium malorum culpam sustineat, me verò in tot incommodis satis superque consolatur rectæ meæ voluntatis, meorumque officiorum conscientia. Hæc sunt, præstantissime vir, quæ mihi à Pisano ostensa sunt, tuam dignitatè offendere, quibus quidem ita satisfactum puto, vt omnem criminis suspitionem me expurgasse existimem. Nam etsi pauca quædam alia, ab alijs animaduersa sunt, tamen leuiora quidem sunt, quàm vt de eis aliqua sit habenda ratio. Quanquam confido fieri nullo modo potuisse, vt tu eadem, quæ cæteri, de me suspicarentis; cum nec diffidam, vt si quid verè à me commissum esset,

à te

à te pro tua humanitate, & liberationem culpæ, & errati ve-
niam impetrare. Quamobrem hæc non tam tibi, quam aliis,
qui hæc conimentari possent, scribuntur. Petóque abs te, vt
non de his solùm, in quibus aliqua tui mentio fit, sed si qui
erunt alia (erunt autem certè plurima) quæ à veritate ipsi
abhorrete tibi videbuntur, ad me per priuatas literas, amicè
(vt soles omnia) scribas, vt quod mihi ob locorum longi-
quitatè, antè quam opus ipsum ederetur, non licuit, eo iam
edito liceat: randomque per te, cum secundo edetur, ab omni-
bus erroribus repurgatum, per manus hominum versari inci-
piat, vnde & obrectatorii calumniis & existimationi nostræ
consultatur. Te verò etiam, atque etiam rogo, vt me totum in
scipias defendendum, eamque voluntatem, quam in me lau-
dando ornandóque tibi nūquam defuisse noui, perpetuam,
ac constantem retineas. De me autem sic existimes, ac tibi
persuadeas vehementer velim, nihil me spectasse semper,
quam vt nullum officij erga te studiique munus prætermite-
rem. Quod si à quopiam mihi minus concedatur, mea mihi
cōscientia pluris est, quam hominum suspitio. Sed dabo ope-
ram posthac, vt omnes intelligant animum meum, ab omni
alia cogitatione ad tuam erga me beneuolentiam concilian-
dam augendamque iam pridem traduxisse. Itaque non in
hac nostra vrbe solùm, amicis meis omnibus, sed etiam Fa-
loppio, & sapissime Ioanni Vincentio Pinello, proximèque
Iacobo Antonio Corusio, ornatissimis viris atque vtriusque
nostrum auantissimis, totum me pateseci, atque his singulis
sæpe & accuratè scripsi, quam nihil aliud semper maluerim,
quam meam erga te obseruantiam tibi gratissimam esse. Nec
dubito, quin de ea re ab illis certior factus sis: Cuius me con-
stantiæ fore, vt nunquam poeniteat, non despero. Quare has
litteras velim existimes foederis habituras esse vim, non Epi-
stolæ, meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, sanctissimè
esse obseruaturum, diligentissimèque facturum, Vale, & me,
vt fecisti, ama. Neapoli.

PET

PETRVS ANDREAS MATTHIO-
lus, Bartholomæo Marantæ

S. P. D.

Amicè respondetur ad Marantæ excusationem.

Atearis oportet, mi Marantæ, si tuis nolueris re-
fragari argumentis, aliquid omnino subesse cau-
sæ, cur tam multi vnanimi consensu durioribus
quibusdam commentariorum tuorum verbis of-
fensum me esse, prædicent. Ita enim missis ad me, de re hac
literis, ipse testaris, multos ex amicis tuis fuisse, quibus mi-
nus modestè & honorificè, quam mea dignitas, nostraque
postulabat amicitia, locutus de me esse videreris. Idque in
primis visum est Ioanni Antonio Pisano summi iudicij ma-
ximèque istic Neapoli autoritatis viro. Atqui idem, non illis
solùm, sed omnibus cæteris visum est, quorquor tuum ad-
huc scriptum legerunt, quos quidem eò seuerius de ista tui
sermonis acerbitate iudicare crebibile est, quò minus ad gra-
tiam loquantur ignoti, incorruptiusque ad censendum iudi-
cium afferunt, qui citra omnem affectum, quam, qui amore
& beneuolentia præoccupati, ad iudicandum adhibentur.
Apud hos neutrarum partium studio corruptos iudices, si
nostra disceptetur controuersia, proculdubio vicero ego.
Sed vt nulla in re, non æquior sim tibi, singamus hos omnes,
quò quidem prudenti viro nemini persuadebitur vnquam,
singamus, inquam, lectores libelli tui vniuersos, non aut amo-
re mei, aut odio tui, sed malitia quadam ingeniorum conspi-
raste ad hoc, vt verba tua per caluniam interpretentur, ap-
pellemus ab his, ad alios iudices, sitque penes te, vt deligas,
quos maximè tuæ causæ fauere existimas, sint sanè illi ami-
ci intimi tui, quibus cum ioca seriâque, quod dicitur, ardua
& occulta consilia confers. Atqui hi iam ante, à me minimè
submoniti, sponte sua liberòque iudicio vsi, quamquam ma-
iorem apud te gratiam iniissent, si probarent, quæ descripse-
ras, pronuntiarent tamen ab officio te recessisse, quòd de
amico, tam acerbè locutus esses. Hos certè insimulare in-
ynceræ interpretationis, citra immodestæ crimen non
vtes. Vt mirum videri cuipiam non immeritò debeat, cum
ipse,

ipse, quid amici tui, de scripto censuerint tuo, recense-
 cur dicas paulò post, tui oblitus opinor, nihil esse contra
 existimationem meam scriptum, quod probus vir redar-
 guat. Certè multi tui, vt tuipse testis es, redarguerunt.
 Ergo & illis improbitatis crimen impingere te necesse est,
 sed hoc quàm prudenter abs te, secusue dictum sit, non
 non prosequar. Hoc tantum dico, non id vanum omni-
 no esse, nec de nihilo ortum. quod multi passim dicunt.
 Etenim sermones longè lateque vagantes originem ducere
 alicunde necesse est. Idcirco fuisse aliquid omnino in
 commentario illo tuo, quod famam meam offenderit,
 vel hoc argumento vno, nemo profectò dubitauerit. Vo-
 rum tu suspitioni huic succussurus, remedium offers. An
 non verba, nec literas esse, vt sonant, accipiendas, sed
 mentem tuam animùmque, quo ista scripseris, inspicien-
 dum. Quid audio? verba ne ergo contumeliosa in me esse
 fateris, animùm negas? Atqui homines ex verbis de
 scriptoris animo iudicant. postquam iam ita conditi sumus,
 vt fenestra illa, qua cogitationes cuiusque intruamus,
 quàmque Momus olim ille diuinorum operum æstimare
 desiderari criminabatur, destruantur in vniuersum omnes.
 Si negas ea contumeliosa esse, cur igitur ea inspicere & pe-
 pendi, ita vt natura sua sonant, non permitcis? Cur eor-
 um interpretationem non ex communi loquentium vobis,
 sed ex tuo tantùm arcano consilio depromendam censet?
 Nisi verò ea tibi tantum & Musis arcanorum tuorum con-
 sciis locutus sis, non autem hominibus voces Latinas ut
 accipientibus, vt ratio proprietatque eius lingue postulat.
 Noli, mi Muræna, tuo exemplo hoc genus excusationis
 in mores publicos introducere, vt simulatque aliquis ir-
 cundia, aut quavis simili animi perturbacione commotus,
 quippiam effuderit, quod indictum mallet, nehas esse
 dicat, verba interpretari, mentem inspicendam esse. Hæc
 via grauium virorum reprehensionem non effugies. Dicis
 falsò me affeuerare, quòd Lucas Ghinus eam plantam mihi
 miserit pro genuina veraq; Lonchitide, qua eius nomine
 in commentariis meis depinxit. Hæc verba non reprehédunt
 opinionem, quã sequor in Lonchitide, nã id mihi molestum pla-
 nè nõ esset, sed ad fidem meã infirmamã, qua vna ego te pre-
 tiosorem nullã possideo, pertinet. Proponis in opere, quod

etiam

etiã posteritatè larurũ speramus omnes (est enim eruditissi-
 mum) iis me, inquam, amicum tuum coloribus descriptum
 omnibus hominibus proponis, non tantum, qui nunc sunt,
 sed qui etiam post nos nascentur, vt si inimicos grauissimos
 tuos isdem illeuisses, grauiorem de se penam sumi, vel à
 crudelissimo aduersario, potuisse negarent. Demus hoc sa-
 nè, lapsus sim, pagella, vt tuis verbis vtar, in qua Lonchitidis
 inscriptio erat erosa oblitteratãve ad me perueniret, aut sem-
 mel lectam, dum plantam depingendam præbeo, postea ab-
 iecerim: breuiter aliquam tandem mihi causam erroris fuis-
 se fingamus. Tuum ne erat lapsus, ita leuem amici, tam
 severo, ac ad secutura secula duraturo supplicio vindicare
 meam fidem omnibus suspectam reddere in re tam leui?
 Quid faceres, si quod grauius tibi crimen meum notum
 esset, id taceres, scilicet. Cæterum vellem tantum te opere
 non posuisse in uestigandis nouis interpretationibus illis,
 à sono verborum tuorum planè alienis. Ais hæc verba,
 NESCIO QVO PACTO, dicti corrigere asperita-
 tatem. Ego verò id non intelligo: imò illa addita augere
 atrocitatem dixerim. Falsò dixit Matthiolus transmisisse sibi
 hanc à Luca Ghino plantam esse, tolerabile est: dum ad-
 dis, nescio quo pacto, suspensionem auges, vafrone id consi-
 lio, an leuitate aliqua fecerim, subdubitans. Nam si fortuito
 casu, aut errore aliquo id factum à me esse dicere voluisses,
 non addendum erat, nescio quo pacto, sed nescio quo casu:
 hæc excusantis vox est, illa fidem in dubium vocantis. Itaq;
 cum consentiens multorum tui sermonis interpretatio confir-
 mat, tum aliena ista tua expositio non excusat, macula
 meam innocentiam non leui abs te respersam esse. Quid ve-
 rò si grauissimis testimoniis conuicero, Lucam Ghinum eam
 mihi plantam pro vera Lonchitide transmisisse? si eius ma-
 num & tibi, & aliis monstrauero? Monstravi certè iam mul-
 tis, qui mecum sunt, doctissimis pariter & integerrimis vi-
 ris, quibus ego aduersum te testibus vtor. Sed multorum
 loco sit clarissimus vir, Vlysses Aldrouandus Bononiensis
 Medicus, qui recens ad me datis literis, se meminisse affir-
 mat, quòd Anno quinquagesimo secundo, missa mihi à Ghi-
 no hæc herba sit cum inscriptione, Lonchitis altera. Hunc
 reuicere testem non potes, Ghini manum notissimam tibi
 ex diuturna cum illo viro consuetudine, negare nequis.

H

Quid

*Responsio.**Excusatio.**Matthioli
querela.*

*Gravissimis
testimonijs cõ
probare posse
Matthiolum,
Lonchitidẽ asse-
ram à Luca
Ghino sibi
fuisse missam*

Quid autem ergo, an non pœnitet iam in me tam impo-
denter, & præter omne meritum meum collata suspitione
Dices, mœnini quidem ad te missam plantam anno quinquage-
gesimo primo cum hoc titulo, Hanc esse Lonchitum alpe-
ram aliqui sentiunt, anno autem sequenti eandem missam
esse in inscriptione mutata, ignoravi. Tu ergo quod factum es
se ignorabas, id nunquam fieri potuisse, statuisti. Hoc
tam leui fundamento nix, effudisti in amicum, quæ in
stem non competeabant, nisi certius explorasses omnia, quæ
propter, ista diceres. Non is ego sum, mi Maranta, qui hono-
ris & existimationis meæ rationem non habeam, proinde
non est quod censeas, scripsisse Lonchitidem hanc me Gle-
ni liberalitate esse consequutum præter illius sententiam, quæ
quàm primùm vir ille candidissimus meos inspexisset con-
mentarios, mendacij & temeritatis me accusaret. Sed hæc
non persequar ulterius. Non enim dubito, quin ipse erro-
rum tuum iam agnoscas, quod siue imprudentia, siue negli-
gentia, obrepente nimirum in opere, tam longo, somno-
dici solet, commissum fuit, erratum, certè fuit tibi inuide-
sum, in me longè grauissimum. Verùm quicquid hoc est,
quod offendere animum meum vlla ratione potuit, id totum
dono amicitiaæ nostræ, dono Cortuso, dono Aldrouando vi-
ris clarissimis, & vtriusque nostrum amantissimis, dono Pe-
nello nobilissimo aliàs homini, sed dedicatione commen-
tarij tui longè nobiliori facti, ac cupidissimus, vt petis redito
ad perspectum illum tibi sæpe, mihi dulcem amorem tuum,
qui & si nunquam è pectore meo extinctus est, refrixerat ta-
men aliquantulum tristitia ob suspicionem mutati erga me
animi tui. Venio nunc ad alteram epistolæ tuæ partem, quæ
prior erat ordine, in qua tu offensum me esse arbitraris, quæ
opinione à me aliquot in locis dissentias. Ego verò tantum
abeest, vt id agrè feram, vt magnopere gratuler tibi, quod ita
fideliter in medium labores, veritatẽque in profundo pu-
reo, vt quidam Philosophus dicebat, reconditam tuis vigi-
liis, & lucubrationibus eruendam & proferendam suscepisti.
In quo quidem labore socium, te datum esse mihi vehemen-
ter gaudeo, integrum viribus, florentem ætate, ingenio sum-
mo, iudicio peracri præditum, laborum patientissimum, in-
super, vt fedalum lectorem, ita candidum interpretem to-
tius antiquitatũ. Sicut autem in omni opere coniunctis

diuorũ

duorum vel plurium conatibus peragendo, hoc requiritur,
vt iuuent mutò alij alios, exhortentur inter se, imbecilli
succurrat robustior, festo recentior, & in summa non tam
quod gloriosum cuique factu, quàm quod ad finem necessa-
rium est, eligant: ita nos quoque veritatem vnã nobis propo-
sitam singulari contentione vterque inquiramus: eius nõ
referat, quantum tu, quantum ego inuenerimus, aut vtrius
inuenta splendoriora sint, sed hoc necesse est, vt quisque suo
loco fideliter laborantes inuenimus alter alterum suggeren-
do, monendo, exhortando, erratis etiam nonnunquam co-
mittere ostendendis. Ita enim fiet, vt collaris fideliter operis,
utilitate priuata posthabita, existimatione etiam aliqua ex
parte, præ bono publico nonnunquam neglecta, veritas tan-
dem clariore specie hominibus eluceat. Quod vbi per nos
factum erit, tum demum officio nostro persuncti probe vter
que fuerimus, tum abundè præmiorum receperimus, etiam
si nulla alia commoda consequantur. Itaque nequaquam
succenseo tibi, sed potius gratias quàm maximas ago, eo fa-
nè nomine, quod quæ reperisse te tuo studio, & labore vti-
lia existimas, ea in medium proferas, & me vbi à veritatis se-
mita deflectere putas, meliorum admonendum censes. Quæ
quidem ego sequar etiam, vbi talia mihi esse persuasero, qua-
lia tibi videntur. Sin autem vel sponte, vel tuis monitis exci-
tatus, veriora aliqua eruero, ea tu quoque boni confules,
opinor. Atque hæc de officio vtriusque nostrum, hoc loco
dicta sint. Nunc reliquum est, quod officij mei est, id te etiam,
& opere, vt exequar. Placet enim pauca quædam huic ser-
moni atterere. Et primùm quidem, quæ ad defensionem
eorum pertinent, quæ à me antea asserta in doctissimo
commentario tuo minùs firmis argumentis oppugnasti, de-
inde etiam assertiones quasdam in eundem commenta-
rium meas, amanter & candidè recensebo. Vtrunque enim
horum ad veritatis enucleationem plurimum interesse, vi-
detur. Auspicabor autem à Lonchitidis consideratione,
quàm me nec pinxisse, nec nosse veram arbitraris. Ego verò
meam, quàm proximè ad descriptionem Dioscoridis acce-
dere existimo. Liber autem prius verba illius auctoris excu-
tere. Id vt rectè fiat, mea mihi, cum tua interpretatione
conferenda est, adhibendũque ad iudicandum æquus
lector, penes illum sit pronuntiare, vter melioribus ratio-

H 2

nibus

*Responso ad
Maranta in-
genientia in
Alphonsi L. 1. 1. 1.
Abitudo.*

Maranta L. 1. 1. 1.

Lib. 3. c. 145.

nibus suam sententiam stabilierit. Inquit autor. Folia Scopolendrij emittit. Comparatio est foliorum. Similitudo ergo eorum aliqua sit, necesse est. In quanam autem ea consistat, hoc dubium videtur, propterea quod tu in secundo tuo iuramento commentariorū scripsisti, foliorum Lonchitidis asperæ & Scolopendrij similitudinem, ad substantiam referri debere, non ad figuram. Mirum quid tu voces substantiam, quæ comprehendendi sensibus non potest: itaque si hoc vocabulo uteris, ut vulgè vtuntur alij, non credo te cogitasse, quid tunc scripseris. Alicubi tamen reperio substantiam rei vsurpari pro crassitie, aut tenuitate partium, sed quid te inuitas & crassities partium, ad simplicium faciem cognoscendam? Quidam amicus meus homo in primis acutus, percontanti mihi quidnam tibi significaretur substantiæ vocabulo: recitauit ordine verba, ex eodem secundo libro tuo, capite duodecimo. Foliorum verò Lonchitidis, &c. quæ sequuntur. Postea, cum, inquit, Maranta dicar substantiæ similitudinem ex sequentibus Dioscoridis verbis intelligi, asperiora, maiora, multoque magis diuisa, necessariò voluit, vel asperitatem, vel magnitudinem, vel multifidam sectionem, substantiam dici, aut certè omnia simul. Hæc ille dicebat. Sed non puto, tam exordè te esse, ut amicus ille meus rectè diuinaret. Itaque fateor me istum locum non intelligere, quippe cum eum saltem sermonem didicerim, quo alij vtuntur, præsertim huiusce facultatis professores, nescio diuinare, quid ista noua ratio sermonis sibi velit. Dicam ergo ingenuè, quam similitudinè in mea Lonchitide & Aspleno depræhendam, nec vtar dubiis, aut obscuris vocabulis, sed quæ tu, & quiuis intelligat. Video in Aspleno folium multis segmentis diuisum, idem video in Lonchitide mea. Dein in Aspleno eiusmodi segmentorum situs est, quæ vna ex parte mediæ vbi venæ cohærent segmenta, illis præcisè ex aduerso non opponuntur, quæ in altera parte sita sunt, sed aliquantò aut altius, aut humilius desinunt, nec eodem in puncto dextræ & sinistræ intersectiones venam per medium folium transeuntem contingunt. Talis ferè etiam segmentorum, quibus folium Lonchitidis meæ distinguitur, ratio est. An ne tu hanc aliquam similitudinem putas? putabis certè, si modo præcepta illa, quæ in secundo volumine tuo tradidisti, ipse tueri voles: quo quidè in loco ad Aspleni & Filic

Lonchitidis & Aspleni similitudo ex Dioscoride.

& Filiculæ foliorum similitudinem esse ducis, ut eodem modo secta vtraque esse appareant. Nec reperam omnia, quæ tu ad confirmandam sententiam hanc eruditissimè, eo in loco disputasti: Potius aliam adhuc, præter hanc similitudinem ostendam. Tam Asplenum, quam Lonchitis mea auersa parte asperis quibusdam punctis, folio adnatis flauescit. Raræ plantæ sunt, quæ tam insignibus notis comparari possunt. Iam tu voces similitudinem hanc, vel substantiæ, vel figuræ vel scindapsi, vel quocunque alio nomine, mihi satis est similia folia esse. Nec enim aliud vult Dioscorides. Dices, at non per omnia similia sunt. Hic nihil respondeo. Nam liber ille tuus profectò doctissimus, qui secundus est ordine, patronus meæ causæ erit. Idem multis rationibus defendet sufficere ad similitudinem, ut in aliquibus saltem congruant plantæ. Sequitur in Dioscoridis textu. Sed ASPERIORA MAIORAQUE. Maiora esse in mea Lonchitide nemini dubium est, asperiora quòd sint negas. De eo verò mihi rationibus tecum disputandum non est, sed prouocandum vtrique nostrum ad sensum tactus. Is huius controuersie iudex esto. Appendam curauim propterea vtriusque plantæ imaginem, ut cognita ex pictura earum facie & comparatis sibi viuus plantis rei herbariæ studiosi digiti tangant, de quo nos, tam multis verbis disceptamus. Hi omnes Lonchitum meam Asperam esse depræhendent. Nullam, inquis, est videre asperitatem. Visus sensum hinc ut adhibeas, opus non est, tangas oportet, & sic asperitatem percipies, manibus non oculis. Illæ enim, de asperitate, & læuitate, hi de coloribus iudicant, quantum mea Lonchitis ita aspera est, ut oculis etiam id inueniri liceat. Sed qui sit, ut tu mox oblitus scabram dicas, cum asperam neges? Quid est scabrum, quam vehementer asperum & inæquale in superficie. Vide quòd absurditatis delabaris, quod læne esse antea asseuerasti, id nunc scabrum, hoc est insigniter asperum fateri cogeris. Læne est, quòd cum tangitur digitum minimè retinet, sed lubrica superficie illum hinc inde oberrare citra offensionem permittit. Asperum verò digitum remoratur superficie inæqualitate offensionum: Idque cum immodicè facit, scabrum dicitur. Quo pacto ergo idem & læne & scabrum esse potest? Nec verò in eo tibi mens satis constitit, quòd inquis hirsutum sca

Hirsutum & scabrum non esse idem.

brumve, quasi rem eandem hæc duo significant. Hirsutum vocatur quod villosum est, scabrum aliud est. Si scabram meam Lonchitidem esse dicis, aio esse, sin hirsutam, nego, non enim pilos vel villos villos habet. Pergis, non fit recte comparatio, nisi in asperitatibus eiusdem naturæ & speciei. Hic videris mihi sepium pisceim imitatus, qui cum elsi ali ter piscatoribus non potest, atramentum offundit, obscuroque hac fraude aquis elabatur. Cum enim hic compræhensum te iri intellexisses, obtulisti nobis caliginem obscuris verbis, quæ nemo intelligit. Quid vocas tu asperitates eiusdem naturæ & speciei? Certè asperitas accedens est superficiem quorumcunque corporum, & ideo omnia corpora superficie habentia externam, conferri inter se quo ad asperitatem & læuitatem possunt. Dicimus ferrum aliquod asperum ligno. Cutem hominis dicimus asperam, sed minus asperam, quàm sit lima aut pumex. Vides itaque asperitatem, in quocunque subiecto sit, posse cum cuiuscunque corporis asperitate, secundum magis & minus conferri. Ideo verba sunt ista tantum, nihil significantia, quæ hic de asperitate eiusdem naturæ & speciei affers. Nam asperitates omnes eiusdem generis sunt, & non differunt nisi secundum magis & minus, & quævis potest cum quavis conferri. Iam verò quàm benè dixeris hirsutum eodem modo cum aspero, tu videris. Certè hirsutum est, quicquid villos extrema superficie habet, qui villi si molles sint, læuam superficiem reddunt, si duriusculi, asperam. Hirsutum ergo, vel asperum, vel læue esse potest. Læuitatis exemplum habes apud Plinium de syluestri Brassica scribentem, libro vigesimosecundo, capite nono, Inquit enim Folia habet bina, parua, rotunda, plantis oleris similior, candidior facua, & hirsutior. Hirsutum ergo vel asperum, vel læue esse potest. Proinde perperam ais idem esse hirsutum & asperum.

Asperitas quid.

Hirsutum quid.

Δαότα νσδ
πραχυτερα νο
δαότα βρυσσ
κατα
MAAON-
EEXIEME-
NA, *Et inter*
pretandum.

Quod *δαότα* Marcellus vertit aspera, male vertit, quod *πραχυτερα* Ruellius asperiora, Hermolaus scabriora, bene factum ab utroque. Asperum enim & scabrum, vsupra dixi, idem ferè significat. Noli ergo tu interpretari *τι* *πραχυ* hirsutum, cum causameius nullam habeas, nisi quòd sic transferri tuæ opinioni congruebat. Sed pergamus, MAAON EEXIEMENA hoc est, magis incisa. Ita enim vertendum est, si vim Græcarum vocum rectè excutiamus

Apparet cuius ad verborum proprietatem attendenti continuam fissionis quantitatem his significari, *μαλλον* enim apud Græcos omnes continuam quantitatem significat, vs *πλεον* discretam. Sicubi verò hæc verba *μαλλον* *ελαττωνα* rectè conuertuntur, crebrioribus incisis diuisis, ibi impropiè locutus est Dioscorides, quod tu negare non potes: vt mirari quispiam non immeritò queat, cum hic retenta propria significatione sermonis, commodè interpretari Dioscoridis textum possimus, cur tam sis operosus in peregrina excogitanda expositione. Stante ergo hac genuina interpretatione, iam conuerte oculos ad Scolopendrium & Lonchitidem meam, & demonstrabo tibi, quid vocet Dioscorides, folia magis incisa. Qua parte segmenta folij Aspleni venam mediam contingunt, lata basi sunt. Non enim eorumque molita est incisionem natura, vt in tantum separaret ea à media vena, vt puncto aliquo solum illi adhererent, quemadmodum in Lonchitide mea fit. Ideoque merito maior inciso in huius foliis esse dicitur, nimirum ea non solum ad mediam, vsque venam adducitur, sed vltiore diuisura ab illa segmenta adèd separat, vt extremitate quadam sua solummodo illam contingant. Accipe Aspleni folium & eius sectiones aliquanto profundius ducas, mox videbis quadam Lonchitidis meæ imaginem. Hinc simul ratio patet, cur tibi in mea planta singula segmenta, singula folia visa sint, quippe si talia non viderentur, non rectè dixisset autor, Lonchitidis huiusce folia esse *μαλλον* *ελαττωνα*. Hactenus demonstraui meam opinionem cum Dioscoridis verbis congruere. Venio nunc ad eum locum, vbi quæ ego segmenta voco folij, ea tu separata folia esse affirmas: quem locum non dubito quin inuito & aduersante calamo scripseris, meliorum argumentorum inopia coactus. Hic enim totus tantum abest, vt pro te faciat, vt etiam magnopere obsit. Scribis inibi in Aspleno diuisiones ad medium vsque pediculum non pertingere. Id ego diligenter considerauì à te admonitus, ac aliter se habere depræhendi. Bina enim segmenta è directo posita neutiquam contingunt sese intercedente diuisura vsque ad ipsum pediculum. Sed demus contingere siue cohærere, & vniri inuicem, an tu propterea folium sectione vsque in pediculum medium desinente, diuidi posse negabis? aut quod si diuida-

tur id folium esse noles? Dices posse quidem hoc fieri, ubi fiat, eiusmodi diuisiones vulgato loquendi more, licia dici non debere. Id confirmas exemplo Trichomanis, quo propter diuisionum profunditatem hoc totum, quod à radice assurgit, oblongum folium non dicitur. Sed prout illi lentium instar orbiculi, qui nigro colore splendens, ut in colliculis vtrinque adhærent. Miror, mehercule, si perstitutionem hanc tuam in re tam leui, qui vocabulis, quo saepe alio modo, prout res nata tulere, vltimus, ita alligas homines, vt eos vocabulis sese accommodare, non autem illa ad vsum suum flectere oporteat. Quod si te si vel Dioscorides, vel quiuis alius, Trichomanem verbis describens, totum quod separatum à terra enascitur folium diceret, illa autem lentis instar foliola, segmentum tu hoc magnum crimen esse putares? Aut si quis modo & in loco segmentum in aliqua planta, folij nomine, perspicuitatis gratia appelleret, aut è contra quod folium sit, segmentum dicat, an tu hunc scelus magnum commississe arbitraberis? Sunt quædam in herbis de quibus dubium est, diuisiones ne an folia sint, num eas propter indescriptas relinquemus? verentes ne his fortasse vocabulis magno piaculo abutamur. Dolendum certè, si res vocabula nos aded adstringunt, vt rebus ipsis accommodata vocabula inuenire non liceat, cum contrarium potius fieri debeat, vt vocabula rebus, non res vocabulis accommodentur. Queris cur in Trichomane folia appellabimus, eademque non folia, sed foliorum scissionem in Lonchitide, quam quia commodum erat Dioscoridi illic folij vocabulum, vt, hinc scissionis. Licet enim authori cuius vocabulis ad rem præsentem aptis ad dilucidiorum explicationem, nos vt tantum, sed etiam si res ita ferat abuti, cum liquidi constet rerum longè maiorem varietatem esse, quàm verborum, quibus illæ explicantur. Nam quoniam in Trichomane ei pediculus, qui lenticulas illas sustinet, describendus peculiariter erat, ob insignem illum ex nigro colore splendorem, eum appellauit perspicuitatis gratiam tum tenuem. Sic enim se melius putabat intellectum, quàm si venam diceret, aut neruum, aut pediculum. Ergo oportuit postea, vt, quæ illi adhærerent, folia diceret. Lonchitidem autem descripturus cum similem aliquo modo

Cur aliter in Trichomane aliter in Lonchitide folia appellauerit Dioscorides.

modo plantam reperiisset, cum qua illam conferret, oportuit etiam hoc in Lonchitide folium dicere, quod in illa Folium vocauerat. Nec conueniebat, quòd ob profundiorum incisionem à similitudine discederet, vt obscuritatem afferret Lectori. Discederet autem tota oratione à similitudine, si id folium vocaret in Lonchitide, quod in Aspleno esset festio. Ideo necessarium erat folij nomen vtrique retinere, & comparationem postea corrigere, additis verbis, magis incisa satis erat. Placuit antiquis proprietates, superfluo non placuit. Satis erat illis sic vt nominibus, vt animi sensa aliis patefacerent. Si qui verba tantum ad amissum examinata captaret, rerum interea negligentissimi, eos indignos suis libris censeant, incertum est vtrum & in Trichomanis descriptione & in Lonchitide propriissimè voce folij Dioscorides vltus sit. Ego satè indignum censeo, vt de eo disputetur, cum res ipsas, quas describere voluit, cognoscamus. Quid? quòd & in Filicula sectiones vsque ad medium pediculum factas, non foliorum loco habet Dioscorides, sed incisiones nominat. Foliū autem appellat oblongum illud totum, quod proximè à radice enascitur. Sic enim inquit in Aspleni descriptione, Folia Polypodij modo diuiduntur. Vbi Polypodij folium intellegas oportet. Arque illud certè crebris incisuris vsq; ad medium neruum scitum est. Ergo quod tu Trichomanis exemplo adstruere conatus es, id vides iam altero hoc meo refutatam. Quanquam non opus fuerat etiam hoc me adducere. Erat enim aliud proprius ad manum, nimirum in Aspleno sectiones vsque ad neruum fiunt, vt manifestum est culibet animi ad hoc aduertenti. In reliqua exempla, quas adducis, inquirere hoc loco nec vacat, nec opus est. Satis sit paucis probasse Theorema illud tuum, quod stabilire tantopere conatus es, vniuersale non esse. Ostensum itaque hætenus abudè est, non valere tua argumenta, quibus eas, quas ego diuisiones voco, folia separata esse confirmare conatus es. Vnde iam dubium nemini esse potest, quominus hæc mea planta per omnia Lonchitidis asperæ descriptioni congruat. Cæterum sumamus iam in manu tuam quoque, & consideremus foliū ne illi sit Aspleni, idq; maius, asperius, magisque diuisum. Si foliū Aspleni est, quoniam in re id illi simile dicemus? Inquis, non in figura & forma, addis, neque enim potest esse in forma, siue figura, quia diuersam in ea constituit formam, maior

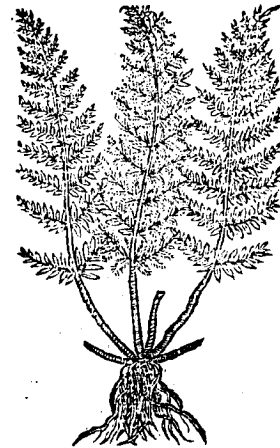
Lonchitis Aspera examina- tio.

siue crebrior incisio. Egregia verò hæc ratio est. An non di-
dis Dioscoridi Aspleni folium simile esse Lonchitidis folio,
eo excepto, quòd hoc magis diuisum est, asperius & gra-
uius. At secundum quid similia esse, non secundum omnia.
Cur tu igitur hoc obicitis inopportune, quod ipse Dioscori-
des præoccupans diluit, sciens aliqua deesse similitudini. In
que hæc excepit, in reliquis similia esse voluit. Iam secundum
substantiam conferri plantas inauditum est. Qui scire possi-
mus secundum substantiam plantas sibi similes esse, cù sub-
stantia nec videamus, nec tågamus, Quin tu vt declares quòd
voces substantiam aut accidentia, aliqua profers sensibus ob-
uia in quibus similitudo ea consistit? Hic colorem & asperi-
tatem affers. Si similitudo in colore est, certè non aptè Lon-
chitidem descripsit Dioscorides. Qui enim plantam aut res
quafuis describit, eum comparare talia, cum re delineandi
oportet, quæ singularem aliquam cum ea conuenientiam ha-
bent. Si conferat quæ in qualitate aliqua multis comuni-
gruant, nihil certi intelligi potest. Aspleni altera parte lan-
gine quadã aurea flauet, altera viret, id ei cum aliis nomi-
lis commune est. Nimis ampla hæc cõparatio habetur, nechi-
tis depingens plantæ faciem. Sed consistat sanè in ea re simi-
litudo, non tamen propterea sequitur, tuam plantam Lon-
chitidem esse, ni etiam cæteræ adsint notæ, quæ ei a Diosco-
ride attribuantur. Aspera est. Id verò ego penitus nego, nam
lanugine quadam mollissima auersa parte obducta est, quæ
si tangas videris tibi holosericum tangere. Ergo tu mihi
tra sensum communem, noli asserere, asperum esse, quod vi-
losum quidem, sed molle & perquam læue est tractanti. Hi-
ctenus nihil inuenimus in tua Lonchitide, quod simile sit
Aspleno, nisi colorè: iam videamus num etiam ei maiora fo-
lia sint. Hic prius mihi tecum disputandum esset, tuo exem-
plo, quod folium vocare debeas. Nam quod tu eo nomine
appellare videris, id video ego diuisum esse inculturis. vsq; ad
pediculum pertingentibus, ergo rami sunt, quæ tu folia, &
folia sunt, quas tu diuisiones esse censes. si nobis standum sit
illis, quæ tu magno contra me de differentia foliorum &
segmentorum disputasti. At relinquam hæc ego arma, quæ
antea iam semel tanquam obtusa & inepta in te improbaui.
Concedam tibi folium esse, quod tu sic vocas & eodem id
nomine appellabo. Quæro iam abste an illud maius sit
folio

*Secundum sub-
stantiam con-
ferri plantas
in auditum est.*

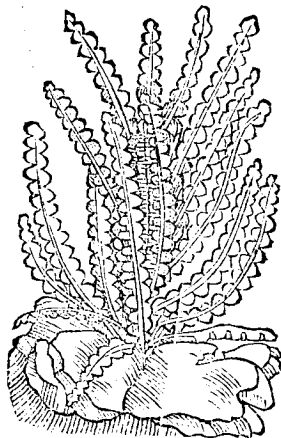
folio Aspleni? Hic taces & aliud præter rem ac institutum
affers. Ais plantam tuam maiorem esse Aspleno. Quid facis
Maranta? folium tibi cum folio in magnitudine comparan-
dum est, non planta cum planta. Quamquam nescio etiam si
planta cum planta conferretur, an tua maior Aspleno esset.
Iam *πάντα ἐργασίαι* interpreteris vtro placuerit modo, neu-
tro ostendes; Folia tua magis incisa esse, quàm in Scolopen-
drio. Nam crebriore diuisura secta esse non possunt, quia, vt
tu dicis in Epistola, crebrior diuisio maius subiectum requi-
rit. Tuæ autem Lonchitidis folium ad oculum multò minus
est, vt antea dixi, folio Aspleni. Cæterùm profundiori diui-
sura minimè secta esse, tacitus ipse fateris, & sensus idem
comprobant. Nihil nunc restat præter acumen illud in extre-
mitate folii, cuius tamen non meminit Dioscorides, quo te
uearis, atque illud in mea Lonchitide multò acutius est.
Tuum ergo illud obtusum acumen merebitur nomen lan-
ceolæ, meum acutius non merebitur? iniquum id certè. Im-

LONCHITIS MAT- LONCHITIS MA-
THIOLI. RANTAE.

ponam iam finem hisce de Lonchitide disputationibus: Sa-
tis

tis enim multis argumentis ostendi meam plātam esse simi-
lem foliis Aspleno, hæc tamen maiora & asperiora, ac magis
diuisa. Contra tuam demost-
strauit nec folio esse simili, nec
maiore, nec asperiore, nec ma-
gis diuiso. Iudicet æquus iu-
dex, vtra sit vera Lonchitis
aspera, non modo ex prædi-
ctis, sed ex ambarū plantarum
imaginibus, quas hic appingere
curauimus vnā cum Aspleno
cui dissectum cultello folium
in sinistro latere addidimus,
vt palam magis intuetibus sit,
quā bellè id Lonchitidem
nostram referat, vbi profun-
dius scindatur. Atqui nō eam
ob causam vtriusque Lonchi-
tidis imaginem hic appingere
placuit, quod ex earum inspec-
tione vel tactu quispiam, de

*Aspleni foliū
diuisum cul-
tro quā ma-
xime Lonchi-
tem referens.*

earum asperitate, villositateve iudicare debeat, sed vt ex
rum facie, quilibet æquus iudex, sibi viuas cōquirere possit,
qui antea eas non viderit, & ex illis rectum ferre iudicium.
Sed hæc tamen non sustinendæ meæ opinio-
nis gratia, sed indagandæ veritatis ad te scribo: pro qua non
solum, vt tu ipse tua in Epistola inquis, debet quispiam nihil
fictum, nihil simulatū proponere, sed (vt ego puto) ad mor-
tem vsque certare: quinetiam cuius amicitia, consanguinita-
ti, cæterisque animi affectibus præponere. Veritate nihil pul-
chrius, nihil amabilius: Cuius causa etiam colaphis, & calcus
cædi non indecorum sit: nedum verborum contumeliosis
inceffi. Thesauro hoc nihil nobilius præstabiliusque diuina
providentia mortalibus concessit. Ac Sole potius nobis &
igne, & aqua carendum esset, quā veritate. Sed iam ad al-
bum Chamæleonem me confero, in quo ne mihi iniuriam
fecisse videaris, vt quidam farentur, te ipsum ac etiam me
pluribus excusas argumentis: quorum si meminisses, dum
ea, quæ in Commentariis illis tuis contra Chamæleonem
meum scribebas, facilè calamum tantisper suspendisses, quo-
usque

*Albi Chamæ-
leonis exami-
natio.*

usque dulciora succurrissent argumenta, quibus mecum
ageres. Quinetiam non fuisset tibi opus tam multis nunc
tuam declarare sententiam, si ea in memoriam reuocasses,
quæ scripseras lib. & cap. primo tuæ Methodi, vbi plantam
rem variam ac multiplicem esse fateris, & vnā ac eandem
plantam pro locorum ac regionum natura, atque etiam aliis
ob causas fortasse nobis ignotas, variis quidem oriri modis,
& hanc tantum ob causam (vt paulo ante dixeras) certam
Methodum in describendis plantis inuenire non potuisse
Theophrastum. Nec etiam operæ precium fuisset, vt hîc ea-
dem vtereris excusatione, qua antea etiam vsus es, cum dice-
bas, non verba scribentis, sed mentem esse æstimandam. Sed
nescio, quo pacto hæc vera esse intelligas, cū nihil sit, quod
magis internam animi voluntatem palam faciat, quā verba.
Facile aliorum verba scriptaque exploramus ac intelligi-
mus, sed qui eorundem internas animi voluntates agnoscat,
præter Deum habeo neminem. Ideoque infirma satis apud
me hæc tua excusatio est, vtinam apud alios valere possit.
Nascitur planta, à qua imago illa mea delineata est, in Iapi-
diæ & Istriæ montibus, vbi nusquam plantam, albo Chamæ-
leoni nostro congenerem videre licuit, quæ plures, quā
vnum Echinum ipsūque magnum, proferret. Oritur is è
summa statim radice, è quodam singulari ipsius processu,
quod in imagine nostra videri nequit, ob folia quæ anteriori
parte ad radicem inuersa, ipsum operiunt. Id attestari facile
poterit Georgius liberalis Pictor, qui ex integra & viuā plan-
ta, non ex mutila (vt tu suspicari videris) meam delineauit
imaginem. Vtinam Pictor alter Venetus, cui *vis ævis* & Pi-
llacij ramusculum delineandum dederam, tam sedulus fide-
liquesque Georgius fuisset. Ille enim Goritia Venerias
profecturus susceptas à me plantas in itinere amisit. Quapro-
pter veritus, ne ipsius agrè ferrem negligentiam, si id rescis-
uissent, reuocata in memoriam harum plantarum facie, illas
memoriter delineauit, & excidendas curauit, non sine ma-
gna animi mei indignatione. Sed vt redam vnde diuertem,
ego quidem, etsi Chamæleonem album, tot in radicis
summitate processus habentem, nusquā conspexerim, tuam
tamen haudquaquam impugnabo fidem. Quippe quòd
quemadmodum in corporibus nostris videmus, non parum
sæpius variare naturam in partium positione, præsertimque
vasorum

*Natura in
partium posi-
tione pluri-
mū variare.*

vaforum ac neruorum, adeò vt facile reperiamus hunc pa-
 ra habere vasa arteriaſve, illum verò pauciora rarioꝝque
 eodem fanè modo quàm plurimas haberi plantas non a-
 bigo, quæ etiã vni tantum generi assignentur, variant tamẽ
 quandoque figura, quandoque colore, nonnunquam pa-
 rium numero & quantitate. Verùm non ob id negauerim
 plures (vt tu rectè putas) me dediffe plantarum imagines
 quæ è ficcis plantis ad me tranſmiſſis delineari curauerim
 ſed affirmauerim etiam, quòd aquæ egelidæ maceratioẽ
 contractas à ſiccitate rugas adeò in iis extenderim, vt hanc
 tione rediunt & parum admodum à viridibus diſtantes
 derentur. Poſſem ego par pari referre, ſi dicerem alba
 Chamæleonem tuum, Dioſcoridis Chamæleonem non e-
 ſe, quòd illi hæc planta, è media radice ſine caule ſuum pro-
 ferat echinum, tua verò à radice ſummitate plures emittit
 proceſſus, quorum ſinguli ſingulum echinatum capitulum
 proferant. Sed cum plures eſſe cauſas, non ignorem, quia
 tanta ſiat in plantis varietas, ab hac impugnatione lubens a-
 ſtineo. Tuum autem iudicium, quòd illa Fuchſij imagine
 etiũ, quàm noſtra Dioſcoridis Chamæleonem albuma
 primat, parum fanè moror, cum æquos iudices ſciam non
 defuturos, qui ſententiam hanc tuam iudicabunt. Sed hæc
 omnia tibi quàm libentiſſimè condono, vt noſtra conſen-
 tur amicitia. Cæterùm cum Chamæleo albus nigrum mihi
 in mentem reuocarit, dicam ingenuè quid de illo tuo ſen-
 tiam. Sed antea recenſebo, quæ contra meum habebas ar-
 gumenta. Inquis itaque lib. ſecundo, cap. ſeptimo tua Me-
 ta, ubi quandoque pro regionum natura variari plantas ſen-
 ſiſ, me non parum in nigro Chamæleone aberrare, quippe
 qui, vt probarem alteram Carlinam nigrum eſſe Chamæ-
 leonem, non obſtare opinioni meæ dixerim, quòd in Italia
 hæc planta venenata non ſit, vt ex Galenò eſſe deberet, ad
 regionem conſugerim, ratus fanè quod quanquam forſitan
 in Græcia & Ponto niger Chamæleo, venenofus reperitur,
 fieri tamen poſſe, vt in Italia ſit ſalutaris immutata natura,
 vt in Perſea arbore, Aro, minori Chelidonio & quibusdam
 aliis plantis, hæc tantum de cauſa immutari natiuas proprie-
 tates non ignoramus. Ac vt non ſine ratione hæc dixiſſe vi-
 dearis, ſententiam hanc noſtram acceptari poſſe aïs, ſi non
 vna hæc tantum nota, ſed etiam cæteræ conſentiant
 quarum

*Chamæleonis
 nigri exami-
 natio.*

quarum cum nulla ſit in nigro Chamæleone, quæ illum le-
 gitimum faciat: me tandem in errore veſari concludis.
 Sed vt hoc etiam magis probes, inquis, (neſcio quomodo)
 quod nec folia, nec caulis, nec radix, nec ſapor, nec magni-
 tudo, nec echinatum capitulum conſentiant, Carlinam alte-
 ram nigrum eſſe Chamæleonem. Sed quid facis Maranta?
 an non vides in altera Carlina folia Scolimo minora, te-
 nuiora, & rubro colore infecta? Caulem dodrantalem, vel
 paulò longiorẽ non conſyderas? Radicem exſam, ſubni-
 gram exterius, interius ſubſtaueſcentem non aſpicis? Sapo-
 rem non guſtas? Miror fanè quòd Clariffimus ille Ghinũs
 præceptor tuus pro raphano mandi hæc radices cum acet-
 riis ſapiffimè aſſerere ſolitus ſit, & cætera adeò ſenſibus pa-
 teant, vt nihil ſit, quòd nigro non correſpondeat Chamæ-
 leoni, præter echinatum capitulum, de quo etiam
 plura dici poſſint. audeas tu his omnibus contra dicere.
 His accedit, quòd hæc planta in campellribus, ficcis &
 cliuoſis tractibus (vt Dioſcorides inquit) proveniat. Sed
 nolo pluribus meam cauſam defendere, nec videri con-
 tentioſe rem agere. Dicam tamen, quæ mihi nigri tui Chamæ-
 leonis plantam contemplanti, ſeſe offerunt, recuzanda.
 Imprimis enim dum eius umbellam examinandam
 mihi propono, eam quidem potiùs aculeatorum capitu-
 lorum globum, quæ improprie ſiliquas à te vocatas
 cenſeo, quàm veram umbellam repræſentare puto. Fo-
 lia deinde rubio colore variata non ſunt. In caule nul-
 la apparet rubedinis nota, nec manſa radix acredinis tan-
 tulum reſpicit. Adde quòd (vt Dioſcorides inquit) ex-
 ſa non ſit, quietiam nec caules digitali craſſitudine vi-
 deantur. Quòd ſit, vt hiſce deficientibus notis, non ita fa-
 cile ſententiam hunc tuum Chamæleonem genuinum di-
 ci debere. Nec propterea meum adeò me probare velle
 ſcias, vt ſi alia mihi ſeſe offerat planta, quæ magis ge-
 nuinum referat, quàm meum, & tuum, nolim veritati acque-
 ſcere: ſed quòd (ni fallor) plures fortaſſe ſint in meo notæ,
 quæ legitimo correſpondent. Fateor quidem umbellã illam
 quãdã autoritaris, ſi tamẽ cætera conuenirent, nec eſſent, quæ
 adhuc in dubium vocari poſſint. Dico tibi ſententiam meam
 pro iudicij mei ratione. Quid enim tam liberum eſſe debet,
 quàm

*Obiectio de
Oxyacantha
distinguitur.*

quàm suam vniciquæ de re quacunq; iudicium? Opinio
num porro inter amicos dissensio aliqua aliquando est, ve-
l iuntatum verò nunquam. Præter hæc cum non solum in
prædictis me offensum à te plurimi iudicent nec de his mi-
hi te excuses, ne fortasse si scierem, censerent ij me eos fati-
errores, de quibus modo clam, modo palam me arguis
præterire nunc nequeo, & veritatis propalandæ causâ & no-
stræ tuendæ dignitatis, quominus, de his aliquid hic etiam
dicam. Sum itaque imprimis demiratus, quod in Oxy-
acantha me non parùm aberrasse putet; quoniam pro Oxy-
acantha fruticem non arborem statuerim, quum tamen plura
ra, quam ego notis omnibus ad stipulantiibus Oxyaca-
ntham, esse statui, arbor sit non frutex, vt in agro nostro
nensi & Tergestino, quinetiam in Iapidia syluis, in Bo-
mia, Moravia, Vngaria ac Germania videre quispiam potest.
Namque hæc in locis frequentissimæ visuntur Oxyaca-
nthæ arbores, quæ & ficus & oleas, & quandoque pyros, &
quercus proceritate & caudicis crassitudine superant. Il-
lucum non ignorasset Clarissimus ille. Lucas præceptor tuus,
vellétque probare contra sententiam meam (vt facile, &
parumper memoriam refricabis, meminisse fortasse poterit)
hanc arborem non esse Oxyacantham, sed aliam quandam
à se inuentam: hoc contra me habebat argumentum, nimirum,
quòd nostræ Oxyacanthæ viderit plantas syluestribus
pyris longè maiores. cum tamen Dioscoridis testi-
monio, minor Oxyacantha esse debeat. Quo fit vt nesciam
qua ratione tam insignem arborem fruticè feceris, quæ
enim Theophrasto libro primo de plantarum historia ad
radice, caudice multiplici, ramosumque se attollit, vt
Rubus & Paliurus, id quòd nisi rarissime in nostra videtur
Oxyacantha. Quæ quanquam quibusdam in locis, vt cen-
tris syluestribus arboribus pro foli & cæli natura euenire vi-
demus, aliquando pumila videatur, plurimum tamen
simplici caudice, ramosoque & haud facillè dissolubili spe-
ctatur: quæ propriæ (Theophrasti ipsius testimonio) arbo-
ris sunt notæ. An quis dixerit, contra Dioscoridis sententiam,
Lentiscum, Myricam, Ligustrum, Cornum, Salicem, Myr-
tum, quòd frequentissimè fruticosæ caudicæque multiplici
spectentur, ob id non esse arbores: cum tamè & Dioscoridi,
& Theophrasto arbores sint, nec aliam ob causam fruticè,
quàm

quàm cæli & soli natura. At tu cum fortasse aliquibus in lo-
cis Oxyacantham nostram fruticare spectaueris, eandem in
vniuersum arborem esse negas. Si verò latius, vt nos, Euro-
pam quandoque peragraueris, ac Vngariæ, Boemiæ, & Ger-
maniæ syluis, exploraueris, mihi quidem verendum non
est, quin hanc sis reuocaturus sententiam. Probarem nunc
Amperlum meum, genuinam esse Oxyacantham, nisi id
antea satis superque præstitissem in meis in Dioscoridem
Commentariis. His deinde accedit tua de Lepidio & Iberi-
de censura, quæ non parùm clam me mordet. Damnas enim
eorum sententiam, qui duas hæc plantas vnã tantum exi-
stimant, quique caput de Iberide tanquam superuacaneum
è primo Dioscoridis libro rescandum præcipiunt. Atque
vt hæc non temerè dixisse videaris, eos non ita liberè hoc
pronuntiaturos fuisse, affirmas, si quæ capite de Draba ha-
bentur, animaduertissent, cum hanc velit Dioscorides, folia
habere Lepidij, sed molliora & candidiora. At cum nulla
sit foliorum conuenientia inter Iberim & Drabam, quòd
huic lata sint, illi verò angusta admodum & Nasturtij modo
incisa, nulla prorsus dubitatione eos omnes, qui ita sentiunt,
in magno versari errore, existimas. Cæterum cum ego vnã
cum illis in ea perpetuò sim sententia, quòd apud Dioscori-
dem Iberis & Lepidium nihil inter se differant, & ea de cau-
sa Iberidis caput ex primo Dioscoridis libro rescandum
esse scripserim, non possum sanè prætermittere, quo minus
sententiam meam, quam veram esse non ambigo, euidentissi-
mis tuear rationibus. Quòd autem Iberis & Lepidium vnã
& eadem sit planta, testatur in primis Galenus decimo de
Compositione med. per generis, ante & post Iambica illa car-
mina, quæ de Iberide scripsit Damocrates. Deinde hoc idem
ante ipsum scriptum reliquit Archigenes & Hygicenus Hip-
parchus: quos postea secutus Paulus Aegineta, Lepidium
scripsit aliquibus Iberida appellari. His accedit Dioscoridis
authoritas, qui Lepidium herbulam, non herbam esse scri-
bit. Id quòd manifestò palam facit, Lepidium foliis esse par-
uifculis ac gracilibus, non autem latis ac longis, vt in no-
stra visuntur Draba. Sed magis demiratus sum, quòd tu, qui
tam diligenter in Dioscoride examinàdo te præstitisti, non
animaduerteteris, Drabæ caput multis sanè argumentis esse
Dioscoridi adulterinum. Nam si huiuscæ plantæ nomencla-

*Censura de Le-
pidio & Ibe-
ride explodi-
tur.*

*Draba sine
Arabia caput
Dioscoridi a-
dulterinum.*

tionem expendamus, illam quidem facile conuicemus (Marcellus rectè animaduertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cum nec apud Galenum, nec apud Oribasium, Paulum. Aetium, aliosque Græcos aut res quicquam de Arabi Drabæ scriptum reperitur, his facile conuici potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Adhuc & illud, rem sic se habere, maximè arguit & ab ali quo Dioscoridi additam esse Drabam, quòd bis in Græco exemplari manuscripto libro secundo habeatur, tum item post Thlaspi, tum etiam post Glastum ad libri calcem intrusa: sed isthic Arabis appellatur, & aliàs isthic de ipsa dicitur etiam iisdem verbis, ut nec de nomine, ne de re sciat cõstet, maximè cum apud nullum alium scriptorem, neque Drabæ, neque Arabis mentio fiat. Postremò si Drabæ, Arabis Dioscoridi legitima esset, cum ipse Lepidium tenuem pumilamque statuat herbulam, persuadere quidem sibi quamquam haudquaquam crediderim, Drabæ Lepidij folia tribuisse Dioscoridem. Quòd fit, ut rectè doctèque sentiant, qui Iberidis caput ad primi libri calcem Dioscoridi accessorium putant. Porro ad ea quæ de secunda Acacia aduersum meam habes sententiam, dicam ingenue, quòd non plantæ ipsius facies pro seipsa pugnat. Nec mihi obstat, quòd non Neapoli Vere floreat & fructum ferat Aestate. Etenim præter id, quòd pro cœli & soli natura vna, & eadem planta hinc citius, illic serius fructum proferat, accedit Plinij autoritas, quippe qui scribat lib. xxiiij. cap. xij. vtriusque Acaciæ semina colligi Autumno, quòd antè collectum nimio validius habeatur. Quæ verba si rectè perpendantur facile quispiam hic colligere poterit ante Autumnum fructu proferre Acacias, sed quòd is non legatur in æstate propter nimiam eius adstrictionem, nisi cum tractu temporis Autumno mitescit. Quòd fit, ut scripserit Dioscorides Acaciam hanc fructum ferre Autumno, quòd eo tempore decerpi soleat. Hanc autem esse Aspalathum, hac tantum ratione, quòd eam Spalathrum vocet Græcorum vulgus, non ita facile crediderim. Quippe (ut Plinius inquit cap. xiiij. præscripti libri) plura sunt spinarum genera, quibus Aspalathi nomen inditum est. Ideòque longè magis periculosum esse putò in cognoscendis censendisque plantis vulgaribus, vti nomenclaturis, quam aliis euentioribus notis: quàm plurimæ habeantur plantæ,

Obiectio in altera Acacia diluatur.

plantæ, quæ ob adulterinas nomenclaturas multum negotij rei herbaria studiofis faceflunt. Qui autem alterius Aspalathi faciem scripserit neminem habeo, nec qui dixerit vnuquam idem Aspalathum semen in siliquis proferre, Acaciæ modo. Quòd fit ut nesciam, nec videam, qua ratione Acaciæ alteram nostram Aspalathum alterum debeam. Hæc abs te, mi Maranta (si veritatem fateri debeam) haudquaquam ægrè feram. Nam cum te tanto veritatis ardore affectum esse cognoscam, & in ea promouèda occupatum, mihi quidem aliter persuadere non possum, quam quòd hæc, ipsius tantum veritatis zelo publicè edenda curaueris, idque feceris tuo ipsius genio persuasus, vtpote, qui proculdubio censebas sententiam tuam longè magis, quam meam ad veritatem cognoscendam, conferre posse. Atqui cum ego in eadem opinione iam consenuerim, essem quidem iis studiis, quibus me totum iam diu applicui, omnino indignus, si vel amicorum, vel maiorum, vel etiam mei ipsius causa, ab hoc proposito deficerem. Ideòque si nulla animi perturbatione, & tuas, & cæterorum ab opinione nostra diffensionis æquo sanè animo accipio, non est ut posthac putem, te mihi succensere, sicubi pariter à te dissentiam. Nam cum hanc ob causam à meipso etiam dissentirem, & ob id plura in commentariis nostris emendauerim, ac etiam in posterum emendare augerèque decreuerim, nec mihi ipsi pepercerim; non video, quamobrem aliorum errata reterege non debeam (si tuam sequi debeam sententiam) citra vllam amicitia inuiriam. Hoc non solum nulla dubitatione hætenus te fecisse, sed etiam in posterum facturum esse, ex tua hac epistola animaduerto, cum non parum in illos inueharis, qui potius amicis blandiri adularique student, quam iis veritatem declarare, & eorū errata reterege. **NAM QUID TVRPIVS (inquis) ESSE POTEST, QVAM CVM AMICO IN IIS REBUS VELLE CONSENTIRE, QVAS ALITER ESSB QVISPIAM SENTIAT, AC VIDEAT? AVT QVAE MAIOR PESTIS IN AMICITIA ESSE POTEST, QVAM ADVLATIO, BLANDITIAE, ASSENTATIO?** Hoc ut clarius exponas, addis fidelis bonique scriptoris esse munus, ut **VERITATEM, QVAM**

PVTAT APERTAM INEGENVE, AC LIBERE EXPLANET, NIHIL FICTIVM, NIHIL SIMVLATVM PROPO NAT, SED IN SOLAVERI INQVISE TIONE ATQVE INVESTIGATIONE ITA LABORET, VT NON TANTVM ADVERSARIVM CONVINCERE, SED VERITATEM IPSAM. QVAE IN PRAE MIS EST HOMINIS PROPRIA INVENIRE, AC INVENTAM ILLUSTRARE STVDEAT. Assentior in hoc tibi mi Maranta, si modo hoc fiat fraternè, simpliciter, sincrerè, & citra illam offensionis notam. Sed si hæc omnia cum amicis sequenda sunt, considerandum est, an publicè & in conspectu omnium, tam amicorum, quàm inimicorum, an priuaticè & secretò amici admoneri debeant. Hæc si rectè sanctèque iudicabimus, facillè cognoscemus. Sinceri verique amici est munus, vt clam de erratis amicum commonefaciat nequam publicè ab eo dissentiat. quousque is tanti beneficij vtilitatem spernere videatur. Hoc si fecerit ne Respublica, & futura posteritas defraudetur, veritasque occultetur, placebit cuiquam posthac publicè, vel ab amicis quibuscumque dissentire. Hæc si fierent, non vereor, quò minus quàm pluri mi reperirentur, qui ab eden dis aliorum erratis abstinerent. Quandoquidem si antea, quàm id agerent, audirent, quæ contra asserri possent argumenta, sæpe euenire posse, non ambigo, vt qui in alium scribere se parassent, eadem in re se hallucinatos agnoscerent, in qua illum aberrasse censabant. Quò postea fieret, ne tot lites, tot dissensiones, tot inimicitie inter studiosos quotidie orirentur. Sed hæc AMBITIO facit, equam VERITATEM interpretamur, Rogas tu quidem, vt si quid tuo in libello, quod minus placeat, adnotauerim, vel à veritate ipsa abhorere mihi visum fuerit, id tibi per priuatas literas amicè (vt soleo) significare velim. Sed nescio qua ratione id à me velis, nec qua autoritate alios publicè arguere tibi licere putes. te verò clam & priuaticè admoneri petas. Vellem sanè, mi Maranta, si possem etiam in hoc gratificari tibi: sed quo pacto, quæ mea non sunt, absque aliorum damno, tibi condonare possem, nulla quidem mihi ratio sese offert. Condonauit tibi ex animo, quæ

non pa

non parùm fidem, honorem, & dignitatem meam offende bant, quòd hæc ad me tantùm spectarent: sed quæ ad Rem publicam spectant tibi, vel alteri condonare nequeo. Nam quæ publicè edita sunt, & ad Reipublicæ vtilitatem spectant, publicis etiam defensionibus, & annotationibus indigent, vbi à quopiam claudicare depræhendantur. Sequar itaque ego in hoc institutum tuum, ne (vt tuis verbis vtar) si dum amicis oblandirer, id cœlarem, quod præcipuè à cæteris expetitur. Possem & cætera, quibus ibidem tuam tueris scribendi libertatem, hinc in meam trahere sententiam, sed cum ea legi debere in Epistola tua, ab omnibus mihi persuadere, illa omnia nunc lubens prætereo. Legi itaque librum tuum à capite ad calcem, non solum vt viderem in quibus à me dissentires, sed quòd ea lectione (ita me Deus amet) plurimum delectarer, & semper inde doctior recederem. Sed quemadmodum in pratis & viridariis, inter rosas, & amœnissimos flores, & tribuli, & cardui oriuntur, qui legentium manus sæpenumero offendunt, ita pariter tuo in illo viridariolo pauca quædam offendi, quæ mentem & intellectum meum pungebant. Primum fuit Doronicum, de quo maxime miratus sum. Nam cum omnium consensu, id non parua sit præditum facultate, ad omnes cordis affectus, ad venenatos quoscumque ictus, ad epota venena, & pestilentes quoscumque morbos, obstupui sanè, quòd illud in atrocissimum ocellumque permutaueris venenum, nempe in Aconitum, quod à Pardis necandis Pardalianchen Græci vocant. Sed longè magis perturbatus sum, quòd in refellendo Galeno tantopere te occupatum inuenerim, quòd de Aconito illo ad tuam comprobendam opinionem non scripserit, cum tamen non solum Galenus tibi contradicat, sed omnes quotquot sunt authores, qui de Aconito Thelyphono scripserunt, cum Galeno consentiant. Dicis itaque in primis, vt nouam & antehac inauditam comprobes opinionè, Aconitum Thelyphonon, quod Doronicum esse statuis, haustum homines quidem minimè necare, nec id vsquam à Dioscoride & Theophrasto fuisse dictum, sed quòd & oues, & boues, & iumenta, ac in summa quadrupes omnes eodem die, ipsius Theophrasti autoritate, interficiat, si tantum radícula, vel folium genitalibus imponatur. Deinde de tuæ opinionis augeas argumentum, probare niteris eiusdem

Doronicum esse miratio.

& si Matthiolus hæc hæc Maranta opinio nian de Doronicis dicit, nihilominus in suis libris dicitur eum se retrahat ac Maranta opinioni sub scribit, li. 4. c. 73. de aconito altero.

*Aconitum
Pardalian-
chen homines
aque ac Pan-
dos & Lupos
necare.*

Theophrasti verbis, Thelyphonum haustum non solle hominibus nihil nocere, sed plurimum conferre auxilij in Scorpionum ictus. Quibus etiam addis a Theophrasti Thelyphonum non Aconitum appellari, nec inter Aconita recenserit. Quæ cum contra Galenum esse statuas, tibi licet licere putas tam grauiissimi autoris testimonium potest haud temerè impugnare. Atqui consideranti mihi & in memoriam reuocanti, quæ de Venenis in sextum Dioscoridis librum sum commentatus, nulla sese offert ratio, quæ impediatur non posse homines eo necari veneno, quo boues, oues, pardi, tauri, equi, leones, tigres, vrsi, hyæ, elephantes, & quadrupedia omnia, quorum plura videntur homines superant. Porro si obicias, fortasse reperiri venena, quæ etsi quibusdam ab animalibus deuorentur, nihil tamen illis afferant incommodi, aliquibus verò eadem in eo necem inferant, vt de Sturnis Cicutam comedentibus scribit Galenus: tibi quispiam facilè respondebit non valere argumentum, quòd hæc sturnorum tantum non volatilium omnium peculiaris sit facultas, & in eo tantum veneni genere, quod non propria facultate, sed calidi vel frigidi temperantia fumentes interimit. Sed aliter se habet veneni, quæ propria sui facultate animalia omnia necat, quod huiusce generis venena haudquaquam in alimentum mutari possint, vt ea quæ temperamentorum excessu venena sunt, vel esse censentur, quemadmodum comprobatur Galenus, sturnorum & anus cuiusdam Atheniensis exemplo, quæ nullo impedimento cicutam deuorare cõsueuerat. Nec igitur lere puto ad tuam sustinendam sententiam, quod Theophrastus ad Scorpionum ictus Thelyphonum tutò proponit, cum etiam Cantharides ad rabiosorum canum morsus, & Nitellæ ad venenosorum serpentium ictus magno propinentur auxilio. Quæ tamen cum lethalia sint venena, si cuiuspiam lateri hisce morsibus non affecto exhibeantur, paulo post necem inferunt. Cæterum an Theophrasti Thelyphonum non modo potum, sed genitalibus vt (ipse inquit) ad mortem, homines perinde ac quadrupedes omnes necare possit, docet nos aperitissimè Plinius, qui li. xxvij. ca. ij. de Aconito illo posteritatis memoriæ hæc quæ sequitur scripsit, reliquit. Sed antiquorum curam diligentiamque quis posset satis venerari, cum constet omnium venenosorum ocysissimum esse Aconitum.

um, & tactis quoque genitalibus fœminei sexus animalium eodem die inferre necem. Hoc fuit venenum quo in ceremphas à Calphurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obicit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Hoc quoque tamen in vsum humanæ salutis vertere, Scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur velut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit. Mirumque exitralia ambo per se cum sint duo venena in homine cõmoriuntur, vt homo supersit. Imò verò & ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata ipsa sanentur. Torpescunt Scorpiones Aconiti tactu stupentque pallentes & vincti se confitentur. Auxiliatur eis Helleborum album tactu resolvente, Ceditque Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quòd si quis illa ab homine excogitari potuisse credit, ingratis Deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconiti, necantque gustu earum Pantheras, nisi hoc fieret, repletas illos situs. Ob id quidem Pardalianches appellauere. Hactenus de Aconito Pardalianche Plinius, cuius verba si rectè expendas, non magno sanè negotio cognosces claudicare in hoc sententiam tuam, cum de ipso tantum Thelyphono Theophrasti hæc scripserit Plinius. Hæc, inquam, si expenderit, non parua sanè iniuria te Galenum affecisse fateberis. Quippe qui libro sexto, de simpl. medicament. facultatibus Aconitum Pardalianchen, inquit, putrefaciendi facultatem obtinere, & lethale esse medicamentum: idèoque in cibo potuque fugiendum. Præteribo Dioscoridis, Pauli, Aetij, & Auicennæ testimonia, quæ tibi maximè aduersantur, cum notiora sanè sint, quàm à nobis describi mereantur. Nam hi omnes inter venena huiusce Aconiti meminere. Nec placet deinde, quòd scripseris non aliam ob causam huiusce Aconiti meminisse Dioscoridem, quàm quòd palam faceret eo necari Pantheras, Lupos & cætera quadrupedia, quæ illud deuorarent. Siquidem cum nonnullæ sint animalium horum partes, quibus ad varios morbos vitium, affirmas hanc doctrinam existimasse Dioscoridem non fore Medicis inutilem, quòd obiecto quadrupedibus hisce feris Aconito vnà cum sanibus sine alio venationis negotio ea consequi possent.

*Animalia,
qua in Medi-
cum & sum ve-
niunt haud-
quaquam ve-
neno neciada.*

*Doronicum
non esse vene-
nosum.*

*comparatio vegetabilis
per se ipsa. Matth. v. p.
122. parit in par. v. p.
122. in Diosc. v. p. c.
73.*

*Cneorum nec
Thymalæam
nec Chamelæ-
leam esse.*

v. d. 3. p. 384. & 385.

Atqui docere Medicos hæc animalia venenis interficere, et post hac eorum partibus utitur ad morbos profligandos, et omni prorsus ratione videtur alienum, cum animalia à serpentes ista, vel veneno interempta ubiq; corrumpantur, & præsertim vbi Aconitum deuorauerint, cui magna vis est putrefactoria: quemadmodum & cæteris quæ propria facultate sumentes interimunt. Quo fit vt canes, qui cadavera veneno interempta vorauerint, in rabiem agantur. Proinde animalia quæ in vsum Medicum trahenda sunt, haudquaquam veneno necari debent. Ego verò cum mihi persuadui hoc haudquaquam ignorasse Dioscoridem, id nullam aliam ob causam eum manifestasse censeo, quam vt tam noxia pericori, hominiquæ animalia facile è medio tollerentur, & eorum excresceret numerus. In qua sententia me maxime confirmat Plinius, vtpote qui loco superius citato infici canec Aconito ait Pantheris obiciendas, ne situs ac regionibus illis replerentur. Postremò si nostris argumentis acquiescere nolueris, quod tamen difficile crediderim, quòd non ambigam te hominem esse rationabilem, facito huiusce noui Aconiti periculum. Hoc si feceris, illico proculdubio in nostras concedes sententiam. Nam etsi sexcentos vulgarium Doronicorum modios hoc in negotio consumpseris, nunquam tamen Pantheras vel Lupos necabis. Canis meus deuorata Doronicorum seculca, longè alacrior factus est. Adhæc quòd legeris Mauritanorum Doronicum ex tertio esse exsiccantium & siccantium censu, eandem temperamentum naturam tuum habere scribis: quòd fortasse putes Doronicum, de quo Arabes scripsere, nihil à vulgari nostrate differre. Sed alteram se habere maximè pollicetur gustus. Nulla enim alia in eo percipitur qualitas, quam mediocris dulcedo omni profus acredine vacans. Cuius ramen dulcedinis, nullus est inter Arabas, qui meminerit. Præter id non parum in Cneoro à te dissentire cogor, quòd cum quibusdam censibus, Theophrasto nil aliud designare Cneoron, quam Thymalæam & Chamelæam. Nam Thymelææ præter id quod nusquam folia odorata sunt, sed potius si digitis frientur, virosium odorem reddant, radix grandis non est, neque altè descendens, quemadmodum nec Thymelææ. Nec humi Chamelæa pro-cumbit, nec floret post æquinoctium Aurumni, sed vere ipso inchoante. Adhæc Cneoron nigrum, quòd Thymelæam esse

esse arbitraris, folio est Myricæ, quòd quantum à Thymelææ abest, id facile te iam diu scire non ambigo. His altera accedit ratio, quòd nullum sit inter Thymelæam & Chamelæam coloris discrimen, quo nigra altera appellari debeat, altera verò alba. Deinde Cneori folia olim in coronis venisse testatur Plinius. Id quòd maximo est argumentum, vt non alia de causa quam odoris, coronas ex Cneoro parasset antiquitas. Hinc fit, vt mihi persuadè Casiam nil aliud Vergilio in Bucolicis designare, quam Cneoron. Ibi enim non de Casia arbore scribit Vergilius, sed de herba odorata, quæ à Naiade in corollis neciebatur, vt facile testatur hoc carmè,

Tum Casia atque aliis intexens suauibus herbis.

NAM & Iginus (vt Plinius est autor) Cneoron Casiam vocat. Atqui tu haud rectè, quantum video, Cneoron Casiam à Theophrasto vocari ais, cum id fecerit Gaza Theophrasto nesciente. Præterea cum antiquorum omnium consensu Gnidium granum è Thymelæa proveniat, purandum mihi non est, id ignorasse Theophrastum, qui si sciuisset Cneoro esse Thymelæam, cum diligenter admodum Cneori historiam describat, non possum adduci ad credendum, quin de Cneori baccis, ibi aliquid meminisset. Meminit tamè Gnidi granum, lib. ix. vbi nihil pariter de Cneoro scriptum reliquit, Cæterum non negauerim, ob id Dioscoridi Thymelæam, & Galeno lib. ix. cap. 111. de compositione medicamentorum per genera, Chamelæam appellari. Sed è contra affirmauerim, Theophrasti Cneoron à Galeni & Dioscoridis Cneoro plurimum distare. Has Cneori differentias proculdubio nouit Plinius, quippe, qui Galeni & Dioscoridis Cneori me minit, libro xxiii. capite vigesimo primo, & in hoc Gnidium granum oriri ait. De Theophrasti verò Cneoro egit libro vigesimo primo, capite nono, inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Casiam appellari Iginus scribit. Plura enim sunt plantarum nomina, quæ pluribus conueniant plantis. Sed cum hæc haud te latere sciam, ne Mineruam fortasse docere videar, pluribus ea declarare non libet. Adhæc in Zingibere maximè tibi refragatur Plinius. Nam vbi tu arboris radicem Zingiber esse asseueras,

*non dixit hoc
Maranta.*

*Zingiber non
esse Piperis ra-
dicem.*

ille de Zingibere & Pipere scribens, libro duodecimo, capite septimo, Non est, inquit, Piperis radix, quod vocant Zimpiberi, alij verò Zingiberi, quanquam sapore simile. Id enim in Arabia & Tragodytica nascitur regione in villis paruae herbae, radice candida, celeriter ea cariem sentit, quamuis in tanta acritudine. Id quod pariter testantur Latrati: & alij qui iis fuerunt in locis ubi Zingiber nascitur, & magna colitur diligentia. Sed ad Violas albas Iasme venimus. In quibus censendis etiam à me apertissime dissentias. Putas enim tu haudquaquam ibi de albis Leucoij floribus intellexisse Dioscoridem, sed de his, quas vulgo appellamus Gelsomini. Ac quoniam ego scripseram, si de vulgari Gelsomino intellexisset is haudquaquam praetermisisset, quomodo enim de eo alicubi scripsisset, & historiam, & vires; cum plura sit viribus, non obscuris referta; apertè sententiam nostram impugnare videris, cum inquis non esse hoc firmum argumentum, cum Dioscorides multorum simplicium mentionem fecerit, nempe Thuiæ arboris, Buxi, Aegyptiacæ spinæ, Stybij, Amomis. Hirculi herbae, syluestris Lini, Thuiæ & nonnullorum quorundam, quorum nec vires, nec historia descripta. Idque ea tantum de causa fecisse illum, ut veras, quod in medicum usum hæc nusquam veniant, & alias quam Medicinæ, operibus deseruiant. Sed nescio profectò, mi Maranta, quo suadente genio hæc scripseris tu, qui tamen in Dioscoride versatus esse videris, cum Aegyptia spina & Stibium in multiplici medicamentorum usu, ipsi Dioscoridi habeantur. Sed id sane magnam in admirationem me duxit, quòd viderim te nulla dubitatione affirmavisse. Aegyptiacæ spinæ & Stibij historiam nusquam scripsisse Dioscoridem, qui tamen de Stibio lib. v. proprium describit Caput. Ac pariter de Aegyptia spina libro I. capite de Acacia, quæ nil aliud est, quam spina Aegyptia, quemadmodum declarat ipsemet Dioscorides his verbis: Acacia in Aegypto nascitur spina instar arboris fruticosa, non se in rectum attollens: florem habet candidum, & semen Lupino simile in folliculis, ex quo fructus expressus siccatur in umbra. Spinæ decoctum solutus artus fore committit, &c. Sed quod magis est tu ipsius verba contra te pugnare videntur. Nam si, ut inquis, Thuiæ, Buxi, Hirculi & cæterarum, quas meministi, plantarum, historias non descripsit Dioscorides, quòd hæc in

Medicum usum nusquam veniant, nescio profectò, cur tibi persuaseris eadem de causa Gelsimini historiam, non descripsisse illum, cum hoc ad multa vile habeatur, & ipsemet Dioscorides scribit, Iasmenum præter id, quod odoris suavitate toti corpori conciliat, ea corpora iuvare, quæ excalescentem laxationemque desiderant, & toti corpori convenire, cum in balneas descensum est. Nò afferam nunc, in quam multiplicem medicamentorum usum veniat apud Arabas, quòd hæc longè antea te scire, non ambigam. Posses quidem hic plura recensere argumenta, quæ me inducunt ad credendum Leucoij floribus, non Gelsomini Iasmenum parasse Persas, nisi de re hac iussus differuissem, tum in Epistolis. Scio Atticis Leucoium appellari Iasme, quòd fit, ut à me dimoveri non possim opinione. Quod verò Dictamninum, ut scribis contra Dioscoridis & Theophrasti sententiam, non solum in Creta nascatur, sed in aliis etiam regionibus, non tibi facile concedo. Nam tamen ex semine è Creta allato Pisis, in horto Ghini prouenerit Dictamninum, id tamen nil Theophrasto & Dioscoridi detrahit, quum illi de Dictamno sponte proueniente scribant, non de fatiuo, cuius semen è Creta fuerit allatum. Pliniam post in Persica arbor sequitur, vna cum illo implicatus videris: quippe qui dicas Persicam arborem in Aegypto & locis proximis fructificare, quanquam in Rhodo usque ad florem duntaxat deuenit. Hæc enim de Persea Aegyptia intelligenda sunt, non de Persica nostrate, qua Rhodus ubique abundat fructu nostrate, longè fortasse maiore lapidioreque. Quin etiam in Myrrha à te dissentire cogor, ubi Myrrham tenes, non esse odoratam, nisi fortasse incensa fumiat, quemadmodum & Tus & Agallochum, quæ tamen mihi diligentius expendenti, etsi non videntur, apertissime odorem reddunt. Atqui Myrrham quoque esse, per se odoratam, id maximo est argumento, quòd lacte, quæ Myrrha tantum pinguitudo est, adeo sit odorata, ut eam per se tantum nullo addito odore, vnguentum facere scribat Dioscorides. Neque aliam ob causam Myrrham in vnguento Amaracino, Cinnamomino, Malabathrino, Irino, Cyprino & aliis nonnullis addebat antiquitas, quam odoris conciliandi gratia. Id quod facile comprobatur ipsius

Iasme Atticis Leucoium designat, non Gelsominam.

Opinio, quòd Dictamninum alibi, quam in Creta proueniat explosi. Persea à Persica differre.

Myrrham odoratam esse, etiam non sufficit.

Diosco

Gelsomini & Leucoij examinationis.

vide p. 330. 633

Dioscoridis testimonio, in vnguēti Nardini apparatu, vbiq;
 habet. Iuncus odoratus spissamēti gratia adicitur, sicut pro-
 pter odoris suauitatem, Costus, Amomum, Nardus, Myrra,
 Balsamum, & in Cinnamomi confectioe laudatur, in-
 quit, non acre, molli odore Myrrham redolens. Id quod
 etiam aliis in vnguētis repetit. Nam cum antiqui Mosca,
 Ambaro, Zibetoque vocato destituerentur, Myrrha, Bals-
 amo, Amomo, Costo, Nardo, Cinnamōque ad odorata v-
 nguenta paranda semper vsi sunt. Dioscoridi subscribit Gale-
 nus lib. 1. de Antidotis, vbi mīncam Myrrham maximē ve-
 nē olere scribit. Idem libro primo, capite quinto, de compo-
 medicamentis, per locos, de medicamentis agens, quæ pilosiora
 tenuant, Myrrham eis interponi iubet, vt odoratiora redder-
 tur. Idem præterea reperio posteritatis memoriæ commo-
 dasse Plinium, quæ tamen in tuæ opinionis testimonium re-
 fert. Siquidē is lib. xii. ca. xv. Catero passim, inquit, è vngue-
 to compta Myrrhā in folles confarciunt, ipsiq; vnguētis
 digerunt haud difficulter odoris, atque pinguedinis argu-
 tis. Item lib. xii. cap. vbi ea quæ in Nardinum vnguētum
 veniunt, recenset. Omnia autem, ait, (vnguenta intelligi
 acutiora sunt Costo, Amomo, quæ maximē nares ferunt,
 crassiora Myrrha, suauioraque, Et paulo post inquit, Myrrha
 & per se vnguētum facit sine oleo, Stracte duntaxat. Sed
 & Agallochum esse odoratum, etsi minimē suffiat, vltimo
 est argumentum quod scribat Dioscorides, mand' Agal-
 lochum, vel eius decocto os collui commendandi haud
 gratia, ea quidem ratione, qua quidam hoc xuo Moscham
 quibusdam confectioibus mixtum cotidie mandunt aduer-
 sus oris graueolentiam. Testantur item Agallochum odorati-
 simum esse Lusitani, qui in Meridēem & Orientem nau-
 gant, quique eius viderunt plantas, vt fufius in commen-
 tariis nostris diximus. Betonicam quoque qua passim vitium
 in medicamentis hanc odoratam esse scribis, libro secundo,
 capite quinto, nisi digitis atteratur, cum tamen nusquam de
 lam integram nec digitis attritam in odoram repererim.
 Catanances lubinde radicem improprie in terram flecti &
 contrahi in formam milui exanimati scribere videris,
 quod scribat Dioscorides adeo flecti Catanances radicem,
 vt milui exanimati vngues, non miluum ipsum co-
 tum referat. Qui Plinium accusant, quod Sisymbrium

*Agallochum
 odorem redde-
 re & si nō suf-
 fiat.*

*Betonicam be-
 nē olere & si
 digitis non at-
 teratur.*

lib. 2. c. 12.

*Plinium de-
 fendatur.*

vid. Plin. lib. 2. c. 11.

in Calamintham mutari scribat contra Theophrasti senten-
 tiam, haud rectē (meo quidem iudicio) faciunt, cum id er-
 roris deprauatæ lectioni non Plinio sit adscribendum. Præ-
 ter id enim, quod in antiquissimo Pliniano exemplari legam
 ego in Mentham, non in Calamintham degenerare Sisym-
 brium, quis non videt Plinium ex Theophrasto transcripsisse?
 Quippe Theophrastus lib. ij. cap. v. de historia plantarum,
 & lib. v. de causis cap. viij. Sisymbrium in Mentham mutari
 scribit, facie verò Calamintham referre. Namque facies non
 immutat plantarum saporē, neque facultates. Vidēris in Ga-
 liopsi & in Primula Veris, quam quidam herbam Paralysis
 vocant, etiam a me dissentire, sed cum id abs te fiat infirmis
 satis argumentis, sat in re hac mea Commentaria tibi respon-
 dere arbitror. Hortensis Solani fructum nigricantem aut ful-
 uescentem facere Dioscoridem censet, quod nunquam verē
 niger, neque verē fuluus videatur. At ego aliter rem intel-
 ligo: cum Hortense Solanum modo fructu nigro, modo ru-
 fescente, modo ex viridi nigricante sæpissimè viderim. Supi-
nam tuam verbenacam, perquam libentissimè spectarem,
 quam non longè à Bitonto Apulia à te inuentam scribis.
 Verum cum Dioscoride teste ea singulari ramo plurimum
 constare debeat dodrantis altitudine, non ita facilè tecum
 sentiam, quum tuæ ramulos plures adscribas, qui tribusi ter-
 tistris modo humi repunt. Etenim reperere hanc nusquam scri-
 bit Dioscorides, sed ramum dodrantis altitudine proferre.
Eruum sanguinem per urinā ducere non posse, nisi frequen-
ter copiosèque sumatur, tecum sentio, sed in eo quod vena-
na non interficiant, nec suam (vt tuipe inquis) ostentent fe-
rocitatem nisi certa quadam mensura accipiantur, profus à
te dissentire me cogit ipsa veritatis ratio. Siquidem tametsi
 nonnulla reperiantur venena, quæ nisi certa quadam quanti-
 tate pota non interficiunt, vt Cicuta, Meconium, Euphor-
 bium, & alia plura, quæ tantum venena sunt ob calidarum
 frigidarumque qualitatuna exuperantiam, sunt tamen quàm
 plurima, quæ propria sua facultate, vel (vt alij dicunt) pro-
 pria forma enecant. Etenim hæc quaquam pauca admodum
 quantitate sumuntur, vt vix sentiantur, tanta tamen est eor-
 um malefica atroxque vis, vt breui temporis spatio tantum
 augeantur dum in seipsa corporis humiditatem conuertunt,
 vt postea breui temporis momento sumentes in necem tra-
 hant:

*Plinij locus
 restitutus.*

*Opinio de Si-
 nensis explosa.*

hant: Huiusce classis sunt Aconita omnia, Toxicum, Nigellus, & alia id genus plura. Atqui si hæc tantum à me ipso excogitata, audi quæso Galenum, qui lib. j. de hoc idem testatur his verbis. Qua ratione etiam minima zicula humoris lethaliū venenorum, quæ deleteria sunt, ubi animalis corpus ingressa fuerit totum id momentum temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat: necesse fit curatio, quæ per venereorum remedia & antidota adhibet &c. Et lib. v. cap. xix. de simplicium medicamentorum facultatibus. At medicamenta, inquit, quæ tota est nobis contraria sunt, proinde si vel minimum eorum primum facit, emmino lædatur necesse est. Item lib. iij. cap. v. Medicamenta erodentia, inquit, & putrefaciencia, quæ quantitate minima sumantur, omnino tamen corrosiva sunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia sunt calore humilitateque putrescere solent. Atqui calidus humidusque quilibet est, itaque putrescere nunquam cessare possunt. Quæ de longo post tempore etiam à quo sumpta sunt, necesse interimunt, potissimum, quæ crassa terrenaque essentia habentur. Hæc Galenus. Quibus palam est, vniuersalem vitam præpositionem nihil pro te concludere posse. Cur mali corricem & semina nulla dubitatione esse calida. Item acidum succum frigidum vnâ tecum affirmo, Scilicet Quo non parum à te dissentio, cuius album contrarium in re vitello facultatem possidere aïs. In hanc sententiam adducit Galenus l. br. xj. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi sic habet. Temperatura porro album symmetro frigidum est: itaque eo vtendum, non tantum ad oculos, verum etiam ad alia omnia, quæ medicina requirunt suauissima, minimèque mordacia. Quæ vniuersæ sedis ac pudentorum vlcera contumacia. Item miscetur quæ absque morfu ea possunt desiccare. Per hæc ipse vitellus assimilis est naturæ. Hæc ille. Iuniperi baccæ & folia, & fraxini etiam frondes ad quasdam affectiones vtiliter intus sumpta scribis à Dioscoride doceri, verum Scitriusque arboris ligni ramenta deouentur, perniciosum est ferre. Sed vt priora esse vera non ambigimus, ita postrema suspecta censemus. Etenim cum Galenus, Paulus & Serapio, qui ex Dioscoride transcribunt, nunquam hæc ramenta bulæ meminerint, nec ratio ipsa consentiat, non est quod

*Qui Vitellus
natura albo
similis est.*

Iuniperini ligni, fraxini, & scobæ non esse venenosa.

prohibeat, quominus credendum sit, Dioscoridis codici subesse mendam, præsertim cum non desint Græca exemplaria manu scripta, in quibus Iuniperi caput vbique ferè deprauatum legitur. Id quod etiam de Fraxinei ligni scobe censendum puto, cum id non affirmet Dioscorides, sed ita aliquibus tradi ait. Cæteris hoc adiungere libuit, quod non placeant comparationes, quæ cum suspectis sunt lectionibus.

Hæc itaque sunt, mi doctissime Maranta, quæ tuo in illo viridariolo senticosa nobis visa sunt & inde eruncanda putamus. Atqui tamen de his meum tibi propalavi iudicium, non lim tamen hæc tanquam ab Oraculo prolata accipias, sed tanquam ab homine amico, qui non ambitione, non inuidia, non petulantia, non iniuriæ vindicandæ, non tuæ impugndæ doctrinæ, nec suæ promouendæ opinionis causa, sed veritatis propagandæ & iuuandæ posteritatis ad te scribat. Dixi tibi sententiam meam, quæ vnicuique libera esse debet, amabilibus sanè verbis, pacatissimisque animi affectibus. Quinetiam omni seposita mentis perturbatione, citra omnem inuidiam, & sermonis asperitatem, causam meam abs te pluribus oppugnatam argumentis, leuiter humaniterque defendi. Sed inuitus sanè (ita me Deus amet) & præter animi voluntatem in hanc deueni disputationem. Inuitus, inquam, quod cum amicis haudquaquam certare solem, quum vix tam leue, humanumque certamen vllum esse possit, quod aliquid vel læsionis, vel æmulationis non afferat. Atqui omnes, ni fallor, huiusce facti culpam in te reiciunt, qui tuam illam Methodum legerunt, & hanc tuam Epistolam intuebuntur. Siquidem vbi animaduertent, quod non solum eo in libello & fidem nostram læseris, & scripta pluribus in locis impugnaueris: sed quod hac etiam in Epistola dum te ab illata mihi iniuria pluribus modis excusare niteris, tuam tamen opinionem tueris, nec tantillum quidem à priori dimoueris sententiam, imò Epistola ipsa ad respondendum me prouocat, non vereor, quin illico iudicent tua tantum ipsius violentia me in certamen hoc esse adductum. Quanquam autem libelli illius amariusculis quibusdam argumentis mihi insensu iudicaueris ab omnibus, id tamen nihil me ad scribendum

dum in te mouebat, quòd non defuturos sperarem, qui tua causam meam defendendam suscipere, vel de illata mihi iniuria (vt prudens tuus ille Pisanus) te admonerent. Sed longè aliter se habet Epistolæ tuæ argumentum, quippe quòd Epistola quælibet responsum petere videatur. Inimicem enim atque illiberalis animi crimen esse putant probè ac sinceri homines, vbi quispiam acceptis literis non respondeat. Sed nescio profectò, an huiusce facti culpam me reicere debeam, an in illos fortasse quibus libellum viderum, examinandum ac emendandum commiseras, an in vò in vtriusque id erroris reiciam. Porro si veritatem facere debeam, doleo sanè plurimum, & tuæ, & meæ fortis exitum, quòd tua tam malè cesserit opinio, & cogar tecum amico certare, ni velim inhumanus, illiberalis, inbecillus, negligens, dignitatis honorisque mei contemptor ab omnibus haberi. Sed quum, vt apprimè doctus & eruditus, ita prudens ac pius à me habearis, nihil mihi verendum est, quominus hæc omnia amicabiliter suscipias, & certaminis nostri causam abs te ortam agnoscas. Quod facias rogo, atque etiam obsecro, ne nostris laboribus videntes, dissensionibus nostris lætentur. Polliceor tibi Maranta, non modo me nihil vnquam facturum, sed te cogitaturum quidem, quod amicitia nostræ vinculis rescindere valeat. Sum enim tui amantissimus & honorum tui tuæque famæ studiosissimus. Id quod multi doctissimi, quorum hic consuetudine fruor, attestari possunt. Nam demonstrantibus illis, quæ tuo in libello aduersum me habes, suadentibusque, vt acerbam aliquam in te ederes Apologiam, non solum eorum suasionibus morem genere recusavi, & cum eis pro te pluribus disputavi argumentis, sed laborem illum tuum, & illis, & cæteris, quibuscunque laudibus non minimis promouendum curavi. Ad te amadum promouendumque excitauit primum Luca Ghini præceptoris tui de tua singulari eruditione testimonium: deinde verò virtus tua ac doctrina, tuique viles in Medica materia labores, quibus pro virili futuram posteritatem iuuare niteris. Quamobrem audebo te hortari, vt maneas perpetuò in sententia. Tuæ illius Methodi lectione (vt antea fassus sum) mirum in modum sumum delectatus, & ingenij tui acumen admiratus, quòd sit, vt

etiam longè magis me delectari posthac putem Commentariis illis tuis in Dioscoridem editis, quòd maturiori iudicio maiorique fortasse diligentia hæc esse edita putem. Vtinam tam essem doctrina & eloquentia præditus, vt tibi auxilijs aliquid consiitue hoc in negotio præstare possim, facerem quidem id ex animo, tanta tuæ iuuandæ doctrinæ est mihi voluntas. Sed cum ad hoc munus obeundum in idoneum me esse intelligam, & itineris distantia hanc meam erga te impediât voluntatem, rogo atque etiam obsecro, vt animum hunc meum boni consulas. At quoniam eiusdem te esse in me voluntatis mihi certò persuasero, cum sciam istic in toto Regno haberi montes, maria & valles, quin etiam viridaria, in quibus raræ ac viles virescunt plantæ, velim vt pro tua singulari humanitate, ea omnia, quæ nostra Commentaria augere illustrareque posse censebis, ad me mittere non dedigneris. Quod te futurum omnino spero. Nam si tuam respexeris probitatem, & animi ingenuitatem liberalitatemque, hæc omnia tibi facillè persuadebunt, vt illico votis meis satisfacere studeas. Si deinde meum in re hac desiderium etiam considerabis, illico cognosces haberi fortasse neminem, qui me dignior sit, cui hæc largiri debeas. Nulli enim hæc concedere poteris, qui tui nominis laudes magis extollat, qui diligentius suis in libris collocaet & appingat, quique hæc omnia maioribus præconijs tibi accepta referat, quàm MATTHIOLVS. Tam honestam petitionem pluribus ab amico optimo exigere suasionibus operæ precium non est, ne videar quasi vel fucatis argumentis, vel melliflua quadam verborum dulcedine, ea ab ipso extorquere velle, quæ tantum eius beneuolentia ac liberalitate consequi desidero. De cætero sat rectè nos valeamus, tamen si ingrauescent iam ætate, non desint quandoque fenestris incommoda. Sed hæc feremus forti animo. Vale.

Pragæ.

K ANDR

ANDREAS DE BLAVVEN MED.
cus, Petro Andree Matthiolo,
S. P. D.

*Agitur de multiplici auri potabilis
parandi ratione.*

Sæpius ego, Præstantissime Matthiolo, sum
miratus plurimos ætatis nostræ summos & ce-
rissimos Medicos, naturæque indagatores
rimos: qui cum in materia medica cognoscen-
da, & explicanda plurimum nauarint operæ & laboris,
rerea tamen auræ illius aque, magni in primis & non
fatis laudati remedij, mentionem omnino nullam faci-
unt, quam tamen adeo nobis commendarunt ex veteribus
dam, vt cæteris eam omnibus medicamentis facile præ-
runt, quippe qua vires, vt vt illæ læguent, resituatur
tum, vt reiuuenescere videntes, vigorémque inde incredi-
lem facultatum omnium corporis recipere videantur. In
rei causam, an in difficultatem eius aquæ parandæ, qui
in conficiendo chymicos labores requirat, quos pauci
vel tanquam sordidos abhorrent, an in auaritiam & in-
prium parsimoniam referam, dubito. Complures cæcè
se scio, qui cum ipsi rem ita arduam, vel ignauiam, vel
hebetudine non valuerint assequi, conatus in ea aliorum
dustriorum hominum summopere contemnant & eleuen-
Quorum ego impudentem & insciam temeritatem depre-
rans, mihi ipsi gratulor, quod in huius Sereniss. Principis
nostri seruitium adscitus sim, nimirum quod inde multum
cum, quem in secretioribus istis remedijs parandis
& vsu plurimum posse constat, de hisce & alijs famulante
conferendi & coram vberius disserendi sit data occasio. In-
notitia enim inter nos per triennium hoc indies conueni-
do quàm familiarissimè contracta, me non lateat, te vni-
que scribendi studio & alijs curis occupatissimum, famu-
rum tamen horarum quicquid est, vt plurimum rationibus
hisce parandis medicinis tribuere, teque his adeo affectu,
laborum nihil proprijs etiam manibus peragendum solus
fugas. Alunt fouentque conatus nostros socij studiorum
itaque & ego tuo exemplo maiore diligentia in arcana illi

parandorum medicamentorū rationem incubui. Quæ autem
de auro potabili diuturna inquisitione, varia lectione lon-
gæque experientia, nec sine magnis sumptibus comperij
hactenus, ea libuit coram te hoc loco referre: non vt te do-
cerem, quod ignorares, sed vt hoc modo aliquid elicerem,
quo ipse eruditior redderet. Porro nosti varias esse à diuer-
sis excogitatas rationes, quibus in liquorem potabilem au-
rum reducere conati fuere. Sunt enim, qui illud aquis, quas
à vehemēti corrosione fortes dicunt, in aquam resoluunt.
Parantur istæ vulgo Chymicis ex Salis nitri vna parte &
dupla Chalcanthi. Separatur his aurum ab argento, ideoque
Separatrices aquas vocant: dissoluitur enim argentum in
aquam, aurum verò subsidet in fundo, puluisculo nigro si-
mile. Si quis prioribus addiderit quartam partem Salis Am-
moniaci, paræque vt prius, habebit aquam, quam Regiam
Aurifabri & Chymici appellant. Subsident separando in hac
argentum calci simile, liquefeit verò aurum in aquam verè
aurei fulgentis nitidissimi coloris. Sed ne quis hic vratur,
vnicè cauendum. Viscera enim omnia exederet. Habet Phi-
lippus Vltadius descriptionem auri potabilis, quod Ioan-
nem de Tolero, & Hugonem, ambos Cardinales, in omni-
bus terculis vsurpasse, & pro maximo thesaurio habuisse, di-
cit. Exuritur autem in aquæ, qua soluitur, compositionem,
non tantum sal nitri, & Ammoniacum, sed & Mercurius
sublimatus, quibus, cum sumirè sint corrosiua, nec venens
carentia, nullo pacto vtendum consulerem. Nec tantum
propterea, sed ne ventriculus auro obducatur, verendum.
Inscit enim illa aqua omnia, quæ attingit, pro varietate ve-
rum, quibus est commixta, auri si auro, nigro colore, si ar-
gento, vel Mercurio viuo, viridi si cupro, &c. Excogitauit il-
le quidem quicumque eius fuerit author, rationem non ad-
modum ineptam, malignitatem eius admendi, qua scilicet
aquam illam rodentem, iterum destillando ab auro soluto
abstracturum se sperat, vt in fundo butyro simile remaneat
aurum: sed spirituum aquæ fortis, salis præsertim Ammo-
niaci & Mercurij tanta est vis corrosiua & venenosa, vt fru-
stra se quis ea à remanente auro separaturum speret: maxi-
mè verò ipsam aquam viuum, quod libentissimè, & fa-
cillimè cum Auro vnitur & remanet, sicut etiam vtunque
liquidum sit, & tactui cedat, solum in se aurum recipit, reli-

*Primus dis-
soluendi auri
modus per a-
quam fortis.*

Aqua Regia.

*Alia ratio
de auro
parandi.*

quis omnibus renitens. Aqua ego calida distillata potius materiam infundere, sapiusque abluere tentarem, quae proculdubio falsedo illa, & fore vis venenosa promptius auferretur. Alioqui huiusmodi editae medicinae, cum tantis venenis preparata, usum non temere tentandum, nec admittendum esse constat. Alios ego noui, modumque conficiendi habeo, qui ex priori crani humani calcinata, & Crystallinum, ac Diaphanum sal reducta, quod te quoque vidisse puto, se Aurum potabile conflare posse sperant, sed utrum confecerint, nescio. Vtunque verò res haec se habeat, omnino vel sal ex craneo paratur, oportet. Cum aureae Salium natiuorum copia nobis suppediet, & aquae ex aliis rebus omnibus combustis Sal confici possit, quid ipsorum Cranei potissimum inquisitionem commouerit, nescio. Recordor ego quidem Alberti de mineralibus dictum, ubi adfert magnam inesse virtutem mineralem capillis humanis, illis praesertim qui de capite abscinduntur, suoque temperatius visum, & inuentum esse Crancum hominis, quod merdentes futurae superioris partes multas aurei pulueris habuerit admixtas. Scio quoque Gebrum (qui solus ferè ipsius naturae principis Chymiam tradidit, quemque et hoc artis illius studiosi tanquam Aristarchum suum admirantur) oleum quoddam, ex capillis humanis pro incantatione, ut loquuntur, seu praeparatione ad faciliorem liquidationem metallorum, mirè commendare. Sed detur ipsi aliquid eo efficere, tamen ratio haec praeparandi valde remota & longinqua videtur, cum alia multa reperiatur, quae per se id ipsum praestant, ad quod cranium vix multo tempore perducì poterit. Idque eo magis, quod sal istud conficiendū, ut experti sunt qui illud parare tentarunt, cranium dum emittitur tetra suo, & maximè foetenti odore, (ut comburendo ossa pleraque solent) grauiter nares feriat, omnemque ambientem inficiat aërem. Habeo porro Argentinenfis cuiusdam Medici rationem conficiendi Aurum potabile, ex solo Auro, absque vlla re alia addita, praeter ignis vim, quem legeris artis Chymicae, Aurum per Strybium expurgatum, & in tenuissimas laminas reductum, ac vasculis ad hoc idoneis liberè, ne sese vsquam laminæ contingant appensum, dum exuritur & calcinatur, in fornace ad hoc debite parata, per medium annum quam seruentissimum sustinere oportet, quousque

Aurum distillatum ex crani humani sale.

Humanorum capillorum ad ductilia red-denda metal-la magna vi.

Auri potabilis simplicissima conficiendi ratio.

quousque tandem laminæ illæ Aureæ illinc exemptæ, libero & frigidiori exponantur aëri, & oleosus quidam humor inde defluat & resoluatur rubei coloris, sapore subdulci. Eliciebat autem ille ex libra vna auri ad uncias duas olei. Sin verò, quod igne fortassis non vndique pariter fuerit aurum exutum, minus promptè liquor ille defluat, spiritum vini rectificatum aliquoties infundere solebat, idque tam diu adeoque saepe reiterare, donec omnis ille color fulgens extraheretur, aurique puluere subalbo in fundo relicto nihil porro coloris auri spiritus ille, vini inde reciperet. Quam subtilissimè verò hosce spiritus, vel quintam essentiam rectificabis, si eam in cucurbita vitrea sub alembico, praeposito recipiente, in gelidissimam, vel niue refrigeratam fontis aquam impones, ipsum capellum panno lineo in aqua calidiorè imbuto, vndique teges. Per *distillationem* enim partes illæ tenuiores & subtiliores sursum feruntur, aqueis in fundo relictis. Hoc, inquam, vinum auro, ut dixi, calcinato infusum, & per alembicum denuò destillatum, in fundo post se relinquit eundem illum subrubrum liquorem, aurum scilicet potabile: quo se & alios ad multos annos saluum & incolumem conseruasse Medicus ille dicitur. Solebat ille, per-purgato prius corpore, raso & calefacto vertici capitis, drachmam vnā eius affundere, ac tantumdem in inualuatico bibendum exhibere. Neque verò haec eius praeparandi ratio, adeò absōna videtur, cum & experientia confirmet, & Geber Chymicorum Princeps lib. iij. cap. lxiij. asserat: Metallica corpora omnia verè calcinata solui per reiterationem calcinationis, rationem subiungens, quod omnia calcinata ad naturam solum, vel aluminum accedant. Hunc auri potabilis conficiendi modum maximè probauit Generosus & Magnificus Comes Iulius ab Hardeck & c. Serenissimi Principis nostri Marechalci, Mæcenas mihi summus, qui sumptibus faciendis, & sedulo studio secretiora illa, igne parata remedia inquirendi, nemini cedit, cum praè aliis modis hie sibi placeret, maiorèmq; spem faceret, & securius eo venturi & magis conferendi humanæ saluti, quòd liquor ille aureus absque alio (ut alij solent) corrosiuo addito pareretur. Itaque laborem suscipi curauit, eoque ad xx. Septimanas progressus: ad ducentas vinas maiores, quadrenos cubitos capientes, liquorum insumpfit. Sed factò nescio quò corrigi,

hoc est subtilissimè.

Distillatio frigoris Sicardi ignem.

Geber princeps Chymicorum lib. iij. cap. lxiij.

vt artifex operis vita excedens, opus reliquerit imperfectum. Quod licet in primis, tanquam destructum, & inabsolutum opus, Magnificus Comes negligeret, elapsis tamen aliquot diebus vendendi eius desiderio allectus, vasculis exemptis inuenit ferramenta quædam, pro sustinenda fornace parata inuenis ferrum passim confersa, quæ utraque ipsorum facta, et si latum digitum crassitudine excederent, apparebant, æque ad eò guttas illas laminis decedentes ferrum totum penetrasse videre licebat. Sicut ad hunc vsque diem videre effluera ramenta ista ob hoc, à Magnifico Comite asseruata. Vnde proculdubio facile credendum, cum guttulæ istæ calore decedentes partium tenuitate, ferrum penetrarint, in humano corpore longè facilius, ad omnia vasa deferri posse. Sed lignorum penuria, & laboris diurnitas hætenus, quo minus denuo pararetur, obsticit. Vidimus uterque nostrum sine & gustauimus aquam illam, Serenissimi Principis nobis iussu, nobis & Doctori Gallo præclaræ memoriæ, pro aqua potabili ostensam, quæ à montibus Curtinis celsitudinis suæ dono missa erat. Referebar illa quidem diaphano leuæ & fulgente colore, vt si quid aliud, purissimum aurum, quod visu iucundissimum erat: ex sapore verò nihil præter spiritum vini, ex quo & ipsimet artifices se confecisse fatentur, depræhendimus. Sed (quod dolendum) effectus in morbis illis, quibus periculum eius à nobis fiebat, auctoris promissis non ad eò respondebat. Sunt similes aurearum aquarum ex vino parandi rationes infinitæ in voluminibus Raymundi Lullij, qui editi partim, partim conscripserunt, cum feruntur, sed aliis aliæ plus temporis & laboris requirunt. Ego quoque similis aquæ ex vino & auro conficiendæ rationem per me & alios expertam habeo, sed magis est æ diuturni laboris partes illas subtiliores vini ab aquis, & terrestribus rectè abstrahere & separare: quod elementorum separationem Chymici dicunt. Habet enim omne vinum in se terreum, & siccum aliquid, quod distillatione nobis separatum, ad eò tetrum, horrendum & grauiter olentem fetorem exhibebat, vt non tantum vascula quibus continebatur, sed & ipsas cistas imò & conclauia ad eò inficeret, vt aiam foetidam quis accensam deierasset. Vtuncque ramentis & hæc, & passim aliæ sint inuentæ & vsu probatæ, pluresque, & rationes aurum in aquam potabilem redigendi,

aque aurea
ex vino varia
parata.

experientia tamen, & ratione firma constat nihil in rerum natura inueniri quod tam aurum, quam reliqua metalla promptius in aquam vertat & soluat, ipsūque sponte sic cum quum sit, facilius fluat, quam talia mineralia. Neque enim vnquam vinum per se, aut ipsius spiritus (nisi per salia aurum fortè sit præparatum) utcunq; aliquid ex auro coloris recipiat, omnem eius substantiam in aquam conuertet, nisi vel ipsum vinum diuturno igne acrimoniam summam & falsedinem acquirat, vel ipsius fax terrestris & fortida, de qua superius dictum, diuturna calcinatione (quam Raymundus abundè docet) dealbata & exusta in salis naturam conuertatur. Omnes itaque hætenus à me dictæ præparandi rationes in hoc conueniunt, quod aurum, aut per ipsa salia soluat, aut per talia, quæ ignis vi diu exusta, salis aliquid (vt solent omnia combusta) acquirant, quo in ipsa metalla agant. Quod & perspicue testatur Geber, capite xxii. libro i. dicens. **OMNE QVOD SOLVITVR NECESSE EST SALIS AVT ALVMINIS, VEL BORVM CONSUMILIVM NATVRAM HABERE. NE QVE INVENIVNTVR ALIA SOLVI PRÆTER ILLA. IGITVR QVÆ CVNQVE SOLVNTVR NECESSE EST PER ILLORVM NATVRAM SOLVI.** id est, in aquam redigi. Quoniam autem maior pars horum mineralium pars, & præsertim ex ipsis parata per aquam, sapore & odore fetidissime sint, horribiles & arrosive atque humanæ naturæ abominabiles. Ideo pleriq; isti hætenus plurimū omnium sapere visi sunt, optimèq; se res confecisse putarūt, qui illud ita pararent, vt minimum in se corrosio nis haberet, ac quàm tutissime intra corpus exhiberi posset. Hæc & ipse mecum animo, quàm diligentissime reputans, in eam tandem deueni sententiam, cum experientia doceat SALIS COMMVNIS vnum humani generi, nō modo, no noxiū, sed pergratū, ac ad eò necessariū esse vt neque sine iplo aliquis nobis cibus arrideat. & si quis diutius eo abstinere, in morbos ex putredine facile incidat, sicut & carnes, & reliqua edulia humidiora pleraque, nisi ipso conseruentur putredini, quàm maximè, sunt idonea: cū in quâ, ita se hæc habeant, in spem veni Sale illo communi foelicius fortassis &

Omne vitæ
assouetur an
vt in salibus
consistere.

Ratio distillandi
auream
per oleū Salis
communis.

æque facile, ac aliis Salibus in aquam aurum redigi possit. que adeo rem; cuius inuestigandæ semper avidissimus fui. variè per me & alios, quorum ad hoc opera utebar, remota ac aliquot annis inaniter, & frustra quærenti, tandem via obtulit, qua res satis feliciter successit. Cum enim valle mea Blauia, vbi prædia mea & officinas, quibus laborum coquitur laminæque cuduntur, & inter reliqua, ad hoc laboratorum (vt Chymici vocant) extructum habeo, locus, in montibus (quos Sudetas Prolemæus nuncupatus, ob syluarum, & carbonum copiam, simul & vitrorum ac fictilium coemendi faciliorem occasionem, ad hoc parandum maximè idoneus esset, illa laborarem: primum quidem, sed interea sapius & hic Pragæ, dum mea apud Serenissimum Principem nostrum condidit fungor, aliquoties ex S A L E communi, quo condidit dis cibus vitur, aquam vel oleum potius quoddam purissimum & graue confeci, in quo auræ laminæ, eius puluis, quem calcem dicunt, per Stybium prius le artis purgatus, trium dierum spatio, sensim, & paulatim liquefit & in aquam conuertitur: adeoque subtile ac nium partium euadit, vt etiam per alembicum facile ferri possit. Sapor illi, teipso teste, qui illam degustauit. Limonum succo, non admodum dissimilis, nisi quod dum per est parata paulo plus acerbis sapiat. Vfus sanè sum eo in pitis felicissimo; Diis gratia, successu, in morbis diuturnis putridis, & variis obstructionibus. Quia absque hoc quodam nium sit acre, vel vrat, summè est penetratiuum. Quod Apoplexiæ, Paralyti, tam linguæ, quam reliquarum partium Spasmo, retentionibus mestrurorū & vrinæ, calculo, que m biliter cōminuit, icteritiæ & principio hydropis, aperiendo restaurando appetitū, ventriculū roborando, vomitum prohibendo, optime medetur & confert. Exhibens in febris nunquam adactos calores sensi, sed potius remississe, vt plurimum obseruaui, mixtum vino granatorum & aqua rosarum, syncopi, tremori cordis & melancholicis mire laborant. Medetur venenis omnibus, præsertim verò Mercurio infectis. Doloribus iuncturarum ex morbo Gallico curantur per vñctionem Mercurij exhibitum, & inunctum subuenit Gargarisatum cum aqua rosarum, vlcera putrida, & foridæ faucium, & colli ex morbo Gallico, etiam vbi calores ad

iuncti fuerint, egregiè curat. Plura Medicus, cum ratione illud sapius exhibens inueniet. Rationem eius conficiendi subiungam, non vt Mineruam doceam, cum (si per negotia occasio daretur) in his te longè felicius versaturum sciam; sed vt hoc ipsum, ob quod hæc scribere cœpi, facilius à te obtineam: nempe vt si cuius momenti in vsu Medico, illa fore videbuntur, solido & exacto tuo iudicio confirmes meliora addas, diligenti & assidua rerum Medicarum inquisitione, in quam felicissimè hætenus totus incumbis, dum quod optabam assequi minus mihi perfectè contigerit, omnes vires & nervos mecum eò intèdas, scriptisque tuis, quòd magni apud plurimos sint ponderis, aliorum etiam animos eò allicere contendas, vt suam quisq; huic adeo præcis decantatæ Medicinæ inquirendæ, & denao in medium afferendæ, operam pro virili nauet: ne ita summū hoc remedium, quod iam diu sumus destituti, in contemptum abeat, & nomine saltem sit nobis cognitum. Requiritur verò ad opus hoc perficiendum, exceptis vase & fornace, tria potissimum Aurum, Sal commune, & paucissima quantitas aceti stillacitij. Aurum, antequam operi adhibeatur, ab aliis metallis impuris, quæ secum commixta habet, exactissimè purgandum est, & separandum. Quod egregiè præstat Antimonium, si simul liquefient, vel fluxerint, ita tamen, vt pondus Stybij longè & decuplum vsque Aurum excedat. Quicquid enim argenti, vel alterius impuri metalli, Auro admixtum fuerit, id quod ne in se recipit Stybium, solòque Auro in fundo vasis pyramidalis, ad hoc ab arrefabris, & fusoribus parati, residuo: quod vase exemptum seorsum in cuspidem, quem Regem illi vocant, exactè mundum reperitur, Acetum quoque, vt ad opus magis sit idoneum hoc modo distillandum. Accipiantur aceti vini acerissimi libræ duæ, salis communis, illius maximè quod ex Hala Hermundorū ad Salam fluum ad nos defertur, huic operi præ cæteris idoneum, Libra vna. Mixta per Alembicum in balneo Mariæ distillentur, quo præter aquam nihil stillabit. Contrarium namque accidit aceto, ac vino. Sicut enim vinum distillantibus spiritus illi subtiliores leui igne primi ascendant & effluunt, aqua vero deinde sequitur: ita è contra acetum pauciore igne & in principio aquam dimittit, ipsum verò tandem multo maiorem requirit ignem quo sursum feratur. Separata au-

*Vbi dicitur
de Salibus
Gargarisato
modum
Auri potabilis
oleo salis
parati facultates
morbi
varius
ali*

Auri præparandi modus.

Acetum ad huc vsu quo p. H. distillatum.

rem, modo quo dixi, omni aqua, reliquum aceti per cin-
 res destillandum est igne fortiori. Sed tamen neque illi-
 torum, ad finem vsque abstrahendum: turbidum enim
 redditur, & aduersione redolet. Verum quam primū ter-
 aut media pars excepta fuerint, virgendo cessandum, & to-
 liquæ abiciendæ. Demum salis, vt dixi, Halensis libra
 vnam paucissimo aceto infundens, semper agitando, id va-
 sculo fictili benè obturato, in loco calido repositum lentè exire-
 tur, atque hoc tertio, aut quarto iteretur. Porro ad quatuor
 libras Salis communis, misce huius acidi salis ro-
 ciam, vnam atque alteram. Sicque destillationi sal præparatum
 habebis. Fornax sic similis illis, quibus aquas, quæ
 fortes dicunt, elicimus: in qua vndique cucurbitam ipsam
 ambiat. Ego tamen semper posteriori parti fornacis alteram
 adiunxi altiore, quam, quod vigilis, & laboribus
 bonum imponendi parcat, ineptè pigrum Henricum acidi
 salæ nominant. Ex vasis maxime idonea est cucurbita, quæ
 Chymicis, quod ventre sit amplo, collo oblongo, & angulata
 contorta, Retorta dicitur: quam vndique limo munitum
 oportet, vt ignis vim facilius sustineat. Simile ferè est vitæ
 excipiendo præponendum, sed amplissimum, quod duras
 se habeat libras aquæ distillatæ. Fictilis retortæ media pars
 sole, vt dixi, præparato impleatur. Mox eidem, vt fieri solet,
 si transuersim imposito, altera continens aqua exterior
 tur. Ignis primis quatuor horis sit valde leuis, deinde
 paulatim ardeatur, donec fumi, vel nubeculæ albæ fluide
 in cucurbitam ex Retortæ rostro intrare videan-
 tur. Quod si fiet, simili modo ignis regatur, quæ diu illas
 reselicebit, quod plerunque, per sex horas durare solet. Deinde
 paulatim spiritus vrgeto, ignem magis, atq; magis augen-
 do, quousque retorta penitus candescat, atq; sic ignis per tri-
 duum, aut quod diutius eò melius conseruetur, non habita-
 tione, quod nec gutta, nec visibiles alius spiritus sursum
 rantur. Licet enim nulli conspiciantur, videbitur tamen in
 fundo aquæ & parietibus vitri indies aliquid pulueris albi
 ceu cretæ adherere. Quem ego, cū, vt eò plus terræ istius
 bæt, colligerem, per sesquialterum mensem simili igne virge-
 rem, indies apponi, atq; augeri obseruauit: atq; quod miran-
 dum, singulis diebus per horæ, incertæ tamen, medietatem
 tem, adeo gratus, adeoque fragrans odor, non in ipso transi-

*Sal quo pacto
preparandū.*

*Fornax qua
luisse debeat.*

*Vasa qualia
requiruntur.*

conclui, vbi parabatur opus, sed & à longè, imò per inter-
 gram aliquando domū percipiebatur, qui nec optimo etiam
 Moscho gratia cedebat, quod ipse cum aliis Magnificis Do-
 minis, quos, vt scis, huius testes habeo, non sine magna ad-
 miratione sæpius deprehendi. Est autem terra ista adeo dul-
 cis, vt si quis benè eam degustarit, dulcedinem, nec vino, nec
 alio liquore aliquot horis ex ore abluere possit. Credebā
 ego nonnunquam terram hanc esse alterum fumum, siue va-
 porem eorum, quos in igne genitos ad compositionem eli-
 xiris & dulcorationem liquoris soluentis, & c. sapius Geber
 Chymistarum Princeps requirit. Facta priore hac destilla-
 tione, ex recipiente vitro omnia sunt eximenda, atque par-
 tes in se confusè mixtæ atque scilicet, aceti, olei, salis, &
 terræ istius dulcis abinuicem exactissime separandæ. Quod
 ita fiet. Ponantur illa in cucurbita imposito capello in Bal-
 neo Mariæ, seu Cacabum feruente aqua plenum & lentis-
 simo igne effluet aqua paulatim, donec tota emanarit. Ter-
 ra vero ista alba, quam Cretam referre dicebam, in cucurbita
 interea dum aqua separatur, paulatim concreset in lapil-
 los oblongos, partim obnatantes, partim neque vitri parietibus
 adhærentes, diaphanos, dulcissimos, ignis patientes: li-
 quefcunt enim neque igne euaporant, qui tam paruulo li-
 gneo & foraminibus pleno cochleari, quali pro despumandis
 carnisus coci vtuntur, bis in die, aut quoties concetti appa-
 reant, eximendi sunt & custodiendi. Pro maximo enim
 secreto quibusdam ad conficiendum elixir expectantur. Simi-
 lique ratione pergendum, donec aqua omnis simul, & ace-
 tum per alembicum emanarit, quod gustu facile est depre-
 hensum. Remanebit autem in fundo oleum salis limpidissimum,
 ex albo virescens, quod à fecibus, quas paucas in
 fundo admixtas habet, in vasculum ex purissimo vitro Vene-
 to paratum diffunde. Si quam purissimum id esse, quis ex-
 pter, poterit in Balneo Mariæ denuo destillando, quod ad-
 huc fecum aquæ habet, separare. Hoc, inquam, est Oleum
 salis, saporis, vt prius dicebam, tuq; ipse gustasti, Limonum,
 cui si laminas auri purificati imposueris, in cineribus calidis
 triduo sensim illud liquefcet, & paulatim omne in aquam
 conuertetur, coloris verè aurci, quæ tutissimè intra corpus
 à quouis assumi possit. Si quis facilius, & citius aurum illo
 dissolui expectat, addat sal, quod a principio Retortæ dixi-
 mus

*Separatio illo-
rum, quæ exti-
terunt ex pro-
xima salis di-
stillatione.*

*Auferus Au-
ri potabilis, fa-
por, quo p. Et
corrigendus.*

*Saccharum
qua ratione
se ipso multo
dulcius effi-
ciat.*

mus imponendum, aliquid salis nitri: Soluetur enim facili-
mè, sapore manente eodem. Interea verò de ignis regionem
fit plurimum sollicitus, leuis enim error totù opus destruet.
Sed cum, vt prius dixi, aqua hæc auri dum recens est, nu-
per parata, aliquid quamuis id vix perceptibile, acerbipi-
piat, mihi si illa iterum paranda esset, planè statuissem fa-
re periculum, an cristallinis istis, quos dixi, lapillis adeò in-
cibus aliquid illi gratiæ addi posset. Quod faciliè, cum ex-
dem vtraque sint parata sale, futurum sperarem. Sin mihi
succederet, extracto tamen Saccharo, cuius aliquoties me-
nos mentio facta est, id faciliè præstari posset. Illud enim
facibus suis, quas habet plurimas, tenaces, pici nigre nõ si-
similes, grauièrque olentes, adeò vt pauci Saccharo rati-
adesse crederent, probè expurgatù, longè redditur subtilius
dulcedinem autem, pauca licet quantitate mixtum, aliisè
dit longè maiorem, quàm commune Saccharum. Præter
colore aureo, quæcunq; per se limpida sunt & aquea, tingit.
Scio plena vasa vini sublimati hoc ipso mixta ac dulcora-
pro aqua vitæ, bono lucro diuèdita & distracta. Habet enim
præter alia in se hoc à plurimis desideratù, quod cuiuscunq;
liquori mistù, faciliè eo dissoluitur, & omnibus partibus ex-
tè miscetur, neq; vnquã subsidet: quod in parâdis aquis illis
ex spiritu vini, aquas vitæ vocant, plurimis hæctenus debet.
Ideoque varij variè illis gratiam conciliare conati sunt, quibus
enim vuis passis id efficere sperarunt, alij vasi recipienti in-
leb infundere, cui spiritus ille vini distillas miscet, sed qui
felici successu ista tætarint, ipsi viderint. Verù huiusce cõ-
perientia ego sæpius fecerim, atq; ad hæc rē plurimù cõfere-
scia, ne quid meorù te lateat, rationè ipsius cõficiendi sub-
gam. Perficitur verò quicquid ad hoc requiritur potissi-
mù, aceto distillato. Namq; si Saccharo parù aceti infunde-
tur, in calidis cineribus, paucis diebus repositù, totum lique-
scere & dissolui videbitur, cui si vinum addes sublimatum,
breui partes illæ puriores à facibus adeò separatur, vt ab il-
lis faciliè diffundi possint, rubèumq; assumit colorè. Quod si
quis solidiorè ipsius consistentiam exoptet, in Cucurbita cin-
neribus tepidis imposta lètè destillãdo, id faciliè imperabitur,
sed vitrum vbi Saccharum eximere voles frangi oportet.
Hac ratione præparatum Saccharum, si miscueris auro no-
stro potabili, nõ dubito, quin dulcius id & gratius gustui, nõ

temperata eius acerbitate, effeceris. Iam si non substantiam,
auri dissolutam desideras, sed potius eius tincturam, quam
laudibus prosequitur in sua Chyrurgia Theophrastus Para-
cellus, opinor, te, si periculum tacearis, non ita magno labore
ex nostra illa aqua elicere eam posse. Modum enim ibidem
ipse tradidit, cum inquit, falsedine à resolutò, per aquam
dulcem diligenter abluta, tincturam auri, spiritu vini, exci-
pi, & deinde ab eodem separari debere. Porrò nunc maxime
inquirendum videtur, inque eo cardine totum versatur ne-
gorium. Vtrum aliqua harum, quæ hæctenus pluribus pro
Auro potabili diuersè paratæ sunt aureæ aquæ, verum illud
Aurum potabile sit antiquorum, aut rectè illius loco exhiberi
possit. Quamuis autem de hac per multos annos abstru-
sa Medicina, ipsismet autoribus, adeò eam cõlantibus, argè
quid solidi, ac certi nobis statui possit, tamen quantum ex
lectone plurimorum, de hac re autorum, priuato studio, la-
bore & sumptibus percipere licuit, apparet pleròsque auto-
res Chymicos, vbi de lapide suo philosophorum, vel elixir
dicto, loquuntur, constanter & vnanimiter asserere: quòd il-
la ipsa Medicina non tantum, si super metalla, quæ (quòd
auri perfectionem & durandi vim non habeant) imperfecta
vocant, proiciatur, statim illa redigat in auri perfectam &
incurruptibilem substantiam, sed etiam in liquida forma
sumpta (vbi tum Aurum potabile dicunt) morbos omnes
arceat, iuuenilem & prosperam valetudinem ad multos an-
nos conferuet. Adeoque vnã & eandem esse ego rem Chy-
micis video Elixir & Aurum potabile nullòque penitus dif-
ferre, nisi ipso ferè vñ, nisi aurum quòd alterum solidum &
paulo fixius in metalla liquefacta proiectum, illa perficiat,
Alterum verò Elixir vitæ Raymundo dictum in aquam po-
tuit commodam resolutum, iuuentutem conferuet, & vires
restoret. Experientia autem certa mihi & aliis constat, ne-
que quisquam hæc rectè tractans inficias ire poterit, quin
pleræque dictarum aquarum mutando argentum in aurum,
aliquid, idque satis conferant & faciant. Verùm ad vberio-
rem perfectionem, quam Chymici promittunt, eas adhuc
non redactas vidi. Licet enim metalla mutant, tamen hoc
ipso, paucò lucro suos sumptus & labores rependunt, ac su-
perant. Quod aliquid perfectionis illis adhuc deesse om-
nino arguit. Ad alterum quod attinet, morbos scilicet ar-
cendos

*Tinctura au-
ri.*

*Elixir, Es Au-
rum potabile
idem.*

cendos, & prosperam valetudinem conseruandam, vif
 dem sepius, vt dixi, aquæ similes debita adhibita ratio
 vsurpatæ plurimū profuisse, sed qui omnes promiscuè
 bos istis curarit, dentes elapsos, & vngues restituerit, h
 nus vidi neminem. Quod (nisi, vt vereor, encommen
 Chymistæ in hoc, vt in plurisque solent, nimium indulg
 similiter aliquid ad perfectionem illorum adhuc debita
 ostendit. Vnde equidem quis non immerito antiquorum
 se verum & perfectum Aurum potabile dubitabit. Nisi
 ramen ideo vsum ipsius omnino abiiciendum censeo. C
 enim auri puluis Auicennæ & reliquis Medicis ad effec
 cordis & alios morbos adeò commendetur, & Arno
 auri infusionem, & eius cardentis extinctionem in vino
 topere laudet, proculdubio longè plus præstabit, si in
 adeò subtiles & penetrantes omnes venas redigatur, ibi
 maximè si absque rosione effecerit. Est altera veri Auri pe
 bilis nota minimè negligenda, quod etsi imperfectis me
 lis mixtum ea perficiat, ex se tamen ipso Aurum reducit
 quam posse debeat, quod in aliis aquis, quæ colore
 inficiunt (qualis erat, de qua supra dixi, quam in ædibus
 rissimi Doctoris Galii præclaræ memoriæ croceo colo
 ringere videbamus) facile factu est. Assusa enim aqua
 tana, cui Tartari parum alij miscent, eaque paulatim
 sus exhalante, in fundo auri puluis residere debet. Qu
 tamen, si rectè paretur, aut per Alembicum ascendens
 minimè euenit. Hæc ad te clarissime Matthiole, vt
 non docendi nomine scribuntur, nec vt aliis, quorum
 tæ aliud est de his iudicium, illa præferam. Quamuis
 hæc naturæ secreta, quæ ad Medium vsum plurimum
 ferre possunt, aliisque altius illa inquirendi occasionem
 bent, aspernanda, & abiicienda arbitror. Vnicè enim
 testandi videntur Zoili isti, qui viros bonos, cum, vt
 vsuique mortalium consulant, plurimum diligentæ,
 ræ, laboris & sumptuum in perquirendis hisce naturæ
 cretoribus Medicinis conferant, nec fortè semper om
 ex parte, ad vota res succedat, inuidè eos ridendi, mo
 dendi, ac carpendi finem nullum faciunt, neque tamen
 interea meliora in locum restitunt. Sed quum hoc nos
 infælici seculo, clarissimorum etiam virorum conatus &
 labores felicissimi, horum morsus non effugiant, qui

mirum, hæc vbi ad vota, non adeò facile perfici possint, ab
 illis (vt ignota plerique carpunt) reprehendi, calumniisque
 dilacerari? Alterum est hominum genus inuidum & inu
 tile terræ pondus, his non minus reprehensione dignum,
 qui ingenio licet laboræque suo & industria aliquid operæ
 pretij efficiant, partim tamen ambitione adducti, vt habeât
 quo præ cæteris excellent: partim auaritia, vt lucrum faciât,
 aliquando etiam per ignorantiam veterum scriptorum, quasi
 non eadem, aut meliora multo veteribus sint perditæ, pro se
 creto, & quasi mysterio in priuatum sibi thesaurum possi
 dent & cælant, neque in publicum vsum proferunt. Medium
 autè tenuere beati. Tu igitur Præstantissime Matthiole me
 ritò beatissimus. Tu omnium obseruatione, fauore & bene
 uolentia dignissimus. Tantum enim abest te aliorum in Chy
 micis inquirendis sudores naso suspendere, improbare, vel
 calumniari, vt ipse quoque domitæ fornaces extructas ha
 beas, quibus te, vbi otium datur, sedulo oblectas, illisque tan
 tum profeceris, vt à te paratæ aquæ, quas à restaurando vita
 li spiritu, Aquas vitæ vocant, tam in Serenissimi Principis
 nostri, quam aliorum Magnatum Bohæmorum manibus in
 dies versentur, & summi remedij loco meritò habeantur.
 De fidelitate verò tua inuenta ad publicum vsum divulgan
 di, non est quod dicam, cum scripta tua clarissima abundè te
 stentur, tibi, plenus rimarum cum sis (vt cum Terentio lo
 quar) vndique illa diffuere. Nihil enim tam egregium, tam
 secretum, tam rarum tecum delitescere, quod ad rei Medicæ
 cognitionem augendam faciens à te cœlatum sit, certò affir
 mare ausim. Argumento inter reliqua est Stribij calcinati
 vsus, quem dum alij pro maximo secreto occultare stude
 bant, tu primus, quod sciam, literis propalasti. Meritò igitur
 præclarissime Matthiole, quæ tecum de aqua hac aurea
 cognita & concepta habebam, ad te scribere videor, in cer
 tam spem veniens, te, si quid huius ad rem Medicam, eiusve
 cognitionem augendam facere sperabis, id exacto tuo &
 acri iudicio confirmaturum, rerum vsu, quo polles, per hæc
 ad altiora veniendi, viam monstraturum, & si qua tibi de au
 ro potabili conficiendo sunt alia hisce meliora mihi & vsui
 publico fideliter communicaturum. Quod vt candidè, inge
 nuè, ac liberaliter facias, pro familiaritate nostra minimè du
 bito, & per illum, quo te profsequor, amorem, ac publicæ

Rei Medicæ vilitatem oro & obtestor, Vale. Praga.

PETRVS ANDREAS MATTHIO.
lus, Andree de Blavv Medico,

S. P. D.

Respondetur precedenti Epistola.

Etsi & sermonis spurcitie & affectata caligine ob-
tenebrarunt scripta sua Magistri Chymici, rep-
riuntur tamen ingeniosi homines hoc seculum
qui ex illis ipsis obscuris libris, non tantum ver-
rum autorum sententiam colligant, verum etiam operam
rifica, cum ad metallorum perfectionem, tum ad hominum
sanitatem, vel conservandam, vel instaurandam pertinere,
per ignem efficiant. Quippe quemadmodum Magnes fer-
rum solum attrahit, argentum vivum solum aurum adim-
tit, cetera metalla respuit omnia: sic eiusmodi ingenia
veri scientiam nata, mirum quibus occasionibus, quibus
extrahant, falsam respiciunt: cum interea alij noctes diesque
laborantes nihil discant, nihil inveniunt. Ceterum in primis
admirabile mihi tuum ingenium videtur, Vir Clarissimus,
qui ista in ætate, adhuc iuuenili, præter absolutam artium
omnium cæterarum, Medicæque præcipue cognitionem in
Chymica arte tantum profeceris, vt non solum antiquos
Philosophos obscurissimos intelligas, sed etiam experientia
& vsu confirmatus, idoneus videaris, qui hoc seculum
tam artem præstantem, speculationis Philosophicæ
partem ferè nobilissimam, scriptis edoceas. Ita enim
æstimo ex scripto eruditissimo tuo, quod proxime mihi
tuo nomine oblatum, continebat insignia quædam
præcepta de ratione auri potabilis præparandi. Id ego
cum avidissimè aliquoties perlegissem, dignum iudicavi,
quod meo Epistolarum operi infereretur. Peto autem
magnopere abs te, ne id factum à me ægrè feras. De-
cet enim te, cum possis, publicè tuo ingenio prodesse
multis.

multis. Cæterum quod ad rationem auri potabilis con-
ficiendi attinet, nihil habeo, quod aut contradicam, aut
te dicam splendidius: omnia enim vti lucidè, ita & ve-
rissimè explicasti. In primis autem illud plenum est in-
genij & acuminis, quod omnes dissoluendi auri modos ad
Salta mineralia redeegisti. Itaque omnino tecum sentio,
quod qui cranei humani anteriore parte ad hanc rem
vtuntur, eos proculdubio id in Sal prius redigere. Nam
& ego memini aliquando me ex duobus craneis huma-
nis Sal destillasse. Sic de cæteris cogitandum, seu herbe
sint, seu metalla, prius ea ad Salis naturam per ignem
esse conuertenda, antequam ad hunc effectum adhibean-
tur. De facultatibus autem auri potabilis, dubium non
est, quin eæ sint maximæ, cuiusmodi à te eruditissimè re-
censentur. Ausim dicere, neminem Medicum absolutum
esse posse, imò ne mediocrè quidem, qui in hac nobilissima
destillandi scientia non sit exercitatus: id cum alibi, tum
in primis in Chronicis morbis est animaduerrere, vbi tota
massa sanguinea in vniuerso venarum ambitu corrupta est,
& referta multorum morborum seminariis. Hi, inquam,
morbi citra metallica deuinci vix possunt, Ea enim sola
vi ignis ita attenuantur, eamque penetrandi vim acqui-
runt, vt habitum totius hominis facile permeent: cum
interea cætera plantæ eousque ignem non sustineant.
Ac qui eiusmodi morbos citra scientiam res metallicas tra-
standi aggrediuntur, ij plerunque re infecta cum magno
dedecore & suo, & artis Medicæ desistunt. Nec desunt
exempla magnorum Medicorum, qui remedijs Chymi-
cis magnos effectus in curandis ægris ediderunt. Vt reli-
quos taceam, Montanus certè nostra ætate celeberrimus
Medicus tantum tribuit distillationibus, vt non solum iis ad
ægos curandos vsus sit, sed etiam libros multos de illis
composuerit: qui quidem libri adhuc latent alicubi, pro-
dituri aliquando in publicum, si tantum bonum fata ho-
minibus non amplius insidebunt. Interea te hortor, vt
tu ia eo genere iuues studia discerentium. Nec verò pa-
tiaris te dimoueri calumnijs leuissimorum hominum ab
exercenda arte tam nobili. Valeant illi: habebis & tu,
qui opus laudent, ingenium mirentur, laborem remu-
nerentur. Multorum millium loco tibi sit Serenissimus

*Sal ex esse hu-
mani capiti.*

*Ægrorum cor-
pora semina-
rys morborum
referta sine
metallicis me-
dicamentis vix
sanari posse.*

*Montanus li-
bros composuit
de distillatio-
nibus, & eis
felicissime vsus
est.*

Archidux, qui te cū ob alias excellentissimas dotes tuum verò ob Chymicæ artis peritiam (qua quidem quæ plurimos, difficillimos casus curare te indies experimus) amplo stipendio in aulam adscitum conduxit. Nec deest alij proceres regni huius, qui te amant & suspiciunt: eorum favore fretus facile est contemnere stoliditatem & invidiam eorum, qui Chymicæ arti detrahunt. Hæc præ ad tuum scriptum libuit respondere. Non enim plurimum poteram, & occupatus rebus aliis, & impeditus va-

letudine, qua in hac ingrauescente iam

ætate non semper æquè

commoda vtor.

Vale.

*

PET

PETRI ANDREAE

MATTHIOLI EPISTO-

LARVM MEDICINALIVM

Liber Quintus.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Iacobo Antonio Cortuso Pa-
tricio Patavino

S. P. D.

*Expenditur planta quedam
non vulgares.*

Vcundissima mihi fuerunt literæ tuæ, Id quæ ipsum sanè multis de causis. Primum quòd tuæ, id est viri optimi atque doctissimi, deinde, quòd elegantissimis numeris nostro Italico idiomate contextæ sint. Præterea quòd mirificam quandam tuæ erga me voluntatis significationem habeant. Postremò quòd lucri utilitatique plurimum, præter omnem expectationem, & mihi, & Republicæ attulerint. Nam non modo ex iis te amicum singularem mihi esse intelligo, quem incredibili amore ac beneuolentia (quæ tua est humanitas) me prosequi animaduerto, sed quòd à te, tua tantum liberalitate & propria animi ingenuitate pleraque raræ sim consequutus plantas, quas antehac à nemine consèqui licuit. His cū certò sciam decoris plurimum nostris Commentariis in Dioscoridem esse accessuram, non dubito etiam quin rei herbariæ studiosi te plurimum sint collaudaturi, vbi viderint hæc omnia me tibi accepta referre. Hoc itaque nomine ago tibi gratias ingentes. Atqui si mihi optata Deus concesserit, efficiam profectò, vt ne te poeniteat hæc in me contulisse: sin autem (vt humana sunt) mea spes

me forte frustrata fuerit, tu tamen virtutis tuæ & officij scum tecum auferes. Optarem quidem hanc tuam erga animi propensionem simili aliquo munere me posse componere. Sed quum nihil sit ad manus, quo te dignum estimem præter me ipsum solum, me tibi totum offero, & voueo. Sed hæc tunc de his.

QVOD autem ad plantas attinet, rescribam, ut præter de omnibus opinionem meam: quin etiam sincerissimè scribificabo, quæ legitima genuinæque, quæque spuria videbitur. Sed id sanè faciam pro ingenij mei tenuitate. Ne quòd autem posse me aliquid singularis iudicij ad te scribere, sed vt petenti tibi morem geram. Verum hac cõditione id à me accipias velim, vt, vbi tuo acriori iudicio, fortasse de his minùs rectè iudicasse animaduertis, non leas, sed quid melius sentias mihi significes. Sic enim vt discussis ventilatisque omnibus inter nos, veritas tandem elucescat in medium.

Rhabarbari
imago.

RHABARBARI imago coloribus ad viuum ornata, vnà cum eius historia, à Persis allata, vt rara, ita miriora est. Hanc illico pingi excudique curauim, quòd eius inspectionem plurimos delectaturam non ambigo.

Elatine.

ELATINEN quam nunquam antea me vidisse mihi, vnà cum floribus, quòd diligentius inspicio, eò libentius genuinam esse statuo, nec quicquam in ea videre est, quæ legitima non corrépondeat.

Medium,

MEDIUM Dioscoridi & Plinio folio est Iridis, sed subesse mèdam ià in suspicionè me adducit Oribasius. Quippe qui Medium Intubi esse folio ex Dioscoride scribit. Quis fatis hæc plàta, quam ad me transmisisisti ad stipulari videtur quàmque Dodoneo Violam Marianam vocari scribis. Hæc plantam multis in locis pluries mihi visam recorder, & haudquaquam animaduerti legitimum eam esse Medium, quæ in Dioscoride & Plinio legere me memineram, & Medium Iridis folio esse debere. Etenim Græcus Dioscoridis eodem qui ad manus est, legit, *ἔχει φύλλα ὁμοία ἰσίδι*. Sed Oribasij index ὁμοία *σέγιδι* habet, Quo fit vt cum hæc planta complures habeat notas, quæ ad anassim Medio corrépondent, facile tecum sentiam legitimum eandem esse Medium: præsertim cum abs te edoctus sim eam in saxosis & opacis montibus nasci. Atqui gratum admodum mihi feceris, si semper

Locus Diosco-
ridis restitui-
tus.

tua opera consequi potero. Quod cum tantum sexto mense à satù germinet, optarem, vt quàm citissimè fieri possit, ad meas perueneret manus.

GINGIDI plantam ex omnibus notis agnosco esse legitimam, sed integram omnibus suis partibus desidero, vt ad viuum delineari possit. Hoc præstare sanè facile poteris, cum hanc tuo in viridario, inter quamplurimas alias, virescere intelligam.

PLANTAM, quam cum Tripolium esse censes, Venetiis in littore maris conseruisti, locis, quæ allidit vnda, & ibi summa cum diligentia eductasti, quàmque nunc mutata sententia Marinæ violæ speciem esse censes, nusquam me vidisse recorder: ideòque nec de nomine, nec de viribus tibi quicquam scribere possum. Verum tamen cum non sine speciali naturæ artificio delineatam esse animaduertam, crediderim hanc profectò ad multa, quæ ignoramus, esse vilem.

SCAMONII radicem superioribus diebus Turcico solo sepultam, misit ad me Constantinopoli Cæsareus Orator Augerius, quæ iam germinare incipit. Interim folia, flores, & semen obseruabo: quòd si videro tuæ illam esse similem, non te posthac grauabo, vt illam iterum cum floribus ad me mittas. Erit tamen mihi valde gratum, vt me certio rem facias, vnde ad te allata esset. Nam in Italia nasci Scamonium, hæc tunc non audiui.

PERIPLOCAM serpentem ante decennium misit ad me Pisis Lucas Ghinus acerrimus rei herbariæ indagator. Cui subscriptum erat Doricnium repens. Sed cupio abs te audire cum florum tum etiam fructuum historiam.

SESAMOIDS minoris stirps, quam antea nunquam vidi, mirum in modum placet. Nulla enim deest illi nota quæ legitimæ non corrépondeat. Folia enim habet Coronopo maiora, hirsutioraque, caules dodrantaes, in quorum summitate capitula exeunt, è quibus subpurpurascens prodeunt flores, quibus accedit tuum de semine & radice testimonij: nec me ab hac vnquam remouebit opinio, quòd hæc planta folia habeat Coronopo maiora. Siquidem Oribasius *μανήσεγα*, non *μυγέσεγα* legit. Id quod manifesto est argumento Dioscoridi deprauatè legi *μυγέσεγα*.

QVAM Elleborinam plerisque ais vocari, nonnullis verò veneticum Scolopendrium, vocabat Lucas Ghinus

Gingidium.

Tripolium.

Scamonium.

Periploca.

Sesamoidis
minor.

Locus Diosco-
ridis restitui-
tus.

Elleborina.

qui primùm Pisis eandem ad me misit Phyllitum ^{minoris}
 Ego verò notas non habeo, quibus hanc Elleborinam, vel
 Scolopendrij genus aliquod facere possim. Cupio autè
 ceri, quo argumento hanc herbã veneficam appellent. Quod
 etiam an verè venenosa sit, an venefica dicatur, quòd for-
 se ea vrantur quidam ad veneficia & fascinationes.

Syina alba.

SPINA Æ albæ folium placet, quantum mutila planta
 possunt, sed integram desidero plantã, Solo enim hoc in
 tota planta delineari non potest.

Thlaspi.

SCIO non deesse rei herbariæ studiosos, qui plantam
 quam ad me pro Thlaspi mittis, idem tecum sentiant. An-
 si cum Thlaspi, de quo scribit Dioscorides, diligenter com-
 paratur, non video sanè, quibus argumētis in legitimum Th-
 laspi transmutari possit, cum nulla ferè nota in eo videatur,
 quæ illi legitimè conveniat. His accedit seminis non obvia
 ra amaritudo, nulla penitus acredine prædita, quæ in Th-
 laspi semine maximè requiritur. Non tamen nego, Thlaspi
 quod in Tauro monte in Cappadocia nascitur (ut Galenus
 est autor) Cretico non esse simile, nec alij cuicumque, quod
 passim vbiq; nascitur: id quod argumento est pluris esse
 Thlaspi genera. Caterum an hoc ad me transmissum Cappa-
 docio congenerũ sit, ego sanè discernere nequeo, cū (quod
 sciverim legerimq;) eius historia à nemine describatur, nec
 de seminis amaritudine mentio vlla fiat, quam in tuo vobis
 mentem esse sperio.

*Thlaspi Cap-
padoicum.*

*Smyrniolum
Creticum.*

Nisi SMYRNII Cretici integram videro plantam, &
 recentem eius radicem diligenter inspexero, affirmare sanè
 non ausim, eam Smyrniolum esse Dioscoridis. Interea igitur,
 vt hæcenus semper, vulgò vocatam Maceronæ plantam pro
 Smyrniolo habeo. Pergratum tamen mihi facies, si integram
 huius plantam ad me transmiseris. Nam fortasse sententiam
 mutare constituam, omnibus huiusce plantæ partibus dili-
 genter inspectis: quòd is sim, qui non meis opinionibus, sed
 veritati me perpetuò addixerim.

*Papaver corniculare flore
rubro.*

PAPAVER corniculare flore rubro, frequentissimè
 in Moravia nascitur inter segetes, & in agrorum ag-
 geribus, eo præsertim tractu, quo Praga Viennam pro-
 ficiscimur. Quàm procul autem à mari distet hæc regio,
 sciunt hic omnes. Quod aureo flore à Dioscoridis
 describitur, nusquam ibi videre licuit, nec alibi, quàm me-
 ritimè

ritimis locis: quanquam fortasse in mediterraneis etiam ali-
 cubi proveniat.

Acanthium.

Alteram ACANTHII habeo stirpem, folio tuo lon-
 ge maior. Quod tantum Soli pinguedine ariditateve factum
 esse cenfeo. Sed nulla intercedit linearumtorum facièque
 differentia, vtraque enim verum genuinumque refert Acan-
 thium. Simulac sui contemplatus Aethiopicum SESELI,
 quod etiam à Iulio Moderato Arimino mihi transmissum
 est, illico inclinavit animus, tuum hoc magis legitimo ad-
 stipulari, quàm meum. quod tamen non dubito quominus
 Sefeli sit genus.

*Sefeli Aethio-
picum.*

Amomum.

AMOMII historiam Plinio ad eò còfuse describi animad-
 verto, vt nihil certi inde elici possit. In primis enim Amo-
 mum, Labruscam esse Indicam scribit. Deinde aliorum opi-
 nionem sequutus fruticem esse ait Myrto similem, foliis Pu-
 nicæ mali: quibus non parùm correspondet arbutulæ foli-
 lia, quam Plinij Amomum appellas: Sed cum scribat is hæc
 plantam vvas, non baccas, proferre, non ita faciliè adducor
 ad credendum, eam stirpem Amomum esse Plinij. Itaque si
 clariora tenes indicia, quibus hanc tuam possis tucri opinio-
 nem, de his, vt ad me scribas, perquam maximè rogo. Quin-
 etiam scire velim, an peregrina sit planta, an in Italia proue-
 niat. Id quod pariter de alia etiam planta audire desidero,
 quam quidam Dioscoridis Amomum esse censent. Cuius ra-
 musculum quàm libentissimè viderem cum suis floribus ac
 fructibus, vel si hoc fieri nequiret, ob plantæ fortasse rarita-
 tem, vellem saltem eius iconem inspicere à diligentissimo
 pictore delineatam.

REPENTEM herbulam foliis Helxines argenteo quod
 dam nitore splendentibus, nusquam me vidisse recordor. Ita-
 que non est vt de eius historia & viribus quicquam à me ex-
 pectes: eam tamen adstrictoriæ esse facultatis, non ambigo.
 Huic si nomen mihi inveniendum foret, eam quidem ab ar-
 genteo nitore Argentinam vocarem.

Gentianala.

GENTIANVLA (vt ita dicã) nascit circa Pragã copiosissi-
 ma, cuius plures habeo species magnitudine ratũ differentes.

STIRPIS illius ramusculum, quam quidam (vt in-
 quis) Ambrosiã esse censent, crediderim ego Polygoni po-
 tius esse genus. Nulla enim ratio mihi sese offert, quæ persua-
 deat, hanc legitimam esse Ambrosiam. Nascitur hic copiosa

Centū grana. Officinæ centum grana à copioso semine vocant. Latius decoctum eius ex aceto ad dentium dolores.

Sanicula dē. tata. PENTAPHYLLVM illud magnum radice albiorum gnōque naturæ artificio nodulis & laciniis elaborata, Dentariæ speciem faciunt quidam. Memini huius ego in medicis Dioscoridem Commentariis inter Symphyta, dixiq; à Germanis Saniculam albam appellari. Cæterum aliam me ego dentariam, folio quibus etiam apicibus diuiso, quæ nigraë baccæ, quæ Coriandri seminis magnitudine habetur, vbi duæ vel tres deuorentur, sumentes illic dementur & in delirium agūt. Vidi ego quosdam, dum Goritizæ quibus iocandi causâ hæ baccæ datæ fuerant, qui triduo petuo delirio laborarunt : laborassent que fortasse diu nisi nostris auxiliis ad mentem reuocati essent.

PLANTAM radice odorata & adstringenti, quæ hinc rum facie Agrimonium retert, nostrates mulieres, sine memini, herbam diu Guilelmi appellant : quemadmodum vestras S. Christophori vocant. Hanc quanquam dilisum contemplatus, non tamen reperi locum, in quo me viridario eam ferere liceret. Præferunt eam quidam admas, si frequenter deuoretur, vel hauriatur in potu.

Sferra Canal lo. NON dixerim factiè, quam mihi grata fuerit rara planta, quam vulgò appellant nostri SFERRA CAVALLA. Ar eò mihi carior est, quò omnibus suis pubus ornatior accessit. Omnia in ea adeò integra incorrupta que sunt, folia, caules, flores, siliquæ, radix, ac si nunc præ è terra decepta essent, quæ omnia ad viuum delineantur cindiq; curabo. Nam non vereor quam plurimis perquirissimam futuram eius imaginem, præsertim Chymicæ & Magiæ studiosis. Hi sanè ingentes tibi habebūt gratias, quòd opera, ac studio hæc planta in communem omnium conspectum venerit in lucem.

Petroselinum Macedonici. PETROSELINI Macedonici plantam, me cum eius imagine ad viuum delineata, magna cum mihi voluptate sum contemplatus, quòd antehac à me non sit. Itaque eam rarissimi muneris loco habeo. Reple ob eius raritatem multifacio, pluris tamen fidem tuam, scribis legiuiam esse plantam, quòd scias (vt mihi peto deo) vel ex Macedonia, vel Epiro esse allatam, vbi Petroselinum plurimum nasci scribit Galienus.

Bryon Marino Bryon Mari-nam Plinius. NVNC primùm in Marino Bryo me perperam damna se Plinium animaduerto, inspecta tum eius plâta, tum imagine, quam à virenti recentique cespite delineatam agnosco. Est enim lactucæ crispæ adeò per omnia similis, vt meritò à piscatoribus Lactuca marina appellari debeat. Nunquam purastem herbam per omnia Lactucæ similem tam improprie Bryon appellasse Plinium, cū nihil, cū marino arboreòve Musco similitudinis habeat. Sed ea tantum causâ hancense Bryon appellasse illum, quòd Concharum testis & lapidibus inhærens, virescat & viuat.

Oenanthe. Quanquam OENANTHE vtraque mihi valde placeat, quòd nouarum plantarum inspectione plurimum delectari soleam, est tamen quod in vtraque desiderari putem. Prima enim cuius folium Pastinacæ æmulum vnâ cum integra imagine ad me misisti, legitima Oenanthè dici posset, si radix quæ ferè nihil magnitudine, ac facie à Filipendulæ radice abest, crassior, ruberosiorque spectaretur. Altera verò Oenanthè tuberosa tantum radice referre videtur, foliis minimè. Dico tibi sententiam meam, cui nolim acquiescas, nisi probaueris.

Narcissus, Hyacinthus Bulbi. NARCISORVM omnium, quin etiam Hyacinthorum, Bulborumque imagines, viuus ac genuinis delineatæ coloribus gratissimæ mihi fuerunt. Cupio tamen viuas horum omnium plantas meo in viridariolo aliquando alere. Id quod singulari tua diligentia me consequaturum spero. Itaque vbi Bulbos mihi comparare poteris, id vt diligenter facias, obsecro.

Apium Orientale. APII Orientalis semen, suo posthac tempore seram Cū verò adoleuerit, sabulosa terra (vt doces) ea ratione operiam, vt albescat, qua Cinauram & Inrubum Olitores hyme in Italia obruere solent. Experiârq; postea an in obsoniis eam quam polliceris, cum palato ineat gratiam.

Conferua. CONFERVAM de qua lib. xxvii. cap. viij meminit Plinius, sæpe fontibus innatam vidimus, ac etiam inde exëptam diligenter inspeximus. Non tamen animaduerti, de ea ita aperte scripsisse Plinium. Quare plurimum tibi debeo, quæ tua opera iam me doctiorem esse agnosco.

Ruta Syluestris. RVTAE syluestris, quam Armolam Aphrivorat habeo, Constantinopoli à Guilelmo Quacelbeno Cæsarei Oratoris Medico mihi transmissam cum floribus & capitulis : sed vnâ & eadem planta cum tua esse videtur.

Pelacium.

PLINIANI Pelacini plures plantæ in quodam amicit mei horto hic cum siliquis contortis & floribus virentes spectari possunt, quæ nullis notis à tuo differre videntur.

Trifolium Asphalitic.

TRIFOLIUM Asphalitiis semen quod polliceris, erit mihi gratissimum, non quod inde platas alere cupiam, ad vitium delinendas, cum hoc iam diu factum sit, sed vt hanc herbam ad morbos curandos copiosam ad manus habeam.

Portulaca arbor.

PRAETER eas platas, de quibus ad me scribis, repeti in ipso capfulg fundo alias quasdam, inter quas erat PORTULACA arboris ramus, Glauz, Cretamum aculeatus, Gramen quoddam spinosum, ac ea etiam Itirps, cuius siliquis ferreo venabulorum mucroni similes habentur, quibus vtuntur venatores apris, ac vrsis inuadendis. De Portulaca alias meam dicam sententiam: nunc enim nihil est, quod magis dicam. Placebit enim Glauz, sed longe fortasse magis placebit cum floridam eius plantam inspiciam, intelligamque in maritimis nasci Cretamum aculeatum non dum antea vidi, quare charum mihi est. Ignota etiam mihi est, quæ mucronatis siliquis prouenit. Lonchitibus hanc tertiam adderem, quod lanceæ omnino speciem siliquæ referant. De viribus si quid habes, id plurimum abs te doceri cupio.

Spartum.

IVNCVM quem Plinij Spartum facere quosdam scribis, vbique examinandum mihi proposui. Sed cum in montibus Carthaginensis Hispaniæ citerioris asserat is siccissimis locis nasci Spartum, non in littore maris, viderimque ego Hispanicum Spartum ab hoc longe satis differre, non ita facile horum placitis assipulari possum. E Sparro strata rusticis fieri scribit Plinius, quin etiam ignes, faces, calceamina, & pastorum vestes, quæ omnia è suo Sparro in ea Hispaniæ regione rura omnia parant. Sed non video quo pacto ex hoc crassissimo Iunci genere vestes parari queant. Ex Hispanico Sparro calceamenta contexta sepius vidimus, sed placidiore factis, quam vitius Iunci materie.

Suber.

MITTO ramulum Pisani suberis, cuius folia non parum à Romano distant. Pisani enim spectatur folio longè productiore acuminatioreque, adeo vt is potiùs Ilicis quam suberis videatur, tantum potest cæli solique natura. Nec dubito quineriam fructu differant. Nam si rectè memini Romanum vt folio breuiore, ita glande compactiore, & rotundiore spectatur. Vbi autem Roma Suber cum glandibus tuis tibi

tibi mittet Macignus, quem magno admodum virtutum cumulo ornatum esse audio, id ad me delineandum, vt mittas, quam maxime rogo. Hoc itaque est, mi amantissime Cortuse, candidum liberumque tui Marthioli iudicium rarissimæ, ac pulcherrimæ plantis, ad me transmissis: quod si fortasse vllibi claudicare deprehenderis, velim vt pro tua humanitate manum illi adiungas: quod si (vt spero) feceris, sanè mihi gratissimum feceris. Quam magno tenere videndi desiderio Cedri è monte Libano ramusculum, id quod tua opera fieri promittis, nõ ita sanè facillè dixerim. Ideoque cupio abs te certior fieri, an illum consequendi aliqua certa sit spes. Audio enim simulacrum aurerit mox decidere folia, quod in Larice etiam obseruauit. Gratulor autem mihi plurimum, quod tam humaniter polliceris scripturum te in Cretam ac Cyprum ad tuos amicos, qui iis in locis agunt, vt siquid pulchri rarique ibi repererint, quod ad hanc nostram spectet facultatem, id ad te mittant, tantum (quæ tua est benignitas) mea causa. Sed faxit Deus Opt. Max. vt quas me tibi habere gratias certo scio, quandoque cumulatiùs referre valeam. Expecto veram Palmæ arboris imaginem, ac etiam inuolucrum, quod Elaten appellant: quinetiam illud Pumiæ Palmæ genus, quod vulgo Neapoli ab Encephalo appellant Cefaligionem. Expecto & Musæ iconem à clarissimo Faloppio, cui vt me commendes, plurimum abs te peto. Reliquum est, vt pro lentiginibus delendis in Nobilissima illa Virgine, cuius virtutes mihi tantoperè collaudasti, aliquid remedij scribam. Sed scias velim difficillè eiusmodi maculas adeo deleri posse localibus medicamentis, nec posthac tractu temporis repullulent, præferim æliuo tempore, cum causa in ipso hæreat sanguine. Attamen vidi ego pluries ex toto deleri lentigines frequenti serosæ lactis illitu. Præstat idem sulphuris oleum, cuius parandi rationem scripsimus, libro nostro de morbo Gallico. Sed huic addere oportet tertiam Tartarini olei partem: quineriam Amygdalarum oleum ex amaris nucibus pressum, & cum Bryoniæ succo illitum. Præstat ad id nucis vnguentariæ oleum, quo vnguentarij ad multa vtuntur. Fit oleum è lacertis quo ego sum expertus, hoc modo. Sumito Lacertas viuas decem, & affundito olei Amygdalarum amararum libram. Collocato deinde in balneo feruentis aquæ vas vitreum, quod Lacertas, & oleum excepterit, aperto

Remedia ad lentigines.

aperto ore, & ita dimittito horis continuis decem: deinde extrahito & percolato, & inungito, addito ceræ odoratz momento, vt diutiùs hæreat. Vale.

IACOBVS CAMENICENS,

medicus, Petro Andreæ Matthiolo

S. P. D.

*Continet Epistola secti cuiusdam hydro-
pici historiam.*

EX quo tempore te in has regiones ultra Alpes transmisere Dij immortales, clarissime Matthi-
le, non nos tantum, qui in hac vrbe amplissima
medicinam facimus, verum etiam è longinquis lo-
cis, ad te tanquam ad Themidis oraculum confugiunt ple-
rique Medici consulturi in rebus dubiis, tuam summam pru-
dentiam, iudicium, eruditionem, consilium. Quò fit, vt mul-
ti ægri, morbis grauissimis liberentur, qui pestum irent, nisi
te hominem tanta doctrina, experientia & humanitate etiam
præditum ad manus haberemus. Cum autem hac in vrbe re-
cens casus inauditus acciderit, nec ego nunc propter cer-
tas, quas nosti, causas domo excedere possim, vt tecum co-
ram colloquar, putauim me à bonitate tua hac schedula faci-
le tantum impetraturum, vt tuam, mihi sententiam de hac
ipsa, quam dixi, re exponeres, eamq; literis consignares: ita
enim dicta tua crebriore meditatione faciliùs recolere, &
amicis etiam meis discèdi cupidis communicare poterò. Res
autem de qua iudicium tuum audire cupio, sic habet. Hiscie
diebus ego & amici aliquot mei, secumuis cadauer hominis,
qui diuturno morbo laborauerat. Is autem & hydropticus po-
stremo effectus erat. Resecto autè ventre, cum transissemus
musculos abdominis, inuenimus aquam illam, citrinam vo-
cabam, intra peritoneum & intestina: de quo ab aliquibus
dubitatum tamen fuisse video. Mox inde respeximus ad he-
par, tanquam in eo causam, morbi manifestam visuri. Id re-
perimus grande, colore nigricante, & ferè ali qualem in
splene alias conspiciamus. Folliculus fellis plenissimus erat
bile. Hepatis venæ in parte eius caua, priusquam in commu-
nem illum caudicem portæ desinunt, omnes obstructæ erant,
lapillis

*Señi cadau-
ris hydroptici
eiusdem Hi-
storiam.*

*Aqua reper-
ta inter peri-
toneu & inte-
stina.*

lapillis eas distendentibus foris nigris, intus flauentibus. *Lapilli in Ie-
core inuenti.*
Porro & ille meatus, qui ex folliculo fellis in intestinum de-
sinebat, lapide eiusmodi obstructus erat. Hunc cum exemis-
semus, nihilomagis, tamen bilis effluxit: coaluerat enim fora
men illud desuetudine bilem ad intestina mittendi. Hanc
istius meatus obstructionem ego causam fuisse video iete-
ritæ, cum qua hic homo ante hydropem longo tempore
conflictatus fuerat, regurgitante ad totum ambitum venarum
bile, quæ purgari per intestinum debuisset. Nam meatus ille,
qui ex folliculo fellis in Hepar est, liberrimus erat. Cæterum
Hepar ipsum tota sua conuexa superficie adnatum Diaphra-
gmata conspiciebatur, interueniente membrana quadam
crassa & firmissima, nata fortasse ex calore affante in eiusmodi
quasi crustam externam, superficie hepatis. Nam & idem
æger perpetuò de insigni calore dextri hypochondrij queri
solitus erat. Iam a te erudiri cupimus nunquid etiam apud
veteres eiusmodi lapillorum mentio aliqua facta sit. Gale-
nus quidem, quod meminerim, lapides in renibus & vesica
tantum, interdum verò etiam in intestinis generari crediti.
Quod autem in locinore generentur, id aut nesciuit, aut si
scituit, certè scriptis non prodidit. E Georgio Boemiar Rege,
adhuc hodie folliculus fellis, post mortè exemptus, extat, in
quo, loco bilis, lapis durus continetur, hæmatidi lapidi colo-
re similis. Res miranda profectò & digna, de qua te audiam-
us. Neque enim est alius, qui nos docere de re tanta me-
lius te possit. Vale.

*Fellis meatus
lapide obstru-
ctus.*

*Iecur tota con-
uexa superfi-
cie secto: an-
verso adnatum.*

*Georgij Boem-
iar Regis fel-
lapidem fa-
ctum.*

PETRVS ANDREAS MATTHIO-

lus Iacobo Camenico Medico S. P. D.

Respondetur ad Epistolam præcedentem.

REgratum sanè abs te mihi factum est, mi Came-
nicene, quòd de inuentis in secto illo Hydroptico
me certiore reddideris, & præsertim cum de
lapillis in Iocinore reperiis, nec apud antiquos
nec apud cæteros Medicæ facultatis scriptores, nulla (quod
legerim viderimque) posteritatis memoriæ sit facta men-
tio: quanquam id facile fieri posse, vt postea dicam, non
ambigo. Colligi plurimum in Ascite hydropticorum aquam
inter

inter Peritonæum & intestina, vt Galenus fatetur, eum libo qui dicitur Medicus, tunc etiam quinto de locis affectis, mirum non est, sed magis mirum, quod quidam, vt inquis, de re hac dubitauerint. Nam cum id manifestè asserat Galenus, ac etiam Auicenna, cur dubitare debuerint sanè non video, sed eorum iam cessabit dubitatio vbi abs te audient sub peritoneo aquam esse reperitam. Testimonium enim tuum ad ob sensibile est, vt si quis posthac dubitare perseveret, is perimæx omnino dici mereatur. De Iecoris magnitudine, & nigredine nihil etiam mihi mirandū est. Intrumescit enim hoc viscus obstructionibus accedentibus. Quippe obstruens humor, tenuiora visceris vasa primum implet, & infarcit, actus deinde, in omnem eius substantiam se diffundit, & eam posthac, perinde, ac vasa obstruit: quod si rursum adhuc plenior multo cumuletur, in amplam molem iecur totū distendit, & tumidum admodum reddīt. Tumori si postea accedat nigredo, nil etiam mirū videri debet, cum ex infarctu crasse fiat sanguis, & visceris facultates omnes robur amittat. Reddita enim imbecilli expultrice facultate, atra illa sanguinis excrementa, quæ ad lienem transmitti postulabant, in ipso hærent Iocinore, & eius non solum permutant colorem, sed etiam substantiam. De lapillis autem iis in venis repertis, quæ ex iocinoris cauitate interiore, in venæ Portæ caudicè desinunt, si meam tibi dicam sententiam, nulla mihi sese offert ratio, quæ non consentiat, id fieri, in iecore posse facillè, quemadmodum in renibus, vesica & articulis. Nanquetiametsi id non dixerit Galenus, hoc tamen nihil obstat, quo minus etiã in iecore, vt in renibus, oriri calculi possint. Quippe cum in iecore eadem sit materia crassa glutinosa vae calculi gignens idonea, nec ibi calor deficiat, cuius vi lapidescunt, nihil prohibet, quin calculi ibi etiam fieri possint. Dicebat enim Galenus, libro de renum affectuum dignotione, Lapidem in homine à calore generari, eoque vel vehementi, vel tepido. Si crassa materia est (vt ille inquit) sufficere potest tepida & moderata caliditas, & quæ naturalis est ad firmandam, & indurandam terræ modo hanc materiam: est enim crassities ad generandum lapidem singulariter accommodata. Sin tenuior est vehementiore, tunc planè indigebit caliditate siue naturali, siue præter naturam, qua durefcit in terram. Si quidè calor tenuis materiz partes dissoluit, atque ita

Iecoris præter naturalis magnitudinis causa.

Facile calculos in iecore gigni posse.

Lapidis in homine generatio quomodo fiat.

vbi valuerit, lapidè conformat. Hæc ille. Quibus palàm est, nõ esse præter naturam, si in iecore etiam lapilli gignantur, cum ibi non desit materialis causa, nec efficiens, nec instrumentalis, quibus ij in eo generari possint, cum eo obstructo, quandoq; crassa, quandoq; glutinosa, quandoq; visco, ambo simul ibi hæreant excrementa, calor non deficiat, nec vaborum cauitas, in qua calculi gignantur. Nã si crassus glutinosusve succus, qui in renibus lapidescit, ex iocinore per venã cauam ferrur in renes, nihil sanè prohibet, quominus in eo lapidescere possit, vbi hæserit diutius. His rationibus itaq; fructus crediderim ego lapides in iecore vt in renibus frequèntissimè gigni. Sed quoniã propter visceris insensibilitatem non exciunt dolores, nec expelluntur extra corpus, nec videri possunt, nec tãgi, quæadmodum qui in renibus & vesica hũt, sed in occulto delitescunt, in Medicorũ considerationem non veniunt. Quò fit, vt his ignoratis quandoque mirentur Medici, cur iis in morbis, qui ex iocinoris infarctu oriri solèt, nihil penitus curare valeant vilo medicamentoꝝ genere. Lapidem Amygdalæ nucis quantitate in Aureliæ Perruciz iocinore Pandulphi Tyranni coniugis Senis repertū esse scio, in quem interitus illius causam reuocibãt Medici. Sed in felle nasci lapides testatur Farnelius, vir nostra ætate præclarissimus, qui lib. vj. de partium morbis sic habet. Calculus in cysti fellis plerunque concrefcit niger, sed leuis, & qui aquæ immerfus innatat. Origo illi est è flaua bile, quæ proprio conceptaculo diutius coercita nec tenui vacuata, nec nouæ influu renouata mirum in modum obdurefcit. Id autem in primis accidit, cum vterque Cystis ductus obstructur. Huius quidem neque manifesta sunt nota, neque grauius symptomata, quibus certò ac facillè detegi possit. At suspectus iis esse debet, quibus grauis ac diuturnus fuit icterus. Hactenus ille. Quo morbo cum hydropicus ille tuus diutius admodum laborasset, nec medicamentis expugnari potuisset morbus, nil mirum si lapillus in eius felle fuerit inuentus, qui ductum illum occluderet, quã bilis in intestina deferri solet, quin etiam si posthac coaluerit ductus, vbi ducendi munus cessauit. De felle autem Georgij Boemiz regis in rubeum lapidem conuerso, res miranda (vt putas) non est, quod id etiam in pluribus fiat. Nam vt Farnelius inquit, Senex quidam decrepitu ad iram mirè propen

In iecore esse omnia quæ Lapidem gignere possunt.

Cur morborũ causas ignoret quandoque Medici.

Lapis Amygdalæ nucis magnitudinis in iecore repertus.

Lapides in humore felle gigni.

Fel decrepiti Senis lapideus factus.

Calculos è felle per aluum quandoque excernit.

Bubuli fellis lapides.

propensus, post decessum sine felle & sine cysti inuentus est; in cuius sede calculus ingens confederat. Quinetiam fuisse alios scribit, qui post diuturnum icterum, oborto alui profluuio huius naturæ innumeros calculos instar Pisi aut hordei granorum, per aluum emiserunt. Quò fit vt quandoque hallucinari possint Medici, qui, vbi per aluum excernerent lapillos quempiam viderint, hos in intestinis exortos censent. In bubulo felle reperiri sæpe lapides iuglandis magnæ quantitate, rufo colore, ego ipse testari possum, qui plures à Latinis exemptos mihi comparauit, ad varios morbos curandos, vt in nostris in Dioscoridem Commentariis subsus disternimus. Verum mirum omnibus videri posset, secti iecur conuexa superficie septo transuerso fuisse adnatum, nisi nonnulla plura in aliis etiam humani corporis partibus sæpe viderentur. Id quod dubium me reddit, an naturæ lapsu, an ex morbo (vt tu suspicari videris) hoc fuerit factum. Potuit sem pluribus hanc tractare quæstionem, sed quoniam nec opus esse videtur, nec otium abundat, boni consulas rogo Epistolæ breuitatem. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS,
Ioanni Matthesio

S. P. D.

Agitur de Magnete Theriacalium medem continente.

DE humanitate tua, qua vsus es erga me superioris ætate, cum ad me aliquot metallicorum species mitteres, iam dudum tibi egissem gratias, nisi me & aulæ negotia, & operis mei editio impediisset. Ago tamen nunc, aut habeo potius: relaturus aliquando eas, vbi occasio mihi sese aliqua commoda obtulerit. Inter reliqua, quæ miseris erat Magnes, cui Theamedem inesse Vvillebrochio dixerat, propterea quòd vna ex parte ferrum, quòd alia attrahebat, repelleret. Verum ego, cum eius periculum facerem, nihil tale deprehendi. Ferrum enim vndique attrahebat. Itaque errorem tunc interuenisse credo cum Vvillebrochio traderem. Nã & ipse mihi retulit duos te Magnetes habuisse, quorum vnus simplex esset, alter verò etiam Theamedem

Magnes Theriacalium medem altera parte habens.

medem contineret. Vnde facilè fieri potuit, vt illos imprudens, inter se permutares. Rogo autem pro summa humanitate tua, vt si quam portionem Magnetis, cui Theamedes coniunctus sit, habes, eam mihi mittas. Id munus mihi tam gratum erit, vt magni id thesauri loco sim apud me reposturus. Eram tibi missurus exemplar commentariorum meorum in Dioscoridem, sed nullum mihi nunc ad manum est, quare id alio tempore à me expectabis. Epistolæ opus meum sub prælo est. Id quàm primùm edetur ad te transmittemus. Salutat te Vvillebrochius collega meus, qui superiore ætate meo nomine te isthuc conuenit. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Balthasari Pepulo Myropolæ Bononiensi

S. P. D.

Traditur exactissima Theriacalium paranda ratio.

E Amet si iam diu mihi persuasum habeã isthuc non deesse præclarissimos Medicos, & in simplicium medicamentorum cognitione peritissimos, qui tibi in tua conficienda Theriaca, me longè magis auxilio esse, ac suis consiliis adiumenti plurimum Reipublicæ afferre valeant, adeò vt tibi opus haudquaquam sit, nostra expetere auxilia, vel consilia: quum tamen tot precibus, petitionibus, ac literis à me efflagitaris, vt hac in re te iuueni, & meam de omnibus, quibus indigemus ad huiusce Antidoti conficiendi apparatus, ad te scribam sententiam, non potui tibi non morem gerere, præsertim cum videam te in ea versari opinione, vt vbi fueris meis auxiliis destitutus, nunquam à Senatoribus te consequuturum putes Theriacæ conficiendæ facultatem. Quæ res mihi tantò iucundior accidit. (quanquam fortasse de me plura tibi polliceris, quàm re ipsa præstare valeam) quòd non solum causas, quibus ad hoc moueris, mihi significaueris, sed & audiam abs te, quàm isthuc mea scripta in Dioscoridem magni fiant, dum mihi tam aperte asseueras omnes ferè doctos viros & rei Medicæ studiosos, qui in tuum concedunt Myropolium, vt tuorum simplicium medicamentorum pro Theriaca ipsa conficienda inspiciant apparatus, mea semper secum afferre Com-

M mei t

mentaria, vt iis ducibus agnoscant, quæ vera sint & quæ adulterina, quæ probanda & quæ reprobanda videantur, estimantes se ruta via feliciter procedere. Cæterum vt in hac tua sanè laudabili petitione tibi morè geram, ignoret sanè primum non debes, me in ea semper fuisse lentum hoc æuo minimè à nobis parari posse Theriacam ex iis simplicibus, ea felicitate ac ratione, quibus à Galeno paratur, nec si paretur eadem præstare, quæ illa præstitit: quod multis destitutamur medicamentis, quæ in hanc veniunt a tidotum. Namque quanquam in horum defectu supposititiis pro more vtimur, (vt quidam putant) à Galeno constitutis, non ob id tamen nobis putandum est, his assumptis optimam parari posse Theriacam. Quandoquidem hæc metfi in apparentibus manifestisque qualitatibus cum iis uenire videantur, quæ nobis desiderantur: non tamen (quod magnificè) in latentibus, quibus, mea sententia, nulla caret planta, ita faciliè illis correspondent. Quapropter nulla reperitur in Europa Theriaca ab Andromacho conscripta, quæ viribus per omnia illi correspondeat, quæ ab ipso Galeno Romanis illis Imperatoribus parabatur. Nam & ipsius Galeni tempore (vt ipsemet scriptum reliquit libro primo de Antidotis) quamuis plures essent Romæ homines admodum diuites, qui sibi hanc Antidotum parari curabant, quòd eo tam feliciter vt Imperatores scirent, non eam tamen iisdem viribus præstantem consequerentur ob simplicium quorundam defectum, quæ tantum apud Imperatores ipsos extabant. Nec eam tantum ob causam parum de supposititiis cõfido medicamentis, sed quòd libellus ille, in quo de his tractatur (vt inferius de carbobalsamo agens diffusius differemus) falsò sit Galeno ascriptus. Quòd sit vt qui illius doctrinam vbique sequitur, perperam suam conficiant Theriacam. Nec tamen ob id ego illis Medicis adimplor, qui volunt non debere parari Theriacam, quæ fieri eo modo nequeat, quo antiquitus tum ab Andromacho, tum à Galeno parari solebat. Sanè maior pars medicamentorum ad eius parandi rationem necessariorum sunt nobis ad manus, atque ea de causâ Theriacam scio antehac à quam plurimis & Veneriis, & Parauis aliisque Italiæ locis esse præparatam, pararique quotidie summis approbantibus Medicis. Quamobrem si in hisce ciuitatibus, vbi nihil temerè à Myro-

Theriacam à nobis ea felicitate parari non posse, quæ parauerit ut siquis,

Nulla planta propria caret facultate.

Librũ de supposititijs medicamentis non esse Galeni.

Theriacam etiam à nobis parari posse.

polis parari solet, & vbi ars Medica primas tenet, ij qui Reipublicæ præfunt, clarissimorum Medicorum consensu parari Theriacam iubent: non video profectò, quid tibi soli ob stare possit, cur tu etiam eandem parare nequeas, vbi præsertim intercedat tantorum Medicorum, quorum in tuis literis meministi, autoritas. & omnibus iam diu constat de tua singulari industria & fide. Vt autem (quum nihil esse reliquum putem, quo tua voluntas impediri nunc possit) id quod desideras feliciùs consequaris, conabor plura tibi in mentem reuocare, quæ fortasse rei Medicæ studiosis non ingrata erunt ac tuis & Reipub. commodis non inutilia. His itaque rationibus nullum esse censeo, qui secus sentiat, præsertim quum viperei pastilli, Opium, & Piper, quæ totius Antidoti bases esse videntur, nobis vbique sint ad manus. Atqui si quis inueniretur tam pertinax, qui Theriacæ preparationem impediret ob causas superius scitatas, is sanè exercitum Præfecto esset comparandus, qui suos milites loricas ferreas induere prohiberet, quòd bombardis non resistent, ac si lancis gladiis, ac sagittis non esset obstantum. Tibi itaque Theriacam (vt spero) confecturo expedit, vt simplicia omnia tam legitima, quam quæ supponenda erunt, magna cum diligentia & iudicio summo tibi examinanda proponas. Quod vt faciliùs agas, hæc statim meam de omnibus tibi aperiam sententiam.

Theriaca bases.

RADICES sint oportet extenso cortice non rugoso, hoc etenim earum maciem ostendit, & quod in tempore competenti non fuerint effosæ, vel fortasse sub calentibus admodum solibus exiccata: & quæ nec vetustate, nec carie exoleuerint.

Radices quales esse debeant

FRUCTVS, virgulta, & germina, vegeta plenaque esse debent. Item & quicquid semen includit, tegmina, cortices & inuolucra.

Fructus qui præstatores.

SEMINA probantur, quæ grauiâ ac plena habentur, quod ex eo coniciamus, quòd tentum corticem habeant non rugosum.

Semina quæ probentur.

LIQVORES & succi neque diurnitate arefacti sint, neque suas qualitates obscuras habeant, has dico quas gustu olfactuque percipimus. De his quum satis in vniuersum dictum sit, dicemus nunc speciatim de omnibus à longo pipere incipientes.

Liquores & succi.

Piper longum

PIPER longum Galeni tempore fraudulentè concinnabatur, quamobrè aqua macerari iubet. Soluitur enim hoc pacto, quod subornatum est. Porro præstantissimum nullis adulteriis vitiatum Venetiis copiosum visitur. id peccatè riter domesticum vocant: namque Sylvestre etiam ostendit. Eligendum est recens non cariosum, nec sic obductum, vegetum, compactum acerrimumque.

Opium quod passim habetur non esse genuinum.

OPIUM quod passim in Seplasis prostat, legitimum (quantum video) non est. Nam si Dioscoridi est adhibenda fides, Opium ex lactea papaueri caput lachryma colligitur, illudque præstantissimum habetur, quod fuerit delum, gustu amarum, odore soporiferum, & quod facile aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, & quod lucernis admotum non atra luceat flamma. At id quo passim Seplasiæ vtuntur, candidum non est, sed ex nigro viscens, aut ex luteo nigricans, asperum potius quam læue, odore mirum in modum caput feriens, quin & lucernis accensum non modò nigram, sed nigerriam edit flammam. Quò fit vt credam communis vsus Opium legitimum mentiri, & id potius esse quod Dioscorides Meconium spectatim vocat. Quandoquidem Meconium Dioscoridi etiam Galeno Opium legitimum non est, quod ex lactea tantum papaueris lachryma parabat antiquitas incisus cutenens cuspello capitibus: sed succus pressus concretusque tuis iisdem papauerum capitibus Opio longè imbecillior. Posset tamen ad antidota vsurpari legitimi Opij vice, si tamen imposturis non fuerit vitiatum: detentum enim in ore non solum saliuam subcroceo colore inficit, sed acedens quadam linguam adèdè vexat, vt plerunque vesiculas excitet. Id quod sanè non obscurum præbet adulterij indicium, quòd scilicet aut Glaucij aut Chelidonij succum admistum habeat. Curent itaque Pharmacopæi, vel legitimum sibi id ferri, vel ipsimet nigra serant papauera, & Opium sibi conficiant, vel saltem selectissimum Meconium habeant, quo in legitimi Opij defectu tu in tua paranda Theriaca vt poteris.

Rosa.

ROSAE probantur puniceæ & quæ præ cæteris odoris suauitate præstant, decerpi tamen debent antea quæ penitus dehiscant, & eo siccati ordine, quo passillos Viperæ siccati docuit Galenus.

SCORDIUM herba, quod palustrem Trifaginem etiam vocant, iam adèdè vulgaris est notitiæ, vt nullus amplius superfit ambigendi locus. Creticum primas tenet, quanquam in aliis etiam regionibus nascitur non contemnendum. Optimum sanè iam pridem ex Pannonia mihi allatum est, odore caput feriens, & cæteris quæ gustauirim acutius. Proh dolor quàm in magno versati sunt errore Medici quàm plurimi qui ante nos claruerunt, Allium sylvestre Dioscoridi Ophioscorodon vocatum pro Scordio suis Theriacis miscentes.

Scordium.

NAPI semen an hortensis vel sylvestris Theriacæ sit admiscendum non erit ab re differere. Nam tametsi Galenus sylvestris Napi semen ex Creta allatum imponendum præcipiat, illi tamen non omnino ad stipulandum videtur. Quandoquidem Andromachus, nec agrestis nec satiuæ aper te meminit sed dulcis, quam scribit talibus verbis *ἡ γὰρ ἡ ἀνδρομάχου ἡ ἐπιπύριος*. & dulcis feminis Napi: id quod palam facit Andromachium potius immiscuisse satiuæ Napi semen, quàm agrestis. In agresti enim (quod scierim) nulla percipitur dulcedo, sed potius acuta quædam amaritudo: in satiuo verò contra, vt mirum enim eo in cibis sua allesti dulcedine. Præterea iunior Andromachus, qui ex patre suam transcribit Theriacam, habet Napi tantum simpliciter, què admodum & Damocrates, quod etiam hos arguit de domesticorum Naporum semine intellexisse: Nam cum Napis satiuus sylvestrisque habeatur, quum simpliciter ponitur, rationi consonum videtur, vt potius de satiuo sit intelligendum, quàm de spontè nascente. His accedit Dioscoridis Medicæ materiae facillè Principis magnificienda autoritas. Etenim li. ij. de satiuo Napo scribens ita, de eius semine scriptur reliquit. Napi semen potum venenorum vires habet, antidotique admiscetur. Quas tamen vires sylvestri, de quo scripsit libr. iij. nusquam reddidit, sed tantum, ad vrinas secundasque duendas commendauit: quine etiam lienis, vesicæ & renibus vitium esse dixit. Id quod etiam, de eo scribens ipsemet asserit Galenus. Plinius deinde libro vigesimo, capite quarto, postquam primo loco sylvestris Napi meminit, & illum prætulit Dioscoridem fortasse sequutus, ad feminarum purgationes, vesicæ affectus, & ad vrinam ciendam. Alterum, inquit, Napi genus est, quod Buniada vocant,

Napi semen:

Domestici Napi semen præstantissimum contra Genena, quæ sylvestre.

Raphano & Rapo simile, feminis præclari contra venena, ob id & in Antidotis vtuntur illo. Quibus palam est defatiuo postremo locutum esse Plinium: quippe is tacite advinguem Raphanum refert, gustu verò saporèque quam maximè rapum. Quamobrem nescio qua ratione ductus Galenus scripserit libro primo de Antidotis, vbi simplicitia, quæ in Theriacam adduntur expendit, sumendum esse syluestris Napi semen: Nisi fortasse is peculiariter comperit haberet, id quod suo æuo ex Creta afferebatur propria fortasse quadam vi pollere, ad Antidota paranda. At quum nos eo destituamur, suaderem sanè vt scilicet femine vterentur Pharmacopæi, & id tantum suis admitterent Antidotis, quòd palam sit tantorum præclarissimorum virorum autoritate præstare hoc, ad venena & in Antidotis addi.

Iris Illyrica præstantior cæteris.

IRIS omnium præstantissima est Illyrica: quinetiam Macedonica. Ex Illyria facilè Venetias comportatur. Eligenda tamen in hoc genere, quæ præ cæteris fuerit odorata. Reicienda est Lybica, tum quod amarescat, tum quòd Galeni testimonio tantum ab Illyrica distet, quantum abest cadauer à viuo corpore. Nascitur in aliis etiam generibus, quæ viribus ab Illyrica parùm recedit, quæ is est, quæ in Apulia provenit, & quæ candidum edit florem. Cæterum quum Illyrica sit omnium efficacissima, ea tantum tibi fuerit eligenda.

Agaricum.

In Agro Tridentino Agaricum copiosum.

AGARICVM (vt Galenus inquit) fraudem nullam admittit. Desit conuehi ad nos ex Sarmatia, Galatia, & Cilicia: quod autem per Italiam circumfertur, & Venetias comportatur, legitur partim in agro Tridentino Tyrolensique Comitatu, vbi montes vbique Laricibus syluestunt: partim verò afferitur ex Norico tractu aliisque circumiacentibus regionibus, quibus sanè in locis præstantissimum provenit. Non autem multum refert, aut quo in loco crescat, aut à quo afferatur, modò præstantissimi notas habeat. Paulò præfertur albidissimum, friabile, minimè lignosum. Sed nos ex Mesie sententia addendū censemus leue, rarum primo statim gustu dulce, mox amarum, adstringens, ac etiam subacré. Quod autem tale non fuerit, reicere oportet. Si quidem nigrum, densum, ponderosum, filis quibusdam ve-

veluti neruis interseclum acerbumque maximè improbatum. Quò fit, vt Dioscorides libr. vi. inter deleteria medicamenta, id quod tale sit, reposuerit

Agarici optimi nota.

Cinnamomum.

CINNAMOMVM iam diu defecit, vt in Commentariis nostris in Dioscoridem editis fufius diximus, quamquam nõ sine errore sibi persuadet Fuchsius, libro de Compositiõne medicamentorum Lusitanum Amathum illum positione medicamentorum Lusitanum Amathum illum fortasse sequutus, reperiri legitimum Cinnamomum (vt suis verbis vtar) in caplis Canelia refertis, quæ ad nos conuehuntur. Ad hæc nihil minùs hallucinatur, dum sibi persuasum habet Cinnamomum, quod nobis Zeyla insula mittit, corticem esse arboris: sed aberrasse hunc, testis est Galenus, cuius non solum autoritate, sed etiam aliorum probatissimorum authorum nobis comprobatum sit, Cinnamomum esse ligni substantiam, non autem corticem. Præstabit itaque in Cinnamomi defectu sequi Galeni dogma, quod est, Casiæ duplum Cinnamomi loco substituere. Quintus Galeni æra te in Cinnamomi penuria Carpesum supponebat, quo etiã caremus. Nam Cubeba vulgaris Carpesum non est, vt quidam credidère: vtque in nostris in Dioscoridem commentariis latius differuimus.

Pro Cinnamomo quid suspõdendum. Cubeba vniuersalis esse Carpesum.

GLYCYRRHIZAE succus ex Creta & môte Gargano Apulix comportatur. Optimus est Creticus, à quo tamen non longè abest Italicus.

Succus Glycyrrhizæ.

OPOPALISAMVM nomine tantum cognoscimus. Perijt enim iam diu quod in Iudæa habebatur. Memphi tamen (vt audio) in quodam tantum viridario alitur, sed liquoris non valdè ferax, nec etiam plurimæ ibi plantæ aluntur. Si quid liquoris colligunt, id totum solus Turcarum Imperator habet. Quò fit, vt iam longo admodum tempore Opopalsamo deficiamus, vt in commentariis nostris in Dioscoridem fufius dictum est. Sunt tamen impostores, qui legitimum se habere Balsamum mentiuntur, quod si quis expendat, facilè comperiet, non modò id esse adulterinum, sed Balsami ne tantillum quidem in se continere. Animaduertant itaque Pharmacopæi, ne ab iis deludantur. Adulterabatur Balsamum ante Theophrasti æuum, aded vt scriptura reliquerit, libro nono, de plantarum historia, id omne quod in

Opopalsamum.

Impostorum fraus.

Balsamum adulterabatur etiam Theophrasti tempore.

Græciam aduehebatur, non fuisse syncerum, sed pluribus
mitionibus vitiatum. Ideoque Galenus narrat libro primo,
de Antidotis, quum non ignoraret Opopalsumum diuersis
modis adulteri posse, ita vt difficulter pateret emeti frans,
se proprio oculorum intuitu cernere voluisset, & quomodo
cresceret Balsamum, & quomodo lachrymam mitteret, vo-
luitque synceram huius lachrymæ partem habere, veluti
regulam ad dignoscendos alios Balsami liquores. Poterit
affertur iam (vt audio) ex occidentalibus Indiis liquor
odoratissimus, liquido Styraci vocato similis quem qui de-
ferunt Balsamum appellant, quod notas quasdam Balsami
pre se ferat. Verum quum (teste Strabone) Balsami lachryma
lacte sit colore, crediderim potius nouum hunc liquo-
rem, Stactem esse præstantis Myrrhæ, quam Balsami liquo-
rem: Inest huic odor, caput feriens, & acris sapor, vt vulnera
nat celeriter, rugas tollit, vrinas, & menses cit, suspirios
iuuat, & cæteras ferè, vt aiunt, præstat Balsami vires. Quo-
propter non abs re factum putauerim, si quis eo Balsami vi-
ce vteretur ad Antidota, præsertim, quum non modo quam
plures habeat Balsami facultates, sed etiam, quod Stactem
ad vnguem referat. Stacte enim substituitur Galeno & Pau-
lo Opopalsami vice. Sunt qui Opopalsami loco oleum Ca-
ryophyllorum supponendum suadent, quorum sententia,
nos etiam assipulamur. Quidam Myrrhæ oleum suppedi-
tant, quod magis sanè probarem, si legitimam haberemus
Myrrham. Sunt etiam qui Myrrhæ nukum liquorem
Balsami vice accipiant, à quibus non dissentimus: omnes
enim huiusmodi liquores Aromatis plurimum respiciunt, &
præclarissimæ sunt facultatis. Fuchsius libro de cõpositione
medicamentorum, in hoc parum sibi constare videtur, quod
primum dixerit, vbi de supposititis medicamentis egit, Opo-
balsami loco Stactem supponi debere, vbi verò viperæ cõ-
ficat pastillos, quibus præter Andromachi & Galeni institu-
tum Opopalsamum addit, Leucoij succo pro Opopalsamo
vri suaserit: Sed quam magno ducatur errore, inferius
latius dicemus, vbi de Carpobalsamo meam tibi aperiam
sententiam.

Myrrha.

MYRRHA quæ legitimæ notas referat, adeò rara est
in Europa, vt difficilè admodum sit, inuenire qui eam vi-
quam viderit. Qua enim Seplassæ vtuntur, si inter Myrrhæ
genæ

genera fuerit admittenda, omnium sanè vilissima erit, eã-
que fortasse quam Ergasimam, vel Caucaiam vocat Diosco-
rides, pingui carens, prætermo dum exoleta retorriddaque.
Præstat itaque ea vti, cum præstantior ad manus non sit:
sed delectu opus est, nempe, vt in hoc genere, ea tantum fit:
ligatur, quæ odoratior, pinguior ac recentior apparebit. Ve-
rùm si Stacte syncerissimum esset ad manus, nil sanè commo-
dius optari posset.

*Myrrha sele-
ctio.*

CROCVM Corytium Lyciumve ex Olympto monte
decerptum, quod (vt Dioscorides & Galenus testantur) cæ-
teris est præstantius, quod sciam, ad nos non aduehitur. Pri-
mas in Italia tenet, quod ab Aquila Vestinorum vrbe affer-
tur. Præstantissimum esse constat, quod in Germania proue-
nit, circa Viennam Austrij Metropolim. Sed difficulter tran-
sit ad Italos, tum quod copiosum non sit, tum etiam quod
Pannonæ, qui Aromatum & Croci vsu admodum dele-
ctantur, illud in suas conuehant regiones. Habet enim
Austriacum Crocum omnes ferè tum notas tum qualitates,
quas optimo Crocyo reddidit Galenus. Quamobrem cure-
nt Pharmacopœi pro virili qui Antidota parant, vt è Vien-
na ad eos adferatur, vel saltè selectissimo vtantur Aquilano.

Crocum.

*Crocū præstā-
tissimum in
Austriâ.*

ZINGIBER (vt Galenus inquit) adulteria non ad-
mittit. Sunt tamen hac ætate impostores, qui fraudes etiam
illi parant. Siquidem quum carie Zingiber tentari cernunt,
rubrica quadam aqua subacta superliniunt, vt teredinum fo-
ramina obstruant. Eligatur itaque Zingiber, quod rubricam
non admiserit, ponderosum, factum, solidum, carie vacans,
intus album, & sapore acerrimum. Facile enim Zingiber ca-
rie contabescit, quod (vt Galenus inquit) recrementitia
quædam illi insit humiditas, quæ facillè computrescit.

Zingiber.

RHAPONTICVM legitimum, vt in commenta-
riis nostris in Dioscoridem scripsimus, nostra hac ætate in
Italiam afferri cœpit. Nec desunt Venetiis mercatores, ac
Pharmacopœi, qui selectissimum vendunt. Vbi verò, quis
adeò ab Italia procul abfuerit, vt illud consequi non possit,
Rhabarbarum potius illi supponendum suaderem, quam
magni Centaurij radicem, vt recentiorum quidam censent.

Rhaponticū.

*Rhabarbarū,
pro Rhaponti-
ca imponendū.*

Quandoquidem Rhabarbarum præter id, quod polleat odoris fragrantia, præstat mirum in modum contra venena & venenatorum morsus: quin & ad pestilentiam, pestilentes febres & interancorum vermes. Quibus tamen facultatibus omnino destituitur magni Centaurij radix. Nec obstat, quod in libro, quem Galeo ascribunt, vbi de substitutis agitur medicamentis, Rhapontici loco substituitur magni Centaurij radix. Quippe præter id, quod semper crediderim librum illum esse spurium pluribus de causis, quas postea referam, credi sanè par est, quòd si Galenus simplicium medicamentorum indagator acerrimus Rhabarbarum nouisset, nullum aliud quam illud suppeditasset medicamentum, vbi Rhaponticum non esset ad manus: imò fortasse nunquam Rhaponticum suis Theriacis admiscuisset. Odoratum enim Rhabarbarum est, vt diximus, quod admodum magnificere oportet. Quamobrem nulli mirum sit, si Auicenna inter Arabes faciliè Princeps suis Theriacis Rhabarbarum admiscuit Rhapontici loco, quemadmodum & Nicolaus Myrepticus Alexandrinus, qui quàm tam diligenter de medicament. compositione scripserit, vt sequatur ætatis Medici suis plerunque vtantur medicamentis, censendum sanè non est, quòd fuerit is (vt Fuchsius putat) simplicium medicamentorum aded ignarus, vt nesciret, quid esset Rhaponticum & quid Rhabarbarum, præsertim, quùm is vtriusque saepe meminerit & in Hediçhroi compositione vtrunque addiderit. Velim itaque vt tu Rhapontici loco, Rhabarbarum supponas. Quod si non neglexeris, Antidotum longè efficacius tibi comparaueris.

QVINQVEFOLIUM commune intelligo, non autem Tormentillam vocatam, vt quidam existimant, cuius nusquam (quòd sciam) meminere antiqui. Qui vero aliter sentiant hallucinantur vnà cum Marnardo Ferrariense. Nec tamen ob hoc putent velim Pharmacopœi Tormentillam suam, non habere vsum, in aliis medicamentis à recentioribus inuentis, siquidem herbula est miris pollens viribus.

CALAMINTHA, MARRUBIUM
Nota sunt omnibus & in Italia præclara nascuntur. Inter Calamynthæ genera præcellit Montanum, imbecillius est aquaticum.

PETRO

PETROSELINUM Macedonicum, non aded magnificat Galenus, quin velit eius loco alterius regionis Petroselinum substitui posse. Inquit enim. Tibi verò si Petroselinum Macedonicum quandoque deerit, ne peiorem existimes Theriacam futuram, si aliud imposueris: nam Macedonicam amariorem Theriacam facit, præsertim si recens adhuc imponitur. Quamobrem quùm nos tam Macedonico, quàm cæterarum gentium Petroselino destituamur, Smyrniij semen, cuius in Commentariis nostris, in Dioscoridæm editis imaginem appinximus, substituendum esse putarim, nam præter id quòd Serpentium morsibus opem ferat, iisdem omnibus facultatibus pollet quibus & Petroselinum.

STOECHAS non ex Creta tantum & Stæchadibus insulis, sed etiam ex Arabia peregrina ad nos affertur. Quamquam in Apulia prouenit in Gargano monte non omnino reicienda. Galenus Creticam cæteris quæ in insulis proueniunt, præfert. Recentiores medici Arabicam semper suis medicamentis admiscunt: quæ tamen si recens aduheretur, principem faciliè locum obtineret. Cæterum cum conuehi non possit, nisi longo temporis tractu, faciliè situm contrahit. Quòd sit, vt vna cum Galeo Creticam aliis præferam.

COSTUM quod legitimum sit, nusquam (vt ingenuè fatear) mihi hæcenus videre licuit. Siquidem tamen quædam circumferuntur radices, quæ aliqua ex parte Costum referre videntur, non tamen illi paribus correspondet notis. Quamobrem fortasse tutius fuerit eius loco Zedoariam suppeditare, non quod hanc Costum esse crediderim (vt quidam male sentiunt) sed quòd iam sexcentis experimentis constet, & venenis aduersari hanc, & pestilentiam arcere. Tæce reliquas præstantissimas facultates, ne longior sim, quibus præclarissima hæc radix pollet. Sunt etiam doctissimi viri & rei herbariæ peritissimi, qui Angelicam ita recentioribus vocatam Costo similem faciunt, quòd præstat eximia odoris suauitate, gustu sit acris, leniculam (vt Galenus inquit) habeat amaritudinem & venenis, ac venenatorum morsibus opem ferat. Horum opinioni non possum non etiam inhære re, quòd ratione & experimento fulciatur. Verumtamen quùm scribat Galenus Costum aded esse acre, vt diu admodum exulceret, placeret quidem Angelicæ duplum ponderis addere. Fuchsius Medicus ætatis nostræ clarissimus, libro

*Petroselinum**Quid pro Petroselino Macedonico semine supponendum.**Stæchas.**Costum legitimum non haberi.**Angelicæ Costo similis.**Angelicæ pro Costo supponi posse.*

de Com

*Quinqufolium.**Calamyntha.
Marrubium.*

de Compositione medicamentorum in Compositione Aureæ Alexandrinæ dicit, quòd quoties Costi mentionem simpliciter facit Nicolaus Myrepticus, semper amarum appellatum intelligere. Verumtamen quum apud Græcos tantum nigri & albi Costi fiat mentio, quemadmodum & apud Pliniũ, quid peculiariter pro Amaro Costo sibi velit Fuchsius libenter audirem, & an pro amaro Costo Pseudocostum intelligat, quod quidam impostores ex Gargano Apulix monte per Italiam circumferunt, sapore quàm amara. Scribit quidem Galenus leuissimam Costo esse amaritudinem, sed quum id absolute pronunciauerit, censendum sanè nõ est, vt neutrum amaritudine vacet, sed hic fortasse Fuchsius Arabas sequutus vnà cum illis hallucinatus depræhenditur. Cæterum non desunt rei herbariæ imperiti, qui horrensem herbam, quam quidam Mentham Saracenicam, quidam Mentham Græcam, quidam, vt Tusci Saluiam Romanam appellant, pro amaro Costo accipiant aberrantes. Veriusque Costi imaginem (dulcis fortasse & amari) pollicetur Fuchsius pictam ostendere in altero de Stirpium historiæ Commentario. Sed quum nullus exter Author (quod scierim) qui Costi notas & historiam sigillatim descripserit, & peregrina sit planta, multum sanè fecisse illum fateri compellat, si Costum ex Arabia vel India Syriæ in suum transfulerit librum, & legitimum esse probauerit.

Fuchsi opinio improbatæ.

P I P E R nigrum nullis, quòd scierim, imposturis fraudem admittit. Tantò tamen præstantius fuerit, quàm nõ ponderosius. Quod enim graue ponderosumque est & corticem tenuiorem habet ac minus spectatur rugosum, id sanè optimum censetur.

Piper nigrum.

D I C T A M N U M quotannis è Creta Venetias affertur. Eligatur recens non cariosum, nec situ obductum, vegetum & vndique tomentosum, gustu feruens & odoratum.

Dictamnus.

I V N C I odorati flores defecerant ferè etiam Galeni æuo, qui causam in Camelos refert, quòd eos audivissimè despiciantur. Ego verò causam potiùs reiciam in Arabas, qui illas incolunt regiones, & eorum accusabo negligentiam ac imperitiam: quandoquidem nunquam suaderi poterò, vt credam Camelos adeò vniuersam regionem illam erodere, vt nihil ferè supersit florum Iunci odorati ac si locustarum

ingentissimus numerus accederet. Paleæ itaque & calami ratio habenda erit, quum floribus destituamur. Sed hæc recentia esse oportet, odorata, & quòd mansa gustui acri probentur sapore: Quæ enim diu asseruata sunt, faciliè (vt Galenus inquit) inodorata euadunt, & vniuersam exuunt acredinem. Quò factum est vt prius crederet Fuchsius, qui fortasse odoratum iucum ætate exolerit degustauerat, has, quæ circumferuntur paleas esse adulterinas: Sed quum deinde vel recentes gustasset, vel ex Commentariis nostris in Dioscoridem intellexisset se magno duci errore lib. de Compositione medicamentorum in nostram deuenit sententiam. Monachi qui in Mesum scribere pariter in hoc hallucinati sunt, vt alibi de his diffusius diximus.

Monachorum error.

THV Sadeò copiosum ex Alexandria Aegypti ad nos affertur, vt venditum nõ sit, quin optimi plurimum habeamus. Eligatur clarum, album, leue, rotundigranis concretum & quod igni admotum facile accenditur.

Thusa.

T E R E B I N T H I N A resina quæ legitima sit nostra tantum ætate ad nos ex Cypro, Chio & alijs quibusdam Aegæi maris insulis afferri cœpit. Cuius loco Larigna vsi sunt Medici qui præteritis temporibus claruerunt. Porro quorundam studiosorum Medicæ materiæ diligentia ac ope, qui eò nauigauerunt, postea factum est, vt reuixerit Terebinthina. Afferbatur primùm costæ frictæ, vel quòd esset adeductu aptior, vel quòd impostoribus ad adulteria aditus hoc modo facilior fieret. Verum liquida, vt per se ab arbore manat iam frequens facta est. Hanc itaque tantum expetant, qui Theriacam conficiunt, nã cruda hic opus est. Galenus lib. j. de Antidotis Chiam cæteris præfert quòd & odore & sapore alias omnes præcellat. Fuchsius lib. de Compos. medicamen. scribit Lariceam resinam Terebinthinae proximam esse eaque tutò vti posse Pharmacopæos, vbi legitima Terebinthina defecerit. His præterea additis Officinas omnes magno errore solam Abietinam pro Terebinthina substituit

Terebinthina resina.

re quum ea longè sit inferior: sed (eius pace dixerim) hallucinatur. Quandoquidem falsum sanè est, quod Laricea resina Abietinam præcellat bonitate. Quippe Dioscorides lib. j. Cap. de Terebintho aperte contra Fuchsi sententiam, ita de Resinis scriptum reliquit. Terebinthina resinas omnes antecellit: proxima Lentiscina & è Pinæ Abietique. Et Capite sequenti

Fuchsi opinio explorata.

sequenti ubi in vniuersum de resinis differtur. E Picea (inquit) & ex Abiete resinæ cæteras antecedunt, odoratæ enim sunt, atque thuris odorem imitantur. Id quod postea idem repetiuit Galenus lib. iij. de Cõpõsitione medicamentorum per genera, ubi in resinarum facultatibus fatetur, se nihil à Dioscoride dissentire. Præterea & illud falsum esse conuincitur, quòd officinæ omnes Abiegnam pro Terebinthina supponant, quum omnibus rei Medicæ studiosis Pharmacopœisq; nulla alia resina pro Terebinthina vi Seplafas iam dudum constat, quàm ea quæ è Larice manat, ut pluribus in Commentariis nostris in Dioscoridem nobis memoriæ proditum est. Adhæc abietina perexigua est nec ubique ventalis inueniri potest. Ego quidem hanc pro Terebinthina semper suppeditandam suaderem, quippe quòd Terebinthinam quadam odoris gratia superet, quòd adstringat, pelluceat, & longè magis amara sit quàm acris: Sed hanc fortasse nusquam vidit Fuchsius.

Abietina resina præstantissima.

Cassia odorata

CASSIA odorata, quam Cannellam vocamus, præstantissima copiosaque habetur in vniuersa ferè Europa: delectum tamen opus est, facile enim indicabit gustus an suis præter viribus: Si quidem ea efficacissima fuerit, quæ non modo gustu acris deprehenditur, sed dulcis & odorata. Quæ autem talis non fuerit, reicienda est, aut enim fraudem aliquam passâ est, aut exoleuit.

Nardus Indica.

NARDUS Indica legitima frequens reperitur, sed fecit loci distantia ne ad nos afferatur suis dotibus vique admodò prædita. Eligenda quæ recentior fuerit, leuis, largam gerens comam, colore flauo, odorata, Cyperum redolens, breui spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu suam odoris gratiam conseruet. Si verò huiusmodi non sit ad manus, Celticam quam recentem, odoratam præstantissimamque habemus tutò supponere possumus. Quippe hæc Dioscoridis testimonio, præter id quòd Syriacæ omnibus suis viribus æquipolleat, vrinam magis prouocat, & Stomacho vtilis est. Nec obstat quòd scripserit Galenus Celticam Nardum Indica ac Syriacæ esse imbecilliores. Quandoquidem hanc supponi haudquaquam sufferim, ubi optima Indica sit ad manus, sed ubi tantum vel deficiat, vel euanida suas non asseruauerit vires.

Nardus Celtica.

Polium.

POLIUM verum non diu est quod in Medicorum rediit

rediit usum, vtriusque imagines quis intueri poterit in Commentariis nostris in Dioscoridem. Montano tamen vtendum tanquam præstantissimo.

SESEL I quatuor est generum, nempe Massiliense, Aethiopicum, Peloponense & Creticum. Galenus nullam inter horum facultates habet differentiam, nec alterum alteri præfert. Videtur tamen Dioscorides præferre Aethiopicum quòd scripserit esse Massiliensi acris odoratiusque: quin & multa odoris suauitate pollere. Id quòd periculum facientibus facile constabit.

Seseli.

STYRAX qui nunc Venetias affertur, an ex Pamphylia aut Pisdia, aut Cilicia aduehatur quid veri referam nescio. Galenus illum prætulit, qui ex Pamphylia in calamis conclusus afferebatur, adeoque magnificet ut scriptum reliquerit libro j. de Antidotis, tantum distare hunc a vulgari, quantum à vino quod in tabernis venditur distat Falernum.

Styrax.

Quo factum puto ut vnusquisque Medicus semper præcipiat suis medicamentis Calamitem imponi. Quippe Calamitis cognomen aliunde fluxisse haudquaquam crediderim, quàm à calamis in quibus olim ferebatur selectissimum. Qui Venetiis venditur non omnis probus, syncerusq; est, quum eius plurimum ibi reperiat, quod imposturis non vacat, quamobrem scrutinio opus est. Eligatur itaque pinguis, flauus, resinosus, albicantibus grumis, quàm plurimum in sua odoris gratia permanens, & qui dum molitur melleum fundit liquorem inditumque prunis suauissimum mittat vaporem, cuiusmodi apud vnguentarios habetur. Fuchsius lib. de Comp. medicamentorum, Stryracem Calamitè liquidum antiquis fuisse contendit, non alia (quantum video) ratione fietus, quàm quòd in calamis adueheretur. Verùm, mea sententia, aberrat. Quandoquidem Dioscoridi lachryma est arboris malo Coronæ similis, eaque cæteris præstat, quæ flaua sit, resinosa, albicantibus grumis, & quæ dum molitur, melleum liquorem reddit. Quibus facile conici potest Stryracis arboris lachrymam nunquam fuisse liquidam, sed in grumos concretam, qui mola subacti liquorem melli similem fundunt. Non enim liquida mola atteruntur, sed arida compacta ve. Porro ridiculum fuerit dicere Stryracem Galeni tempore portabatur in Calamis, ergo erat liquidus. An non delirio tentari is sanè videretur, qui diceret Caricas, palmu-

Styrax adulteratur.

Stryracis optima nota.

Fuchsi opinio explosa.

Lib. i. cap. LXVIII.

lâsive

lāsve effe liquidas eò quòd ferantur in cadis, lagenisve vitæ vel olei modo: Nimirū non alia ratione qui Styrcis lacrymam collegerant, in Calamis concludebant, quàm, quòd ne suauissimus eius odor expiraret in auram, quemadmodum (vt Theophrastus est author) ij faciebant, qui Dictamnem herbam in Creta legebant. Ipsi enim huiusce plantæ manipulos in ferula aut arundine intercludere solebant ne odor visque expiraret.

Thlassi. THLASPI semen Galeno primo de Antidotis principem sibi locum assevit. quod in Cappadocia nascitur. Verum non omne, sed id tantum quod in Tauro prouenit. Nobis autem quum Cappadocia careamus, nostrate vel Cretico vti licebit: quod enim in Italia nascitur (vt Galenusquit) non longè abest à Cretico.

Ammi. AMMI verum, iam nemo ferè est, qui non nouerit, rexit enim nostra ætate. Eius imaginem ad viuum delineatam spectare quis poterit in nostris in Dioscoridem Commentariis.

Chamaedrys. CHAMAEDRYS CHAMAEPITYS omnibus nota sunt, nec longè distant à Creteis Italica.

Chamaepitys. HIPPOCISTIS quæ tam diu sepulta delituit, hæc nostra florescente ætate repullulare cœpit, adeò vt iam nullus sit in Italia Pharmacopæus, qui legitimam Hypocistim non nouerit. Nascitur copiosa in Patauino agro & in Apennino monte. Nec est (vt Fuchsius credit) fungus nec fungi imaginem referens, sed germen Orobranchæ non ab simile. Præterita ætas insolato hircinæ Barbulæ succo pro Hypocistide perperam vsa est: Erroris causa in Aphros reiectum, quippe qui Cistum Hirci barbulam appellauerint. Quòd factum est vt errauerint Sepalsæ sibi persuadentes nil aliud esse Aphris Cistum, quàm hirci barbam, quam Græci *σπαραγγωα* dicunt. Vbi autem Hypocistis ad manus non sit, Acciam, vel florum agrestis Punicæ succum substituit Dioscorides.

Fuchsii opinio improbata.

Pro Hypocistide quid supponendum. MALABATHRVM quod folium etiam vocant, iam diu ex India ad nos aduehi desit: quapropter Galenus consulendus erit. Is enim lib. 8. simplicium medica. vbi folium abdit, indicam Nardum vel Casiam suppeditat. Fuchsius Medicus in signis lib. de compositione med. in Aurea Alexandrina Atractylim herbam pro Malabathro substituit, loci

cidaneorum (vt ipse inquit) codicem sequutus, quem falsò, vt ingenue dicam quod sentio, Galeno adscribunt: quanquã in eo qui nobis est ad manus nusquam scriptum repererim Atractylim pro Malabathro posse substitui. Præterea quoniam, vt ipse ait, Atractylis in Germania non prouenit, nisi in hortis facta, Carduum benedictum substituit præcipit. Sed proh Dij immortales, quanta est hic Fuchsii ineptia. Quandoquidem non alia de causa Carduum benedictum substituit, quàm quòd in Germania Atractylis non reperitur, nisi in hortis facta. Nec tamen videt Carduum hunc nullibi etiã reperiri nisi factum. Cæteri um quum & Casia & Nardus in Theriaca veniant, quis posset dubitare an conueniat potius Casiæ pondus augere, an Spicæ, quum Casiam & suas & Cinnamomi vices hic explere oporteat. Spicam potius augeri debere existimaui. Cronenburgus Medicus Coloniensis vir sanè ingenio & doctrina præclarus, postquam Nardum & Casiam, ex Galeno atulit supponendas, Macim ex Auicennæ sententia rectè supponendam etiam esse existimauit quod ego facile concesserim.

Fuchsii opinio reiecta.

CELTICA nardus, quamuis & ipsa iam primum reuixerit, adeò nota est omnibus vt nullus iam relinquatur ambigendi locus: Eligi tamen debet recens, iucundè odorata, numerosis radicibus cohærens, plena & quæ non facile frangitur. Adulteratur (vt inquit Dioscorides) imposita herba simili, quæ ab odoris grauitate Hirculus vocatur. Sed facile fraus deprehenditur. Namque herba candidior est, sine caule, breuibus foliis, radice neque amara, neque odorata.

Celtica nardus.

GENTIANA quæ in Italia prouenit non longè suis dotibus (vt Galenus inquit) à Cretica distat, præsertim ea quæ affertur ex Gargano Apuliæ monte. Præfertur solida, raris vacans & odore caput feriens.

Gentiana.

ANISVM præstat recens, plenum, non furfurosum, odoratum. Dioscoridi & Galeno præfertur Creticum, nobis Italico vti licebit, vbi Creticum defuerit. Siquidem & in Apulia & in Flaminia prouenit non reiciendum.

Anisum.

FOENICVLI semen quod in Italia habetur & acutum & dulce reperitur, vtrunque tamen odoratum. Verum quum dulcis non meminerint antiqui, acuto semper vtendum suaserim. Habetur etiam quoddam aliud genus Barbaricum Venetis appellatum, nostrate longè crassius & dulcius, quod

quod tamen ignauius ad Antidota conficienda putauerim, quum parum sanè ac redinis gustui relinquat.

Meon.

MEON quod legitimum sit credidimus iamdudum non oriri in Italia, nec eò aliunde conuehi, quòd scripserit Plinius Meon sua ætate non creuisse in Italia, nisi à Medicis factum iisque perpaucis. Quod proculdubio indicium præbet vsq; ad Plinij æuum peregrinum in Italia fuisse Meon. Reperta tamen nuper est planta ipsaque frequens, quæ quoniam plures Mei notas præ se ferre videatur, in legitimi Mei locum à peritis rei herbariæ Medicis recepta est. Nos tamen, etsi Mei radix Dioscoridi sit odorata, contra verò hæc potius grauitèr oleat, nec adeò sit acris vt quis cam fluere possit ex tertio exalfacientium ordine, non ob illa tantorum virorum sententia discedere ausi sumus. Siquidem ac redinis imbecillitas cœli solique fortasse nostri causa euenire potest. Adhæc quom scribat Dioscorides, si eius plusculum quàm par sit sumatur, capiti dolorem inferre, hinc etiam indicium sumi potest graueolentiam quandam Meon obtinere. Nascitur planta hæc passim ferè in tota Italia, & præfertim in montibus. Ea tamen cæteris præstat, quæ ex Gargano Apuliæ monte conuehitur. Apuli Imperatricem vocant quòd suis fortasse præstantissimis viribus tam præclaro nomine appellari promeruerit. Magnificiunt hanc præter alias facultates ad viperarum & aliarum ferarum venenosos usus: itaque hac vti poteris tanquam legitimo Meo vbi tuam paraueris Theriacam.

Imperatrix herba.

Terra Lemnia.

TERRA LEMNIA, quæ ex Constantinopoli ad nos conuehitur, siue sit, quæ pro legitima à mercatoribus venditur, siue quam à Turcarum Imperatore tanquam thesaurum asseruari aiunt, plures mentitur notas, quas Lemniæ Sphragidi reddidit Galenus, adeò vt omnino mihi persuaserim (si tamen legitima terra Lemnia sit in rerum natura) nihil aliud esse posse hanc, quàm bolum Armenum nunc seplasiis vocatum, eum scilicet, qui ex orientali plaga asfertur. Habet enim Rubrica hæc omnes Lemniæ terræ notas, & etiam vires, vt fusius differuimus in nostris super Dioscoridem Commentariis.

Chalcitis, Sory, Misy, Melantheria in

CHALCITIS etsi rara habeatur in Italia, & in aliis fortasse regionibus, reperitur tamen optima & copiosa in Misina Boemiarum contermina quibusdam in metallis, vbi Aes, &

Aes, & Chalcanti minera foditur, vnà cum Misy, Sory & Melantheria. Quorum omnium Armarium metallicum meum copiosè referum habeo, non solum in mei ipsius vsu, sed etiam amicorum, qui hæc & alia à me petere solent. Qui Theriacam in Italia conficiunt Chalcanthum igne torrefactum, pro Chalciti supponunt: quod vbi Chalcitis ad manus non sit, facile concedo, cum Chalcanthum & Chalcitis ex eadem materia gignantur, sed longè melius est Chalcitium addere. Sunt è recentioribus, qui potius velint sine Chalciti Theriacam parare, quàm addere Chalcanthum, quom (vt ipsi aiunt) non alia de causa Chalcitis in Theriacam veniat nisi vt hæc nigro fiat colore. Quamobrem scribit Cordus se quandoque Theriacam parasse absque Chalciti, quæ gustui longè gratior euasit. Horum opinionem, cur probem, vel improbem, solidi aliquid non habeo. Verum tamen quom sciam Chalcitium, & Chalcanthum, ex eodem fluxisse metallo, eisdemque habere vires, ne Andromachi sententiâ corrumpatur, Chalcitium aut Chalcanthum omnino imponendum suaderem.

Misy, habentur.

AMOMVM quod legitimum sit, hæcenus mihi videre non licuit, nec aliquem noui Medicæ materiæ studiosum, qui illud vsquam se vidisse fateretur. Ideoque semen illud, quo pro Amomo perperam quidam vtuntur Pharmacopœi, de quo etiam plura diximus in commentariis nostris in Dioscoridem, omnino à Medicorum vsu fuerit abdicandum. Præstabit itaque Amomi loco Caryophyllos substituere, quòd Amomi modo odoris gratia commendatur, exalfaciant, adstringant & exiccant. Sunt qui codicem de substitutis medicamentis Galeno ascriptum sequuntur, Acorum pro Amomo suadeant supponendum, quorum opinio minime improbanda videtur, quom Acori radix, quam Seplasiæ falso Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris, ac præter id, adstringat siccetque. Quomque etiam sit hæc, legitima sententiâ Galeni libro sexto simpl. medicament. vbi scriptum reliquit Amomum Acoro similem habere facultatem. Nec tamen ob hoc Caryophyllos reicerem, quippe qui longè magis præstare videantur, & has omnes facultates præclariores habeant. Fuchsius libro de componendis medicamentis, vbi simplicia, quæ in Theriacam veniunt expendit, quom eò peruenit,

Amomum.

Caryophyllos Amomi loco substituendos esse.

Acorum legitime pro Amomo substitui posse.

Fuchſij de Amomo non ſua ſua ponderata opinio.

vbi racemofus Amomi meminit Andromachus, omnes Galeni interpretes accuſat his verbis. Botryos Græcè βότρυς. In hac voce interpretanda omnes Galeni, qui hanc Cōpoſitionem tradidit, ininterpretes hallucinati ſunt. Siquidem Andromachus lib. 1. de Antidotis vix conuertit. Alij omnes & cum iis Cordus, racemofus. βότρυς vocem, cum Amomi dictione coniungentes, quaſi verò Andromachus de Amomo racemofus locutus ſit: Quod certè Dioſcorides nō βότρυς ſed βότρυδα appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interiectū comma erūt, hoc nimirū modo Αμόμου βότρυς, vt nos conuertimus, vt intelligamus Andromachum de duabus inter ſe differentibus herbis eſſe locutum, nempe Amomo & Botry. Vera eſt. quæ affirmamus, adeoque locum hunc Andromachi eſſe legendum, & ſic interpretandum vnus Nicolaus Myreſpicus abundè docet, & confirmat, qui ita in Theriaca Andromachi ſcriptam reliquit. Αμόμου βότρυς & νάρκισσος, id eſt, Amomi, Botryos Celticæ, vel Gallicæ. Neq; eſt, vt quipiam ad tuendum interpretum errorem dicat, per νάρκισσος vt sæpe alias & hic Nardum Gallicam intellexiſſe. Nam qui eius paulò poſt in hac compoſitione fiat mentio, non potèſt nec etiam debet hic repeti. Celticam autem rectè ſimè Nicolaus Botrym nominat, quòd copioſè in Gallia præſertim iuxta Lutetiam proueniat, atque hinc eſt, q̄ Ruellius hanc herbam Pariſienſibus matronis melius, quàm Seplafis noſtri ſcribat, quòd ſcilicet odoris gratia veſtimentis, pannis & lintheis curioſè interponant, vt hinc odoris ſuauitatem contrahant. Hæc ille. Quibus palàm eſt, ſibi perſuaſiſſe Fuchſium, debere addi in Theriaca etiam Botrym herbam, cuius meminit Dioſcorides libro tertio. Nos verò à Fuchſio vix alioqui clariffimo, hæc in re prorsus diſſentimus, & iplum tantum hallucinatum putamus. Siquidem iunior Andromachus, qui Patris Theriacam, ex carmine illo Elegiaco in ſoluto tranſtulit orationem, huius ſtirpis nuſquam meminit, ſed Amomi tantum ſimpliciter. Nec etiam Democrates, qui poſt ipſum, hoc quoque è viperis Antidotum carmine deſcripſit. Præterea libro primo de Antidotis aliam Theriacam carmine pariter deſcriptam recitat Galenus, vbi ſanè nulla Botryos fit mentio. Ad hæc, vbi Galenus ſigillatim ſimplicia, quæ in Theriacam adduntur, enumerat, ac diligenter expendit, Botrym (quòd ſciuerim legerimque) nunquam

Opinio Fuchſij reſta.

inter ea

inter ea recenſet, nec eius quoque aliàs meminit. Quin nec vbi Theriacam ad Pamphilianum ſcribit Botrym admifcet, neque Gallicam, neque Græcam. Præter id Paulus & Actuarus, qui ex Andromacho, vel fortaffe Galeno tranſcribunt Botrym, haudquaquam admifcent, quum tamen Græci fuerint, & proprij ſermonis periti. Cæterū Auicenna, Serapion & alij ſi qui ſunt Arabes, ſuis in Theriacis Botrym nuſquam enumerant. Quò fit, vt Fuchſio hac in ſententia adſtipulandū non ſit, quum in tam manifeſto verſetur errore. Nec obſtat, quòd Nicolaus Myreſpicus, vt ipſe refert, in ſua Theriaca, primo ſtatim loco deſcripta Botrym habeat Gallicam: quandoquidem (vt Fuchſius ipſe, qui Nicolai codicem vertit milies teſtatur) Nicolai codex Græcus innumeris admodum ſcatet mendis. Fieri enim facile potuit, vt Nicolaus Græci ſermonis non admodum peritus Andromachum non intelligeret, quemadmodum, nec Fuchſius intelligit: vel quòd ſcriptorum negligentia, vel Authoris fortaffe imperitia, hoc loco deprauatus ſit codex. Verum erroris cauſam potius in Nicolaum, quàm in ſcriptores reiſciendam putauerim, quòd is in eundem lapſum etiam inciderit in altera Hedychoi compoſitione, vbi ſtatim poſt Amomum Botryos etiam meminit. Sunt & alia errorum mendarumque indicia, quòd plura etiam admittat medicamenta, quum expoſcat Andromachi Theriaca, nempe Piper album, fluuiatiles Cancros, Clematidem, Eruum, Acorum, & Scillam, quæ omnia præter Andromachi ſententiam addidit Nicolaus. Quibus palàm eſt Theriacam hanc adulterinam eſſe, & non Andromachi, ſed Nicolai. Qui tamen vbi ſecundò aliam ex Andromacho deſcribit Theriacam, nec Botryos, nec aliorum, de quibus diximus, meminit. Cæterum ridiculum ſanè fuerit Nicolai lapſum fulcire Ruellij authoritate, qui tot annorum centenapoſt Nicolaum claruit: Ipſe autem quum eſſet Gallus, nec alibi vnquam rei herbariæ operam dedieſſet, quàm in Gallia, rectè de Gallica Botry ſcripſit, q̄ alia fortaffe, quàm Gallica non perluſtrauerit loca, quemadmodū Fuchſius de Germanica, nos verò de Italicâ ſcripſimus. His itaque rationibus, ac tantorum præclariffimorum viroꝝ teſtimoniis palàm ſit, præſtatiſſimos illos Galeni interpretes, q̄ racemofum, ſeu racemiferū Amomū habent, nullo errore fuiſſe ductos, & perperà à Fuchſio eſſe impugnatos.

Nicolai Myreſpicæ errata.

Galeni in operes defendauntur.

Qui si negabit Amomum racemiferam esse plantam, ut ante videtur, id quoque esse falsum facile constabit. Siquidem Dioscorides in Amomi capite, primo statim occursum sibi habet: *Amomou esti βαμμισκος εν εδωλο αντεμπλεωμενος ιαριου* id est. Amomum exiguus frutex est, ex ligno se conuolvens in racemi modum. Et paulo inferius, ubi Ponticum describit, sic inquit, *το δε ποτινικον υποκρησσειν εν δε ανδοθραστην σιτην* id est. Ponticum verò subrutum est, paruum, fragile, racemosum: Item paulo infra, ubi deligendi notas affert, ita inquit *ενδεγαυ οστερωατος ωδηςες, ομοιον βοτρυχιδιος* id est. Eligetofeminiis plenum, vuis parvis simile. Dioscoridi subscribit Plinius lib. X I I. capite X I I I. ubi sic inquit: Amomi vna inuisu est. Indica vite labrusca, ut aliqui existimauere &c. Pretium vuz in libras X. l. x. friato verò Amomo XLV I I I. Præterea libro de Theriaca ad Pisonem, ac etiam apud Paulum racemosi Amomi fit mentio, ubi de Theriaco sale agitur. Quibus luce clarius patet & Amomum esse vuz modo racemosum, et eos omnes vnà cum Fuchsis decipi, qui Amomum racemosum esse negant. Quinctiam & qui Botryn herbam in Theriacam addi putant, contra Galeni & Andromachi sententiam. Qui quum non ignorauerit illud esse præstitissimum. Amomum, quod fuerit racemosum integrisque vuis constans, de industria racemiferi meminit, ne quis fractum, quod fraudes facile admittat, admisceret: Id enim (ut inquit Plinius) integro longè minus æstimabatur.

Lib. I. Ca. I. 4.

Phn.

PHV omnibus notum vbique ferè locorum prouenit. Pontico caremus, quod cæteris prætulit Andromachus. Præstabit itaque nostrate uti nempe maiori. Cæterum si Carpesium esset ad manus, foelicissimè pro Phu suppeditari posset. Hallucinantur qui putant Cubebas vulgares, quæ passim in Myropoliis habentur, esse Carpesium, quippe quod Galeni testimonio Carpesium semen non sit, neque bacca, neque Corimbis, sed festuca quædam, vel caulis, vel fortasse radicis, ut alibi posteritatis memoriam commendauimus.

Cubebas vulgares non esse Carpesium.

Сарробальсамитт.

CARPOBALSAMVM verum hætenus mihi videre non licuit: namque id quo passim Seplasia vtuntur, adulteranum est, ideoque in componendis medicamentis nunquam fuerit admittendum: præstabit tamen eius vice Cubebas, quæ passim in Myropoliis habentur substituet.

Si enim.

Si enim Cubebas mandas, dentibusque conficias, feruorem sanè non obscurum gustu percipies, quin & Aromaticum non modicum. Id quod in Balsami fructu (ut ipse ait Dioscorides) percipi solet. Nec possum hac in re Fuchsis alioqui viro doctissimo astipulari, qui Carpobalsami & Xylobalsami loco in Compositione aureæ Alexandrinæ, Leucoij radicem supponendam præcipit, quæ tamen radix, si rectè expendas, nullam, quæ illis respondeat, qualitatem promittit. Siquidem, nec gustu mordax reperitur, nec feruens ore, nec vlla ex parte odorata. Hoc tamen negare non possum, quin in libro illo, quem falsò Galeno ascribunt, de substitutis medicamentis, Leucoij radix Balsami vicem gerat. Quod tamen à peritis & rei Medicæ studiosis, non ita facile probatur: quippe, quòd librum illum diligenter examinauerint, ac subinde nouerint (ut inquit Sylius præclarissimus Medicus) non esse Galeni, sed proculdubio spurium. In ipso enim statim initio Græcus codex, qui ad manus est, Galenum citat, id quod firmissimum præbet argumentum, librum hunc non esse Galeni. Præterea Anacardi mentionem facit, cuius nusquam meminit Galenus, nec alij priores Græci. Postremò multa supponit absurdissima, quæ, qui crederet Galeno esse excogitata, omninò amens & omnis iudicij expertus dici profectò posset. Nam quid absurdius dici potest, quàm pro Aconito, quod deleterium omnino est Pharmacum, supponi syluestris Iridis radicem, pro Agarico Euphorbium, pro Polypodio Chamælex radicem, pro Cerui cornu, Caprinum cornu, pro Epithymo, Colocynthim (proh dij immortales) pro Lénio sigillo Sandaracæ pernecās medicamentum, pro Polygonij succo Eruce semen, quod calidissimū est, & alia huius generis detestanda plura? Quid postea stolidius, ac ineptius, quàm supponere pro Chamæmelum Anthemidem, pro Elaterio syluestris cucumeris succum, pro Opio succum papaueris, & pro lapide Pyrite lapidem ignium? Quomodo (Dij boni) fieri vnquam potest, si deficiat Chamæmelum, ut substitui possit Anthemid, si Elaterium, Cucumeris agrestis succus, qui nil aliud est, quàm Flatterium. Sed proh hominum ignorantiam, atque amenitiam: Eò enim furoris peruenere quidam, ut sibi persuaserint Galenum tam admirandum grauissimūque Medi-

Cubebas Carpobalsami si cecesse substituetur.

Fuchsi opinio explosa.

Librum de substitutis medicamentis non esse Galeni.

cæ materiæ lumen, & simplicium medicamentorum indagatorem tam acerrimum, has scripsisse nugas, eo fortasse tantum argumento freti, quod hæc omnia apud Paulum legentur, qui ex Galeni Commentariis ea accepisse fatetur. Sed dicant ij ingenuè quæso, cui magis credendum putant, an Pauli codici an rationi? Si Pauli Codici dicant, profectio hæc lucinantur, quod infirmissimum (vt Aristoteles inquit) ab authoritate sit argumentum. Quippe non magno facie negotio fieri potuit, vt quis sciolus ea ad voluminis Pauli calcem addiderit: quinimo, nec aliter credi par est, nisi quis fortasse stolidus Paulum sibi similem fuisse credat & hæcæta absurda stolidaque eum non perpendisse. At si magis rationi se credere dixerint, profectio salua res est. Quippe nullam vnquam erit ratio, quæ peritis ac doctis viris, qui cum Galeno diu sunt versati, & Pauli grauitatem expenderint, suadere possit, tam absurda, tam inepta, tamque execrabilia Galeno scriptis fuisse mandata. Sed parce, mi Balthasar, si plus quam Carpopaliami examen poposcerit, digressi sumus, Nam & hæc tibi scire conueniet.

Hypericum.

HYPERICVM omnibus notum, vbique ferè locorum nascitur. Italicum Galeni testimonio non longè distat à Cretico. Brasauolus autem quàm falsò putasset, Hypericum Dioscoridi flore esse albo, scribit nostras hoc non esse legitimum. Sed qua ratione is delusus fuerit, fat aliàs dictum est.

Acatia.

ACATIA legitima destituimur. Scplasiæ autem supponunt succum è syluestribus prunis expressum, & in tenues quasdam placentulas insolatam. Hic Fuchsius & Cordo probatur, supponiturque Acatia vice. Nos verò veterum potius opinionem sequuti, quàm vulgarem, vnà cum Dioscoride Acatia loco, vel Rhodis folia, vel Leticifoliolorum succum, vel Hyppocistim supponenda censemus.

*Acatia loco
quid supponē
dum.*

GVMMI illud hîc intelligo, quod ab Aegyptia Spina, quam Acatiam vocant emanare aiunt. Id enim declarat Andromachus quum ait.

*Δάντρον ἐν μίσησι βαλῶν νυκτωπῶν ἀκάνθη: id est.
Misce atram lachrymam quam Spina remittit.*

Ideoque quum Lachryma hæc atro sit colore, nullo pacto

consensendum est, eam id esse gummi, quod passim habetur in Myropoliis Arabicum vocatum. Namque hoc (vt in commentariis nostris in Dioscoridem fufusus scripsimus) Aegyptiæ spinæ gummi non est, sed diuersarum aliarum sibi pinum lachryma, vtuntamen quum & ipsum spisset & refrigeret, vulgari hoc vtendum suaderem, idque magis probarem, quod ex syluestri pruno, vel Cotonea malo, vel austera Cerao fluxerit.

*Probatum Gū
mi è syluestri
Pruno, vel Co
tonea malo,
vel ex austera
Cerao.*

CARDAMOMVM omne genus, quo antiqui Græci vtuebantur, iam diu defecit. Placet tamen id supponi debere, quod passim vtuntur Sepplasiæ. Atqui quum Sepplasiæ maius & minus Cardamomum habeant, maius semper putarim suppetandum. Siquidem hoc non solum odore & acredine præstat, sed aliquid amaroris etiam respicit.

DAUCVM probatur Creticū, sed hac ætate (quod sciam) ad nos non conuehitur. Conuehi tamen non magno negotio posset, si quandoque Pharmacopæi plus insudarent comparandis legitimis medicamentis, quàm cumulandis pecuniis. In Cretici penuria potest supponi Italicum vel Syluestris Pastinacæ semen. Quandoquidem (vt Galenus scriptum reliquit) Daucum & Pastinaca parum vel fortasse nihil viribus in se differunt. Fuchsius in libro de Compos. medicamentorum in Diastaryij compositione. Creticum Daucum sola radice ad vsum Medicum præstare censet. Cætera verò Dauci genera semine tantum. Cæterum distidet ab eo Dioscorides. Quippe is tamen, postquam de omnium generum semine eiusque viribus egit, Creticum præter cætera dixit pollere etiam radice ad venenatorum iniurias: nunquam tamen Cretici Dauci semen superuacuum esse dixit. Dioscoridi subscribit Galenus. Siquidem in variis locis in lib. de Compos. medicamentorum secundum locos, Dauci Cretici semen medicamentis admiscet. Id quod etiam expetit Theriaca: Namq; semine tantum hîc opus est, vt ipsemet Galenus præcipit, non radice.

Daucum.

*Dauci loco
quid supponē
dum.*

*Fuchsis opinio
improbata.*

GALBANVM non omnibus in Myropoliis syncerū reperitur, quapropter scrutinio opus est. Eligatur itaque cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, minimè lignosum, graui odore, feminis & ferulæ nonnihil retinens adiectum, & quod neque valde humidum, nec nimis aridum fuerit.

*Galbani opti
mi nota.*

*Optimi Saga
peni nota.*

Opopanax.

*Synceri Opo-
ponacis nota.*

*Asphaltum
Iudicum.*

Castoreum.

*Centaurium
minus.*

*Aristolochia
tenuis.*

*Mel quod op-
timum.*

SAGAPENV quod synceri faciem præbeat, nos ita facile inuentum crediderim. Scio tamen reperiri legitimum sed rarum. Eligito pellucens, fuluo forinsecus colore, intrus verò albo, & gustu acri, quod enim tale fuerit, syncerissimum erit, sin minus, imposturis vitiatum.

OPOPANAX quod omnes legitimi notas præ se ferat, facile quis sibi comparare poterit, qui simplicium medicamentorum fuerit peritus. Syncerum internè albicat aut subfulbeo scit, foris verò ad Croci colorem vergit. Visitur præterale ue, pingue, graui odore & sapore quam amarissimo. Synceritatis indicium præbet, si digitis in aqua frictum, lacteum colorem reddat. Quod enim adulterium admisit, non ita facile dissoluitur.

ASPHALTUM Iudaicum esse debet ex Sodomzola cu aduectum. Præteritis nuper annis synceri in Italia parua fuit copia: Sed iam legitimum afferri cœpit.

CASTOREUM rarum reperiri solet in Italia, quod fraudem aliquam non admiserit. Selectissimum ex Pannonia, Austria, Stiria, ac etiam Bohæmia, consequi quis poterit. In Pannonia enim & Austria Danubius multos alit Colletes, in Stiria verò Drauis, & in Bohæmia Albis, qui inde permat ad Saxones.

CENTAVRIVM tenue appellat Andromachus iunior, quemadmodum & Plinius, quod nos minus vocamus. Herba est vulgo nota & passim vbique ferè proueniens, visus est florentis comæ.

ARISTOLOCHIA tenuis mea sanè sententia est, quam Clematirem appellant, vt susus diximus in Commentariis nostris in Dioscoridem. Sola hæc *λεπτή* Dioscoridi appellatur, & (vt Plinius scribit) cæteris præfatiore est. Sed quum ea destituamur, longa vel rotunda rectè supponi potest, vtraque enim venenis aduersatur.

MEL Galeno probatur, quod in Græcia prouenit, nempe Atticum ex Hymetto môte, & omne ferè aliud quod in adiacetibus colligitur locis: nihil tamè hoc impedit, quum in aliis etiam regionibus mel præstantissimum reperiri possit, vt ipsemet fateretur Galenus. Siquidem affertur ex Creta & aliis quibusdâ Aegæi maris insulis, quin etiam ex Dalmatia, quod omnes optimi mellis notas ostendit. Sunt etiã in Italia loca quædam ac pariter in Sicilia, vbi præstantissimum habetur.

Quo

Quò sit vt cuiusuis loci mel sumi possit, si tamen notas omnes admiserit, quæ selectissimi mellis indicium præbent. Eligatur itaque bimum. Hoc enim vetustiore, ac etiam recentiore, longè præstantius est. Ideò que aberrant, qui putant vetustate mel fieri optimum: amarescit enim (vt Galenus inquit) quod veterescit, & ingratum gustui redditur. Sit præterea odoratum, sapore dulcissimum, atque etiam acre, colore pallidum vel flauum, crassum substantia non sit, nec in grumos concretum, nec etiam liquidum plus, quam par sit, sed sibi ipsi vnitum, & tanto præditum lætore, vt si rude, vel digito auferatur, visci modo ferè in longum trahatur antequam secedat. Tale enim quod fuerit, præstantissimum dici poterit.

VINVM eligatur odoratum & quod firmissimum esse experientia compertum est. Aquosum autem & viribus imbecille facile acescens, & quod vetustate amarorem contraxit omnino fuerit vitandum. In summa (vt Galenus inquit) Vinum id generosissimum est, quod tenui pellucidaque substantia visitur, colore aureo, odore, quòque multam aquæ mixturam exposcit. Nam huiusmodi vina firmissima sunt, & Antidoti utiliter admiscerentur. Quò sit vt Pucinum, Vipacum & alia huiusmodi vina, quæ circa Iapidiam proueniunt, ad Antidota conficienda semper apudissima putauerim. De his plura dicta sunt in Commentariis nostris in Dioscoridem. Cæterum si Creticum vinum, quod fraudem non admiserit sit ad manus, eo sanè præstantius non inuenies. Est enim hoc vinorum omnium non solum odoratissimum, sed præstantissimum etiam ad roborandas in vniuersum omnes corporis vires.

VIPEREI pastilli de quibus susus superius dictum est, Viperas tantum fœminas admittunt, quæ, quibus à maribus dignoscantur notis, facile quis dignoscere poterit, ex libro de Theriaca ad Pisonem, quem Galeno adscribunt: Ibi enim ita scriptum reperitur. Viperae fœminæ subrustæ sunt & perquam agiles, ceruice elata, oculis subrubentibus, inerecundis, atque intus feris, his caput latius, quam mari, quem etiam excedunt vniuersa corporis mole. earumque excernens merus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo rãtum insunt Canini dētes, fœminæ verò plures. Id quod Nicædro libri illius author acceptum referre potest: Nam is ita scribit.

Mel quod eligentium.

Mel veteritate amarescit.

Vinum quod optimum.

Vina quæ circa Iapidiam proueniunt optima.

Creticum Vinum omnium optimum.

Viperæ pastilli.

Viperarum fœminarum nota.

Τὸ μὲν ὑπερνιδουσίε δύο χροῖ τετραπόδια
 τὴν ἐπεργόμενοι πηλεές ἴσθιαι ἀίτη ἐξίδουσ.

Viperas quo
 tempore venā
 dum.

Hoc est soluta oratione. Masculi quidem supra canini den-
 tes duo colore notantur, venenum eructantes. at plures fem-
 per foeminae insunt. Quo autem tempore viperarum ve-
 natio fieri debeat, & qua ratione eadem sint dillecanda,
 coquenda ac paranda, quinetiam & Pastilli ex eis conficien-
 di, diffusus recitavit Galenus libro primo de Antidotis his
 verbis, Viperas, non vt aliqui faciunt Aestate media, ne-
 que statim vbi cauernas egressae fuerint, venari conuenit.
 Aestate siquidem earum carnes sitim excitant, statimque ab
 egressu frigidae, siccae & extenuatae sunt. Oportunum ite-
 que tempus est, quod iis medium intercedit, quodaque An-
 dromachus ipse significauit: id est, Vere quidem finiente
 nondum tamen aestate incipiente: vel si ver quo ad magnam
 sui partem hyemale fuerit, circa principium aestatis, non
 multo post Pleiadum ortum. Viperas autem quae prae-
 gnantes sunt reicere oportet, aliarum vero caput & caudas ab-
 scindere, quae partes venenatae plures esse videntur & duras
 paucalque carnes continere. Sufficiet autem in magnis vi-
 peris, si id quod vtrinque amputabimus, quatuor digitorum
 mensuram non excedat. His peractis reliquum corpus,
 intestinis exemptis, pellaeque detracta, a quis primo ab-
 luendum atque in vas fistile coniciendum est. Deinde
 aqua pura superinfusa & Anethum, quod tunc viget ini-
 ctum, ollae vt coquatur prunas subiiciemus, vel arida ligna
 quae, quod fumum non edant, ἀκάνθα Graeci vocant, vel
 quod melius adhuc est, vitium sarmenta. Salis autem si
 suo tempore viperas coeperis tantillum immittere oportet:
 sin aestate iam incipiente, nihil. Omittere insuper eas con-
 nenit, quae maritima loca, quae ve in aliqua salsa aquarum
 lacuna degerunt. Antidotus enim, quae huiusmodi viperas
 acceperit, sitim excitabit. Viperas igitur quum ita coctae
 fuerint, ac si quis ipsas comedere vellet. ab iure primum ei
 memus, deinde earum carnes ita a spinis auellemus, vt spi-
 nam aliquam non accipiamus, auulsas carnes conteremus,
 iis deinde panis ex purissima farina confecti optimeque sic-
 cati, qui praecipue & bene fermentatus sit & in turno no sub
 clibano coctus, modicum quiddam admiscebimus. Nonnul-
 li tamen in commiscendo panem viperis, hanc mensuram

seruan

seruandam praecipunt, vt panis pondus viperinarum carnum
 dimidio minus sit. Alij, ne tertiam partem excedat, malunt.
 Ego vero quandoque quartam, quandoque quintam panis
 imposui. Caeterum nisi bene coctus fuerit, periculum aliquid
 acoris immuet medicamento. Melius est igitur panem huc
 ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori exicasse. Ve-
 rum quum viperas & panem coniunxeris diligenterque adeo
 subegeris, vt nulla viperinae carnis particula non confusa re-
 manserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint, nam
 crassi cum difficulter siccescere soleat & carnem putrefeci-
 siuunt: quamobrem panem quoque ante siccatum torrere sa-
 tius est. & non quemadmodum ante nos, qui Caesari Theria-
 cam faciebant, viperarum iure maceratum: quam rem ipse quoque
 diu feci, sed mihi postea melius esse visum est, panem antea
 contritum viperarum carnibus exacte iam subactis admisce-
 re. Citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem non
 madidum acceperunt. Sit tamen cella, in qua pastillos arefa-
 cies in superiori domus parte ad meridiem conuersa, vel sal-
 tem ad Septentrionem non respiciat, vt Solis radios tota pe-
 ne die accipiat: Tali enim in loco commode siccescunt statim
 a compositione ibi collocati, quod solares radij perueni-
 re non possunt. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit
 vt aequaliter vtraque ex parte siccescant: quod facere si quis
 omiserit, superior quidem pars celeriter arefcet, inferior au-
 tem humida diutius permanebit, periculumque erit ne mar-
 cescat. Postea vero quam exiccati fuerint, maneant aliquot
 diebus adhuc eadem in cella longius, quam prius a solis ra-
 diis, saepeque denuo conuertantur. Sufficiet autem ad haec
 omnia quindecim ad summum dies: deinde post hoc tem-
 pus, donec Theriacam conficere volueris, recondi debent
 in vase stanneo, aut vitreo, aut etiam aureo. Vitro siquidem
 & auro nihil fraudulenter admisceri potest, stannum autem
 plumbo adulteratur, quod vitare conueniet, non solum in
 hac antidoto, sed in quibuscunque aliis medicinis quemad-
 modum si purum non fuerit. Caeterum longe melius est haud
 multo post, quam pastillos confeceris, ipsis vti. Quam
 non multum detrimenti capiunt etiam si peracto anno atque
 etiam multo post eis vtaris. Recte namque a principio siccati
 ad tertium quartumque annum integri perseverant, dummo-
 do tamen apte reponantur, & subinde puluisculus quidam,
 qui

Pastillorum
 Viperarum
 apparatus.

Pastilli Vipe-
 rei quibus in
 S. fibra recon-
 dendi.

qui ipsis obnasci atque obduci consuevit mundis linteolis interdum abstergatur. Is namque si diutius inhaereat passillos perforabit. Perspicuum est autem inutiles eos tum deum reddi, quum perforati fuerint, quemadmodum antea. quam hoc accidat etiam si multum tempus intercesserit non inutiles esse. Hactenus Galenus. Fuchsius libro de compositione medicamentorum viperis passillis, quorum tamen parandi rationem Andromacho acceptam refert, Orobalsamum addit. Quamobrem non potui Fuchsi non mirari, quod non solum praeter Andromachi & Galeni institutam hoc fecerit, sed quod etiam medicamentum addiderit, quo iam penitus diu destitimusur.

Scillini Passilli.

SCILLINI passilli ex assata tantum Scilla & Eruiarina conficiuntur, sed nos quum veram non habeamus Scillam (vt in Commentariis nostris in Dioscoridem editis suis diximus) Pancreatium accipimus, nepe Cape illud, quod Seplasiae omnes legitimam Scillam esse putat. Verum quum admodum parum inter se differant Pancreatium & Scilla, eo sane Scillae loco tuto vti possumus. Caeterum legitimum Eruium non ita facile omnes habent Seplasiae, nec etiam omnes, qui se rei herbariae peritos putant, legitimum nouere. Quapropter omnimodam nauent operam, qui Theriacam conficiunt & Scillos parant passillos, vt verum sibi comparant. Id enim facile assequuntur, quum iam legitimum feratur ab omnibus. Parandi autem ratio sic habet. Scillam principio succulentam accipies cuius folia penitus iam aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorum pulciculam induces ex tritici farina quantum fieri potest exquisitè confectam. Ipsam postea multo calidoque cineri subiectam non prius extrahas quoadusque circumposita pulcicula, crusta fiat. Quod si vbi haec agis furnus aliquis adsit, vna cum pane Scillam illic inferre potes, inde quum obducta puls iam exaruerit ipsam extrahas & conteres. Satis assam verò Scillam intelliges si festucam inmissam admiserit. Vbi verò Scillam diligenter attriueris, candidam Erui farinam admisce, na quae candida non est, amara supra modum esse consuevit. Cognitum autem vnicuique existimo, prius oportere tenui citro farinam excutere, praeterea diligenter eam lavigare. Scilla verò sesquipondere farinam superet opus est: dico autem sesquipondere, vt si duas farinae sumas, Scillae tres acci-

Fuchsi opinio explosa.

Scillanorum passillorum paradi ratio.

pias partes. Postremò simul atque rotulas tenues ex hac mixtura conformaueris, in cella sicuti antea dicebamus in compositione passillorum viperorum ad meridicam vergente repones: Quas tamen non in Solis radiis collocabis, Verum sicut de passillis viperæ dictum est, ita de his quoque caetera perage.

HEDYCHROVM (vt Galenus inquit) quomodo parari deberet, neque Andromachos docuit, neque com- plures alij, qui tamen de medicinarum compositione tractarunt, tamen quum Theriacam describerent, Hedychroi compositionem omiserunt, adeò vt Medicus quidam Romae Galeni aetate, qui Theriacam conficere nunquam viderat, ipsamque ex sola librorum lectione se compositurum confidebat, ab vnguentariis Hedychroum peteret, existimans illud esse quampiam herbam, vel simplex aliquod aliud medicamentum. Caeterum postea factum est, (vt Galeni diligentia parandi Hedychroi ratio ex Andromachi monumentis prodit in lucem, Sed mirum sane videtur, quod omnes Graeci, qui post Galenum claruerunt, nepe Paulus, Aetius, Actuarius, quin & Nicolaus Myrepsicus a Galeno aberrauerint. Siquidem Paulus Orobalsamum non habet, sed Carpobalsamum, & praeter Galeni sententiam Rhoem etiam addit. Aetius deinde (nisi sit interpretis lapsus) non Marum, sed Arum admiscet. Praeterea Actuarius exactè rectèque describeret, nisi Nardum maiori pondere, quam par sit imponeret. Postremò Nicolaus Myrepsicus duas Hedychroi compositiones habet, quarum altera Meon Mari loco admittit, altera verò Rhabarbarum, ex Aucenna fortrasse, & Botrym pro Maro, ac calamo continet, quin etiam Rhapsonticum praeter omnium sententiam. Caeterum non deest suspitio, quin hic codex scateat mendis. Siquidem, vbi Galenus Phu pontici meminit, Nicolaus habet Phu simpliciter, & statim ab ipso Phu Rhei pontici, quò fit, vt fuerit suspicandum Rhei partuculam illic illegitimè accessisse. Is enim quisquis fuerit, qui haec corruperit (ita mihi suspicandum videtur) quum fortasse ignoraret partuculam Pontici cum Phu esse copulandam, Rhei partuculam interposuit, tanquam is qui sibi persuaserit, esse id a scriptoribus praetermissum. Sed hoc non animaduerit Fuchsius. Adhuc palam fit, Nicolai Graeci sermonis imperitia, quòd post Amomum statim addidit Botrym. Nam quum

Hedychroum.

Pauli, Actij, Actuarij & Myrepsici errorum.

Nicolai locum resitutus.

quàm hoc loco sicut in Theriaca (vt fufius superius diximus in Amomi examine) in Grecorum authorum libris *ἀμμόβορρα* scriptum reperiisset Nicolaus, nesciiffetque Amomum, racemiferam esse plátam, perperam *βορρα* ab Amomo difiunxit, & aliud per se medicamētum, nempe Botrya designare sibi persuasit. Id quod Fuchfium etiam in errorem vocauit. Porro Arabes Hedychroum trochiscos Alindaron appellant. Verùm & ipsi in quàm pluribus aberrauerunt, defcineréque ab Andromachi & Galeni placitis. Quàobrem Galenum tantum consulere oportet, & ei per omnia subscribere. Paratur autem Hedychroum ex Galeni sententia hoc modo. H A B E T Hedychroum Aspalathi, Afia, Amaraci que cuiusque drachmas duas, Calami odorati, Iudæorundi odorati, Costi, Phu pontici, Cinnamomi, Opopalifami, Xylobalsami, cuiusque drachmas duas, Malabathi, Nardi Indicæ, Cassiæ, Myrhæ, Croci, cuiusq; drachmas tres, Amomi drachmas duodecim, Mastiches dramam unam. Excipiantur omnia contrita vetere vino, & inde formetur pastilli, qui demum siccati debent, vt de vipereis & Scilliacis dictum est. Reliquum est, vt de quibusdam medicamentis, quæ in huiusce magnæ compositionem admittuntur, tibi nostram exponamus censuram.

Hedychroi genum parandi ratio.

Aspalathus.

A SPALATHVS Dioscoridis testimonio nascitur in Istro, & Rhodiorum Insula, quinetiam in Creta, vnde scribunt, Quò fit, vt non magno negotio inde afferri possit, si tamen iuuandæ Reipublicæ magis in hominibus inuaseret ardor, quàm augendæ pecuniæ. Quùm autem eo noua destituamur, non displicet eorum opinio, qui pro Aspalatho supponunt Viticis semen, quod non modo exalfaciat & siccet Aspalathi modo, sed quòd etiam venenatis ferarum icibus auxilietur. Sunt etiam, qui Agallocum substitui eius loco suadeant, quorum placitis facilius etiam subscribo.

Pro Aspalatho quid supponendum.

Marum.

M A R V M an legitimum habeamus, non mihi satis constat, quamuis non desunt, qui Marum illud Amaraci genus esse velint, quod minoribus, odoratoribus, acutioribusque foliis prouenit. Quibus non videtur omnino refragandum vt in commentariis nostris in Dioscoridem editis fufius ante diximus. Quò fit, vt crediderim non longè aberrasse, qui hoc Amaraci genus pro Maro suppeditaret. Si quidem restatur Galenus, libro primo de Antidotis, se iussisse contra

Quid pro Maro substituendum.

Amar

Amaracinum vnguentum, in quo pro Maro Amaracus imponeretur: quòd postea factum ait, vt vnguētum illud ramentis minus odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Dioscorides scribit Marum vires habere Syfimbrij con-similes, quapropter poterit quispiam etiam eius loco Syfimbrio vt; cui non placeat Amaracum addere.

CALAMVM ODORATVM non eam esse radicem, quam sub calami odorati nomine vtuntur Sep-lasitæ, adeò validissimis argumentis docuimus in Còmentariis nostris in Dioscoridem, vt nullus posteris relinquar ambigendi locus. Cæterum, quùm ego iam pridem existimassem codicem illum, de substitutis medicamentis, qui inter Galeni opera reperitur, legitimum esse Galeni, suadebam pro Calamo odorato Sphagnum suppeditari, sed quùm tractu temporis diligentius accuratiusque rem expendissem, reperissemque scaterere librum illum absurdissimis, ineptissimisque documentis quamplurimus (vt in præcedentibus dictum est) in aliam venire sententiam postea coactus sum, Quamobrem minimè quidem rectè factum videretur, pro odorato Calamo supponi Sphagnum, id est, arboreum Muscum, quùm huic Dioscoridis testimonio adstrictoria tantum inest facultas: Calamo verò contraria; quippe, qui & mens cieat, & vrinas, & aquæ subtercutem opem mirificam ferat. Quid autem eius vice suppeditari possit, ex veterum testimoniis mihi non satis constat. Non displicet tamen eorum opinio, qui vulgarem Calamum odoratum, quem esse Acorum non dubitamus, pro legitimo odorato Calamo substituunt: Non ea propter, quòd voluerim hoc esse verum Calamum odoratum, sed quoniam Acorum non solum odorato Calamo vires obtineat pares, sed quòd etiam venenis resistat. Nec alia sanè ratione factum putauerim, vt Acorum in Calami odorati locum receptum sit, tum à Medicis, tum à Pharmacopæis, quàm, quòd quùm priores Medici odorato Calamo se destitutos cernerent, Acorum semper eius loco suppeditarent. Quò postea facillè factum est, vt se totum in Calamum commutauerit. Præterea, si quis radicem expendat, quàm ob odoris præstantiam Angelicam vocant, fortasse non displicebit eam in Calami odorati locum substituere. Cit enim vrinam, pellit menses, prodest ruffientibus, aqua intercute

Calamus odoratus.

Cum Acorum Calamus eius raves vocatur capere.

Angelicæ raves.

O labor

laborantibus, & (vt sexcentis constat experimentis) aduer-
fatur venenis, venenosorumque animalium moribus, &
pestilentem auram fugat. Sunt etiam qui Melanthij semen
proponant, quorum opinionem etiam non improbamus;
Sed magis priora placent.

Xylobalsamii

XYLOBALSAMVM, quod in Myropolij ha-
berur, adulterinum est, & ex Myrto. (mea sententia) de-
cerptum. Verum quum lignum seminis vires habeat,
Cubebas supponerem, quas superius pro Carpobalsamo
supponendas esse diximus. Adhuc recte quoque factum
crediderim, si quis stauum Santalum substitueret, vel Ca-
ryophyllorum pediculos, nobis Italis vulgo vocatos Fu-
sti di Garoffani.

RESTAT modò dicendum, quo ordine. quãve ratio-
ne Theriaca rectè probèque parari debeat, quum ad manus
fuerint omnia, quibus præstantissima hæc Antidotus parari
solet. Id enim facilè assequemur, si Galenum consulamus.
Quippe is libro primo de Antidotis Theriacæ compositione
nem nos docet his verbis. Primum itaque dissoluenda
erunt vino macerata hæc medicamenta, nempe Myrrha
& Crocus: si tamen ita facere tutius tibi visum fuerit, nec
ipsum, quia humidus sit contundere. Succum autem omnes
ideò vino macerantur, vt & dissolui queant, & faciliùs læui-
gari, Sagapeni dico, Panaces, Papauerisque, cuius liquo-
rem Opium vocant. Acatia quoque, quum humida tibi
visa fuerit, nec ad contundendum facilis, Hyppocistidis
item, & radicis dulcis succus. Thlaspis autem, & Napi
semina primò quidem, sicut & ante me alios fecisse vide-
ram, in mortarium vnà cum aliis contundendis ipse quo-
que coniciebam. Inde verò quum ipsa pilæ concavitati
adhærere ob tenacitatem sedulus animaduertissem, melius
esse duxi sola in alio mortario prius attrita vino superin-
fuso macerare, quoad exactè dissoluerentur, dissolutaque post
modum cæteris, quæ peculiariter vino macerantur, ac
diluuntur, admiscere. Thus quoque per se solum in
mortario seorsim læuiter comminuere satius est, ne in pla-
centam coeat, tum vbi comminueris & excusseris prom-
ptum habere, quò reliquis, vino maceratis, cum placuerit,
ipsum inpergas. Nam Gummi & vino macerare, & ipsum
per se, vel cum Thure læuigare necesse est. Hæc igitur
quo

*Ratio miscen-
dorum medi-
camentorum
que in Theria-
ca vna veniunt.*

quo diximus pacto omnia præparentur, atque humida qui-
dem ex vino dissoluantur, sicca verò in puluerem redigan-
tur. Quo tempore autem cuncta simul miscenda erunt, Re-
sinam Therebinthinam in vase duplici primum colliquabis,
tum Syracem, & Galbanum antea pistillis ferreis rotabu-
lis e contracta, mellisque crudi parumper instillabis, hæc si-
mul atque effuderis, & manibus complanaueris, mellis ali-
quantulum, Resinæ quoque liquefactæ affundes, atque ita
vase cooperto ea rursus liquari permittes. Melius est enim
his rebus impositis nondum mel admiscere, sed adaperto va-
se, quod aquæ innatat, vt elixentur permittere. Interea dum
illa liquefiunt maceratis ex vino rebus, siccas medicinas ea-
tenus adicies, & commiscebis, quousque spissa esse satis vi-
deantur. Atque ita paulò post in mortarium magno cocleari,
liquefacta, tepida tamen transpones, robustiusque aliquis
homo tunc ipsa commisceat. Ac postea, quàm bene inter
se commixta, atque in vnum corpus redacta fuerint, densa-
que iam quodammodo videri cœperint, mellis moderatè
decocti, & proculdubidò despumati partem quandam su-
perimittes, postea contusatum medicinarum portionem
quandam, deinde rursus mel inferes: postea liquefacta, sed
tepida infundes. Postremò quicquid pulueris, & mellis su-
pererit admiscebis, vehementer omnia magno in mortario,
magnaque tudecula commiscendo, cum verò tudecula du-
ctu in mortario omnia coierint, tum in pilam transferenda
sunt, atque ferreis rutabulis diligenter extrahis, ne quid mu-
biginis insittat, sine intermissione contundenda. Rursum
lum verò subindè Opobalsamo perunges, ne subigeret dura-
rum tenacitate obtineatur, nève difficulter se inde ab-
tollentibus resistat. Vt igitur opus expeditè procedat, inuas
rutabuli partes Opobalsamo frequenter inungere conue-
niet, atque Opobalsamum hac vna in re totum absum-
mere. Melius est autem in Sole Theriacam commisce-
re, sic enim citius in vnum corpus simplicia coeunt. dùm-
que hoc faciemus, pilam in qua Antidotus admiscetur,
operiemus. At post quatuor, aut quinque dies rursus in
Sole ipsam eodem modo commiscebimus, eandemque sex
septemve dierum spatio interiecto, iterum atque deinceps
repetemus, donec menses duo, vel quadraginta dies fasti-
tem compleantur. Hactenus quæcunque conscripsimus ad

Theriace vim augendam pertinent, quæ verò mox subingam ad colorem. Danda namque est opera, ut nigram Theriacam conficiamus, nam hoc etsi quo pacto in consuetudinem venerit, nesciam, quisquis tamen hunc colorem non consequitur, irridetur, quanquam nulla coloris qualitate medicamento vis immutetur. Nigra verò Theriaca non erit, si Chalcitis flava luteave, dum vritur euserit: Chalcitis enim particula quantumvis minima colore suo Theriacam inficit. Ne quis igitur hæc quoque in re frustreretur, iis quæ dicam mentem adhibeat. Quatuor Chalcitis drachmas cum Theriaca solummodo capiat, multò plures affare conueniet hoc modo. Coniice in exiguam ollam Chalcitis crudæ drachmas non pauciores quadraginta, postea succentis carbonibus, ollam absque operculo in medio prunarum statue. Cùmque liquefactam videris Chalcitim, ac quæ leuissima & spumosa pars eius est innatare, statim ollam ab igne amoue humique colloca, nec ut aliquando solebamus, sicuti qui ignem accendunt, ipsi insufflabis, mirandum est enim, quantum ita faciendo luteus flauusque color emergat. Non tamen in Sole collocanda erit, sed in umbra donec frigeat omittenda. Hinc postea id solummodo capies, quod supernè spumeum fuerit, quòdque neque luteum, neque flauum, neque pallidum est. Deinde experiundi gratia aliquantum eius, quòd probaueris accipe atque comminue & num quis ex suprascriptis coloribus appareat inspicere. Nam si qualis accepta est, viridis, aut cinerea manserit, drachmas quatuor ipsius impones.

Talem namque Chalcitim exiguam inuenies etiamsi multam exusseris. Quæ ad componendam conficiendamque Theriacam requirebantur, omnia iam ab

solumus. Hactenus

Galenus.

*

PETR

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Iacobo Antonio Cortuso Patrício Parauino

S. P. D.

*Agitur de quibusdam plantis à Cortuso
Matthiolo transmissis.*

Vis literis vbique humanitate, & benevolentia refertis, quibus ad me rescripseras, nihil hæcenus respondere potui aulicis negotiis impeditus, non negligentia retardatus. Perlegi autem illas magna cum delectatione. Nam ut reserata suauissimis plantarum, ac florum odoribus, ita sanè iucundissimæ mihi fuerunt, spatiabor itaque nunc in tuo plantarum viridario, inter quas, prima, quæ mihi sese offert, est

GINGIDIUM integra planta, quæ quò perfectior altera, quam prius ad me miseras, eò gratior mihi est. Nihil enim imperfectum, mutilumque, ingenui hominis desiderium explere potest. In priore altera nil aliud videri poterat, quam foliorum, & caulium facies. Iam nunc video genuinū Gigidium non esse Cherophyllum, ut mea semper fuit sententia contra Fuchsij & Ruellij opinionem.

Gigidium.

VIO LAS Marianas Dodonei, legitimum esse Medium iam facile consentiam, cum nasci eas inter saxa, tuo ipsius testimonio factus sim certior. Semen quod mittis, terræ committam ad finem Autumni, & posthac obseruabo diligenter quàm diu latet antequam germinet.

Medium.

SCAMONIUM quod antea miseras, è Syria (ut putaram) esse allatum, quàm libenter audio, sed eius flores, quos vni, cum aliis plantis ad me te trāsmississe scribis, nondum ad manus meas peruenerunt. Dolerè sanè si aliquo impedimèto alicubi detinerentur, quò ad me deferri nequirit.

Scamonium.

QVOTQVOT Thlaspi tibi sunt genera, septem, octo, vel plura, ea omnia videre cupio, admiraturus posthac naturam, quòd in fingendo Thlaspi tanta artificij varietate, uti voluerit.

Thlaspi.

PERIPLACA repentis historiae perquam diligenter legi. Eam è tuis literis in mea commentaria trāsferre decreui. Sed gratissimum mihi feceris, si vnam, vel alteram eius siliquam ad me transmiseris.

Periplaca.

Smyrnum.

SMYRNII Cretici radicem, quam terra conditam remissè ais, nondum hæcenus videre licuit. Vereor sanè ne quispiam in itinere eam nobis abluerit: quòd sciam nõ deesse nostris laboribus inuidentes, qui nostrarum plantarum furis inuigilant. Semen quòd à te missum habeo suo tempore seram, quanquam in Boemico solo rara peregrina proueniant, quæ vno, vel altero anno non degenerent.

Veneficũ Scolopendrium.

DE VENEFICO Scolopendrio, etsi nunc nihil ad ea, quæ petieram, respondes: cum tamen pollicearis, id aliis te facturum, expectabo donec maior mihi facisfaciendi mihi sese offerat commoditas.

Marum legitimum.

PVLCHERRIMAM, ac rarissimam plantam quam Arabs ille infidelis perperam Symphytum petrarum vocabat, omnino tecum sentio, legitimum esse Marum. Habet enim omnes tibi notas adè perspicuas, vt Tiresia cæcior fuerit, qui hanc non agnoscat esse Marum. Folia illi sunt Amaraco candidiora, & flores Origano similes. Primo gustatu folia amarorem relinquunt, quem deinde acris sequitur sapor: qui tamen (vt Galenus inquit) ab amaritudine vincitur. Hanc stirpis imaginem gratissimam futuram censeo omnibus rei herbariæ studiosis. Noscent enim posthac quantum facie Marum ab Amaraco distet.

Cytisus.

IMAGO quam à Marantæ Cytiso delineatam esse scribis, videtur genuini Cytisi faciem non ineleganter referre: si tamen è solo ramusculo integram plantam tudicare liceat. His cum accedat etiam Marantæ testimonium, qui Cytisum à se inuentum diligentissimè describit, facile adducor ad credendum stirpem hanc genuinum esse Cytisum. Velim autè, vt si ab Egidio Cumano nobilissimò viro Cytisi illius ramusculum meo nomine impetrare poteris, illum etiam ad me mittas. Cum enim tuis literis factus sim certior, me plurimum amari ab illo (quæ sua est humanitas) nõ dubito, quin huiusce rei me compotem facturus sit.

Rhabarbarũ.

NON parum sanè placet intellexisse Rhabarbari historiam, quam vnà cum eius icone antea ad me missiti, à Ioanne Baptista Ramusio in lucem editã, homine meo quidè iudicio, integerimo, docto, & omni genere virtutũ claro. Placuit mihi semper admodum Ramusii ingeniu, Nam ad virtutem tantũ a natura factus mihi semper visus est. Ille primus Saluam mihi videndam obrulit gallas ferentem, tuæ ad me

Saluam galles proferre.

missæ similem, quam è Creta allatam dicebat: de quibus nullus est antiquorum, qui meminerit.

Pistacium.

PISTACII è tuo viridario ramusculum, eam ob causam ad me missam existimo, quòd à Maranta fortasse excitatus, tibi non placeret Pistacii imago, quæ in priori Commentariorum nostrorum edicione, pictoris cuiusdam infidelitate minus rectè appicta conspicitur. Verum si Commentaria nostra postremò edita is diligentius inspexisset, non fuisset illi opus emendare, quæ nos multo antea tempore emendauimus: nec tibi huiusce suscipiendi laboris causam dedisset.

Irionis plures haberi species.

PLVRES esse Irionis species iam diu animaduerto. Nam & tua hæc planta Irionum generi notis omnibus correspondet. In mea nullam video notam, quæ Irionem non referat: quanquam non desint blaterones, qui eam damnant. Folio enim est Eruçæ syluestris, cauliculis lentis, floribus luteis, siliquis in cacumine gracilibus, corniculatis, semine Nasturtij exiguo, vrentis gustus, nec alibi nascitur quàm iuxta vrbes, rudera & hortos, quæ omnia suo Irioni reddidit Dioscorides. Tua maioribus conspicitur siliquis, grandiore semine referris, quòd sit, vt censeam meam fœminam, tuam marem esse Irionem, vel è contra fortasse.

Elichrysum.

NIHIL dubito quin planta, cuius ego imaginem dedi, legitimum sit Elichrysum, quod Italia profert, à tuo tamen notis quibusdam diuersum, quòd etiam sæpe hic in Boemia vidi, Creticum verò nunc primum tua liberalitate agnosco.

Pimpinella maior.

MAIORI Pimpinella nostrate, quam quidam Sanguisorbam vocant, vbique hic prata referta sunt: quemadmodum & in Vngaria, vbi copiosissimam nasci vidimus.

Melilotum.

NE dubita quin MELILOTVM tuum, legitimum sit. Nam præter id, quòd eius notæ omnes legitimum correspondent, nihil differt à meo, quòd ex Campania allatum est.

CAVDA Vulpina, Græcis *Αλωβίνη* vocata, è Lagopfi esse genere tecum sentio. Sed an hæc *Αλωβίνη* sit, de qua meminit Plinius lib. 21. ca. 11. non ita facile asseram, nisi eius folia perpetuò virefcere intelligam. Vulpinam caudam enumerat Plinius inter herbas, quibus æterna sunt folia. Sed an etiam in hoc Plinio fides adhibenda sit, anceps quidè sum: cum is inter easdem plantas Heliotropium habeat, cuius planta circa finè Autumnii emoritur, nec citius repullulat, quàm media æstate.

Plinierratũ.

*Semperuiui
magnum.*

MAGNI illius semperuiui imaginem, cuius plantam Corcyra istuc transfussam esse scribis, magna cum admiratione sum contemplatus ob rei nouitatem. Iussi in lignea tabella perquam diligenter eam delineari à peritissimo pictore, vt excisa edatur in lucem.

*Dactyli.
Palma Elate.*

DACTYLOS suis racemis hærentes, vnà cum eorū inuolucro, quod Palmam Elatem vocant à clarissimo Faloppio accepi superioribus diebus, quibus nihil mihi gratius esse poterat. Quo tempore eorundem imagines cum tuis literis mihi etiam sunt allatæ, Placent quidem icones ad amulsum appetitæ, sed longè magis Elate ipsa sicca, & Dactyli suis racemis hærentes. Debeo Faloppio non solum de hoc munere plurimum, sed quòd etiam Musæ summitatem vnà cum

Musa imago.

fructibus & icone ad me transmiserit: quin etiam & Mixæ ramusculum, hærentibus adhuc Sebestenis. Hæc enim tam rara, tamque paucis nota, mihi gemmis, ac margaritis longè sunt cariorea. Edentur hæc omnia Deo Opt. Max. volente in omnium studiosorum commodum. Nihil enim tam rarum, tam carum mihi fuit vnquam, quod non vouerim commune esse omnibus. Elates historia quam describis, gratissima mihi est, quòd vnà cum imagine Commentariis meis plurimum splendoris addere possit.

*Smilax gladi
fera.*

ARBORIS ramū, quæ Smilacis esse censes, de qua inter glandiferas arbores meminit Theophrastus, adeò descriptioni correfpondet, vt facile consentirem è genuinæ Smilacis arbore esse rescissum, si glandes haberet. Atqui sterilis cum sit, cogor etiam à me ipso dissentire.

*Vista agnosc
Syria.*

PLANTA, quam Syri à quibus eam afferri scribis, Vlnagham vocant, cuiusque vmbellæ festucis vtuntur Hispani, ac etiam quidam Itali principes ad expediendos dentes Leniscini denticulij vice: quòd non solum tenaces sed odorati habeantur, nil aliud contemplanti mihi representare videntur: quam domesticæ Paltinacæ speciem. Si itaque ab Vnguentariis, qui eius vmbellas Venetiis vendunt, semen habere poteris, facile comperies, vbi satum enascetur, an ego vel qui Meum, vel Ammi eam esse censent, rectius iudicauerint.

*Verbasci folio
cornicularis
papaueris.*

VERBASCVM folio cornicularis Papaueris, de quo meminit Dioscorides, tua tantum liberalitate nunc primum agnosco. Placent inter cætera flores, quæ in aureo meducullo purpu

purpureis floccis niteant. Sed aliud ego Verbascum vidi in lapidæ montibus, flore in vnuerfum purpureo à Blattaria diuersum.

*Chamaleo
niger.*

EANDEM nigri Chamæleonis imaginem huic tuæ per omnia similem accepi superioribus diebus, vnà cum ipsa plâta, ab ipsomet Maranta, vnà cum Musæ icone. Verum si sententiam meam sincere tibi narrare debeam, plura sunt, quæ in Marantæ Chamæleone desideranda videntur: de quibus cum fusiùs aliàs scribere statuerim ad ipsummet Marantam, non est vt de ea tecum hic pluribus agam. Habeo enim non pauca argumeta, quæ huic Chamæleoni nõ parũ refragatur.

*Angelica se-
men.*

ANGELICÆ radice nigra semen, curabo vt habeas. Nasctur enim copiosa in nostræ Boemæ montibus, & in Misina nobis contermina.

Glaux.

PLA CVIT mirum in modum GLAVCIS historia. Cũ enim iã intelligã in Veneti maris littore prouenire hæc, folio (vt apparet) Cytisi cad. diore, flore aureo, faciliè adducor ad credendum, quod hæc quã misisti legitima sit Glaux.

*Equiseti plu-
res species.*

EQUISETI plures, quam duas, haberi species, nunc primum animaduerto, ex hac quam à te missam inspicio. Respondet namque Equiseti maioris descriptioni: omnibus suis notis, adeò vt credam tuam hanc: genuinam esse Dioscoridis Hippurim, quòd radice sit lignosa, & plâta vegetior ac firmior tota.

CVR Somnificum Solanum appellaueris eam stirpem, mihi nouã, quã antea miseris, quãque quidã luteũ Hyosciamũ rectè (meo quidẽ iudicio) esse censent, nunc primum intelligo. Quare eos accusabo, qui perperam hanc Somnifici Solani appellationem in vulgarem conuerterunt vsum.

*Seriphii Ab-
sinthii exami-
natio.*

SERIPHIV Mabsinthium, quod Alexandria Aegypti allatum esse scribis, pulcherrimum mihi visum est. Nam longè magis Abrotanum paruum, id est, foeminam, refert, quam Seriphium, quod ad mare in Italia prouenit. Hoc enim non adeò tenuis herbula est, nec Abrotano paruo simile, quanquam sapore, odoris graueolentia, & feminis exigua te, Seriphio correfpõdet. Quinetiam quòd tantum in maritimis locis proueniat. Cæterũ cũ tuũ, hoc nõ solum minori Abrotano correfpondeat, & pumila admodum sit plâta, sed etiã in Aegypto proueniat vbi nasci Seriphium vnà cũ Dioscoride testatur etiã Plinius, adducor faciliè vt credã, id esse genui

ninum Seriphium Dioscoridis. Nec me ab hac amouebit opinione, quod absurdum admodum credere videtur, pro Oliuæ ramo, tam exiguum herbam detulisse in sacris Ifiacis sacerdotibus, cum id tanquam addititium ex Dioscoride non transcribat Oribasius, & alia plura sint in hoc capite deprauata: quædam verò ex aliis autoribus addita, quæ non ad Seriphium, sed ad Ponticum Absinthium spectant. Male autem legitur in hoc capite nasci Seriphium copiosissimum in Tauri monte iuxta Cappadociam. Quilibet enim intelligit, qui profus non fuerit stupidus, quod nihil sit absurdius, quam marinum Absinthium in montibus nasci. Nam hoc totum ex præcedenti capite ab Absinthij Pontici historia, ad Seriphium translatum est, quemadmodum & illud, quod eius pabulo maxime pinguescant pecora. Siquidem hoc, ut Theophrastus inquit libro 9. ca. 18. Ponticum, non Seriphium facit. Quæ omnia scriptorum infidelitati, temeritatique sunt ascribenda.

*Centaurium
Marinum.*

QV O D Marinum Centaurium appellas, sunt qui marinam Anagallidem vocant. Aliàs hanc plantam vidi, sed tanquam ignotam neglexi: si quid ulterius scripseris de eius facultatibus, id erit mihi gratissimum.

GELSIMINI vulgaris fructus, quem misisti, Lupino non absimilis, eò magis placuit: quò rarior habetur, nec id crederem, nisi viderem ipse, & te huiusce rei haberem auctorem. Nusquam enim audiui Gelsiminum fructum ferre.

*Buxus Sylue-
stris.*

SYLVETRI S Buxus, res noua etiam mihi est, nec habeo (quod meminere) qui de eo inter antiquos mentionem fecerit. Libenter abs te audierim, an ligni materies alteri Buxo correspondeat.

VENIO nunc ad Marantam, ob duriora quædam eius in me dictam calamum in eum stringere statueram, quam tamen illum se per literas purgaturum apud me intelligam, & locum in Louchitide, in quo fidem meam infirmare nititur, emendaturum, tuis prudentissimis consiliis libenter obtemperabo. Cupio enim tui & Pinelli viri nobilissimi causam, Marantæ amicitiam conseruare, si tamen ille honoris metrationem habeat, & suum recognoscat errorem. Scio quidem vos esse homines, qui famæ existimationisque meæ rationem habeatis. Vale.

PET

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS,
Iulio Moderato, Ariminenſi Pharmacopæo
S. P. D.

*Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ
in Anacardinam Antidotum veniunt.*

Cæpi literas tuas, quibus confecturus Anacardinam Antidotum, plurimum dubitare scribis, quid pro Burungi in ea tibi fuerit addendum, quam variæ de eo sint Scriptorum opiniones, ob idque peris, ut in re hac meis te iuuen consiliis. Ego verò ne videar hoc laboris potius subterfugere, quam quòd putem tibi fortasse ac cæteris satisfacere posse, recusare sanè non possum, ob tuam singularem erga me obseruantiam, quin tibi his aperiam, quid de Burungi mihi semper persuaserim, contra eorum omnium opinionem, qui hæctenus de eo commentati sunt. Varia sanè ac diuersa (ut rectè ad me scribis) extant de Burugi recetiorum placita. Atqui tametsi perique in censendo hoc medicamento non parum laborauerint, nullum tamen reperio, qui rectè (quantum coniecere possum) exposuerit, quid Mauritanis designet Burungi, tanta est apud Arabas interpretum confusio. Siquidem Luminaris manus vocatum Burungi Cubebas interpretatur, sed eius mihi haud placet opinio, cum quòd friuolis admodum nitatur rationibus, cum etiam quòd rei Medicæ imperitus multa confundat medicamenta. Cordus deinde cuius doctrinam in componendis medicamentis omnes ferè sequuntur Germaniaci Bohemi, Eruçæ sententiam Burungi loco admiscet. Sed quæ ratione, quauè autoritate id fecerit, silentio præterit, quò fit, ut nec illi sit assentiendum. Monachi qui in Damascenum Commentaria edidère, etsi primò fateantur nihil competentum habere ob varias Arabum lectiones, quid sit Burungi, Melissam tamen vel Cubebas eius loco sumendas suadent, quanquam & ipsi nullis nitantur apertis rationibus, nec auctorum monumentis. Præterea ut suam tueantur sententiam, & eorum refellant opinionem, qui Burungi Nigellam interpretantur auctorem quandam (ego hunc Syluium crediderim) nouarum interpretationum accusant, quòd dixerit nosci posse Burungi Melanthium designare ex Auicenna, ac

*Burungi ex a
minatio.*

*Luminaris
maioris opi-
nio exposita.
Cordus senten-
tia impræca-
ta.*

*Monachorum
opinio non ac-
cepta.*

na, ac

na ac Serapione, qui Nigellâ habent Burungi loco. Quippe hoc pertinaciter (vt Monachi solent) negantes affirmant Auicennam, Serapionemque (perperam tamē) præter Nigellam habere etiam Burungi. Cæterum hoc falsum esse conuincitur, quum horum nemo in hac Antidoto, nec aliis duobus sequentibus Burungi meminerit. Quò fit, vt non ignorantia tantum, sed etiam mendacij sint arguendi. Monachorum opiniononē pariter & errores videtur sequutus Fuchsius vir alioqui doctissimus, tum quòd & ipse Melissam imponat, tum etiam quòd scriptis mandauerit Auicennam quinto canone in huiusce Antidoti descriptione Burungi etiam præter cætera meminisse, quum tamen id (vt prædiximus) sit falsum. Quandoquidem in exemplari nostro, quòd est ad manus ab Andrea Bellunēsi restitutum, nusquam extat Burungi mentio. Quò fit, vt non possim non mirari Fuchsiū alioqui doctissimū, prudentissimūque virum, quin & Monachorum sectatorem acerrimū, quòd iis hic tantam adhibuerit fidem, vt eorum potius crediderit testimoniis, quàm quòd vellet tantum subire laboris, vt hoc loco Auicennam inspiceret. Quòd autem, nec Auicennam inspexerit, nec legerit, id manifestum præbet iudicium, quòd scripserit Anacardinae descriptionem apud Auicennam in nullo prorsus variare ab hac, quam describit Damascenus, ob idque magis hanc Auicennæ, quàm Damasceno Medico acceptam referre debere: quòd tamen falsum deprehenditur. Siquidem longè alia est Auicennæ descriptio, quàm Spodium, Cardamomum, & Anisus, Piperis arboris radices, & Anisum admittat, quorum non meminit Damascenus. Nec e contra capiat Chempulos, Castoreum, Costum, Saccharum, nec Lauri baccas, quibus suam idem conficit Damascenus. Præter id censet idē Fuchsius Serapionis auctoritate fretus Burungi, siue Burungi Aphris, nil aliud designare, quàm Melissophyllum, quòd ipse Melissam suo Arabico idiomate Bedarangie & Bedarangi vocet, & vt suam tueatur sententiam dicit Serapionis eodē loco hoc loco interpretum inscitia esse omnino deprauatum, & legi debere Burungi, non autem Bedarangi, quum nil aliud Aphris sit Bedarangi, quàm Ocimum. Sed ipse (quantum video) non omnia apud Arabas perlustrauit. Siquidem tamen si id scriptum reliquerit Auicenna, Serapio tamē Ocimum Bedarangi nusquam appellat, sed Berengemisch Berendarog

Fuchsius erratum.

rendarog & Berendarog, vt facillè apud ipsum videre est. Rasis verò libro xxi. Continentis Badurungi Ocimum vocat. Et libro de Arabicis nominibus Basilicon, inquit, latorum foliorum appellatur Arabicè Baduraig. Quæ omnia facillè ostendūt, nihil solidi ab Aphris adeptum esse Fuchsiū, quò rectè probari possit Burungi esse Melissophyllum. Cæterum, nec eorū argumenta probanda putauerim, qui Melanthium pro Burungi admisceri contendunt, eò quòd Auicenna, ac etiam Serapio nigellam habeant, & Burungi non meminerint. Quippe quum ij (vt prædiximus) præter nigellam alia plura habeant simplicia, quorum nulla Damasceno sit mentio, rectè sanè haudquaquam affirmari potest, an Nigella potius, quàm Cardamomū, vel Piperis radix, vel Zingiber, vel Anisum, quorum ij speciatim meminerē, Burungi loco fuerit vsurpandum. Cæterum vt tandem meam de Burungi tibi aperiam sententiam, putauerim ego legi debere Durungi, non autem Burungi. Durungi enim Auicennæ secundo Canone Doronicum designat. Quòd ad hanc Antidotum parandum admodum competere videtur. Quandoquidem Doronicum Serapionis & Auicennæ testimonio, cor mirificè roborat animumque hilarem reddit. Neminem enim latere crediderim, qui se Medicum profitetur, medicamenta ea, quæ ad cordis præstant affectus, facere etiam plurimum ad Cerebri morbos, quum spiritus attenuent, clarioreque reddant, ea tamen intelligo, quæ facultate sunt calida. Facilis enim, ac lubricus fuit Calcographi lapsus, qui D. in B. nimia fortasse manus properantia vertit, dum characteres conneſcebat. Namque vbi D. inuersum fuerit, in B. mox conuersum videtur, quò fit, vt Durungi non Burungi legi debeat.

Burungi explanatio.

PETRVS ANDREAS MAT-
thiolus Medicus, Bono Baldino Myropolæ

S. P. D.

*Examinantur quadam medicamenta, qua veniunt
in Trypheram Saracenicam.*

Araturus Trypheram Saracenicam magnam Ioannis Damasceni, quæris datis ad me literis, quid pro Secacul, quid pro Seitragi siue (vt quidam legunt) Sicharegi, quidue pro Origano Persico fuerit

fuerit immiscendum, quum haecenus à nemine in hisce censendis medicamentis tibi fuerit satisfactum. Quia in re non possum petitioni tuæ non morem gerere, tum ut cognoscas me tuam de me confidentiam, non parui facere, tum etiam ne si silerem, fortasse censeret Arabum medicamenta me non ita exactè explorasse perinde ac ea, de quibus Dioscorides scripsit. Ut itaque de Secacul in primis meam ad te scribam opinionem, nihil dubito hallucinari eos, qui putant Secacul esse Eryngium ac pariter eos (ut Manardus Ferrariensis) qui hoc idem existimant esse Polygonatum. Etenim Pissifolia, ut Secacul, Polygonatum non habet, nec flores purpurascentes violæ maiores, sed minores, albicantesq;. Præterea Secacul Serapioni radicibus nititur pollicis crassitudine, & indicis longitudine. Contra verò Polygonatum, quòd multo longioribus sit radicibus. Adhæc (ut testatur ipse Ioannes Damascenus, ac pariter Serapio, ubi de Secacul, saccharo, vel melle asseruando scribunt) eius radices cinereo exteriorius cernuntur colore, solida intus matrice, atque nervosa, quæ omnia in Polygonati radice desiderantur, quum candida admodum sit, fragilis, & nulla intus matrice. Quòd autem non sit Eryngium, in Commentariis nostris satis superque probauimus, præsertim quum Secacul nusquam planta fuerit aculeata. Re autem vera Secacul radix est Indica: Hoc enim testatur Auicenna libro v. ubi sic habet. Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehantur ex India, & sit ex eis, quum sunt recentes conditum in loco suo. Apud nos autem humectantur in primis, in aqua calida: Quæ etiam ad vnguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus Saccharo, & melle asseruandis egit. Quibus palam est Secacul radicem esse peregrinam, quæ ex India olim conuehebatur. Sed quum iam diu ad nos conuehi desierit, cogimur eius loco alio quopiam uti medicamento. Quam obrem suaderem ego, ut pro Secacul Pastinacam, tum faciam, tum etiam syluestrem supponeres: quum Pastinaca vtraque iis ferè viribus præstet, quas suo Secacul ascribunt Mauritanii. Cæterum Seitaragi siue Sichargi, siue Sythragi (Synonyma hæc sunt apud Arabas) plura quidem designare nemini fuerit ambigendum, qui eius historiam apud Serapionem & Auicennam legerit. Quandoquidem, quanquam non alius Serapioni est Seitaragi quam Dioscoridi Iberis, siue Lep-

Secacul examinatio.

Secacul radix est Indica.

Quid loco Secacul supponendum.

dium, Auicennæ tamen Seitaragi tria genera clarissimè explicatur, quum inquit: Et ille qui est Indus, sunt frustra ligni parua, tenuia, & cortices sicut Caryophylli: Et ille, qui est fructus declinat ad rubedinem, nigredinemque: Et Seitaragi quidem oritur in parietibus antiquis, ubi non foditur, neq; aratur, & habet folia sicut folia Nasturtij, & in æstate sunt folia plurima, quorum sapor, & color assimilatur Cordumeni. Hæc ille. Quibus clarè satis patet tria esse Auicennæ Seitaragi genera: quorum postremum nulli dubium est, quin legitimum Iberim designet. Interpretis tamen error vaicuique patebit, ubi legitur hanc plantam odore, & sapore esse Cordumeni: Quippe non Cordumeni, sed Cardami, id est Nasturtij legendum est. Quæ verò medicamenta ex iis, quæ nostris in Myropoliis habentur, cætera duo genera præ se ferant, nullus haecenus (quòd sciuerim) rectè explicauit. Nec probanda videtur Monachorum sententia, qui in Damascenum commentaria edidère: Quippe qui perperam sibi per-suaserint, nil aliud Mauritanis Seitaragi designare, quam Indicam Casiam, veterem Auicennæ editionem sequuti. Siquidem Alpagus ille Bellunensis, qui magna diligentia Auicennæ volumina restituit, libro V. in confectione Philosophorum, in Tryphera magna, quum in prima, tum etiam in altera in Electuario de granis viridibus aliisque nonnullis, ubi Gerhardus modò Casiam simpliciter, modò Casiam Indicam vertit, Casia huiusce loco Arabicum nomen Seitaragi siue Sythragi restituit. Id quod fecisse eum arguit, quòd Arabicæ linguæ peritus pro certo sciuerit, Arabicum hoc nomen nullo pacto ad Casiam referri posse. Cæterum cogitanti mihi num primum, ac secundum Seitaragi genus, de quibus meminit Auicenna, ad nos aduehatur & in Myropoliis extet: statim sese mihi censendas obtulerunt odoratæ festucæ illæ Caryophyllorum instar, quas nos vulgo vocamus Fusti di Garoffani, &c. quin & fructus illi Caryophyllis tumidiore inspidioresque, quos Italicè Seplasia Antophyllos & Pseudocaryophyllos vocar, siquidem festucæ illæ primum, hi fructus verò secundum Seitaragi genus apud Auicennam præ se ferre videntur. Frustra enim Caryophyllorū ita nobis appellata priori Auicennæ descriptioni, q̄ maximè cōgruere videtur, quū ait: Sūt frustra ligni parua, ac tenuia, & cortices sicut Caryophylli. Verum

Interpretis Auicenna erratum.

Monachorum sententia explorata.

Caryophyllorum festuca Seitaragi primum genus. Antophylli Seitaragi secundum genus.

puto

*Locus Auicennae
warestitutus.*

*Braſauiſi opi-
nio non acce-
pta.*

puto ſubefſe interpretis, vel ſcriptoris mendam in diſtione cortices, quòum Caryophylli cortices non ſunt, ſed fructus, & comparatio omnino abſurda videatur: quapropter putauerim ego ita legendum: Sunt fruſta ligni parua & tenuia, odorata, tãquam putamina Caryophyllorum. Etenim nulli dubium eſt fruſta illa ſeu feſtucas, quæ inter Caryophylo abudè reperiuntur pediculos eſſe & putamina Caryophyllorum, quæ à Gerardo perperam (vt alia innumera) cortices ſint tranſlata, quòum cortices etiam putamina appelletur. Ideòque à Braſauiolo alioqui doctiſſimo viro, ac acerrimi ingenij, diſſentire cogor, quippe, qui minùs rectè exiſtima- uerit Seitaragi primum genus eſſe Carpeſium: quum hoc Galeni teſtimonio ex Pamphylia afferatur, & ingens eius prouentus habeatur in Syria: Seitaragi verò primum genus Indicum ſit medicamentum. Præterea Carpeſium nullo Caryophyllorum odore commendatur, nec vllam cum Caryophyllis habet cognationem neque ſimilitudinem, ſed omnia ſunt illi (vt Galenus inquit) Phu vocato ſimilia. Ad hæc quum Auicenna de Cubebis ſcribens cap. xxxvi i. ſecundè libri, nil aliud ſcribat quàm Carpeſium, nullo fanè pacto rationi conſentaneum videtur, quòd Seitaragi illi Carpeſium deſignet. Atque ſi fructus, quos Italicæ Seplaficæ Antophyllos vocant parumper expendamus, non fanè abſurdum videri debet, ſi hos dicemus facile eſſe poſſe Seitaragi ſecundum genus: quippe hi fructus ſunt è Caryophyllo: rum genere colore ex atro ruſefcente. Nam & hi expetuntur ad com- poſita medicamenta, quæ ad corporis imbecillitatem præ- ſtant, ideòque rectè Nicolao Myreſico in ſuo Diathamaro adduntur. His itaque rationibus mihi omnino perſuaſum velim, nil aliud Seitaragi Indici loco in hac Tryphera im- poni debere, quàm Caryophyllorum feſtucæ, ſive pediculi, quòd odoris ſui fragrantia, & virium robore maximè hic ad rem faciant. Quod autem ad Origanum Perſicum ſpe- ctat, quid tibi certi aſſeram in præſentia fanè non habeo: præ- ſerſi Origani meminiffe Dioſcoridem, Theophraſtum, Galenum, Plinium aliòsque, qui antè, vel poſt claruerunt, Græcos vel Latinos autores (quod legerim viderimque) hæcenus non reperi, tamen apud Arabas illud ſæpius inue- nerim deſcriptum in compoſitis medicamentis, præſertim apud Auicennam, qui eius tamen non meminit, lib. ſecundo

ubi de Origano peculiariter ſcripſit. Origanum itaque Per- ſicum (vt tibi meam aperiam ſententiam) à loco omni- no diſtinctum putarim, videlicet quod apud Perſas proue- niat: ſicuti etiam dicimus Phu Ponticum, Rhus Syriacum, Bitumen Iudaicum à locis, à quibus comportantur ea deno- minantes. Nec fortafſe, vt puo, aliam ob cauſam Perſi- cum Origanum hic prætulit Auicenna, niſi quod certè ſci- ret ea in regione prouenire Origanum omnium præſtantif- ſimum. Namque apud Perſas diu floruiſſe Auicennam ma- ximè teſtatur Bellunenſis. Nos autem quum Perſico omni- nò careamus, Cretico eius vice ſecuriùs vt poſſumus, quàm noſtrate, tum cum legitimum Origanum non ſit, tum quòd nec ea, quæ Creti- cum præſtare poſſit.

Vale.

*

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Petro Spezzalancio Pharmacopæo,

Compatri ſuo,

S. P. D.

*Examinantur ſimplicia quadam medicamenta,
quæ in Antidotum Hamago-
gum Veniunt.*

Agno fanè ſum deſiderio, vt tuo in Myropolio, quo ſolo hic Goritizæ vtor, Antidotum Hæma- gogum Nicolai Myreſici paratum habeas. Nam etſi raræ ſint in Italia Seplaficæ, quæ Antidotum hanc parare ſoleant, quòd pauci vel nulli fortafſe reperian- tur Medici, qui eo vtantur, quum tamen ego medicamen- tum hoc pluris faciam, ob mirificas eius ad vârios morbos facultates, eòque ſexenties vſus ſim, ipſo carere non poſ- ſum. Velim tamen (vt tua ſemper fuit diligentia) niſi in eo prætermitti, quod inueniri poſſit. Namque vt nullus in parando committatur error, nec aliquid ibi deſiciat, quæ in hac paranda Antidoto mihi videntur annotanda, hic tibi ſta- tim aperiam. Primum itaque animaduertere te oportebit,

P

quod

*Nicolai loca
resistuta.*

quòd ubi Nicolai codex interprete Fuchfio semen Intybi habet, antiquus Latinus codex habet Afari. Quod mihi longè magis consentaneum probandumque videtur. Afari enim radix Dioscoridi excafactoria est, quia pollet, vrinam cit, cutem subeuntes aquas eicit & menses trahit, quòd fit ut longè vtilius huic Antidoto veniat admiscenda, quàm Intybi semen, cuius facultas est refrigeratoria. Præterea tamen recentior Nicolai editio, eodem Fuchfio verrente, Centaurium maius tantùm admittat: potius tamen mihi videtur acceptanda antiqua versio, quæ maius & minus Centaurium recipit. Quandoquidem Dioscoridi Centauriû minus menses, & partus extrahit, quin etiam nervorum vitis succurrit. Galeno item iocinoris obstructions referat, & induratos lienes sanat. Quod maximè pollicetur hæc Antidotus, quibus tamen viribus præstandis præfertur coma floribus referta. Alterum verò, nempe maius, quod passim pro Rha-

*Centaurij ma-
gni radices e
Gargano mô-
re optima.*

pontico vsurpant Seplastæ, radice sola pollet. Nuper has radices recentissimas à Gargano Apuliæ monte ab Antiano Herbario allatas te comparasse scio, nec aliunde aduectas vidi ego vnquam præstantiores. Eligito recentes, vegetas, ponderosas, sanguineo succo prægnantes. Solent enim citò humorem amittere, ubi calido & sicco loco reponantur. Si itaque cupis incorruptas eas diutius asseruare, vel in melle sepias, vel in magno milij aceruo tela cera superillita circumposita reponas. Ad hæc caueas, velim, ne in admiscendo Elleboro Fuchfij opinionem sequaris. Ille enim alioqui vir clarissimus, quòd in antiquo Græco Myrepsici ipsius codice legerit *ἐλενίου μέλαν* credidit non *ἐλενίου* legi debere, sed *ἐλεβογόνου*. Nam quùm adlectuum *μέλαν* nulla prorsus ratione, cum Helenio convenire posse cerneret, non absque manifesta ratione mendam subesse putavit. Atqui longè aliam ego opinionem, quippe qui Helenium non Elleborû admiscendum censeam: ea omnino ductus ratione, quòd præter id quæsciverim Græcum Nicolai codicem numerosis admodum ubique scaterere mendis, non videam, quid emolumenti in hac paranda Antidoto Elleborum nigrum laboriosum medicamentum, aliûmque non sine incommodo deiciens præstare possit, præsertim quòd ventriculo sit insensibilis, nec menses ciere valeat, nisi pro glande suppositus. Contra verò Helenium. Quandoquidem id Dioscoridis testimonio

*Fuchfij opinio
improbata.*

Simonio menses & vrinam ciet, status expellit, & stomacho vile est: quæ omnia Antidotus Hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, ut credam, imò omnino mihi persuasum habeam, dictionem *ἐλενίου* neque amouendam esse, neque immutandam, sed dictionem *μέλαν* potius corrigendam. Et enim (ut mea fert opinio) non *μέλαν*, sed *μέλαν* legendum est: adeò ut prætermittas nolim, quin Melanthium etiã admisceas cum Dioscoride & Galeno opinioni nostræ astipulantibus, qui Melanthium status discutere, vrinam ciere, & menses elicere tradunt. Præter id ne aliquis committatur error in dictione Simonis, prætermittendum non duxi, quin tibi indicarem quæ mea semper fuerit opinio, in hoc censendo medicamento. Ego itaque quùm Simonis nusquã meminisse Rei Medicæ scriptores animadverterim, non Simonis, sed Sisonis legendum esse putavi. Sison. n. Dioscoridi lib. iij. exiguum semen est, quod in Syria nascitur Apio simile, oblongum, nigrum, feruens, cuius facultas est lieniem absorbere, vrinam ducere, remoratosque menses trahere: Id quod maximè expetit Antidotus Hæmagogos. Quòd fit, ut à Fuchfio dissentiam, qui Sinonem facit sylvæstris Petroselinii semen, cuius etiam nullus probatus author (quod sciverim, vel legerim) meminit. Quin & ab iis dissentire cogor, qui Sinonem Sium interpretantur, quùm nulla mihi sese offerat ratio, cui astipulari queam. Verùm quùm Sison ex Syria afferri deserit, Cari semen vsurpandum censerem, quòd pariter excafaciat, vrinam pellat, status extinguat, & cõcoctionem adiuuet: quod & ut facias velim. Est etiam tibi animaduertendum, quòd ubi Græcus Myrepsici codex habet *ἐλενίου μέλαν*, id est, Salviæ, Latinus habet Sabinæ. Atqui quùm vtraque menses eliciat, partus & vrinam extrahat, non multum referre videtur, an vna vel altera admisceatur. Verùm tamè cum Sabina omnium consensu longè magis Hæmagoga habeatur, quàm Salvia, quòd non solum valentissimè pellat menses, sed etiam sanguinem per vrinam trahat, nõ possum tibi non persuadere, ut Sabinam pro Salviæ adicias. Postremò etsi Græcus idem codex ex hac Antidoto Carpobalsamum excludat, quùm tamen Latina versio id admittat, suadeo ut pro Carpobalsamo, quo omnino desistimur, vulgares addas Cubebas. Hæc itaque si feceris, nihil nobis verendum erit, quin optimã Hæmagogû paratã habeamus, Vale.

*Sisonis non Si-
monis legen-
dum.*

*Fuchfij senten-
tia non acce-
pta.*

*Simonis loco
quid substitue-
dum.*

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Petro Azaiglæ, Cæsaris Ferdinan-
di Pharmacopæo

S. P. D.

*Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ
in auream Alexandrinam ingrediuntur.*

Ametſi (vt ex tuis accepi literis proximè ad me datis) iam diu in componendis omne genus medicamentis maximè verſatus ſis, & in iis etiam cognoscendis non parum inſudaueris, non tamen ob id, inquis, tam clarè hac in re ea omnia te eſſe hæcenus aſſequutum, vt plura adhuc non ſuperſint, de quibus tibi dubitare contingat. Quapropter quùm nunc in paranda aurea Alexandina, nonnulla tibi habeas, de quibus dubitas, quando nihil certi ſolidiq; hæcenus à recentioribus, qui de medicamentorum compositione ſcripſerunt, traditum ſit, poſtulas à me, vt meam tibi de his deſcribam opinionem, quod fortàſſe (vt ſcribis) tibi perſuadeas, me hæc in re operã tuam cæteris omnibus plus inuare poſſe. Ego verò quamuis in medicamentis cenſendis, tantum me præſtare non putem, quantum mihi tribuere videris, non tamen tuæ petitioni vnquã refragabor, non quòd te docere poſſim, vel velim, quùm mihi iam diu perſuaſum habeam, te Sepaſiarium eſſe exercitiſſimum, & rei Medicæ peritum, ſed vt cognoscas quanta tibi ſatisfaciendi mea ſit promptitudo, quantaq; te proſequar beneuolentia. Primum itaque quantum ad Zedoariam ſpectat, mea ſemper fuit opinio, quòd legitima ad nos non aſſeratur, ſi ex notis quibus ſuam Zedoariam deſcribunt Arabes, ea nobis cenſenda ſit. Siquidem Auicenna vnã cum Napello crefcere Zedoariam ſcribit, & radicum portiones eſſe ait ſimiles Ariſtolochiæ. Cæterum an longæ, vel rotundæ, id manifeſtè explicat Serapio, quippe qui Zedoariam ſcribat radices habere ſimiles Ariſtolochiæ rotundæ à qua longè ſanè abeſt Zedoaria, cuius paſſim eſt uſus. Atqui ſi meã de Zedoaria cẽſuram tibi ingenuè declarare debeam, velim nõ ignores me eam radicem verã, legitimãq; tum Auicennæ, tum Serapionis Zedoariam eſſe cẽſere, quæ Antora, ſive potius (vt puto) Antitora nõnullis vocatur, q̄ plurimũ valeat

*Zedoariam
cõmunis & ſua
non eſſe legi-
timam.**Antora ſive
Antitora legi-
tima eſſe Ze-
doariam.**Antora ſive
Antitora legi-
tima eſſe Ze-
doariam.*

contra Toram (ita enim Napellũ appellant quidam) vt ſuam valere Zedoariam ſcribit Auicenna. Miſit ad me iam pridem has Antitoræ radices pro vera, legitimãq; Zedoaria Gulielmus Quacelbenus Curtacenſis Medicus apprime doctus, & in ſimplicium medicamentorum cognitione diligèter verſatus, quæ, vt tu etiam vidifti, quum hic eras cum Inuictiſſimo Imperatore Ferdinando vtriuſque noſtrum Domino Clementiſ. non longè à rotunda Ariſtolochia diſtare cernitur. Cuiusmodi etiam fuere aliæ nonnullæ, quas è montibus, qui Galliam ab Italia diſterminant, allatas vidi, tametsi Orientalibus illis minores haberentur. Valere hæc radices contra venena non ſolum teſtantur Arabes, ſed omnes ferè noſtræ tempeſtatis rei herbariæ periti, quippe omnes vno ore clamant, Antoram ſive Antitoram præclariffimum eſſe medicamentum contra venena: Id quod Quacelbenus ipſe (vt tu ipſemet ſuis in literis ad me datis legiſti) mihi affirmavit, & ob id incredibile ferè pretio ab Arabibus, qui eam Conſtantinopolim comportant, vendi ſcribit. Verùm quãquam hiſce radicibus Sepaſiæ omnes prorfus deſtituuntur, nolim tamen vt putes me ad te ſcribere hæc, vt alio quopiam medicamento, quàm vulgari Zedoaria earum vice te vti velim, ſed vt tibi declarem aperiãque, quæ ſit Arabum legitima Zedoaria. Nam quùm innumeris conſtet experimẽtis noſtri uſus Zedoariam, præſtare mirum in modum ad venena, venenoſorumque animalium iccus, quin & peſtilentem auram proculdubio arcere, nihil ſanè mihi ſeſe offert medicamenti, quod legitimæ Zedoariæ loco conuenientiùs ſubſtitui poſſet, quàm noſtri uſus Zedoaria, quæ (vt cenſeo) meritò legitimæ locum ſibi vendicauit.

Prudenter præterea animaduertiſti Codicum Nicolai variam eſſe in quàm pluribus lectionem, vt in hac habetur Antidoto: Quandoquidem vbi Græcus codex habet *ιδανισπῶν*: id eſt, Saluæ, Latinus antiquioris lectionis legit Saluicæ, perperam tamen me iudice, quippe qui hunc errorem ſemper reiecerim in imperitos ſcriptores. Facit aurea hæc Antidotus ad frigidas cerebri fluxiones, ad deſacrymantès oculos, ad dolorificos dentium rumatiffimos, confert tabe laborantibus, tuſſientibus, anhelofis, & ſanguinem reicièntibus, auxiliatur reſolutis: prodeſt item vteriùs affectibus & vrinæ ſtillicidiis. Quæ omnia facile Saluia per ſe præſtare

*Locus Nicolai
reſtitutus.*

*Leonice,
Ruella, Fuch-
si & Ceruis
opiniones non
accepta.*

*Saliuncam à
Celtica Nardo
differre.*

potest, Saliunca verò minimè. Siquidem, Plinio teste, huius radix præstat tantum ad cohibendas vomitiones, & ventriculorum roborandum. Nec velim, ut cum Leonice, Ruella, Fuchsi, & Cordo credas, Celticam Nardum & Saliuncam eandem esse plantam, quòd (pace tantorum virorum dixerim) vel Dioscoridem negligenter legerint, vel non intellexerint, vel fortasse deprauatum habuerint. Quippe Dioscoridis Græcus codex, qui ad manus est antiquissimus *ἀριστῆα* habet, non *σαλιunca* ut fortasse legerunt optimi illi viri. Constat præterea (ut Plinius est author) non solum formam & quantitate à Celtica Nardo differre Saliuncam, sed etiam facultate & natali solo. Ut autem de forma, primum & quantitate differam, Saliunca planta est foliosa, & adeò densa ut ferè manu pressa videatur, quinetiam adeò brevis, ut neci sanè non possit. At Celtica Nardus nec foliosa visitur, nec densa, nec adeò brevis est planta, ut neci nequeat, quum teste Dioscoride in fasciculos probè colligatur, cuiusmodi est, quæ ex Stiria & Carinthia ad nos comportatur in fasciculis. Adhæc Saliunca radicibus numerosis cohaeret, contra verò altera. Præter id si Saliuncæ facultates expendas, nihil virum in ea conspicias, quæ Celticæ Nardo conueniant. Postremò si natale etiam solum considerandum nobis fuerit, reperiemus Saliuncam in Pannonia & apud Noricos oriri, Celticam verò Nardum in Istria, Carinthia, Stiria & in Liguria Alpibus. Quo fit, ut maximè hallucinari deprehendantur, qui censent Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam. At si tibi fortè obiceret quispiam, Celticam Nardum hac in Antidoto imponi debere, quòd Saliunca nil aliud ibi designet: illi faciliè respondere poteris, id à ratione abesse plurimum, quòd Antidotus hæc Nardum habeat Indicam, quæ quum iisdem cum Celtica sit viribus, ea quidem superuacua accederet. His itaque faciliè eorum depræhenditur error, qui Saliuncam hæc in Antidoto non addunt.

Saxifragia.

Venio nunc ad Saxifragiam, cuius plures habentur species, ut te nõ ignorare nõ ambigo. Verum quænam inter cæteras seligi possit, neminem habeo, qui rectè decernat. Proinde si Dioscoridis Saxifragia uti volumus, hæc ea sanè fuerit, quæ Paulo Bœtonica appellatur. Quippe ramulos profert hæc (vtille

(ut ille inquit) Pulegio tenuiores, & folio Thymi maiores, vel Satureia. Ego verò quum legerim apud Dioscoridem Saxifragiam plantam esse Epithymo similè, putauit quidem aliquam hic subesse mendam: at tamen quum mihi persuaserim adeò tenuia illi inesse folia, ut Epithymi modo capillamentis speciem referrent, hac tandem persuasus opinione, herbam quandam nascentem in petris ad calculos renum frangendos, ducendòsque maximè vtilem, legitimè Saxifragiam loco pingendam curavi. Cæterum quum traxi temporis Pauli Bœtonicam primo loco descriptam repperim, legerintque hanc ad renum vitia vsurpari, contemplatus diligenter plantam, quum animaduerteterem illi folia esse Thymi, nascique inter saxa, quinetiam exiguum esse fruticem: illico inclinavit animus faciliè scriptorum lapsu euenisse, ut in Dioscoridis codice, qui passim habetur Epithymo pro Thymo perperam legeretur. Quo postea factum est, ut hinc prioris loco pingi curarem. Hanc itaque si consequi valebis (est enim in Italia iam omnibus cognita) securius admiscere poteris, ubi verò eam consequi nequeas, suaderem ut pro ea Ononidis radicis cortice utereris, quum huic maximè frangendi calculos insint vires. Quid deinde de albo & rubro Arabum Behen censendum putem, id faciliè intelliges ex meis in Dioscoridem commentariis. Caremus nos proculdubio legitimis huiusce radicibus, quo factum est, ut ego rubri Behem loco Tormentillæ, vel Bisfortæ radicibus semper sim vsus, pro albo verò minoris Phu, quæ si tibi fortasse non placebunt, poteris cum Auicenna utriusque Behen loco securius fortasse supponere, vel tantundem Horminij, vel dimidium ponderis linguæ avis.

Cæterum quantum ad Acori radices attinet, cum adeò valdidissimis argumentis nobis comprobatum sit, Calamum Aromaticum vulgaris vsus legitimum esse Acorum, ut nullus mihi supersit ambiendi locus, id semper tibi ad manus esse poterit. Nec putarim vnquam eorum friuolam completi opinionem, qui maiorem Galangam legitimam putant esse acorum, præsertim si memineris te videre, apud me Acori radices Constantinopoli asaras, cum integris folijs Iridi æmulis: quanquam (ut Dioscorides tradit) angustioribus. Id quòd falsam eorum explodit sententiam, qui contendant hæc Acori radices, radices esse odorati Calami. Testis, enim

*Dioscoridis lo-
cus restitutus.*

Pro saxifragia quid supponendum.

*Behen album
& rubrum.*

*Quid pro pro-
ben supponendum.*

Acorum.

*Galangam ma-
iorem nõ esse
Acorum.*

tu tibi esto, an ex plantæ Calami aliquid gerat, an folia ipsa tantum. Cæteris verò profectò id attestari poterunt Clariss. D. Augerius Flandrus, Cæsareus apud Turcarum Imperatorem Orator, atque etiam Gulielmus Quacelbenus eius me dicus, qui hisce radicibus è Nicomedia petitis Calamum nulum eas vnquam proferre scribunt, sed caulem angulosum, è cuius latere aliquid emergat plantaginis capitulo non abimile, quod paulo post ad vitigineï floris modum florere soleat. Ad Carnabadium nunc me confero, quod quidam Doronicum esse putant à Ruellio fortasse falsi. Quippe is Carnabadium Doronicum esse censet, sed falsò quemadmodum etiam Aetium falsò citat, quod nusquam (quòd legerim vide rimque) Carnabadij meminit. Nemo enim inter Græcos de Carnabadij viribus scribit præter vnum Symeonem Sethi, quod ita de eo habet, Carnabadium calidum est, & siccum ordine tertio, vtile verò est ad concoctionem ciborum & flatuum discussionem, stomachum firmat, ventrem sistit, lumbicos necat, vrinam mouet, pituitam scindit. Hæc ille. Quæ si conferatur cum his, quæ de Caro scripserunt tum Græci, tum etiam Arabes, nihil profectò à Caro differre Carnabadium comperies: Galenus enim Carum ex tertio exalciacientium, & siccantium ordine statuit, quinetiam qualitatem moderatè acrem possidere, itaque & status extinguere, ac vrinam ciere posse, inquit: non solùm semen, sed etiam plantam. Cæterùm Dioscoridi stomacho est vtile, & concoctionem adiuvat. Serapioni autem, & Auicennæ à quibus Symeon ipse Sethi cæterique posteriores Græci plura desumpserunt, vermes interaneorum necat, ventriculum roborat, & ventrem sistit. Quibus palam est, nil aliud esse Carnabadium quàm Carum. Atqui posset aliquis huic nostræ sententiæ refragari Nicolai Myrpsici testimonio fretus, quòd is in Antidoto c c c x i b quod ex Hermodactylis inscribitur, habeat Carnabadij, id est, Cumini Aethiopi. Huic tamen ego facillè responderim, verba illa, id est Cumini Aethiopi, ignari aliquis esse expositoris, vt alia complura: vel Nicolaum ipsum ea ratione esse delusum, quod tanta Aethiopi Cumini seminis, & Cari sit similitudo, vt alterum ab altero minime secerni possit, nisi quis vtrunque degustauerit. Est adhuc ad manus Aethiopicum Cuminum, quod tu etiam

*Carnabadij.
Ruellii erratum.*

*Carnabadij
esse Carum.*

*Locus Nicolai
refragatus.*

degustasti, Constantinopoli ab eodem Quacelbeno ad me missum, quod ad eò semen Cari refert, vt nisi mihi gustanti Cumini nostratis saporem referret, ego nunquam à Caro differre censerem. Quo factum sanè crediderim vt Nicolaus horum seminum similitudine fuerit hallucinatus, & tamen is (quod mihi suspectum est) Carnabadium ibi Cuminum Aethiopicum fuerit interpretatus. De Macedonifio autem quid sentiam nil aliud habeo, quàm quòd purem Macedonicum designare Petroselinum, quum quid sit Macedonifium nulli extet antiquorum: Actuaris enim in hac Antidoto Macedonifij loco Petroselinum habet, quinetiam Latinus, qui extat Nicolai codex. Proinde non est mihi Fuchsius ad stipulandum, quippe qui velit pro Macedonifio eius plantæ inaudiendum esse semen, quæ Græcis Hippofelinum, & Romanis olus atrum appellatur, per Hippofelinum eam plantam intelligens, quam nos legitimum esse Smyrnum aliàs docuimus. Sed quum fortasse audierit Fuchsius, Seplassis huiusce plantæ semen vocari Macedonicum, sibi fortasse persuasit de hoc intellexisse Nicolaum. Quòd autem factum sit, vt Smyrnij semen Macedonicum appellari cœperit, ego quidem inde euenisse putarim, quòd Petroselini Macedonici penuria in eius successerit locum: Siquidem quum iam Macedonicum Petroselinum diu ad nos afferri desierit, Medici qui præterito æuo claruerunt, Smyrnij semen in eius locum supposuerunt, quo postea factum est, vt tractu temporis Macedonici nomen sibi usurpauerit. Sed quanto errore ducantur, qui hanc plantam esse censent Dioscoridis Hippofelinum, non est hic nobis repetendum, quum in commentariis nostris in Dioscoridem, id ad eò fuerit comprobatum, vt nullus supersit ambigendi locus. Atqui nolim vt putes me hæc in medium attulisse, quòd tibi atque cæteris interdicere velim, vt in posterum caueatis ne Smyrnij semen legitimi Petroselini loco huic admisceatis Antidoto, quum facultatibus, quibus pluribus pollet, maximè conueniat, sed vt sciant omnes hoc Smyrnij non Petroselini esse semen, minùsque Hippofelini, vt putat quidam.

De Libyfico profectò tacere decreueram, quum sciam te non ignorare, quid legitimum sit Libyficum, nisi cæteros

*Macedonifium
quid.*

*Smyrnijs semen
cur Macedonifium
vocatum.*

Libyficum.

admonere vouerim, qui hæc fortasse legent, hallucinari eos, qui pro Libylico Hippofelini semen, quod falsò quidam Libyiticum vocant, suis compositis medicamentis passim admiscunt Reuixit tamen hac nostra ætate (vt te haud latere scio) Libyiticum, quoruudam rei herbariæ studioforum diligentia, & iam in Italia frequentissimum habetur, vnde facile quis illud consequi poterit, nisi adeò erroribus antiquis fuerit addictus, vt hæc neglexisse videatur.

*De pretiosiss
lapis authe
ris opinio.*

Nunc reliquum est, vt dicam Latinum codicem antiquum, neque Saphyrum, neque Smaragdum, neque Iaspidem admittere, quæ etiam Actuario silentio sunt prætermissa, quòd fit, vt non desit suspitio, quin hæc in Græco codice adulterina fortasse habeantur. Ideòque nec temerè factum putarim, si hæc non admiscerentur, tum quòd semper crediderim lapides, quantumcumque læuigaros, nihil ab innato calore immutari posse, sicut nec aurum, nec argentum. Item è contra, nec temerè factum dicam, si quis magis vulgarium opinionem sequutus, quàm rationem, hosce lapillos admisceat. Nam tamen si fortasse nihil afferant auxilij, nocere tamè non possunt. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Bono Baldino Myropolæ

S. P. D.

*Agitur de optimo parando sero, quin etiam de
decoctis, ac dilutis.*

REstè tu quidem, Bone Baldine, Bonus vocaris, qui omnium qui tecum versantur testimonio vir bonus sis, frugi homo, & qui non solum amicis omnibus officis gratificari cures, sed etiam Rempub. ipsam iuuare. Etenim et si id antea nouerim, ex ea maxime quæ mihi tecum iam diu intercessit, necessitu dine: noui tamen longè magis ex literis, quas nuper ad me dedisti, quibus eorum sententiam explorare niteris, qui in diuersis conficiendis, vbi lactis sero opus sit, id suo vsui accommodant, quòd ex lacte, cui coagulatum admixtum sit, vel ex ipso caseo dum premittitur emanat: eo argumento fretus, quòd nusquam

extet

extet apud Dioscoridem & Galenum, vel alium quemcùq; Medicæ materiæ scriptorem, serum coagulo à caseo separatim expeti debere ad medicamenta: tum etiam, quòd hoc feri genus acescat facile, & breui computrescat. Proinde: hosce arguis Myropolæ, qui eiusmodi sero vtuntur, & præsertim vbi dilutum illud fuerit parandum, quo medicamenta macerari oportet, quæ in illam veniant Antidotum, quæ Hamech Mesui appellatur, quòd tibi persuadeas præter id, quòd hoc serum sit parandis medicamentis inidoneum, euenire sanè non posse, quin acescat, putrescatque, priusquam dilutum illud perficiatur quinque dierum termino. Adhæc eos quoque damnandos censet, qui in hoc parando diluto Rha Barbarum à cæteris separat medicamentis, quòd putent, id nullam, vel omnino modicam admittentem coctionem, postquam fuerit maceratum. Hoc vt probes, ais Medicamenta, quæ simul macerantur, adeò sibi inuicem vniri; ac colligari, vt si subinde ferueant, vel elixentur, ea minime resolui posse in vaporem, quæ ob partium tenuitatem, imbecillitatemque breui admodum indigent coctione, quemadmodum resoluuntur, vbi prius macerata minime decoquantur ex aqua: nisi illud seruetur institutum, vt quæ tenuissimæ sunt substantiæ postremò imponantur, & paruo temporis momento conferueant, Et vt tuam auctoritatem etiam comprobent sententiam, Mesuem non postremæ auctoritatis Medicum in medium affers: quippe qui in parando Sirupo de Glycyrrhiza, omnia quæ in eum veniunt medicamenta simul macerat, ac deinceps coquit ad medias, nulla Adianti habita ratione, quòd tamen in decoctis nisi postremo loco addi debet. Hoc itaque Mesui exemplo fretus, eos maxime hallucinari existimas, qui per se medicamenta macerari iubent, quæ facile longa coctura resoluuntur, vt eorum dilutum postremò addant seruefaciendum ne dissoluatur, contra ipsius Mesuis sententiam, qui si secus sensisset, cum fuerit in parandis medicamentis, omnium diligentissimus, haud vnquam permisisset, quin alicubi, de re hac meminisset. Atqui quum tibi ipsi hoc in negotio confidere non audeas, me etiam consulere voluisti, ac de his omnibus meam audire sententiam, veritus fortasse, ne tuis argumentis decipereris. Quamobrem petis ac rogas, vt ad te scribere velim, an probanda vel improbanda tua mihi videatur opinio. Ego

verò

verò qui tua causa longè maiora præstare nunquam recusa-
uerim: quanquam in compositis medicamentis parandis non
sum adeò exercitatus, vt de his ita præclare differere valeam,
quemadmodum tu tibi fortasse persuades: nè tamen videar
laborem hunc subterfugere, & huiusce artis omninò igna-
rus, dicam de his candidè, & ingenuè quod sentiam. Vt au-
tem breuibus, quæ à me desideras aggrediar, si liberè verita-
tem fateri debeam, non possum in his, quæ ad serum spe-
ctant, tuæ omnino astipulari sententiæ, quamuis partim ex-
perientia partim autoritate niti videatur. Experientia qui-
dem quòd compertum habeas, serum quod ficulneo ramo,
& Oxymelite à lacte secernitur, non ita facillè corrumpi, pe-
rindè ac illud quod admixto coagulo passim parari solet.
Autoritate verò, quòd nusquam Dioscorides & Galenus
alterius serì meminerint, quàm illius, quod per Oxymel cõ-
ficiunt. Siquidem hæc, quas in medium affers rationibus, mi-
hi non constat, rem hanc ita se habere, vt tu tibi persuade-
re videris. Quapropter aliùs hæc mihi trutinanda videntur
nec ita temerè fortasse proferenda. Etenim tamen si serum,
quod Oxymelitis & fici ramuli facultate à lacte diuiditur,
non ita facillè corrumpatur, ac escatq; perinde, ac illud, quo
passim vtimur, quòd tamè id ego nõ paradi rationi, sed Oxy-
melli tantum tribuerim, quòd proprium mellis sit, quæ illi ad-
miscetur, seruare incorrupta: sit sanè vi nec putarim in cau-
sa esse coagulum, vt serum cõmunis vsus, vnà vel altera tan-
tum die acescat, quòd lac ipsum purum, cui nihil coaguli admix-
tum sit, eodè tẽporis spatio acidum fiat & corrumpatur. Præterea
quòd nusquam legerim (quod meminerim) apud Dioscoridem
& Galenum, serum coagulo paratum in vsum medicum haud-
quaquam esse expectandum, cur igitur illud improbem, non
habeo. Meminit quidem serì Galenus Oxymelle parati Cõ-
ment. IIII. de victus ratione in morbis acutis: ipsumque ibi
non solum causo laborantibus ad exoluendam aluum, eii-
ciendamque bilem præfert, sed etiam ipsius conficiendi mo-
dum exponit: nec id alia sanè ratione, quàm differentiæ cau-
sa, quòdque serum cui Oxymel admiscetur magis aluum
exoluat, quàm quod simplex fuerit. Is enim quum in eo
morbo exoluere aluum desideret, valentiùs, quàm simplex
& commune serum præstare possit: nequis à scopo aber-
taret, quo ibi sero fuerit vtendum, ac etiam quomodo id

fue

fuerit parandum, docet. Quandoquidem si tantum huiusce
seri (vt tu tibi persuadere niteris) Galeni æuo extitisset vsus,
non fuerat illi opus, vt serì illius conficiendi rationem de-
scriberet, nec vt peculiariter illud afferret in medium. Quòd
autem simplici sero per coaguli vim à lacte siue caseo sepa-
raro sæpe vsus sit Galenus, facillè conici potest ex his, quæ
de lacte & sero ipse scribit libro III. de aliment. facultati-
bus. Quippe is ibi præcipit mel atque etiam sal sero esse ad-
iungendum, vt magis, ac foeliciùs aluum exoluat. Id quod su-
peruacuum & ab omni ratione alienum videretur, si Gale-
nus nunquam vllò alio sero fuisset vsus, quàm quod per
Oxymel paratur. Etenim quum id, tot Oxymelitis Cy-
athos excipiat (Dioscoridis testimonio) quot fuerint lactis
hæminæ, à quo seiunctum fuerit, nulla sanè ratio mihi sese
offert, qua persuaderi possim, Galenum mel atque etiam
sal sero illi addidisse, qui in ipso apparatu mellis plurimum
admiserit, præsertim quum præcipiat is tantum mellis esse
iniiciendum, quatum citra stomachi euersionem suauitatem
inducat. Idem præterea conici potest ex his, quæ libro quin-
to Aphorismorum Aphorismo lxxiiii. idem scribit Galenus,
vbi serum pariter cum melle, & sale propinandum suadet,
quibus Hypochondria intenduntur: id quod manifestè arguit,
quòd ibi quoque de simplici sero loquatur. His accedit
Mefius autoritas, cui plurimum videris additus, qui ad ma-
ceranda ea, quæ in antidoto illa Hamech adduntur, non se-
rum Oxymelite paratum, sed aquam casei: id est: serum, quod
à caseo fluxerit recipere Myropolas præcipit. Quòd fit, vt no-
stri vsus serum minimè impugnandum esse putem. Namque
si Oxymel, mel ipsum, saccharum, aut sal illi addatur, nihil
mihi verendum est, quin hoc etiam diutiùs ab acore seruari
possit. Nec mihi persuadere possum, quòd tantus author
Mefius eo fuisset vsus, si (vt tu arbitrari videris) à Medico
vsu id esset explodendum. Proinde serum quocunq; in
medicam vsum expeti posse arbitror, modo ipsa serì substan-
tia sit prorsus casei expers: parum enim referre existimo, an
per oxymel, an per coagulum, an per Cinaræ flores, an per
Cnisi semè, an per ficulneum lac, an alio quouis modo fiat.
Quum sanè non ignorem (vt antea dixi) si vnicuique isto-
rum mel, aut oxymel addatur, præter id, quod diebus plu-
ribus vnumquodq; incorruptum adseruari possit, vires quoq;

illi

*Serum quod
cum oxymeli-
te paratur
non corrumpi-
tur.*

*Serum si coa-
gulis paratum
antiquis etiã
fuisse in vsu.*

*Serum com-
munis vsus
nõ improban-
dum.*

illi augebuntur. Sed si qui in deligendo sero committitur error, is mihi videtur coarguendus, quem nonnulli faciunt Myropolæ, utpote qui plerumque serum accipiunt, quod non parum casei in se continet, ut planè albus indicat color, qui in huiusmodi viscu tollitur sero. Quod itaque tale fuerit, merito à medico vsu spiciendum est, nisi tantisper ferueat prius, quousque quicquid casei fuerit ad fictilis fundum condensat, & serum clarum euadat. At tu quum ea nitaris opinione, de qua superius diximus, eos redarguis, qui ad parandam antidotum illam in communi sero medicamenta diebus quinque macerant, ea sanè non improbanda ratione, quòd eiusmodi serum ante prædictum tempus corrumpatur, & medicamenta inficiat. Quod ego etiam fateri cogor, sed in hoc serum minimè improbare ausim, quum potius Mesues ipse, qui huiusce erroris extitit author, mihi sanè videatur improbandus. Cæterum id erroris facile vitare possunt Myropolæ, si tantum sacchari vel oxymelitis communi sero addiderint, quantum antiquis addi solebat. Quòd autem ad eos spectat, qui per se Rhabarbarum macerant, ut dilutum illud in fine coctionis addant, sibi persuadentes Rhabarbarum modicam vel nullam admittere coctionem: ego quidem horum sententiam hauquaquam improbauerim. Nam quum vis ipsa exoluens (Mesuis ipsius testimonio) in tenuissimis Rhabarbari partibus contineatur, nulli dubium est, si diutius decoquatur, quin tenues illæ partes in auram euaporent. Quorum, inquit, Mesues, vis facile resoluitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subiecto raro consistit, omnia eiusmodi parumper, nec valenter coquenda sunt. Præterea nec tuæ illi opinioni facile subscribam, quòd medicamenta diuersa diuersarumque partium, vbi simul macerentur, ad eò simul coeant, ac colligentur, ut nulla posthac coctione possint earum dissolui facultates. Nam tamen Mesues ipse scribat, coctionem medicamentorum facultates diuersas optimè miscere, ad eò ut ex omnibus vna tantum resultet, & velut concretam faciat actionem. iuber tamè si qua fuerint imbecillia, ea minus valenter esse coquenda. Ideoque tum Mesues ipse, tum Medicorum omnium cœtus exoluentem Rhabarbari vim potius maceratione, ex qua nihil per vaporem deperdi potest, quàm coctione, à cæteris facultatibus separant. Quòd autem tua opinio mihi recipienda non sit,

Serum quomodo parari debeat in coctione Hemorrhoidali.

Rhabarbari diesthorici vis maceratione non coctione recipienda.

fit, id planè in causa est, quòd nullum sit tam solidum compactumque plantarum medicamentum, quod coctione non dissoluatur, & cuius tenuissimæ partes, si plus quàm par sit, decoquantur, non abeant in vaporem, ut etiam tibi ipsi constare non ambigo. Si itaque exempli causa coquatur Rhabarbarum, in quo natura varias, ac diuersas simul colligauit, tum substantias, tum facultates, ignea & terreis separantur, & facile vehementi coctione in auram resoluantur: non video quid prohibere possit, quin hoc idem etiam cuilibet diuersorum medicamentorum diluto arte parato, vbi diutius quàm par sit effuerit, euenire possit. Quinimo si dilutum quodlibet ferueat longè magis euanescent, eo argumento, quòd maceratione tenuissimæ tantum medicamentorum partes à cæteris excipiantur, quæ quum suapte natura facile feruefactæ resoluantur: nemo sanè qui ratione nitatur, tuæ poterit astipulari sententiæ. Hinc enim fit, ut Mesues dilutum illud coctionis Hamech breui admodum tempore ferueferi iubeat, ne tenuiorum partium vires amittantur. Quamobrem non video, quo pacto ab errore defendi possit Mesues in parato sirupo de Glycyrrhiza, nisi vel deprauata sit lectio, vel ipsum peritis nõ ignaris Pharmacopœis scripsisse dixerimus. Idcirco si quis pertinaciæ potius quàm rationi non fuerit addictus, hic facile in nostram concedet sententiam. Si verò contra tam pertinax fuerit, ut suæ nolit refragari opinioni, poterit is senæ dilutum exempli gratia parare, & aliquot vncias infumere. Deinde verò dilutum ad medias coquere tantundemque illius altera die ebibere, hoc si fecerit facile sententiam mutabit, cogente ita experimento. Cæterum mihi persuadere non possum, quin tu, cui peritiæ plurimum in Medica materia attribui soleo, hæc ignoraueris. Ideoque te ea à me expetisse censeo, ut experireris quantum consilij in medicamentis parandis præstare possim. In quo si tibi factis fecerim, non parum sanè lætor: Si verò secus euenierit, eam de me accusabis opinionem. Vale.

Sirupi de Glycyrrhiza examinatio. Dilutum quodlibet decoquatur vires amittere.

PETRVS

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Balthasari Cleufelio Myropolæ

S. P. D.

*Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ
in antidoto Diatriasantalæ in Pastillis de
Violis & Philonio persico
adduntur.*

Andaui semper (mi Balthasar) apud omnes diligentiã, & solertiã tuã in parandis compositis medicamentis, quæ tuo in Myropolio in medicum vsum afferuas, quod non solum selectissima cuiuscunque generis simplicia tibi comparare soleas, sed quod etiam, vbi dubium aliquod sese offerat in libris de medicamentorum compositione, quorum scripta passim sequuntur Myropolæ, statim rei medicæ peritos consulas. Video id nunc aperitissimè ex tuis literis, quibus mihi dubia proponis, quæ habere videris in ea paranda Nicolai Myrepsici antidoto, quæ à tribus santalis Diatriasantalum appellatur. Quinetiam in Pastillis de violis & in Philonio quod persicum appellauit Mesues. Porro dubitas in primis Cordi dispensarium sequutus, quo nullum præstantius esse putant Germani Pharmacopœi, cur in ea de Santalis antidoto bis saccharum reperatur, & an vbi primo loco saccharum habetur, ibi aliqua fortasse adsit menda: adeo vt non sine ratione putes aliquod alium simplex medicamentum, ibi pro saccharo esse desiderandum, quum præsertim non desint (vt ais) qui non saccharum, sed zaccaram: id est: Pssyllium legi debere contendunt, Matthæi Syluatici pandectis persuasi, quippe qui zaccaram ibi Pssyllium interpretatur. Hæc tua prima est dubitatio, quam non magno admodum negotio tibi statim exoluam. Sed audias velim rei veritatem, & eorum ignorantiam agnoscas, qui Pssyllium pro saccharo addi iubent. Huiusce antidoti, vt prædiximus, author est Nicolaus Myrepsicus Alexandrinus, cuius Græcus codex hac in antidoto sacchari nusquam meminit, nec item Latinus, quem postremo interpretatus est Fuchsius. Atqui antiquus Nicolai codex, qui vna cum Mesuis operibus haberi solet, non bis, vt Cordi dispensarium, Saccharum admittit, sed semel tantum

*Quorundam
error.*

Cordi erratium.

tum statim à rosis. Quod fit, vt perperam Cordus Saccharum in sine iterum addiderit drosari, vel sirupi rosacei loco, vt Nicolaus Alexandrinus præcipit, qui non simplici Saccharo hanc Antidotum excipit, vt nunc omnes faciunt tum Medicum Myropolæ, sed Drosato rosaceo vt magis refrigeret, ac roboret. At Cordus quum sciret hanc antidotum nunc vbiq; parari in solidis orbiculis vel oblongis particulis, quas Myropolæ suo more morsellos vocant, Saccharum rosacei drosari vice eidem addidit. Quod postea factum est, vt ij qui nunquam Nicolai codicem legerunt, de re hac dubitare cœperint, mendamque subesse crediderint. Cæterum si quæres quomodo ob causam in antiqua Nicolai versione additum sit Saccharum, quum in Græco non reperitur, responderem hoc proculdubio addidisse Medicos, qui iam diu ante nos claruerunt, vt gustui Antidotum gratior, ac suauior esset, quum in puluere propinatur ex stillatitibus suis vel carniū iure, vel modo quocunque alio: Quod fit vt Saccharum non sine ratione additum sit. Opinioni huic nostræ assipulatur Platæarius huiusce antiqui codicis commentator his verbis: Conscitur Triasantalum sic. Pulueribus paratis additur Caphura cum parte ipsius pulueris post Saccharum contritum vt melioris sit saporis. Hæc ille. Verumenimvero non solum Saccharum addendum putarim, vt Antidoti puluis magis gustui placeat, sed vt diutius à carie & situ conseruetur. Siquidem eandem ob causam Saccharum, quod Seplassæ Candium vocant, in Abbatis Diarhodone addi scio, in quo etiam bis Saccharum ingreditur, è Nicolai ipsius sententia, vt Græcus habet codex. Quamobrem eos proculdubio hallucinatos esse crediderim, qui Pssyllium addendum censent: quum Pssyllium contritum in antidota venisse nusquam me legere meminerim. Siquidem quum inter venena tam Græci quàm Arabes, qui de lethiferis pharmacis, ac medicamentis scripsere, Pssyllium recensent, cur in hac competat Antidoto, quæ ad æstuantem ventriculum roborandum refrigerandumque, ad iocinorosos, hydropicos ac spleneticos facit, sanè non video: præsertim quum scribat Mesues Pssyllij medullam deleteriam esse ex quarto excalfacientium ordine. Nescio profectò qua ratione, quæue autoritate Syluaticus ille Zaccaram Pssyllium fecerit, quum ea vox nec apud Græcos, nec apud Arabas nil aliud designet quàm

*Responso ad
tacitam qua-
sitionem.*

Error quorundam.

*Syluatici er-
vatum.*

*Cordus nota-
tur.*

*Violacei pa-
stilli qui pa-
randi.*

quàm Saccharum. Nam tamen id ex libro de Dynamidis perperam Galeno ascripto, & ex Isaaci viatico probare con- tendat Syluaticus, ne syllabam tamen in iis codicibus repe- rire potui, quæ Syluatici sententiam tueretur, quàm nil aliud quàm Zaccara simpliciter habeatur ibi absque vlla au- thorum commentatione. Sed mea sententia nil aliud Zac- cara illis designat, quàm Saccharum, quod ibi eadem ratio- ne adesse censeo. Quòd autem Zaccara Saccharum desi- gnet, manifestò est argumentò Oxy Zaccara, quæ ab aceto & Zuccaro ita cognominatur. Sed nec Cordus sine censura dimitti debet, quòd is temerè Nicolai sententiam peruerterit. Etenim vbi in fine Zuccharum addidit, ibi sanè admo- nere Myropolas debuerat, cur rosaceum Drosatum in Sac- charum commutarit, vt nihil eis dubitandum relinquere- tur. Sed is breuitati nimium indulgens & celerius quàm par fuerit percurrens, nil mirum cuiquam videri debet, si saepe pedem impegit. Sed iam ad violaceos Pastillos me conféro, in quibus dubitas, an ex purpureis violis, quæ in- eunte vere in campestribus florent, an ex Leucoio ij parari debeant, quàm scribat Cordus contra communem vsum, ex albis violis quas Arabes Keyri vocant, hosce pastillos esse parandos. Hoc dubium sanè paucis tibi aperiam, si mihi di- stinxeris an Nicolai Pastillos, an Mesuis parare volueris: Et enim si Nicolai pastilli tibi conficiendi sunt, Leucoium al- bum accipito. Si verò, quos Mesues habet purpureas violas desumito. Id quod per te facillè cognoscet, si relicto Cordo Mesuem & Nicolaum consulueris. Atqui id sanè haudqua- quam ignorare debes, Medicos in vniuersum omnes, nullos alios in suum verissè vsum quàm qui Mesui describuntur. Proinde vclim vt hosce, quos haud rectè neglexit Cordus, non illos paratos habeas, ne Medici qui tuis vtuntur me- dicamentis decipiantur, & ægri subinde defraudentur. Qui à Mesue describuntur, ab iis satis longè absunt, quos parat Nicolaus. Illi enim ex purpureis violis biduo iam facti- cescentibus, turpeto, manna & Glycyrrhizæ suceo confi- ciuntur, addito etiam quandoque Scammonio. Hi verò (quod plurimum distat) ex albi Leucoij floribus, Amy- lo, Rhubarbarico, plantaginis & papaueris semine, Balsa- mo & Rhodostagmate parantur. Qui si rectè expendan- tur contrarios profus effectus facere eos, nemo fortassè ambiget.

ambiget. In Persico philonio nihil tibi dubitandum erit, an piper album aut papauer album commiscendum sit, *Philonium persicum.* sit Mesuis librum legeris, vbi de sanguinis reiecti cura- tione scribit. Ibi enim ad capitis calcem Philonium per- ficum afferens, papauer album non piper album imponit, quod in sanguinis fluxione nullo pipere opus sit, sed quæ refrigerent & fluxiones cohibeant, cuiusmodi est papauer. Quòd sit vt hallucinari Fuchsum in hoc perinde ac in multis aliis facillè quis deprehendere possit: Qui si Mesuis librum legisset, non ita in Cordum inuictus fuisset, & rei veritatem proculdubidè agnouisset. Rectè autem Philo- nium hoc pipere destituitur, nam quum pro infrenando Opio, & croci & castorei satis excipiat, illi sanè opus non est addere piper, vt magis incalescat, vbi potius refrigerari debet medicamentum, quod sistendo sanguini paratur. Postremò quòd Fuchsj sententiam improbes, quòd non so- lum in antidoto è Santalis Nymphææ flores pro Caphura substituatur, sed in cæteris compositis medicamentis, quæ Ca- phuram accipiunt, rectè te quidem facere arbitror: Siqui- dem nunquam probarim quæ nulla astipulante ratione ita proferuntur temerè. Sed de his fortasse latius aliàs. Vitor tu interim Caphura, vbi medicamenta, quæ Caphuram ad- mittunt, parabis, & Fuchsi suæ Nymphææ flores relinquo. His paucis audisti sententiam meam de hisce tuis dubita- tionibus: quam si sequaris profectò, vt spero, non aberrau- eris. Vale.

*Fuchsj sen-
tètia explosa.*

*Fuchsj erra-
tum.*

IOANNES ODORICVS MELCHIO

rius Medicus, Petro Andræ Matthiolo

S. P. D.

*Agitur de quadam admirabili plantæ, in Hispania reper-
ta, & de Belenio apud Aristotelem.*

BInas abs te accepi literas eiusdem propemodum argumenti, quæ etsi gratæ mihi quidem fuerint eo nomine, quòd memorem te mei esse testa- bantur, dolore tamen non leui animum meum pertrinxerunt. Intelligebam enim ex illis haud sanè liben- ter perturbari te plurimum quorundam calumniis & obre-

stationibus, quos præter meritum & expectationem non satis æquos tuorum scriptorum reperiisti iudices. Hic ego si necessitatem meam, quæ mihi perfectis literis tuis plenis illis iustissima querimonia, oborta est, referre omnem velim, modestiæ profectò finem excedere iudicet, tuisque auribus non citra adulationis suspicionem nimium tribuere. Illud certe asseuerare non dubitem, nunquam me, ex quo tempore vitali hoc spiritu diuina benignitate inter homines fruor, magis indulgisse dolori meo neque etiam putare maiorem me dolendi causam habuisse vnquam. Primum. n. te de ingenis, de valetudine, de salute hominum tam benemeritum, ita conuictis prosciudi, ferebam iniquissimè, præsertim, quem ego mihi ex omnibus hac ætate, non tam omni officiorum genere colendum, quàm sincero amore & tacita veneratione quadam prosequendum elegeram. Deinde à tua vnus iniuria ad considerationem nostrorum temporum transiens, vsuram illam hodie inuehendi in optimos quosque impunitatem in vniuersum deplorabam. Videas enim licet quamcumque in partem te veritas, magnam tandem libellorum, qui nostra ætate editi publicè in Bibliopoliis prostant, copiam, alio argumento propemodum conlatare nullo, quàm quòd conuinciantur viris vndequaue doctissimis & bonis, eamque cõsuetudinem, tam profectò detestandam, ita nunc inualuisse animaduertimus, vt nullum sit tam abiectum ingenium, quod ex obtreccatione & calumnia, eruditissimi cuiusque laudem & applausum hominum promereri se posse non speret. Nec falluntur vnquam profectò spe sua. Nam simulatque aliquem magni nominis traducere ad populum & reprehendere audacter cepit quispiam, haud dubiè reperiuntur subitò, (vt est ad nouitatem, & contentionem rerum cognitarum pronissimum vulgus) qui illum doctum, & egregium hominem, cæterisque longè superiorem: reprehensum verò illum alterum ob ignorantiam à meliore magistro redactum in ordinem, esse existiment. Hæc cæca & inepta præcipitiæque hominum iudicia audacissimo cuique tradunt animum debæchandi in quoscumque; certò nimirum eam esse populi leuitatem & inconstantiam, vt repente atque turgidi quidpiam fastuosa oratione commendatum, aliorumque castigatione promittens, in medium prolatum est, id cum applausu omnes ob

nes obuiis, quod aiunt, vnus libentissimè excipiant. Quò fit, vt commendaturi iam libellos emptoribus hoc tempore illorum veditores, hoc potissimum nomine vendibiliores efficiant, cum in titulo polliceantur correctas & emendatas in illis aliorum sententias esse. Simulac hoc dixit aliquis, impetratur ab omnibus facilè fides, & magno accursu mox diuenduntur exemplaria. Hi mores, inquam, & hæc plebis inscitia, hæcque profligatorum hominum impudètia & arrogantia, impedimento discendis maximè sunt, & reliquam vitam, quam addiscendis & tractandis vitæ bonis artibus summa cum voluptate eramus transacturi, importunissimè perturbant omnem, & ex dulci longè acerbissimam reddunt. Atque ideò cum nunc in tot malorum cogitationem, occasionem doloris tui deuenissem, duplicata mihi ægritudo animi est, dum & tuam, non bene affecti causam, & publicam in primis vicem deporo. Scribis pertæsum iam te tot laborum, quos publicæ vtilitatis gratia susceptos & exantlatos, cum qui etiam & gloriosam senecti tibi parituros esse existimasses, nunc videas probrorum & conuictiorum occasiones tantum dedisse. Idque nunc tandem senilibus annis contigisse quereris, in quibus cum præter cætera incommoda, quæ illa fert ætas, molestiarum abundè tibi domi nascantur tuæ, etiam si aliunde nihil aduersi sese ingerat, in pace te, & otio sine odii & inuidia, atque obtreccatione optimè factorum conscientia munitum piè & religiose decebat viuere. Equidem fateor si obscuro genere vitæ olim probato Græcorum præceptum illud *habere Biboras* sequi, & tibi viuere tatum, non etiam prodesse Reipub. commetendo statuissem, nunquã hoc fuisse euenturum, vt homines ambitiosi hoc tẽpore violando honore & oppugnanda dignitate senij tui gloriam sibi & famam aucuparentur. Qui possent. n. inuidere, si opes tuas omnes tuas domi diligenter obseruatas, tibi tuisque vsurpares tantum: Verum quando amplissimos thesauros ingenij tui, foras omnibus conspiciendos protulisti, tuarumque diuitiarum amplitudinem liberaliter impartiendo, hoc est, candidè docendo omnibus nationibus patefecisti: non est mirum tam ampla bona, tam splendida, tam omnium oculis exposita, imò omnium manibus correctata indies, mouisse alicui ex tam multis ad inuidiam animum, quæ cum is ipse desideraret maximè, nulla tamen ratione se consequi posse cõsideret,

ret, tibi ea iam liberaliter diuino munere contigisse doleret summoperè. Dolor ille in odium vertit, odium ad calumnias, & conuitia reperienda ingeniosos vel quoslibet facit, & nunquam non, sicut in scirpo nodum, ita in quantumvis bene dictis & factis reprehensionis aliquam causam, quarit & inuenit: aut certe inuenisse credit. Hæc causa est inuidia, qua te flagrare dicis: quæ quidem eiusmodi est, ut nemo omnium hominum sit, qui non eandem eadem de causa sibi conciliatam omnibus votis exoptet, eamque si contingat summorum bonorum numero ponat. Dices, at grauis illa mihi sent est: Ad hæc etsi dicere multa possem: vi idem nempe adhuc tibi senectam esse, & vivendi robore præditam, & complura alia in eandem sententiam: tamen aliud est, quo magis niti, tuosque te canos (quanquam ne illi quidem anulo adco prodierint multi) consolari in primis velim, nimirum ut cogites in virtute tua & recte factorum conscientia, tuorumque pulcherrimorum & viliissimorum operum contuitu acquiescere te toto animo debere. In his enim rebus solida in primis & nunquam peritura laus potissimum consistit: nec illi sanè homini finem bonorum omnium ferriò spectanti, præter has externorum commodorum magnoperè quippiam exoptandum. Illæ enim solæ sunt tuæ, non tantum in hoc breui spatio vitæ, quod hic degimus, contra omnes fortunæ vicissitudines duraturæ constanter, sed & apud Deum Optimum Maximum immortalia tibi in cælo præmia comparaturæ. Eiusmodi fundamentis cum optima spe confidentissimè inniti possis, cave aliunde, ut tibi pendendum esse arbitreris, ut ab inconstanti hominum iudicio, rumore vulgi, applausu populari, laude vel vituperio cuiuspiam: quæ indignis sæpenumero blandiri quam indulgentissimè quotidiana experientia comperimus omnes. Hæc cum pro tua prudentia perfecta tibi abundè sint, opus est auertere te iam posthac oculos atque aures, animumque simul, à vultu & à sermone ignobilis & stolidi vulgi, nec ex illorum iudicio colligere, quid sentire, quid gaudere, quid dolere de te ipse debeas. In te descendas ipse oportet, tuamque bona nosse, & recto, hoc est tuo, & non aliorum iudicio ea æstima: e cõsuefice. Deprehendes nimirum in te, quæ si in alio quopiam cernere posses, beatum illum profectò & summè felicem esse prædicaturus. Neque immeritò sanè. Nam si rem rectè cogi

cogitare, & contemplari animo attentius velis, quanta te læticia perfundi necesse est, quoties meministi tot laborum, molestiarum & itinerum, cursitationum, vigiliarum, quæ omnia publicè vtilitatis gratia suscepta, & infracto animi robore tam multos annos tolerata, tibi & toti Italiæ, imò verò toti hominum societati, quæ terrarum orbis patet, tam bene, tam vtiliter, & feliciter cesserunt. Tam quid tibi spectatu iucundius est, quam cum cernis in generosissimis quibusque nostri seculi mentibus iam emicare passim radios doctrinæ, de luculentissimo ingenij tui numine accensos, discussa nimirum superiorum annorum caligine: qua contracta & obuoluta delituerunt omnia: & per doctissimos Commentarios tuos, in lucem sunt prolata? Sanè quoties maiorum nostrorum memoriam cogitatione repeto, eorum ego cum in cæteris artibus capefendis, tum verò etiam in Medicina addiscenda miserrimam conditionem fuisse iudico. Ut enim tunc felicissima prodierint ingenia demus, & ad ratiocinandum in rebus difficilissimis inprimis apposita: Vbi cæteris rebus omnibus abundè instructi iam ad medendum accesserant, instrumentorum notitia, quæ ex antiquis authoribus petenda ad hanc rem necessariò requirebantur, destituebat medicaturos. Qua quidem ex re insignis calamitas & innumera damna in vniuersum genus humanum redundarunt, donec tandem res hominum placatorie vultu respiciens ille mundi & rerum omnium fons & effector Deus, excitatis aliquot ad hoc negotium idoneis ingenijs, hac in parte succurrere nostris necessitatibus statuit. Extiterunt igitur hoc æuo linguarum exercitatus viri non pauci, quorum nomina doctis omnibus nota sunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicensis, Ioannes Manardus, Ioannes Ruelius, Marcellus Virgilius, Leonardus Fuchsius, Antonius Musa, Iacobus Syllius, Aloysius Mùdella & aliquot præterea alij, qui omni diligètia, studio, vigiliis & laboribus hoc vnū enixi sunt maximoperè omnes ut auxilia Medica à veteribus descripra in cognitionè, & vsum tandem reuocarent. At deerat adhuc, qui extremam his conatibus manum imponeret, & quasi iudex quidam diuersissimarum opinionum, quibus illi inter sese dissiderent, cuius tandè iudicio, altercantibus inter se tot excellentissimis viris, staret hæc ætas nostrà,

vt certa indubix veritatis possessione frueretur. Hic tu Matthiolo diuina procul dubio prouidentia ad eam rem destinatus, id vnum omnibus optantibus nobis, doctissimo calamo tuo erudire ætatem nostram cœpisti. Idque, vt faceres scilicet cæteris, omnes dotes, quæ ad virum tantas res suscipiturum pertinere, in te cumulatissimè diuinitus collatæ sunt. Summa doctrina, summum ingenium, excellens iudicij acumen, admirabilis rerum lectarum memoria, pertinax in vrgendis semel susceptis laboribus constantia, ardentissimus veri amor, animi robur nullis difficultatibus cedens. Quid multa? Molituro rem tantam nihil defuit. Atque idèd quàm primum admirandum illud opus tuum typis excusum in hominum manus peruenit, tanquam Gorgonei capitis aspectu præ admiratione quasi obstupuerunt omnes, quibus eadem de materia scribere animus erat, depositisque de manu calamis, & scribèdi proposito mutato in te vnum ora animosque conuerterunt. Tanta apud omnes eodem momento & nominis & operis tui veneratio extitit. Suscepisti autem hoc negotium ea ratione tractandum, vt meliore quàm quam hominum id tractare neuiquam posset. In authorem enim antiquissimum cômétarios scribere instituisti, qui quidem solus propemodù ex vetusto illo seculo relictus erat, diligens scriptor rerum eiusmodi. Dioscoridem dico: quem Galenus inter omnes eos, quorù scripta ad illius ætatem per uenerant, approbat & laudat maximè. Nemo quippe Græcorum hominum remedia in vsum conferre potest commodè, cui Dioscorides non ad vnguem ediscatur. Qui enim posset, cum præter illum, quas res quibus verbis indicarint, nemo tradiderit alius. Itaque iam eò deuentum erat, vt quidam etiam magnæ existimationis Medici non iam clanculù apud suos, sed palàm in cœtibus publicis negarent manifestò, posse quenquam ex Galeni libris Medicinam facere. Quid causa est? Quia nimirum Dioscoridis lectione neglecta, quibus instrumentis Galenus vt existimaret, ignorabatur. Hac igitur in parte anxii & laborantibus, per oportùnè tu sanè nobis affuisti. Introduci enim tua opera in Dioscoridis lectionem, quo pacto Galeni consiliis vtiliter medicando vt possemus, didicimus. Itaque debere se tibi hac de re quotquot sunt elegantioris Medicinæ studiosi omnes fatentur vnanimiter. Ita autem nobis Dioscoridem declarasti, vt vnà cum illo &

illo & Galenù & cæteros Græcos ac Arabas omnes, vbi opus erat, diligentissimè contuleris, ne ad tanti authoris ac Medicæ materiæ intelligentiam à nobis quicquam desideraretur. Qua ratione simul factum est vt & in cæteris Medicinæ authoribus, multi loci à te explicati sint, quorum intelligentia in primis erat necessaria ad medicandum. Sed hæc tu non ex professo, sed tanquam obiter, & velut aliud agens, fecisti. Primus enim laborum tuorum scopus erat, vt Dioscoridis lectionem bonis ingeniis planam redderes, tum verò etiam cum multæ essent materiæ Medicæ partim nostra ætate, partim paulò post illa scilicet Græcorum tempora, inuentæ, earum etiam rationem habendam esse ducès, singulas per occasionem oportunam notis omnibus diligentissime descripsisti, vires enumerasti, vt tendi modum fidelissimè docuisti. At verò vt nulla non in re cæterorum, quotquot ante te scripserunt, diligentiam vinceret, picturæ à te tam elegantes & summa industria ad viuum expressæ additæ sunt, vt vel ex illis incognitas plantas cognoscere, vel conspectas quidem antea, sed è memoria lapsas in mentem rursus reuocare, non admodum sit difficile. Qua quidem in re quanta tibi cura adhibenda fuit, vt optimos quosque pictores, & quod longè difficilius fuit, sculptores quoque vndique optimos, vt nunc continuo facis, conquireres? Hic tu sumptibus nullis pepercisti, de longinquis regionibus homines idoneos accersens, quosdam etiam ipse ad rectè pingendas & sculpendas herbarum imagines facta rerum propriarum iactura exercens. Iam verò tot numero tamque varias res vt inuestigares, quantas molestias perferre te oportuit, tot peragere magno cù sumptibus, excelsissimos ac præruptos scandere montes, sub ardentissimis solibus squaidum vagari per prata, per agros, per sylvas, per marium, ac fluminum littora. Vitam sepe maris tempestatibus discendi gratia committere: ac ne quid aliud dicam, quantus labor tibi subeundus fuit fatigandis amicis per literas, qui diuersis & longinquissimis regionibus commorantes, exquisita plantarù exempla magna sanè cura asseruata tibi suppeditarunt? Quid igitur mirum si è recentioribus, quidam, qui ante te plantarum imagines in suis Herbariis crassiori satis, ac rudi omnino facie pinxerunt, vt Lonicerus, nunc primùm quamplurimas recudi curauerint ex iconibus tuis in sua volumina transferentes? Quid item

si nonnulli qui post te de plantarum historia, ac viribus scripserunt, nullis aliis stirpium imaginibus sua exornauerim scripta (vt Lacuna in suis Hispanicis commentariis, quas etiā Lufitanus ille alter ex tuis ferè profus deprompsit) quā iis quæ è tuis viridarii apertissimè radicibus extirparunt. Id fortasse magis mirum quàm plurimis videbitur, quòd hisce apertissimis furtis tuorumque laborum depopulationibus visis, non solū illis, non irascaris, sed potius plurimū tibi gaudes, & illis non modicas videaris habere gratias, q; tuos tantifecerint labores, vt illos tanquam patentes thesauros deprauari haudquaquā sint veriti: ea ratione fretus, quòd dū ijs detari illustrariq; satagunt, tuus, nō illorū, splendor in illis emicare videatur. Sed hæc si aggrediar dicere obliuiscar epistolā scribere. Me illud saltem dicere necesse est, Fortis hoc omni no animi fuisse & ardentis cū veritatis amore, tū studio prouehendi publici boni tantas nimirū offensiones magnorum hominū incurrere te sustinuisse, quos de errore cōuictos nominatim reprehendere palam ausus es. Odiosa quidem hæc res & tibi sanè parū vilis. Dicere tamen verissimè hoc omnes possumus, nisi id fecisses, nequaquam tuos libros tā multis vsui futuros fuisse. Quanquam enim à te omnia rectissimè inuenta, & firmissimis rationibus, ac veterum scriptorū authoritate confirmata sint, vt nemo iam de veritate dubitet, qui tua attèrè legerit, vides tamè, quæ vulgò sit discētū in perpendendis rationibus ignauia, ac negligentia. Nā quod quisq; alicuius nominis vir dixit, id nulla adhibita ampliore consideratione tanquam certum arripiunt. Atqui si reprehēdi quempīā animaduertit ab alio, ibi primū quasi coacti excitant mentem, & rationes, & argumenta, quæ ex viraq; par te adducuntur, tunc denum diligentius expendunt. Id cum pro tuo exquisitissimo iudicio optimè intelligeres, nō dubitasti veritatis gratia te ipsum præcipitare, & odia & inimicitias multorū, quos amicos te habere, nisi communis boni maiore rationē ducendum esse censuisses, priuatarum tuarū rationum magis intererat. Hęc commemorauī eò prolixius, vt ostenderem recordationem tanti operis, tamque laboriosè cōfecti in deliberationibus tuis opponere te debere calumniis perditorum hominum magis, quàm æstimare felicitatem te ex bono domestico tuo, quā ex alieno malo infelicitem. Calumnia enim non tibi malo est, sed illi, qui ita male

affect

affecto & corrupto ac perditō est animo, vt conuictio afficiat nihil tale merentem. Quid? quod omnium sapientum & magnorum hominum inde vsque à mundi primordiis semper aliqui reperti sunt opugnatores, siue non pauci numero, per quos illorum virtus, prudentia, studium, patientia, ingenium denique ipsum exercetur. In horum numero recenseri te si cupias, conditiones etiam illas non recusēs oportet, quas commune fatum semper adiūctas esse voluit, verè virtuti & sapientiæ, quæ quidem certè moribus & inuidiæ maleuolium semper fuit obnoxia. Quinimo planè optabilius est vituperari à talibus, quorum calumniis præter omnem rationem affici te animaduerto, quàm summis ab eisdem laudibus vehi. Illi enim neminem a bitror alium laudauerint, quàm qui per omnia eis simillimus sit. At enim mors tibi, potius ipsa & fortunarum omnium discriminè adendum sit, quàm illis, moribus, instituto, ingenio, assimilari vt optes. Fuerunt profectò, & sunt etiam hæcenus celebres aliquot & magni viri, qui cum tanti essent, vt amplitudinem, & præstantiam tuam concipere omnino facile possent, & fenserūt, & loquuti sunt semper de te honorificè, & amatissimè. At vnum tantum inter multos commemorem, qui tamen vnus plurimorum loco ab omnibus nobis haberi meritò debet. Illusterrimus ille, ac omni laudis genere celeberrimus vir Bernardus Clesius olim Cardinalis Tridentinus, Serenissimi Regis Romanorum Cancellarius, in tanto te semper honore habuit, vt à latere suo nunquam, nisi inuitus, dimiserit. Non enim ille tibi vitam tantum & valetudinem credidit (quod per se maximum est) sed & in maximis arcanisq; negotiis, sine tuo consilio decernere nihil voluit vnquam. Tanti enim fecit, non solū eruditionem, sed & prudentiam & fidem tuam, homo tanti iudicij, vt quem cum eo comparemus, hoc seculo non facile alium reperiamus. Annos quatuordecim in Ananiæ valle vixisti, vbi tuam industriam, fidem, benignitatem morumque tuorum innocentiam ita approbasti, illustri præsertim Clesiacæ familiæ, aliis cæteris, & toti in vniuersum populo, vt abitarum inde magna multitudine, cum viri, tum etiam matronæ vnà cum liberis flentes longè satis per agrum illum te persequuti sint, benefactorem & patrem solenni voce appellantes. De Goritiensibus verò, apud quod annis duodecim Medicinam fecisti, quo illi

in te

in te animo fuerint. peruagata iam in omnes terras prope-
modum fama est. Vt enim non recenseam omnia quot illi &
quales suæ erga te obseruantia notas ediderunt. Nā præter
id, quod dum illic viueres honestissimum stipendium tibi
spontè contulerat, ac instituerant, palam etiam tunc omni-
bus eorum in te animus fuit, cum incendio tibi domus vnà
cum facultatibus omnibus vna nocte interiret: nimirum po-
stridie ad te certatim confluentes viri, ac matronæ singuli ali
quid suppellectilis obiecerunt, alij etiam pecunias non mo-
dicas ad subleuandam illam ingentem iacturam contribu-
erunt, fuitque tanta eo tempore plurimorum nobilium viro-
rum erga te liberalitas, vt eodem die post tantam factam ia-
cturam rerum omnium, diuor mox quàm prius fueras, esse
ctus sis. Sed maior fuit æstimatio virtutis tuæ apud illos,
quàm vt sufficere tibi hæc præmia putarent. Idèd Magi-
stratus Nobilium decretum publicum fecit, vt tibi illico an-
nui spatij stipendiū ab ærarij præfecto persolueretur. Quip-
pe innumeris meritis tuis deuincti, & misericordia tam subi-
tæ calamitatis affecti, non tantū subleuari te, sed & territū
consolari, suæ pietatis humanitatēque esse partes censuerūt.
Deinde, vbi fama nominis tui ad Cæsarem Ferdinandum
perlata, is te Serenissimi filij Medicum esse voluisset, vt testa-
rentur, ad vltimum constantissimam suam erga te beneuolē-
tiam, torquem tibi aureum non contemnendi ponderis don-
narunt. Id simul etiam apud te palam professi, neminem se
Medicū sibi ascituros, nisi quē tu eis nominasses. Postremò
datæ sunt literæ ad Serenissimū Archiducē, quibus impen-
sè petierunt ab illo, vt si quando vel ob seniū, vel ob quem-
cūque casum alium aulicos labores amplius sustinere non
posses, nō liceret tibi demigrare aliō, quàm Goritiā: scilicet
vt cū te viuo & valente frui non possent, osibus saltem & ci-
neribus tuis sua in ciuitate conditis extrema pietatis officia
præstaret. Tanta in colendo & amado te constantia in homi-
nes quantūvis pios humanissimōsque cadere nō posset, nisi
ea à virtutis admiratione ortū duceret. Vides, doctissime Mat-
thiolo, abundè te à non paucis honoratum esse, idque ab ho-
noratis viris, vt tibi iam isti canicularum latratus obesse ma-
gnopere non possint. Verūm vt non ita magnificiam suam hæc,
an non summa hæc tua gloria est, quod Inuictissimus to-
tius Christiani orbis Imperator, te tuosque præclarissimos

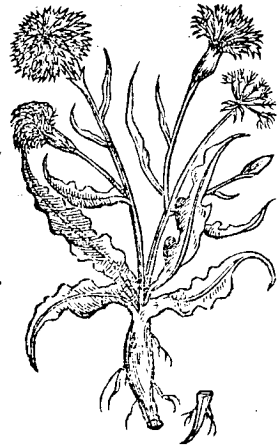
in Dioscoridem Commentarios tanti faciat, vt non tantūm
amplissima accessione stipendium auxerit, sed & peculiari-
ter magnam summam argenti ad pertextendos, quos nunc
in manibus habes, libros donauerit. Exemplum sequenti li-
beralissimi Imperatoris ipsius filij, & omnes totius Boemiæ
proceres magnam sanè vim pecuniæ ad eandē rem tibi con-
tulerunt, viis præclarissimis plantarum, & animalium figu-
ris ad viuum delineatis, quibus sanè pares hæctenus non ex-
tant, nec fortasse in posterum extabunt: quas nunc præ ma-
nibus habes. Iam verò, si in partem gloriæ tuæ publicam ta-
nam, quā tu tamen nec caprasti vnquam, nec magnificisti
(quæ tua modestia est) admittere velis, quid illa celebrius
est? In Italia, in Gallia, in Hispania, in Germania nemo iam
est rei literariæ studiosus, qui tuum nomen noui semper in
ore animoque, Commentarios in manibus habeat, imò iam
eo ventum est, dedecus vt summum sit, in bibliotheca sua
non posse ostentare Matthiolum. Magna verò laus in eius le-
ctione plurimū profecisse: contententibus nimirum iam
certatim omnibus, occasione tuorum scriptorum ingenium
in re herbaria cognoscenda periclitari. Vnde non mirum mi-
hi est, quod retulit recens diligentissimus & fide dignus Ty-
pographus Vincentius Valgrisius à prima illa editione su-
pra triginta duo milia exemplarium esse diuentam, accu-
rentibus nihilominus ad emendum vsque tam multis, ac si
nunc demum in lucem editus prodiret. Eam fortunam vl-
lius vnquam libri fuisse, nemo est, qui asseuerare audeat.
Quinetiam videas iam instrui vbique hortos insigniū plan-
tarū refertissimos, quas ex tuis libris cognitatas, magnis sum-
ptibus aliunde ad se apporatas domi quisque suæ summo
studio & assiduitate educant & colunt. Illud etiam adden-
dum puto, quod mirum fortasse omnibus videri queat, ia-
ctari iam hoc vulgò à mercimoniorum negotiatoribus, qui
lucri quærendi gratia longinquissimas & diuersas mundi re-
giones adeunt, vbique locorū haberi & legi Matthioli Dio-
scoridem. Sunt qui in Syria se eum vidisse dicant, alij in
Persia, in Aegypto, alij cū Alexandria, tūm etiam Mem-
phi, quin & Arabes & Pænos delectari eius inspectione di-
cunt. Ipse quidem audiui, qui diceret Thessalonica se illum
Hebraicè scriptum reperiisse à docto quodam Hebræo trans-
latum. Cæterum quid dicam de pietate summa, ac liberali-
tate

rate ingenui animi tui? nescio profectò quid magis: cum in minori fati fortuna, ac rerum omnium tenuitate studiosos nonnullos adolescentes, qui prae rei domesticæ angustia, sua proficere studia non poterant, in publicis Italix Academiis propriis aluisti pecuniis magnis à te laboribus conquassatis, libros illis innumeris coemisti, Doctoratus insignia persolulisti, atque his postremò peractis, eos omnes honestissimis in locis collocasti. Ipse quam plurimos audiui materix Medicæ studiosos, Patavium Goritiam reuersos, ubi tecum fuerant plantarum cognoscendarum causa, vel te fortasse tantum vidèdi, allecti præclari nominis tui fama, qui non solum tuam in rebus omnibus agendis dexteritatem, & in ostendendis censendisque plantis facilitatem sunt admirati, sed magnis quoque ubique præconis tuam decantabant liberalitatem, humanitatemque summam, cum præter id quod in conquirendis demonstrandisque plantis, nunc in montibus, nunc alibi, nusquam laborum pertæsus inspicere poteras, quotquot ad te veniebant, domi tuæ exceptos à te esse aiebant, perinde ac fratres amantissimos. Tot tu laudatores & admiratores tuorum operum, ac animi morum domumque adeptus, spernere ceteros citra ullam iacturam tuam, tutò & facile potes. At dices: optabile erat omnium consensu rectè facta approbari, & paribus studiis certatim laudari illos, qui de omnibus in vniuersum benemeriti essent. Equidem sic existimo eum te esse virum, in quo cohonestando omnes simul elaborare merito conueniebat. Verùm tanto honore dignus cum sis, si non agnoscens te tantum, a sinu quispiam calcibus feriat, nunquid tuis ornamentis quicquam ex eo decessisse arbitraberis? Liceat enim mihi cum hoc animante conferre æmulos tuos: siquidem cum nullo conferrì possunt magis appositè, quippe qui non reprehenderis ab illis, ad quos hoc pertinet, vt de summorum virorum monumentis sententias ferant, sed à stolidis quibusdam ac impudentibus, extremèque ignaris hominibus. Qui cum vix communi sensu præditi sint, vulgato tamen illo animi morbo infecti tanquam totius sapientix arcem tenerent, non modo censent omnes damnant, pronuntiant, nihil nesciunt, vt est inscitia nihil impudens vel arrogantiùs, verum etiam, quod longè detestabilius est, ubi, quod iustis rationibus reprehendant, reperire nequeunt, conuictis & maledictis omnique criminu genere

optimo

optimorum & doctissimorum virorum labores insectantur. Verùm hos obscurabit & opprimit tandem fama splendoreque nominis tui. Et sanè iam vidimus quibusdam per summam ignominiam & dedecus silentium impositum per Magistratus publicos esse. Vix enim annus elapsus est, cum scripto in te acerbissimo libello quodam, ubi eum editum esse comperit Senatus Venetus, non tantum grauius sub censuris vetuit ne diltraherentur exemplaria, sed vt igni imposita cremarentur, mandauit seuerissimè. Itaque iam & summi Monarchæ & amplissima illa Respublica pro tuo honore depugnant. Quò futurum facile non dubito, vt breui repressi, manus dent aduersarij isti tui, aut si quid omnino magni conentur efficiantque, tempus ipsum profectò tandem posteritasque doctorum hominum scriptis semper æquissima, merita tibi gratiam, dignasque laudes referet. Cum enim hæc ætas, tuque ipse, atque inuidi tui fatali mortalitatis lege transferint, nouumque successerit seculum, tunc sine nominis statùsque dignitate, aut respectu, sola existimabunt ingenia, nec considerabit lector cuius, sed quale sit, quod legitur. Tunc nec amicorum auctoritas claritasque deterrebit, nec inimicorum calumnia auertèt, nec muneris opesve corrumpent, nec officia, aut odia, amorve seducent ac perturbabunt iudicatuos de scriptis homines: Sed nuda illa, remotis omnibus, quæ à rectè iudicando abducunt, obstaculis, perse vt sunt considerabuntur. Tunc si quis post fata superest sensus, vt est sanè, candida veraque de tuis scriptis iudicia experieris, recipiesque tuorum laborum æterna & immortalia præmia. Sed de his hæcenus. Verùm ne sine aliquo fructu, vnde commodi vel beneficij aliquid ad Rempublicam per te redire possit, hæc nostra ad te perueniat epistola, plantam quandam siccam ex Hispaniis ad me transmissam, vnà cum eius imagine ad te mitto, quòd nihil sanè magis mihi nunc sit in votis, quam vt herbam hanc viuam virentemque conspiciere possim. Scio enim in herbaria facultate doctiorem te esse neminem: quò fit vt aliquam huiusce herbæ notitiam abs te consequaturum me sperem, si tamen alibi quam in Hispania nascatur. Quapropter te plurimum rogatum velim, quòd si quam illius cognitionem habes, id mihi (vt soles cum cæteris) amanter significare velis. Namque digna est vt ob admirabiles eius facultates ubique habeatur in hortis.

Planta ex Hispania allata

Planta historica.

tis. Imaginem hanc vnâ cum herba & radicibus ex Hispania misit ad me Clariss. Cæsareus Medicus, Petrus Cannizerus cū hac inscriptione. In hac depingenda herba multiplici luxu rerum parens natura colorum ornata, felicissimè lasciuires visa est. Illius siquidem radix dodrantalis, simplex & vnica non nullis circumquaque prodeuntibus fibris innititur, crassitudine satiuæ Pastinacæ, ipsa carnosâ, rara, teres in mucronem turbinatur. Cortice obtegitur simplici, subnigro, aspero, tenui: hic simulac inaruerit contrahitur, & in tenues rimas fati-

scit. Candida eadem intus est, pingui quodam & digitis adhærente præ lentore succo, gustu subdulci qualis ferè in Pontica nuce. Summa tellure laciniata herbæ folia distinduntur, carnosâ, longâ, acuminatâ, colore viridi languescente, singulaque ex intervallo disposita. Caules gerit plures teretes, graciles ac duriusculos, in quorum summitatibus herbacei prodeunt calices longiusculi, torosâque teretes, cuspidate toto ambitu denticulata: è qua Maio mense lutei prodeunt flores aded numerosis foliis dense stipati, vt numero, ac longitudine latitudinis angustiam abundè pensent, vbi verò prorsus explicata fuerit, orbem radiatim circinâtes aded pulchri videntur, vt aureo colore, & figura solem exprimere videantur. Ineunte autem solstitio planta hæc deflorescit, mirabili facta transmutatione. Nanque calices ipsi globofo horrent aristarum agmine, quæ acie disposita glumis continuo excubant, vt semina ipsa densiori congerie intra aristarum vallum munita statuto à natura tempore demum prosiliant. Prouenit in montibus vliginoso solo mortalibus opem latura.

Vires. Namque præsentaneo remedio aduersus viperarum cæterorumque venenatorum morsus ictusve, ac pestiferos morbos quoscunque, tam è foliis, quàm è radice succus desumitur, præbeturque potandus. Comitibus itè ingruente insulsum mirè

mirè affectis subuenit. Cardiacis item datur & vertiginosis. Enimuero commanducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatemque conciliat. Quinetiam lacteus radice succus oculorum aciem acuit. In summa tota planta magni est ad omnia vsus. Hæc sunt quæ plantæ ipsius iconi subscripta erant. Sed Hispanus, cui hanc mihi ferendam dederat Cannizerus, addebat hanc in Catalonia à quodam seruo Aphro à Ceruero Letidano viro nobili, pretio emptam primùm fuisse ostensam: Nam quum quidam (vt ille assererat) in agrorum messores à viperis demorderentur hic, qui in Africa plantam hanc nouerat, propinato eiusdem succo, incolumes feruabat omnes, quotquot demorsi fuerant. Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quò postea factum est, vt vastiores quidam obseruantes à longinquo tractum à quo Apher ille plantam deferebat, illuc concesserint, plantamque consequuti sint, inuentis rescissæ nuper herbæ reliquis, & repertis quibusdam huius herbæ plantis, à quibus humo tenus folia rescissa erant, certiores facti sunt, se plantam adinuenisse, quam quærebant. Ea deinde effossa, factoque succi in aliquibus periculo diuulgata res est. Quoniam autem vera cuius venenum superat hæc herba Hispanicè Scurzo appellatur, posthac eadem SCVRZONE RA nominata est: quod idem significat, quod viperina. Nam & Græci ab ἔχρ Echium appellauerunt. Mihi verò nihil carius esse poterit, quàm si tua opera in eius cognitionem deueniam. Habeo præterea quod etiam in Helenio abs te quæram. Siquidem dubium non parum me reddidit superioribus diebus, liber ille Galeni de Theriaca ad Pisonem, quod ibi legerim Dacas & Dalmaras tela Helenij succo inficere. Idque hoc pacto vulneratorum sanguini cōgrediens occidere posse. Verum quo pacto id fieri possit haudquaquam intelligo, quod non solum à nemine scriptum sit, Helenium vim aliquam habere lethiferam, sed quod scribat Dioscorides serpentium morsibus aut liarite consulendum putari, quod tuò sperem auxilio ac doctrina ex hac ambiguitate me extricaturum. Reliquum erat, vt te hortarer ad vrgendos susceptos labores tuos. Sed excreuit iam nimium epistola, quam; ne alias occupatissimo tibi negotium facessat amplius, melius est me hoc loco abrumpere. Vale.

Quo pacto primum in Hispania inuenita

SCVRZONE RA

Questio de Helenio.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Ioanni Odorico Melchiorio, Serenissimæ
Reginæ Boëniæ Medico

S. P. D.

*Respondetur ad præcedentem Epistolam, & declaratur
quid Belexium significet apud Aristotelem.*

Ameti solatij plurimum mihi attulerunt humanissimæ literæ tuæ, quod modis omnibus contra invidiorum obrektorūque morsus, iam confrimare & quasi iunire me nitaris, non tamen animi perturbationes adeo lenire potuerunt, quod minus vicem meam adhuc dolere perseverem. Non quod videam à pessimo nebulone citra causam omnem non solum nostros dilacerari labores, sed etiam dignitatem conuiciis, probris & maledictis petulantissimè impugnari. Habeo tamen tibi gratiam, quod tuis dulcissimis verbis, tua dicendi scribendique facundia, ac fideli de rebus à me gestis commemoratione, dolores animi mei haud parum demulserit. Sed quemadmodum tu, quem filij loco dilectissimi semper habui, amoris in te nostri omnibus tuis officiis haud immemorem te exhibes: ita nunquam obliuiscar ego, vnum te semper extitisse, qui me ex animo dilexeris, obseruauerisque quam maximè. Pro qua tua ipsius in me propensione ac pietate, ego tibi vicissim modis omnibus perpetuo respondebo. Dicant, scribant, agant, latrent contra me hi perditissimi Sycophantæ, lacerent labores nostros, addant maledicta, criminationes, contumeliâsque, non tamen ob id à studiis iuuantæ Reipublicæ, propagandæque veritatis me auertent, nec vnquam suis venenatis morsibus scripta mea adeo dilacerabunt, labefactabuntque, quin contra innatam eorum malignitatem continuò in medium doctorum virorum emergant, & elucefcant. O te si haberem, quo cum studia mea communicarem, vt antea solebam, nihil mihi putarem euenire posse beatius. Hæc enim in studiis voluptas socium requirit, sine quo quanquam illa quidem manca non est, esset tamen ea proculdubio hilarior, vberior, dulciôrque, vbi adesses tu, quo cum quotidie conferre possem. Sed fortasse coniunger nos Deus Opt. Max. anteaquam à corpore animâ disun-

disiungat. Ille autem, cum animi mei vota in conspectu habeat, tui vice, paucis antè diebus socium mihi addidit Ioannem VVillebrochium Boruffum Medicum, hominem vt literarum ita virtutis in primis studiosum. Is in aula Sereniss. Principis nostri nunc primùm ascitus est, vt mihi animalium historiam, meditant, aliisq; interim negotiis occupatissimo, sua opera sit auxilio. Nec dubito quin coniunctis operis hanc doctrinam ita negligenter hæctenus tractatam excoluerim & veriorum aliquando studiosis proposituri simus. Est enim Sereniss. Princeps noster adeo huiusce instaurandæ historiæ studiosus, vt multis iam in locis doctos, ac industrios homines alat, qui non libros tantum antiquorum ea de re cõsulant, sed in ipsis animalibus oculati testes, quid sit, quid non sit verum, considerent. Taceo pictores qui externis in regionibus principis ære, quadrupedum, volatiliū, reptiliū, insectorūque omnium imagines ex ipsis viuīs animalibus calamo perquam diligentissimo delineant, ac propriis pingunt coloribus. Itaque tanto princeps auctor habebunt iam Philosophi in potterum pulcherrimam illam suę professionis, qua hæctenus caruerunt, partem integram, bona fide, non ex libris collectam, sed ab ipsa rerum natura descriptam. Quanta enim ingenij excellentia Principem hunc diuina providentia ornavit, vel ex eo manifestum est, quod cum in Philosophorum libris abductus inde maturius ad maiorem Regni nimirum administrandi gloriam, magnopere versari non potuerit, ita tamen de naturis rerum & sentit, & disserit, vt non tantum intelligere Philosophorum decreta videatur, sed eis etiam, adductis rationibus & obseruationibus propriis contradicere audeat. Vnde fit sæpe, vt non illum à nobis, qui nomen titulūque doctrię gerimus, sed nos ab ipso de rerum huiusmodi veritate, exquirere sæpenumero necesse sit. Sed vt redeam vnde diuerteam, ego mea studia persequare, nec ab illis vnquam me separebo, quousque anima separetur à corpore, ne posthac temporis amissi reddenda mihi ratio foret. Sed venio ad plantam, cuius imaginem vnâ cum historia, & viribus ad me misisti: quam etsi antea Norimberga mihi misit examinandam Ioannes Hæssus Medicus, qui conquiritendis comparandisque sibi plantis, vniuersam ferè peragravit Europam, non tamen sit, quin tua mihi tam grata fuerit, quam quod gratif-

*Animalium
historiam in-
staurari.**FERDI-
NANDI
Archiducis
Austriae Imperatoris*

sima : quàm vnà cum imagine integram sicæ herbæ plan-
 tam ad me transmiseris, in qua omnia viuua sum contempla-
 tus, quæ ea in imagine mortua ferè apparebant. Ex illa enim
 non solum viuam veràmque omnium partium delineatio-
 nem sum magna cum voluptate contemplatus, sed radicis sa-
 pore, ac etiam odorem degustare licuit. At doleo profes-
 sio plurimum, quod tuæ petitioni, vt velim, satisfacere ne-
 queam. Nam planta hæc peregrina antea mihi visa non est,
 & si fortasse visa, non tamen cognita. Memini quidem talem
 ferè me conspexisse plantam in Goritienfi agro quodam in
 prato, parùm vltra Sontij fluminis pontem, quam cum à lon-
 go Tragopogono censerem, alia postea reperta est. Verùm
 an hæc illa fuerit planta, affirmare sane non ausim, quòd fo-
 liorum imaginem in mentem reuocare nequeam, nec radi-
 cem viderim effossam. Habet enim Scurzoneræ hæc tuæ flores
 Tragopogoni æmulos, quinetiam radicem perinde ac
 in illo dulcem, ad eò vt Tragopogoni species dici posset, ni
 folia Cichoariacæ plantæ speciem referrent, caules longè
 aliter quàm in Tragopogono se haberent, & ni radix cras-
 sior, succosior & lacte prægnans haberetur. Porro vetant hæc
 ne Schurzoneram Tragopogoni congenerem faciam. Non
 desunt præterea, vt audio, in Hispania rei herbariæ fortasse
 non ignari, qui hanc plantam Chondryllam esse censent,
 tum quòd foliis eam referat, tum etiam quòd Chondrylla
 ex vino pota viperarum morsibus succurat. Atqui cum flo-
 res Cichorij non sint, radix amara non sentiat, sed dulcis,
 & eius natale solum circa montium cacumina vliginosis lo-
 sis habeatur, non possum horum subscribere sententiæ.
 Quò sit, vt putem hanc proprii sui ipsius generis esse plan-
 tam, cuius nulla apud antiquos extet historia, quemadmo-
 dum & aliarum multarum, quæ nostris temporibus repertæ
 sunt. De huiusce herbæ inuentione, eandem historiam quam
 tibi retulit. Hispanus ille, qui herbam hanc tibi reddidit,
 narrauit etiam mihi, dum hæc ætate istic agerem, clarissim-
 us Rybera Cæsareus Physicus, cuius testimonium, ad ea
 omnia confirmanda non parum conferre censeo. Plura de
 hac planta non habeo, quæ tibi nunc explicem. Sed vel-
 lem vt semen à Cannizero peteres. Hoc enim consilio
 id quod plurimum desiderare videris, facile consequeris.
 Hoc si tibi comparare curaueris, & Medicos & rei herba-
 riæ

*Matthioli de
 Schurzoneræ
 consura.*

riæ studiosos omnes ob tanti antidoti collata beneficia per-
 petuò tibi deuincies. Sed ad Helenium venio, de cuius
 venenosa facultate te dubitasse non miror, quòd ipse de
 eodem longè antea dubitauerim. De qua re dum alias
 cum docto quodam amico, & rei herbariæ studiosissimo,
 conferrem: dicebat non ibi Helenium legi debere, sed
 Belenium, Aristotelis testimonio, qui libro primo de plâis
 sic habet, Βελενιον λέγει Αριστοτηλιος τὸ γενόμενον ἐν τῇ Περγαδι με-
 ταφυστικῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ γίνεσθαι βροσίου: id est,
 Belenium verò, quod perniciosum est in Persia natum, in
 Aegyptum transplantatum & Palestinam sit edendo. Atqui
 (quantum conicere possum) Aristotelicam hanc lectio-
 nem doctis viris deprauatissimè legi constabit, quùm ibi
 Aristoteles de Persæ arboris fructu, vel de ipsa Persæa
 potius scribere videatur, quàm de alia quauis planta.
 Nam hoc idem de Persæa scribunt Dioscorides & Gale-
 nus. Idque eo magis mihi persuadeo, quòd nusquam
 apud antiquos scriptores repererim, qui Belenij memi-
 nerint. Porro si coniectari licet, an veram liber ille ad
 Pisonem de Helenij veneno nobis referat historiam, dice-
 rem ego satis dubiam esse illius libri fidem, quòd non so-
 lum certò sciam librum hunc non esse Galeni, tum quòd
 de trifolio Asphaltite fabulosè satis scripserit, ac etiam in
 aliis quibusdam non parum claudicare obseruauerim. Nisi
 fortasse autor libri illius de alio Helenij genere intelligat,
 de quo libro primo scribit Dioscorides, præsertim cum
 dicat, Helenium illud ab incolis Nico appellari. Plura
 certioraque de his, quæ ad te scribam, non habeo, nam
 de incertis quicquam affirmare non ausim, nec etiam di-
 uinare possum. Cæterùm cogitant mihi, quo pacto
 manus tuum compensare valerem, id commodè fieri pos-
 se succurrebat, si rarum etiam aliquod tibi mitterem: quò
 factum est, vt hanc tam rari incognitique animalis ima-
 ginem, de quo nullam antiquorum meminisse reperio, tibi
 mittèdam decreuerim. Emit autem id Serenissimus Prin-
 ceptus meus paucis ante diebus à Theodorico quodam Neus
 Colonienfi pluribus ducatorum centenis, animalis raritatem
 contemplatus ad publicū spectaculum. Aiebat Neus ille ex
 Perù Occidentalium Indiarum regione, à quodam mercatore
 Antuerpianum primùm esse allatum, & inde Mittelburgapi

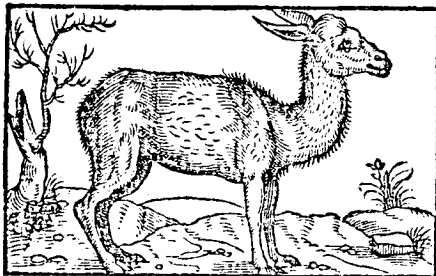
Belenium quid.

*Aristotelis lo-
 cum restituitur*

*Libri de The-
 riacæ ad Pi-
 sonem dubia
 fides.*

Ελαφοειν-
λα, & εις
histeria.

Selandiæ ciuitatē. Refert hoc animal partim Camelum, partim verò Ceruum, ad eò vt rectè quidem Græco idiomate corporis à ceruice ad caudam sex pedum est: altitudo verò à dorso ad pedis plantam quatuor tantum & colli longitudo à scapulis ad ceruicem, duum. Capite, collo, ore, superioris presertim labri scissura, ac genitali Camelum ferè refert. At caput oblongius est: aures habet Ceruinas, oculos bubulos. Anterioribus dentibus in superiori mandibula caret,

sed molares vtrinque habet vt bisulca ferè omnia, & vt illis etiam ruminat. Dorso est sensim prominente, quod per incuriam à pictore neglectum est. Scapulis propè colulum depressis, lateribus tumidis, ventre lato, clunibus anterioribus: & cauda breui spithamæ ferè longitudine: quibus omnibus ceruum ferè refert, quemadmodum etiam cruribus presertim posterioribus. Pedes illi bisulci sunt, ducta anteriori parte diuisura. Ungues habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutem crassam abeunt. Nam pedis planta non vngue sed cute, vt in multifidis & in ipso Camelo, contegitur. Retro mingit hoc animal, vt Camelus, & testes substrictos habet. Pectore est amplo, sub quo vbi thorax ventri connectitur, extuberat globus, vt in Camelo, vomice similis, è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. Color colli, ceruicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, Reliqui verò corporis subruber, vel ex nigro

gro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigidis impatiens, vt alia quæ è calidis ad nos ducuntur regionibus. Neminem offendit: Sed miro admodum ingenio ab illara se vindicat iniuria. Nam vbi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus, aut morsibus defendit, sed vomitu, vel cibi, vel humoris in vexantem retrorsum cum impetu eiacularo, ob protensam colli longitudinem. Salacissimum hoc esse animal, id mihi coniecturam facit, quòd cum sui generis tœmellis sit destitutum, magna cum prurigne capris se commisceat, non tamen erectis, vt alias capræ hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque superascendens coit, non autem, vt falsò de retro mingentibus animalibus affirmat Aristoteles, auersis clunibus. Id quod etiã falsum esse de Leone obseruauimus, illi dum coiret astantes. Ad eò Venere vernali autumnaque tempore stimulatus hoc animal, vt illud viderim ego humile quoddam præseptum auena refertum conscendisse, genitalesque illi magno cum murmure tam diu confricasse, quousque semen redderet, pluribus vna hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ huius animalis semine refertur, quòd, vt puto, vi coactæ illi prostituerint continuo balantes, tum quòd cum hoc animali earum non conueniat species. Indicam ouem appellat hoc animal, qui illud ad nos aduexit. Atqui à nostris ouibus quantum distet, tu ipse iudicare poteris. Sed de Ceruocamelo hæcenus. Vbi verò etiam alia rara afferentur, nihil præteribo, quin te de eis certiorum reddam. Quod, vt tu etiam facias (vt cœpisti) plurimum opto.

Vale.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΩ ΜΑΤΘΑΙΟ
 ΠΡΟΣΤΗΡΕΣΙΝ
 ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΤΟΝ ΟΥΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΜΕΛΟΠΑΡΔΟΣ
 ΟΥΚ ΕΧΕΙΝ
 ΗΜΕΙΣ ΤΟΝ ΟΥΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΜΕΛΟΠΑΡΔΟΣ
 ΟΥΚ ΕΧΕΙΝ
 ΗΜΕΙΣ ΤΟΝ ΟΥΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΜΕΛΟΠΑΡΔΟΣ
 ΟΥΚ ΕΧΕΙΝ
 ΗΜΕΙΣ ΤΟΝ ΟΥΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΜΕΛΟΠΑΡΔΟΣ
 ΟΥΚ ΕΧΕΙΝ

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Aliprando Spezzalancio Chirurgico

S. P. D.

Declaratur quid sit Cozumbri in Catapotis & Cynogloss.

Cozumbrum: catapotia passim è Cynoglossò appellata, secundum antiquam Nicolai versionem nunc in tui Myropolij vsum parere decreueris, petis à me quid significet ibi C O Z V M B R I, & an pro eo liquidum Styracis facem, vt inquit autor Luminaris maioris, vel Styracem rubeam, vt inquit Cordus, vel vt quidam alij præcipiunt, Thymiam, quod vulgò Itali Pharmacopæi appellant Tigname, admiscere debeas. Nam cum videas tot varias hominum sententias, nec ab iis te explicare valeas, ló gè tutius facturum te putas, si de re hac me consulas, quam si eorum sequaris confusiones. Ego verò etsi non ad eò multum in censendis examinandisque compositis medicamentis haec tenus insudauerim perinde, ac in simplicibus, dicam tamen, ne tuà de me te fallat opinio, quid in hac re simpliciter sentiam. Quod est vt pro Cozumbri selectissimam imponas Styracem, non liquidum tamen nec eius facem, vt perperam scribit ille, sed quem à calamis, in quibus olim afferebatur, Calamitem vocant officinæ. Etenim is cum Dioscoridis, tum etiam Galeni testimonio, tulli, distillationibus, rauceidini, grauedini & intercepræ voci mirificè medeatur, quin etiam cum præter hæc facultates soporiferum sit medicamentum, in hisce Catapotis vtiliter additur. Soporiferæ facultatis esse Styracem idem facillè testatur Galenus libro X I I. capite I. de Methodo medendi lib: VI. commentario quinto, de morbis vulgaribus, de aurium doloribus agens: & lib. II. cap. I. de Compositione medicamentorum secundum locos, de dolore capitis febricitantium differens. Quippe omnibus iis in locis Styracem soporiferum esse medicamentum apertissimè fatetur. Id quod ante ipsum posteritatis memoriæ tradidit Dioscorides libro primo, in Styracis capitis calce. Quibus palam est in Catapotis de Cynoglossò nihil conuenientius, ac magis legitime pro Cozumbri addi posse, quam selectissimum Styracem calamitem. Namque Catapotia hæc reumatismis, tulli, distillationibusque peridonea sunt, non solum quòd

Pro Cozumbri, Styrax.

Styrax Soporifera est fatetur.

Catapotiorum de Cynoglossò fatetur.

quòd medicamenta excipiant hisce affectibus conuenientià, sed quòd præter id soporifica eorum facultate, quibus omnibus refertus est Styrax, defluxiones cohibeat, quibus hæc symptomata plerunque excitari solent. Sententiæ nostræ astipulator Simon Ianuensis Arabici idiomatis fidus interpretis, qui Cozumbrum Styracem interpretatur. His accedit Nicolai Myreplici autoritas, quippe in libro XXXII. de Catapotis omne genus agens, vbi ad soporifera deuenit, quorum plures parandi rationes habet, ad diuinam tussim, purulentas excreationes, ad arteriacos & distillationes omnibus Styracem admiscet. Quòd sit, vt eò magis meæ inhæreã opinionì, quò euidentiores sunt rationes, quæ in hanc me trahunt sententiam. Placeret quidem hic Valerij Cordi doctrina, qui rubeum Styracem imponi iubet, si tamen pro rubeo flauum, vt pote præstantissimum intellexeret. Sed cum ipse Germanus fuerit, & sciam ego Germanicas Sephasias nihil aliud quam Thymiam, quod Discoridi Narcaphthum vocari. censeo, Styracem rubeum appellare: vereor sanè, ne ipse quoque pro Cozumbri, Thymiam addendum crediderit. Sed demus eum de si I. stissimum Styracem intellexisse, errauit tamè, cum sciret quid apud suos Myropolas rubeus designaret Styrax, quòd illis manifestam errandi ansam præberet, à quo errore non habeo quibus eum excusum: præsertim cum mihi certò persuadeam, Cordum in hoc Iacobum Manlium esse secutum. Namque Manlius simulac perperam exposuit Cozumbri, facem esse Styracis liquidum, mox subiunxit, Arabicum nomen secundum Compositorem nil aliud de signare, quam rubrum Styracem seu Thymiam, seu Thus Iudæorum. Quæ vt ineptissima, & incertis autoribus allata, ita ridenda & reiicienda videntur.

Styrax rubeus Germanicus qualis.

Cordi erratum.

Vale.

PET.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Iacobo Antonio Cortufo Pa-
tritis Patavino

S. P. D.

*Examinantur quadam planta & resistitur
Dioscoridis locus in Olyridae.*

Gratæ mihi literę tuę tatum nequid verò & peroptatę & dulces, quòd iis intelligam, quanta me prosequaris beneuolentia, quantaque ingenui animi tui liberalitate continuo perseveras cum nouas tum etiam raras ad me mittere plantas: quibus contempendis eò maiorem capio voluptatem, quòd dulcior est fructus, quem ex his capere soleo. Magnus earum catalogus mihi palam facit, quàm diligens in iis comparandis fueris, quàmque sedulus in inuando labores nostros. Pro quibus collatis in me officiis, ac beneficiis, ego quidem multum me tibi debere scio. Sed cum ea non sim facultate, vt hanc tuam erga me benignitatem solus compensare queam, dabo modis omnibus operam, vt non solum præsentis rei plantarię studio, sed etiam posterit tibi se plurimum debere fateatur. Quod ad censuram harum plantarum attinet, vti nam ea esse doctrina, eo ingenio, eaque in plantaria facultate experientia, vt recte, ac aliquo cum iudicio de omnibus iudicare possim. Cupio enim non tantum tibi petenti morem gerere, sed mihi ratiocinanti etiam satisfacere. Verum eris sciam, id à me non ita exacte, vt velim, præstari posse, dicam tamen de his, quemadmodum de aliis prius dixeram, libenter quod sentio, ne si nunc id facere recusarem, viderer negligetior factus. Primum itaque ad eam venio, quam quibusdam SIDERI TEM Heracleam vocari ais. Sed cur horum probem sententiam, nihil est quòd me moueat. Folia enim quę Saluie maiora sunt non minora, quęque longè magis Beronicam referunt, quàm Marrubium vel Saluiam ipsam, Sideritem haudquaquam referre videntur. Crederem ego hanc plantam syluestris potius Hormini esse genus, quòd plures eius habeat notas.

FOLIA

*Sideritis He
raclea.*

FOLIA quorum subscriptio est BETA SYLVESTRIS, Spinachij potius folium referunt, quàm Betę. Galenus agrestem Betam nullam reperiri scribit præter Rumicem. Sed Plinius Limonium syluestrem Betam appellauit.

LAMP SANAE profectò speciem refert illa, qua Chirurgicos vti ais tam felici successu ad vulnera glutinanda. Sed Lampfana non est (quantum mea fert opinio) de qua scripsere Dioscorides & Plinius, cuius nos imaginẽ dedimus.

TORAM non esse Aconitum Pardalianchem plures indicant notę, de quibus cum fusiùs nobis dictum sit in ipsius Aconiti appendice in cõmentariis nostris in Dioscoridem non est vt hic pluribus tecum agam. ALIAM verò plantam, quam quidam Aconitum faciunt, folio aliquatenus cucumeri simili auersa parte albicante, Lucas Ghinus Cacialiam non malè censebat. Siquidẽ Cacialia folia fert alba, magis que, & tussis, & scabriciei arteriarum prodest, Tragicanthę modo. Id quod in hac planta ipsa Tussilaginis facies indicat. Est enim adeò per omnia illi similis, vt nisi folia oblongiora essent, ac maiora paulò, nemo est, qui eam Tussilaginem ipsam esse non diceret. In Aconito Pardalianche folia requiruntur Cyclaminis, Cucumerisve minora, ac subhirsuta, atqui hæc longè maiora spectantur, alba lanugine, vt Betchium, auersa parte obducta & tactu læuia. Adde quòd herba hæc venenosa non est, nec radicem scorpionis caudę similem habet, quòd sit, vt ego Lucas Ghini sententiam sequutus, Cacialiam hanc esse censeam.

POTERIVM Dioscoridi largè fruticat. Cortice est obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, Tragicanthę proximis, foliis paruis, rotundis, flore exiguo, candidi coloris, & semine gustu acuto & odorato. Sed cum illius plântę ramusculus, quam quibusdam Poterium appellari scribis, largè fruticare plantam non indicet, nec spissa, nec rara lanugine vestiatur, ramulis longis non sit, nec lentis, non video, qua ratione hanc Poterium faciant. Poterij plantam, quę omnibus suis notis legitimum refert, habeo ego Constantinopoli allatam, ab Augerio Sereniffi. Cæsaris Ferdinãdi Oratore. Nil enim illi deesse videtur, quòd in Poterio desiderari possit.

HERBA cui inscriptum est splis splec, spler, Corydalis, & tertium Fumarię genus nusquam antea mihi visa est.

Scio

*Lampfana.**Toram nõ esse
Aconitũ Par-
dalianchem.**Cacialia.**Poterium.**Poterium leg-
itimũ.**Corydalis.*

Scio tamen Corydalis meminisse Galenum lib. xi. de simpl. medic. facul. de Corydo, id est Galerita aue scribens, quam herbam colicis conuenire ait, perinde ac ipsam Galeritam. Atqui cum eius notas non descripserit is, nec quenquam antiquorum habeam, qui illius faciat mentionem, nescio quo pacto hanc Corydalim esse credam. Verum cum non sine ratione, & autoritate ita abs te plantam appellari censeam, gratissimum mihi feceris, si tuas de hac herbula coniecturas mihi impartiri uolueris.

Lens aquatica altera.

PLANTAM quæ summis cauliculis quarerna gerit folia crucis in modum distincta, lentes racematim sine folliculis proferens, & quam aquis innatare scribis, magna cum admiratione sum contemplatus. Est enim ut rara, ita omnium spectatu dignissima. Hæc longè alia est à lente palustri Dioscoridis. Sed ubi in Italia nascatur, & quibus sit prædita facultatibus, quàm libenter abs te audirem.

Lappago.

LAPPAGO Plinio ita appellata folio est Anagallidis, cui folia inesse oblonga, nec vllibi in ambitu serrata, nemo est qui nesciat. Sed planta, quam Lappaginem. nonnullis censeris scribis, folia habet rotunda, circumquaque denticulata, Pimpinellæ nostratis modo. Id quod me maximè adducit ad credendum, eam haudquaquam esse Lappaginem.

Sagitta.

SAGITTA, quam Magonis testimonio, Paktinâ Græcis appellari, & inter vluas nasci scribit Plinius, copiosa hic in Boemia prouenit circa Muldam fluuium, qui Pragam tranfit, media inter vluam & Typham. Appellant eam hic Herculis sagittam. Videtur ex eo esse plantaginis genere, quam Fuchsius Barbam sylvianam appellat, quanquam folio dissimili.

Geranium.

GERANI imaginem radice rotunda, cuius primo loco meminit Dioscorides, iam diu misit ad me Vlysses Aldrouandus. Nunc verò tua liberalitate & herbam ipsam & radicem inspicio. Plantam ille ex Dalmatia sibi allatam referebat. Sed an tua illinc ad te peruenerit, vel in aliqua Italiæ regione oriatur, non parum scire desidero.

Löchitis aspera altera.

LONCHITIDIS asperæ plures esse species, ex tua quam ad me mittis, iam primum animaduerto. Nihil tamen à mea differt, nisi quòd tua nil magis folium diuisum habeat, quàm Scolopendrium, & minor satis est planta, in cæteris verò nihil similius, nihilque æqualius, adeò ut purem meam

meam marem, tuam fœminam esse, quòd mea omnibus suis partibus vegetior, grandior, firmitior, distinctiorque sit quàm tua. Nam fœmininum genus imperfectius est, quòd fit ut in animantium fœminis capitis futuræ, non ita, ut in viris, perspicuè cernantur. Tuam non nouisse Dioscoridem ex hoc animaduerto, quòd suam faciat folio Aspleno magis diuisam. Id quod in mea apertissimè videtur, in tua verò minimè. Hanc non credo vsquam vidisse Marantam. Nam si eius aliquam habuisset notitiam, non ita fortasse suæ fuisset adductus opinio.

ALATERNVM scribit Plinius foliis haberi inter Illicem & oleam, quibus cum minimè correfpondeant ramuli illius folia, quem ad me transmisisti, nihil dubito, quin tu id rectè animaduuerteris, quum videris folia illi esse in cacumine spinosa & oleæ perquam longè minora. Idem dicam de Attinia, cum ramusculum ad me transmissum folia habeat Lauri, non Vlmi, & flores umbellatim coherentes, è quibus baccas gigni corimbaceas non ambigo. Attinia enim Plinio omnium Vlmi generum excelssissima recensetur, ac sterilis. Quòd fit, ut illorum opinionem, qui hanc Attiniam faciunt, minimè comprobare queam.

Alaternus.

Attinia.

PLANTA cuius titulus est Fucus marinus, albicantibus ac rosetosis foliis, aliàs Gortinæ fuit ad manus. Verebatur ea quidam circumforaneus ad Enterocelas sed an fucus Marinus sit, non ita facile decernam, præsertim cum sciam hanc in mari sub aquis non nasci, & asseras tu oriri etiam eam in agro Foroiulensi in sicco Tiliauenti fluuij alueo. Nasci autem Fucum marinum sub aquis, non in sicco quispian ex Galeno certior fieri potest: quippe qui libro VII I. de simplicium medicamentorum facultatibus de eo sic habet. Phycos etiamnum humens & virens ex mari exemptus desiccatur ordine secundo. Id quod etiam testatur Plinius libro XII I. cap. XXII I. Dicerem ego potius hanc plantam Gnaphalium esse, vel eius aliquod genus, quòd folia illi sint crassa, alba, & adeò spissa lanugine obducta, ut pro tomento iis quis commodè uti possit.

Fucus marinus.

ONONIS flore luteo nascitur pluribus in locis circa Pragam, sine aculeis tamen. Sed iam primum ex hac tua animaduerto, eandem aculeatam reperiri. Est enim proculdubio Ononidis tertia species, sed quartam etiam hæc Ononidem

Ononis flore luteo duplex.

dem reperi. flore vbiq̄ue candido, quam alibi nusquam videre licuit.

*After Attis-
eus.*

ASTER ATTICVS flore in ambitu purpureis foliis circumsepto. in medio verò luteo. nascitur hic vbiq̄ue copiosus nullis deficientibus notis. Manebo ergo in sententia. ac interim ridebo blateronum quorundam petulantiam. qui in meam de Attico Asterso imaginem inuehuntur.

Spina alba.

PLACET sane Spinæ albæ stirps, sed est adhuc aliquid, quod in ea desiderem. Contemplabor diligentius omnes eius noras, deinde meam solidiorem de ea asseram censurâ.

Cytisus.

Vidi CYTISI florentis ramum, quem à Maranta te accepisse scribis, sed nolim ob prætermissas, quin alium quoque ab Aegidio Cumano, viro vt nobili, ita doctissimo meo nomine petas: Cupio enim siliquas, quibus ille refertus est, veras ac viuas inspicere.

Verbena.

VERBENAM quam à Maranta te accepisse scribis, cur legitimam faciam, nihil habeo. Scribam de hac ad illum, Deo volente, vnâ cum aliis nonnullis, quæ annotaui in illius Methodum de cognoscendis simplicibus. Hanc scribit ille Tribuli terrestris modo humi repere, & plures habere ramos, cum tamen Verbenacam singulari tantum ramo, radicèque sola constare, nec vllibi humi repere scribat Diosco.

Clymenum.

Cui CLYMENVM inscriptum reperi, planta sanè est (vt inquis) folio Plantaginis minore, caule quadrato, compresso tamen, pinnulis herbaceis vtrinque secundum longitudinem se diffundentibus, capreolis multis referto, quibus vicinis se implicat plantis. Siliqua Genistæ, vel vicinæ modo, in longum protensa, crassiore tamen longiorèque & sensim in cacumine prona subrubeis maculis transuersim sese diffundentibus quas quidem notas, si diligenter quispiam intueatur, facile cognosceat, hanc plantam non esse Clymenû. Ego sylvestre Pisum potiùs appellarem: Clymeno enim folliculos tribuit Dioscorides in sese inflexos, vt in Polyporum piscium cirris, à quibus quàm longè distent huiusce plantæ siliquæ nulla sui parte inflexæ, sed quatuor digitorum longitudine protensæ, & longo pediculo adalligatæ, nõ dubito sanè quin tu ipse videris: sed tanta tua modestia est, vt potius meæ velis acquiescere censuræ, quam tuo ipsius iudicio. His accedit, quòd nusquam Dioscoridi scriptum sit Clymenon capreolos mittere, quibus propinquus se implicet stirpibus huiusce

huiusce sylvestris Pisi modo.

CHAMAESYCE N, quam mihi censendam proponis, etsi humi repat, cum tamen folia lentis non habeat, sed minori Ocimo grandiora, oblongioraque, nec semen sub foliis proferat, sed in ipso foliorum exortu, non possum iis astipulari, qui eam Chamæsycen esse censent.

Chamaesyce.

CORCHORVS (vt Theophrastus inquit, libro & cap. vii. de historia plantarum) ob amaritudinem in prouerbio est. Sed stirps, quam pro Corchoro Alexandria Aegypti ad te allata est omni prorsus amaritudine vacat. De foliorum facie dissidet Plinius à Theophrasto: quippe hic Corchori folia Ocimo similia facit: ille conuoluta esse dicit, similitudine Mori. Sed in hac planta potius ad Ocimi similitudinem accedunt quod Theophrasti Corchoron esse indicaret, si tamen amarorem respererent folia. Qui verò eandem Circæam esse volunt, si folia diligentius inspicerent, quæ nullam cum hortensii solano habent cognationem, si flores aureos, non nigros, & semen non Milio, sed Echio simile, nil sanè vereor quin aliter sentirent.

Corchorum.

PLACVIT summopere Clematidis alterius, altera minor species, quam nunc primum tua summa benignitate agnosco. Atqui si semen consequi liceret, esset quidem mihi gratissimum, quòd in recenti herba vehementem acredinem illam degustare cupiam, & florum suauitatem percipere, quinetiam vt omnes eius partes, folia, inquam, flores, capreolos, sarmenta & radices inspicere possem.

*Clematidis al-
terius, altera
species.*

OSYRIDIS stirpem perquam diligentissimè sum contemplatus, quæ quanquam quibusdam notis Dioscoridis descriptioni respondere videatur, nempe quòd tenues habeat ramulos & lentos, & in his rari Lini folia, vt ille inquit, terrena, quaternæ, quina, senaue, sunt tamen quædam, quæ me mouent, vt non ita facilè fatear hanc plantam legitimam esse Osyridem. Est enim in primis Galeni, Pauli, & Actij auro-ritas, quippe qui scribant ex Osyride commode parari scopas. Quibus parandis, planta quam misisti, inidonea satis apparet, ob nimiam surculorum tenuitatem imbecillitatèmq̄. Deinde tametsi rara in surculis sunt illa folia lini æmula, non leui tamen coniectura mihi constat, hæc verba Dioscoridi esse addita, γ' ἐστὶ ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ ὄσπριος, cum hæc non legat Orbasius, sed simpliciter scribat in Osyridis ramulis folia ha-

Osyris.

*Dioscoridis lo-
cus emenda-
tus.*

beri

beri ceu lini, quemadmodum etiam habet Plinius. Præterea est etiam ad manus antiquissimus Dioscoridis codex manu scriptus, in quo hæc verba non reperiuntur, *μίλανηκα τὰρ-
χὰς μετὰ βανδύμενα δ' ὑπὲρ ἄλλων γίνονται*. Id quod manifestum est argumento in hoc capite, in Dioscoridis codice, qui passim circumfertur, non deesse mendas. Quod fit, ut potius ad credendum meus inclinet animus Osyridē eam esse plantam, quam vulgò, nos appellamus Bel vedere, quàm aliam quamcumque, quam hæctenus viderim. Est enim hæc saturatè viridis, ramulos ferēs tenues, folia prorsus lini æmula, & ad scopas parandas adēd idonea, ut plurimi sint, qui hac tantum causa eam serant & alant.

DVM hæc scriberē, allatus est ad me, vnà cum tuis literis, Suberis ramusculus glandibus refertus, quem Roma ad te missum dicis, ut abs te petieram. Quod fit ut continuè tuam erga me beneficentiam augei intelligam, pro qua quantum tibi debeam, non facilè dixerim. De cæteris non est, ut nunc meum expectes censuram: nam cum partim mihi ignota sint, partim verò adēd mutila, ut difficilè iudicari queant, non ægrè seras obsecro, si nunc plura de his ad te non scribo. Sed aliàs fortasse id præstabo, cum quietior fuerit animus. Reliquum est, ut clarissimo Marco Antonio Caballino me plurimum commendes, & ne ægrè ferat meo nomine significes, si nunc ad eius humanissimas literas non respondeo. Agnosco certè me illi plurimum debere, ob eam non vulgarem, quam de me habet, opinionem. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS
Martino Guidottino Pharmacopæo Tridentino. s. d.

*Decetur ratio paranda antidoti quam
Mithridaticam nominant.*

Egi literas tuas, quas vnà cū lapide Asio pulcherrimo ad me misisti, verum non tam hac de causa te nunc ad me scribere animaduerto, quàm quòd me consulas, quomodo in paranda Mithridatis antidoto te gerere debeas, quum non desint scopuli, quos tamen si posses, vitare velles. Sed vtinam tam prudens, tamque exercitatus sim nauclerus, ut meo consilio te adēd iuuare possim, ut nauiculam tuam in portum illæsam reducas. Faciam

Faciam tamen, ut gratificer tibi, periculum, cum tibi omnino persuadeas, te neminem me habere præstantiorem, cui te committere possis.

PETIS itaque primum, an in hac paranda antidoto Andromachum, an Damocratem sequi debeas. Nam cum videas Andromachi Theriacam cæteris prætulisse Galenum, putas fortasse te rectè facturum si Mithridatis antidotum paraueris, quæ ab eodem Andromacho describitur. Quæ quidem sententia, & si haud infirmis nitatur rationibus, sunt tamen argumenta, quibus fateri cogamur, Damocratem in hac paranda antidoto, Andromacho aliàs Philospho ac medico clarissimo esse præferendum. Nam si ex medicamentorum præstantia, ac viribus, iudicium ferendum est, cum capiat Damocratis compositio Agaricum, Stœchadem, longum, & album piper, Balsami baccas, Bdellium, Creticum Dictamnium, Asarumque, quibus omnibus altera destituitur, veniantque hæc omnia præter Asarum etiam in Theriacam, quòd venenis mirificè resistent, non censeo haberi quenquam qui aliter sentiat, quàm quòd ea, quæ Damocrati describitur, alteri sit præferenda. De his autem, quæ ad succidanea spectant, meam intelliges opinionem ex hac epistola ad Balthasarem Pepulum de paranda Theriaca, quam huic adnexam reperies. Siquidem quid pro Opobalsamo, Costo, Malabathro, Carpobalsamo, Cardamomo, Acoro, Meo, Acatia, & Petroselini semine supponendum sit, ibi diffusius scriptum reperies.

DE ACORO nihil etiam dicam, quòd antea à me satis superque comprobatum sit in meis in Dioscoridem commentariis, calamum aromaticum vulgaris vsus legitimum esse Acorum.

PRAETEREA animaduertas oportet, haberi huiusce antidoti compositiones quæ Asari loco Ari legunt, sed mea quidem sententia longè vtilius Asarum, quàm Arum capit. Est enim Asarum odoratum medicamentum, Nardo ferè proximum, quin & Opobalsamo, & Carpesio facultibus proximum. Quod facile comprobatur Galeni testimonio: Quippe qui libro secundo de comp. medica. secundum locos, vbi hieram componit ad eos quibus ex ventriculo caput dolet, pro Asaro Carpesium supponit, quo pro Cinnamomo quidam Galeni æuo in Theriaca utebantur.

S Et libro

*Mithridatis
antidotus à
Damocrate
descripta cæ-
teris præstan-
tior.*

*Asarum im-
ponendum nõ
Arum.*

Et libro nono eiusdem voluminis capite iij. in quodam medicamento ad hypodem Orobalsamum Afari loco supponendum suadet. Quòd sit vt Cordo tibi astipulandum non sit, qui Arum Afari loco imponit.

Cordi erratū.

CYPHIS, de quo etiā meam exposcis sententiā, Aegyptiorum antiquorū thymiana diu rātum extirrit, cuius suffitu Solem placare venerariq; solebāt in sacris. Quod magno nobis est argumento, antiquissimū medicamentum esse Cyphim. Cæterū sequuta ætas non solum Cyphi vsa est pro suffitu ad aeris infectiones arcendas, sed etiam ad antidora, quæ sumuntur in corpus, & per se quoq; ad nonnullos corporis affectus. Atqui extant Cypheos variæ, ac inter se pugnantes compositiones, quòd hæc plura, quàm illa admittat medicamenta, altera verò ab altera ponderum numeris euariet: quemadmodum videre est apud Dioscoridem, Andromachum, Damocratem, Galenum, Alexandrum, Paulum, Aetium, Actuarium, Nicolaum Myrepsicum, & alios plerofque, quibus omnibus ferè singularis habetur Cypheos compositio. Præclarissimi tamen ætatis nostræ medici Damocrazis Cyphim cæteris anteponunt. Quorum placitis eò vtilius nobis adstipulandum est, quòd præstātius medicamentū eiusdem authoris esse censemus, qui suæ conficiendæ antidoti, eiusdem Cypheos sibi propriam compositionem parauit. Quæ sic habet.

*Cypheos vsa
compositio
vtes.*

Sumito.

Vuæ passæ pinguisimæ detractis cortice & vinaceis contusæ & subactæ.
Terebintinæ igne torrefactæ singu. vnci. iij.
Myrrhæ.
Floris Iunci odorati cuiusq; sescūciā.
Cinnamomi drachmas iij.
Vnguim Bdellij.
Spicæ nardi.
Cassæ selectissimæ.
Cyperi.
Baccarū Iuniperi magnarū sin. dra. iij.
Aspalathi drach. ij. S.
Calami odorati drach. viij.
Mellis quantum sat est.
Vini odorati parum.

Myrrha,

Cypheos parandi ratio.

Myrrha, Bdellium, & Terebintina vino subiguntur ad mellis consistentiam, deinde vna passæ per se subacta additur, simulque tritis mellis quod sat est infunditur, cæteraque in puluerem trita insparguntur. Et inde demum formantur pastilli & in vmbra siccantur. Porro ne in his parandis vllus committatur error, sunt quædam, quæ te diligenter inspicere oportet. Quorum in primis occurrit vna passæ, quæ (vt puto) ea minima esse non debet, qua passim vrimur omnes. Quippe præter id, quod laboriosum esset, ab ea corticem & nucleos detrahere, nihil ferè vbi hæc fierent pulpæ reliquum esset, quòd sit, vt de maiori vna passæ mihi persuasam intellexisse Damocratem, quam nos Zibibum vocamus Damasco Syriæ allata vel de Scybelitica huic simile, quam è Pamphylia aduchi solere scribit Galenus libro secundo de aliment. facultatib. Iis enim plurimum inest carnis, quæ si fortasse non essent ad manus, præstabant, quæ ex Creta, Cypro, Corcyra, & aliis quibusdam Aegæi pelagi insulis ad nos comportantur. Nam vuæ omnes, quæ in solatæ siccantur, passæ in vniuersum Galeno appellantur, quæ eò præstantiores habentur, quòd generosiores sunt vites à quibus decerpuntur. Atqui cum hic pulpa plurima opus sit, maiores ac pinguiore sunt deligendæ.

*Vna passæ
qua imponem
da*

CVM flore odorati iunci omnino destituamur, quod etiam suæ ætate euenisse scribit Galenus, præstabit vtirecentioribus ipsius foliis, quippe hæc gustantibus, non obscuram reddunt acre dinem, grato quodam odore accedente.

VNGVIVM Bdellij meminit Dioscorides libr. 1. Namque vbi per notas probatissimum Bdellium expendit, illud alitis prætulit, quod præter cætera vnguibus sit simile. Ideoque rectè hic Damocrates Bdellij vngues immiscet. Cornarius tamen vbi in Aetio hanc Cypheos compositionem interpretatur vnguim Bdellij loco vngues odoratos addidit, cum locum perperam vertens, quòd Bdellium ignoauerit suas etiam habere vngues. Cæterum cum (vt puto) legitimo ac genuino Bdellio destituamur, vt in commentariis nostris in Dioscoridem fusiùs differuimus, quid pro eo supponi possit, erit nunc decernendum. Codex Galeno ascripsit de suppositiuis medicamentis in Bdellij penuria: Sphagnum supponit, sed cum nulla sit Sphagni cum Bdellio communis facultas, id sanè probare non ausim. Ego verò

*Cornarij erra
tum.*

*Quid pro
Bdellio substi
tuendum.*

potius Belzoinum nobis vocatum supponerem. Est enim gummi perquam odoratum. quemadmodum & Bdellium faciunt, quod in Cyphi odoris gratia addidisse antiquos haud vnquam dubitarem. Nec ab te tactum mihi videretur si & Bdellij loco selectissimus adderetur Stryax. Quippe hic maximè suis facultatibus cum Bdellio conuenit. Quò factum esse censeo, vt illico post Stryacis caput de eo traderit Dioscorides. Excalfacit enim Stryax, emollit, concoquit, rossientibus prodest, vuluæ spiracula laxat, menses ciet, & distulentibus in alagmatibus utiliter admiscetur. Quibus facultatibus præstare Bdellium maximè testatur Dioscorides. Reliqua quæ supponi debent, si qua tamen supponenda erunt, ea in epistola inuenies, quam ad Pepulum scribimus. Nunc alia aggrediar, de quibus præter prædicta meam etiam petis censuram.

AD ID in primis, quod quæris an in Philonio Persico addi debeat album piper an papauer album, quòd non parua sit de hoc inter Myropolas controuersa, id tibi respondebo, quod superioribus diebus responderam Balthasari Cleofelio Serenissimo Principis mei Pharmacopæo, idem à me petenti, quod est, vt Meluem consulas. Nam vbi de sanguinis reiecti curatione agit, Philonij huiusce cõpositionem instituens papauer albũ non piper album imponit. Ita enim habet Mesuis codex, qui ad manus est. Id quod non sine ratione factũ viderur, quod vbi sanguis abrupto vase fluat, nullo pipere opus sit; Sed quæ sua frigida vi, sanguinem crassiorẽ reddant, & fluxiones sistant. Rectè itaq; faciunt (vt mea fert opinio) qui piper negligentis, papaueris semen addunt. Nam cum ad coercendam opij malitiam & croci, & castorei satis excipiat antidorus, non video cur opus sit addere piper vt magis incalescat, vbi potius refrigeratione sit opus. Quò sit vt Fuchsius alioqui doctissimus haud rectè Cordũ reprehenderit, quòd papauer non piper admiscuerit. Ponito itaque tu audacter albi papaueris semen, & ne cures aliorum errata imitari.

QV AERIS item an in compositione Electuarij de Sebestenis Montagnanæ aberrauerint Luminaria Manlij & aliorum in aquæ ponderibus, quòd ferè impossibile tibi videatur, vt tam parua aquæ quantitate, quæ vix sufficit ad maceranda ea omnia medicamentaposse quempiam illa omnia macerare,

macerare, coquere, ac dissoluere. Qua in re vellem sanè tibi satisfacere, si id Medici munus esset non Myropolæ. Sed cū ego censendis medicamentis, non decoquendis me totum dederim, consultius tibi fore sperarem, si de re hac te ipsum consuleres. Quod si feceris, cūm sciam te seplasiarum esse exercitatissimũ, nihil sanè vereor, quin tuus statim tibi suaserus sit genius, vt aquæ pondus augeas, vbi ad illa omnia paranda aquæ illius quantitas non sufficiat. Cæterum vbi medicamentum parare decreueris suadeo, vt genuinũ autorem sequaris non Cordũ. Nam etsi electuarij hoc Montagnanense ius referat acceptum, longè tamen id ab eius compositione euariat, quòd genuinum Sebestenorum, Prunorum, Tamarindorumque, quinetiam seminum frigidorum decoctum tantum excipiat, Cordinum verò (vt ita dicam) horum omnium pulpam, præter authoris sententiam, & seminum frigidorum duplum habeat.

QV AERIS præterea an serũ, quo vt debent Myropolæ ad maceranda medicamenta, & ea præsertim quibus paratur confectio Amech passim vocata, sumi debeat, quod à caseo separatur, dum premitur, an illud, quod expresso caseo coquitur, & à casei reliquiis è quibus recocta paratur, secer nitur altero longè clarius. Hæc tua quæstio est. Verum si rectè considerabis, nil aliud esse serum, quam partem lactis aquosam à butyro, & caseo omni separatam, illud probuculduò legitimum, ac purum erit, quod à casei & butyri reliquiis prorsus fuerit expurgatum. Tale enim est, quod expresso caseo coquitur, & à recocta secernitur. Sed nec id quidem præstabit pro iis macerandis medicamentis quinque assiduis diebus, quæ in illam veniunt antidotum, quam Amech Arabs conscripsit. Acefset enim serum hoc, quod tandiu manserit anteaquam coquatur, & antidotum acidam reddet, nisi ab initio tantum sacchari, vel mellis addatur, quod id ab acore & putredine seruare possit. Quamobrem rectè serum à caseo separabatur antiqui, additis seruenti in scitili nouo lacti, tot oxymelitis cyathis, quot erant lactis heminæ continuè ficulneo ramo versantes, vt secũdo libro docet Dioscorides. Verum vt diffusius, ac clarius parandi, seruandique seri rationem intelligas, mitto tibi aliam etiam epistolã, quam superioribus menses Bono Baldino Pharmacopæo exercitatissimo Viennæ commemoranti miseram, quòd

Electuarij de Sebestenis parandi ratio.

Serum quod præstantissimum

Seri ab acore seruandi ratio.

quæstio de sero. 60;

Cardus defen ditur.

is etiam de parâdo fero plura à me esset percontatus. Ex ea enim facîle intelliges seri cuiusque explicationem.

PRÆTER id à me etiam scire desideras, an vnguentum Alabastri, quod describitur à Iacobo Manlio in suo Lu minari, illud sit vnguentum Nardi spicati vt ipse nulla dubitatione affirmare videtur, quo à Maria Magdalena inunctus est SALVATOR NOSTER CHRISTVS. Nam cum vnguentum hoc, quod Galbanum, resnam Terebinthinam, Colophoniam Sabinam & Hederæ gummi excipit grauissimè, non suauissimè oleat, non parum dubitandum ibi fore inquis, an Manlius vera referat, vel fabulas narret Sed nõ ab re quidem dubitas. Ego enim longè antea animaduertentem id esse falsum, quòd in sacris literis habeamus, tantam fuisse vnguenti fragrantiam, vt vniuersa domus repleta sit suauissimo illius odore, quin etiam tam magno pretio fuisse emptum, vt proditor dixerit Iudas, posse illud venditari multo, & dari pauperibus. At qui si meam tibi debeam aperire sententiam, crediderim ego, Nardinum illud fuisse pretiosissimum, quod antiqui parabant (vt habet Dioscorides) ex Malabathro, Nardo, Iunco odorato, Costo, Amomo & Opobalsamo. Hoc enim Romanorum luxu parari solitum, ad gratiam delicatarum mulierum, inquit Galenus, tum lib. vj. de sanitate tuenda, tum etiam viij. de Methodo medendi vbi de diariis febribus agit, quæ à ventriculi cruditate proueniunt. Quòd fit, vt purem Mariam Magdalenam hoc vnguento haudquaquam fuisse destitutam, vepote quæ mundanis delitiis, ac voluptatibus se rotam prius dedisset. Fiebat olim hoc vnguentum pretiosissimum, omnium præstantissimum (vt Galenus est autor locis superius citatis,) Laodiceæ Asiæ vrbe, vnde postea deferebatur à negotiatoribus ad alias nationes quemadmodum nunc fieri videmus, cum Moscho Ambaro, & Zibeto, quæ partim ex India, partim ex Aethiopia, partim ex aliis loquinquis regionibus voluptatis & lasciuie gratia ad nos afferuntur ad suauissima vnguenta, quibus nõ solum mulieres vtuntur, sed etiam viri. Tantus inualuit hoc tempore deliciarum luxus apud omnes. His autem cum antiqui destituerentur, excogitarunt etiam ipsi aromatis omnium suauissimis parare odora menta, quibus postea delicatè vterentur mulieres: quorum posthac exoleuisse vsum facîle crediderim simulac Moschum, Ambarum, & Zibetum afferri

Vnguentum quo mundus fuit IESVS à Maria Magdalena.

afferri cœperunt, cum illis suauiora, odoratiora, pretiosioraque haberentur, nil mirum, si neglectis illis, sequuta posteritas priorum loco hæc in vsum vocauerit.

CÆTERVM ad ea quæ queris, an in sirupo de Eupatorio Spinæ albæ, & Arabicæ loco, quibus nos destitui putas, addi possint Caryophyllatæ radices, aliud quidem respondere non possum, quàm quòd hoc optime factum crediderim. Siquidem non solum hæ Caryophyllorum odore, quo præditæ sunt, vitales spiritus non parum recreant, sed aliis non vulgaribus facultatibus huic sirupo quàm maxime conueniunt. Pro sunt enim epotæ Celiacis, Stomachicis, Dysentericis, & cruenta exuentibus, menses cohibent ac cæteras quascunque fluxiones, adeò vt Spinæ albæ & Arabicæ facultates omnes habeant, sintque præter id suauiter odoratæ.

QVÆRIS vltimo loco, an Mumia, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos affertur in vsum medicum conueniat, vbi in Arabiis compositis medicamentis Mumia fuerit imponenda. Huic quæstioni, & si satis superque responderimus in nostris in Dioscoridem commentariis, vbi errare eos diximus, qui siccas humanorum corporum carnes, vel ossa pro Mumia suis interponunt medicamentis, non tamen ob id præteribo, quin noui aliquid de Mumia ad te scribam, vt scias præter Pissasphaltum aliam Mauritanis esse Mumiam, qua ij olim utebantur. Sed audias quæ de Mumia Arabum mihi sese offerunt scribenda, contra Bellonij sententiam. Scribit itaque is, & longis contendit ambagibus, maxime hallucinari eos, qui putant Mumiam Mauritanis illud designare condimentum, ex Aloe, Myrrha, Croco, Balsamo, & aliis fortasse aromatibus paratum, quo apud Syros, Aegyptios & alias iis cõterminas nationes hominum cadauera infarciri solebant, cum sibi perperam persuadeat, nullam vsquam extare Mumiam præter Pissasphaltam. Præterea spiculis quibusdam oculis me pūgit, quod scripserim posse & apud nos parari Mumiam, si defunctorum corpora huiuscemodi odoratis medicamentis cõdirentur, & deinde Aegyptiorum more linteis, fasciisque colligantur, & idoneis collocarentur in sepulchris. Sed quàm magno ducatur errore, dum nos perperam hallucinari contendit, pluribus sanè Arabum testimoniis facîle comprobari potest. Etenim Rasis libro de Arabicis nominibus, auctoritate Isach, Mumia, inquit, est nomen Persicum, & est res

Spina albæ & Arabica loco quid supponendum.

Mumiam de pice esse contra Bellonij sententiam.

nigra confecta, & est etiam alia res reperta in sepulchris, quando fodiuntur, quæ ponitur cum mortuorum cadaueribus, ut vermes non approximentur eis. Rasi subscribit Serapio cap. 293. primo statim initio ubi sic habet. Mumia sepulchrorum fit, cum Aloë, Myrrha, & quod admiscetur eis ex humiditate corporis humani simul coierint. Hæc ille. Quibus nunc faciliè cognosceret ille, si hæc quandoque perlegeret, suam in Mumia ignorantiam, nec longas posse peregrinationes docere quenquam, ubi bonorum authorum lectio, experientia & iudicium absint. Vale.

PETRVS ANDREAS MATTHIOLVS

Medicus, Ioanni Viscero

Dembdingensi

S. P. D.

Tractatur de Vertigine, Occipitii dolore, stupore, plorum defluio, & glandibus in inguinibus exortis.

Vam potissimum habeo causam, vir doctissime, à qua orti sint affectus ij quibus vexaris. nēpe vertigo, Occipitij dolor, stupor in dextro brachio & glandes in eodem brachio, atque in inguinibus obortæ, eamque externam, & à frigore tantum genitā. Ais enim præterita hyeme, dum è Germania Pataviium venisses, frigora ibi te adedò magna perpeffum fuisse in pedibus præsertim & cruribus, ut partes eæ ferè stupidæ redderentur, & quamvis frigora longè maiora, diurnioraque sint in Germania, quàm Pataviij, & in vniuersa ferè Italia: in Germania tamen suis hipocautis inclusi ab ingentissimis frigidibus diu se tuentur homines, in quibus sua tractates negotia, hyeme perpetuò fermè morantur. Ea propter factum existimo, ut quum præterita hyeme studiis assiduam operā impenderes, in loco fortasse nunquam vel rarò calefacto, nervi in crura & pedes excurrentes tanta frigiditate fuerint affecti, ut plurimum inde noxæ contraxerint, quæ postea cerebro per os communicata, vertiginem effecit, stuporem, & Occipitij dolorem. Nec sanè mirum, cum dicat Hippocrates: Frigidum inimicū est ossibus, dentibus, nervis, cerebro & spinali medullæ. Frigus enim exterius adueniens nō modo verti

dò vertiginem, sed quandoque apoplexiam, Epilepsiamque procreat, ut Galenus est autor, libro de morborum causis. Quòd autem vertiginis & horū morborū causæ eadē esse possint, comprobatur eiusdem Galeni testimonio, libro qui dicitur Medicus, ubi sic habet. Calignes oculis insusæ & vertigines, cognata sunt vitia morbo comitali, ab eisdemque causis procedunt atque easdem sedes occupant. Idē III. Aphorismorū inquit. Vertigines quoque cerebri læsiones cōsequuntur, sicuti & apoplexie, nam & hæc passio fit, cum caput repletur pituita: Quod faciliè euenit cerebro plusquam par sit refrigerato. Quandoquidem oppressio diminutōque eius calore, quæ eò deferuntur, tum alimenta, tum excrementa concoqui rectè nequeunt, quò fit, ut inde excrementi illæ pituitæ plurimū oriatur, à qua prædicti morbi oriuntur. Ob id itaque dicebat Paulus vertiginū affectum nasci, cum frigidus glutinosusque humor cerebrum occupat. Hinc quoque & occipitij dolor fit & in brachio quādoque leuis ille stupor, hincque glandulæ illæ duxerunt originem. Siquidem pituita in occipitio decumbēs, immutata partis ipsius temperie dolorem excitat. Nam, ut Galenus inquit lib. II. de Symptomatum causis, Nullū corpus offenditur à propria natura. Adde quòd etiā ex flatu in capite genito, ob partis refrigerationē possit utique fieri dolor hic ex Galeni sententiā, II. de compositione medicamentorum secundum locos, cum inquit. Et adhæc alia est capitis doloris causa, cum scilicet in quibusdam capitibus partibus propter imbecillitatem flatuosus spiritus innascitur. Et quarto Aphorismorum Aphorismo LXX. Fiant, inquit, capitis dolores & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, vel spiritu flatuoso habere in parte ipsa generationem, qui quidē flatuosus spiritus non modò doloris causa esse potest, sed etiam ipsius vertiginis, cum dicat Galenus iij. de locis affectis: quòd ubi quis cerebro vertitur, inæqualem & turbulentum & inordinatum motum, tum humorum tum spiritus in eo fieri omnibus in confesso sit. Porrò ex eadem etiam pituita neruorum in brachium excurrentium originem quadam tenus obstruente oritur leuis ille stupor: quemadmodum & glandulæ ab ea, quæ ad inguina decurrit & in affectum brachium: namque hæc semper à crassis proueniunt humoribus. Nec profectò mihi vnquam persuaserim, quòd hæc à

*Non omnes
quibus pili
desiunt Gal
lica lue labora
re.*

Gallica lue originem duxerint, cum mihi sæpius affirmaueris, te nunquam scortis vacasse, nunquam cum hoc morbo affectis in eodem lecto cubasse, nunquam penis ulceribus, nec pustularum eruptionibus, nec compaginum doloribus laborasse. Neque illud meæ opinionis repugnare videri, quod tibi quandoque & capilli, & barbæ pili decidere conspiciantur. Non enim solo pilorum desuuiio Gallica lues deprehenditur, cum (vt Galenus est autor primo de compositione medicamentorum secundum locos) ab aliis etiam causis affectus hæc oriarur. Qui enim ex Gallica lue pilorum desuuiio afficiuntur, iis in vniuersum decidunt, & cutis vbiq; glabrescit, quod vitiosus humor in iecinore sedem habens, non in caput tantum, sed in vniuersum feratur corpus. Verum tibi id nunquam accidit: cum per temporis intervalla non ex vniuerso corpore, sed tantum è barba & capite aliqui modò decidant pili, modò renascantur. Quin potius idè illud factum esse crediderim, quod ceteratenus in facie & capite facta sit aliqua piruræ exulsiõ, id quod indicant tenues squamulæ fursuri similes inde manantes, quæ vbi pilorum radices arefecerit, est causa, vt ij postmodum decidant. Næque id mali, aut humidi defectu, aut succi prauitate contingit. His igitur rationibus compulsus, aduersam tuam hanc valetudinem à contracto frigore primum, deinde ab humore frigido, non autem à Gallica peste emerisse putauerim. Sed auxit fortasse morbum secunda etiam causa: nempe longa coitus abstinentia, quæ iuuenes multoties in magnum ducit diuersionem. At enim Haliabbas si spermatica superfluitas tuis aucta in vasis coitu non purgetur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus extensio fit, & aliis corporis partibus omninq; in corpore grauitas. Id quod etiam ante dixerat Galenus vnde de locis affectis, cap. v. his verbis. Equidè noui quosdam quibus huiusmodi erat natura, qui præ pudore à libidinibus vniuersim abstinentes torpidi pigriq; facti sunt, nonnulli etiam Melancholicorum exemplo præter modum mæsti, ac timidi, cibi etiam tum cupiditate, tum concoctione vitiosa. Quamobrè cum fatearis longo iam tempore à Venereorum usu te abstinuisse, certissimè hinc sumi potest argumentum, quod etiam à retento semine aucta fuerit noxa & glandularum in inguinibus extensio, & nunc primum emerferit Gonorrhæa. Ceteram quibus medicamentis quouè regimine victus reliquum

noxe curari tollique possit, cum eius non parum sustulerint, & Guaiaci decoctum & alia plura quibus mea opera hac ætate vsus es, certòque sciam te ex iis maius longè commodum reportasse: ni æstus & Sirius iam præsens, quæ mente conceperamus ad finem vsque profectui interdixissent, nostrum illud consilium esset, vt proximo autumno, Septembri præsertim, illa omnia quæ fecimus, audacter repeterentur. At si fortassis id negotij inuitus susceperis, non nisi multum tibi profutura putauerim Parauina balnea. Sed cum è breui te contere decreueris, sintq; ibi Medici omnium præclarissimi, & qui suorum balneorum vires præ cæteris norunt, non est cur hac in re plus consilij à me expectes, nec præterea aliam, vel alimentorum, vel medicamentorum seriem, ne videar (vt in communi prouerbio est) noctuas Athenas mittere. Nec putes velim quòd hoc facere recusaerim subterfugendi laboris causa, cum non te latere existimem, me ea quæ potui maiori humanitate te primum suscipisse (ita enim virtus, ac mores ingenij expetebant tui, & meus in omnes probos amor) postea omni studio, ac diligentia te semper adiuisse, atque omnem meam curam, & operam in ægritudine tua adhibuisse. Quod si vltra nobiscum manendi tibi daretur facultas, pro viribus adniterer, vt omne meum officium apud te testatum relinquerem. Sed illud te admonere non prætermittam, quòd si Patauij futura hyeme (vt putas) moram traxeris omnino hypocauftum tibi parari cures, ne denuò frigidus & algoris noxam expertus in eodem affectus recidas, vel conceptos adaugeas, è quibus ante hyemis aduentum te prorsus euasurum spero Dei Optimi Maximi munere, si modò Medicorum consiliis obsequi statueris. Vale.

IOANNES VISCERVS VEMBDIN-
gensis Petro Andrea Matthiolo Medico s. d.

Respondetur præcedenti epistola.

Vm in animum reuoco mihi, vir clarissime, dulcissimum ac suauissimum conuictum, quo per menses aliquot, quibus tecum fui, non sine maximo sanitatis & studiorum fructu & commodo, frui

frui licuit, recolóque eruditissimos sermones ac doctissimá colloquia, quibus me de rebus Medicis quærentem eruebas, vehementer, mehercle, tui desiderio animum meum percelli sentio, & ad vestras amœnissimas valles hinc, si possem, mox auolare cupio. Multa enim sunt, quæ me alliciant cæli salubritas, loci pulcherrimus situs, vina suauia: in primis verò præclaræ tuæ virtutes atque eruditio præstans. Turpe ramen æstimo, vitæque ob hoc acerbioræ ducó, quòd tot tantisque beneficiis, quibus me ignotum & immeritum cumulatim affecisti, nulla ratione respondere poterim, nec adhuc vlla gratitudinis meæ signa edere possim. Agnosco enim ita officiis tuis me tibi deuinctum, vt & vsu & proprietate, vt Iuriscónsultorum verbis vtar, me totum tuum esse profitear. Animi certè gratitudinem perpetuam tibi polliceor, meáq; studia & officia feruoliter offero. & quod solum possum, nunc præsto. Omnibus cum quibus sum animi tui dotes narro præclaræ tuæ eruditionem, solertiam in medicando insignem, diligentiam in excolenda re herbaria eximiam, miram ingenij suauitatem & animi candorem, in conuictu familiari comitatem humanissimam, in sermone lepórem dulcissimum, meis conuictoribus quotidie prædico: idque faciam semper dum spiritus hos reget artus. Et si Deus me patriæ incolumem reddiderit, nomini tuo ita patrocinabor, vt omnes animi mei gratitudinem cernant. Victorii Trincauelli & Bellacato scriptum tuum de causis symptomatum quibus adhuc præmor, cum honorifica tui commendatione exhibui: vterque cõsiliũ tuum & approbavit & laudauit. Hisq; authoribus ante quinq; dies aquã Patavinã bibere cœpi, et si ferè desistere à proposito coactus fuisset: nã primo triduo vix dimidium aquæ adhibita omni industria, excernebatur: verebar igitur ne obstructions aliquas in venis aut hepate gigneret, quod repositione huius aquæ in corpore fieri solere audio. Quarto tamen die aqua sibi viam inuenit ad eò vt nunc satis feliciter tota reddatur. Quando cõpleta fuerit ista medicina, scribam quid ex ipsius vsu cõmodi acceperim. Semen Senæ & si qua alia semina habeas rario summo opere oro, vt mihi mittere digneris, quæ donem cõgnato meo Doctõri Fuchio. Vale.

FINIS.

INDEX

INDEX EORVM

QVAE IN HOC VOLVMINE
CONTINENTVR.

*

Primus numerus paginam, sequens verò
paginæ lineam denotat.

A

Bies in centro faxei montis in lapidem conuerfa	409.20
Abietinæ resinæ præstantia	558.12
Acanthium verum	535.2
Acacia in Theriaca	568.26
Acaciæ loco quid supponendum	568.31
Acetũ ad auri potabilis vsũ quo pacto distillandũ	521.29
Aconitum Pardalianchen homines æquè ac Pardos & Lupos necare	502.7
Aconitum Pardalianchen vtiliter dari posse ad Scorpionum icus	503.5
Acorum cur calamus Aromaticus vocari cœperit	577.29
Acorum pro Amomo legitimè substitui posse	563.30
Acorum verum	297.29
Acorum verum calamus Aromaticum vulgare esse	173.7
Adeps solidus in quibus gignatur animalibus & in quibus axungia	96.34
Adoreum semen frumenti genus	38.27
Aegrorum corpora seminariis morborum referta absque metallicis medicamentis vix sanari posse	529.21
Aer magis humectat hectica febri laborantes q̄ aqua	90.26
Aeris genera tria	120.23
Aeris nigri squama quæ dicatur	121.23
Aeris squama probatissima quæ	121.9
Aeris squamæ facultates	11.32
Aerij locus explicatus	190.21
Agallochum odorem per se reddere, et si nõ suffiat	508.24

Aga

I N D E X.

Agarici optimi notæ	551.1
Agaricum in agro Tridentino copiosum	550.29
Agricolæ Georgij interitus	322.9.
Agriculturâ in magna veteribus fuisse existimatione	395.22
Agrifolium non esse Theophrasti Paliurum	182.31
Aiacis & Hyacinthi fabula	36.6
Albi Chamæleonis examinatio	492.36
Alaternus Plinij	637.11
Alburnum quæ pars in plantis	211.29
Alcyonium Milesium	299.20
Alicæ cur quibusdam Far dicatur	40.5
Alicæ fit ex zea dicocco	39.37
Alicæ & Farris differentia	39.20
Alicæ tria genera	38.17
Alismatis descriptio	219.33
Alkali herba	218.16
Alkali herbæ examinatio	218.22
Aloysius Mundella vindicatur à calumnia Lusitani	221.14
Alumen Iameni	298.21
Alumen Iameni & scissile idem	298.33
Aluminis genera omnia ubi in Italia reperiuntur	325.37
Alyssi examinatio	212.32
Amathus Lusitanus suas in Dioscoridem enarrationes ex Marthioli commentariis transcripsit	153.5
Ambrosius Calepinus notatur	94.37
Ambubeia	65.5
Ammi in Theriaca	560.15
Amomum Plinij	535.12
Amomum in Theriaca	563.20
Amomi loco quid supponendum	563.26
Amygdalæ nuces duorum generum	398.18
Amygdalæ quomodo ex amaris fiant dulces	398.38
Amygdalæ nuces, quomodo inscriptæ nascantur	399.26
Amygdalæ nuces dulces colonorû incuria amarescunt	399.29
Amygdalæ quo tempore maturitatem ostendunt	401.34
Amygdalæ amaræ crapulam arcant	402.3
Amygdalæ amaræ vulpes, anseres, & gallinas necant	402.17
Amygdalarum dulcium plures species	398.31
Amygdalarû dura putamina qua ratione fragilia fiant	399.2
Amygdalarum facultas	399.33
Amygda	

I N D E X.

Amygdalarum dulcium lacteus cremor qua ratione dysentericis propinetur	400.6
Amygdalarum dulcium facultas	400.25
Amygdalarum dulcium intinctus	401.26
Amygdalarum viridium facultas	401.31
Amygdalarum amararum facultas	401.39. & 402.3
Amygdalinas offas parandi ratio	401.16
Amygdalini cremoris vis	400.37
Amygdalinum condimentum pro ferinis carnibus concinnandis	401.20
Amygdalini olei ex amaris nucibus facultas	403.4
Amygdalus sterilis quomodo ferax fiat	399.6
Amygdalus quot modis feratur	399.13
Amygdalus facilè degenerat	399.21
Amyntæ de aereo melle historia	109.18
Andreas à Lacuna Dioscoridem in Hispanicam linguam vertit	459.17
Angelica Costo similis	555.32
Angelica pro costo supponi potest	555.39
Angelicæ semen	585.12
Angelicæ vires	577.38
Anguinus cucumis quis dicatur	155.5
Animalia quæ hyeme delitescunt cur pinguescant	96.1
Animalia veneno interempta in vsum Medicum haud sumenda	504.9
Animalium historiam instaurari	627.10
Anisum in Theriaca	561.32
Anthyllidis species duæ	218.18
Antophylli Seitaragi Auicennæ secundum genus	591.35.
& 592.23	
Antora siue Antitora quæ	303.16. & 417.4
Antoram legitimam esse zedoariam	303.20
Arbores siliquas ferentes melle plenas	107.11
Arbores qua ætate sæcundiores	110.29
Arborum Indicarum radices dulces	111.35
Arbores quæ perpetua coma virent	421.35
Argentina herba	201.35
Argentum viuum securè dari posse ad necandos interaneorum vermes	461.38
Argétû viui dari non sine auxilio ægrè parturiētibus	462.4
Argenti viui abluendi ratio	463

Argillada Turcis quid	305.25
Aristolochia Clematis	68.2
Aristolochia tenuis in Theriaca	570.27
Aristotelis locus restitutus	629.12
Armenij lapidis examinatio	335.8
Armenij lapidis color qualis	335.15
Armenius lapis legitimus qui	335.37
Armenium bolum Orientale, non esse terram Sinopicam contra Guilandinum	383.29
Armenij lapidis deiectoria vis qualis	460.17
Armenium lapidem pueris propinat Aetius	460.36
Armenius lapis qua quantitate sumendus	461.7
Arnabo Pauli quid	199.35
Arundinum mira magnitudo	110.13
Asarū in Mithridatica antidoto imponēdū nō Arū	641.33
Aspalathus in Theriaca	576.23
Aspalathi loco quid supponendum	576.28
Asperitas quid	486.11
Asphaltum Iudaicum in Theriaca	570.14
Aspleni imago	492.3
Aster Atticus	638.3
Attractylim non esse Cnici genus	213.37
Attinia Plinij	637.16
Auri dissoluendi modus	515.8
Auerrois sententia improbata	404.21
Auicennæ locus restitutus	592.5
Auri potabilis simplicissima conficiendi ratio	516.34
Auri dissoluendi vim omnem in Salibus consistere	519.4
Auri dissoluendi ratio per oleum Salis communis	519.24
Auri potabilis oleo salis parati facultates	520.22
Auri parandi modus	521.17
Aurum dissolui cranei humani sale	516.6
Axungiam quæ animalia generent	96.37
B	
Baara radix apud Iosephum	285.32
Βαρβαρονίας αυγη Tralliano quid significet	271.19
Balsamita	64.10
Barbaria regio quæ dicatur	103.28
Edellij legitimi notæ	304.10
Behen album	303.32
Behen	

Behen rubrum	303.40
Βελίνιον Aristoteli quid	629.7
Bellaria ex amygdalis parata	401.6
Bellonij erratum in calamo odorato	302.20
Bellunenſis defenditur contra Guilandinum & 279.15	278.33
Beta sylueſtris	635.1
Betonica prima Pauli Aeginetæ	342.12
Betonica flore albo	354.37
Betonicam bene odere etſi digitis non atteratur	608.32
Bezahar lapis	301.6
Biffefe	57.9
Biftorta herba	220.6
Blattam Byzantiam ab vngue odorato nihil differre	299.7
Belus Armenus Orientalis vnde afferatur	457.16
Borufforum doctorum laus.	389.4
Bryon Marinum Plinij	537.1
Bubuli fellis Lapis	544.8
Bugloſſium commune non eſſe Cyrcium	167.33
Bulbocactanum fictitium medicamentum	271.39
Bulbum eſculentum, non eſſe Aſcalonicum cape	201.13
Bulbus eſculentus & vomitorius	537.21
Burungi explanatio	589.21
Buxus ſylueſtris	586.26

C

C Acalia	635.14
Cæparum genera	201.18
Calamintha in Theriaca	554.37
Calamus odoratus communis vſus vnde afferatur	141.13
Calamus odoratus vulgaris vbi naſcatur	361.25
Calamus odoratus in Theriaca	577.7
Calculi in iecinore inuenti	541.1
Calculos in iecore facile gigni poſſe	542.22
Calculi in fellis veſica orti per aluum quandoque excernuntur	544.2
Calendulam à Chryſanchemo differe	223.19
Calendulam Caltham non eſſe	223.27
Calliphyllon Hippocrati & Galeno quid designet	414.7
Cancami vires	53.32
Cancrum frequentibus purgantibus medicamentis curat	
T Galenus	

I N D E X.

Galenus 371. 32	
Canes qui sanguinem menstruum degustarunt an rabidi fiant	312. 2
Canini rubi examinatio	58. 38
Caphuræ genera duo	106. 1
Caphura viua	300. 24
Caphuram non esse frigidam contra Mauritanos	394. 12
Caphura cur frigidis addatur medicamentis	294. 23
Caphuram non esse bituminis genus	394. 28
Capillorum humanorum magna vis ad fundenda metalla	516. 23
Capreolus in plantis quid dicatur	66. 18
Cardamomum non esse lignum contra Lusitanum	174. 19
Cardamomi vulgaris genera tria	300. 7
Cardamomum vulgare ab antiquorum Cardamomo pluribus differre notis	328. 18
Cardamomi minoris Arabici notæ	329. 7
Cardamomum Græcorum ab Arabico differre	329. 20
Cardamomum Plinij Amomo simile	329. 31
Cardamomum Græcorum Amomi modo racematim provenire	329. 33.
Cardamomum in Theriaca	569. 9
Carduus Diuæ MARIÆ	73. 35
Carduus lactarius	205. 28
Cari examinatio	70. 5
Cari historiam nemo antiquorum descripsit	70. 26
Carnabadij examinatio	281. 8. & 600. 9
Carnabadium idem quod Carum	600. 20
Carpesium non esse semen, nec fructum, sed festucas	176. 5. & 282. 24
Carpesium quid	329. 38
Carpobalsami vice Cubebas rectè substitui posse	567. 1
Carpobalsamum in Theriaca	566. 36
Caryophyllos pro Amomo rectè substitui posse	563. 26
Caryophyllorum festucæ Seitaragi primum genus	591. 34
Cassiam transmutari in Cinamomum non e contra, contra Guilandinum	382. 15
Cassiam & Cinamomum non esse eiusdem plantæ corticem contra Guilandinum	457. 6
Cassia odorata in Theriaca	558. 18
Cassiam,	

I N D E X.

Cassiam, Mannam, & cætera clementiora medicamenta dari posse quocunque tempore prægnantibus	92. 2
Castaneæ Equinæ	300. 2. 361. 36
Castoreum in Theriaca	670. 17
Catapotiorem à Cynoglossio facultas	633. 37
Causas morborum cur ignorent quandoque Medici	543. 14
Censura de Lepidio & Iberide expleta	497. 9
Centaurium magnum è Gargano monte optimum	594. 18
Centaurium marinum	586. 18
Centaurium minus in Theriaca	570. 23
Centum grana	536. 1
Ceruiui fungi historia	418. 13
Ceruius fungus virilem mentulam referens	418. 32
Ceruiui fungi vires	418. 37
Chalcanthum Romanum non esse Sory	230. 14
Chalcitis in Misnia copiosa	562. 38
Chamædrys in Theriaca	560. 19
Chamæleo niger	585. 4
Chamæleonis nigri examinatio	494. 24
Chamæleonis albi examinatio	492. 36
Chamælyce	639. 2
Chelidonium minus	67. 1
Chefmezen	299. 26
Chondros, Ptisana, Far indifferenter capiuntur	40. 23
Chrysocolla	299. 38
Cibus albus ex dulcibus Amygdalis	401. 11
Cinnamomus auis	178. 8
Cinnamomum virgultum pumilæ arboris	177. 22
Cinnamomi virgulta Ellebori & Damasij radicibus similia	178. 18
Cinnamomum Galeni tempore etiam rarum	179. 6
Cinnamomi loco quid substituendum	551. 16
Clematis altera	43. 5
Clematidis altera duplex	639. 20
Clematidis alterius altera species	638. 20
Clymenum	636. 23
Cneorum non esse Thymælæam neque Chamælæam contra Guilandinum	384. 29. & 504. 34
Cneoron Theophrasti è Cneoro Dioscoridis & Galeni diuersum	384. 35

I N D E X.

Cneoron Igino Cassiam appellari	385. 11
Coccognidium	54. 15
Collyrea duplex	212. 18
Commentarij in Dioscoridem qua de causa sunt editi, & imaginibus illustrati	142. 25
Concocta qua ratione quove tempore preparari debent	374. 5
Conserua Plinij	537. 32
Consiliginis examinatio	364. 16
Consiligo pthihicis prastantissimum medicamentum	364. 36
Corchorus	639. 7
Corpora Seminariis morborum referta sine metallicis medicamentis vix sanari posse	529. 21
Corydalis herba	635. 39
Costum in Theriaca & quid pro eo substituendum	555. 22
Costo similis Angelica	555. 32
Cotonea mala prastantissimum antidotum ad venenatas sanguinas	365. 18
Cotulam foetidam, non esse Parthenium	148. 22. & 158. 36
Coulcoul	292. 31
Cozumbri explanatio	632. 8. & deinceps
Crocodilij herbae mira vis	206. 24
Crocum prastantissimum in Austria	553. 13
Cronenburgij Colonienfis defensio pro Matthiolo contra Amathum Lusitanum	125. 16
Cronenburgius primus Matthioli causam contra Lusitanum suscepit	232. 24
Cronenburgij encomium pro Matthiolo	235. 8. & 445. 19
Cronenburgij laus	233. 5
Cubebam non esse Carpesium	176. 9. & 551. 19. & 566. 30
Cucumeres mangonio cultorum longos fieri	154. 5
Cucumerum genera tria	154. 38
Cucumis Anguinus	155. 5
Cucurbitas variarum formarum arte fieri	154. 7
Cuminum Aethiopicum	309. 14
Cuminum syluestre	70. 30
Cumini syluestris genera duo	210. 4
Cyceon Galeno quid	412. 26
Cyceonis	

I N D E X.

Cyceonis facultas	413. 14
Cyceonis Matthioli parandi ratio	413. 35
Κυκένιον Homeri	414. 1
Cynosbati fructus qualis	60. 31
Cynosbati fructus carpendi ratio	61. 4
Cypheos variae compositiones	642. 12
Cypheos parandi ratio	642. 33
Cytisum arbusculam esse non herbam	321. 21
Cytisi imaginem cur in suo Dioscoride non appixerit Matthiolo	351. 29
Cytisus Neapoli à Maranta inuentus	252. 1
Cytisus verus	582. 23. 638. 11

D

Daucum & eius examinatio	77. 23
Δαούρα ητοι τραχύνεσα non idem significant	486. 33
Dauci species non plures quam tres Dioscoridi	78. 3
Daucum in Theriaca	569. 15
Dauci loco quid supponendum	569. 19
Decoctum quodlibet veras eorum qualitates quae decoquantur sibi asciscere	87. 39
Decoctorum confyderatio non inutilis	86. 39
Δενδρομαράχην	417. 20
Deterio in hordei decocto à qua fiat qualitate	90. 19
Dictamni examinatio	76. 14
Dictamnnum florem & semen edere	77. 14
Dictamnnum album non esse Tragium contra Guilandinum	384. 24
Dictamnnum non alibi quam in Creta spontè provenire	507. 14
Dictamnnum Cretense	556. 30
Dilutum quodlibet si decoquatur vires amittere	607. 22
Dioscoridis locus in Tragacantha restitutus	74. 16
Dioscoridis locus explicatus in Dictamno	77. 19
Dioscorides de resinis omnibus scripsit de quibus tractavit Galenus	117. 36
Dioscoridis locus in Parthenio emendatus	159. 12
Dioscoridis locus in alumine restitutus	326. 2. & 332. 6
Dioscoridis locus in Celtica Nardo suspectus	457. 37
	T 3 Dioscor

I N D E X.

Dioscoridis locus in Medio restitutus	532.34
Dioscoridis locus in Sesamoide minori emendatus	533.36
Dioscoridis locus in Saxifragia restitutus	599.14
Dioscoridis locus in Osyride emendatus	639.38. & 640.2
Distillationis frigoris vi citra ignem parandæ ratio	517.12
Doronicum non esse Mamirum	280
Doronicum nostri vsus adulterinum	280.5
Doronici legitimi facultas	280.17
Doronicum orientale non esse Pauli Arnabonem	282.10
Doronicæ examinatio	501.20
Doronicum non esse Aconitum Pardalianchem vt scribit Maranta	501.26
Doronicum non esse venenosum	504.21
Drabæ siue Arabis caput Dioscoridi adulterinum	497.37
Δρῖς nomen vniuersale omnium glandiferarum arborum	358.38

E

Latine nuper reperta	532.22
Ελαφοκίμπος nouum in Europa animal	630.3
Electuarij de Sebestenis genuina parandi ratio	645.9
Elementales qualitates omnes esse in quocunq; simplicime dicamento	86.18
Elichrysoum Creticum & Italicum	583.22
Elissoth	298.14
Elixir & aurum potabile idem	525.27
Elleborismi ad quartanarios descriptio	346.8
Ellebori nigri species plures	364.30
Ellebori albi succo sagittæ illicitæ venenatæ sunt	365.5
Elleboro nigro sanantur quadrupedia peste laborantia & à serpentibus icta	365.26
Elleborum nigrum cum Ptsana quotidie propinat Galenus	370.36
Ellebori albi diluti parandi ratio	416.25
Elleborina	533.39.
Equiseti plura genera	581.19
Erica bis in anno floret	183.3
Eupatorium Mesuis idem cum Agerato Dioscoridis	354.14
Eupatorii Mesuis descriptio	353.18
Euphor	

I N D E X

Euphorbium vnde dictum	83.14
------------------------	-------

F

FAbarium à Telephio facultate diuersam	387.14
Faloppij laus	269.19
Fallacias à peritis facile deprehendi	273.29.
Far & Zeam non idem esse semen	37.25
Farre tantum trecentos annos vixere Romani	38.34
Farris parandi ratio	39.8
Farris & Alicæ differentia	39.20
Far Clusum optimum	38.31
Far, Chondrus, Ptsana indifferenter capiuntur	40.21
Far ex hordeo apud Columellam	41.10
Far ab Halica differt	194.1
Fellis vesicæ meatus, quo bilis in intestina excernitur lapillo obstructus	541.2
Fel Georgij Regis Boemiæ lapideum factum	543.37
Fel decrepiti cuiusdam senis lapideum factum	543.40
Fellis bubuli lapis	544.8
Ferdinandi archiducis Austriæ laus	627.22
Filipendula non est Oenanthe	216.23
Flos salis	332.8
Florum colores in plantis genus non immutare, sed speciem	364.6
Feniculum in Theriaca	561.36
Fœtum nutrirî præstantiori sanguinis menstrui parte.	309.36
Fornax pro auro potabili parando qualis esse debeat	522.12
Fossiles carbones	409.36
Franciscus Turrianus Comes rei agrariæ studiosus	396.20
Fraxinei ligni scobem non esse venenosam	511.4
Fructuum pro paranda Theriaca selectio	547.30
Fuchsius vndicatur à Lusitani calumnia	166.5
Fuchsiij laus	172.38
Fuchsius laudatur	207.16
Fucus Marinus	637.22
Fungi Ceruini historia	418.13
Fungi Ceruini vires	418.37

G Agates lapis magno est vsui Septentrionalibus ad fouen dos ignes	231.4
Gagates lapis vbi copiosus	231.6
Galangam non esse odorati Iunci radicem contra Monacho rum sententiam	48.5
Galangæ Cyperi folia inesse	172.5
Galangam probatur non esse acorum	172.2
Galangam maiorem non esse Acorum	599.35
Galbanum in Theriaca	569.35
Galbani optimi notæ	569.36
Galenî in Aloë contradicção	11.18
Galenî locus declaratus	106.20
Galenus à Guilandini impugnatione defenditur	385.31
Galenî interpretes defenduntur	565.38
Gattaria herba	208.20
Gelsimini examinatio	330.15. & 506.12
Gelsimini fructus Lupino similis	586.22
Genicula in plantis non solum in calamis sed etiam in radi- cibus haberi	140.18
Gentianula	535.35
Gentiana in Theriaca	561.28
Georgij Boemiæ regis fel lapideum factum	541.21
Geranium radice rotunda	636.30
Germina pro paranda Theriaca quæ præstantiora	547.30
Gesneri laus	277.37
Gingidium cherophyllum non esse	197.12
Gingidium verum	533.4. & 581.14
Glaux	538.10. & 585.15
Glycyrrhiza in Germania echinatum fructu profert	325.27
Glycyrrhizæ succus in theriaca	551.22
Gnaphalium vulgare Plinio impia herba	216.18
Granum zelin Dulceghinum esse legitimum	279.24
Gratiolam herbam non esse eupatorium Mesuzæ contra Cor- dum	353.14
Guaiacum lignum cur longa egeat coctione	87.25
Guaiaci ligni decocti temperamentum	88.20
Guaiaci decocto quæ admiscenda in biliosis affectibus	91.17
Guilandini arrogantia temeritasque detegitur	268.5. & 270.5

Guilan

Guilandini in Medica materia inscitia	272.38. & 273.8
Guilandini opinio in Oloconitide explosa	279.4
Guilandinum calumniandi tantum causa scribere	279.4
Guilandinus à Gesnero notatus	279.36
Guilandini inuidencia in Matthiolum	283.19
Guilandini manifesta in Matthiolum calumnia	283.31
Guilandini inscitia in Moly	283.35
Guilandinus <i>μολυσμα</i> perperam interpretatur	284.8
Guilandini sententia de Homericis Moly confutata	285.22
Guilandinus nebulonum omnium princeps	381.12
Guilandini obiectio in Folio & Malabathro explosa	381.40
Guilandini calumnia in Casia & Cinamomo confuta- ta	382.9
Guilandinus magis versatus in Aristophane quam Dioscori de & Galeno	383.6
Guilandini calumnia inscitiaque in Armenio bolo confu- tata	383.29
Guilandini imperitia in censenda Zedoaria	384.4
Guilandini ignorantia in Tragio & Dictamno	384.23
Guilandini arrogantia retusa in Cneoro	384.28
Guilandini erratum in baccifera Sabina	385.37
Guilandini calumnia in Cedro explosa	386.7
Guilandini notanda imperitia in censenda Confiligine	386.12
Guilandini calumnia in somnifico Solano explosa	386.26
Guilandini in Amello manifesta inscitia	287.29
Guilandini in Tragio censura explosa	458.5
Gummi Aegyptiæ spinæ in Theriaca	568.33
Gummi Aegyptiæ spinæ loco quid supponeadum	569.6

H

H Abzelin quid	278.24
Harmola legitima	362.2
Hæmatites lapis quo pacto friabilis	301.15
Hedychroum	575.7
Hedychroi genuina parandi ratio.	576.11
Herba tinctoria	305.33
Herbam Italis Bella donna vocatam non esse Mandragoram	386.21
Theophrasti	Her

I N D E X.

Hermodactylus	304.18
Hermodactylus verus in Boemia nascitur	342.22
Hieram Hermetis bis quotidie Epilepticis propinat	Auicenna
na	371.20
Hippocratis locus reslitutus	414.11
Hirci tres lac copiosum præbentes vno & eodem tempore in Boemia	406.28
Hirsutum & scabrum non esse idem	486.1
Hirsutum quid	486.24
Homines etiam docti quandoque hallucinantur in Hordeo Galeni contrariæ sententiæ	274.15
in Hordeo Galeni sibi non repugnare	15.36
Hordei qualitates coctione non destruantur	23.15
Hordei sicca qualitas in Ptisana coctione non deperditur	90.3
90.15	
Humores ne euacuentur per principales partes cauendum	
19.2	
Hyacinthi & Aiacis fabula	36.5
Hyacinthus	637.21
Hydropici secti cadaueris historia	540.27
Hypocistis in Theriaca	560.21
Hypocistidis vice quid supponendum	560.32
Hyssopum	75.7

I

Iasmeni olei facultates	330.29
Iasmenum oleum ex floribus Leucoij parasse antiquos	
330.35	
Iasine Articis Leucoium non Gelsiminum designare	331.14
Iecur hydropici tota conuexa superficie septo transuerso adnatum	541.9
Iecoris præternaturalis magnitudinis causæ	542.9
Iecori inesse omnia quæ lapidem gignere possunt	543.1
Imperatrix herba quæ	49.21
Imperatrix herba	562.21
Infans an in vtero menstruo sanguine nutriatur	307.24
Intinctus ex Amygdalis dulcibus	401.26
Iris Ilyrica præstantior cæteris	550.16
Irionis plura genera	583.11
Iulius	

I N D E X.

Iulius Alexandrinus primus obseruauit librum de Theriaca ad Pisonem non esse Galeni	15.4
Iuncus odoratus in Theriaca	556.34
Iuniperini fraxineiq; ligni scobē nō esse venenosam	510.36

K

Kali sue Alkali & eius historia	153.20
Kali herba	218.16

L

LAburnum arbor	212.5
Lac Caprarum Tithymalum depascentium aluum exoluit	310.30
Lac Hircinum Epilepticos sanare	406.32
Lactis muliebris facultas	310.23
Lacæ species duæ	180.12
Lampsanæ examinatio	63.23. & 635.5
Lappago Plinij	636.17
Lapis in homine quomodo gignatur	542.33
Lapis Amygdalæ nucis magnitudine in iecore mulieris re- pertus	543.18
Lapides in humano felle gigni	543.21
Lapides in vesica fellis ortos quādoq; per aluū excerni	544.2
Lapis bubuli fellis	544.8
Lapis Armenus	305.28
Lapis Bezahar	301.6
Lapis Mosochites qui passim circūfertur adulterinus	336.15
Lapilli in iecore hydropici inuenti	541.1
Lapidibus lignorū loco ad ignē fouendū qui vtātur	425.39
Laricem non esse foliis aculeatis	422.8
Laricem ardere contra Plinium & Victrunium	425.25
Laricem nostratē non esse Cedrū cōtra Gulandiniū	428.9
Laricis resinam pro Terebinthinā vsurpatam etiam ab anti- quis	428.1
Larix nostras an sit Larix antiquorum	421.5
Laserpitium	79.30
Lassulata	64.21
Leucacantha	73.29
Leuco	

I N D E X.

Leucoium Iasme Atticis appellari	331.14
Leucoij facultates	330.37
Liber de supposititiis medicamentis Galeno falso ascri- ptus	546.28. & 567.15
Liber de Theriaca ad Pisonē adulterinus	14.20. & 629.19
Libypticum	601.39
Lignum in Armenum bolum conuersum	408.7. & 409.3
Lilium Conuallium non esse Polygonati speciem	355.16
Liquores & succi pro Theriaca paranda quales	547.36
Locus Auicennæ restitutus	592.4
Lonchitim asperā à Luca Ghino Matthiolo missam	481.30
Lonchitidis & Aspleni similitudo ex Dioscoride	484.27
Lonchitidis asperæ examinatio	489.35
Lonchitidis asperæ Matthioli imago	491.19
Lonchitidis asperæ Marantzæ imago	491.19
Lonchitis aspera altera	636.36
Lonchitis asperæ plures species	636.36
Lotus arbor	362.34
Lucæ Ghini laudes	342.33
Lupinus Hispanicus	355.6

M

M aceris Serapioni genera duo	36.34
in Macere Galeni contradictio	15.23
in Macere pro Galeno defensio	21.6
Maceris examinatio	58.9
Maceris & Macis differentia	57.5
Maceris facultates ex Galeno	57.16
Macerem non esse Mauritanorum Macim	181.13
Macedonifium quid	601.7
Magnes Teamedem altera parte habens	544.30
Malabathrum in Theriaca	560.35
Malabathri loco quid supponendum	560.40
Mala quæ vitanda	464.7
Mala præcocia in cibis inutilia	404.31
Mala quo tempore legenda	404.34
Mala quomodo seruanda	404.35
Malorum varia genera	403.20
Malorum caducorum remedia	405.20
Malus	

I N D E X.

Malus arbor vt fecundior fiat	405.16
Malus quibus arboribus inferi possit	405.24
Μάμαρι εσχισμένη vt interpretandum	486.39
Mamiræ examinatio	275.39.
Mamiram non esse Oloconitidem	276.10
Mamiram ab Anemone nihil distare	276.13
Mannam dari posse prægnantibus quocunque tempore	92.1
Manna semen quid	355.40
Mannæ vbi meminerit Galenus	369.26
Mannæ facultatem deiectionariam non nouit Galenus	369.29
Marantzæ laus	482.25
Mari loco quid substituendum	576.39
Marrani qui vocentur Hispanis	169.30
Marrubium in Theriaca	554.37
Martagum non esse Petilium Plinij.	214.35
Marum in Theriaca	576.33
Marum legitimum	582.12
Maslach Mahumetanorum	301.24
Matricariam Artemisiæ nullam esse speciem	158.9
Matthiolus à Gesnero contra Guilandinū defenditur	267.1
Matthioli de Scurzonera censura	628.15
Mauritanorū volumina quàm plurimis scaterere mendis	51.4
Meconium ab Opio differre	548.21
Medicam materiã qui recenter scripserint	236.16. & 615.30
Medicamentorum similitudo plurimos fallit	281.5
Medicamenta elementiora quæ dicantur	368.37
Medicamenta quæ electiuè purgant	369.3
Medicamenta quæ Hippocrati & Galeno suspecta in morbo- rum principiis	369.20
Medicamenta clementia deiectionaria vi prædita, in morborum principiis vtiliter propinari	369.31
Medicamenta aluum deficientia quotidie dedisse Galenum, in iccinoris phlegmone	370.12
Medicamenta electiuè purgantia quid agant clementioribus admixta	370.37
Medicamenta obesos extenuantia è quo genere esse de- beant	372.28
Medicamenta purgantia cum Guaiaci decocto vtiliter admi- sceri	373.2. & 20
Medicos plurimum debere etiam Mauritanis	374.20
Medium	

I N D E X.

Medium verum	532.26
Mel quod optimum	570.33
Mel vetustate amarescit	571.5
Melanteria in Misnia copiosa	563.2
Melegeram non esse minus Mauritanorum Cardamomum	
175. 21	
Melinus color qualis	82.20
Menstrui sanguinis malitia	308.23
Mentha Græca	64. 28
Meum quo recenter vtuntur Pharmacopæi non per omnia legitimo correspondere	49.26
Meum legitimum in Italia non nasci	52.2
Meum quod circumiçetur à genuino pluribus notis differre	
314.33	
Meon in Theriaca	562.2
Mei species duæ	48.32
Mei examinatio	48.18
Mei herbæ consideratio	134.24
Mei plantæ imaginem cur appingi Matthiolus curauerit	
135. 14	
Mithridatis Antidotus à Damocrate descripta cæteris præstantior	641.17
Moly descriptio	283.36
Montanus Veronensis libros cõposuit de distillatione	529.30
Morbillis quare quidam citius, quidam tardius afficiantur	
311.15	
Morbillos fieri ex menstrui sanguinis alimento	313.22
Morbilli qua plurimum ætate afficiant	313.37
Morbillis qua de causa pluries quidam infestentur	314.7
Morbillis cur senes rarius afficiantur	314.36
Morborum causas cur quandoque ignorent Medici	543.14
Morochtus lapis circa Bononiam in Italia reperitur	326.25
Mumiam duplicem esse	647.23
Myrrham odoratam esse, etiam non suffitam	507.26
Myrrha in Theriaca quæ ponenda	553.38
Myrrini olei parandi ratio	55.7
Myi in Misnia foditur	563.4

N

NApellus Moyfi 417.5
 Napi semen domesticum an syluestre in Theriaca conueniat

I N D E X.

ueniat	549.11
Napi domestici semen præstantius contra venena	549.16
Narcissus	537.20
Nardus Indica in Theriaca	558.25
Nardus Celtica in Theriaca	561.20
Naturam in positione partium sæpe variare	493.40
Naturæ operationes	112.24
Nicandri de vipera opinio explosa	13.22
Nicolai Myrepfici loca quædam restituta	594.1
Nicolai Myrepfici locus in Aurea Alexandrina restitutus	
557.32	
Nicolai locus in Carnabadio restitutus	600.30
Nigella flaua	70.37. & 175.1
Nitrum legitimum	302.1
Nuces Aegyptiæ putamine & nucleo durissimis.	301.34
Nuces farsalach	301.30

Obesorum corpora continuis purgantibus medicamentis curat Galenus 372.22
 Obesos extenuantia medicamenta è quo genere esse debent 379.29
 Ocimi genera tria 65.28
 Ocimum citratum & Caryophyllatum 65.31
 Oenanthe herba 537.11
 Olea syluestris spinosa 61.30
 Oleastrum Rhodium non esse Aspalathum 142.14
 Oleastri Rhodij historia 142.27
 Oloconitidis examinatio 275.1
 Olyra frumenti genus 192.23
 Olanthæ varia significata 24.1
 Ononis flore luteo duplex 637.37
 Ophioglossum herba 217.8
 Opium quod passim habetur adulterinum 748.8
 Opobalsamum adulterabatur etiam antiquitus 552.3.
 Opobalsami nouum genus 552.11
 Opobalsami loco stactem supponit Galenus 552.21
 Opobalsami loco quid nobis rectè supponendum 552.22
 Opopanax ex Heraclea tantum Panace fuit 69.33
 Opopa

I N D E X.

Opopanax in Theriaca	570.6
Opoponacis synceri notæ.	570.8
Orefelinum, & eius seminis examinatio	71.34
Orientalium baccarum quibus pisces necantur examinatio & facultas	393.36
Origanum Persicum	592.33
Osyris	639.27
Osyridis caput in Dioscoride deprauatum	640.5
Ovi vitellus natura albumini similis	510.33
Oxyacanthæ fructus duplici nucleo	363.10

P

P Aliurus	41.35
Paliurum siliquis ferre in quibus semen continetur	183.11
Palma Elate	186.13
Palmæ Elates historia	186.19
Palmæ Elates genera duo	186.29
Panacis Heraclei & Asclepij consideratio	69.28
Panicum pratense	355.37
Papauer Corniculare flore rubro	534.35
Pastillorum de Agarico examinatio	203.7
Patalasue Patalena insula	103.35
Pauli locus explicatus	41.22
Pecten Veneris	198.9
Pelacium Plinij	538.1
Periploca repens	533.25. & 581.35
Perseæ arboris historia ex Theophrasto	187.15
Persicum nostratem nihil cum Perseæ habere cognationis	187.12
Petalitem Fuchsj & Tragi non esse genuinam	352.9
Petalitem Fuchsj & Tragi maiorem esse Tussilaginem	353.2
Petalitis examinatio	352.8
Petroselinum ubi nascatur	211.12
Petroselinum Macedonicum legitimum	536.33
Petroselinum Macedonicum in Theriaca	555.1
Peucedanum	79.18

Pharmacum

I N D E X.

Pharmacum ad capiendos pisces	390.24
Phaeolum ab Eruilia & Pise differre	194.32
Philonii Persici examinatio	611.1
Phu in Theriaca	566.26
Phyllitis minor Ghini	534.1
Piceæ folia qualia	341.31
Piceæ & Abietis folia qualia	359.29
Piloru defluuium non esse Gallicæ luis certu indicu	650.7
Pimpinella maior	583.26
Pineæ resinæ genera tria	116.25
Pinguedo a frigiditate oritur	97.2
Pinguedo cur plurima gignatur in superiore cordis parte	97.23
Pinorum syluæ in Boemia frequentissima	424.22
Pini maritimæ & montanæ strobilus	150.16
Pinastri nuces maritimis breuiores	150.20
Pinus Tarentina	360.2
Pinus floret	425.4
Piper moatanum	54.17
Piper nigrorum	278.26. & 330.2
Piper longum pro Theriaca paranda	548.1
Piper longum domesticum & syluestre	548.3
Piper nigrum in Theriaca	556.25
Piper rotundu non esse Cubebâ contra Guilandinu	386.34
Pirra Farra ForoIulienisibus quæ	39.39. & 193.26
Piscatoriæ baccæ vnde afferantur	393.6
Piscatoriæ baccæ cur Germanis vocentur Cotulæ Elephantinæ	393.12
Pitynon physema resinæ genus	116.34
Plantaru historiam non sufficere ad eas agnoscendas	273.8
Plantarum propria nomina pluribus conuenire	385.18
Plantam nullam propria carere facultate	546.15
Planta noua ex Hispania allata	624.1
Plantæ Scitronæ Hispanicæ historia	624.1
Plinij locus explanatus	136.1
Plinius in Antirrhino defenditur à Lusitani calunia	128.15
Plinium pluribus in locis sibiipf contradicere in resiniferarum arborum historia	421.27
Plinij locus in Larice restitutus	422.20
Plinius sæpe <i>ωϊϋυ</i> Laricem malè vertit	423.36

V

Plinij

Plinij errores in Larice	424. 11
Plinij in Agarico erratum	426. 22
Plinij in describendo Tragio inconstantia	458. 13
Plinij locus restitutus	509. 3
Polemoniam à Ruta Capraria differre	220. 36
Polium in Theriaca	558. 40
Polygalam cur non appinixerit Matthiolus	321. 6
Polygalæ facultates	229. 21
Polypodium quotidie cum Ptisana exhibet Galenus	370. 26
Pompholix legitima	35. 27
Populi tria genera	359. 8
Porcinum rostrum	65. 9
Portulaca arbor	538. 8
Poterium legitimum	635. 35
Pseudoacori radix nulla acredine prædita	47. 21
Pseudoacori examinatio	47. 19
Pseudocostum ex Gargano monte	556. 7
Ptisana quæ simpliciter dicatur	37. 38
Ptisana, Chondros, Far indifferenter quandoque capiuntur	40. 23
Ptisana nomen vniuersale ad plura frumentorū genera	40. 32
Ptisana cur febribus repugnet	89. 34
Ptisana cur magis humectet quàm aqua	90. 22
Pulmonariam non esse Potamogetum	227. 24
Pulmonis vomitam per vrinam aliquando expurgari	26. 13

Q

Q uamobrem aliter in Trichomane, aliter in Lonchitide folia appellauerit Dioscorides	488. 26
Quinquefolium in Theriaca	554. 29

R

R adices pro paranda Theriaca quales esse debeant	547. 25
Ranas palustres quæ passim comeduntur non esse venenatas, vt plerique volunt	190. 3
Ranarum facultas ad venenatorum serpentum morsus	190. 7
Reges & Consules olim agricolæ	395. 27
Remedi	

Remedium ad vermiculosos fructus	405. 10
Remedium ad erucas	405. 26
Resina Pitynon physema quæ apud Galenum	116. 34
Resinæ Colophoniz duæ species	116. 2
Resinæ Pineæ genera tria	116. 25
Resinæ Pineæ præstantia	118. 31
Resinæ aridæ à quibus proueniant plantis	119. 13
Resinarum implicata historia	114. 27
Resinarum liquidarum & aridarum differentia	317. 8
Rhabarbarum à Rhapontico differre	67. 28
Rhabarbari nomenclatio vnde duxerit originem	93. 14
Rhabarbari dilutū dari secure posse in biliola pleuritide	92. 4
Rhabarbari vsus in diurnis febribus	371. 12.
Rhabarbari imago	532. 18
Rhabarbari deiectoria vis maceratione non coctione excipienda	606. 38
Rhabarbarū rostum dysentericis magno esse auxilio	205. 38
Rhabarbarum in Theriaca rectè pro Rhapontico substituitur posse	553. 36
Rhacoma Plinio quid	93. 25
Rhaponticum etiam ex India afferri	104. 18
Rhaponticum legitimum	553. 31
Rha Sinicum à Barbarico differre	104. 5
Rhauetsceni vnde dictum	94. 34
Ribes vulgaris non genuina	183. 33
Ribis legitimæ historia	183. 30
Rosæ Persicæ quæ dicantur	185. 26
Rosæ quæ præstantiores	548. 37
Rosmarinum & eius species	78. 28
Rostrum Porcinum	65. 9
Rubi Canini examinatio	58. 38
Rubi Canini fructus qualis	60. 31
Ruborum & Rosarum differentia	60. 3
Rubricarum tria genera	304. 30
Ruta syluestris legitima	68. 24. & 537. 37

S

S abinam fructum ferrè contrà Guilandinum	385. 37
Saccharum antiquorum non differre à nostrate	105. 14
Sacha	

Saccharum Candium nostro etiam æuo sponte in calamis concrefcere	107.20
Saccharum qua ratione dulcius seipfo efficiatur	624.10
Sadethz Turcicum	302.12
Sagapeni optimi notæ	570.3
Sagapenum in Theriaca	570.1
Sagitra Plinij	636.23
Sal ad auri potabilis vsum	522.6
Sal ex offe humani capitis	529.10
Saliuncam non esse Pseudonardum neque Lauendulam con- tra Lusitanum	176.16
Saliuncam cur putarint quidam non differre à Celtica Nar- do	457.28
Saliuncam à Celtica Nardo differre	598.12
Salsam Parillam radicem esse asperæ Sinilacis	324.30
Salvia Romana	64.29
Salvia Gallas proferens	582.40
Sanguis menstruus concutrit ad fœtum generationem	310.14
Sanguinem menstruum simpliciter venenatum non esse	310.37
Sanguis menstruus est vitiatu sanguinis excrementum	311.25
Sanguis menstruus qui omnium pessimus	312.14
Sanicula dentata	536.8
Santala nostri vsus legitima contra Guilandinum	387.8
Santalum rubrum odore carere	52.32
Saxifragia plures species	598.36
Saxifragia legitima	342.8. & 361.9
Scamonij planta Constantinopoli allata	533.17
Scamonium	581.26
Scandella hordei genus	193.13
Scillini pastilli	574.13
Scillinorum pastillorum parandi ratio	574.22
Schœnianthi examinatio	51.28
Schœnianthum, quo vtimur, calamos proferre	52.21
Scolopendrium veneficum	582.8
Scordium in Theriaca	549.1
Scorpionem marinum non esse ex Cancrario genere contra Lusitanum	189.24

Scor

Scorpioides non esse Telephium Dioscoridis	319.4.26
Scurzonera planta	624.1. & 625.22
Scurzonera imago	624.1
Secacul non esse Sifer alterum	354.27
Secacul Indica radix	365.37. & 590.23
Secacul examinatio	590.7
Secala siue Secale	192.25
Seitaragi siue Sitrhagi examinatio	590.36
Semina proparanda Theriaca quæ optima	547.33
Seminum color non immutat genus plantarum	71.7
Semperuiuum magnum nouum	584.1
Senecio maior	355.12
Senes cur raro morbillis inficiantur	314.36
Seriphium Absinthium Aegyptium	585.30
Seriphij absinthij examinatio	585.30
Seriphij Absinthij caput Dioscoridi pluribus in locis depra- uatum	546.4
Serum quod Oxymelite paratur cur nõ corrûpatur	604.19
Serum coagulo paratum antiquis etiam fuisse in vsu	605.5
Serum communis vsus non improbandum	605.27
Scrû quo pacto parari debeat pro Antidoto Hamech	606.19
Serum quod præstantius	645.22
Seri optimi parandi ratio	645.37
Seri ab acore conseruandi ratio	645.34
Sesamoides minor legitima	533.29
Seseli Aethiopicum	535.7
Seseli in Theriaca	559.4
Sferra Cavallo herba	536.23
Sideritis Heraclea	634.29
Simplicium medicamentorum peritia non à librõrũ lectio- ne sed à præceptoribus petenda	35.3
Sirupus ad quartanarios	245.1
Sirupus aliu citans an frequenter dari possit in morbis	358.11
Sirupi purgantes in quibus morbis quotidie dentur felicif- sime.	371.25
Siruporum purgantium vtilitas	372.13
Sirupus purgans pituitosos affectus	375.1. & 376.3
Sirupus bilem atram eiiciens	376.33
Sirupus alium citans Guataci decocto admiscendus	375.37
& 378.14	

Sirupi de Glycyrrhiza examinatio	607.19
Smylax hortensis	66.8
Smylax glandifera	584.23
Smyrniun Creticum	534.26. & 582.1
Smyrniij semen cur Macedonicum vocatum	601.21
Sory in Misnia copiosum	563.1
Spartum	538.22
Spatula foetida	160.31
Spinachium	196.28
Spina Arabica	72.37
Spinæ albæ & Arabicæ loco quid supponendum in de Eupatorio	647.4
Spinæ albæ examinatio	62.36
Spodium vbi reperitur in fornacibus	35.32
Squamæ æris facultas	11.30
Squama æris probatissima quæ	121.8
Squama æris nigri quæ recte dicatur	121.23
Stoechas in Theriaca	555.13
Styrax in Theriaca	559.11
Styracis adulteria	559.19
Styracis optimæ notæ	559.23
Styrax foporiferæ facultatis	632.26
Styrax rubeus	633.14
Succinum bituminis genus	324.8

T

T elephium	319.20
Telephium Scholiastæ Nicandri	387.21
Telephij facultates	320.19
Telyphonum	320.11
Terebinthina in Theriaca	557.18
Terra Lemnia vulgaris adulterina	562.27
Terram Lemniam omnibus notis bolum Armenum talem referre	562.33
Testiculus sacerdotis	67.20
Talisfar	57.8
Theriacam adeo præstantem nobis parari non posse vt para uerunt antiqui	596.6
Teria	

Theriacæ basis	547.13
Theriacæ miscendæ ratio	578.19
Thlaspi semen quale	199.19. & 534.15
Thlaspi Cappadocicum	534.17
Thlaspi in Theriaca	560.9
Thlaspi plura genera	581.31
Tinctura auri	525.2
Tithymali omnes pisces necant	392.31
Toram non esse Aconitum Pardalianchen	635.9
Tofta medicamenta securè dysentericis propinari	204.7
Tragacantha	74.8
Tragium in Creta tantum nasci.	458.19
Tragoriganum	41.28
Tragum genuinum	164.3
Tralliani locus restitutus	271.4. & 272.18
Trasum vbi plurimum	275.32
Tras temperatura	275.27
Tras examinatio	275.15
Trifolium asphaltite non esse venenosum.	12.1
Trifolium asphaltite non costare cõtraris facultatibus	12.9
Trifolij tria genera	215.23
Tripolium	533.9
Troglodytica regio Barbaria antiquis appellata	103.28
Tryphera quid Galeno significet in Emplastro albo Damo- cratis	347.11
Tutia	305.21
Typhæ semen quale	193.2

V

V enenum vlcerato ore exuctum à morsu venenosorum periculofum	13.9
Veneris pesten	198.8
Venereorum abstinentia iuuenibus improbata	650.26
Veratrum album non esse Confiliginem contra Guilandi- num	386.12
Verbascum folio Cornicularis papaueris	584.38
Verbenæ Marantæ	538.16
Viburnum arbusculam esse non nom en cuiusque virgulti contra Guilandinum	383.10
Vinum	

. I N D E X.

Vinum quod optimum pro theriaca paranda	571.14
Vina quæ circa lapidiam proueniunt optima	571.22
Vinum Creticum omnium optimum	571.25
Viperam partu necari fabulosum	13.22
Viperæ pastilli	571.30
Viperarum foeminarum notæ	571.34
Viperas quo tempore venandum	572.5
Viperarum præparatio	572.22
Vipereorum pastillorum apparatus	573.1
Viperæ pastilli quomodo siccandi	573.16
Viperæ pastilli quibus in vasis recondendi	573.30
Vismagha Syriaca	584.28
Vnguentum quo inunctus IESVS à Maria Magdalena, quale	646.25
Vomicæ pulmonis expulsio ad vesicam quo pacto fiat	19.24
Vua passa pro Cypheos cõpositione quæ eligi debeat	643.7
Vulpina cauda	583.32

X

X Ylobalsamum in Theriaca	578.6
Xylobalsami loco quid supponendum	578.9
Xyphij radices quo pacto se habeant	222.29

Z

Z Arnabum	282.15
Zea dicoccos vbi copiosa	193.25
Zeam & Far non esse idem semen	37.24
Zedoariam & Zurumbetum differre	199.29
Zedoaria Indica quæ	303.3
Zedoaria Auicennæ	303.22
Zedoariam vulgarem non esse Costum contra Guilandinum	384.3
Zedoariam communis vsus non esse legitimam	596.26
Zedoaria legitima	283.1
Zingiber in Theriaca	553.22
Zuccharum Alhaffer	305.10